MANOLE NEAGOE

TESTAMENTUL

roman

CARTEA ROMÂNEASCĂ

TESTAMENTUL

MANOLE NEAGOE

TESTAMENTUL

ROMAN

EDITURA CARTEA ROMÂNEASCĂ

1985

I

De cînd se înscăunase cu adevărat măria sa Ştefăniţă Vodă se împlinea un an bun şi cu belşug pentru ţara Moldovei. Era linişte la hotare şi domnul trăia în bună pace cu crăiile de prin prejur. Dinspre Ţarigrad se zvonea că nu veneau veşti prea bune, sultanul fiind mîniat pentru că tînărul domn nu pornise cu oaste în Transilvania la cererea lui. Supărarea sultanului nu îngrijora pe nimeni deocamdată, pentru că împărăţia turcească îşi avea necazurile ei spre latura de răsărit, unde şahul Perşilor da mereu semne că nu se împacă deloc cu lăţirea acesteia peste neamurile de sub munţii Caucazului. Cel puţin aşa spuneau negustorii veniţi de la Crîm, după cum aflaseră şi ei, la rîndul lor, de la alţi negustori care veneau dinspre inima Asiei. Îl mai supărau pe Suliman sultan cavalerii din insula Rodului, care-i stau în coastă şi stînjeneau mişcările din Arhipelag şi spre Europa. Era un cuib de viteji care puteau primi oricînd sprijinul papei de la Roma şi al altor principi străini spre marele necaz al împărăţiei, din care pricină a hotărît sultanul să pornească împotriva rodenilor cu mare oaste pe apă şi pe uscat. Iscoadele noastre aflate în împărăţie trimeteau veşti despre toate aceste pregătiri, aşa că sultanul putea să spună deocamdată ce vrea, iar vodă avea să vadă el ce-i prieşte sau nu ţării sale, neavînd a se teme de nimeni.

Aşa că sărbătorile din primăvara acelui an aveau să fie un prilej de mare desfătare aproape pentru toţi locuitorii ţării, mai multă şi felurită pentru cei mari şi avuţi, mai puţină pentru cei de jos.

Este adevărat că înlăuntrul ţării se întîmplaseră unele lucruri nu prea lămurite dar care ar fi putut stîrni îngrijorarea

unora. Cu puțină vreme în urmă postelnicul Cosma Șarpe fugise în Polonia, hiclenind pe domnul său. Erau multe prepusuri în legătură cu această fugă și după cum șopteau unele bărbi cărunte erau de așteptat mari nemulțumiri și tulburări în Moldova. Dar asta-i privea numai pe unii, gîndeau oamenii de rînd, iar unii boieri erau de părere că fuga lui Cosma n-avea nici un rost. Hicleni se mai văzuseră în țara Moldovei și-aveau să se mai vadă. Nu era nici o pricină de întristare acum cînd rodul pămîntului, cercetat de oameni care-i cunoșteau toate rosturile, arăta că va fi mare bogăție la vii și la grîu.

Singurul îngrijorat era domnul. Ștefăniță simțise o vînzoleală în rîndul marii boierimi și de aceea dorise să vadă mai multe fețe boierești, să stea de vorbă cu unii, să-i ispitească pe alții în legătură cu trebile țării și ale domniei. Voia să știe pe cine se poate bizui, cine șovăie și să afle, dacă era cu putință, cine-i era potrivnic. De aceea fuseseră chemați cei mai de seamă boieri ai țării la ospățul domnesc și cum se poruncise și căutarea oastei în duminica Tomii, care cădea în anul acela în ziua a douăsprezecea a lunii aprilie tot în cetatea de scaun a Moldovei, pe ulițele acesteia era însuflețire și o vînzoleală cum rar se mai văzuse.

Domnul le îngăduise tinerilor să tocmească jocuri și întreceri, la unele zvonindu-se că va fi de față însăși Măria sa cu întreaga curte. Prostimea avea la ce să caște gura, săracii aveau de ce să suduie și mai amarnic, iar boierii găseau prilejul bine venit să arate ce înseamnă puterea banului. Strălucirea hainelor de preț, a nestematelor, a aurului și argintului vădeau cît agonisiseră unii din sudoarea celor mulți. Atîta bogăție și lucruri scumpe uimeau pînă și pe străinii care se aflau în trecere prin Moldova.

Printre tinerii care-și arătau straiele mîndre și caii năzdrăvani, speriindu-i pe cei care nu săreau în lături la timp, gata să răstoarne pe neprevăzători, făcîndu-le pe fete să țipe de spaimă prefăcută și pe nevestele mai trecute să ofteze în dorul altor timpuri, era și Ion Movilă, fiul lui Cosma Movilă, intrat în legendă în lupta de la Șcheia, cel care a dat numele unui neam de pomină nu numai în Moldova dar și în ținuturile aflate sub coroana Poloniei. Ion Movilă avea optsprezece ani. Fața îl arăta mai tînăr, iar purtările lui vădeau încă o minte necoaptă, de copil. Cînd îl însoțea frățîne-său Văscan,

mai mic cu doi ani, oricine l-ar fi luat mai vîrstnic pe cel mic și mai tînăr pe cel mare. Era bine legat la trup și avea o putere pe care nimeni nu i-ar fi bănuit-o. Chipul lui era frumos, iar de sub tichia de modă frîncească, cu vîrful ascuțit în sus, lucrată din frenghie și împodobită cu două rînduri de mărgăritare, ieșeau plete negre, bogate care-i cădeau pînă pe umeri. Avea pielea feții nu prea albă, înăsprită și întunecată și mai mult de vînt și de soare, culoare care-i sta bine, lăsînd să se ghicească sănătatea sălbăticiunii crescută în miresmele cîmpurilor și în aerul tare de munte și de pădure. Îi jucau ochii în cap, ochi plini de lumină, pe care cu greu îi putea stăpîni ceva și nu pentru că era nestatornic, dar pentru că-și închipuia că toată lumea este a lui și nimic din ce era sub soare nu trebuia să-i scape, fiecare lucru nou sporindu-i bucuria de a trăi. Se ținea mîndru în șaua bătută cu argint și pietre, iar armăsarul roib era o minune de cal, plin de neastîmpăr ca și stăpînul său. De sub caftanul de catifea înflorat cu fir de argint și de aur se vedea jupa de mătase galbenă, cu delicate alesături tot din mătase și fir. Că straiele erau pe măsura frumuseții stăpînului nu era de mirare, numai că unii murmurau cum poate panul Moghilă, om așezat, să-i dea drumu-n lume unei asemenea sălbătăciuni în stare să ridice în sus un tîrg ca Suceava. Se îmbătase cu alți cîțiva fii de mari dregători, care nu erau cu nimic mai prejos ca strălucire a hainelor și larma stîrnită de tropotul cailor porniți sălbatic pe străzile înghesuite făcuse ca în două zile să li se ducă buhul. Oamenii cuminți și așezați îi priveau cu mîhnire, gîndind cu glas tare că pe vremea lor tineretul se purta mult mai cuviincios și-l socoteau pe Ion capul tuturor răutăților, cu toate că între tovarășii săi de petrecere erau unii mai mari decît el. Era și asta încă o dovadă că sămînța rea dă roade și o strică și pe cea bună. Gînduri și clevetiri care n-aveau cum să ajungă la urechile tînărului boier care numai de asta nu avea timp și grijă. Pentru el toate se petreceau ca într-un vis dulce și părea că nimic nu se poate atinge de el ca să strice vraja zilelor pline de strălucire ale primăverii. Asta pînă în Joia Mare cînd pe Ulița Pielarilor a trebuit să facă loc rădvanului unui mare boier. Se vedea de departe că e vorba de un mare boier pentru că în față și în spate mergeau slugi călări îmbrăcate în haine bune, cu săbii la șold și lănci înfipte în scara de la șa. Iscodind cu ochii să vadă despre cine este vorba,

i s-a întîmplat ceva ce nu i se mai întîmplase niciodată. Pe lada rădvanului în față, lîngă vizitiu, o făptură plăpîndă, cu cosițe aurii, cu ochii verzi, mari, așa de mari și de frumoși că nu păreau să se întrupeze într-o ființă pămînteană, cu o gură bine alcătuită, cu o bărbiță mică, rotundă, privea cu uimire și bucurie neprefăcută la lumea din jur. În fața acestei vedenii, tînărul simți cum se cutremură și ceva, ca o lamă fierbinte, îl străpunge. Năuc, încercă cu disperare să se facă văzut, dar rădvanul s-a strecurat pe lîngă el fără ca minunea cu ochii verzi să-l zărească.

După ce a rămas încremenit o vreme în șa, o clipă cît un veac, i s-a părut că se întoarce de pe altă lume, a tras dîrlogul calului și a pornit în urma rădvanului. În purtarea lui nu mai era nici mîndria și nici cutezanța de pînă atunci. S-a apropiat de ultimul slujitor și l-a întrebat cu înfrigurare cine-i boierul și mai ales cine-i jupînița din față. Slujitorul s-a uitat la el, mirat, l-a măsurat de sus pînă jos și și-a dat seama că are în față pe cineva de neam, așa că i-a răspuns destul de cuviincios, dar pe un ton hotărît :

— Vezi-ți domnia-ta de drum, jupînița este fata pîrcălabului Condrea de la Neamț.

A încetinit mersul calului. S-a aplecat și l-a bătut cu palma pe gît, mormăind : — Hei, prietene, mi-e teamă că am dat de belea ! După rădvanul din față m-aș duce pînă la capătul pămîntului... S-a întors și la pas s-a dus să-și întîlnească tovarășii de petreceri. Pe Nicoară, slujitorul lui, l-a pus să iscodească unde stă Condrea cu ai săi. L-a urmărit toată ziua chipul jupîniței, care se topea acoperit parcă de un abur ; ar fi vrut să se ducă, să bată în ușa unde trăseseră ai ei și s-o scoată afară, ca s-o vadă bine, dacă era chiar așa de frumoasă cum i se păruse lui sau era numai o închipuire. Dar n-a făcut nimic. Și nici n-a spus cuiva vreo vorbă.

Pînă atunci se jucase de-a dragostea și multe se zvoneau despre isprăvile lui, dar pe nedrept, pentru că vinovatul nu era el, ci fetele sau nevestele care ar fi dorit să fie iubite de el. Luase totul destul de ușor, sufletul lui însă avea adîncimi pe care nici el nu și le cunoștea și nici nu le bănuia.

Slujitorului nu i-a fost greu să afle casa în care erau ai lui Condrea. Dar asta nu însemna nimic. Vroia s-o vadă pe fată și era cu neputință să afli cînd iese, unde merge și cît va sta acolo, decît dacă ar fi stat toată ziua la pîndă. Asta nu

se făcea. Sărbătorile, petrecerile tocmite la curte aveau s-o scoată și nu mai departe decît în ziua următoare, la deniile mari, și ea și părinții aveau să meargă undeva, nu aveau cum să rămînă în casă. Era sfatul lui Nicoară și Ion l-a găsit bun.

— Numai să nu fie prea mult pînă mîine, stăpîne, să nu răsară alți ochi mai frumoși, rînji pe sub mustață Nicoară.

— Nu șugui omule. Om vedea noi mîine.

Ziua de Vineri a trecut destul de ușor. Jupinița de ieri era acum ca un vis. Ion a rămas spre seară acasă, în timp ce Nicoară a plecat să ia urma vînatului scump, cum îi spunea el. Cînd s-a înnoptat de-a binelea, Nicoară era acasă cu vești bune : pîrcălabul și jupîneasa lui s-au dus la curte. Aveau să ia parte împreună cu domnul la slujba din seara aceea. Jupînița cea bălaie și frățiorii ei, însoțiți de două femei în vîrstă au mers la Sfîntul Gheorghe. Ion a țîșnit din casă. Parcă prinsese aripi la picioare. O va recunoaște ? a fost întrebarea care i s-a înfipt în minte, și va fi ea tot așa de frumoasă ? N-a fost vorba numai de-o simplă nălucire ? Și dacă avea să fie așa cum dorea el ? Planuri peste planuri se învălmășeau, luînd locul unul altuia, mai înainte ca unul dintre ele să se clădească așa cum trebuia. De fapt, pentru vîrsta tînărului nostru, drumul a durat mult numai din pricina nerăbdării sale ; în schimb, pentru Nicoară, i se părea că e purtat pe sus, izbutind cu greu să se țină după stăpînul său.

Au intrat sub bolțile înalte de catedrală. Era lumină multă de la lumînările de ceară care își jucau flăcăruile în tot lăcașul. Închipuirile de pe pereți, în culori proaspete, vorbeau despre o altă lume, de demult, cu alte obiceiuri și întîmplări care s-au petrecut sub un alt cer, mai blînd și mai luminos decît al nostru. Glasurile înalte ale preoților acopereau zumzetul șoaptelor scăzute ale mirenilor. Norod mult, cum se cuvenea într-o asemenea zi. Ion, cu Nicoară după el, se strecura încet, în față, căutînd cu înfrigurare un anume chip. Cosițele bălaie erau un îndreptar, numai că în Țara de Sus, multe jupînițe aveau părul de culoarea mierei și a soarelui. Cînd credea că a găsit-o, îl prindea un soi de neastîmpăr, dar după o cercetare mai de-aproape și mai cu grijă se liniștea. Nu era ea. Pînă la urmă a deslușit-o într-un grup de jupînițe și de tineri, care se alcătuise în vederea cîntărilor, lîngă strana din stînga. Cînd a văzut-o și și-a dat seama că e ea și nu altcineva, a simțit cum i se topesc picioarele și cum îl cuprinde o ușoară

și dulce ameteală. Era mult mai frumoasă decît așa cum o văzuse cu o zi mai înainte. Lumina mai slabă a lumînărilor îndulcind părțile mai colțuroase și umbrind trăsăturile mai puțin izbutite face uneori ca un chip aproape obișnuit să capete un farmec aparte. Sub aceeași lumină, jupînița lui Condrea era frumoasă ca o vedenie din altă lume. Chipul ei nu mai avea strălucirea tinereții de ieri, ci o căldură pe care o sporeau și mai mult ochii de smaragd cu ape adînci și liniștite. Pe cap purta o cunună formată din două șiruri de mărgăritare cu pietre din loc în loc. Cele două șiruri îi acopereau o parte din frunte, iar în dreptul urechilor, pe sîrmă de aur, coborau înșirate mai multe rînduri de mărgăritare pînă la rădăcina urechii, iar de acolo se desfăceau trei perechi de pietre nestemate înconjurate de mărgăritare. O mantie din catifea florentină, de culoarea zmeurei, brodată cu fir de argint aurit, lăsa să se vadă rochia de serasir cu sponcile de argint poleite. Mîinile și le petrecuse prin despicătura mantiei și se împreunau în jurul buchetului de flori din care răsărea lumînarea de ceară albă. Mînecile erau cusute cu altiță în mai multe rînduri pe umeri în latul mînecii, iar de la umeri cobora în rîuri pînă la mînecă o alesătură din fir de aur și mătase, a cărei bogăție era sporită de fluturi de aur presărați peste tot. Mîneca era cusută din fir de aur și împodobită cu mărgăritare ca și gulerul cămășii.

O asemenea risipă de bogăție care să încadreze un chip atît de delicat nu mai văzuse. Abia acum Ion înțelegea că în viața lui se întîmplă ceva năprasnic, că această închipuire învăluită în aur și argint înseamnă pentru el începutul și sfîrșitul lumii. Și cum să ajungă la ea? Îndrăzneala și nepăsarea cu care pătrunsese pînă atunci oriunde, dispăruseră și se simțea sub bolțile înalte și în mulțimea care se înghesuia, singur, neputincios. Se simțea părăsit și stingher, mîinile i se păreau de prisos și nu știa ce să facă cu ele, se schimba de pe un picior pe altul ca un bîtlan neajutorat, simțea că ce face nu-i bine și asta-l stingherea și mai mult. Noroc că toată nemulțumirea lui n-avea cum să fie văzută. S-a apropiat de grupul ei, într-o latură, în față-i ca s-o poată vedea bine, să-și sature sufletul de atîta frumusețe. Era o bucurie pe care nimeni nu i-o putea lua pentru cîteva ceasuri.

În biserică, lumea era împărțită în trei părți bine deosebite: copiii care se zbenguiau, străini cu totul de ceea ce se

petrece în jurul lor, înfiorați doar din cînd în cînd de arătările cam prea țepene cu uitătură încremenită de pe pereți sau de privirile aspre și vorbele sîsîite pe care cei mari le aruncau pentru a-i domoli ; babele și moșnegii care credeau în tot ce se oficia și erau în același timp scandalizați de lipsa de pioșenie a celor din jur și, în fine, tinerii, pentru care seara asta mare de primăvară era un nimerit prilej de a-și arăta frumusețea și bogăția, de a fi văzuți și de a-i vedea pe alții, cu sîngele ațîțat de prefacerile care aveau loc în văzduh și pe pămînt și de care nici ei nu puteau să scape. Veniseră cu gînduri nelămurite în dorul unor împliniri pe care nu îndrăzneau să le deslușească pînă la capăt.

Ion se uita la jupîniță ori de cîte ori privirile ei erau în altă parte. Cînd simțea că va da cu ochii și de el, privirile lui alunecau peste făptura ei, de parcă pe peretele din față genunchii ascuțiți și armurile colțuroase și înțepenite ale sfinților luptători îl atrăgeau în chip deosebit. N-a trecut însă multă vreme și cînd a început prohodul, fata și-a dat seama că cineva, din lumea care se afla în fața ei, o privește mai mult decît s-ar fi cuvenit. Cînd a înțeles acest lucru și-a pus în gînd să nu se uite și să nu-i pese de nimeni și de nimic.

Buna creștere o împiedica să iscodească ceea ce nu se cuvenea pentru o jupîniță de cinul ei. Știa că este frumoasă și se știa privită în fel și chip de oameni, după vîrsta și rangul lor. Mama ei o povățuise să nu ia în seamă asemenea fleacuri. Ea avea dreptul să năzuiască oricît de sus, iar cel care i-ar fi fost hărăzit de părinți — pentru că voința lor nu trebuia în nici un chip nesocotită — și de soartă, trebuia să vină la curtea lor și să-și spună cinstit gîndurile și planurile. Numai fetele de rînd sau din neamurile proaste care s-au ridicat în număr prea mare în vremurile lui Ștefan cel Bătrîn, își îngăduiau să încalce asemenea obiceiuri pe care cei cu adevărat de neam ales trebuiau să le păzească cu sfințenie. Jupînița cunoștea de-a fir-a-păr toate aceste sfaturi folositoare, dar într-o seară ca asta, într-un loc unde nu trebuie să încapă păcatul își putea totuși îngădui să afle, fără a fi prinsă, cine-i voinicul care îndrăznește s-o privească așa cum o face numai furul ? Și cînd privirea ei s-a prelins peste lume în așa fel încît și fața lui să intre în raza ochilor săi, cînd a rămas aninată doar pentru o clipă de fața tînărului, și-a dat seama

că un asemenea chip merită să fie privit și a doua oară. Acest lucru îl arătau și hainele tînărului. Caftanul lui de mare preț era un semn că nu era un fite-cine, iar întreaga-i înfățișare era mîndră și avea ceva care-l deosebea de flăcăii pe care-i cunoscuse sau pe care-i avea acum în față și cîntau împreună. L-a privit încă o dată și cînd se aștepta mai puțin s-a simțit fulgerată de lumina neagră a ochilor lui. Genele s-au zbătut speriate pentru o clipă și smerită și-a lăsat privirea în jos punînd multă dăruire în strofa pe care tocmai începea s-o cînte ceata ei.

Ion a înțeles că momentul hotărîtor era cel de acum. Dacă se va mai uita, înseamnă că nu-l lepăda de la ea, dacă nu se se va mai uita, n-avea decît să rămînă cu sufletul întunecat și cu dorul neostoit al unei dulci vedenii. Pentru că acum înțelegea că este în stare să iubească cu adevărat pentru întîia oară în viața lui și că dragostea e un lucru cu mare primejdie pentru tihna sufletului omenesc.

Și nălucirile care-i bîntuiau fără noimă mintea erau o dovadă la ce grea și neîndurătoare slujbă e gata să intre fără să-l silească nimeni. N-ar vrea el să dea tătarii acum și el s-o ia pe jupîniță să-i scape viața și să-l apuce de grumaz pe Alb sultan și să-l arunce în genunchi în fața lui Vodă spre mirarea tuturor și drept mulțumire să i se... Prostii... Simte cum o ia razna și jupînița cîntă, iar cînd își ridică privirea nu se uită nicăieri...

Încet, încet s-a apropiat și el de cei din jurul ei și și-a unit glasul cu al celorlalți. Jupînița a simțit această apropiere, și cu îndărătnicie nu s-a mai uitat nicăieri. Abia la glasul al treilea cînd și-a ridicat ochii, privirile lor au rămas țintuite. Cîntau, dar nu știau ce cîntă, încercau să măsoare și să înțeleagă necuprinsul ființei lor care ieșea la lumină prin lumină. Și-a lăsat iarăși privirea. A înțeles și jupînița că-i primejdie mare. Dar nu peste multă vreme s-a uitat iar la el, de data asta ca să-i vadă mai bine fața și ceva tainic a făcut-o să priceapă că pe chipul frumos al tînărului se poate ceti ca într-un ceaslov tot ce cuprinde inima lui și că această inimă este gata să se dea roabă inimii ei. Și i-a plăcut și s-a bucurat că o ființă plăpîndă cum este ea are o putere atît de mare asupra unui tînăr cum era cel din față și-i era în același timp frică pentru ea, să n-ajungă la rîndu-i roaba unei puteri asemănătoare. Se priveau din cînd în cînd, în fugă, ferindu-se

parcă unul de altul, era vădit însă că între ei se înfăptuiește încet, încet o legătură care le umplea sufletul de bucurie, dar și de dorința de a ști cîte ceva mai mult despre cealaltă ființă.

Cînd cîntarea era spre sfîrșite, Ion s-a uitat lung la Măgdălina, i-a primit deschis privirea, și au simțit amîndoi cum îi cuprinde o dulce amețeală.

Alunecau într-un spațiu de lumină fără sfîrșit, nici o mișcare pe fața lor care să trădeze o bucurie ușurelnică, ci o sorbire cu nesaț a celei mai plăcute otrăvi care începea să-i mistuie din tălpi pînă-n creștet. Dragostea creștea în ei furtunos, zguduindu-le întreaga lor ființă. Fata l-a văzut pe Ion cum pălește sub dogoarea ochilor ei și s-a aprins puțin la față. Noroc de lumina slabă care-i tăinuia zbaterea ce răzbătea pe chipul ei frumos.

Cînd a sosit clipa în care trebuiau să iasă afară și să înconjoare lăcașul, nici unul dintre ei n-a știut cum s-a făcut c-au ajuns dincolo de prag, unul alături de celălalt. „Mergi la cer" suna cîntecul și amîndoi simțeau că plutesc spre înălțimi. Întîi și-au descoperit glasurile. Al lui adînc, plăcut, iar al ei era ca un clinchet care picura curat ca un cleștar. Au dat ocol o dată, cînd au fost a doua oară, jupînița s-a descumpănit o clipă, atît cît a fost nevoie să se sprijine ușor de brațul lui. Era un semn că avea încredere în el și că i-ar fi putut deveni un reazăm. Cînd s-a terminat totul și trebuiau să o pornească spre casă, fata și-a întors fața spre el, l-a privit drept în ochi. Și din toate vorbele pe care le mestecase o seară întreagă în minte și pe care dorea să le spună cu mare meșteșug, Ion s-a trezit rostind numai cinci cuvinte care veneau de departe, de pe alt tărîm : — Jupîniță, ai milă de mine.

Măgdălina a zîmbit, în ochii ei se bănuia bucurie amestecată cu tristețe. A alunecat pe lîngă el, i-a prins mîna și i-a strîns-o ușor. Doica, fratele și sora ei mai mică au luat-o între ei și împreună cu alte neamuri au pornit-o spre casă.

Fulgerat, Ion n-a mai putut spune nimic și nici nu știa ce să facă cu el. În spate a simțit că Nicoară i se alătură.

— Stăpîne, mergem acasă ? Calul e afară.

— Nicoară, omule, dă-mi calul și te du. O să vin și eu.

A încălecat, a trecut dincolo de cetatea care-și înălța zidurile în lumina albă a lunii și s-a lăsat în voia calului. Aerul rece îi biciuia fața și-i făcea bine, nu că i-ar fi potolit arșița care creștea în el, dar îl limpezea treptat : acum știa

bine și temeinic că o uitătură și numai o strîngere ușoară de mînă pot să te facă cel mai fericit, dar și cel mai nefericit om din lume.

* * *

În prima și a doua zi de Paști, bucuria a cuprins întregul tîrg al Sucevei. Era larmă mare, sunau trîmbițele de pe zidurile cetății din față, vestind voia bună a domnului, băteau clopotele de la Sfîntu Nicolae a Mirăuților, de la Sfîntu Gheorghe și de la alte lăcașuri în semn de sărbătoare, răsunau sunete de cimpoi, de cobză, de țimbale, era forfotă mare și cu greu se putea răzbate spre inima tîrgului.

Luni, dincolo de cetate, pe platoul care se întinde spre miazăzi, au fost tocmite întrecerile între tineri. S-a ridicat un foișor pentru măria-sa și ambele laturi ale foișorului au fost alcătuite din blăni mari de stejar și de brad ca un fel de prispă. În dimineața acelei zile soarele a străpuns norii și vîntul i-a grămădit spre soare-apune, dincolo de obcini. Măria-sa îmbrăcat în haine de mare sărbătoare, însoțit de fratele său Petru și de Ruxanda, văduva părintelui său Bogdan Vodă, a luat loc în foișor, iar marii boieri s-au rînduit cu jupînesele pe cele două laturi. Tinerii l-au întîmpinat pe domnul care era de o vîrstă cu ei cu chiote de bucurie, după care au împins caii la pas și cînd au ajuns aproape de foișor, au pus mai întîi piciorul, apoi genunchiul pe pămînt în semn de închinăciune și cinstire. Măria sa a zîmbit și le-a făcut semn cu mîna că pot să înceapă întrecerile. Demult nu s-a mai văzut atîta iscusință în călărie și în mînuirea lăncilor ca în ziua aceea, iar printre cei care s-au străduit să-și arate priceperea, un tînăr de optsprezece ani avea să dea dovadă de mare putere și meșteșug. Și a mai făcut tînărul încă un lucru mai puțin obișnuit în timpurile de față, care a stîrnit plăcere unora, mînie prefăcută sau mirare altora : înainte să-și înfrunte potrivnicul cu lancea, și-a strunit calul care juca nebunește pe picioare, întărîtat de zarva din jur, l-a cumințit și l-a supus puterii sale și în buestru l-a apropiat de locul unde priveau marii dregători, s-a oprit în fața pîrcălabului Condrea, și-a ridicat cușma, privind-o țintă pe jupînița Măgdălina, după care a ridicat capul și lancea de care erau legate două

panglici de mătase — una verde, alta de culoarea aurului, după care și-a smucit calul și a pornit-o ca o săgeată spre locul de unde trebuia să pornească în întîmpinarea adversarului.

Se spune că jupînița s-a făcut mai întîi stacojie, după care a apucat-o un fel de slăbiciune a inimii și a trebuit să fie sprijinită de jupîneasa Nastasia, mama ei. Jupîn Condrea ar fi încruntat sprîncenele și ar fi pufnit mînios cînd a văzut îndrăzneala fără pereche a tînărului, iar jupîneasa Nastasia s-ar fi bătut cu palma peste gură : nu-și închipuise că o să se petreacă asemenea faptă al cărei tîlc să nu-l priceapă în nici un chip. Unele jupînițe și jupînese din jurul familiei pîrcălabului Condrea ar fi scos un ușor țipăt de mirare, iar marii dregători ar fi mormăit în bărbile lor cuvinte de neînțeles.

Jupînița Măgdălina, mai mult moartă decît vie, a urmărit cu inima strînsă întrecerile și în tainița sufletului s-a bucurat nespus cînd l-a văzut pe „nebunul ei", cum l-a alintat în minte fără să știe nici ea cum, că nu poate fi doborît de nimeni, că zvîrle din fuga calului sulița la țintă și săgeata aruncată de el n-a fost întrecută decît cu o palmă numai de doi inși.

Și tot acum a aflat cine este nebunul acela și s-a bucurat în sine că e de neam mare. Însuși Părcălabul Condrea s-a mai îmblînzit cînd i s-a spus că Ion este fiul lui Cosma Moghilă, fost ceașnic sub trei domni. Se trage deci din neamul vestit al Hudicești lor, unul dintre cele mai vechi și puternice din țara Moldovei.

Ziua s-a încheiat cu un ospăț dat de domn și în timp ce vîrstnicii se întreceau cu închinatul pocalelor, tinerii s-au prins în horă. Ion a cutezat să se prindă lîngă Măgdălina și în timpul danțului au putut să-și vorbească. Pluteau amețiți de bucuria care-i cotropise, abia atingeau pămîntul cu picioarele, simțeau urcînd din ei o putere care-i făcea mai ușori. Muzica și danțul cînd legănat, cînd iute îi atîța și mai mult. Era lesne pentru oricine să vadă, chiar dacă nu fusese de față la cele întîmplate de dimineață, că cei doi tineri — fata abia împlinise 16 ani — erau legați de o vrajă pe care nimeni nu putea s-o destrame. Cînd s-au despărțit, a însoțit-o pînă la părinții ei, a făcut o plecăciune cuviincioasă, s-a mai uitat o dată la chipul Măgdălinei ca și cum ar fi vrut să i se întipărească desăvîrșit în minte, s-a întors spre părcălab și părcălăbeasă și a spus mai mult șoptit :

— Cer îngăduință domniilor voastre să nu mă alungați cînd oi veni la curtea voastră.

Părcălabul n-a spus nici da, nici nu, iar părcălăbeasa a plecat puțin capul în semn de rămas bun și s-au dus. Acasă jupîneasa Nastasia, a început să-și ispitească fata. Cum de s-a întîmplat una ca asta și cînd. Fata ei cuminte să nu-i mărturisească nimic? Nu se poate ca totul să se fi iscat așa, dintr-odată, într-o împrejurare în care orice creștin trebuie să fie îndurerat. Cum? N-au apucat să-și vorbească? Atunci cum să-i placă de un străin, despre care nu se știe nimic? Doar e o fată cuminte și cu creștere aleasă. Nu este urît? Da' ce numai un bărbat chipeș e pe lume? Și înainte de toate, chiar dacă este chipeș trebuie să-l cunoști, să vezi ce purtări are. Și ce dacă a arătat el mare meșteșug și putere, un bărbat se cuvine să aibă și alte însușiri ca să fie vrednic de dragostea unei fete ca a ei. I-a vorbit abia în după-amiaza asta? Și ce-a spus?

— Mamă, nu știu.

— Cum nu știi?

— Toate se învălmășesc în mintea și în sufletul meu.

— Prostii.

— Înțelege-mă, mamă. Nici eu nu știu ce-i cu mine, dar niciodată n-am simțit ce simt acum.

— Adică ce simți, fata mamii, înalță glasul jupîneasa Anastasia.

— Nici eu nu știu, mamă.

— Vai de mine, se minună jupîneasa, da' fătuca mamii, tu văd că nimica nu știi. Cum vine asta?

Măgdălina își ridică privirea spre maică-sa și ochii ei frumoși și cuminți cerșeau înțelegere și îndurare. Cu ce puteri să destrame și să descurce ceea ce în inima ei se învolbura și o cuprindea ca într-un vîrtej care nu-i da timp nici să vadă, nici să înțeleagă ceva?

Părcălăbeasa se uita la fiica ei și nu-i venea să creadă. Copilul ei cuminte, fetița mamii pe care o crescuse cu atîta grijă și pe care o îndrăgea atît de mult, să fie cuprinsă așa, tam-nisam de un pîrjol mare pe care-l întrevăzuse dumneaei, dar nu se așteptase că se va abate așa de năprasnic și tocmai pe capul odorului ei.

— Ai, fătuca mamii, a putut să spună, și purtată ca de furtună, a trecut în odaia în care era părcălabul.

— Jupîne părcălab, trebuie înlăturată primejdia, să plecăm, să facem ceva.

— Ce te-a apucat femeie? Nu știi că mîine trebuie să fiu alături de domn, cu ceilalți mari dregători?

— Bărbate, ascultă-mă! Primejdie mare!

— Dau tătarii, Nastasie?

— Îți arde de șagă și mie nu. Fata noastră e-n primejdie.

— Care primejdie, nevastă?

— Cum, tu n-ai văzut?

— Am văzut.

— Și nu zici nimic?

— Ce să zic?

— Că trebuie să facem ceva, să-mi scap fata din mîna balaurului.

— Care balaur, Nastasie. Că o fi ăsta sau altul, nu tot o să ți-o fure careva?

— Da' jupîne părcălabe, dar domnia ta aflat-ai ce-i poate capul nemernicului?

— S-a văzut astăzi.

— Da', da nu s-a văzut că-i place băutura după cum am auzit-o pe nevasta vistiernicului Ieremia și nici că-i plac prea mult muierile, cum spunea jupîneasa Marica, a lui Săcuian ceașnic.

— Și ce-ai fi vrut, Nastasie, să vină un călugăr să-ți ceară fata?

Jupîneasa holbă ochii. Nu se așteptase la asemenea vorbe din partea bărbatului ei. Trăise cu el o viață. I se părea mai mult aspru și îndărătnic, gata să spună nu, chiar și atunci cînd era vădit că trebuie să spună da. Și acum? Izbuti să-l mai întrebe doar atît:

— Și ce vezi bun domnia ta în toate astea?

Părcălabul Condrea își mîngîie barba, își potrivi mustățile și grăi rar, de parcă n-ar fi fost în odaia în care era și jupîneasa Nastasia:

— Văd, nevastă, Basșeul și satele de pe el, văd turme de oi în poienile de la munte și cirezi de vite pe valea Siretului a Prutului și Viliei. Băiatul are frați, Nastasie, dar averea Hudicești lor e mare.

Dacă ar fi căzut atunci trăznetul între ei și pe chipul părcălăbesei nu s-ar fi citit atîta uimire. Îi venea greu să mai

priceapă ceva. Nu-şi înţelegea nici fiica şi nu-l înţelegea nici pe bărbat. Se pomeni zicînd doar atîta : — Doamne, apără-mă !

II

Era pe la sfîrşitul lunii aprilie. După cîteva zile cu ploaie şi vînturi reci, soarele strălucea din nou iar pămîntul începuse să se zbicească bine în locurile mai înalte. Boierul Cosma Movilă, încă în putere deşi trecuse de cincizeci de ani, sta pe prispă, se bucura de căldura soarelui, se mai bucura că-l lăsaseră durerile de la încheieturi care nu-i îngăduiseră să meargă la Suceava, la chemarea domnului, şi-i făcea mare plăcere să simtă în preajma lui zvon de oameni aflaţi la muncă, sunet de tălăngi care urca spre sat din lunca Başeului, ciripit de păsări şi cloncănitul celor din curte, zumzetul de albine pornite să culeagă dulceaţa pămîntului din florile care se desfăcuseră peste tot.

Curţile boiereşti se aflau în marginea satului Hudeşti, moşia de baştină a Hudiceştilor, părintele şi moşii lui pan Cosma Movilă. În uricile pe care le-a primit de la domnii de la începutul veacului trecut, se spunea că acest sat şi altele, aflate în diferite ţinuturi ale Moldovei, erau sate vechi, pe care Hudiceştii le stăpîneau de la întemeierea ţării. Aşa se pomeneşte în uricul pe care l-a avut bunicul Petru Hudici de la Alexandru cel Bun, aşa se spunea şi în uricul lui Iaţco Hudici, tatăl lui Cosma, boierul nelipsit din sfatul lui Ştefan cel Mare timp de aproape 30 de ani, lucru ce nu se mai pomenise pînă atunci în Ţara Moldovei. Cosma Movilă se bucura de faima neamului său, unul dintre cele mai avute şi mai puternice. Neam din neam făcuseră parte din sfatul domnesc fie ca mari dregători, fie numai ca mari boieri de a căror pricepere domnii simţeau nevoia să se folosească. Şi asta nu era lucru rău, căci Hudiceştii, au fost întotdeauna cu mare credinţă faţă de domnii Moldovei. Boierul Cosma, căruia-i

plăcea să fie numit după moda polonă, pan, știa că și numele lor cel adevărat nu era Hudici ci Hudescul, dar, în veacul în care încuscrirele domnilor Moldovei cu domnițe aduse din crăia vecină era o modă, mulți își schimbaseră sfîrșitul numelui ca să sune mai frumos atunci cînd duși de năcazurile sau de treburile lor aveau să se miște printre șleahticii rusneci de la Snyatin, sau de la Liov.

Cu el, cu pan Cosma, în loc de Hudici, a început să se numească neamul lui cu un alt nume, pe care îl căpătase domnia sa cu mare cinste în lupta de la Șcheia. Cum s-a întîmplat aceasta, tocmai se necăjea să-l lămurească acum pe boierul Maxin Udrea, care picase cu puțin timp înainte de amiază la curțile din Hudești. Luîndu-se cu vorba, din una în alta, ajunseseră la povestea asta pe care boierul Cosma n-o mai putea suferi. În tinereță se mîndrise cu isprava lui de la Șcheia, dar o povestise de atîtea ori că i se înăcrise. Ar fi tăcut și acum, dar nu se putuse stăpîni cînd Maxin îl împunse cu o întrebare care i se păru nelalocul ei.

— Ce nu înțeleg eu, se mira Maxin, e povestea cu calul.

— Care cal ?

— Calul lui vodă.

— Și ce-i cu calul lui vodă ?

— Se zice, așa am auzit și eu vorbindu-se, c-a pornit-o calul cu vodă în jos.

— Unde în jos ?

— Asta te întreb și eu pe dumneata și te rog lămurește-mă, cum vine asta.

— Și ce se mai spune ?

— Că a zăcut domnul printre morți pînă la amiază și abia atunci ai venit domnia ta și l-ai scos dintre morți și l-ai pus pe cal, în timp ce alt boier, nu-i mai țin minte numele, ar fi oblicind unde era dușmanul lui și i i-a adus lui Vodă de grumaz și acolo au pus de i-au tăiat capul, și așa a biruit Ștefan pe vrăjmașii săi.

— Așa se spune, Maxine ?

— Așa.

— Măi, ce ți-e cu gura lumii ! Acuma stai și dumneata și judecă, cum ar fi putut să stea lupta fără domn și cum de n-a băgat nimeni de seamă că măria-sa, cel care se aflase mereu în fruntea a lor săi, s-a topit ca fumul din locul care-i era hărăzit ?

— Care-i atunci adevărul, jupîn Cosma ?

— Lupta era fierbinte, de îmbe părțile. Hroiot venise în vreme de iarnă cînd toți erau la cășile lor. Domnul a strîns degrabă oastea, cîtă s-a putut și i-a ieșit în întîmpinare, cum știe toată lumea, la Șcheia. Dușmanul nu se lăsa răpus cu una cu două, cu toată vitejia a lor noștri și domnul a trebuit să-și îndemne oamenii să pornească cu și mai multă inimă. Măria sa era în fruntea călărimii cînd a pornit a nu știu cîta oară asupra dușmanului, și în fierbințeala luptei, calul măriei sale a fost săgetat în grumaz. Eu, ca aprod, mă aflam în preajmă. Mă porecleau „Purece", pentru că eram scund, nu prea crescusem pentru ăi optsprezece ani ai mei. Și mărturisesc că și inima se făcuse în mine, de frică, tot ca un purice. Era prima bătălie cruntă în care am intrat cu adevărat și nu mi-a fost ușor să văd cum cad capete și cum să prăbușesc în jurul meu oșteni cît bradul. Cînd a fost lovit calul domnului, s-a ridicat în două picioare, a nechezat ca un fel de țipăt și s-a prăbușit. Domnul, de-asta zic eu că a fost mare, nu și-a pierdut cumpătul și a lunecat într-o parte, ca să nu-l prindă calul sub el. L-ar fi strivit și atunci s-ar fi dus și lupta, s-ar fi dus și scaunul măriei sale în ciuda atîtor isprăvi și vitejii pe care puțini domni le-au făcut, așa cum le-a făcut măria sa Ștefan. Cînd l-am văzut pe domn că se ridică cu sabia goală în mînă și privește crunt în juru-i, am făcut o săritură cu calul și într-o clipită am fost alăturea. Am pus piciorul pe pămînt și, știindu-l mic de stat și că nu-i vreme de pierdut, m-am ghemuit în chip de movilă ca să se poată înălța și măria sa a încălecat degrabă, și de aici mi se trage numele cel nou, pentru că și-n urice și-n orice altă împrejurare, toată lumea-mi spune Movilă, așa cum mi-a spus măria sa atunci și pînă la moartea sa, după aceea. Așa a fost acolo la Șcheia, iar ce băznește lumea îs numai vorbe de clacă.

Soarele se urcase în crucea cerului. Jupîneasa Teodosia i-a poftit pe cei doi la masă și după ce s-au ospătat din bunătățile pregătite de jupînească, s-au tras iarăși afară, să stea la sfat tainic, așa cum ceruse Maxin Udrea.

Jupîn Cosma Movilă nu-l ispitise deloc pe oaspetele lui. Știa că o să-și dezlege singur desaga dacă avea ceva de spus. L-ar fi întrebat în legătură cu cele petrecute în luna lui aprilie, fapte năprasnice, care cutremuraseră Moldova.

Sfatul l-a început oaspetele. Şi ceea ce l-a mirat foarte mult pe boierul Cosma Movilă a fost jurămîntul straşnic pe care i l-a cerut Maxin Udrea, că nici o vorbă din cele spuse între ei doi nu vor ajunge în altă parte. Pan Cosma a jurat cum i-a cerut oaspetele şi acesta a început să se destăinuie :

— O să mă întrebi domnia ta, chiar dacă n-ai făcut-o pînă acum, de unde vin, încotro mă duc şi ce gînduri port cu mine. Drumul meu este de la Suceava spre cetatea Hotinului, iar rînduiala mea este să stau de vorbă şi să-i cerc pe cei mai de seamă boieri din părţile acestea de ţară, ultimul sfat avînd să-l fac cu cei doi părcălabi de la Hotin, cu pan Grincovici şi cu pan Talabă. Domnia ta ştii ce s-a petrecut la curtea domnească din Hîrlău, acum două săptămîni.

— Am auzit ceva, deşi veştile ajung mai greu pînă la noi. Nu înţeleg ce-a fost cu Arbure şi cu fiii săi.

— Asta n-o înţeleg mulţi dintre noi. Ştii şi domnia ta credinţa lui Arbure faţă de domnie.

— A fost ca un stîlp, iar pe măria sa Ştefăniţă, l-a crescut ca pe un copil al său. Şi acum, în loc de răsplată, i-a luat mai întîi dregătoria de portar al Sucevei şi nu după multă vreme, i-a luat capul, şi lui şi feciorilor săi.

— S-a făcut Arbure vinovat cu ceva faţă de domnul său ?

— Nu s-a făcut.

— Atunci cum a fost cu putinţă una ca asta ? L-au judecat şi l-au aflat vinovat ?

— Nici asta nu s-a făcut.

— Atunci cum să-i ucizi, frate, pe cei mai de seamă oameni ai ţării, fără nici o socoteală ?

— Asta a fost treaba unor nemernici pizmătăreţi. Li s-a părut că Arbure e prea puternic, că este prea înţelept şi pentru a nu-l umbri pe un domn tînăr, care abia acum a luat frînele ţării în mînă, i-au cîntat măriei sale la ureche vorbe pline cu venin, pînă l-au pierdut.

— Pînă nu faci foc, nu iese fum Maxine !

— Aşa este, dar Arbure era nevinovat. Ştiu bine ce spun. Cît a fost măria sa copil trebile ţării au căzut pe umerii lui Arbure şi ai boierilor din sfat şi nu se poate spune că a fost rău. I-am bătut straşnic pe tătari şi asta spre cinstea lui Petrea Cărăbăţ, vornicul Ţării de Jos. Am scăpat ţara de necazuri în anul în care Suliman sultan a luat Beligradul de la Unguri. Ne-am înţeles bine cu leşii şi solia lui Cîrje la Jicmont

craiul, a fost purtată cu multă cinste și înțelepciune. Boierii și-au dovedit destoinicia în toate trebile țării. Dar măria sa, acum că a crescut, vrea să cîrmuiască fără să țină seama de meritele boierilor și fără să le arate cinstirea și recunoștința care li se cuvine.

— Poate că și boierii vor cam multe, Maxine.

— Adică ce să dorească ei ca să-l supere pe vodă ?

— S-au învățat fără stăpîn, cred eu, și cînd stăpînul și-a înțeles rostul, acum le vine greu.

— E dreptul lor, pane Cosma, să se bucure de putere, pentru că puterea domnului nu face nimic fără înțelegerea cu boierii.

— Eu nu zic Maxine ca domnul să se lepede de boieri, dar nici boierii nu trebuie să-l părăsească pe domn. Ast an, cînd au fugit în Polonia boierii Isac și Cîrlan, se zvonea că cei doi, și cu ei și alți mari boieri, s-ar fi gîndit să ridice în scaun un alt domn, pe Petru, frate nevîrstnic al lui Ștefăniță. Nu ți să pare Maxine că a început boierilor noștri să le placă a crește copii în scaunul Moldovei ? E bine să fie țara iară fără domn ?

— Pînă ăst an n-a fost deloc rău.

— N-a fost, dar țara fără un stăpîn destoinic poate să treacă prin mari năcazuri.

— Un domn destoinic nu este tiran, nu poate să-și întoarcă fața de la cei care sînt temelia țării.

— Maxine, de ce-a fugit Cosma Șarpe în Polonia ?

— De frică.

— De frica cui ?

— A domnului.

— Dacă n-avea nimic pe cuget, de ce să-i fi fost frică ?

— Cosma Șarpe s-a gîndit la binele boierilor și dacă s-a gîndit la binele boierilor înseamnă că s-a gîndit la binele țării.

— Hiclenindu-l pre domnul său și punîndu-și țara în primejdie ?

— Cînd îți aperi capul și cinul din care faci parte nu hiclenești pe nimeni, pane Movilă.

— Din cîte știu eu, Maxine, nimeni nu l-a amenințat pe Cosma Șarpe și nici pe alții.

— Atunci, dacă spui domnia ta așa, că nimeni n-a fost amenințat, de ce au căzut capetele lui Arbure și ale fiilor săi ?

— Nu înțeleg nici eu ce-a fost cu Arbure, dar tare mă tem că prostia și cleveteala unora și faptele altora l-au pierdut pe unul dintre cei mai de seamă boieri ai țării. Arbure n-ar fi pierit dacă toți boierii i-ar fi fost cu credință domnului. Fuga unora, vorbele care umblă în legătură cu alții le-au dat apă la moară celor care-i pizmuiesc pe oamenii vrednici, cum a fost Arbure. A fost vreo legătură între Arbure și Cosma Șarpe?

— Nu știu.

— A încercat domnul să se sfătuiască cu boierii săi?

— I-a chemat la Suceava de Paști, dar nu s-a făcut nimic. Nici domnul n-a avut curajul să ia taurul de coarne, nici sfetnicii săi, Arbure, Săcuian paharnicul, Stircea Stolnicul, comisul Cățelan, pârcălabii de la Neamț, Costea și Condrea, Negrilă, Grincovici sau Hrană spătar n-au îndrăznit să spună ce au pe cuget, ce gîndește țara și ce trebuie făcut. Domnul a plecat la curțile sale de la Hîrlău și cu el au mers o parte din boierii din sfat. Fără să-i judece și fără să spună ceva cuiva, Ștefăniță l-a numit hiclean pe Arbure și a pus să i se reteze capul. Cum era firesc, ceilalți boieri s-au speriat și mulți se tem să nu cadă și capetele lor. De aceea au început să se sfătuiască între ei ce trebuie făcut să scape de năpastă.

— Maxine, mă iartă că-ți curm vorba, dar domnul n-a lăsat să se înțeleagă ce avea cu Arbure, că doară toată lumea știe că acest boier l-a îngrijit și l-a crescut pe palmele sale ca pe feciorul său?

— A umblat numai un zvon, cum că măria sa l-a bănuit pe bătrîn că ar fi în legătură cu Petru pribeagul, cu Cosma Șarpe și alți pribegi.

— A fost numai o bănuială?

— A fost!

— Și acum?

— De asta sînt pe drum și mă aflu în fața domniei tale. Ești unul dintre cei mai mari boieri ai țării. Puterea domniei tale este cunoscută, ca și buna înțelegere și legăturile pe care le ai cu unii boieri de peste hotar. Mulți boieri își pun nădejdea în sfatul și în puterea domniei tale.

— Și anume, cine?

— Nu pot să spun numele tuturor. De-ajuns că sînt cei mai de seamă oameni ai țării, cea mai mare parte dintre ei aflîndu-se în cele mai mari dregătorii.

— Cu ce le pot fi eu de ajutor ?

— Toți marii boieri doresc ca să fie unire între ei, spre binele țării și spre binele lor. Toți gîndesc că nu poate fi scăpare pentru capetele lor decît dacă se face o schimbare acolo unde trebuie.

— Și pe ce se bizuie ei ?

— Pe slugile pe care le au, pe banii lor și pe înțelegerea dintre ei și pribegi. Iar pribegii lucrează peste tot, în Țara muntenească, în Transilvania, și mai ales în Lehia.

— Li s-a făgăduit ceva ?

— Craiul Jicmont a încuviințat planurile făcute de ei și a făgăduit sprijinul său. Cosma Șarpe a fost bine primit la curtea craiului, iar cînd domnul i-a cerut să-i dea prinși pe Isac și Cîrlan, fugari în Polonia, craiul i-a răspuns că nu are știre că cei doi s-ar afla pe pămînturile care țin de coroana lui. Semn că regele este alături de boieri și ăst lucru trebuie să-i dea de gîndit tînărului domn și răilor săi sfetnici. Sîntem mulți, pane Cosma, și datoria noastră este aceea de a ne apăra drepturile noastre. Nu se poate să nu cîștigăm. De aceea te rugăm pe dumneata să stai cu toată puterea pe care o ai alături de noi și dacă domnii te-au cam uitat demult pe la moșiile domniei tale, altfel va fi atunci cînd vom scăpa de năpastă.

— Eu nu am a mă plînge de nimeni, Maxine. Truda mi-a fost răsplătită cum se cuvine și dacă omul este înțelept găsește multe și nebănuite bucurii și în casa lui.

— Este cunoscută înțelepciunea dumitale, dar n-o să mă facă domnia ta să cred că unele lucruri pot fi uitate. Dacă toate s-ar fi făcut după voia părintelui domniei-tale, te-aș fi găsit, poate, acum la curțile din Mîndrești, pe apa Siretului și nu aici. Cu ce-a răsplătit un domn mare și bun, cum ne place să-i spunem, truda lui Iațco Hudici ? Părintele domniei tale a fost la Valea Albă și a scăpat cu greu, după cîte am auzit, cu rane multe pe trupul său. Și în loc de răsplată s-a pomenit fără curțile de la Mîndrești, pentru că uricul vechi, prin care moșii săi căpătaseră întărire pe acel sat, a ars împreună cu tot ce se afla atunci în sat, cînd urdia turcească a trecut pe acolo. Asta-i recunoștința domnilor, pane Cosma. Iar ca să împiedicăm asemenea samavolnicii trebuie ca să ne unim noi cei mari și să-l facem pe domn să ne respecte, nu să ne batjocurească, așa cum o faci cu un om de rînd. Cei mai mulți

dintre noi cred că acum este clipa cea mai prielnică. Dacă izbutim, nimeni nu ne mai poate pune jugul pe grumaz și nici nu ne mai poate reteza capetele fără judecată. Trebuie să avem o țară așezată, iar domnul să nu lege și să dezlege după pofta inimii lui. Pentru asta am venit la domnia ta. Dumnezeu să-ți dea gîndul cel bun ca să mergi cu cei de seama domniei tale.

— Știu eu, Maxine! Ce-mi spui tu sînt lucruri cu mare primejdie. Să nu uitați că ce vreți voi să faceți nu s-a mai întîmplat niciodată, după cîte știu, în Țara Moldovei. Și încă ceva de mare însemnătate, de care iarăși trebuie să se ție sama: domnul nu este un boier ca mine sau ca altul, el este unsul lui Dumnezeu, domnește prin puterea Celui de Sus...

— Ar fi așa, jupîn Cosma, dacă s-ar ține de învățăturile lui Dumnezeu. Dar domnul de acum nu e nici bun, nici drept, nici îndurător, ci un tiran însetat de sînge nevinovat și tot la Carte se spune că cine scoate sabia de sabie va pieri.

— Nu este vorba nici de ce face domnul și nici de ce scrie la Carte, Maxine, ci de ce crede țara după ce l-a pomăzuit mitropolitul.

— Țara sîntem noi!

— Om fi, dar nu trebuie să-i uităm pe ceilalți, care-s mulți și datori cu slujbă față de domnul lor tocmai pentru că el este unsul.

— Sînt mulți, da prostime, fără mare tocmeală și mai cu seamă se mișcă greu. Noi trebuie să fim uniți și să lucrăm iute.

— Maxine, eu n-am făgăduit nimic și nu-ți spun nici da, nici ba. Nu mă pot hotărî într-o clipită pentru că nici nu m-am gîndit pînă acum la tot ce mi-ai spus. Ți-am jurat că voi păstra numai pentru mine ce-am vorbit noi acum. Dar, Maxine, să fii cu mare băgare de seamă, căci noi toți am jurat mai întîi credință domnului, atunci cînd l-am ales și s-ar putea ca primul jurămînt să fie mai tare și toată urzeala voastră să fie destrămată cu multă ușurință și cu pierderea multor capete, oricît ar fi ele de sus-puse.

— Îți mulțumesc și pentru atît și Dumnezeu să ne ajute. Rămîi cu bine pane Cosma și cheam-o și pe jupînească să-i mai mulțumesc încă o dată pentru masă și buna primire ce mi-a făcut.

Jupîneasa Teodosia a venit degrabă la chemarea bărbatului, i-a plăcut felul cum i-a mulțumit jupîn Maxin Udrea și s-a mirat de graba mare care-i lipsește pe cei de la Hudești de bucuria de a-l avea oaspete peste noapte și în ziua următoare și l-au petrecut cu privirea pînă ce a pornit-o pe drumul Hotinului, în sus, spre Darabani.

Jupîneasa Teodosia a ghicit că s-au petrecut lucruri deosebite din neastîmpărul care-l cuprinsese pe bărbat. A vrut să-l ispitească, dar Cosma s-a uitat așa de înfricoșat la ea, încît a crezut că este mult mai bine să-și vadă de-ale femeilor și s-a strecurat, foșnindu-și fustele, înlăuntrul casei. Rămas singur, pan Cosma a strigat să i se înfățișeze logofătul său. În scurtă vreme, s-a înființat un bărbat cu părul cînepiu, cu ochii albaștri, cu o mustață pleoștită la colțurile gurii în jos, nici prea înalt, dar nici mărunt, bine legat. Călca repede și apăsat ca cel care-și cunoaște puterea trupească și sufletească.

— La porunca domniei tale stăpîne, a glăsuit scurt, fără să-și plece privirea Ioan Blîndul.

— Blîndule, mîine o pornim la Brăscăuți și la Hrețeni, de aici vom merge la Verbia și Cobăliia, pe Jijia în jos, vom cerceta apoi bălțile și iazurile de la Prut și o să ne repezim la Todireni. Grijește-te căci mîine o pornim la drum lung.

A strigat strașnic spre odăile femeilor și cînd s-a ivit jupîneasa, înfricoșată, a mormăit, parcă ceva mai îmbunat:

— Teodosie, să pregătești cele de trebuință. Mîine plec cu logofătul meu ca să cercetăm satele, turmele și cirezile pe care le avem aici, în Țara de Sus.

— Să vină Ion, a tunat boierul și băiatul lui cel mare, care o pornise de dimineață să bată dealurile cu păduri dinspre Mlenăuți, celălalt sat al Movileștilor, trup din moșia de baștină a neamului, i s-a înfățișat spre sară supus și îngîndurat.

III

Ion venise de la Suceava de o săptămînă. A stat pînă s-au încheiat toate sărbătorile. A întîrziat în nădejdea că se va ivi și un alt prilej s-o vadă pe fata lui Condrea. De văzut

a văzut-o, dar de stat de vorbă n-a prea avut cum. Părinții ei erau grăbiți și datori să vadă și să primească. Părcălabul Condrea nici nu l-a băgat în seamă. Avea domnia sa, se vede, lucruri mult mai însemnate de tăinuit cu dregătorii domniei, cu boierii mai de seamă ai țării. Jupîneasa Nastasia l-a întîmpinat cu o privire mîndră și rece. Jupînița, în schimb, i-a surîs și i-a făcut un semn cu mîna, dintr-o parte, în așa fel ca să n-o vadă nimeni.

Vorbele părcălabului n-au avut darul s-o înduplece pe jupîneasa Nastasia. A luat-o după aceea pe Măgdălina lîngă ea și mîngîind-o și alintînd-o, a încercat s-o dumirească asupra multor lucruri din lumea asta și mai ales să-i arate că unii oameni sînt primejdioși și nu merită să te uiți la ei, pentru că nu se știe ce nenorociri pot ieși atunci cînd nu se mai poate îndrepta nimic. Jupîneasa Nastasia îi arăta odorului său că nu are nimic cu flăcăul lui Movilă, dar lumea, iaca, vorbește una și alta și vorbele nu ies ele fără nici un temei. Ea nu-i dorește decît binele puiului ei și de aceea ar fi bine să se ferească. Mai sînt mulți tineri frumoși, vrednici și cu purtări alese, nu s-a început și nici nu s-a sfîrșit lumea cu bezmeticul de ieri și de alaltăieri care-și juca ochii în cap și își rînjea dinții de sălbătăciune de pradă.

— Și dacă nu este așa cum spune lumea, mamă?

— Vai, fătuca mamii, cum poți vorbi una ca asta? Da' ce, lumea nu știe ce spune?

— Și dacă nu știe, mămucă? s-a alintat cu nevinovăție Măgdălina.

— Ehei, fata mamii, ce știi tu ce-i pe lumea asta?

Măgdălina își da seama că nu știe ea ce-i pe lumea asta, dar simțea că pe ea o împinge o putere mare, pe un drum pe care nu se poate să dea greș. Și cînd jupîneasa Nastasia a crezut c-a biruit înțelepciunea domniei sale, pentru că odorul ei a lăsat-o s-o dădăcească atît cît a vrut fără să i se împotrivească, abia atunci a văzut cîte cute necunoscute ei are sufletul copilului său. Cînd au ieșit să cumpere niște bogasii, Ion, care pîndea casa Condreștilor de parcă l-ar fi tocmit cineva în leafă ca să vegheze, și-a împins calul lîngă rădvanul boieresc, și cînd s-au oprit, a pus piciorul jos, s-a înclinat adînc în fața celor două boieroaice, a cerut îngăduința să le ajute să coboare. Era atîta liniște și bună-cuviință în vorbele

și mișcările tînărului încît jupîneasa Nastasia n-a mai avut ce să spună, mai ales că nu se așteptase la o asemenea îndrăzneală din partea lui. Și mai mirată a fost atunci cînd Ion i-a spus Măgdălinei :

— Jupîniță scumpă, roag-o pe mama domniei tale și cere-i îngăduința să te pot vedea și să-ți pot vorbi. Dumnezeu mi-e martor că gîndurile mele-s mai curate decît apa izvorului de munte neatinsă de nici o vietate și făgăduiesc și mă leg cu cel mai strașnic jurămînt că n-am să fac nici un pas pe care domnia ta sau părinții domniei tale să nu-l îngăduie.

Măgdălina l-a săgetat o dată cu privirea după care și-a plecat ochii în jos și i-a spus cu glas stăpînit :

— Vino domnia ta la Neamț și acolo om sta de vorbă.

A făcut un semn abia ghicit de despărțire, l-a împuns cu privirea dintr-o latură, făcînd să strălucească în soare apele verzi, de smaragd, care să tălăzuiau fără fund, sub sprîncenele frumos arcuite, s-a lipit de jupîneasa Nastasia și-au dispărut în dugheană.

Îndrăzneala fetii a uluit-o cu totul pe jupîneasa Nastasia. Pierindu-i graiul nu i-a rămas alta decît să-și urmeze odrasla, care se dovedea mult mai tare decît ar fi bănuit ea vreodată.

Ion a înțeles că nu mai are de ce să rămînă în Suceava. A săltat ușor în șa, s-a dus la gazda lui, i-a spus lui Nicoară să se pregătească de drum că vor pleca neîntîrziat acasă.

— Și cu fata cum rămîne stăpîne ?... a vrut să știe Nicoară, căruia-i plăcea Suceava și mai ales un han unde era vin bun și o slujnică cu ochi de păcură, cu sînii bogați care se lăsau cu greu struniți de șireturile de la rochie.

— Nicicum, Nicoară. Vînatul meu este scump și pentru el trebuie să bat multe și lungi drumuri.

Nemaiavînd ce face în cetatea de scaun, Ion a pornit-o spre casă, apucînd drumul Dorohoiului. Pînă seara avea să ajungă la Hudești. Străbătuse drum lung, simțea cum îl pătrunde oboseala și-i făcea bine. A îmbucat ceva și a adormit buștean. Jupîneasa Teodosia ar fi vrut să afle multe lucruri dar a doua zi și-a dat repede seama că bărbații nu-s pricepuți la nimic. Iar feciorul său, mai rău ca alții. În schimb s-a bucurat jupîn Cosma cînd i-a povestit ce întreceri au fost, cîte a cîștigat, ce boieri au fost de față, ce-a grăit domnul în fața oștenilor, cine a avut cea mai bună și mai scumpă platoșă,

cine a adus caii cei mai de soi, și cîte altele. Boierul Cosma vedea că fiul lui se poartă ca un bărbat și-i făcea plăcere.

Mama a văzut însă în ochii feciorului său ceva ce tatăl n-avea cum să vadă. Cînd s-a amestecat dînsa în vorbă și l-a întrebat dacă la Suceava n-au fost și niscai jupînițe de soi, ochii băiatului au lucit într-un fel anume, culoarea feții i s-a schimbat ușor și aceste lucruri nevăzute pentru alții nu i-au scăpat jupînesei Teodosia. Băiatului îi era rușine să mărturisească pîrjolul care-i pustia sufletul și mama l-a îmbiat spre cuhnie cu chipul că i-a pregătit numai lui ceva anume, care știa că-i place de cînd era de-o șchioapă. Ion își pusese în minte să nu povestească deocamdată nimic. Mai întîi, credea el, că e bine ca un bărbat să se stăpînească. Al doilea, cum să spui că inima ta se află pe șleaul Neamțului fără să te rușinezi. Al treilea, dragostea asta nouă pe care n-o mai cunoscuse, era ca o otravă, plăcută însă, care se strecura pînă în cele mai tainice unghere ale ființei lui și era și bucurie și durere în același timp, și încă nu se dumirea ce este potrivit să faci, și ce nu este potrivit într-o asemenea împrejurare. De aceea i-ar fi plăcut ca nimeni să nu afle pînă nu va simți el nevoia să se destăinuiască.

Cînd au intrat în odăile dinspre cuhne, mama l-a întors cu fața spre ea, i-a pus mîna pe braț, deși ar fi vrut să-i culeagă cu mîna arșița de pe frunte, dacă nu i-ar fi fost teamă că-l rușinează, și l-a întrebat pe un glas care arăta că este vorba numai de o taină a lor :

— Ce culoare au ochii fetei ?

— Care fată, mămucă, s-a bîlbîit feciorul, roșindu-se pînă în albul ochilor.

— Cea care te-a fermecat la Suceava.

— Nu m-a fermecat nimeni.

— Pe mine nu mă poți minți, băiatul mamii, și poți să-mi spui, ca să te pot scăpa de farmece.

Ion se uita la mama lui, ar fi mîngîiat-o, ar fi răsucit-o ca pe un copil, dacă nu i-ar fi fost rușine, i s-ar fi ascuns bucuros la piept, acolo unde găsea liniște și ocrotire cînd era mic, dar cum să mai facă așa ceva acum ?

— Și dacă-mi place să fiu fermecat, mămucă ? oftă feciorul și încercă să-i zîmbească mamei lui cuminți și bună, singurul om de pe pămînt în care avea o încredere desăvîr-

șită, pentru că știa că ține la el, cum cearcă să-l ferească și acum de tot ce-i rău, fără să fie însă nimic supărător în vorbele și în faptele ei, lui plăcîndu-i să știe că se poate bizui pe cineva, în orice împrejurare, mama bucurîndu-se că-și poate încă ajuta în multe feluri copilul. Un copil care arăta ca un bărbat zdravăn, cum i-ar fi vrut să-i vadă și pe ceilalți doi feciori ai ei, dar pe care-l simțea mai puțin ocrotit din pricina firii lui foarte deschise și cinstite. Era prea încrezător în alții și putea să fie lovit cu ușurință. Viața nu-i descoperise capcanele și nu-l încovoiase încă, dar cine știe cîte i se puteau întîmpla și atunci, dezamăgit, va simți nevoia unui sprijin, undeva, iar acel sprijin avea să fie ea, omul care-l înțelegea mai bine ca oricare altul.

— E semn că intri la grea slujbă, Ioane, grăi mama, îngrijorată și temîndu-se ca soarta să nu-i fi scos în calea băiatului ei cine știe ce năpastă. La anii lui, ușor îi poate suci capul o diavoliță. S-au văzut doar mulți bărbați nenorociți din pricina unei femei pe care o întîmplare nefericită i-a scos-o în calea lor, și cu inima strînsă, mama își ispiti feciorul să-i spună cine, cum și cînd s-a întîmplat povestea asta.

— E fată de boier mare, mămucă, nu-ți fie teamă.

— E bine atunci, băiete, grăi jupîneasa Teodosia și fața i se luminase spre bucuria feciorului.

— E fiica părcălabului Condrea de la Neamț.

— Nu știu ce avere au.

— Dumneata, mămucă, nu știi ce fată au.

— Și cumu-i ?

— Iacă așa, subțirică, cu păr balai și ochi verzi și frumoși cum n-am văzut.

— I-ai vorbit ?

— Puțin.

— I-ai cunoscut părinții ?

— Nu am avut cînd și cum. M-a poftit la Neamț și de atunci gîndurile mele sînt numai la domnițe ferecate după ziduri groase de cetate în care nu prea am cum să pătrund fără ajutoare.

— Care ajutoare ? întrebă jupîneasa Teodosia, rîzînd.

— Cel mai mare și mai tare ai fi matale.

— Cum adică eu, feciorul mamii ?

— Ești mai tare decît balimezul cel mare pe care am auzit că l-a turnat Mahmet Sultan chiar sub zidurile cetății.

Pentru că mai întîi trebuie urnit pan Cosma Movilă, prea cinstitul meu părinte, iar cetatea asta n-o putea cuceri nimeni altul decît jupîneasa Teodosia. După aceea, unind pohfala lui pan Cosma cu înțelepciunea jupînesei domniei sale și pornind cu toată puterea spre Neamț, văd cum cei doi părcălabi înfricoșați, ar coborî podul și, cu mare supunere, ar închina cetatea și ar deschide porțile în care Movileștii ar intra ca niște biruitori.

Feciorul șuguia, jupînesei îi luceau ochii de încîntare că are un asemenea fecior și, amenințîndu-l cu degetul și făcîndu-l fur mare, i-a făgăduit că va face ea în așa fel ca bărbatul dumneaei să supună o anume cetate, dacă altfel nu se poate.

Zilele se scurgeau încet la Hudești. Se semăna griul și meiul, vremea fiind numai potrivită pentru o așa muncă. Călărea pe cîmp în tovărășia celor doi frați mai mici, Văscan și Gavril. Se duceau la helăștaele făcute pe Bașeu, apoi la morile unde erau datori să macine oamenii din satele lor, au colindat fînețele și pădurile din hotarul Hudeștilor și Hreteniior și n-a cîrtit atunci cînd tatăl a fost de părere că trebuiesc văzute și bălțile lor de la Prut. Acolo, a mers cu Nicoară, omul de care nu se despărțea niciodată cînd părăsea Hudeștii. S-a întors și Cosma Movilă a fost mulțumit că toate-s la locul lor și mai ales că se poate bizui, de acum, pe ajutorul unui bărbat. Între timp, jupîneasa Teodosia i-a povestit cele ce i se întîmplase feciorului lor la Suceava. Bărbatul a ascultat. Nici nu s-a bucurat, nici nu s-a mihnit. Așa ceva trebuia să se întîmple, dar i se pare cam cu grabă ceea ce dorește Ion al lor. N-ar avea nimic împotriva fetii lui Condrea, deși Condreștii au sate cam puține, dar fiind vorba de o fată, niciodată nu poți spune nimic pînă nu știi ce cuprind sipetele ei de zestre. Pînă să pornească el, bătrînul, războiul cu cetatea Neamțului, ar fi mai potrivit să se gîndească la o slujbă pentru feciorul lui, o slujbă măcar pe lîngă un mare dregător dacă nu la curtea domnească. Asta mai întîi, căci nu se cuvine ca un Movilă să stea deoparte. Al doilea — să se ducă singur feciorul lui la Neamțu și să se dumirească bine dacă fata-i place tot atît de mult cum i s-a părut lui acum. Căci, din cîte știe el, primăvara nu este potrivit să-ți alegi mireasă, pentru că de prea multă lumină nu vezi ce alegi.

Cînd s-a întors Ion de la bălțile de pe Prut, jupîneasa Teodosia i-a arătat ce crede bătrînul și feciorul s-a întristat. Deși dumneaei l-a îndemnat să nu-și facă griji, pentru că pînă la urmă va ieși așa cum dorește feciorul ei, Ion se simțea ca o pasăre în colivie.

În ziua cînd a poposit la Hudești Maxin Udrea, el o pornise pe dealuri făcîndu-și de lucru cu un erete. Cînd a strigat tatăl său să i se înfățișeze, a făcut-o cu inima îndoită, bănuind că nu poate fi nimic bun pentru el. Altfel ar fi aflat de la maică-sa. Bătrînul, fără să-i pese de nimeni, cine știe pe unde ar fi dorit să-l mai trimită, ceea ce însemna iarăși așteptare. Cînd și-a ridicat ochii spre tătăne-său, n-a mai înțeles nimic.

De obicei, jupîn Cosma cînd împărțea porunci, îi fulgera pe toți cu privirea și nu era chip să i te împotrivești. De data asta nu se uita nicăieri anume, se vedea că îl frămîntă ceva care-l face să nu mai fie atît de aprig în purtare. Cînd l-a zărit pe Ion, l-a îmbiat să stea pe laviță, nu departe de el. Jupîneasa Teodosia răsărise din întunericul odăilor și sta în prag, neînțelegînd ce se întîmplă. Cosma s-a uitat la muiere, apoi la băiat și, clătinînd din cap a nemulțumire, le-a grăit :

— Ceva rău se-ntîmplă în Țara Moldovei. S-au înfierbîntat capetele unora și nu știu ce-a să iasă de aici. Oricum, bine nu va fi. Tu, Ioane, ești mare și trebuie să am încredere în tine, iară tu să nu ieși din vorba mea, dacă vrei să fie bine. Am nevoie de tine și doresc să mergi în Țara de Jos, la satele noastre de pe Tutova și la locurile de pe Milcov. Nu te schimba la față că n-a căzut cerul pe tine. Știu ce te frămîntă și n-am spus că nu mi-ar place o încuscrire cu Condrea. Și acum, după cîte am aflat, tare mi-ar fi plăcut ca nunta ta să fi fost singura grijă pe capul meu. Dar mi-e teamă că ne-așteaptă o altfel de nuntă, cu mare primejdie pentru capetele multora. Grija noastră de căpetenie acum, este aceea de a ne scăpa capetele și averile. Drumul spre Țara de Jos poate să treacă de-a dreptul prin Ieși, dar dacă este neapărat nevoie, el se poate abate și prin Suceava și de acolo, pe sub munte, ceva mai la vale. N-am nimic împotrivă s-o apuci pe unul sau pe altul, dar un lucru-ți cer : fii cu băgare de seamă. Și mai ales, dacă poți, nu vorbi sau vorbește cît mai puțin și ascultă cît mai mult. Și-ți poruncesc cu strășnicie să

nu făgăduiești nimănui nimic, chiar de-o fi să plesnească pielea pe tine. Nu-ți pot deslușî mai multe, însă nici o clipă să nu uiți că tu ești sluga domnului, el este stăpînul nostru hărăzit de Dumnezeu și lui îi sîntem datori cu slujbă neclintită. Asta să n-o uiți, orice ți se va spune. Ți-l dau pe Nicoară și aș dori să mai iei încă vreo cîțiva slujitori. În satele noastre spune-le slugilor să fie pregătite cu cai, cu arme, cu tot ce trebuie.

— Doamne, apără-ne, se trezi jupîneasa Teodosia vorbind. Pane Cosma o să fie război și mie nu-mi spune nimeni nimica ?

— Liniștește-te femeie. Nu-i vorba de nici un război ! Am spus că se pot întîmpla multe, nici eu nu știu ce. Nu trebuie să-i spăriem pe oameni, dar slugilor noastre le putem cere să fie pregătite. Cînd le vom da veste, să purceadă de sîrg spre Todireni, pe Jijia, unde ne vom afla și noi, de va fi nevoie. Să nădăjduim că nu va fi nimic. Și încă ceva, lucru pe care nu trebuie să-l uiți : slugile care se îngrijesc de cirezile noastre de la Lumireani să fie cu băgare de seamă și dacă se ivește vreo primejdie dinspre Dunăre, să se afunde cu ele în pădurile de sub munte. Iară pietrile noastre de ceară culese de la prisăcile lui Chiprian și Petelea de pe Milcov, să fie trimise neîntîrziat la Suceava și să le descarce la Cricor armanul. Umblă repede, fătul meu, și cu mare fereală. Dacă poți, pleci mîine. Dacă nu, să-l pregătești jupînească pentru poimîine. Eu pornesc mîine ceva mai pe aproape. Trebuie să fiu în preajma fraților și surorilor tale, ca să pot pune la adăpost pe toată lumea în caz că va fi nevoie. Trag, totuși, o nădejde că nu se va întîmpla nimic rău ș-om petrece și anul ăsta cu bine. Ai înțeles Ioane ce ți-am spus ?

— Am înțeles tătucă, fii fără grijă.

— Atunci ia-ți feciorul nevastă și dădăcește-l, nu mai înainte de-a te-ngriji de cină. Nicoară ! răcni boierul, să vină după cină Nicoară.

Pentru Ion masa a fost mai mult un chin. În loc să mănînce ar fi fost mai potrivit să bată cîmpii și dealurile Hudeștilor. Nu înțelegea ce se întîmplă cu tatăl său, nici rostul sfaturilor. Bănuia că trebuie să fie ceva rău, dar ce anume și cît de rău ca să-l înstrăineze pe tătîne-său de ceea ce-i era lui pe inimă și-l ardea acum ? Cînd s-a terminat cina, bătrînul Cosma Movilă s-a uitat cu îngăduință la feciorul lui cel mare,

lucru mai puțin obișnuit în purtările sale și i-a spus, zîmbind în barbă :

— Bagi bine de seamă ce-i cu fecioara lui Condrea. De-o vei găsi frumoasă cum zici tu că este și-ți va plăcea așa de mult încît nu mai dorești să trăiești fără să-ți bagi grumazul sub jug, atunci să-i spui părcălabului că-ndată ce-om avea răgaz și de va fi și pace în Țara Moldovei, ne-om ridica cu mic cu mare și vom urca spre munte ca să-i cerem fata după obicei.

Ca să nu i se îndulcească glasul mai mult decît se cuvenea pentru un bărbat ca domnia sa, Cosma biv-ceașnic s-a întors cu spatele spre ai săi și a pășit în tindă unde-l aștepta Nicoară cu care avea să lege sfat pînă spre miezul nopții.

IV

Miercuri, a patra zi din luna mai, Cosma Movilă o pornea cu Oancea logofătul său și cu alte două slugi spre Herțeni și apoi în jos pe apa Jijiei. Jupîneasa Teodosia nu mai prididea cu pregătirea calabalîcului feciorului ei care pornea spre Țara de Jos în ziua următoare. Nouri negri se grămădiseră spre apus și jupîneasa ar fi vrut ca Ion să aștepte schimbarea vremii, dar feciorul ardea de nerăbdare să se arunce în șa și să pornească. Avea în fața lui drum lung și o parte din el l-ar fi făcut ca o nălucă, fără popas, fără hrană, dacă însoțitorii și dobitoacele care-i purtau ar fi fost mînați de la spate de aceeași patimă. Nicoară se bucura de drum, nu-i plăcea la Hudești, în ochii stăpînului, nu-l trăgea inima spre trebile gospodăriei, deși era vrednic și ducea totul la îndeplinire la timp și bine. Alesese pentru drumul de acum alte două slugi boierești : pe Pătru Manciul și pe Cîrstea, doi oameni care se înțelegeau de minune deși ca fire și ca înfățișare nu se asemănau în nici un chip. Pătru era mare la trup, puternic ca un taur. Nu se știa de unde vine, din ce neam este, dacă a fost vecin sau răzăș, dacă s-a născut în Țara de Sus

sau în Țara de Jos, om de la munte sau de la cîmpie. L-a cules Cosma Movilă cu cinci ani în urmă cînd cu năvala lui Alb-Sultan. Boierul a rămas cu gura căscată cînd l-a văzut pe Pătru cum doboară cu un pumn izbit cu sete între urechi, un cal care nu vroia să i se supună. Cînd s-a prilejit să stea de vorbă cu el, l-a întrebat încotro o s-o apuce atunci cînd s-or slobozi oștile. Răspunsul iarăși l-a mirat pe boier. Pătru a săltat din umeri, și-a strîmbat chipul în semn că nici el nu știe. La întrebarea dacă nu vrea să-l urmeze, n-a zis nimic, dar din clipa aceea s-a ținut de urma boierului, gata oricînd să dea o mînă de ajutor la strîns tarhaturile de pe cai, la făcut focul și întocmirea locului de mas peste noapte, la dus caii la adăpat și cîte treburi sînt de făcut atunci cînd ești la oaste. Și de atunci a rămas lîngă boier. N-a cerut și nici nu s-a tocmit pentru simbrie. Un singur lucru l-a rugat pe pan Cosma : cînd i-o veni să-și ia lumea în cap să nu i se pună nimeni împotrivă. Boierul a crezut că un asemenea om n-o să facă pureci mulți într-un loc, au trecut însă cinci ani și Pătru tot pe lîngă Cosma Movilă a rămas.

Cîrstea era subțire, nu prea înalt, se strecura ca un țipar, fără zgomot. Nici cîinii nu-l simțeau atunci cînd se furișa prin grădinile de la curțile oamenilor. Avea mișcări atît de iuți, încît Pătru se minuna întruna pentru că nu pricepea cum să fie cu putință una ca asta. Cîrstea făcea un semn pe un copac și pînă să se dumirească Pătru de unde, cînd și cum a făcut, stiletul talienesc al tovarășului său sbărnaia în lama înfiptă. Cîrstea mai era și un arcaș neîntrecut. Pătru se mai minuna și de altceva : nu se dumirea iarăși cum poate să iasă asemenea glas gros dintr-un trup așa de subțire. Asta l-a făcut mai mult să se apropie și să se împrietenească cu Cîrstea. Rîzînd pe nas, mai degrabă un rînchezat, Pătru îi spunea din cînd în cînd lui Cîrstea : — Să fi fost ca tine, mă, hoț de cai mă făceam. Aș fi bătut toată țara și toată Europa și m-aș fi pricopsit.

Pe cei doi fii ceruse Nicoară lui pan Cosma și vineri de dimineață Ion Movilă și oamenii săi o porneau spre Suceava. Așa hotărîse feciorul de boier și spre seară făceau primul popas în lunca Siretului, după cum rînduise Nicoară. Caii nu trebuiau sleiți cu alergătura și la fiecare oprire trebuiau să fie bine hrăniți. În ziua următoare au ajuns pe apa Moldovei, au tras la un han unde li s-a dat cailor orz din belșug. A treia

zi înainte de amiază intrau în Tîrgu-Neamț. Au tras la han să se curețe de glod, să se hrănească și să se hodinească. Cu haine schimbate și însoțit de Nicoară, Ion a îndrăznit spre seară să bată la casele unde își afla locuința pârcălabul Condrea. Spre norocul lui, Condrea era acasă, la cetate fiind rînduit în ziua aceea Costea, cel de-al doilea Pârcălab al Neamțului. Ion a cerut slugilor să fie primit de stăpînul lor. Îi era teamă. Dacă jupîn Condrea nu-l îngăduia în locuința sa și i-ar fi trimis vorbă să-și înfățișeze plîngerea a doua zi la pârcălăbie ? El nu avea să lămurească vreo pricină cu dregătorul domnesc, nu venea pentru dreptatea pe care i-ar fi putut-o face pârcălabul. Pricina lui era mult mai gingașă și nu se putea lămuri decît în casa pârcălabului. Și dacă nu se lămurea, ce-ar fi trebuit să facă s-o vadă măcar pe fata pârcălabului ? Aștepta cu nerăbdare dezlegarea atîtor îndoieli și de felul cum își frămînta mîinile, și din neastîmpărul care-i frămînta tot trupul se putea ghici ce-i în sufletul său.

N-a trebuit să aștepte mult și sluga a deschis poarta poftindu-l în curte. A trecut dîrlogii calului lui Nicoară și a pășit în pridvorul casei unde se afla jupîn Condrea, un bărbat îndesat, cu o barbă mare și ochi ageri. Deși ar fi dorit să pășească falnic și să se poarte fără nici o sfială, Ion simțea cum îl cuprinde o neputință în fața acestui om pe care nu-l cunoștea și căruia dorea să-i ceară, nici mai mult nici mai puțin, pe singura odraslă, faptă care se cuvine să fie făcută nu de un țînc neputincios ca el, ci de oameni în toată firea. Îi venea să intre în pămînt de rușine, dar acum se prinsese, besmetic, în horă și de felul cum va ști să se poarte avea să cunoască sau nu marea bucurie la care se gîndise clipă de clipă în săptămînile ce trecuseră de cînd o văzuse pe fată.

Pârcălabul l-a măsurat din creștet pînă-n tălpi, ceea ce a sporit și mai mult încurcătura care se citea lămurit pe fața lui Ion și mulțumit de puterea pe care o avea asupra lui, l-a întrebat cu un glas șters :

— Ce vînt te-aduce pe coclaurile noastre, tinere ?

— M-a trimis părintele meu să cercetez averile noastre din Țara de Jos. Cînd am plecat de-acasă mi-a spus să mă abat pe la domnia voastră și să vă închin sănătate din partea domniei sale și să vă fac cunoscut că-i pare rău că n-a putut să facă același drum cu mine ca să fie acum unde mă aflu

eu, dar treburi, care nu sufereau întîrziere, l-au mînat în altă parte.

— Mă bucură cinstirea pe care mi-o arată pan Cosma, deşi nu-i cunosc pricina şi dacă-mi îngădui, tinere, ce treburi l-au împiedicat să vină la Neamţ?

— Luminate boierule, părintele meu nu mi-a deslușit nimic. Mi-a spus doar că s-ar putea să vină vremuri grele şi că trebuie să fim cu mare băgare de seamă.

Părcălabul Condrea, fără să-şi schimbe înfăţişarea plină de măreţie de pînă atunci, întrebă cu un glas în care se simţea o schimbare:

— Ţi-a vorbit despre anume fapte şi s-a gîndit părintele tău la anumiţi oameni?

— V-am spus că nu mi-a deslușit nimic. Mi-a zis doar că-i este teamă. De aceea a plecat să vadă satele noastre din Ţara de Sus, iar pe mine m-a trimis într-acoace.

— N-a stat de vorbă cu boieri de prin preajmă, nu s-a sfătuit cu nimeni?

— A trecut un singur boier, Maxin Udrea, acum cîteva zile pe la noi pe la Hudeşti, dar ce-au vorbit şi ce-au pus la cale nu ştiu.

— Ţi-a poruncit să-mi aduci mie o veste anume?

— N-aş putea spune că este o veste. Mi-a cerut să vă închin urările sale de sănătate şi dac-ai îngădui domnia ta, atunci cînd se vor limpezi toate, a veni şi tata şi mama la Neamţ ca să vă cunoaşteţi mai bine şi să chibzuiţi împreună ce-i bine de făcut cu noi cei tineri.

— Care voi, cei tineri? se burzului părcălabul.

— Cu mine şi Măgdălina, avu putere să bîlbîie mai departe Ion.

— Ehei, aşa de năpraznici şi de neîmblînziţi sînteţi voi, cei din Ţara de Sus? Nu ţi se pare că este cam prea pe grabă, tinere? Deci asta-i pricina ce mi te aduce, ca să-mi faci pe petitorul?

— Mă rog de domnia ta să nu creadă una ca asta. Mi-i dragă fiica domniei tale, dar nu am venit ca s-o cer, căci nu mie mi se cuvine să fac aşa ceva. Am părinţi şi Măgdălina are părinţi şi numai ei în de ei vor hotărî cum e bine sau nu. Eu, pane Condrea, numai un lucru ştiu, că mi-i dragă fata şi pentru ea sînt în stare să-mi pun şi capul. Tătuca zicea c-ar putea fi bun şi la altceva, dar eu nu cred.

— Și mă rog, cînd ai avut vreme să mi te aprinzi așa ?

— Nu-i nevoie de prea multă vreme jupîn Condrea, cînd ți se arată o minune cum este Măgdălina, iar eu am venit să cer îngăduința domniei tale să văd această minune. Vin cu gînduri curate și cu încuviințarea părinților mei.

— Și dacă părinții nu ți-ar fi dat încuviințarea lor ?

— M-aș fi aruncat la picioarele domniei tale și aș fi cerut îndurare. Așa, cei care trebuie să aibă milă de mine sînt părinții mei și este mai bine că am înțelegerea lor. Rămîne ca ei să cîștige înțelegerea domniei tale după datina străbună.

Părcălabul simțea cum i se topește îndîrjirea. Tînărul lui Cosma Movilă arăta cam prea multă înflăcărare, dar asta-i a vîrstei. Ceea ce-i plăcea la el era însă buna-cuviință, lucru mai rar la tineretul din ziua de azi. Ar fi putut să fie un înfumurat și rangul i-o îngăduia, dar tînărul din fața sa nu era nici trufaș, nici bezmetic, așa cum păruse multora cu puțină vreme în urmă. Supus, el căuta să-și cîștige dreptul de a fi fericit prin cinste, și privirea lui arăta că nimic nu-i umbrește cugetul. Era mai bine să fi venit părinții lui, dar și el ar fi avut putința să-și agonisească dragostea pe căi ocolite spre rușinarea tuturor. E prea tînăr, dar e neam prea bun ca să-l alung ca pe un oarecare. Părcălabul știa că-s vremuri tulburi și-l înțelegea pe Cosma Movilă că poartă grija casei sale. O încuscrire cu un asemenea om ca Movilă în clipele acelea nu era de lepădat. Ba s-ar putea să aducă mari foloase celor din cinul lui și venirea lui Ion Movilă la Neamț, tocmai acum, nu pica rău. Băiatul sau nu aflase nimic sau se vede că știe să-și țină gura, încă o dovadă de înțelepciune pentru vîrsta lui. Faptul că-i este dragă Măgdălina este iarăși un lucru bun. Acolo unde va fi ea o să fie și el. Nu numai că nu trebuie alungat țîncul ăsta care așteaptă cu sufletul la gură o dezlegare, ba, dimpotrivă, trebuie să fie alături de noi, și prin el, tot neamul și puterea Hudicești lor. Iaca cum o judecată cumpătată vine în folosul lui.

— Cît timp vrei să rămîi la Neamț ?

— Atît cît îmi va fi îngăduit s-o văd pe jupîniță. La Suceava n-am avut cînd să stau cu dînsa de vorbă. Ar trebui s-o văd și să mă lămuresc pe mine dacă nu-i numai o nebunie a mea. Dacă nu este așa, nu rămîne decît să cobor cît mai grabnic la Milcov, să mă întorc de istov la Hudești și cu în-

găduința domniei voastre s-o pornim cu toții spre Neamț pentru a hotărî împreună, toate cele cuvenite.

— Eu zic, tinere, s-o luăm mai domol. Trebuie să stau mai întîi de vorbă cu jupîneasa mea și să vedem, mai apoi, ce zice și fata. Să-mi spui la ce han ai tras și am să trimit pe cineva să te găsească atunci cînd va fi nevoie.

— Mulțămesc din toată inima jupîn părcălab și-ți urez domniei tale, jupînesei și jupînițel multă sănătate. Am să aștept porunca domniei tale, la hanul lui Oană Slutul.

Ion făcu o plecăciune adîncă în fața lui Condrea, și părăsi casele părcălabului, plutind. La han a așteptat pînă spre seară cînd o slugă a lui Condrea i-a adus vestea cea bună că a doua zi, de dimineață, să se înfățișeze părcălabului. Seară lungă postită, noapte nesfîrșită, somnul neizbutind să-i toropească pe de-a-ntregul mintea și trupul. În zori se primenea și, îmbrăcat cu mare grijă, a pornit-o în buestru în jurul tîrgului ca aerul tare de dimineață să-i învioreze fața și să-i treacă timpul pînă la sorocul potrivit.

I s-au deschis porțile numaidecît și a fost poftit în pridvor, ca și în seara trecută. Părcălabul i-a ieșit în întîmpinare și din primele vorbe se arăta că este în toane bune.

— Pînă a să vină jupîneasa Nastasia, te poftesc să iei loc. Am vorbit cu dumneaei și nu s-a arătat mulțumită de graba ta și c-ai îndrăznit să vii singur. Ce-o să spună lumea? s-a întrebat dînsa, iar eu i-am spus că n-o să zică nimica pentru că noi nu avem de dat seamă nimănui, iară tu n-ai să vorbești nimănui ce treburi te-au adus la Neamț. Să-ți pecetluiești gura și vom da în vileag logodna sau cununia atunci cînd noi părinții vom hotărî, una sau alta dacă va fi nevoie. Jupînița n-a mărturisit nimic, a cerut numai îngăduința să vă vedeți și să vă mărturisiți voi în de voi dacă aveți ce. Eu astăzi voi fi la cetate. Dumnealor, jupîneasa și jupînița au a merge pînă la mănăstirea Neamțului. Îți îngădui să le însoțești. Cum ai să te descurci, te privește.

Lui Ion i se părea că ograda și casele părcălabului o iau razna, purtate de vîrtej, și nu știa ce să spună, cum să-i mărturisească recunoștința pe care i-o purta lui Condrea. Faptul că jupînița tăcuse era semn bun. Poate că se temea și dînsa, așa cum se temea și el că o fericire atît de mare pe care o visează orice tînăr nu-i cu putință. Și încă atît de neașteptat și de repede, fără nici o împotrivire din nici o

parte. Fata se întrebase dacă nu cumva totul nu-i decît o închipuire care se va destrăma atunci cînd va da iarăşi cu ochii de el. Ar fi dorit să nu se amăgească, pentru că se temea de suferinţă, iar jupîneasa Nastasia avusese dumneaei grijă să-i împuie capul cu primejdiile nenumărate care-i pîndesc pe nişte tineri care nici nu ştiu ce-i pe lume şi nici nu pot gîndi. Că trebuie să fie cu mare băgare de seamă, pentru că ce poţi face dintr-o slăbiciune a tinereţii, nu mai poţi drege pînă la bătrîneţe şi căinţa nu mai ajută la nimic. Îi era teamă şi cînd jupîneasa Nastasia i-a spus că nebunul de Movilă e în tîrgul Neamţului şi a mai avut şi mare îndrăzneală să calce pragul unui dregător domnesc, Măgdălina a simţit că-i stă inima-n loc. Apoi a cuprins-o o dulce ameţeală. Nebunul ei n-o uitasă şi asta era cel mai de seamă lucru de pe lume, mai mult, acel nebun era în stare să bată război cu toată lumea pentru dînsa. A ispitit-o jupîneasa Nastasia în fel şi chip ca să afle dacă-i mai este drag Movilă, dar Măgdălina a tăcut sau a spus „nu ştiu".

— Să-mi îngăduiţi să stau de vorbă cu el, mămucă. Şi atunci s-or lămuri multe. În faţa mea a grăit numai cîteva vorbe, pe cele mai multe le-ai auzit şi domnia ta, dar ce poţi alege din ele?

În sfatul care-a urmat între Condrea şi nevastă, jupîneasa s-a arătat împotriva lui Movilă. Fără să-i destăinuiască ce-l face să fie atît de îngăduitor cu tînărul, Condrea a fost de părere că cel care are dreptate este numa fata lui. Cum a doua zi mama şi fiica aveau să meargă la mănăstirea Neamţ, unde se afla călugăr un văr bun al jupînesei Nastasia, pentru a-i încredinţa pentru o vreme cîteva lucruri de mare preţ, Condrea a fost de părere să le însoţească şi tînărul Movilă. În legătură cu acele lucruri care trebuiau duse la Neamţ, jupîneasa se arătase la început nemulţumită. Domnia sa nu ştia, aşa cum ştia toată lumea, că nu era loc mai potrivit pentru a-ţi pune la adăpost averea decît Cetatea Neamţului. Aici îşi trimetea domnul familia în clipele de mare primejdie, aici îşi aduceau boierii mari lăzile pline de scule şi haine. S-a dovedit că vrăjmaşul poate călca toată ţara Moldovei de-a lungul şi de-a latul, dar cetatea Neamţului a rămas neclintită, în puterea oamenilor rînduiţi de domnie cu apărarea ei. Dacă acum era nevoie de adăpost, putea fi altul mai bun ca cetatea unde se afla pîrcălabul chiar stăpînul acelor bunuri?

Pîrcălabul Condrea n-a îndrăznit să-i deslușească jupînesei sale unele lucruri pe care le socotea deasupra înțelegerii unei femei. A stăruit cu lămuririle sale ocolite pînă cînd Nastasia n-a înțeles despre ce este vorba dar a priceput că așa trebuie să facă, dacă soțul ei ține morțiș să se facă așa și nu altfel. Era vorba de două paftale și de niște bente de mînecă muierească, toate bătute în pietre nestemate și mărgăritare, mai erau niște inele de mare preț, cercei și pandelocuri, unele mai scumpe ca altele. Numai acele scule trebuiau lăsate în mare taină călugărului sub strașnic jurămînt. Altele, de va fi nevoie, or vedea ei ce trebuie făcut cu ele. De ce se teme pan Condrea? Jupîneasa Nastasia n-a înțeles nici asta, dar un bărbat ca pîrcălabul nu-și poate face o grijă fără să fie ceva la mijloc pe care domnia sa nu-l poate mărturisi deocamdată. Domnia sa mai spunea că s-ar putea să nu se întîmple mai nimic. Și că i-ar place să joace la nunta fetei sale, în ăst an, sau în cel de vine, dacă s-ar înțelege cu Movileștii. Jupîneasa Nastasia s-a arătat iarăși nemulțumită și pînă la urmă s-a hotărît ca tînărului Movilă să i se îngăduie să le însoțească la Neamț și cu acest prilej se vor limpezi mai multe.

Cei doi bărbați n-au așteptat mult și jupîneasa Nastasia și-a foșnit rochia-i scumpă în pridvor, urmată de Măgdălina care călca sfioasă pe urmele mamei sale. Jupîneasa se arăta tulburată de grija pe care trebuia s-o poarte tuturor, a înclinat capul la salutul tînărului fără să-i arate că-i face plăcere sau nu. Măgdălina a răspuns la binețe fără să ridice ochii. Lui Ion i s-a părut cu mult mai frumoasă ca la Suceava. Atunci era ca o domniță din cadră, așa cum se vedeau zugrăvite domnițele în casele domnești. Acum, însă, era, sub vestmintele lipsite de podoabe deosebite, atît de plăpîndă, încît lui Ion îi era teamă ca atingînd-o să nu se destrame ca un abur, deși în fața lui se afla o făptură alcătuită din carne și oase. Cînd rădvanul a tras în fața pridvorului, boierii au coborît mai întîi, și a pășit mlădioasă fata și ei i-a urmat Ion. Femeile s-au urcat în rădvan, patru slujitori au încălecat în același timp și Ion cu Nicoară s-au amestecat cu ei. După ce au trecut de Vînători, Ion și-a îmboldit calul, alăturîndu-se rădvanului în așa fel încît s-o poată zări pe fată. Drumul a fost o frămîntare și un chin. Era aproape de vedenia lui, dar nu putea nici s-o atingă nici să-i vorbească. Grea muncă!

La mănăstire le-a ieșit în întîmpinare chiar starețul care s-a bucurat de așa oaspeți și s-a bucurat și mai mult cînd a izbutit s-o facă pe jupîneasa Nastasia să rămînă la prînz.

După ce s-a lămurit cu ce prilej a venit pîrcălăbeasa la mănăstire, jupîneasa Nastasia a fost poftită la sfatul de taină pe care l-a cerut cu fratele Nectarie, vărul domniei sale. Starețul a pornit să poruncească cele cuvenite pentru pregătirea mesei, iar Măgdălinei i s-a îngăduit să-i arate lui Ion Movilă așezarea monastică pe care n-o mai văzuse pînă atunci. Fetii i s-a dat calul unuia dintre slujitorii care-i însoțiseră și cei doi au pornit-o pe cărările care străbăteau poienile dinspre miazăzi și asfințit. Soarele strălucea pămîntul, ierburile, și pădurea care era la doi pași își revărsa aromele tari în văzduhul încins, se înălța zvon de păsări și de vietăți care sălășluiau în ierburile de un verde crud, ce creșteau puternice, o liniște se înstăpînea în anume clipe de parcă toată firea ar fi încremenit, ca o boare de vînt să pună iarăși totul în mișcare. Cei doi simțeau cum crește în ei o bucurie necuprinsă ce se adăuga unei sfieli neînțelese și le sugruma cuvintele mai înainte de a fi rostite. Găseau că tot ce le trece prin minte nu merită să fie rostit și un gînd îl alunga pe altul. Se uitau unul la altul și inima le bătea cu putere, își întorceau privirile, îmboldeau caii să meargă și iar se alăturau fără să fie în stare să vorbească. Se priveau și ochii lor spuneau mai multe decît ar fi fost în stare să cuprindă cuvintele. Într-un tîrziu, Ion a început să smulgă cuvînt cu cuvînt ca să-i spună fetei că de cînd a văzut-o n-a mai cunoscut nici bucurie, nici odihnă.

— Nu-s și alte fete în Țara de Sus ? l-a întrebat Măgdălina, mai mult ca să spună ceva, și îndată i-a părut rău de asemenea vorbe. Peste fața băiatului a trecut o umbră, a privit-o lung ca și cum nu s-ar fi săturat privind-o, și i-a răspuns rar, cu un glas care izvora din cele mai tainice cute ale sufletului său.

— Multe fete sînt sub soare, jupîniță, dar pentru mine, din ziua în care te-am văzut și mai cu seamă din seara aceea, în care am putut să te privesc, nu este decît o fată și aceea ești domnia ta. Am trăit ca pe jăratec și am pornit, cum s-a ivit întîiul prilej, să te caut. Am visat în fel și chip clipa în care am să te văd iarăși. Uneori mi-era teamă că n-o să mi se îngăduie să ajung la domnia ta, dar soarta a fost de partea

mea. Și nici acum nu mă dumiresc cum de-am putut să am atîta noroc.

Au îmboldit iarăși caii care-și plecaseră capul să culeagă fire de iarbă mai înaltă și în trap ușor au ajuns la marginea pădurii. Băiatul a sărit de pe cal și a ajutat-o pe fată să coboare. Parcă nu era făptură pămîntească, așa era de ușoară și de mlădioasă. Fața i se aprinsese de soare și de aerul tare, iar ochii îi străluceau. Au mers cîțiva pași cu caii de dîrlogi, și fără să știe cum, s-au apropiat, împinși de o putere pe care n-o pricepeau, și băiatul i-a cuprins mai întîi mîna. Și-au vorbit nimicuri, sugrumați de tulburarea care-i stăpînea, și fiecare își dădea seama că altceva trebuiau să-și spună. Își pîndeau mișcările într-o mare încordare și în așteptarea acelei clipe în care dragostea lor avea să fie pecetluită. După o vreme băiatul s-a oprit și fata i-a făcut față. A înțeles după privirea lui care cerșea înțelegere că ar vrea să-i spună ceva de care atîrnă viața și fericirea lui. S-a apropiat de el, a săltat fața supusă și în loc să-i vorbească, Ion, pierit cu totul, și-a lipit sfios buzele de gura ei. Zguduiți parcă de ceva s-au tras un pas înapoi, s-au privit cu disperare, după care fata și-a încolăcit brațele după grumazul puternic al băiatului, el i-a cuprins mijlocul delicat, a înălțat-o ca pe un fulg și s-au sărutat îndelung, frămîntîndu-și buzele și căutîndu-se cu disperare ca și cum ar fi dorit să se topească unul într-altul și să nu mai fie, dacă era cu putință, decît o ființă, singură și nedespărțită.

Întoarcerea spre lumea din afară s-a făcut greu și cu părere de rău. Erau fericiți. Parcă s-ar fi desfăcut de o mare povară, se puteau privi mai slobod, vorbele curgeau firesc și o mărturie de dragoste și cît de mare era această dragoste se pecetluia cu un alt sărut pe care și-l împărtășeau cu dăruire și cu dorința de a fi urmat de altul.

— Măgdălină, Măgdălină, lumina și bucuria mea, acum știu că nimeni nu mi te mai poate lua și nici o putere din lume nu ne mai poate înstrăina. Ce-mi trebuie este tăria de a răbda pînă la vară sau pînă în toamnă cînd părinții noștri vor hotărî nunta. E mult pînă atunci, n-aș vrea să plec de la Neamț, dar știu că nu se poate altfel. Cînd m-oi întorna spre Hudești, de pe Tutova am să fac un nou ocol să vin să te caut. Asta înseamnă că nu vor trece nici două săptămîni și am să te văd iarăși.

Au încălecat, el a ajutat-o să stea în șaua prea mare, bărbătească și în pasul domol al cailor s-au îndreptat spre mănăstire. Ion nu credea că trăiește aievea. Prea i se împliniseră toate fără nici o piedică. Nimeni, din nici o parte nu s-a ridicat împotriva dragostei lui. Nu-l speria nici înfățișarea jupînesei Nastasia. Sta dumneaei cam țeapănă în scaun, răspundea mai mult din vîrful buzelor cînd era vorba de feciorul lui Cosma Movilă și avea priviri care voiau să spună că nu-i este prea pe plac ce se întîmplă sub ochii ei. Jupîneasa dorise în sufletul său ca să-și poarte copila pînă la măritiș după placul inimii sale. Să-i fie sfetnicul de taină și îndrumătorul care știe ce vrea. Și iaca, acum răsărise acest flăcău și o dăduse pe dumneaei la o parte, cu mult prea multă ușurință, iar zgîtia ei de fătucă se bucura mai mult decît se cuvine de o ispravă care era numai a ei. Asta se simțea din felul cum îi luceau privirile atunci cînd se uita la el și din zîmbetele pe care știa să le stăpînească, stîrnite de vorbele lui. Simțea cum crește o anumită tărie în făptura asta plăpîndă pe care o văzuse lipsită de apărare și refugiindu-se veșnic la sînul ei ocrotitor și cum ceea ce se născuse în sufletul ei o împingea departe de dumneaei.

Au plecat pe chindie spre Neamț. S-au abătut pe la cetate unde se afla pîrcălabul și spre seară au ajuns în tîrg. Nu l-a poftit nimeni să intre așa că a trebuit să se închine în fața domniilor lor și să se despartă în fața porților. I se îngăduia să se abată la Neamț cînd va face drumul întors. Numai să fie liniște și pace, iar lui Ion aceste lucruri i se păreau a fi cele mai la îndemînă. Țara nu era amenințată de nimeni, vremea se anunța frumoasă, nimic nu întuneca zarea spre care se îndreptau toate nădejdile lui Ion. Asta însemna că în toamnă, cînd se va frămînta prima pîine, va fi veselie mare nu numai la curțile din Hudești, oamenii vor avea cu ce să se veselească iară nunta lui avea să fie o nuntă ca-n povești.

A adormit greu. Era prea multă bucurie în el ca somnul să i se lipească de gene. I-a lăsat în plata domnului pe cei trei tovarăși de drum, cu singura condiție ca a doua zi să plece cît mai devreme. Și, într-adevăr, cînd răsărea soarele, cei patru se aflau în șa și porneau spre Țara de Jos.

Mai înainte să părăsească tîrgul, un pîlc de călăreți, care venea în mare grabă dinspre Fălticeni se rupea în două și

Ion i-a auzit pe doi dintre ei, pesemne căpeteniile acelor călăreți, cum se îndrumau ca unul să-l caute pe pîrcălabul Condrea, iar celălalt pe pîrcălabul Costea, de s-ar afla în tîrg sau la cetate. Deși îl ispitea demonul să afle ce doreau acei călăreți de la pan Condrea, și-a împins calul spre Ozana care-și juca apele în lumina soarelui și după ce a trecut prin vad pîrîul, a apucat-o prin Bălțătești, spre Piatra, cu cei trei însoțitori ai săi. Se întreceau cucii în sălciile de pe malurile Ozanei și din livezile dinspre Humulești, se vădea a fi încă o zi frumoasă și cu toate că i-ar fi plăcut mai mult decît orice să mai rămînă la Neamț, Ion Movilă își îmboldea calul spre miazăzi, ca să scurteze cît mai mult răstimpul cît n-avea s-o vadă pe jupînița cu cei mai frumoși ochi de pe lume.

V

Cît a stat la Suceava, fiind zile de mare sărbătoare și nici prilejindu-se întîmplări deosebite, care să-i îngăduie să afle o parte din tainele care învăluiau gîndurile și faptele boierilor săi, după sărbătorile petrecute la Suceava, măria sa Ștefăniță a poftit să meargă cu întreaga sa curte la curțile domnești pe care le ridicase bunicul său, Ștefan vodă, la Hîrlău. Față de supușii săi a arătat un obraz de adevărat stăpîn pe care nici greutățile și nici unele necazuri care se abat în chip obișnuit asupra oricărui domn nu trebuie să-l schimbe. Fuga lui Cosma Șarpe, postelnicul, în Lehia nu l-a tulburat prea mult pe Ștefăniță. Se știa nu de ieri de azi, ci de multă vreme, că boierii moldoveni sînt nestatornici ca și vîntul. Măria sa Ștefan vodă, bunicul domniei sale, avusese grijă să scurteze fără nici o șovăire mai mulți boieri, fie ei cît de mari și nici lacrimile surorii sale n-au împiedicat tăierea capului bărbatului ei Isaia. Iar cînd a fost la moartea marelui și prea bunului domn, alți zavistnici, care vroiau domn pe alt fecior decît pe Bogdan, pe care domnul îl hărăzise drept urmaș, au trebuit să-și piardă capetele ca niște nemernici. Domnia lui

Bogdan a fost destul de lină, fără hiclenii, boierii din sfatul bătrînului Ştefan izbutind cu dibăcie să ţină ţara în linişte pe dinlăuntru. Bogdan voievod, părintele lui Ştefăniţă a condus ţara cu ajutorul aceluiaşi Sfat cu care o condusese tătîne-său. Schimbările care s-au făcut au venit în chip firesc. Unii dintre boieri au îmbătrînit şi locul lor a fost luat de alţii mai tineri, iar unii dintre dregători au primit alte dregătorii, după cum crezuse domnul că este spre folosul său şi al ţării. Sfatul lui Bogdan a condus ţara şi în primii ani ai domniei lui Ştefăniţă, cînd domnul era prea tînăr ca să poată hotărî singur ceva. Printre boierii care fuseseră sfetnici pe vremea lui Ştefan cel Mare se număra şi Cosma Şarpe care rămăsese neschimbat în dregătoria de postelnic, dregătorie de mare răspundere, în nemijlocită legătură cu curtea domnească. Puterea şi averea acestuia crescuse în vremea lui Bogdan, prin cumpărări de noi sate. Avea toate temeiurile pentru a fi un boier credincios şi, acum, în loc de credinţă el l-a trădat pe domn şi prin domn, ţara, fugind în Lehia, unde, după cîte se spunea, uneltea împotriva fostului său stăpîn. Cu ajutor din ţara vecină el ar fi vrut să pună alt domn în Moldova, — pe Petru Pribeagul.

Printre cei care se aciuiaseră pe lîngă domn, acum cînd Ştefăniţă, bărbat în toată firea, dorea să conducă ţara ca singurul şi adevăratul ei stăpîn, unii i-au şoptit măriei sale că Arbure, portarul Sucevei, mare hatman, cel mai de seamă dregător al ţării, pe a cărui slujbă credincioasă se sprijiniseră pînă atunci trei domnii, n-ar fi străin de uneltirile lui Cosma Şarpe. În urma acestor intrigi, domnul l-a numit pe Petrică, pîrcălabul de la Roman, în locul lui Arbure, bătrînul boier rămînînd în Sfat, dar fără dregătorie. Această schimbare făcută peste noapte, fără nici un sfat, a produs mare turburare printre ceilalţi dregători şi mari boieri.

La sfîrşitul lunii aprilie, domnul şi curtea sa au mers de la Suceava la Fălticeni, unde s-a făcut întîiul popas. De la Fălticeni au coborît pe Şomuzul Mare pînă în valea Siretului, după care s-au îndreptat spre Probota, unde s-a făcut al doilea popas. Cel de-al treilea popas, înainte de a ajunge la Hîrlău, a fost făcut la Cotnari. La cele trei popasuri, marii boieri s-au sfătuit între ei, cercînd gîndul unul altuia pentru a vedea ce trebuie făcut în împrejurările de faţă. Încet, încet lucrurile au început să se limpezească. Era vădit că Arbure, chiar dacă nu era în legătură cu Cosma Şarpe, nu pu-

tea fi mulțămit de felul cum îi fusese luată dregătoria. Pentru grija pe care o avusese față de domn, pentru slujba sa credincioasă de peste 36 de ani ca portar al Sucevei, Luca Arbure se credea îndreptățit să se aștepte la cinstire și răsplată domnească și nu la umilință. Petru vornicul și Vaseo, boier mare, fără dregătorie, erau prea legați de Arbure ca să nu fie alături de el. Pîrcălabii de la Neamț, Costea și Condrea, s-au sfătuit cu Toma Cățelan comisul care era prieten cu Săcuian ceașnicul. Prin Săcuian s-a ajuns la Trotușan logofăt și Ieremia vistier. Strîns legat de marele logofăt era Ivanco, logofăt al doilea, iar de Ieremia, Sima vistiernicul. Și primul om din Sfat, pan Isac, boier bătrîn fără dregătorie, s-au alăturat lui Arbure. Dintre marii dregători, numai Hrană spătar, Toader, cel de al doilea pîrcălab de la Roman și pan Negrilă, care nu avea dregătorie, s-au vădit credincioși domnului. Nu se știa ce gîndește stolnicul Stîrcea și cei doi pîrcălabi de la Hotin, Grincovici și Talabă care nu veniseră la Suceava și nu se aflau în alaiul domnesc. Șovăitor se afla deocamdată Petrea Cărăbăț, vornicul Țării de Jos.

Din sfaturile ținute se vădea, deci că cea mai mare parte dintre marii dregători se arătau a fi foarte îngrijorați de cele întîmplate pînă atunci. Mai erau nemulțumiți și de faptul că domnul luase unele hotăriri fără să le ceară sfatul, așa cum s-ar fi căzut să facă un domn bun și drept.

Ștefăniță știa că boierii săi cei mai de seamă sînt nemulțumiți. Se învățaseră să conducă fără ca cineva să le țină socoteala. Unii îmbătrîniseră în slujba lor și credeau, din pricina asta, că li se cuvine mai multă bogăție și putere. Cei tineri năzuiau să obțină drepturi pe care boierii nu le avuseseră pînă atunci, iar domnul, și mai tînăr decît ei, vroia să domnească după bunul lui plac. Unsul lui Dumnezeu, el era deasupra celorlalți pămînteni care se aflau sub oblăduirea lui. Zvonul că Arbure ar avea legături cu Cosma Șarpe l-au mîniat cumplit pe tînărul domn. I-a chemat pe cei doi dregători în care avea mai multă încredere, pe spătarul Hrană și pe Petrică, noul portar al Sucevei, hatman al oastei Moldovei. Se vedea că este tare nemulțumit și că-l frămîntă uneltirile boierilor. Se plimba îngîndurat în odaia cea mare a casei domnești, unde se întrunea sfatul la nevoie, cînd cei doi dregători i s-au închinat după cuviință.

— Ce vor boierii Moldovei ? — a venit întrebarea fără ocol, care i-a surprins pe cei doi dregători.

— Să nădăjduim, Măria ta, a răspuns Hrană, că deocamdată nu vor nimic.

— De ce uneltesc împotrivă-mi ?

— Măria-ta, nu avem asemenea dovezi, i-a răspuns portarul Sucevei.

— Știe Arbure că riga Lehiei m-a umilit atunci cînd a răspuns în doi peri soliei mele prin care-i ceream de nevastă pe una dintre prințesele din casa lui ?

— Știe, măria ta, așa cum știm și noi, ceilalți boieri.

— Nu sînt eu îndreptățit să răscumpăr această umilință pustiind hotarele Poloniei ? N-a făcut așa tatăl meu și dacă socotesc eu că așa este bine, ca să fie cinstit scaunul Moldovei, n-ar trebui să răspund cu foc și sabie la semeția craiului Jicmont ? Și cum aș putea face eu una ca asta, cînd boierii mei fug în Polonia ca să-mi surpe domnia cu ajutorul craiului ?

— Măria ta, mă iartă că îndrăznesc, a luat cuvîntul Hrană, poate că ar fi mai bine să nu stricăm pacea cu leșii, acum cînd puterea lui Suliman Sultanul crește mereu, fără ca cineva să-i poată sta împotrivă.

— Nu-i nevoie să te iert, Hrană, pentru că și noi, după îndelungă chibzuință și după ce ne-am sfătuit cu boierii țării, l-am trimis pe Luca Cîrje la Cracovia cu vorbe de pace și de unire între toate țările creștine, pînă nu va fi prea tîrziu. Știm și înțelegem cît de mare este primejdia otomană pentru țara noastră, dar dacă țara noastră piere, vor pieri și alții. Am dat dovadă de înțelegere, am trecut peste mîndria noastră, dar de ce craiul oblăduiește în hotarele sale pe cei care m-au hiclenit ? Am trimis soli ca să-i ceară pe pribegi. Nu ne-am juruit și unii și alții că nu-i vom primi nici noi pe dușmanii craiului, dar nici el pe ai noștri, și cum s-a ținut craiul Jicmont de jurămînt ? Acum l-a primit, se pare bine, pe Cosma Șarpe și din cîte ni se aduce la cunoștință, acest hiclean care a cunoscut numai binefacerile domniei noastre, ar dori să ridice lotrii asupra capului meu cu ajutorul craiului. Este asta împotriva legămîntului dintre noi și crai și mai este deșărtăciune și ușurință din partea craiului. Înțelegem și știm că leahul ar dori ca în locul unei domnii bineîntemeiate să fie țara fără căpătîi, ca s-o poată supune.

Știe că n-o poate cuceri cu arma în mînă, căci a fost martor la Codrul Cosminului, cînd a fost înfrînt fratele său Olbriht, și s-a prăpădit șleahta și de aceea năzuiește să ne surpe pe noi cu ajutorul unor bezmetici de boieri împătimiți de putere. Am trimis soli la craiul Laioș al Ungariei să-l sfătuiască pe Jicmont să nu se atingă de țara noastră. Laioș i-a trimis soli să-i arate că țara noastră-i ca un meterez pentru creștinătate și e spre folosul tuturor ca Moldova să fie puternică. Unii sfetnici ai craiului Jicmont au fost de părere că e mai bine ca războiul să se poarte în vatra altuia și nu în hotarele regatului, să ne sprijine pe noi ca să apărăm cu brațul și cu bunurile noastre crăia lor. În loc de înțelegere, craiul dă semne de nemulțumire împotriva noastră deși nu l-am supărat cu nimic. Și acum ni se aduce la cunoștință că Arbure este în strînsă legătură cu Cosma Șarpe, dacă nu l-a trimis el în regatul vecin pentru a găsi ajutoare împotriva capului nostru.

— Măria ta, a îndrăznit Petrică hatmanul, Arbure nu poate fi învinuit fără dovezi temeinice. Aș fi cel dintîi să ridic brațul asupra lui dacă aș ști că-i hiclean. Arbure are mulți dușmani. Să nu fie vorba numai de urzeala unor pizmătăreți, nemulțumiți de prea îndelungata cinstire de care s-a bucurat fostul portar al Sucevei. Este în firea alor noștri să-l pizmuiască și să-i dorească răul celui care-i merge bine. Pînă acum Arbure s-a arătat chibzuit și cumpănit în toate.

— Și dacă am dovezi că-i hiclean ?

— Îndreptățită-i măria ta să facă așa cum socotește că-i mai bine pentru scaunul său și pentru țară.

— Și pe cine mă pot bizui ?

— Pe toată țara, măria ta.

— Ce spune marele spătar ?

— Cred ce crede și portarul Sucevei.

Domnul s-a arătat mulțumit de sfatul avut cu cei doi boieri.

A doua zi, vestea năpraznică s-a răspîndit ca fulgerul în tîrgul Hîrlăului. În zori de zi, domnul dăduse poruncă armașului să-l ridice pe Arbure și fără nici o judecată, fără să se sfătuiască cu cineva, a poruncit să i se reteze capul. Știrea i-a năucit pe marii dregători. Nu înțelegeau cum este cu putință ca să-l iei pe un om ca Arbure și să-l dai pe mîna gîdelui ca pe un răufăcător oarecare ? Timp să se sfătuiască

între ei n-au avut, deoarece au primit porunca să vină devreme la sfatul domnesc. S-au adunat cu toții și în afară de pîrcălabii Hotinului și de vornicul Țării de Jos, Petrea Cărăbăț, nu lipsea nici un mare dregător.

Ștefăniță și-a făcut apariția de îndată ce i s-a adus la cunoștință că-s cu toții de față. După paloarea care acoperea chipul domnului se putea citi neodihna și tulburarea care pusese stăpînire pe el. Privirea lui nu s-a oprit asupra niciunuia dintre cei de față. A pășit măsurat și sigur, s-a așezat în jilțul domnesc. Dintr-o privire a ghicit că-s mai toți marii boieri de față. L-a zărit și pe Luca Cîrje, cel ce fusese în Polonia, nu demult, om cu darul vorbirii cum puțini se aflau în Țara Moldovei. Știa latinește și leșește. Vorbele-i picurau din gură și se-nlănțuiau cu atîta măiestrie, încît nu era om să nu se lase furat de vraja pe care-o țesea din cuvinte boierul Luca. Se arătase cumpătat în judecata faptelor care se petreceau în jurul hotarelor noastre, dar și în judecata oamenilor. Era înalt, frumos, o frumusețe bărbătească, în toată alcătuirea lui trupească deslușindu-se puterea. Domnul se întreba de partea cui va fi Cîrje și fratele său. Se va alătura domniei sau va trece de partea celor nemulțumiți ? Iar pe aceștia din urmă avea să-i dovedească în această adunare, dacă vor avea curaj să-l înfrunte pe el, nepotul marelui domn al cărui nume-l purta și pe care dorea să-l urce sus, alături de cel Mare, prin vrednicie, prin fapte.

Și-a început cuvîntul încercînd să stăpînească furtuna dezlănțuită înlăuntrul ființei sale, să nu răzbată în vorbele lui nici o patimă. A arătat motivele care l-au făcut să ia o hotărîre atît de năpraznică, repetînd cam aceleași lucruri pe care le spusese mai înainte lui Petrică și Hrană. Cînd a terminat, i-a cerut fostului vornic Isac, ca cel mai bătrîn din sfat, să spună care este părerea boierilor în legătură cu cele întîmplate.

— Măria ta, a început să grăiască cu o voce limpede fostul vornic, nu am căderea să judec faptele stăpînului meu. Datoria mea era aceea de a da un sfat, dacă mi se cerea ; or, nimeni nu m-a întrebat nimic. Poate unde sînt și prea bătrîn și n-o mai fi nevoie de un hîrb ca mine. Ce cred ceilalți boieri s-o spună singuri. Nu m-am sfătuit cu nici unul dintre ei, așa că nu știu ce gînduri au.

Isac se dovedea, în felul chibzuit în care gîndea, că bătrîneţea lui nu era o povară sau o piedică, dimpotrivă. Ştefăniţă a înţeles, din vorba potolită a bătrînului boier, că Isac nu vrea decît să alunece pe lîngă fapte. Nu era pentru cele hotărîte de domn, dar nici împotriva lor. A avut totuşi tăria să-i aducă aminte stăpînului că cele înfăptuite de el s-au făcut fără sfatul celor chemaţi să-l deie.

— Un domn poate să hotărască ceva fără să mai aştepte părerea altora? a căzut, neted, întrebarea lui Ştefăniţă.

— Măria ta, un domn poate să hotărască tot ce pofteşte el.

— Atunci, de ce nu spui pane Isac, dacă ceea ce am făptuit eu e bine sau nu?

— Pentru că, măria ta, eu n-am, aşa cum am mai spus-o, căderea să judec faptele stăpînului meu.

— Şi dacă-ţi cer să ai această căderе, care este părerea ta, pane Isac?

— Măria ta, fiind vorba de viaţa şi de sufletul unui om, pe care l-am cunoscut şi preţuit mai înainte ca domnia ta să te fi născut, ar trebui să spun că-mi pare rău pentru o întîmplare atît de năpraznică şi dacă aş fi fost întrebat la timp, te-aş fi sfătuit să nu iei o hotărîre atît de aspră, fără o cercetare mai cu de-amănuntul a celor făptuite de Luca Arbure. Lucrurile s-au întîmplat însă altfel. Eu nu pot să spun nimic, pentru că eu nu pot să fiu judecătorul faptelor stăpînului meu. Pentru asta este un judecător mai mare, o ştie şi domnia ta, şi în faţa lui ai să arăţi măria ta îndreptările pe care le ai şi vei cere îndurare, de va fi nevoie.

— Pui la îndoială dreptatea mea?

— Nu pun la îndoială nimic, măria ta. Mi-ai cerut să vorbesc, fără ca eu să doresc acest lucru. Ştie măria ta că i-am fost prieten mortului. Îndură-te, iartă-mă şi nu mă mai chinui măria ta cu indoielile care te frămîntă.

— Ţi-e milă şi-ţi pare rău după un hiclean?

— Moartea unui semen nu mă poate lăsa nepăsător. Iar cînd moartea loveşte orbeşte se sparie gîndul şi mă cutremur, pentru că o silnicie poate să aducă după sine o alta şi mai mare şi atunci, care este rostul nostru pe pămîntul ăsta? Să trăim ca nişte nemernici cu spaima-n suflet şi să aşteptăm ca soarta să-şi împlinească voia fără să crîcnim? Să ne plecăm fruntea-n ţărînă ca nişte netrebnici şi să ne închinăm

gîdelui ? Eu cer măriei tale îndurare pentru supușii săi, și fapta să n-o ia înaintea gîndului bine cumpănit, iar judecata dreaptă să se nască din sfatul celor aleși pentru a fi stălparea domniei.

— Ți-e frică de moarte, pane Isac ?

Boierul a simțit răutatea și batjocura din mlădierea vocii domnului. Și-a ridicat privirea cuminte și curată spre stăpînul său și i-a răspuns scurt :

— Nu-mi este, doamne.

— Ești alături de mine, sau împotriva mea ? a răcnit Ștefăniță.

— Măria ta, cine mai are nevoie de brațul nevolnic al unui bătrîn ?

Ștefăniță a clătinat din cap, l-a măsurat pe bătrîn cu privirea într-o liniște de mormînt, după care l-a întrebat cu voce domoală.

— Ce-ai de gînd să faci ?

— Cu îngăduința măriei tale, aș dori să plec la curțile mele din Săpoteni, ca să-mi pregătesc cele de cuviință pentru ultimul drum și să petrec liniștit zilele ce le mai am, îngrijindu-mă și de cele sufletești.

— Ți se îngăduie.

Boierii și-au ridicat, nedumeriți, bărbile. Domnul i-a privit pe rînd. Timpul parcă încremenise. Unul dintre ei îi părăsise tocmai acum. Domnul se considera și el un părăsit. Nu-i dăduse niciodată nici o însemnătate lui Isac. Îl știa în sfat și l-a lăsat la locul lui. Cînd era copil, unii îi intrau în voie, umilindu-se, oameni în toată firea, în fața unui copil, alții îndrăzneau să-l certe, cu supunere în glas, așa cum se cuvenea cu un domn nevîrstnic. Isac a ocolit orice înfruntare, a stat cuminte la locul său. În sfat a vorbit de puține ori, n-a strălucit ca Arbure, ca Luca Cîrje sau ca Ieremia vistier, care-l vrăjeau cu vorbe pe domnul încă un puiandru. Și acum Isac se dovedea a fi un bătrîn înțelept, care nu se lăsa prins în nici o cursă. Aruncînd vina pe bătrînețe, se spăla pe mîini și domnul n-avea decît să se răfuiască așa cum dorea cu ceilalți și nu cu el, care vroia liniște pentru reculegerea de pe urmă, după tipic. Numai de n-ar fi un vicleșug ca să scape la larg și să poată pribegi, dacă ar fi fost nemulțumit. Dar nu asta vroia domnul de la boierii lui. El vroia să știe ce gîndeau, pentru ce unii erau nemulțumiți. Greșise el, greșeau

ei? Gîndul lui era acela de a spune răspicat cum crede el că trebuie să domnească și ce vrea de la boierii lui. Deocamdată tăceau, era o tăcere încordată și domnul s-a silit să vorbească, deși o făcea împotriva voinței sale :

— Cinstite fețe boierești, v-am chemat ca să vă aduc la cunoștință împlinirea unei pedepse și să aflu de la voi dacă am făcut bine sau nu. Sau dacă vreți voi, aș dori să știu dacă fapta mea supără pe careva dintre voi. Ce spune marele nostru vistier?

Ieremia s-a ridicat din jețul său, a pășit doi pași spre mijlocul încăperii și i-a răspuns domnului :

— Măria ta, să nu te superi pentru cele ce am să spun aici. Arbure, dacă era vinovat, trebuia să piară. Chiar dacă ne-ai fi cerut sfatul nouă. Măria ta avea să hotărască pînă la urmă. Nu despre moartea lui Arbure vreau să vorbesc, ci despre noi, ceștelalți mari boieri. Domnul Moldovei se sprijină pentru cîrmuirea țării, pe umerii marilor boieri. Ei sînt datori domnului lor cu sfatul și cu fapta. E nevoie să pună mîna pe sabie, cînd amenință cineva sau ne calcă dușmanul moșia, boierii sînt cei dîntîi care-și pun capetele pentru apărarea scaunului domnului lor și a țării pe care o stăpînește.

— Și restul țării, pane Ieremia?

— Țara sîntem noi, măria ta, noi, cei puternici.

— Dar boierimea măruntă și răzășimea?

— Măria ta, decît o turmă oarecare, oricît ar fi de numeroasă, mai bine o haită puternică și netemătoare.

— Și ce crezi că-i de făcut?

— Dacă boierii sînt cei care duc greul cîrmuirii și apărării țării, cred, măria ta, că li s-ar cuveni nu mai multă cinstire din partea domnului lor, ci mai multă putere.

— Nu au boierii țării destulă putere?

— Au și nu au, măria ta. Orice nemernic se poate ridica cu plîngere la domnie împotriva unui mare boier, pentru orice lucru de nimic. Nu se cade ca un stăpîn de pămînturi să stea alături cu un om de rînd la judecata domnească.

— Asta-i obiceiul pămîntului, Ieremia! Să-l schimbăm acuma?

— Ar trebui schimbat, măria ta, astfel de rușine nu o încearcă nici un alt stăpîn de moșie din țările care ne înconjoară. O poate mărturisi oricare dintre noi.

— Așa este, măria ta, s-a repezit de la locul lui pîrcălabul Costea, de la Neamț.

— Și tu, Costea, ai dori schimbarea de care vorbea Ieremia ?

— Și eu, măria ta. Noi slujim cu credință stăpînului nostru și pentru credința noastră am merita să fim tari.

— Și dreptatea cine s-o împartă ?

— Noi ! au izbucnit în cor mai mulți boieri.

Deci asta era. Vroiau mai multă putere. Cîtă avuseseră pînă atunci nu era de-ajuns. Lacomi. Nu se gîndeau decît la ei și cum să-i strivească pe cei mai mici. Lor li s-ar cuveni să asuprească, să ucidă dacă vroiau, dar lui, domnului nu-i era îngăduit s-o facă. El trebuia să fie sprijin pentru silniciile pe care aveau să le făptuiască, rostul lui era să consfințească abuzul. Ei să-i judece pe alții, dar pe ei cine să-i judece ?

— Să se facă lege, măria ta, s-a pomenit răcnind comisul Cățelan.

— Pentru cine și ce lege, Cățelane ?

— Boierii să nu mai fie căsăpiți ca berbecii, măria ta. Să avem scutiri, așa cum e în toată lumea, pentru că ne punem capetele ca să apărăm moșia.

— Cum ar trebui să fie scutirile, Cățelane ?

— Domnul să aibă grija noastră, să ne ocrotească, să nu ne mai ia averile din te miri ce, iar cel care a greșit să fie judecat de sfatul boieresc.

— Și să fie iertat ?

— Dacă așa se va găsi că e bine.

— Măria ta, a luat cuvîntul vistiernicul Ieremia, necazul nostru, al tuturor boierilor, e că pe lîngă neajunsurile pomenite, stăpînim și nu stăpînim pămîntul.

— A intrat cineva în satele tale, Ieremia ?

— Nu doamne, n-a intrat. Nu despre asta-i vorba. Mie mi se pare și să-mi fie iertat că îndrăznesc să vorbesc astfel, că nu este firesc ca cineva care moștenește din moși-strămoși sate cîștigate pentru slujbă făcută cu dreaptă credință, față de primii domni, de la întemeierea țării, să nu fie stăpîn deplin pe moșiile sale.

— Și cine-l împiedică să nu fie stăpîn, Ieremie ?

— Faptul că nu avem legi, măria ta. Aceste moșii pot fi luate oricînd.

— Nu oricînd, Ieremie, ci numai într-o singură împrejurare : trădarea față de domn, trădarea țării.

— Hicleanul trebuie pedepsit, măria ta, dar să nu i se ia pămîntul.

— Ce să i se ia, atunci ?

— Capul, măria ta ! A greșit, s-a dovedit că a greșit, să i se ia capul.

— Ce să facă domnul cu hîrca unui hiclean, Ieremie ? Domnul are nevoie de pămîntul lui, ca să-l poată răsplăti pe cel care-l slujește cu credință.

— Domnia are din ce răsplăti, măria ta !

— Din ce ?

— Din satele pe care le are domnia.

— Pămîntul este al domnului, Ieremie. Domnul este stăpînul întregii țări. Trebuie să-ți amintesc eu asta ? Cum poate domnul să se bucure de credința supușilor săi dacă nu prin pămînt ? Domnul întărește moșia celui care-l slujește cu dreaptă credință, domnul îl miluiește pe cel vrednic tot cu pămînt. Puterea domnului stă în pămîntul acestei țări. Dacă ne-am lipsi de această putere cum ne-am îndeplini noi datoria față de țara noastră ?

— Măria ta, a cuvîntat cumpănit logofătul Trotușan, sînt crăii mai mari și mai puternice ca țara noastră și acolo nemeșii sînt stăpîni pe moșia lor, nimeni nu le poate clinti un drept pe care străbunii lor l-au dobîndit cu prețul sîngelui. Nemeșii îl cinstesc pe rege, iar regele păzește legea prin care înaintașii lor s-au juruit să nu încalce scutirile date stăpînilor de pămînt. Și eu cred, măria ta, că este bine să fie așa. Puterea unui rege se poate sprijini pe dragostea supușilor săi care-i datorează supunere și ascultare stăpînului lor tocmai pentru că-l știu drept, blînd și bun așa cum este matca față de roiul ei. Pilda acestor gîze nu-i de lepădat, mai ales că alcătuirea noastră, a oamenilor, a fost făcută și lăsată de la Dumnezeu.

Ștefăniță își asculta logofătul cu încordare. Prin dregătoria lui, logofătul era om cu carte, se presupunea că trebuie să fie mai deștept decît un bătăuș, cum era Cîrstea pîrcălă-

bul. Trotușan era primejdios, tocmai pentru că era dator să gîndească mai mult ca alții. Era și mai primejdios acum, cînd gîndurile puteau sluji altora pentru a le deschide o cale ca să ceară ceea ce n-ar fi îndrăznit s-o facă, dacă nu li se lumina acea cale. Trotușan era împotriva puterii domnești. Era limpede și acest lucru se vădea din spusele sale, că boierii ar fi dorit peste capetele lor un domn care să nu domnească, să nu fie în stare să ia nici o hotărîre fără voia lor, scutirile lor să fie garanția puterii lor neîngrădite.

Ștefăniță simțea cum îl cuprinde o ușoară amețeală, palmele-i nădușeau ușor. Se stăpînea cu mare greutate să nu izbucnească împotriva tuturor, să nu-l cheme pe armaș, să nu se arunce ca un leu cu sabia în mînă împotriva uneltitorilor. Nu se putea să nu se fi sfătuit unii dintre ei, prea s-au înțeles corbii cum să sfîșie prada.. L-au crezut tînăr, fără experiență și poate și fricos. Au socotit că acum le-a venit vremea. Dar, răbdare și stăpînire. Să deosebim neghina de grîu și după aceea trebuie lovit. În spatele lor vor fi și alții. Cîți ? Simțea cum îl trec fiorii în fața acestui necunoscut. Stăpînire, deci. Să-i învăț ce-i dragostea de țară, de patrie ? Să le arăt că știu ce-i în lume, că nu-s un pui cu cașul la gură, neînstare să se-nalțe ? Plăcută dar grea slujbă-i domnia. Trebuie să mă arăt lor, hiclenilor, cîți or fi, că sînt un stăpîn.

Domnul s-a ridicat, a pășit îngîndurat în fața jețului domnesc, și-a aruncat ochii spre adunare și toți i-au privit chipul în nădejdea că vor ghici cu o clipă mai devreme cum se va încheia această înfruntare. Nici un boier nu îndrăznise pînă acum să-i spună vreunui domn, din șirul domnilor care stăpîniseră Moldova, ceea ce îndrăzniseră să spună ei tînărului din fața lor.

— Te-am ascultat, Trotușene, l-am ascultat pe Ieremia și pe Cățelan și am înțeles ce vreți de la mine. Mi-ați adus pilde cu gîze și cu crăii mari și puternice. Vreți să fiți puternici și domnia slabă (murmure și foială). O să vă bateți cu pumnul în piept și o să spuneți că nu-i adevărat. Acum. Iar după ce vi s-a împlinit dorința, cine-a mai putea să stea de vorbă cu voi ? Cei de jos nu, pentru că nu vor avea cui să se plîngă, domnia nu, pentru că va fi slabă și neputincioasă. Vreau să vă spun și să țineți minte : așa ceva în Țara Moldovei nu se va întîmpla.

Trăznetul să fi căzut și n-ar fi produs încremenirea de o clipă urmată de un freamăt care a cuprins întreaga adunare. Unii aveau fețele încordate, li se citea mînia în ochii care se roteau amenințători deasupra bărbilor înfiorate parcă de vînt, pe fețele altora se citea numai o mare îngrijorare. Murmure, strigăte se învălmășeau nedeslușit. Ștefăniță le-a întors spatele a urcat cele cîteva trepte și s-a așezat în jețul domnesc. A făcut semn cu mîna, că vrea să vorbească și turburarea care cuprinsese adunarea s-a topit treptat.

— Ai vorbit, Trotușene, de crăii puternice. Știu unde-ți era gîndul și mulți boieri privesc în grădina vecinului și spun că florile lui sînt mai bălțate ca ale noastre. Ai vorbit de putere, Trotușene, dar n-ai pomenit nimic de slăbiciune. Le este bine nemeșilor acolo, dar ce putere are craiul lor ? N-a trecut prea mult timp de atunci, și martori am fost cu toții la neputința unui crai. Cînd s-a pornit Suliman sultan cu toată urdia asupra Bălgradului, unde a fost credința acelor nemeși și dragostea pentru craiul lor ? E cineva aici, în adunarea asta, ca să nu știe că nemeșii l-au părăsit pe crai și el n-a putut să facă nimic. Ați uitat voi cum a căzut cetatea care închidea osmanlîilor drumul spre inima creștinătății ? S-a zbătut craiul în dreapta și-n stînga și n-a izbutit să-i urnească pe nemeși. Era lege care le apăra privilegiul lor care fusese dobîndit cu sute de ani în urmă prin sîngele unui viteaz. Dar ce-a făcut stră-stră-nepotul viteazului de-acum cîteva veacuri ? A stat la adăpostul legii, n-a ridicat un deget ca să apere crăia, a căzut Bălgradul și dacă Suliman sultan, sau urmașul lui, va porni iarăși împotriva acelei crăii, ce se va alege de ea și de creștinătate ? Vreți să ne primejduim țara pentru că sînt unii care vor putere, nu se mai satură cu putere ? Noi sîntem o țară mică și dacă domnul nu-i are pe oamenii acestei țări în mînă, ori de cîte ori va fi nevoie, vom fi șterși de pe fața pămîntului. Am rămas neclintiți pînă acum pentru că toți oamenii țării Moldovei sînt datori să asculte de domnul lor. Voi sînteți fruntea țării prin bogăție, prin îndemînarea în ale războiului, dar numai voi singuri nu sînteți în stare să înfruntați pe toți dușmanii acestei țări. Aveți tot ce vă trebuie, de ce să năzuiți la mai mult, încălcînd obiceiurile țării. Nu ce fac alții trebuie

să fie îndreptarul nostru. Ei sînt mari, au pămînturi nesfîrșite, dar nu se știe dacă alcătuirea lor, care vi se pare vouă dreaptă, nu-i va duce pînă la urmă la pierzanie. Luîndu-ne după ei, noi avem tot temeiul să pierim și mai devreme. Aveți bogății, aveți tot ce vă trebuie, ceea ce vă lipsește acum este credința către domnul vostru.

— Măria ta, izbucnesc voci din adunare și Ștefăniță îi vede numai pe Negrilă și pe frații Cîrjă cum nu vor să primească o asemenea umilință. Domnul simte că nu-i părăsit de toți și îl măgulește gîndul că spusele lui dezvăluiau destoinicie și înțelepciune.

— Nu acum, și-a reluat cuvîntul, mult mai stăpîn pe el, vă voi învăța eu care vă sînt îndatoririle. Nici nu amenințe pe nimeni, dar așa cum n-am șovăit să-l pierd pe cel mai de seamă dintre voi, nu voi pregeta s-o fac și cu alții.

— Nu ne amenința, doamne, a urlat Condrea, pîrcălabul de Neamț.

— Nu amenințe, vă arăt doar că nu voi îngădui nimănui să încalce îndatoririle obicinuite față de domnie. Ca domnul să fie bun și cu milă față de supușii săi, trebuie ca slugile sale să-i fie cu credință neclintită. Credință vă cer și eu vouă. Cît privește legile, să ne ținem de ce-am moștenit. Pînă acum țara aceasta a Moldovei n-a stat de izbeliște, a trăit după legi pe care le-au făcut moșii și strămoșii noștri. Să ținem de aceste legi și cum n-a fost rău nimănui pînă acum, n-o să-i fie nici de acum încolo. Poruncesc pîrcălabilor aflați de față să pornească spre cetățile lor. Condrea și Costea la Neamț, Toader la Roman. În locul lui Petrică, îl numim pe Grozav. Și Dumnezeu să vă ție sănătoși.

Boierii n-au mai avut timp nici să răspundă nici să facă plecăciunea cuvenită, pentru că domnul a zvîcnit de pe jețul său și, ca o furtună, a ieșit din sală.

Hatmanul l-a însoțit spre odăile domnești.

Din mers și cu glas în care se simțea îngrijorare, l-a întrebat pe hatman :

— Cîți oameni aveau boierii, Petrică ?

— Mai mulți decît slujitorii noștri, doamne.

Ștefăniță a răsuflat ușurat în semn că era mulțumit : câștigase o primă și mare biruință.

VI

Caii mergeau în trap mărunt, iar ploaia se cernea nemiloasă de parcă s-ar fi aşternut toamna peste lume şi nu era luna florilor. Nori negri coborau dinspre munte, se tîrîiau ca nişte arătări negre şi despletite, alungîndu-se din urmă unele pe altele, gata să atingă dealurile care mărgineau valea Craçăului. Însoţitorii lui Ion se înfăşuraseră în dulame şi nu se citea nici un chef pe faţa lor. Lui Ion i se părea că vremea este minunată. Îi plăcea ploaia rece care-i şfichiuia obrajii, îi venea să ridice faţa în sus şi să rîdă de bucurie. I-ar fi plăcut să dea pinteni calului şi să pornească peste văi şi dealuri ca o nălucă, dar făcea sforţări mari să stea cuminte în şa şi să ducă la îndeplinire, ca un om în toată firea, poruncile primite de la Hudeşti. De împlinirea lor ţineau toate celelalte. Uneori îi venea să se răzvrătească împotriva acestor porunci. Nu înţelegea cum de puteau oamenii mari să pună în cumpănă nişte pietre de ceară, lîna oilor şi capetele vitelor cu bucuria pe care o trăia pentru întîia oară în viaţa lui. Cu un simţămînt atît de mare şi de copleşitor nu te poţi întîlni decît o dată în viaţă, gîndea şi credea feciorul lui Cosma Movilă. N-ar fi fost firesc ca în faţa unei asemenea minuni toate celelalte să pălească ? N-or fi putut Nicoară, sau oricare altă slugă, să-şi frîngă oasele pînă în Ţara de Jos şi să numere pietrele de ceară, să pornească spre Suceava şi Galaţi cele rînduite vînzării, iar el să fi stat la Neamţ, să asculte cum picură, argint, glasul celei mai frumoase fete din Ţara Moldovei ? din lume, dragă mămucă — să-i simtă căldura mîinii, care numai mînă de pămîntean nu putea fi aşa de gingaşă şi de micuţă de parc-ar fi fost meşteşugită de cel mai mare orfăurar din lume.

E clădită strîmb lumea asta, gîndea Ion. Dumnezeu cînd a făcut-o se vede că a ţinut sfat numai cu cei bătrîni nu şi cu cei tineri. Cum să pricepi ce se întîmplă în lume cînd începe să-ţi îngheţe sîngele în vine ? Lumea ar fi trebuit alcătuită cu sfatul nostru, pentru că noi avem atîtea de cerut şi de împlinit. În loc să se bucure de lumina unor ochi, cum nu s-au mai văzut alţii, aleargă prin ploaie după pietre de ceară, după tălăngi de mioare şi dumane ca şi cum mioarele şi du-

manele nu puteau paște și rumega în pace fără ca să le vadă el. Asta-i lumea alcătuită cum se cuvine? Cînd își aducea aminte de gura fetei simțea cum ceva fierbinte îi săgetează toată ființa, ar fi vrut să strige în gura mare bucuria pe care o trăise, dar cui s-o strigi? Norilor, știme spurcate și întunecate care puseseră zăbranic cerului, sau tovarășilor lui de drum? Nicoară s-ar fi prefăcut că înțelege ceva, dar matahala asta ar fi stat ca un zid, ca un deal, ca un munte peste care trec toate și el rămîne același, mereu nesehimbat, iar cel mic și subțire ar fi chicotit mirat și l-ar fi îmbiat să-i descînte sau să-i dea niște ierburi ca să-l dezlege de legăturile pe care numai muierile blestemate știau să le scornească spre nenorocirea bărbaților. Cum poate un om să spună așa ceva, se mira Ion, care-l ascultase nu o dată pe Cîrstea cum le blestema pe femei, socotite de el pricina tuturor necazurilor care dau peste sărmanii de bărbați. După judecata lui Cîrstea, omul era slab iar femeia puternică, pentru că ea se putea lega oricînd cu Ducă-se pe pustii — Ion nu înțelegea și-i cerea să-i deslușească cum vine asta, iară Cîrstea îi arăta că atunci cînd vrea o femeie să pună stăpînire pe un bărbat, apăi atunci, ferească sfîntul, face ea ce face și-l vezi pe voinic cum se topește ca ceara și ajunge un nevolnic, pe care-l mlădiază femeia cum dorește ea. Și cum se poate întîmpla una ca asta dacă nu cu farmece. Bine, îl întreba Ion, dar o femeie nu poate să se prăpădească după un bărbat? Pentru Cîrstea așa ceva nu se întîmpla niciodată. Chiar dacă se mărturisea vreuna dintre ele că s-ar topi de dorul unui flăcău, nu era decît prefăcătorie, ca să-l prindă-n laț, ca pe vînat, și după aceea să-i pună jugul pe grumaz. L-au privit vreodată pe Cîrstea, gîndea Ion, ochii unei femei cum l-au privit pe el fata lui Condrea pîrcălab în seara deniilor? Și cînd asemenea priviri curate și cinstite se anină de privirea ta, poate fi ceva necurat la mijloc? Cîrstea vorbește-n dodii, cine știe ce rană este pecetluită în sufletul său, de nu le mai poate suferi pe femei. Iar dacă ar fi cum spune el, la urma urmelor ce rău poate să fie atunci cînd un bărbat se lasă robit farmecelor unei femei? Sînt farmece și farmece. Rele sînt numai cele care-ți iau mințile, făcute de vrăjitoare din ierburi și părți din lighioane înrudite cu Necuratul și strecurate în băutură și mîncare. Altfel, ce bucurie mai mare poate să fie

decît să te lași fermecat de o făptură minunată, așa cum mi s-a întîmplat mie ?

De la Roznov, au răzbit iarăși peste dealuri în valea Tazlăului. A ieșit soarele, străluceau poenile, grîul începea să-și ridice un colț spre lumină, talăngile turmelor de oi sau de vite măsurau zările împreună cu sunetul de bucium sau de corn. Aburii învăluiau munții sinilii care abia se ghiceau spre soare-apune. Ion răbda cu greu chinul drumului care-l ducea departe de dorurile lui și de n-ar fi fost cei trei din spate ar fi întors calul și ar fi făcut cale întoarsă. Au ajuns pe Milcov și au cercetat pe rînd prisăcile, seliștile, turmele. A lăsat poruncă așa cum hotărîse Cosma Movilă. După aceea în mare grabă au trecut Siretul cu podul umblător. Apele erau umflate și era cu primejdie să treci altfel. Și așa s-a pierdut o zi nesfîrșit de lungă. Au mas la Ivești și au urcat pe apa Bîrladului pînă la gura Tutovei și de aici au luat-o pe Tutova în sus spre satele pe care le stăpîneau Movileștii. Au rînduit și aici cele de cuviință, după care au trecut dealul la Colonești pe Zeletin și de la izvoarele Zeletinului au răzbit la Secuteni de unde au coborît în valea Siretului. De ziua sfinților împărați Constantin și Elena erau la Roman. Au trebuit să dea seama în fața oamenilor pîrcălăbiei cine sînt, de unde vin și încotro merg. Ion n-a luat în seamă privirile crunte ale oamenilor domnești și nici stăruința lor de a afla tot soiul de lucruri. Cînd l-au întrebat dacă jupîn Cosma Movilă este credincios domniei a zîmbit, spre mînia căpeteniei, care s-a mai domolit în clipa în care Ion l-a lămurit că Hudicești, adică ei, Movileștii, au fost întotdeauna alături de domn, lucru pe care-l știa toată țara Moldovei. — Au mîncat bine, au dormit toți buștean. Erau de aproape două săptămîni în șa, străbătuseră țara de la miazănoapte la miazăzi, purtați de nebunia celui mai tînăr dintre ei. Nicoară, Cîrstea și Pătru își aruncau din cînd în cînd priviri posomorîte, făceau cu capul semn spre omul din față, săltau din umeri, își strîmbau fețele și mergeau fără să crîcnească. De data asta, îl dovedise oboseala și pe cîrlanul lor. A doua zi, spre seară, erau la Tupilați, iar în cea de-a treia, intrau în Tîrgul Neamțului. Au tras la același han și Ion s-a grăbit să spele pulberea de pe el, a lepădat hainele de drum și și-a pus altele mai scumpe. Ars de soare și bătut de vînturile primăverii, cu ochii în flăcări, cuprins de neliniștea de dinaintea clipelor de cumpănă,

Ion era frumos și Nicoară și-a dat seama întîia oară că stăpînul lui nu mai este un copil, chiar dacă unele trăsături aveau să mai fie schimbate de timp. Au pornit împreună spre casele pîrcălabului Condrea. Ion simțea cum crește neliniștea din el și-l sugrumă. Își închipuise, pe drumul lung făcut în zilele trecute, în fel și chip cum va fi prima întîlnire cu Măgdălina. Schimba mereu locul și mai ales vorbele pe care aveau să și le spună. Era nemulțumit de fiecare dată și cu o bucurie copilărească o lua iarăși de la capăt cu alcătuirea chipului în care avea să se desfășoare această primă întîlnire. Acum nu-l mai despărțeau decît cîțiva pași de clipa pe care o visase și o dorise. Au bătut în poartă. N-a răspuns nimeni. A bătut cu mai multă putere și mai îndelung. Să nu fie Condrea cu ai săi acasă! l-a fulgerat pe Ion un gînd pe care n-a vrut să-l primească. S-au auzit pași dincolo de porți și o voce groasă a întrebat cine este și pe cine caută.

— Deschide, omul lui Dumnezeu, că doar n-o să te mîncăm, l-a zorit Ion.

Omul a deschis poarta cea mică și i-a întrebat din nou pe cine caută.

— Pe pîrcălabul Condrea, pe cine-ai vrea tu să caut? s-a răstit Ion.

Omul a holbat ochii, nevenindu-i să-și creadă urechilor, a întins gîtul, a plecat capul într-o parte și și-a mijit ochii ca să poată vedea mai bine, lăsînd să-i scape vorbele rar și răspicat.

— Pe cinee?

Ion a simțit că-l apucă turbarea. A dus mîna la coapsă, a apucat mînerul sabiei și a șuierat printre dinți:

— Ascultă mișelule, dacă ai chef să-ți bați joc de mine îți întind mațele pe gard.

— Ferească Dumnezeu, stai boierule, de ce te superi?

— Eu te-ntreb de pîrcălabul Condrea și tu, nemernicule, te faci că nu știi despre cine este vorba. Nu-i asta batjocură?

— Ba eu zic, boierule, că dumneata îți bați joc de mine.

— ?

— Iartă-mă, boierule, dar domnia ta pe ce lume trăiești? N-ai aflat ce se-ntîmplă în țara asta?

— Vorbește omule odată, dacă vrei să scapi cu zile.

— Asta și fac, numai că nu mă lași domnia ta și dacă n-aș fi vorbit pînă acum, cred că m-ai fi ucis de cîteva ori.

— Unde-i pîrcălabul Condrea te-ntreb, și Ion i-a pus vîrful sabiei în furca pieptului.

— Nu știu, măria ta.

— Cum nu știi ?

— Dar, boierule, cum îți închipui că pîrcălabul Condrea s-ar fi sfătuit cu mine încotro s-apuce ? Judecă boierule și apăi supără-te și ia-mi zilele dacă ai chef.

Ion a simțit că pămîntul, din tare și drept cum îl știa, începe să se clatine. A lăsat mîna în care se afla sabia în jos, semn că începe să-l cuprindă o mare neputință.

— Omule nu mă chinui și răspunde-mi numai la atîta : unde-s boierii ?

— Au plecat, nu-s aice.

— Cînd au plecat ?

— De unde să știu eu boierule.

— Cînd au plecat.

— Să fie, poate, două săptămîni.

— De ce-au plecat ?

— Nu pot spune, că nu știu. Au venit niște călăreți — erau călărețiii cu care Ion se întîlnise cînd părăseau Neamțul și pe care nu-i băgase în seamă — s-au sfătuit ce s-or fi sfătuit și după două zile pîrcălabul Condrea a suit pe cai mai multe cufere și a plecat pe drumul Sucevei. Zicea că se duce cu treburi la domnie. Peste altă zi a plecat și pîrcălabul Costea, tot într-acolo, dar fără să mai spună nimănui nimic.

— Și nu știe nimeni de ce au plecat și încotro au apucat-o ?

— Nu știu, boierule. Au umblat vorbe după aceea, dar cine poate ști ce-a fost ?

— Ce vorbe ?

— Că s-au sfădit, la Hîrlău, boierii cu vodă.

— Cum sau sfădit boierii cu vodă ?

— Mă întreabă domnia ta de parcă eu aș fi dregător mare și vin acum de la Hîrlău, a rînjit omul, dar privindu-l pe Ion și-a dat seama că e mai bine pentru ființa lui să fie cuminte și supus.

— Și ce se mai spune ?

— Că au început să pribegească unii dintre ei.

Ion a pălit. Din senin, atunci cînd se aştepta mai puţin, o mare nenorocire se abătea asupra capului său, pe care l-a rezemat de gîtul calului şi a şoptit numai pentru el, cutremurîndu-se :

— Doamne, ce-am făcut ? De ce-ţi baţi joc de mine ?

Şi-a adunat puterile şi l-a întrebat iarăşi pe omul din poartă :

— Cine-i la cetate ?

— Au picat zilele astea alţi pîrcălabi.

— Care ?

— Boierii Costea Cîrje şi Scripcă.

Ion a încălecat greoi, ca un om bătrîn. Era vlăguit. Nu mai înţelegea nimic, simţea numai cum creşte în el o durere nemărginită. La pas, cu Nicoară după el, s-au îndreptat spre han. S-a închis în odaia lui, s-a aruncat pe pat şi a început să plîngă. Un tremur făcea să i se zguduie întreg trupul într-o zbatere de parcă era apucat de Ducă-se-pe-pustie. Tot ce visase el într-o lună de zile se destrăma ca un abur, nu rămînea decît drojdia amară din el şi-o deznădejde care-l făcea să creadă că rostul lui pe lumea asta s-a încheiat. Îi venea în minte chipul Măgdălinei şi gîndul că s-ar putea să n-o mai vadă niciodată îi golea capul, simţea cum i se întunecă mintea. Ar fi vrut să urle, să se repeadă şi să sfarme, să surpe, să rupă, să frîngă şi să dărîme tot ce-i ieşea în cale. Îşi blestema soarta care-l amăgise şi-l făcuse să creadă că nu-i om mai norocos şi mai fericit ca el, ca după aceea să-l lipsească de toate bucuriile care-l şi făcuseră să trăiască beat de fericire.

S-a zbătut o vreme, după care l-a strigat pe Nicoară. Sluga boierească s-a înfăţişat numaidecît şi-a cerut poruncă. Înţelesese şi el că ceva neobişnuit se întîmplă cu feciorul de boieri şi umbla pe lîngă el cu mare grijă.

— Nicoară, spune-le oamenilor să se pregătească de drum.

— Stăpîne, vom face cum spui, dar prăpădim caii.

— Caii spui ? s-a uitat Ion la slugă, de parcă venea spre lume din afară, de undeva, din mari depărtări, de pe alte tărîmuri. Caii o să ţină pînă la Suceava. Rău e de oameni Nicoară, şi iar s-a depărtat şi s-a înstrăinat.

— Stăpîne, a încercat Nicoară să-l readucă pe pămînt, ne va apuca noaptea pe drum. Sînt păduri şi e primejdie. Ne putem pune capetele.

Ion a dat din cap că pricepe ceva, dar că ce spune Nicoară nu-l privește pe el.

Nicoară a înțeles că nu mai are ce face. L-a rugat pe Ion să-l îngăduie o vreme, pînă vor da să mănînce niște orz și vor adăpa caii. Se va îngriji el de toate, să n-aibă nici o teamă și în clipa potrivită avea să-l cheme să încalece. L-a mai întrebat dacă vrea să mănînce ceva, dar părerea de om din față a făcut un semn moale cu mîna de parcă s-ar fi ferit de ceva. A coborît la cei doi oameni care se tolăniseră pe niște lemne din curtea hanului. Mîncaseră, sorbiseră cîte o oală de vin bun și erau mulțumiți întru totul. Nicoară le povestise ce pățise cu boierul, dar povestea asta nu-i mișcase. Era treaba boierului și a fetei.

— Oameni buni, le-a spus Nicoară, trebuie să ne sfătuim. Boierului cel mic încep să-i rătăcească mințile-n cap din pricina fetei.

— Cînd i-am spus eu că femeia-i lucru dracului, a mormăit cu glas gros Cîrstea.

— Nu-i de șagă, Cîrsteo, și cînd ți-oi spune ce te-așteaptă ai să înțelegi mai bine.

— Adică !

— Adică, trebuie să ne ridicăm cît mai grabnic și s-o pornim spre Suceava.

— Cum adică, Nicoară, a început pe glasul lui nefiresc și Pătru, n-are omul drept să răsufle și el o noapte ? Călărim ca niște năluci de aproape o lună de zile pentru că au început să-i ardă călcîiele cocoșelului lui Cosma Movilă...

— Lasă, Pătrule, ce fierbe-n vinele boiernașului nostru, este una, și alta este povestea pentru care vreau să ne sfătuim. Boierul cel bătrîn, cînd am plecat de la Hudești, m-a chemat la dînsul și mi-a arătat ce avem de făcut pe unde ne-om duce. Se vede că știa, sau bănuia mai multe decît pricepem noi, pentru că mi-a spus să am mare grijă de feciorul lui, să mă țin scai de el, să nu-mi scape nimic din ce spune, sau din purtările lui. Și mi-a mai zis, întărindu-și spusele a doua oară, să i-l aduc acasă de bunăvoie sau cu sila. N-am înțeles ce vrea boierul și i-am spus că nu se cuvine unei slugi să-și asuprească stăpînul. Boierul Cosma a apăsat pe cuvinte ca să mi le întipăresc bine în minte : Nicoară, tu în fața mea răspunzi de fecior cu capul. Acum, mi se pare mie sau nu, cred că încep să pricep cîte ceva și începe să-mi fie teamă.

— Prostii, i-a retezat-o Pătru, uitîndu-se cu milă la el. Ce teamă, bre ? Și de cine ?

— Asta e, că nici eu nu știu. Nu mă gîndesc la drumul de la noapte. Am făcut atîtea că unul peste e ca și cum n-ar fi. Mă tem de băiet. A dat năpasta tinereții peste el și e în stare de orice.

— Ce-ar putea face ? s-a arătat Pătru nedumerit.

— N-avem cum să ghicim noi ce-a să facă. Eu vă cer și vouă să fiți cu ochii în patru și trag nădejdea că la Suceava au să se dezlege mai multe și s-a alege și ce trebuie să facem noi. Am poruncă strașnică să-l duc acasă. Boierii se răzvrătesc, cît înțeleg eu, printre ei se numără și Condrea, tatăl fetei. Dacă-i la Suceava și feciorul nostru-și bagă-n plug cu el, îl luăm pe sus și-l ducem la Hudești. Dacă-i pribeag, atunci om vede ce gînduri are băietul nostru. Fără ajutorul vostru n-am să mă descurc. Voi să fiți alături de mine, orice-ar spune Ion. Noi trăim din mila boierului Cosma și nu din a feciorului. Sîntem datori să-l slujim pe boierul cel bătrîn, și dac-a ieși cu supărare, n-au decît să se judece între ei.

— Hm ! a făcut gros Cîrstea, și fața lui arăta că nu-i place ce-aude si ce se petrece. Pătru a spus — Bine ! — s-a scuturat de parcă vorbele lui Nicoară i se aninaseră de haine și s-a dus să vadă ce fac caii. Pe chindie, cei patru călăreți părăseau Neamțul pe șleaul Sucevei. În frunte călărea feciorul de boieri și pe chipul lui se citea că se află în clipe de mare tulburare. Văzîndu-l, Cîrstea gîndea că toate muierile ar trebui stîrpite. Pătru, în schimb, nu pricepea ce l-a apucat pe bietul fecioraș, cînd lumea-i plină de fuste. Cum avea avere, n-avea decît să întindă mîna și să culeagă, iar el, în loc să facă așa, cum ar face oricare om înțelept, dă de ceasul morții după o sfrijită, de n-o fi și bolnavă, cu ochi de iarbă. Și lui Pătru i se părea că lumea-i alcătuită strîmb, ca și cum zidito-rul ei fusese cu gîndurile duse, cînd a clădit-o.

Au călărit în tăcere. Era lună, aerul limpede și vîntul s-a ostoit cu totul odată cu căderea serii. Prin pădurile prin care au trecut cîntau privighetorile cuprinse de-o patimă neînțe-leasă de Cîrstea. Nu pricepea de unde au atîta putere și atîta har.

Cînd au trecut prin făgetul de la Boroia lui Nicoară i s-a părut că umbre se strecoară prin pădure, în lături, odată cu ei. Au îndemnat caii, și ieșind la larg, nu s-a mai zărit nici

o mișcare sub lumina albă a lunii. Au ajuns în Suceava după miezul nopții. Au tras la han, au mîncat puțină pită cu caș și a căzut care pe unde a putut. Erau frînți. Ion n-avea somn și nu era chip să se liniștească. Mai avea o nădejde : în Suceava să dea de urma Condreștilor. Poate că n-au pribegit, și se află undeva, în țară, nemernicul de la Neamț neavînd de unde să știe, cum singur a mărturisit-o, care sînt gîndurile și căile bătute de un mare dregător. Nu-i venea să creadă că toată povestea lui de dragoste, care începuse așa de frumos, în calea căreia nu se ivise nici o piedică, s-ar sfîrși atît de năprasnic. De unde atîta nenoroc și de ce tocmai lui să i se întîmple o astfel de năpastă ? S-a chinuit cu tot felul de întrebări și de prepusuri pînă s-a luminat de ziuă. Nu știa ce va face, dar nădăjduia să întîlnească în cetatea de scaun pe unul dintre feciorii de boieri pe care-i cunoștea și, de la ei, sau cu ajutorul lor, să ispitească pe dregătorii tîrgului sau ai cetății ca să afle urma Condreștilor. S-a ridicat devreme din așternutul care arăta jalnic, și-a frecat obrazul cu apă rece, și-a potrivit niște haine mai arătoase, a încălecat și a pornit-o dis-de-dimineață fără să-i mai trezească pe ceilalți. L-a simțit Nicoară dar i-a făcut semn să stea liniștit și omul, ostenit, s-a prăbușit mulțumit că mai poate fura cîteva clipe de somn. A luat-o, la întîmplare, pe ulițele tîrgului care începea să se dezmorțească. A trebuit să aștepte o bucată de timp pînă s-a mai săltat soarele pe cer, ca ulițele să se umple de lume și de larma obișnuită. S-au ivit mai întîi slugile după cumpărături ce priveau cuhniile celor avuți, apoi și-au arătat fețele boieri și boieroaice care se aflau în Suceava cu treburi la domnie și se bucurau de acest prilej ca să cumpere și lucruri scumpe, spițerii și mirodenii aduse de negustori moldoveni și levantini, lucruri scumpe de îmbrăcăminte europenești sau din Constantinopol sau și mai de departe, din țările răsăritului. Printre asemenea cumpărători iscodea Ion și căutarea nu i-a fost zadarnică. Pe la trei ceasuri din zi l-a zărit pe feciorul vornicului Huhulea. N-a trecut multă vreme pînă să afle Niculăeș despre ce este vorba, nu înainte de a se lega cu strașnice jurăminte că de-l va arde și cu fierul roșu și el n-a să spuie nimănui, nici celor din casă, din cele ce i-a destăinuit feciorul lui Cosma Movilă. Niculăeș, se afla de mai multe zile în Suceava și avusese timp să cunoască ce se petrece în cetatea de scaun, unde sosise și domnul, și ce se petrece în țara Mol-

dovei. Ascultîndu-l, Ion înțelegea acum o sumă de lucruri al căror rost îi scăpase nu cu multă vreme în urmă. Străin de tot ce se petrecea în jurul său și cu gîndurile adunate toate într-un singur loc, n-a presimțit nenorocirile care aveau să se abată asupra lui și a țării. Abia cu o lună în urmă, aici în cetatea de scaun se porneau toate sub zodia blîndă și luminoasă a unei primăveri care făgăduia belșug pe șesurile, pe dealurile și munții Moldovei și bunăvoință între oameni. Sub o asemenea zodie nu și-a închipuit că în loc de pace între oameni s-a așezat dezbinarea și în loc să se bucure de ceea ce făgăduiește cerul sînt bîntuiți de ură și gata să se sfîșie ca lupii între ei. Acum s-au ridicat împotriva domnului și stăpînului lor. Și-au părăsit curțile și averile agonisite neam de neam cu multă trudă și au luat drumul pribegiei presărat cu nenumărate necazuri și umilințe. Trufia le-a întunecat judecata, i-a împins să fugă în țările din preajmă, de unde au să uneltească împotriva țării și a domnului. Acum înțelegea Ion tîlcul poruncilor date de Cosma Movilă și pe care el le-a dus slugilor din Țara de Jos și tîlcul unor povețe pe care i le-a dat ca părinte pentru a-l feri de rele. Dar lui Ion nu-i păsa nici de țară, nici de domn. El n-avea nimic nici cu țara, nici cu domnul. Țara era mare și surdă la necazurile lui, iar domnul se afla între ziduri de cetate puternică și ce-i păsa lui de nenorocirile care se abat asupra unor supuși ai lui ? El vedea că din pricina nebuniei unor boieri au fost spulberate cele mai frumoase visuri pe care le-a făurit un om, că peste el, feciorul lui Cosma, s-a prăbușit cerul și dacă soarele strălucea pe cer, el nu-i mai vedea strălucirea, nu-i mai simțea nici căldura și nu-l mai mișca nici frumusețea zăvoaielor și pădurilor înverzite, a livezilor de pomi înfloriți, toate-i erau străine și reci pentru că sufletul lui neprihănit era acum pustiit. Oho, de i-ar fi putut strînge și beli pe toți acești nemernici ! Dar ce să se facă el, cînd printre ei se afla și fostul pîrcălab al Neamțului ? Și nu de pîrcălab îi era lui, i-ar fi smuls barba fir cu fir, i-ar fi strivit țeasta pentru rătăcirea care-i sfărîma lui inima, ci de fata pîrcălabului. Și se înverșuna împotriva lui Condrea, care ajunsese mare dregător, avea tot ce-i trebuie, nimeni nu i-ar fi stat împotrivă, dacă ar fi dorit să-și sporească satele stăpînite, sta cu cinste în sfatul domnesc, ce mai dorea acum nebunul și mișelul de Condrea ? Să ajungă domn ? Nu putea sta cuminte în țară ? Cînd se gîndea că tot rostul

vieții lui a depins de hotărîrea pe care a luat-o într-o clipă un nebun, Ion simțea cum i se goleşte capul şi rămînea năuc şi străin de toate.

Niculăeş nu ştia nimic despre Condrea şi ai săi. Se afla atunci în Suceava şi Petre, fiul lui Albotă, care fusese chemat acum ca să facă parte din sfatul domnesc. Fiind prieteni, avea să se ducă neîntîrziat la el şi fără să-i spună pentru cine şi de ce, avea să-l ispitească şi nu se putea ca Petre să nu ştie unele lucruri. Au hotărît ca de îndată ce va afla ceva să-l caute la hanul lui. Dacă nu era el, să lase om care ştia unde se află stăpînul său ca să-l ducă fără întîrziere la Ion.

Abia se despărțiră cei doi şi Nicoară, pe a cărei față se citea cu uşurință supărarea amestecată cu mare îngrijorare, se alătura de stăpînul său pe care-l aşteptase o vreme şi văzînd că zăboveşte i-a pornit şi pe ceilalți doi să bată ulițele tîrgului şi să ia urma stăpînului pînă nu se întîmpla cine ştie ce poveste. Ion n-a văzut, n-a simțit nimic. S-a îndreptat spre han, închis în el şi încercînd cu desperarea omului care se îneacă, să găsească un pai care să-l ajute să iasă la un liman oarecare. Pînă să i se aducă ceva de mîncare, deşi se împotrivise dar primise în cele din urmă ca să scape de cicăleala oamenilor — între timp sosiseră la han şi Cîrstea cu Pătru — s-a aruncat pe pat, simțindu-se sfîrşit şi trupeşte şi sufleteşte. A aţipit fără să-şi dea seama şi în puținele clipe în care a dormit i s-a arătat Măgdălina. Venea de afară, învăluită în lumină şi pătrundea în camera în care era el, uitîndu-se în ochii lui. Părea că pluteşte şi zîmbea uşor. Chipul ei arăta multă bucurie şi Ion o aştepta şi ştia că peste cîteva clipe ea i se va arunca în brațe. O bucurie nesfîrşită i-a cuprins ființa şi fără ca ochii lui să-i părăsească pe ai fetei, s-a ridicat într-o mînă ca s-o primească. Încercarea de a se desprinde de pat l-a făcut să zvîcnească şi să se întoarcă la starea de veghe. A înțeles că a fost vorba de o amăgire, a gemut ca o vită rănită, ar fi dat orice ca să cadă iarăşi în somn şi să refacă vraja visului ce se topise.

Cînd a apărut Nicoară i-a spus să-i lase talgerele cu mîncare acolo şi să plece. Era răvăşit, avea chipul unuia bolnav, fapt care l-a îngrijorat pe omul său de încredere. Cîrstea era de părere că feciorul lui Cosma Movilă e vrăjit, nu mai este stăpîn pe mintea şi pe trupul lui. Ştie el bine ce-nseamnă asta pentru că i s-a întîmplat şi lui cîndva, demult, ceva asemuitor

și de atunci s-a lecuit de femei. Din starea asta a lui, numai o blestemată de vrăjitoare mai tare ca fata boierului l-ar putea dezlega.

Pătru s-a arătat scîrbit de toate cîte se petreceau de o zi încoace. O chelfăneală, stropită bine cu apă rece ca să-i scadă harmăsărașului căldurile, o vînătoare în munți de mai multe zile, pînă i-o frînge trupul și o altă muiere erau, după mintea lui, cele mai bune leacuri.

Nicoară s-a uitat cu milă la amîndoi, i-a înjurat în gînd și după o vreme s-a dus la stăpîn, chipurile să ia porunci, dar de fapt să vadă ce face. Ion nu se atinsese de mîncare, zăcea aproape fără suflare întins pe pat. A încercat să-l aducă pe lume, l-a îndemnat să mănînce, nu de alta, dar nu se știe ce drumuri și ce necazuri vor avea de înfruntat. Lihnit de foame și cu mintea bolnavă nu poți să faci nimic, te biruie și un nevolnic, nu poți să iei o hotărîre ca lumea. Ion s-a uitat la el în dușmănie amestecată cu silă, a încercat să îmbuce ceva, dar merindele erau amare și i se încleiau în gură. A băut apă și n-a primit altă băutură. A tresărit cînd s-au apropiat pași hotărîți de ușa lui și și-a auzit numele strigat. Era Niculăeș.

A încercat să ghicească de pe fața prietenului dacă-i aduce veste bună sau rea. I s-a strîns inima cînd Niculăeș a început să vorbească despre căldura de afară, despre ce vede înăuntru. Nu era a bună. L-a răbdat un timp după care i-a curmat vorbăria spusă pe un glas care voia să fie voios, întrebîndu-l de-a dreptul :

— Ce-ai aflat despre Condrești ?

— Petre l-a iscodit pe tatăl său, iar Albotă, cînd a auzit de Condrea, l-a suduit rău, ca pe un nemernic care a luat calea pribegiei, în Lehia, unde se află hicleanul de Cosma Șarpe.

— Lehia ! a bolborosit Ion, și s-a repezit afară.

VII

După ce au părăsit casa domnească din Hîrlău, unii dintre marii dregători erau îngrijorați, alții mînioși și strigau în gura mare ce aveau pe suflet, fără nici o sfială. Despărțirea în

două tabere s-a făcut de la sine. De partea domnului se arătau a fi, pe față, Hrană spătarul, Petrică hatmanul, cel care fusese numit în locul lui Arbure, cei doi frați Cîrjă și Negrilă, boier în sfat, fără dregătorie. Isac se scosese el singur din orice socoteală, dar știa cineva ce se află în sufletul bătrînului boier ! Nu se știa bine către cine se apleacă Stîrcea stolnicul. Ceilalți, Petru vornic, pîrcălabii de la Neamț Costea și Condrea, Toader pîrcălabul de la Roman, Ieremia vistier, Trotușan logofăt, Săcuian ceașnic și comisul Cățelan erau împotriva domnului. Alături de ei erau și alți mari boieri, o știau dinainte, pentru că înfruntarea dintre ei și domn se prevăzuse de mai multă vreme. Cosma Șarpe nu fugise fără să fi avut mai înainte întîlniri tainice cu cîțiva dintre ei și, mai ales, cu Arbure. Doreau cu toții înlocuirea unui domn care-și arăta colții de fiară tînără, lacomă și nemiloasă. Aveau nevoie de un om vrednic în Lehia ca să capete încuviințarea regelui pentru fapta lor. Cosma Șarpe avea să-i arate craiului lăsesc că ridicarea lor împotriva lui Ștefăniță este spre binele crăiei și a întregii creștinătăți. Ei erau gata și Cosma Șarpe era împuternicit s-o facă în numele lor, să se supună craiului odată cu țara Moldovei, amenințată ca niciodată de puterea otomană ce se înstăpînise pe vestita și puternica cetate a Belgradului. Sultanul Suliman avea de ales două căi pentru a pătrunde spre inima Europei : să pornească cu toată puterea lui fie asupra Budei, fie asupra Moldovei. Nimeni nu avea cum să ghicească ce alegere va face sultanul și de aceea ei, ca oameni prevăzători, vroiau să se pună la adăpost prin legături strînse și trainice cu craiul Jicmont.

Numai să-i sprijine craiul ca să scape țara și pe ei de acest domn tînăr, schimbător, care dă semne că va fi un mare tiran. Prin uciderea lui Arbure dovedea că nu-i pasă de viața celor mai de seamă oameni ai țării și se adeverea presupunerea lor în legătură cu sufletul însetat de sînge al căiăului.

S-au adunat cu toții la gazda unde trăsese Ieremia vistier. Pe lîngă mari dregători mai erau și alți boieri de seamă, printre aceștia numărîndu-se și Gavrilă vistiernic, Maxin Udrea, Gheorghe de la Frătăuți, Ivanco logofăt și alții.

— Fraților, a cuvîntat primul Ieremia, vistierul cél mare, sîntem mulți și sîntem tari, toată fruntea marii boierimi moldovene, afară de cîțiva nevolnici care și-au trădat cinul pentru o dregătorie la acest Iuda, dușman al neamului boieresc,

este alături de noi. Trebuie să facem ceva pentru a scăpa de un domn însetat de sîngele boieresc.

— Să ne ridicăm cu putere asupra lui, a fost de părere pîrcălabul Condrea de la Neamț.

— Așa e, au strigat într-un glas ceilalți doi pîrcălabi, Costea și Toader.

— Ca să ne ridicăm cu putere asupra domnului, trebuie să avem alt domn, a cuvîntat logofătul cel mare Trotușan. Dacă nu avem un domn, nu ne vor urma boiernașii și nici păcătoasa de răzășime.

— Pretendenți sînt destui, a spus Săcuian, paharnicul.

— Pe care-l alegem ? s-a mirat Costea de la Neamț.

— Pe Petru Pribeagul, a luat cuvîntul Cățelan, comisul. El se află în Polonia, acolo este și Cosma Șarpe și putem nădăjdui și la ajutor de la leși. Chiar dacă Jicmont ar fi împotrivă și nu văd de ce ar fi. Sînt voievozii podoleni, de-o lege cu noi care, pentru cîștig, s-ar putea să-și pună capetele alături de noi.

— Eu zic, fraților, a cuvîntat din nou Ieremia vistier să nu ne ducem așa departe. Îl avem aici pe fratele mai mic al domnului, pe Petru. Ispitit de careva dintre noi, s-ar putea să-i placă dulceața scaunului domnesc. Dacă el este cu noi, atunci avem toată nădejdea că vom izbîndi.

— Dar cine să-l ademenească pe Petru ? a întrebat unul dintre boieri.

— Eu zic, a fost de părere același Ieremia, să încerce unul dintre fiii lui Arbure, Nichita sau Toader. Ei au crescut împreună cu feciorii lui Bogdan Vodă, îl cunosc bine deci pe Petru așa că nici n-ar bate la ochi întîlnirea dintre ei.

— Numai de-ar primi să facă una ca asta.

— Moartea tatălui a turnat venin destul în vinele lor împotriva domnului hain.

— Dar cine va vorbi cu feciorii lui Arbure ?

— Am să încerc eu, s-a oferit Vasco, cel care-i fusese prieten fostului portar al Sucevei.

— E de trebuință să mai facem ceva fără nici o zăbavă. Să le aducem la cunoștință și celorlalți boieri ca să stea gata. Dacă noi cei puțini nu izbutim să-l înlăturăm pe Ștefăniță cu Petru, s-ar putea să fie nevoie de ridicarea grabnică a tuturor pentru a-l doborî cu armele. Locul cel mai bun unde ar urma să lovim ar fi Hîrlăul sau oricare altă curte domnească pentru

că tiranul va fi lipsit de multe slugi. Dacă ne scapă vom fi siliți să așteptăm ridicarea tuturor boierilor ca să-l înfruntăm cu sorți de izbîndă. Trebuie să lucrăm repede și dacă se poate fără veste. Dacă nu izbutim, avem nevoie de cetatea Hotinului unde să ne adăpostim. Între zidurile ei îi putem primi și pe alți pribegi și de acolo, cu ajutorul leșilor, om porni cu multă ușurință asupra tiranului. Nu știu care este gîndul celor doi pîrcălabi de acolo. Talabă, mai înțelept, ar putea să fie cu noi. Barbovschi, pe care l-a pus astă-iarnă în locul lui Grincovici, este prea tînăr ca să te încrezi în el, așa că poate cu ușurință să fie cu noi, dar și împotriva noastră. Maxin Udrea care-i de față și care-l știe bine pe Talabă, pentru că stăpînesc sate vecine, se cade să meargă degrabă la Hotin. Să se oprească și la curțile lui Grincovici de la Frățileni și să-l ispitească pe Cosma Movilă, la Hudești, ca să se alăture și ei nouă. De la Hudești la Prut nu-i decît un pas, iar de la Prut la Hotin nici o zi, dacă ai un cal bun. Taina celor chibzuite de noi este chezășia izbînzii. Am încredere în toți, dar să nu se supere nimeni dacă cer în numele vostru și în folosul nostru ca să jure fiecare, pe sufletul lui și al copiilor lui, cu mîna pe Evanghelie, că nu vor destăinui cele vorbite aici decît celor care se cuvine și în care avem credința că vor fi alături de noi.

După ce s-a împlinit și această cerere a marelui vistier, au pornit-o fiecare la gazdele lor. În aceeași zi, Maxin Udrea pornea în sus spre Botoșani ca să ajungă la Dorohoi și apoi la Hudești, iar alți patru gonaci se repezeau spre celelalte colțuri ale Moldovei ca să-i vestească pe boierii știuți să se pregătească și să-i aducă de partea lor și pe cei care nu cunoșteau taina lor. Se punea mare nădejde în Petrea Cărăbăț, vornicul Țării de Jos, la a cărui chemare s-ar fi strîns multă călărime cu bună faimă de luptători. Cîștigarea lui însemna cîștigarea unei jumătăți de țară. Cîțiva dintre marii dregători fuseseră și mai prevăzători : de mai multe zile ei își chemaseră oamenii de încredere și dintr-o clipă-ntr-alta se așteptau ca cei chemați să se ivească pe ulițele Hîrlăului.

Boierul Vasco s-a repezit la feciorii lui Arbure care se pregăteau să ridice trupul tatălui lor ca să-l astruce în groapnița din satul care purta numele neamului. Vasco a stat de vorbă cu Toader și Nichita, i-a pus să juruie că nu vor destăinui nimic nimănui ce vor afla. Nichita n-a vrut să

primească dorința boierilor. O socotea că este cu mare primejdie pentru el și frăține-său. Toader, mai nestăpînit din fire, și plin de ură față de ucigașul tatălui său, i-a făgăduit lui Vasco, în ciuda împotrivirii lui Nichita, că va lua legătura cu Petru, fratele domnului, mai înainte de a porni sicriul tatălui său din Hîrlău. Prilej ca să-l vadă pe Petru s-a ivit abia mîne-zi, spre nămiezi.

Petru era un tînăr firav la trup, cu o sănătate șubredă, despre care nu se știa prea mare lucru în afara curții domnești. Ștefăniță îi purta grija ca un frate nici prea bun, nici prea rău. Greutățile domniei și mai ales dorința tînărului domn de a fi stăpînul cu adevărat al țării, nu-i mai lăsa timp pentru cei din casa lui, mai ales în ultimele luni, cînd în fața sa se ridicaseră atitea greutăți. Petru se simțea stingher și nu știa ce să facă pentru a nu-l încurca pe fratele său și nici pe ceilalți. Ar fi dorit să stea într-un loc unde era mai multă liniște. În jurul lui Ștefăniță era prea mare vînzoleală și, deși nu era dornic să afle ce se uneltește în jurul domnului, ceva tot înțelesese că se petrece, iar osînda lui Arbure, pe care îl prețuise și la care ținuse ca la un părinte, îi arăta că în Moldova se pot întîmpla multe nenorociri. Cînd i s-a spus că Toader, fiul lui Arbure, dorește să-l vadă, s-a întristat. Nu știa cum să se poarte într-o împrejurare ca asta, îi era cu neputință să înșire vorbe care nu cuprindeau tot ce simte și cum să-i arate el feciorului de boier cît de mult îl lovise moartea bătrînului. Nu pricepea nici rostul dorinței lui Toader de a-i vorbi. L-a primit cu inima strînsă. Cînd i s-a spus că boierii ar vrea să-l aleagă domn în locul lui Ștefăniță, un val de căldură i-a străbătut tot corpul din tălpi și pînă în creștet. Toader l-a văzut cum i se îmbujorează fața. A vrut să se apere de o cinste la care nu rîvnise niciodată, dar Arbure cel tînăr a stăruit încercînd să-i arate toată dulceața pe care ți-o dă puterea neîngrădită de nimeni. Petru i-a cerut prietenului să-i dea răgaz. Trebuia să chibzuiască bine. Va da un răspuns cît mai grabnic. În caz că primește, îi va trimite vorbă că va merge la vînătoare, iar de nu — că-i mulțămește dar nu poate merge.

Cu acest răspuns s-a dus Vasco la Ieremia vistier. Era și Trotușan logofătul, Costea pîrcălabul și Cățelan, comisul. Nehotărîrea lui Petru nu le-a plăcut. Dacă s-ar fi arătat lacom de domnie, atunci ar fi fost bine, ar fi avut în el îndreptățirea faptei lor. Dacă nu primea? Boierii s-au sfătuit îndelung și

pînă la urmă au hotărît să încerce să-l înlăture pe Ştefăniţă şi să-l proclame domn pe Petru fie că acesta vrea, fie că nu. Odată scăpaţi de leul cel tînăr, dacă era nevoie aveau să se lipsească şi de neîmplinitul de frate-său cu mult mai multă uşurinţă, alegînd pe cel ce se va arăta gata să le împlinească dorinţele. Să zorească fiecare în parte ca în cît mai scurt timp slugile lor să le fie în preajmă şi împreună cu alţi boieri, chemaţi şi ei pentru aceeaşi mare răfuială, să-l răstoarne pe Ştefăniţă. Hotărîrea lor era nestrămutată.

A urmat o noapte în care unii au dormit puţin, alţii deloc. Petru simţea că-i cuprinde tot trupul un fel de sfîrşeală, năduşea ca după aceea mîinile de la coate în jos şi picioarele mai în jos de genunchi să i se răcească. Blestema clipa în care-l primise pe fiul lui Arbure. Intrase la mare osîndă. Se chinuia pentru că nu ştia ce să facă. I-ar fi plăcut ca tot ce se petrecea cu el să nu fie decît un vis urît, pe care lumina zorilor să-l şteargă şi să-i aducă împăcarea cu el însuşi. Încerca să se liniştească şi să doarmă, dar nu era chip. Zvîcnea, săgetat în inimă cînd îşi amintea cele vorbite şi de faptul că trebuia să ia el, cu de la sine putere, o hotărîre atît de mare. Uneori îi venea să arunce ceva pe el în grabă şi să se repeadă la odăile domneşti, să se spovedească şi să scape de chinul care căzuse pe el. Asta însemna moartea prietenului său. Nu era de-ajuns că fusese ucis tatăl. Acum fiul, prin tot ce-i spusese lui, era un hiclean faţă de Ştefăniţă. Dar el însuşi, Petru, devenea un hiclean faţă de fratele şi de domnul ţării, dacă tăinuia cele aflate de la Toader Arbure. Se ruga pentru gîndul cel bun, pentru liniştea sufletului său, dar nu era chip să le afle. Într-un singur fel şi-ar fi scăpat prietenul : să ia domnia, pentru o vreme, pe Ştefăniţă să-l bage la mănăstire şi după un timp, cînd se vor linişti lucrurile, să-i redea coroana fratelui. Nu i-a fost greu să priceapă că un astfel de gînd e o mare gogomănie. Ridicarea lui în scaunul ţării însemna moartea lui Ştefăniţă. E drept că domnul se arătase cumplit, dar boierii care-l duşmăneau s-ar fi arătat mai îngăduitori cu cel pe care doreau să-l doboare ? Şi nu l-ar fi sfîrtecat numai ca să se ştie că sînt la adăpost de orice spaimă, că le rămîne capetele pe umeri ? Ce să facă el cu Toader ? Să-l vestească în taină ca să ia drumul pribegiei ? Se cădea lui, fecior şi frate de domn, să fie părtaş la o hiclenie ? Cum de s-a lăsat băiatul ăsta amăgit ?

Durerea nu poate să fie un sfetnic bun, dar nici n-o îndepărtezi dacă îți pui capul în joc.

Zorii l-au găsit pe Petru sleit de o zbatere zadarnică, fără nici o ieșire. Palid, a ieșit în ceardacul casei domnești, așteptîndu-și fratele să se trezească. Cerul era ușor însîngerat spre răsărit, semn că va fi o zi caldă și frumoasă. Adică o zi cu soare, pentru că numai frumoasă nu era pentru el. Oștenii de strajă se mișcau agale la intrările curților domnești. Răcoarea de dimineață îi făcea bine. Și mai bine ar fi fost să se afle în clipa aceea departe, cît mai departe de aceste curți. I se vorbise de putere neîngrădită. Nu-l ademenea. Ș-apoi i-ar fi lăsat lui o asemenea putere cînd cîștigarea ei stătuse în brațul altora ? Și la urma urmelor, lui nu-i trebuie putere. Auzise de la bătrînul Arbure că puterea îl strică pe om. Mic fiind, își închipuise că-l strică așa cum s-ar strica o fructă, sau un stîrv. A înțeles mai tîrziu că nu despre trup e vorba, dar puterea nu l-a îmbiat, n-a rîvnit-o niciodată, nu avea nevoie de ea, nu-i făcea trebuință. Să-i fi cerut lui Toader să plece și să nu mai pomenească în veci vorbele pe care i le spusese lui ? Iar își da seama că încearcă să se amăgească zadarnic. Toader se prinsese din prostie într-o horă al cărei sfîrșit nu era altul decît butucul. Odată ajuns în ea n-avea cum să mai scape. O horă a morții ! Simțea cá-l ia cu frig și iar slăbiciunea asta nenorocită, cu puțină amețeală și umezirea palmelor, a tîmplelor... Soarele s-a ridicat peste vîrful copacilor de pe dealul din față, și lumina lui orbitoare a făcut ca lumea să intre sub puterea lui.

În sfîrșit, se simte mișcare și spre odăile domnești. Copleșit și gîtuit de tot ce avea pe suflet i-a cerut vătafului de copii, care slujea la odăi, să-l vestească pe domn. Are să-i vorbească grabnic, fără nici o întîrziere. Peste cîteva clipe, vătaful îl poftea să intre în odaia domnului. Ștefăniță nici nu se dezmorțise dintr-un somn care-l cuprinsese abia spre ziuă.

— Ce-i cu tine, ce s-a întîmplat ? l-a întrebat moale pe Petru, stăpînindu-se cu greu să nu facă zgomot la un căscat care făcuse să-i pîrîie fălcile și să-i pornească două boabe de sărătură de la colțul ochilor. Nu-și închipuia că frate-său îi va aduce o veste deosebită. N-o făcuse niciodată, acum cine știe ce lucru neînsemnat îl aducea cu noaptea-n cap. S-a șters cu dosul palmelor și l-a privit. O fi bolnav, l-a fulgerat gîndul pe Ștefăniță, cînd l-a văzut în ce hal arată.

— E vorba de tine.

— De mine ? s-a mirat Ştefăniţă.

— De scaunul tău şi al ţării.

Ştefăniţă a zvîcnit din pat, s-a apropiat de frate-său, l-a privit în ochi, l-a părăsit şi s-a îndreptat spre fereastră, s-a întors iarăşi cu faţa spre el şi i-a spus pe un ton potolit, aşa cum se cere cînd unul mai mare îi dă un sfat celui mai mic :

— Pătrule, nu te amesteca — adică nu-i de tine, dar nu şi-a sfîrşit vorba, pentru că Pătru i-a luat-o din gură.

— Vor să mă amestece alţii.

— Cuuum !?

— Boierii ar vrea să mă pună pe mine domn.

— Care boieri şi cînd ? l-a întrebat Ştefăniţă uluit.

— Toader Arbure a fost la mine.

— Cînd ?

— Aseară.

— Şi ce-ai aşteptat pînă acum ? Sau te pomeneşti că ţi-ar surîde.

— Nu-mi surîde nimic, dar trebuie să mă înţelegi. Am vrut să găsesc ceva...

— Tu ?

— Nu te supăra...

— Lasă supărarea. Ce ţi-a spus Toader ?

— Că boierii ar dori să mă aibă pe mine ca domn.

— Ce i-ai răspuns ?

— Că nu vreau, dar el a stăruit încercînd să-mi arate cît e de dulce domnia...

— Şi ce-ai hotărît ?

— Că mă voi gîndi şi i-oi da cît mai grabnic răspuns.

— Stai jos, nu te mai bîlţăi că mă scoţi din ţîţîni şi nu ieşi din odaia asta. Dacă nu-ţi place, atunci îţi poruncesc să nu te clinteşti de aici. Bine că nu te-ai trezit mai tîrziu că ţi-aş fi rupt oasele. În timp ce vorbea, Ştefăniţă se îmbrăca în mare grabă, fără să mai aştepte ajutorul altora, cerînd cu mare putere în glas să i se aducă lucrurile de care avea trebuinţă. A strigat să vină armaşul.

— Repede, să mi-i aduci pe Petrică hatmanul, pe Hrană spătarul, pe Cîrjă. Tu, s-a întors iarăşi spre Petru, să mănînci ceva. Să ţi se aducă aici. Dac-o mai fi timp.

Și timp n-a mai fost. Dregătorii chemați au venit în cea mai mare grabă. Ștefăniță l-a luat pe Petru cu el. Vroia ca fratele să știe ce se petrece în țară, să judece și el cu mintea lui cine-s vinovați și cine nu. În puține cuvinte, Ștefăniță le-a arătat dregătorilor cele aflate de la Petru. Din felul cum vorbea și cum se mișca se vedea cît de mare îi este mînia și cît l-a tulburat această nouă uneltire. Ticăloșii vroiau să-i intre în casă, să-l atîțe pe frate împotriva fratelui și unul dintre ei să-și mînjească mîinile cu sîngele celuilalt.

— Sînt fiare, nu oameni — a strigat cu mare mînie domnul. Am crezut că-i voi speria retezîndu-le capul. M-am înșelat. Bătrînul era un nume, l-au împins sub securea gîdelui pentru că ei sînt hotărîți să devină stăpîni în țara Moldovei, să asuprească, să impileze, să devină mai bogați, jecmănindu-i pe alții, să-i îngenunche și să-i strivească după bunul lor plac, fără ca cineva să le mai ceară socoteală. Pe ăștia nu-i satură decît pămîntul și-i voi băga în pămînt. Să trimitem armașul și să-i ridice fără veste.

— Măria ta, nu se poate.

— De ce să nu se poată, Hrană ?

— Măria ta, sînt mulți și mai puternici decît noi.

— Vor îndrăzni să se împotrivească ?

— Se vor împotrivi, măria ta.

— Nu vreau să-mi scape feciorii lui Arbure.

— Lasă-i să plece, măria ta, altfel le vor sări toți ceilalți în sprijin.

— Cum Hrană, vrei să spui că eu, stăpînul acestei țări, nu pot să-i pedepsesc cînd vreau pe niște hicleni ?

— Măria ta, îi vei pedepsi, dar nu acum. Trebuie răbdare și chibzuință, altfel ne vom pierde cu toții capetele în Hîrlău. Nu uita, măria ta, că sînt îndîrjiți, sînt bine înarmați, au multe slugi cu ei. Cît privește pe copiii lui Arbure, ei se vor îndrepta spre satul părintelui lor. Să-i lăsăm să plece. Fiind cu sicriul mortului nu vor merge prea repede. Măria ta slobozi din timp pe cineva la Suceava cu poruncă la pîrcălabul cetății ca să repeadă oșteni îndeajuns de mulți care să-i ridice fie în drumul spre Arbure, fie după ce l-au astrucat pe bătrîn în locul de veci. N-au cum scăpa. Greul este cu ceștelalți boieri. Trebuie să chibzuim bine ce trebuie să facem.

— Cîrjă, Petrică, voi ce ziceți ?

— Măria ta, vorbi Cîrjă, eu cred că este înțelept să urmăm sfatul lui Hrană.

Nu-și terminase bine vorba Hrană și vătaful de aprozi pătrunsese în încăpere și se strecurase pînă lîngă domn căruia-i spunea ceva în șoaptă. Pe măsură ce asculta, chipul lui Ștefăniță se făcea tot mai palid. Petru, fratele domnului, simțea cum îl ia iarăși cu frig. Cînd vătaful a terminat ce-avea de zis, Ștefăniță l-a întrebat pe Petrică hatmanul cine a pus oameni care să pîndească drumurile spre Hîrlău.

— Eu, măria ta, i-a răspuns hatmanul, s-a întîmplat ceva?

— Ești o slugă credincioasă, Petrică, și asta n-am s-o uit. Slugile noastre vestesc că în Hîrlău au început să intre oameni bine înarmați care s-au îndreptat pe la gazdele unor dregători. Se pare că asemenea oaspeți vor mai veni în ziua de astăzi.

— Măria ta, văzîndu-i ieri atît de îndîrjiți, m-am temut. Curajul lor se răzima pe ceva. Mai întîi am socotit iscusința lor ca luptători, apoi numărul lor și al slugilor care-i însoțesc și mi-am zis că s-ar putea să mai fie și alteeva. Am trimis de cu seară oameni pe drumurile care vin la Hîrlău, să ia urma boierilor sau unor slugi boierești care vin într-acoace, chiar dacă își ascund armele și se arată ca niște călători oarecari. Prepusul meu s-a adeverit. Înseamnă că sînt hotărîți să treacă la fapte. Măria ta se află acum în mare primejdie. Hîrlăul este pentru noi o capcană.

— Doamne, a spus Cîrjă, primul lucru ce trebuie făcut e să-i vestim pe marii dregători că măria ta este bolnav și astăzi nu vom ține sfat. Ei așteaptă un răspuns de la fratele domniei-tale. Așteptarea lor este un răgaz bun pentru noi. Trebuie să te părăsim și noi ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat, îndreptîndu-ne cît mai nepăsători spre gazdele noastre. Ne întoarcem pe la nămiezi. Oștenii din curtea măriei tale să fie cu toții de față atunci cînd vom veni noi. Atunci vom hotărî cum e mai bine.

Răzvrătiții aveau toate motivele să fie mulțumiți. După credința lui Ieremia vistier, timpul lucra pentru ei. Dacă feciorul domnesc va primi să fie domn, va fi bine, dacă nu, puterea lor va crește în fiecare zi și avea tot temeiul s-o creadă, deoarece o parte dintre cei chemați sosiseră, iar acum i se adusese la cunoștință că au început să sosească slugi boie-

reşti şi cîţiva boieri care erau alături de ei. În curînd Hîrlăul se va dovedi neîncăpător pentru cîţi vor fi împotriva lui Ştefăniţă, iar acesta, cu oamenii pe care-i avea va fi stropşit fără mare greutate. Un oştean nu făcea cît un boier şi numai boierii vor fi mai numeroşi decît oştenii, başca slugile boiereşti ce nu erau mai prejos decît slujitorii domniei.

Cînd aprodul domnesc a adus vestea că în ziua aceea nu se va ţine sfat, măria-sa nefiind în apele ei, mulţi i-au dorit să-l vadă pe năsălie şi s-au bucurat că leul cel mic nu va fi în stare să-şi strunească oamenii şi să-i ducă la luptă. O oarecare îngrijorare a fost pentru ei tăcerea lui Petru. Firesc era să le fi trimis vorbă feciorilor lui Arbure. Aceştia nu aveau cum să întîrzie în Hîrlău, sicriul cu trupul fostului portar al Sucevei trebuia pornit de iznoavă spre lăcaşul de veci. Logofătul Trotuşan a fost de părere că Toader, care vorbise cu Pătru, să rămînă pînă noaptea, iar ceilalţi copii şi neamurile lui Arbure să părăsească Hîrlăul cît mai repede. Toader îi putea ajunge cu uşurinţă din urmă a doua zi. Sfatul a fost primit şi Toader a rămas pînă seara tîrziu, dar nici o mişcare dinspre curţile domneşti. Era limpede şi cu toţii au fost de aceeaşi părere că feciorul mai mic al lui Bogdan nu trece de partea lor. Ceea ce nu se ştia şi-i îngrijora pe boieri e dacă Petru a păstrat tăcerea asupra celor vorbite cu Toader Arbure, sau i-a mărturisit lui Ştefăniţă totul. Dacă i-a mărturisit însemna că domnul ştia că ei s-au hotărît să-l înlăture. Cătelan a fost de părere să mai aştepte pînă a doua zi, cînd întîlnirea lor cu domnul avea să-i lămurească dacă ştie sau nu. Nestăpînit cum îl ştiau, Ştefăniţă nu era în stare să ascundă o nemulţumire atît de mare cum era aceea stîrnită de răzvrătirea lor împotriva puterii domneşti.

Trotuşan credea că e mai bine să pornească chiar atunci asupra curţii domneşti. Cei mai mulţi n-au primit sfatul logofătului. Mai bine să aştepte pînă a doua zi şi atunci se vor limpezi toate. Oricum era bine, aşa cum spunea Trotuşan, ca să fie pregătiţi de luptă în orice clipă. S-a hotărît să se odihnească numai în cîteva case apropiate, pentru a se ajuta unul pe altul la nevoie. Se temeau de un atac al oamenilor lui Ştefăniţă, de o încercare a acestuia de a-i prinde pe unii dintre ei. S-au tocmit străji şi s-a dormit cu grijă. În zori erau pregătiţi să lovească curţile domneşti. Mai înainte însă de asta au trimis iscoade să vadă ce se întîmplă înlăuntrul acestora. Urma

ca o parte dintre marii dregători să se prezinte ca şi cum ar fi vrut să afle care era starea sănătății domnului. Sub mantiile obişnuite trebuiau să fie înarmați ca pentru luptă. Ştiau acum că Petrică hatmanul, Hrană spătarul şi frații Cîrjă se aflau la curtea domnească, din ziua trecută unde pătrunseseră pe rînd spre nămiezi, fără să-i mai vadă cineva ieşind şi nici la gazdele lor nu se mai întorseseră. Iscoadele trimise la curtea domnească s-au întors arătînd că la curțile domneşti este liniște. Oştenii de pază se află la porți. După toate semnele s-ar părea că totul se desfăşoară după tipicul obişnuit.

Să nu fi aflat Ştefăniță de la fratele său ce-au pus la cale boierii ?

S-au sfătuit iarăşi între ei şi l-au trimis pe Trotuşan şi pe paharnicul Săcuian, să cerce să pătrundă la domn, iar ceilalți s-au pregătit de luptă. După uciderea lui Ştefăniță — boierii nici nu se gîndeau că ar putea pierde această luptă — îl vor ridica cu sila pe Petru în scaunul țării şi dacă vor vedea că nu se înțeleg cu el cum se cuvine, atunci avea să-l cheme pe Petru Pribeagul din Polonia.

Ajunşi la porțile curții domneşti, Trotuşan şi Săcuian au cerut cu cel mai firesc glas să meargă după porunci la domnul lor. Oştenii le-au răspuns că au poruncă strașnică, dată de domn, ca să nu îngăduie nimănui să intre. S-a stropşit Trotuşan la nemernici amenințîndu-i că-i va juca sub copitele calului dacă nu se dau în lături, dar oştenii nu s-au arătat înfricoşați. Ei se aflau în slujba domnului, a apăsat căpetenia lor care sosise tocmai atunci, din pricina larmei.

Trotuşan şi paharnicul au întors caii, au pornit-o în grabă spre locul unde se afla Ieremia şi cei trei pîrcălabi cîți se aflau atunci la Hîrlău. După un sfat scurt au hotărît să lovească, grosul la porțile din față, o altă parte urmînd să treacă zidul din spate al curților, care nu era nici prea înalt şi nici într-o stare bună.

Cei care erau hotărîți să lovească în față s-au rînduit pe ulița cea mai însemnată a Hîrlăului care ducea la curtea domnească şi au pornit-o la pas pentru a da răgaz celorlalți să facă ocolul cuvenit pentru a ajunge în spatele curților. Din foişorul acestora se zărea limpede şi îngrijorător de aproape această ceată înarmată care părea mult mai numeroasă şi amenințătoare din pricina strîmtimii locului.

Căpetenia străjilor a făcut un semn și a strigat o poruncă pentru cei care nu-l vedeau și oștenii s-au repezit cu toții la caii care așteptau înșăuați și au pornit-o în mare grabă pe una din porțile aflate într-o latură a curții.

La semnalul convenit, între cele două cete s-a pornit iureșul. Cei care au atacat în față, au rămas mirați că nu-i întîmpină ploaia de săgeți, obișnuită în asemenea împrejurări. Porțile s-au deschis de la prima încercare și cînd au năvălit în curte, pustietate, nici țipenie de om. S-au repezit și au deschis cu putere ușile zăvorîte ale casei domnești. Toate erau la locul lor, numai oameni nu se aflau. Cei care trebuiau să lovească din spate trecînd pe lîngă gîrliciul pivnițelor domnești, au auzit sunete înăbușite. O slugă boierească a spart cu toporul una din uși și dinlăuntru au năhoit spre lumină o lae de femei și bărbați care slujeau la curte, spre marea nedumerire a boierilor hicleni.

Cînd s-au strecurat la curtea domnească Petrică Hatmanul, Cîrje și Hrană vistier, Ștefăniță a ținut iarăși un sfat aprig cu ei. Domnul vroia să-și arate puterea pe care i-o da domnia și să-i prindă pe boieri unul cîte unul.

— Așa ceva nu se mai poate, măria ta, i-a spus Hrană. Le-au venit și sosesc alte întăriri, iar noi nu le putem face față. Se așteaptă la o lovitură din partea măriei tale din care pricină sînt pregătiți de luptă și stau mai mulți la un loc. Ar porni asupra noastră din toate laturile și oricît de tari am fi noi, pînă la urmă ne vor dovedi cu numărul și cu puterea.

— Și atunci ce să facem ? Să-i așteptăm aici. Va fi și mai rău, decît dacă i-am lua fără veste.

— Măria ta, a cuvîntat Cîrje, nu avem decît o singură scăpare.

— Care ? s-a repezit domnul.

— E noapte fără lună. Cînd se lasă întunericul ne putem strecura prin spatele sau pe latura curților, nu toți, căci s-ar face larmă mare, ci cîte puțini ca să nu dăm de bănuit.

— Feciorul lui Bogdan care a avut curajul să înfigă lancea în porțile Liovului și nepotul marelui Ștefan să fugă ?

Era în glasul domnului tristețe și dezgust. Vă întreb pe voi, boieri credincioși, e mai bine să fugi cu rușine sau să mori cu cinste ?

— Doamne, depinde pentru ce-o faci, fie pe una, fie pe alta, i-a răspuns Hrană.

— Șiretlicul, măria ta, căruia elenii cei vechi și vestiți îi spuneau stratagemata, nu-i o rușine. Nu spunea craiul Jicmont, cînd să pornească asupra Moldovei, cînd măria ta n-aveai nici zece ani, că se va ține de îndreptările și învățămintele lui Iulie Chezarul, ca să nu mai fie bătut, ca frățîne-său Olbricht, de șiretlicurile noastre? Față de puterea de acum a boierilor să ne folosim de un șiretlic ca să-ți scăpăm viața, și după, om vedea. La larg și cu adevărat stăpîn pe țară să vă vedem și nu pe năsălie, pentru că pe un mort nimeni nu mai dă nici doi bani, oricît de mare domn ar fi fost.

— N-au să afle c-am fugit, măria ta, i-a răspuns Hrană.

— Cum n-au să afle cînd sînt atîtea suflete la curte? Pe soldați îi luăm cu noi, dar pe ceilalți?

— În seara asta nu va părăsi nici o pasăre curtea domnească, a spus Petrică. Vor fi băgați la beci cu toții. Cu binișorul și ca să fie cinstiți. Să li se dea să bea pînă or cădea pe jos. Unul din slujitori, spre ziuă, să-i închidă și să fugă și el. Alții să păzească toate intrările și zidurile. În noaptea asta nu va pune geană pe geană nici un slujitor.

— Și dacă ne iau totuși urma, dacă ne prind și ne căsăpesc ca pe niște fugari?

— O să ne punem noi toți, ceștelalți capetele, de va fi nevoie, i-a răspuns Petrică, hatmanul. Domnia ta, numai o grijă trebuie să ai: cît mai grabnic să ajungi la Suceava. Noi te vom urma. Între zidurile cetății va fi cu mult mai bine. În drum vom chema și pe alți boieri pe care-i știm că-s cu credință să vină fără întîrziere la Suceava. Măria ta să n-ai nici o teamă. Ce va mai fi de trebuință, ne vom îngriji noi.

Pe la trei ceasuri din noapte, cînd încă nu cîntaseră cocoșii întîia oară, Ștefăniță însoțit de fratele său Petru, de Petrică hatmanul și de Hrană părăsea curtea domnească, pe poarta din latura dinspre miazănoapte. La porțile din față se schimbau străjile cu mare larmă. La puțină vreme o altă ceată de slujitori sub mîna lui Cîrjă și a marelui armaș, duceau cu ei și cîteva lăzi cu lucrurile de preț ale domnului. Curtea s-a golit, treptat, de slujitorii domnești, afară de cei care făceau de strajă la porțile mari. O parte dintre aceștia din urmă au izbutit să fugă, alții au fost prinși și hăcuiți de boieri.

Pe domn nu mai puteau să-l prindă, iar cît privește Suceava — numai un nebun s-ar fi gîndit să pornească asupra ei.

Boierii și-au dat întîlnire la Neamț unde erau pîrcălabi Condrea și Costea. Acolo trebuiau să se strîngă cu toții, pregătiți de luptă sau să pribegească. Dacă Petrea Cărăbăț nu li se alătura și cel din Hotin nu trecea de partea lor, aveau nevoie de ajutor din afară.

Peste cîteva zile, la Neamț soseau călăreți dinspre miazăzi și miazănoapte. Veștile aduse de ei erau rele : Petrea Cărăbăț nu era hotărît să treacă de partea lor, iar Maxin Udrea trecuse în Lehia.

Cei doi pîrcălabi au urcat pe cai sculele de preț și au pornit-o pe sub munte ca să treacă și ei în Lehia, iar de vor fi încolțiți de oamenii domniei, să ia calea Bistriței.

În ochii lor, norocul trecuse de partea tiranului.

VIII

Cînd Ion a strigat Lehia și s-a repezit înspre grajdurile hanului, Nicoară a înțeles că feciorului de boier i s-a întunecat mintea și este în stare să facă mari nebunii pe care el va trebui să le lecuiască. Dar cu ce și cum ? Avea el priceperea cerută de împrejurări ? Putea să iasă din încurcăturile în care avea să-l vîre Ion, fără ca să-l supere nici pe el nici pe tatîne-său, pe boierul Cosma Movilă ? Toate astea s-au vălmășit ca într-o fulgerare în mintea lui Nicoară și s-a trezit într-aceeași clipă strigînd cu mare îngrijorare la Pătru și la Cîrstea :

— Lucrurile și pe cai ! Fără zăbavă !

Pătru a pufnit cu năduf și s-a pus în mișcare așa de repede, încît oricine ar fi rămas uluit de sprinteneala arătată de matahală. Cîrstea era iute din fire ca un țipar, așa că n-a fost nevoie de prea multă vreme și cei doi puseseră tot ce era de trebuință pe cai și erau gata să se ridice în șa ca să-i ție tovărășie tînărului lor stăpîn pînă și „dincolo", pe tărîmul celălalt, dac'ar fi nevoie să ajungă și pe acolo, mormăia cu glas gros Cîrstea așa fel încît să nu fie auzit decît de Pătru Manciul. Ce nu înțelegea Pătru și Cîrstea era supărarea și

îngrijorarea arătată de Nicoară. Le părea rău de el să-l știe în suferință pentru o nimica toată. Minzul ăsta al Hudicești-lor o să-și încure el căldurile o vreme și o să se astîmpere. Arăta întunecat la față și dus parcă pe altă lume de atîta nesomn și zbucium. Așa-s copiii, deși, Pătru avea dreptate să spună că ce se întîmplă cu stăpînul lor era prea de tot. Vrăjile, frățioare, îl lămurea Cîrstea, dar orice boală-și are leac și boala lui Ion era dintre cele care se vindecă mai ales cu vremea, chiar dacă nu i-or da femeile fierturi și nu l-ar descînta. Rău este că nu scoate nici o vorbă și nimeni nu izbutea să-l smulgă din mutenia în care se închisese. Ce înțelegeau cu toții e că mergeau spre miazănoapte, spre hotarul leșăsc. Dacă ar fi luat-o la dreapta, spre soare-răsare și-ar fi trecut apa Sucevei și mai apoi și apa Siretului, ar fi fost limpede ca lumina zilei că se duc spre Hudești.

Porniră pe chindie din Suceava și acum, cînd soarele cernea pulberi de lumină peste obcină, intrau în Rădăuți. Ion ar fi vrut să meargă mai departe, dar Nicoară i-a cerut să zăbovească cît să mănînce oamenii și să mai ia cu ei și ceva în desagă, pentru că în drum nu se știe dacă vor da sau nu peste un han. Ion a primit în silă spusele lui Nicoară și s-a supus, nici el nu știa de ce. De fapt, slugile îl stinghereau în toate și mai ales îi puneau plumb în picioare atunci cînd el ar fi vrut să călărească în neștire, pînă avea să se ostoiască nebunia din el și știa că așa ceva n-avea să se întîmple, decît dacă o găsește pe fata ticălosului de Condrea. Îi venea să-și zdrobească țeasta cînd înțelegea cît de netrebnic fusese. În timp ce se împăuna, crezînd că el este buricul pămîntului și nu-și mai încăpea în piele cînd și cei de la Hudești și Condrești i-au dat ascultare și nu l-au descurajat în nici un fel. Acum înțelegea că tată-său avea în gînd, mai întîi, pietrile de ceară, lîna oilor, capetele de vite care trebuiau alese în toamnă pentru a fi pornite spre iarmaroacele Evropei și puțin îi păsa lui de arșița care-l topea pe fecioru-său, iar Condrea trebuie să-l fi privit ca pe un bezmetic încurcă-lume de care era bine să scape lăsîndu-l în apele lui. L-a lăsat să-i vorbească despre nuntă, iar el avea în minte grija avutului și a capului său pe care trebuia să-l scape pribegind cu ai săi. Om în toată firea și fără minte. Ce-i trebuia lui răzvrătire ? Nu putea să stea în bună pace la Neamț ? Și acest besmetic și-a rîs în barbă de el și asta îl făcea pe Ion să se rușineze și să se simtă umilit.

Scrîșnea din măsele și de s-ar fi ivit pîrcălabul, l-ar fi hăcuit ca pe un lotru. Dar ticălosul avea noroc, pentru că de ucis nu-l putea ucide. Cum să-i iei fata dacă l-ai omorît ? S-ar mai fi uitat ea la dînsul, ucigașul părintelui ei ? Firește că nu. Va trebui să se arate în fața lui supus pînă i-a da fata și după aceea... Dar cum să-i dea fata cînd el, Ion, nu știe nici măcar unde se află boierul pribeag ? Nu se dumirea nici el cum de i se puteau învălmăși gîndurile în așa chip încît nu mai putea nici el să le dea de capăt.

Se mînia atunci cînd, după socoteala lui, ajungea la încheierea că toți își bătuseră joc de el, i se topea această mînie cînd chipul fetei curat și nevinovat i se înfățișa așa cum a văzut-o el la Neamț, în puținele clipe cît au fost singuri împreună. Ce preț puteau să aibă socotelile de vătaf ale lui Cosma Movilă și fala deșartă a lui Condrea cînd alături de el se afla ființa aceea plăpîndă și neîntinată ? Îi înlătura pe toți cu îngăduință și își lăsa închipuirea să zburde fără frîu în jurul dragostei lui, ca pînă la urmă să se trezească îndurerat de faptul că toate nu erau decît plăsmuiri ale minții lui bolnave care-i sporeau și mai mult dorul după fată și-l îmboldeau să nu cunoască pace și liniște pînă nu va da de urmele ei.

A gustat și el din bucatele pe care i le-a pus în față hangiul, mai mult în silă și pentru că, măcar într-o anumită privință îi da dreptate lui Nicoară : pentru împlinirea planurilor sale avea nevoie de putere și nu de slăbiciunea trupului. E adevărat că trupul lui nu vroia să primească hrană, dar era bine ca să mănînce. Nimeni n-avea nevoie numai de oasele și de pielea lui, după cîte băgase sluga de seamă, postul negru cere închiderea între zidurile unei chilii, pe cînd el se afla în șa de atîta vreme și nu se știe cîte zile va trebui să îndure nu numai greutățile drumului, dar și alte primejdii nebănuite.

Nicoară s-a bucurat, fără s-o arate, cînd a văzut că îndemnurile lui începeau să fie urmate de tînărul său stăpîn. Pînă acum se ferise să-l ispitească prea mult pe Ion, îl lăsa în pace și-l urma supus. Vroia să-i cîștige încrederea și cînd va socoti că este potrivit, atunci o să încerce să-l sfătuiască și în alte privințe. L-a îndemnat pe Ion să guste o ulcică de vin și a stăruit pînă ce feciorul lui Cosma a băut una. Vinul i-a strecurat căldură-n mărunțaie și atunci nu s-au mai răzvrătit nici ele împotriva hranei și mîncarea ceva mai multă a îngăduit și o a doua ulcică de vin.

— Ia stăpîne și-a să fie bine, îl îndemna Nicoară. Ce faci domnia ta nu e firesc. Vrei să te prăpădești înainte de a fi făcut ceva? Fata, stăpîne, e bine și sănătoasă, de furat n-o s-o fure nimeni, de așteptat o să te aștepte măcar o vreme, pentru că pribegia-i boală cu cîntec, pîinea-n țară străină n-are gustul celei de-acasă și printre oameni de alt neam nu mai ai nici fala și nici puterea pe care ai avut-o în Moldova.

Căldura vinului și vorbele lui Nicoară trezeau nădejdi în sufletul zbuciumat al tînărului, iar nădejdile îl cuprindeau ca o ușoară amețeală și puținul curaj căpătat îi sporea încrederea că truda și zbuciumul lui n-aveau să fie zadarnice. Hăul care se deschisese în fața minții lui nu mai era așa de adînc, răul nu i se mai părea atît de mare, el se putea schimba în bine, asta era credința nestrămutată a lui Nicoară. Pe lume se pot întîmpla multe nenorociri. Lui încă nu i se întîmplase nici una. Fata n-a murit. Asta ar fi fost cea mai mare nenorocire pe care n-o mai putea îndrepta nimeni. El este întreg, sănătos, chipeș, în stare să răsucească nu numai gîtul fetei lui Condrea, dar și altora mai dihai decît jupînița asta. Ion n-a primit un asemenea gînd. Fată ca Măgdălina nu mai poate fi cît îi lumea de mare și Nicoară n-a mai tăgăduit. A lăudat-o și el și înduioșat peste măsură, Ion a mai sorbit, pe îndelete, încă o ulcică de vin. După ce i-a descoperit fundul, întunericul care zăcuse pînă atunci peste lume a început să se mai destrame. S-au ivit și spărturi care lăsau să se vadă lumină și bucurie, ceva mai depărtate, dar ele nu mai erau închipuiri cu neputință de înfăptuit ca pînă acum. Nicoară avea credința că un viteaz ca stăpînul lui nu se afla în lumea toată. Nu s-a ivit prilejul ca să-și arate iscusința și îndeminarea, dar nu era nici o grabă, căci timp era berechet, oamenii de-aia-au fost făcuți, ca să se sugrume unul pe altul.

După ce-a mai sorbit o ulcică, Nicoară l-a asemuit cu Alicsandru Machidon, viteaz fără pereche-n lume. Așa că fătuca lui Condrea nu se poate să nu plîngă acum după el și să ofteze așteptîndu-l. Pentru că, unde-o să mai găsească ea un tînăr ca feciorul lui Cosma Movilă? Păcat că este acum la leși, dar asta numai pentru un timp. Leșii nu-i pot face ei nimică, și nici nouă, iar de vor îndrăzni ceva, musai mergem asupra lor și va fi amar de ei. Ion a încercat să spună că acum e clipa, dar nici picioarele și nici trupul nu-l mai ascultau. Cîteva ulcele de vin îl dovediseră din pricina nemîncării, a

zbuciumului și veghei. Simțea cum alunecă toate de sub el și în jurul lui. Nicoară l-a domolit, arătîndu-i că în clipa aceea nu se poate face nimic. De ce ? Pentru că e întuneric și n-ai cum să-i stropșești pe leși. Mîine o să se poată. Cum se crapă de ziuă, ei trei cu Machidonul lor în frunte au să treacă hotarul Lehiei și prăpăd va fi, de nu se vor pleca și nu-i vor aduce pe fata lui Condrea. L-a sprijinit pe fecior și l-a urcat într-o odaie, așezîndu-l cu mare trudă pe pat. S-a întors apoi la tovarășii săi, care înduioșați de soarta prietenului lor, băuseră zdravăn, se îndîrjiseră, ar mai fi băut și aveau chef de bătaie. Amorțiseră de cînd călăreau și iarăși călăreau fără ca în ăst timp să mai facă și altceva. Nicoară i-a liniștit cu mare greutate. Cu el nu se puteau bate așa că pînă la urmă au înțeles că trebuie să se hodinească, pentru că a doua zi va fi o zi cum n-a mai fost alta. Nu s-au lămurit prea bine de ce o să fie o zi deosebită. Abia la ziuă cînd i-a trezit Nicoară și le-a arătat ce au de făcut și să fie cu mare băgare de seamă, au priceput de ce trebuiau să fie nevătămați și cu mintea limpede.

S-a trezit destul de devreme și Ion. Simțea o mică greutate în ceafă, dar apa rece l-a mai limpezit. A înghițit cu mare lăcomie un sfert de ciutură pentru a potoli fierbințeala dinlăuntru și și-a turnat ce rămăsese pe cap pufnind și stropind, pentru a-și astîmpăra fierbințeala pe care o simțea la tîmple. Niște caș cu ceapă și pîine proaspătă și încă o ulcică de vin aveau să așeze toate lucrurile la locurile lor. Au înșăuat și au pornit-o iarăși la drum cînd soarele se ridicase cît un stat de om. Ion se înviora pe măsură ce se apropia de hotar. Au trecut Siretul prin vad și s-au apropiat de Cernăuți. Ziua aceea avea să fie pentru Nicoară una dintre cele mai chinuitoare și mai grele. Mai întîi trebuia să-l ispitească pe Ion ce are de gînd să facă și să-i arate primejdiile pe care avea să le întîmpine. Dar cînd și cum să deschidă vorba ? Au făcut un popas ca să adape și să mai răsufle caii, chiar pe malul Siretului. Pătru și Cîrstea s-au îngrijit de cai. Rămînînd cu Ion, Nicoară l-a întrebat :

— Stăpîne pînă unde mergem și ce-ai de gînd să faci ?

— Știi bine ce caut. Am așteptat cu mare silă să mă întrebi așa cum ai făcut-o acum. Nu vreau să-mi steie nimeni în cale, chiar dacă ce fac eu este o nebunie.

— Stăpîne, eu nu-ți stau în cale. Faci cum crezi, dar sînt dator să-ți arăt că ceea ce vrei să faci este cu mare primejdie.

— Știu, dar nu pot face altfel.

— Nu e vorba nici de ce este în sufletul domniei tale, nici de fata după care alergi. Dacă nu s-ar fi întîmplat nimic în Țara Moldovei, erai liber să alergi după năluca ta, dar acum, trecerea hotarului înseamnă hiclenie.

— Nu hiclenesc pe nimeni, eu mă duc după norocul meu.

— Ușor de zis, dar norocul tău se numește Măgdălina, și ea este fata lui Condrea, un hiclean. O să-ți dea Condrea fata fără să-ți ceară să stai alături de el?

— Nicoară, omule, eu nu-ți cer să vii cu mine. Ești slobod să pleci unde vrei. Te duci la Hudești sau în altă parte, cum este voia ta, lasă-mă pe mine să-mi văd de drumul meu.

— Stăpîne, eu te las să faci ce vrei, nu mă pot împotrivi dacă ții cu tot dinadinsul să-ți pierzi capul. Dar iarăși sînt dator să-ți arăt că pînă atunci îți va fi foarte greu. Cînd iau drumul pribegiei boierii duc cu ei galbeni, scule de aur, haine scumpe pe care le pot schimba pe bani ca să poată să-și ducă traiul de pe o zi pe alta. Domnia ta nu știu dacă mai ai în pungă doi zloți. Cu ei ai să fii o povară și pentru Condrea care a avut grijă să-și ia cu el cît s-a putut lua, dar care nu-i poate ajunge o veșnicie.

— Mă descurc eu.

— Ai să poți să trăiești, dar n-ai să poți să ajungi acolo unde-ai vrea să ajungi. Nu e zadarnic tot ce faci? Te vei face vinovat de hiclenie ca să-ți spună Condrea că nu-și dă fata după un sărăntoc?

— Și dacă boierii sînt ajutați de crai și vor izbîndi?

— Pentru o vorbă ca asta pot cădea capete în Moldova în clipa de față.

— Cînd scapătă soarele voi fi dincolo.

— Stăpîne, ascultă-mă, nu face un asemenea pas. Așteaptă o vreme pînă se limpezesc apele. Vezi ce face și părintele tău. Noi nu știm către cine înclină boierul cel bătrîn. E de partea domnului sau de partea boierilor pribegi? Nu e mai bine să mergi la Hudești să vezi ce este acolo, mai întîi?

— Ca să nu mai pot ieși? Nu, Nicoară. Duceți-vă voi la Hudești. Eu tot nu am cu ce să vă țin, iar pan Cosma Movilă abia așteaptă să afle ce-i fac oile, vitele, pietrele de ceară...

— Stăpîne, mi-e greu să mă despart de tine. Îngăduie-ne să te însoțim pînă la hotar, iar de vrei, vom merge și mai departe. Eu stărui, totuși, să mai ai răbdare.

— Nu pot să am pentru că nu mă pot stăpîni. Dacă nu alerg acum după ea, mai bine mă prăpădesc. Știu că e cu primejdie, dar, cum îmi va fi norocul! Întîi s-o văd. După aceea poate mă voi liniști. Fără ea viața mea n-are nici un rost. Că pier acum sau mai tîrziu nu-mi mai pasă. Dacă am fost blestemat să mă ridic împotriva domnului și a alor mei, din pricina unei fete, asta-i soarta mea. N-am dorit rău nimănui, n-am făcut rău altora și nici n-aș vrea să sufere cineva din pricina mea. Dar nici eu nu pot să-mi bat joc de mine și de dragul altora să nu mă bucur de ceea ce norocul mi-a scos în cale.

Pătru și Cîrstea s-au apropiat de cei doi și destăinuirea feciorului de boier s-a înșeheiat aici. Nicoară a înțeles că nu se poate face nimic pentru a-l scăpa pe Ion. De lăsat nu-l putea lăsa singur și de-ar fi fost numai atît ar fi hălăduit cu nebunia lui pînă s-ar fi ales într-un anume fel. Dar în seara în care a părăsit Hudeștii, în sfatul cu boierul Cosma el a primit o poruncă strașnică să nu-l lase pe Ion să se vîre în vreo încurcătură. L-a și lămurit despre ce este vorba, cerîndu-i să-i pecetluiască gura. Ion să se întoarcă acasă și acolo avea să hotărască el, boierul Cosma, cum este bine. Nimănui nu-i trecuse atunci prin minte că va fi vorba și de pribegia cuiva. Rămînea, așadar, porunca boierului cel bătrîn ca să se facă în așa chip, încît feciorul lui să ajungă bun și nevătămat la Hudești, iar ei se aflau acum pe drumul Cernăuților, iar de acolo pînă la Prut nu mai era decît o aruncătură de băț.

La sfatul lui Nicoară s-au oprit în Cernăuți ca să mănînce și să ia și ceva merinde pentru drumul lung pe care-l aveau de făcut. L-a îmbiat pe Ion să soarbă și puțin vin. Zadarnic. Nici gîndul c-ar putea fi ultima petrecanie și nici îndemnul să bea pentru izbînda călătoriei nu l-au făcut pe tînăr să se atingă de băutură. Hotărîrea pe care o luase îl apăsa. Știa că pînă nu va da fata lui Condrea nu va cunoaște liniștea, își da seama, însă, de grozăvia faptei sale și de urmările pe care aceasta le-ar fi avut. Avea nevoie să cîntărească pînă în ultima clipă, cu mintea limpede, tot ce face. Era în el o încordare pe care nu voia s-o alunge cu băutura. Iar Nicoară își pusese nădejdea în vin. Cîteva ulcele l-ar fi muiat pe fe-

cioraș și s-ar fi putut umbla ușor cu el, dar ce să te faci cu un nebun stăpîn pe brațele lui ? Le-a făcut semn lui Cîrstea și Pătru să iasă. A cerut apoi și el îngăduința pentru a cerceta cum stau caii, ce trebuie luat pentru hrana acestora. După ce toate s-au tocmit cum se cuvine cu ajutorul lui Pătru și Cîrstea, Nicoară s-a sfătuit cu cei doi ce-i de făcut. Să-l însoțească toți dincolo de hotar sau să meargă numai el, Nicoară, urmînd ca ceilalți doi să se întoarcă la Hudești și să dea veste despre cele întîmplate. Cîrstea și Pătru au fost de părere că este mai bine să meargă tustrei. Nicoară le-a arătat că Ion, după bănuiala lui, nu are bani pentru un drum lung ca să îndestuleze atîtea guri. Cîrstea și Pătru aveau fiecare cîte ceva la ei și la nevoie se puteau întrajutora. Era bine să se cumpere încă din țară ceva merinde și mai cu seamă niște pastramă de oaie și de capră. Nu mai rămînea de cumpărat decît pîinea, iar apă, slavă domnului, se afla pretutindeni din belșug și fără nici o cheltuială. Ion a primit cele ce hotărîseră cei trei, era bucuros că-l vor însoți, le era recunoscător fără s-o arate cu nădejdea că se va ivi prilejul pentru a-și dovedi această recunoștință.

Era aproape de mijlocul zilei cînd au părăsit tîrgul și s-au îndreptat spre Prut. Au coborît la marginea apei așteptîndu-l pe podar. La munte plouase și apele Prutului erau mîloase și amenințător de mari. De la Cozmeni au luat-o în sus spre Davidești. Au hotărît că este mult mai bine și cu fereală să nu treacă hotarul în dreptul Sniatynului, unde s-ar fi putut întîlni la tot pasul cu oameni ai căpitanului cetății care străjuiau hotarul în acele locuri, ci să urce, în sus, spre Malitineți sau Șiscăuți. Ei trebuiau să se îndrepte cu cea mai mare grabă spre Colomeea, loc pe unde treceau cei ce pribegeau din Moldova și dacă nu reușeau să-i afle pe Condrești în acele locuri, să le ia măcar urma spre marele tîrg al Liovului, unde se aflau, fără nici o îndoială, mulți dintre pribegi. Totul s-a desfășurat așa cum plănuiseră pînă la Colomeea. Acolo au fost întrebați de oamenii căpitanului cetății cine sînt, de unde vin, încotro merg și să înfățișeze cartea de liberă trecere. Ei n-aveau o asemenea carte, nici de la căpitanii și starostii de hotar leși, nici de la pîrcălabii sau de la domnul Moldovei. N-aveau pentru că nimeni în Moldova nu le-ar fi dat o asemenea carte, îi lămurea Nicoară, care rupea rutenește, pe cel ce părea a fi căpetenia gărzii. Ei erau fugari, pentru că s-a ridicat stăpînul

lor (și-l privea pe Ion, care n-avea nimic falnic în felul în care se arăta așa cum ar fi trebuit să fie un mare boier român), împotriva domnului țării care este un tiran cum nu s-a mai văzut altul pe fața pământului. S-a ridicat odată cu alți boieri care au pribegit și ei, fugind în țara craiului Jicmont. Căpetenia trebuia să cunoască una ca asta și-l ruga fierbinte să le spună unde pot fi găsiți ceilalți boieri, pentru ca stăpînul să se sfătuiască cu ei. Se pare că lămuririle date de Nicoară nu l-au mulțumit pe oștean care le-a cerut să-l însoțească. I-a dus la mai marele cetății, au fost și aici întrebați ce gînduri au și pînă la urmă s-a hotărît să rămînă acolo pînă vor găsi pe unul dintre boierii cunoscuți și în care aveau ei încredere. Ion era ca pe jăratec. Era nerăbdător să scape cu bine de leși dar era nerăbdător să dea ochi și cu un boier de-ai săi în nădejdea că va afla ceva. Dintre marii boieri ai Moldovei care pribegiseră în Lehia, Săcuian ceașnicul se afla atunci în Colomeea. Din pricina unor necazuri rămăsese cîteva zile în cetatea care nu era departe de hotarul Moldovei, urmînd ca după aceea să-i găsească pe ceilalți boieri la Liov. Nicoară se străduise să-i facă pe oamenii cetății să vadă în Ion un mare boier moldovean. Spre norocul tînărului Movilă, Săcuian avea un sat pe Bașeu, numit Balița, nu departe de Hudești, așa că-l cunoștea pe Cosma Movilă a cărui dregătorie, de altfel, o luase cu mulți ani în urmă. Cînd au aflat că Săcuian este în Colomeea, Ion a cerut să meargă la el, cu cineva dintre oamenii căpitanului cetății, ceea ce s-a și făcut. N-a fost greu să-i arate lui Săcuian cine este și marele boier s-a bucurat că Hudicești merg alături de răzvrătiți. A garantat cu numele său că Ion este feciorul unui mare boier și i s-a dat o carte de liberă trecere în Lehia și dreptul de a se așeza la Liov. Despre Condrea, însă, Săcuian nu știa nimic. Dar asta nu spunea mare lucru, pentru că, deocamdată, încă nu se știa bine cine și încotro a pribegit. De altfel, nici fiul nu știa ce a făcut părintele, cum era cazul lui Ion, și părintele ce-i fac urmașii. De abia de acum încolo aveau să se lămurească unele lucruri, se vor face legături între toți pribegii ca să poată lucra împreună spre folosul lor, al tuturor. Așa că Ion să meargă la Liov unde se vor strînge cei mai mulți pribegi și poate că acolo va afla ceva. Săcuian, pe lîngă treburile sale de care trebuia să îngrijească, avea să stea de vorbă cu șleahticii de hotar pentru a încerca să-i atragă de partea celor fugiți ca să-i

ajute cu bani și cu oameni pentru înlăturarea lui Ștefăniță. Despăgubirea urma să se facă, cu dobînda cuvenită, atunci cînd ei vor fi stăpînii țării. Era lucru cu primejdie, o știau și șleahticii dar și pofta de cîștig a unora nu cunoștea margini, încît Săcuian trăgea nădejde să facă o afacere bună. Ion a plecat în cea mai mare grabă la Liov. Îl mîna dorința de a o regăsi pe Măgdălina, dar și lipsa banilor. Trebuia luerat cît mai repede și cum nu se mai ferea de nimeni, pentru că avea la mînă toate îndreptările, în scurt timp intra cu cei trei oameni ai săi pe porțile Liovului. I-au găsit cu destulă greutate pe unii pribegi, dar nici unul n-a știut să-i spună ce s-a întîmplat cu pîrcălabii de la Neamț. Cel mai bun lucru, îl sfătuiau unii pe feciorul lui Cosma Movilă, e să mai aștepte în Liov. Se prea putea ca cei doi pîrcălabi să fi zăbovit pe undeva și cum zilnic creștea numărul fugarilor, nu era deloc nepotrivit să nădăjduiești ca într-o zi-două să se ivească și Condrea cu ai săi. Așteptarea îl mistuia pe Ion. Făcînd prostia de a trece fără încuviințarea nimănui în țară străină credea că această nebunie a lui îl va duce la limanul suferințelor, dar iată că timpul trecea și nici gînd să găsească pe Condrești. A răscolit tot Liovul, a stat de vorbă aproape cu toți pribegii și nimeni nu-l văzuse pe Condrea. Pe măsură ce trecea timpul, se vădea limpede că pîrcălabul de la Neamț, chiar dacă a pornit-o pe drumul Sucevei cînd a plecat în pribegie, el nu s-a îndreptat spre Lehia. Cîțiva dintre foștii dregători se aflau în Liov și ei ar fi trebuit să aibă o veste de la Condrea și oricum, pînă în vremea aceea el ar fi fost printre ei dacă fugise în Lehia. Ion și cu ai săi dormeau și mîncau prost, pentru că puținii bani care-i aveau se topeau treptat și fără mare greutate, Nicoară a îndrăznit să-l sfătuiască pe stăpînul său arătîndu-i că este cu mare primejdie să mai rămînă în țară străină. N-are încuviințarea părintelui său, nu o are nici pe cea a domnului, oricînd îl poate socoti oricine că este un hiclean. Și nu se cuvine să pată atîtea în zadar. S-au repezit și la curțile a doi șleahtici unde se bănuia că s-ar fi oploșit careva dintre boierii pribegi, dar truda lor a fost zadarnică. Ion arăta ca o umbră. Slăbise și mai mult, fața îi era suptă, numai ochii străluceau în găvanele care se lărgeau de nemîncare, de veghe și de suferință. Nicoară și ceilalți doi tovarăși erau îngrijorați și le era teamă să nu se îmbolnăvească. Cum atîrnau straele pe el părea că vine din altă lume. Trăia în mijlocul închipui-

rilor lui, rareori aflîndu-se în atingere cu lumea cea adevărată din jurul său. A priceput că nu-şi află nici un rost şederea lui în Lehia şi cu o mare strîngere de inimă s-a hotărît să se întoarcă în ţară. Ca să-i caute pe Condreşti în altă parte era o nesăbuinţă, socotea Nicoară, arătîndu-i stăpînului că numai cu ce au ei n-o să poată cutreiera toate ţările vecine Moldovei şi vor fi lipsiţi, în scurtă vreme, să intre în slujba vreunui boier de prin acele ţări ca să-şi ţină zilele. Cuminte era să se întoarcă acasă şi acolo se va vedea ce se mai poate face. Pînă la Sniatyn au mers pe şleaul cel mare al neguţătorilor pe care ar mai fi putut întîlni pribegi. Se opriseră iarăşi la Colomeea, fără nici un folos, prin cetatea asta neaflîndu-se nici un pîrcălab. De la Sniatyn au luat-o la stînga, pentru a găsi un loc potrivit de trecere, departe de drumul cel mare, în nădejdea că nu vor da peste străjile moldoveneşti. Trebuiau să se strecoare ca nişte tîlhari şi Cîrstea a fost acela care a pornit-o în faţă, în fapt de noapte, iar ceilalţi l-au urmat cu caii de dîrlogi, gata la cel mai mic semn să încalece şi să o pornească în cea mai mare goană a cailor. Zorii i-au prins însă la o bucată bună de drum de hotar. Urme n-au lăsat pentru că pămîntul era tare. S-au odihnit cîteva ceasuri ca să mai prindă putere şi ca să se hrănească şi caii, după care au purces întins la drum. Noaptea i-a aflat pe celălalt mal al Prutului, la cîteva ceasuri de Hudeşti. Cu toate că locurile le erau cunoscute, pentru că le bătuseră de nenumărate ori după vînat toamnele şi iernile, n-au cutezat să treacă apa pe întuneric aşa că au mai trecut o noapte sub cerul limpede, spuzit de stele, care s-a răsucit încet pe osia lui, aşa de încet încît lui Pătru Manciul, hămesit de foame, i se părea că n-o să mai apuce să vadă niciodată soarele răsărind. Pe Ion l-a cotropit un somn greu, de plumb, care n-a durat mult, dar l-a făcut să mai capete puţină putere. În zori au pornit-o iarăşi la drum, au căutat un vad şi-au trecut apa, iar cînd erau trei ceasuri din zi, cei patru călăreţi pătrundeau în curţile boierului Cosma Movilă din Hudeşti. Cînd şi-a văzut jupîneasa Teodosia feciorul a înmărmurit. A dat să ţipe dar a apucat-o o slăbiciune de inimă şi n-a putut. A izbutit să bolborosească doar atît :

— Ioane, băietul mamii, tu eşti bolnav rău. Spune-mi ce ai, ce te doare, te-a tăiat cineva ?

— N-am nimic mămucă, a răspuns Ion, încercînd să zîmbească, pentru a întări cele spuse și pentru a-și liniști mama.

— Cum n-ai, feciorul mamii, ce eu n-am ochi să văd?

S-a uitat bănuitoare la Ion și l-a iscodit. Trebuie să afle numaidecît despre ce-i vorba ca să-i poată veni în ajutor. Cînd a înțeles jupîneasa din bîiguielile feciorului ei că toate i se trag de la jupînița lui Condrea pe care n-o mai găsea, a răsuflat ușurată. Pentru așa ceva avea dumneaei leac. Privindu-și odrasla cea mare i s-au înmuiat privirile : arăta, bietul de el, de parcă i-ar sta moartea în preajmă.

— Scorpiile, a șoptit printre dinți jupîneasa Teodosia, au vrut să-mi ucidă feciorul. Feciorul mamii prost și neajutorat. O să vedem noi cine este mai tare.

IX

După sfatul cel mare pe care l-a avut la Suceava, Ștefăniță căpătase o mare încredere în puterile sale : o parte dintre marii boieri erau alături de el, boierii cei mici au fost întotdeauna credincioși domniei pentru că ea era aceea care-i apăra de lăcomia celor mari, iar răzășimea, care se socotea ca făcînd parte din tagma boierească, pentru că răzășii erau oameni liberi, stăpîni de pămînt, nu găsea îndurare și înțelegere decît tot la stăpînul țării. Prostimea din tîrguri și vecinii de pe pămînturile boierești, domnești sau bisericești, datorau ascultare domniei.

Cei mai mulți boieri pribegiseră în Lehia, cîțiva fugiseră în cealaltă țară românească, și o mică parte dintre ei se oploșise în Transilvania. De temut erau cei din țara leșască. Domnul a hotărît, după ce s-a sfătuit cu ceilalți dregători, să le ceară bistrițenilor să-i dea prinși pe pribegii de acolo, cei mai de seamă dintre ei fiind Gavrilă vistiernic, Costea și Gheorghe.

O solie a fost repezită la craiul Jicmont ca să-l ceară pe trădători, în temeiul înțelegerii dintre cele două țări din 1517. Bistrițenii au ținut să-l anunțe pe domn că boierii ceruți de domn nu se mai află la ei ci fugiseră cu puțin timp înainte de a veni solia lui, îndreptîndu-se spre țara leșească. Minteau,

pentru că boierii au fugit după sosirea soliei lui Ştefăniţă la Bistriţa. Se adunau aşadar cu toţii în Lehia. Ştefăniţă mărturisea că nu pricepe ce-l face pe craiul Jicmont să ia asupra capului său o primejdie aşa de mare. Turcii, în Bugeac, împreună cu nişte tătari se mişcau dincolo de Nistru, năzuind spre hotarul ţinuturilor stăpînite de rege. S-ar fi putut uni cu ei şi ar fi pustiit, aşa cum făcuse Bogdan tatăl său, cînd a ars pînă la Liov, dar nu-l îndemna inima spre o faptă ca aceasta, tocmai acum cînd otomanii se străduiau să cucerească insula Rodului şi prin Mahmet-beg de la Dunăre să se înstăpînească dincolo de Milcov. Boierii erau de părere că atît ei cît şi celelalte ţări creştine ar trebui să fie cu mare băgare de seamă, altfel cu uşurinţă ar fi ajuns cu toţii sub jugul păgînului. Nu înţelegea craiul Jicmont ce se petrece în jurul său ?

De la hotar, un om al pîrcălabului de la Hotin îi aducea domnului vestea că o mare solie leşască, în frunte cu Laurentius Miedzilieski, episcopul Cameniţei, se şi îndrepta spre Suceava. Ce vroia regele ? Să-i ia ochii cu o solie mare, sau să se ajungă cu adevărat la o înţelegere ? Se apropia sfîrşitul lui iulie cînd episcopul şi însoţitorii săi au intrat în Suceava. Primit cu toată cinstirea ce i se cuvenea, preasfinţitul a dovedit de la primirea lui că, de fapt, el vine numai cu sfaturi din partea regelui. I se aducea iarăşi aminte domnului că întreaga creştinătate se află în mare primejdie, ca şi cum domnul n-ar fi ştiut şi nu i-ar fi arătat, prin Luca Cîrje, cu un an mai devreme, cît de adevărată şi de mare era această primejdie. Ştefăniţă-l asculta pe episcop şi spumega. Îşi băteau joc de el, se purtau cu el cum te-ai purta cu un copil neajutorat. Era sfătuit de rege — spunea preasfinţia sa — ca să-i ierte pe sfetnicii săi, chiar dacă i-au greşit, să le redea dregătoriile şi rangul pe care-l avuseseră şi să le asculte sfatul lor aşa cum a făcut-o şi părintele lui şi să nu uite că tot ei l-au crescut pe el. Domnului nu-i venea să creadă, îl asculta pe episcop şi se minuna cum acest om al lui Dumnezeu nu roşeşte, nu-i plesneşte obrazul de ruşine ! Să-i fi cerut iertare pentru trădători era una, dar să i se ceară ca să-i primească şi să-i intre de bunăvoie, numai aşa, că voia regele, sub ascultarea unor nemernici al căror loc ar fi fost în ţeapă, iată la ce nu se aşteptase Ştefăniţă. Ar fi vrut să-i reteze vorba şi să-l umilească pentru îndrăzneala lui pe episcop, dar Cîrje, Petrică, portarul Sucevei, şi ceilalţi boieri, credincioşi lui, îl

priveau în așa chip, încît a înțeles că trebuie să se stăpînească. Preasfinția sa a priceput că vorbele lui îl turbură pe domn, dar și-a continuat vorbirea. Spunea preasfinția sa că fugarii, după cum socotea măria sa craiul, erau oameni versați în politică, aveau o mare experiență, de aceea, în folosul domnului, al țării sale și al creștinătății era recomandabil să-i primească și să-i cinstească după meritele lor. Vorbe frumoase, rostite într-o latinească elegantă, asta era zestrea misiunii episcopului de Camenița. Hiclenii erau deștepți, știau ce trebuie și ce nu trebuie, fără ei nici domnul și nici țara nu puteau ființa. Era limpede că Jicmont îl lua pe Ștefăniță drept un copil pe care trebuie să-l dădăcești. Mai era limpede încă un fapt: craiul nici nu se gîndea să păzească cele hotărîte în tratatul din 1517. Ștefăniță a reușit să se stăpînească, l-a lăsat pe episcop să-și rostească solia, i-a răspuns cuviincios la închinăciunile acestuia și i-a cerut solului să aștepte hotărîrea sa și a sfatului său.

— Măritului rege, a spus Ștefăniță, rămas numai cu sfetnicii săi, ar trebui să i se taie din unghii Vrea să ne umilească fără să-și dea seama în ce horă primejdioasă ar putea să intre. Turcii jefuiesc acum nestingheriți Podolia, și în loc să ne cinstească și să se sprijine pe noi pentru a lupta cu cîștig împotriva dușmanului care ne amenință pe toți, deopotrivă, ne învață cum să ne chivernisim țara, el care nu și-o prea poate chivernisi pe-a lui. Ne îndeamnă să ne supunem boierilor care ne-au trădat și să-i ascultăm, cam așa cum trebuie să asculte el de seimul lui. Dacă i se pare rînduiala din casa lui bună, de ce să ni se pară și nouă? Pentru ce vrea să se amestece în treburile noastre, cînd l-am făcut să înțeleagă, nu o dată, că nu-i vom îngădui nici lui și nici altora s-o facă? Să i-o mai spunem încă o dată?

— Măria ta, a fost de părere Cîrje, să așteptăm să vină solia noastră de la Cracovia și atunci ne vom gîndi cum este mai bine să facem.

— Pînă atunci, să se îngrijească de buna găzduire a episcopului.

— Asta înseamnă să nu i se îngăduie să se întoarcă în țara lui? — a întrebat Negrilă.

— Întocmai.

— Măria ta, încălcăm dreptul de care trebuie să se bucure solii, drept care trebuie să-l respecte orice stăpîn de popoare.

— Și craiul Jicmont face același lucru cînd nu ni-i dă pe trădători.

— Măria ta, totuși solii nu sînt niște trădători.

— Cu atît mai mult. Asta este voința mea și sînt încredințat că episcopului o să-i meargă bine în țara Moldovei.

Cînd i s-a adus la cunoștință episcopului că este dorința domnului că să mai rămînă și cînd i s-a spus, la împotrivirea acestuia, că nu este bine să-l supere pe domn, Laurentius Miedzilieski a cerut, indignat, să fie primit de domn.

Întîlnirea dintre domn și episcop a fost furtunoasă, așa cum avea să relateze Miedzilieski regelui, și la argumentele episcopului că domnul încalcă prin purtarea sa dreptul ginților, Ștefăniță i-a răspuns mai întîi ironic, după aceea a ridicat tonul la preasfinția sa, insultîndu-l pe craiul Jicmont că nu este în stare nici să-și apere regatul, nici să respecte tratatele. N-a fost chip să oprească torentul de vorbe al tînărului domn care se revărsa nestăvilit, precum apele umflate, care coboară pantele abrupte ale munților, rupînd și distrugînd totul în cale, fără să țină seama de nimic.

Solia venită din Lehia i-a adus domnului vestea că regele nu-i va da pe cei ce pribegiseră în hotarele crăiei sale. Drept răspuns, domnul l-a ținut în Moldova ca zălog pe episcop și pe însoțitorii săi și nu le-a dat drumul decît atunci cînd craiul Ungariei l-a rugat pe domn, în numele alianței dintre ei, să-i dea libertatea cuvenită solului episcop.

Purtarea domnului l-a mîniat pe craiul Jicmont și l-a întărit în credința lui că acest domn tînăr și turbulent trebuie înlăturat din scaunul Moldovei. Singur însă nu putea să facă nimic pentru că nu avea mijloacele trebuitoare pentru întocmirea unei oști și pentru strîngerea banilor în vederea năimirii oștenilor. Ar fi fost de dorit să se amestece și nepotul măriei sale, craiul Ungariei, pentru că ceea ce urmărea Jicmont era o treabă în folosul ambelor crăii : restabilirea liniștei în Moldova.

De aceea, măria sa craiul Jicmont a scris nepotului și după ce a amintit cît de rău și cu cîtă obrăznicie s-a purtat Ștefăniță cu solii săi, i-a arătat craiului Laioș că „tirania și insolența principelui Moldovei nu mai poate fi suferită de supușii aceluia, sooctindu-l ca pe o cimuă". Regele nu se îndoia „că acest principe va da odată socoteală în fața supușilor săi de toate crimele sale". Încercînd să-l convingă pe Laioș că acest

lucru se va întîmpla oricum, el era de părere ca totuşi pedeapsa să vină cît mai repede, căci vipera tulburată din cuibul său, spunea regele polon, devine periculoasă şi poate produce mult rău.

Craiul Ungariei n-a muşcat din nada întinsă de Jicmont. Moldova putea să fie ca o fortăreaţă pentru cele două regate, spunea Laioş, şi n-ar fi bine ca, ridicîndu-se împotriva lui Ştefăniţă, să-l facă pe acesta să se arunce în braţele sultanului spre cea mai mare pagubă pentru ei. Şi ceea ce nu-i mărturisea Laioş, era că nu-i convenea ca puterea lui Jicmont să crească şi mai mult prin ridicarea în scaunul Moldovei a unui domn care i s-ar fi arătat supus şi recunoscător.

Pribegii au stăruit şi ei pe lîngă cei doi crai ca să nu-i părăsească ci să-i sprijine, cei din Lehia făgăduindu-i supunere lui Jicmont, iar cei din Ungaria făgăduind acelaşi lucru craiului Laioş. Ca să-i facă pe cei doi crai să-i ajute, ei au ameninţat că vor merge la Ţarigrad şi se vor închina cu toţii Turcului. La craiul Jicmont a mers mai întîi o solie a boierilor de pe la sfîrşitul lui iulie, iar Cosma Şarpe s-a înfăţişat şi el craiului în luna august. Marele boier era socotit de toţi pribegii şi de către crai ca adevărata căpetenie a celor care-l duşmăneau pe Ştefăniţă. Cosma Şarpe era încredinţat că vor izbîndi, mai ales după ce craiul a primit nişte cărţi de la episcopul Cameniţei din care se vădea că mai sînt şi alţi boieri potrivnici domnului, care abia-i aştepta pe pribegi pentru a li se alătura.

Dintre boierii rămaşi în ţară îl îngrijora pe Cosma Şarpe vornicul Ţării de Jos, Petrea Carabăţ. Se dovedise iscusit oştean în luptele cu tătarii şi avea mare trecere faţă de boiernaşii şi răzăşii din Ţara de Jos. Trebuia cîştigat de partea pribegilor şi la stăruinţele lui Cosma Şarpe, craiul Jicmont a făcut nişte cărţi către Petrea Carabăţ pe care avea să i le ducă diacul Dumşa, om de încredere al lui Cosma. Nu se ştia, de asemenea, ce face Trotuşan logofătul care rămăsese în Transilvania şi nu mai da nici un semn de viaţă. În schimb, sosiseră Condrea şi Costea, foştii pîrcălabi de la Cetatea Neamţului şi cu ei alţi boieri care doreau o schimbare de domn, unii pentru că sperau să se petreacă ceva, un soi de minune care să-i facă să intre în stăpînirea unei ocine cît de mici, sau să aibă parte de o altfel de răsplată, cum ar fi numirea într-o

dregătorie mai însemnată. Fel de fel de oameni, fel și chip de socoteli de înavuțire.

Pribegii s-au hotărît să-l aleagă domn pe Petru Pribeagul. Acesta nu se trăgea din neamul lui Ștefan cel Mare și izbutise să cîștige bunăvoința craiului. Primise o sumă de bani din vistieria regală, cam secătuită, îl mai împrumutaseră niște șleahtici în nădejdea cîștigului, încît Petru Pribeagul și-a putut încropi un pîlc destul de însemnat de mercenari tocmiți din provinciile așezate la marginea de miazăzi și răsărit a regatului unde se găseau destui oameni fără căpătîi, gata să slujească pe oricine în schimbul unei simbrii. Mai era și nădejdea ca să pună mîna pe o pradă bună : un cal de rasă, hainele de preț și armura unui mare boier român, jefuirea unor tîrguri sau sate. La război niciodată nu știi de unde sare iepurele, din care pricină oamenii erau gata să-și cerce norocul. Spre sfîrșitul lunii lui august, se adunaseră în Rutenia mai multe mii gata să năvălească în Moldova. Cosma Șarpe s-a bucurat peste măsură cînd în aceeași vreme sosea printre pribegii aflați la Colomeea și Petrea Carabăț. Era un mare cîștig pentru ei și un semn bun că toate li se vor împlini așa după cum visau ei.

La sfatul care s-a ținut în legătură cu purtarea războiului au fost cu toții de părere că Petrea Carabăț are dreptate cînd spune că ei nu trebuie să pătrundă din Pocuția în Moldova, ci printr-unul din pasurile munților care despart Moldova de Transilvania. În felul acesta, mai puteau culege niscaiva mercenari și din Transilvania, iar odată ajunși în țară, s-ar fi aflat în legătură nemijlocită cu Țara de Jos de unde Petrea Carabăț nădăjduia să strîngă mulțime de răzeși și de norod. Cît privește pe craiul Laioș al II-lea, n-aveau a se teme : măria sa va fi cu cine cîștigă, iar ei, îndată după izbîndă, vor trimite soli ca să-l întărească în credința că Moldova va fi alături de țările creștine, gata să se ridice împotriva puterii lui Suliman sultanul. După ce s-a înfățișat craiului Jicmont, Cosma Șarpe a venit la Colomeea aducînd încuviințarea craiului pentru fapta lor. Prin pasurile munților, în cete mici, pribegii și mercenarii lui Petru Pribeagul au început să se strecoare în Transilvania. Locul de adunare era în dreptul trecătorii de la Ghimeș Palanca. Fuseseră repeziți olăcari la pribegii din Transilvania și Țara Românească pentru a-i în-

demna să li se alăture și ei cu oamenii lor. În primele zile ale lunii septembrie din anul 1523, se începea trecerea Carpaților.

* * *

La Hudești se părea că toate se desfășoară neschimbat după legile firii. Asta li se părea unora, dar nu și lui Ion, care nu se dumirea ce-i cu el, cum de s-au putut întîmpla atîtea fapte într-un timp atît de scurt. Se străduia să le găsească un rost, dar strădaniile lui erau zadarnice. Ajungea și la curțile boierești din cînd în cînd cîte un zvon despre cele ce se petrec în țară, despre o solie de la craiul Lehiei care l-ar fi amenințat pe domn și Ștefăniță l-a vîrît la beci spre învățătură de minte, că s-ar fi amestecat în hora asta în care intrase Moldova și craiul Ungariei fără să se știe lămurit de partea cui mai era și acesta. Hiclenie, pribegi, crai și domni de prin prejur se vălmășeau în mintea lui Ion și nu pricepea cum de soarta lui a trebuit să fie legată de niște lucruri cu care el nu avea nici în clin nici în mînecă. Norocul și bucuriile lui au trebuit să se risipească fără ca el să fi putut mișca un deget. Era un gînd care-l înnebunea. Adică, se gîndea el, omul nu-și poate face și singur norocul? Și atunci, care-i rostul omului pe pămînt? Bine, primea el, pe părinți trebuie să-i asculți și să li te supui, pentru că te-au făcut și te-au crescut, dar ce am eu cu craiul Jicmont și cu craiul Laioș, sau mai bine spus, ce au ei cu mine? Vor ei să se amestece în treburile Moldovei, dar de ce prima lui mare bucurie să fie strivită pentru că ei vor să se amestece în această țară? Pentru că de n-ar fi fost craii aceștia, s-ar mai fi ridicat ei, boierii, împotriva domnului? Ar fi fost stropșiți de cum încercau să-și clatine bărbile a nesupunere. Pe cînd așa? Avînd unde să se oploșească s-au ițit ticăloșii și, neizbîndind cu puterea lor, au fugit ca niște nemernici, la adăpostul altora mai mari și mai puternici. Și iată cum pe el, feciorul boierului din Hudești, l-a părăsit norocul. Toate-i merseseră bine pînă într-un loc, așa cum nu s-ar fi așteptat, de parcă trăise un vis frumos în care toate se leagă și se dezleagă de la sine, ca să ți se îngăduie să treci lin de la o bucurie la altă bucurie. Și, dintr-odată, prăpădul de pe lume. Tot ce-a făcut nu s-a împlinit, de parcă ar fi fost blestemat. Nu pricepea cum de s-a

petrecut această schimbare. Cine a întors roata norocului care se învîrtise pînă atunci atît de bine ? Se chinuia să găsească o dezlegare pentru nenorocirea lui și nu izbutea. Zvonul ajuns și la Hudești, că pribegii se pregătesc să năvălească asupra domnului, a făcut să se nască în sufletul lui un strop de nădejde. Dacă-i așa cum se zvonește, gîndea Ion, apăi atunci nu va trece multă vreme și pribegii or să vină peste Ștefăniță. Dacă ei cîștigă, înseamnă că și Condreștii se vor întoarce cu toții după izbîndă. Dar dacă ieșea biruitor domnul ? Atunci slabă nădejde s-o mai vadă pe Măgdălina. S-o caute ? Nu i-ar fi îngăduit boierul Cosma Movilă să se însoare cu ea, ar fi însemnat să-l supere pe domn și supărîndu-l pe domn, l-ar fi supărat și mai tare pe tatăl său. Ce frumos s-au deschis toate drumurile odată și ce bine s-au ferecat după aceea !

Jupîneasa Teodosia, după ce a căzut la mare îngrijorare, dar numai pentru puțină vreme, cînd și-a văzut feciorul cu sufletul atît de cătrănit, a și început să se agite. Mai întîi i-a descîntat de deochi stingîndu-i cărbuni în apă pe care a probăluit-o Rafira, țiganca cea bătrînă, care știa să și ghicească și i-au dat să bea apa, dar n-a ajutat la nimic. I-au mai dat niște fierturi de ierburi despre care Rafira spunea că nu se poate să nu-i ajute, dar nici buruienile nu i-au ajutat. S-a mai gîndit dumneaei, jupîneasa Teodosia, și la o vrăjitorie care să-i vină de hac celui sau celei care-i supără băiatul, dar s-a spăriat și s-a temut să nu facă un rău atît de mare cuiva care nu o fi chiar așa de vinovat și pînă a face un aseminea păcat, a lăsat să mai treacă vreme. Mai era și Cârstina din Mlenăuți, muiere tînără, dar vrăjitoare, căreia i se dusese numele în șapte sate. Se spunea despre ea că este în stare să-l scoată și pe Necuratul din om și lumea se temea de o asemenea putere care înseamnă că ea, vrăjitoarea, are legături tainice cu Ducă-se pe pustii. Popa Năftănăilă spunea despre ea că ar trebui arsă, așa cum a auzit el că se întîmplă în alte părți de lume, dar norodul ăsta prost al românilor nu era în stare de o faptă așa de cruntă. Le era și frică, dar oamenii se mai gîndeau și la folosul lor : Cârstina era în stare să vindece orice rană. Era și asta o putere care sta sub bănuiala tuturor, dar decît să-l vezi pe cineva drag cum se topește sub ochii tăi, mai bine să-l vezi viu și înzdrăvenit de leacurile vrăjitoarei care nu-ți cerea în schimb să-ți vinzi sufletul lui Ucigă-l toaca. Numai dacă ar fi făcut una ca asta ar fi fost pricină,

dar așa, omul vindecat de ea se putea duce la biserică de Paști și de Crăciun, se putea spovedi și bea grijanie, semn că nu sălășluiau în el duhurile necurate. Ș-apoi vrăjitoarea asta ferea satul de strigoi la nevoie, păzea vitele să nu le ia laptele puterile nevăzute, și cîte alte. Jupîneasa Teodosia aflase multe despre ea, bărbatul ei lucra pe pămîntul boierului, pentru că Mlenăuții era satul Movileștilor, dar niciodată nu s-a gîndit la ea, iar acum, dacă-i venise în minte, parcă o încerca un fior de teamă și a socotit dumneaei că e mai bine să mai aștepte un timp.

Boier Cosma Movilă de cum l-a văzut pe feciorul lui cel mare cît de netrebnic se purtase și ce nebunie fusese în stare să facă, s-a scîrbit și o vreme nu i-a mai tihnit nimic. Pentru ce să faci copii, spunea boierul, îl crești, te muncești cu el să-l aduci în rîndul lumii și cînd să-ți pui nădejdea în el, îi fug mințile după o arătare. Nici n-a mai dorit să-l bage în seamă, căci nu putea să sufere să vadă cum un om în toată firea poate să se piardă mai rău ca o femeie.

Norocul lui Ion a fost, în parte, Cîrstea. Cum nu putea să le sufere pe femei, Cîrstea și-a pus în cap să-l scoată pe boierul cel tînăr din starea de lîncezeală în care se afla și, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, l-a îmbiat pe Ion să călărească, să umble cu eretele în pădure și să-l învețe să asculte de unele porunci. Boierul cel mare l-ar fi trimis la munte, să colinde după ciobani și turmele de vite, să se înfrunte cu ursul și cu alte jivine, dar se temea să nu o ia razna, purtat de nebunia lui, mai ales că hotarul era aproape. Cîrstea și-a zis că ce-ar fi putut face la munte, se poate face și aici și în pădurile de la răsărit de satele Hudiceștilor de pe Viliia, care semănau cu niște mari pustietăți, pentru că pînă să dai de alte sate era cale lungă. De aici n-avea unde să se ducă, decît în alte pustietăți și mai mari, și mai primejdioase, în care te pîndea săgeata tătarului de oriunde.

Zile de trudă trupească petrecute în silă, la început, cînd nici mîncarea nu-i plăcea, cînd nu găsea în tot ce făcea nici o bucurie. Dar cu încetul, firea a început să-și spună cuvîntul. Osteneala de fiecare zi l-a făcut să nu i se mai pară mîncarea atît de rea cum i se păruse pînă atunci. Cîrstea se pricepea de minune să pregătească vînatul sau peștele, iar foamea l-a împins să-și facă datoria obișnuită față de pîntece. Erau toată ziua în șa, toată vremea în mișcare neostoită, iar

nopțile îi prindeau prin păduri, departe de orice așezare omenească. La început i se lipea greu geană de geană și orice gînd sau vis legat de Măgdălina îi da o strîngere de inimă, îi pierea somnul și punea stăpînire pe el o stare ascuțită de trezie, zorile găsindu-l și mai trudit de cum se culcase. Cîrstea îl simțea cum se zbuciumă, blestema în minte neamul păcătos al femeilor, și-i da pace. Își da seama că e zadarnică orice încercare de a-l aduce pe pămînt. Și a durat starea asta mai multe zile, pînă cînd a simțit cum pătrunde os prin os de atîta călărie și zbucium și osteneala trupului a început să biruie tăria sufletului, doborîndu-l treptat, pînă cînd într-o seară a simțit cum se prăbușește, capul fiindu-i gol de orice gînd. Cîrstea s-a bucurat și mai mult cînd l-a văzut cum doarme buștean după aproape două luni de zbucium.

Odată cu somnul și cu hrana s-a născut și o mare nădejde în sufletul tînărului boier : de ce să nu se ivească prilejul să-și vadă visul odată împlinit ? S-au văzut pribegi care au fost primiți și iertați de domnul lor. De ce să nu-i ierte și Ștefăniță pe cei fugiți acum ? Și dacă lucrurile se mai împăcau i se putea lua urma lui Condrea în Transilvania sau în Polonia, prin oamenii care se duceau cu cirezile spre vînzare, pînă dincolo de Lipsca. La Bistrița, peste munte, se putea repezi oricînd cu încuviințarea lui Cosma Movilă. Trebuia să aibă răbdare, asta era tot. De ce să creadă că a venit sfîrșitul pămîntului odată cu fuga fetii ?

— Lasă, boierule, îi spunea Cîrstea, să vezi domnia ta ce nuntă o să-ți facem, dacă ții cu tot deadinsul să te nenorocești, de o să se ducă vestea în șapte hotare. Numai să ai răbdare și să te îndrepți la trup că așa cum arăți domnia ta acum, ești bun să te vîre pan Cosma la o mănăstire. Și nu cred eu că jupînița aceea cu ochi verzi te-ar lua dacă te-ar vedea prăpădit și sălbăticit cum ești. Pune domnia ta mîna și în de mănîncă zdravăn ca să capeți puteri, căci știi domnia ta cum e, războiul și muierea nu dorește decît putere și os tînăr, că-i mai ușor de rontăit și-i mai bezmetic și mai nestăpînit, din care pricină cade pradă cu mai multă ușurință.

Cîrstea avea dreptate și feciorul lui Cosma Movilă, deși nu-și găsise liniștea deplină, devenea, odată cu trecerea timpului, mai încrezător în soarta lui. Fata și așa n-avea nici un zor să se mărite, pentru că nimănui din neamul ei nu i-ar fi ars acum de nuntă. Pricină să nu-l dorească nu avea, doar s-au

despărțit juruind unul altuia credință pe vecie. Și atunci? Avea dreptate Cîrstea. Numai că pîrdalnica de inimă nu prea ascultă și nu se supune omului cum vrea el, pentru că își are și ea legile ei. Trebuia s-o stăpînească și ca să ajungă acolo, era nevoie să-și adune gîndurile de pe drumuri, să privească mai cu grijă la toate cîte sînt în preajmă, ființe sau lucruri, și să nu-și risipească zadarnic zilele. Odată cu somnul și mîncarea a început să-i crească iarăși puterea, și, odată cu ea, plăcerea pe care o simțea cînd își muncea trupul, pînă credea că n-o să mai fie în stare să se țină pe picioare, ca a doua zi să se trezească cu o durere domolită în oase și carne, semn că este viu și sănătos, că puterea se adaugă din această durere. I se desfăceau greu încheieturile și pe măsură ce sporea truda nu mai simțea nimic pînă cînd se scufunda iarăși într-un somn adînc și binefăcător. În două săptămîni, din clipa cînd a simțit gustul mîncării și binefacerea somnului, s-a făcut la trup aproape așa cum arătase mai înainte de a-l năpădi necazurile. Cîrstea a socotit că este vremea să se repeadă pentru cîteva zile măcar, la curțile de la Hudești. Era bine să afle ce mai este în lume și să cunoască voia stăpînului în legătură cu atîtea treburi cîte se adunau acum spre sfîrșitul verii. Ion nu s-a împotrivit, deși nu i-ar fi plăcut să dea ochi cu tatăl său. Îi era rușine pentru slăbiciunea arătată și-l zădăra faptul că tatăl său nu arătase nici o înțelegere față de suferința feciorului său. Jupîneasa Teodosia, în schimb, a suferit alături de el, a căutat să-l aline și Ion simțea că i se face dor de ființa asta care era numai suflet și dragoste. Au ajuns la Hudești cînd zilele scăzuseră bine, iar în timpul nopții izvora din necunoscut o undă de răcoare care făcea să se înfioare frunzele copacilor, prevestind schimbarea timpului și a firii.

Cînd și-a văzut feciorul, jupîneasa Teodosia s-a stăpînit cu greu să nu verse lacrimi de bucurie : Ion era frumos ca mai înainte, iar o umbră de tristețe care-i întuneca ușor chipul îl făcea și mai frumos. Pan Cosma n-a spus nimic, dar din felul în care se purta se vedea că i-a trecut pornirea împotriva păcatelor săvîrșite de fiul său. N-au avut însă vreme nici ca să se bucure nici ca să se supere de cele ce s-au petrecut în casa lor. Spre sfîrșitul lunii august trimișii domniei în toate colțurile pămîntului Moldovei au strigat ridicarea la oaste a țării. Staroștii și pîrcălabii credincioși lui Ștefăniță vodă și-au trimis oamenii în sate ca să-i cheme pe toți bărbații în

stare să poarte o armă la oaste. Domnul și țara erau primejduite de hicleni care veneau cu putere peste capul tuturor.

Boierul Cosma Movilă și-a chemat grabnic slugile din satele aflate în Țara de Sus, a poruncit ca oamenii din satele sale să se înfățișeze unde-și aveau locul fiecare sub steagul starostiilor și pîrcălabilor. Boierul ar fi dorit să-l aibă alături și pe cel de-al doilea fecior, dar lacrimile jupînesei Teodosia l-au înduplecat așa că a părăsit Hudeștii numai cu Ion și cu celelalte slugi, îndreptîndu-se spre Todireni, acolo unde hotărîse să-i vină, în caz de primejdie, și slugile din Țara de Jos. Vroia să se înfățișeze cu cît mai multă putere și să stea alături de domn cu toată credința așa cum au făcut și înaintașii săi. Drumul pe Jijia s-a făcut cu mare repeziciune. Întîlneau în drum pîlcuri de oameni călări, unii pe cai frumoși de rasă moldovenească, cei de rînd pe gloabele pămîntului în stare să rabde de foame și de frig, să se hrănească cu te miri ce. Acestor dobitoace, cînd li se schimba părul, primăvara, pînă să biruiască cel nou, neted și lucios, smocuri din cel vechi, murdar și spălăcit, stăruiau peste tot locul încît păreau că atunci ieșiseră hărtănite din colțul fiarelor. Cu căciuli înalte pe cap, deși încă nu se făcuse frig, dar se apropia toamna și nimeni nu știa cînd avea să se încheie socoteala cu pribegii, cu haine de dimie aruncate pe umeri, și dulamele strînse și legate în spatele șeii, păreau umbre pămîntii care se scurgeau pîlcuri, pîlcuri pe sate, pe stărostii, mergînd la trap mărunt, cu rare opriri, înotînd împotriva timpului și a distanțelor, în tropot mărunt, cu stăruință și vrednicie. Boierii cei mari și cu gînduri strîmbe îi priveau pe acești țărănoi cu ură și pufneau pe nări, la pretenția acestor sărăntoci de a se socoti tot boieri.

Erau mîndri de libertatea lor și era o cinste pentru ei ca să se bată pentru moșia cea mare care era țara, pentru domnul lor, în fața căruia se duceau fără sfială ca să se plîngă împotriva celor mari, atunci cînd aceștia năzuiau să-și întindă moșia lor și peste ocinile lor prăpădite. Niște nevoiași și nemernici care nu-și cunoșteau interesul. În loc să intre sub aripa ocrotitoare a unor mari boieri ca să scape de dăbilari și alți trimeși ai domniei și să fie datori numai cu dijma față de stăpîn, ei se puneau în coarne, își scoteau sulițele, săbiile, ghioagele și ce mai aveau și porneau război împotriva oricui, chiar și a domnului, dacă nu le păzea drepturile, ca să apere,

ce ? — niște curele de pămînt de pe care stringeau atît cît să nu moară de foame. Pas de te pune cu asemenea nebuni în stare să-și pună capetele pentru nimica toată. Acuma călăreau de sîrg, cu traista la șold, în care se afla pîine și brînză, tain pentru cîteva zile, cît să-și țină sufletul, fără să le pese de nimeni.

Și dacă ar fi fost numai ei. Dar pînă și nemernicii de pe moșiile boierești sau mănăstirești se ridicaseră. Era dreptul lor și nimeni nu-i putea împiedica să o pornească la chemarea domnului, cînd se făcea strigare să-i vină țara-n ajutor. În loc să stea țintuiți pe pămînturile pe care le munceau așa cum se întîmpla în toate țările pe care le cunoșteau ei, cei umblați și avuți, își îngăduiau să nu mai asculte de nimeni în asemenea împrejurări, în afară de oamenii domniei. Veneau și ei tot călări, care cu ce putea : ghioagă, arc făcut de mîna lor, coasa înfiptă în sus în coporîie, o porneau cu căciulile trase pînă-n ochi, gata să se schimbe în fiare dacă cineva s-ar fi legat de ei. Nu era bine să-i ia cineva în derîdere pentru că îndrăzneala lor nu cunoștea margini și din niște „vecini" prăpădiți te trezeai cu niște bătăuși care nu mai cunoșteau nici frica și nici cinstea ce se cuvenea celor mari.

Lui jupîn Cosma Movilă-i creștea inima cînd vedea că țara se ridică cu mic cu mare pentru domnul ei. Nu că i-ar fi plăcut domniei sale faptul că vecinii și-au părăsit moșiile pe care se hrăneau, dar nici nu prea-l supăra o asemenea apucătură, dacă așa s-a pomenit în țara asta românească. Țară mică, țară care scăpase din toate năcazurile ce se abătuseră asupra ei tocmai pentru că tot omul era dator s-o apere, așa cum grăise și măria sa Ștefăniță cu multă înțelepciune la adunarea de la Suceava, de la începutul verii. Mai știa pan Cosma că este așa și din cele trăite de domnia sa în anii cînd s-a luptat și l-a slujit cu credință pe măria sa Ștefan vodă cel Bătrîn. Cîți n-au vrut să ne cotropească țara ? A venit hantătar și Mahmet sultanul cu toată puterea lor, și-a încercat norocul și Matiaș craiul. Pe toți aceștia nu i-a apucat pan Cosma, pentru că ori abia se născuse, ori era prea mic ca să pună mîna pe o armă. Era însă în toată puterea, cînd a venit Olbricht, craiul leșesc, cu toată puterea, cît era oaste de nu i se cunoștea numărul. Ce s-ar fi făcut marele domn dacă s-ar fi bizuit numai pe boieri ? Ar fi făcut el față puhoiului

numai cu cîteva mii de oameni călări cîți erau ei, boierii Moldovei ?

Pesemne, gîndea boierul de la Hudești, așa i-a fost dată țării ceștia să aibă o alcătuire osebită tocmai pentru a scăpa de toate răutățile care o pîndeau de peste tot locul. Iar acum, de parcă n-ar fi fost de-ajuns cîți îi rîvneau pămîntul, s-a împietrit și inima celor mari și se ridică fără nici o sfială împotriva domnului și a vechilor orînduieli, aducînd și străini cu ei pe capul bietei țări.

Sara, la popasuri, în jurul focurilor, oamenii se întrebau și încercau să ghicească cu ce putere vine dușmanul. Nu era încă prea frig ca să facă focul, dar așa-i obiceiul românului, cînd a găsit loc de mas peste noapte, adună cîteva găteje și încropește un foc, chiar și cînd nu-i de trebuință. Focul înseamnă vatră, adică legătura cu pămîntul pe care te afli și lumina lui poate să-i apere pe oameni de multe rele, el curăță și sfințește locul unde a fost făcut și oamenii știau sau simțeau că este așa, din care pricină se și sfiau să spurce un asemenea loc, ferindu-l la nevoie. Mai întîi că alunga întunericul, care se află sub puterea Celui Rău, iar întunericul cîte n-ascunde ? Răpuși de oboseală, oamenii cădeau roată în jurul focului, după ce puseseră piedici cailor și cînd se crăpa de ziuă își adunau lucrurile, le urcau pe cai și porneau iarăși neosteniți la drum. Pan Cosma întîlnise nenumărate pîlcuri de orheieni, soroceni, iar slugile sale, pe care i-a întîlnit la Todireni, i-au spus că lăpușnenii și tighecenii, cu toată Țara de Jos, se îndreaptă spre Cetatea Nouă a Romanului unde pusese domnul beleag, adică tabăra unde urma să se adune cei ce rămăseseră credincioși domniei.

De la Todireni, pan Cosma Movilă cu ceata lui a trecut peste culmile domoale dintre Jijia și Miletin, după care a luat-o spre Hîrlău și de aici la Tîrgu Frumos, coborînd apoi pe apa Siretului pînă aproape de Roman, unde se afla beleagul. Ștefăniță alesese acest loc pentru că de aici el s-ar fi putut repezi în calea dușmanului ori de unde s-ar ivi acesta. Față de pasurile care duceau dincolo de munte el se afla la mijloc, iar de Lehia, de unde ar fi putut năvăli pribegii, la o depărtare care să-i îngăduie răgazul să strîngă o oaste cît mai numeroasă.

Primul lucru pe care l-a făcut Cosma Movilă a fost acela de a se înfățișa domnului cu ceata lui. Ca mare boier, se

cuvenea să facă acest lucru și Ștefăniță l-a primit cu mare bucurie. Alături de bătrînul boier sta feciorul lui cel mare. Umblaseră unele zvonuri în legătură cu unele fapte ale acestui fecior, dar nu mai era timp acum de deslușit vorbele care umblau în toată țara, nu numai despre Ion Movilă dar și despre alții. El era acum alături de tatăl său, purta o platoșă de oțel după moda leșească, frumos lucrată care primea și întorcea lumina soarelui în fulgere scurte. În spatele celor doi boieri erau rînduiți treizeci de slugi, bărbați aleși, unul și unul, cu cămăși grele de zale peste îmbrăcăminte și coifuri de oțel, pe cai puternici și iuți. Cetele unor asemenea boieri erau floarea oastei moldovene și multe asemenea cete se aflau acum sub puterea vrăjmașilor domnului. Ștefăniță i-a mulțumit lui pan Cosma pentru credința lui. A doua oară într-un an, faptă care l-a bucurat pe bătrînul boier și l-a făcut pe Ion să se simtă stingher și vinovat. Era acum sănătos trupește, dar icoana fetei pîrcălabului Condrea nu se șterse din inima lui. L-a ascultat pe tatăl său și a pornit chiar cu bucurie la oaste. Nădăjduia că înfruntarea dintre pribegi și domn ar fi putut să-i aducă și mîntuirea lui. Nu știa cum ar fi putut să-i vină această mîntuire și nici nu vroia să pună în cumpănă credința față de domn și soarta dragostei lui. Spera într-o minune, pe care minune n-o vedea nici el prea lămurit. Poate că norocul lui cel bun avea să-l slujească de data aceasta și să-i aducă alinarea de care avea atîta nevoie. Acum sta în fața stăpînului țării care se bucura de credința tătînelui său, deci și de credința lui. A simțit cum îl scutură fiorii, pentru că pe fața nevăzută a sufletului său biruise uneori nădejdea împlinirii dorințelor lui în pofida celor vroite și nădăjduite de domn. Și nici acum inima lui nu-i da ghes să făgăduiască, măcar în închipuirea sa, credință cuiva care era cu puțin mai în vîrstă ca el, dar care știa să întruchipeze toată măreția cuvenită unui domn pe deplin stăpîn pe el și stăpîn pe alții. Îl zăpăcea credința nestrămutată a tatălui său. Puterea și bogăția îl îndrituiau să facă parte din sfatul domnesc și iaca, trecuseră zece ani de cînd nimeni nu s-a gîndit la una ca asta. Și, în loc să fie supărat, pan Cosma se purta ca și cum ar fi fost omul căruia i se arătase numai cinstire din partea domniei. I se părea că neamului lui i se făcuse o nedreptate. Cu toate că avea multe pe inimă, pentru a nu-l privi cu dragoste pe domnul său, Ion nu înțelegea de ce stăruia în el un

simțămînt de supunere și de credință față de acesta atunci cînd se afla în preajma domnului. Nu mai înțelegea nici el bine ce ar trebui să facă pentru a fi cu sufletul curat față de cei cărora le era îndatorat cu o asemenea stare. N-a primit cu bucurie poftirea domnului făcută tatălui său de a lua parte la sfatul ce avea să se țină în cortul măriei sale sau în Cetatea cea Nouă a Romanului. I s-a părut firesc să fie așa. Ceea ce-l turbura pe feciorul de boier era războiul în sine. Era pentru prima dată cînd avea să ia parte la o înfruntare pe viață și pe moarte între oameni. Această înfruntare era înfricoșătoare pentru că oamenii de același neam și aceeași lege urmau să se ucidă cu încrîncenare unii pe alții. Era ca și o luptă între frați. Pentru prima dată în viața lui avea să ia parte la o bătălie. Va trebui să ucidă ca să nu fie ucis, avea să stea față-n față cu moartea. Nu-i era frică, în starea în care se afla, dar nici nu se gîndea cu nepăsare la ea și-l tulbura și mai mult gîndul că n-a avut norocul ca această primă și cea mai de seamă încercare din viața unui bărbat să se fi petrecut cu un dușman de altă limbă și altă lege. I-ar fi fost ușor să știe că se bate pentru moșia lor, pentru marea moșie care era țara, că se bate pentru libertate, pentru credință, pentru neamul și urmașii neamului său, pe cînd așa? Unii boieri l-au hiclenit pe domn, dar sînt numai cîțiva? Nu s-a aflat, în drum spre Roman, că și alți boieri, care nu pribegiseră, au trecut de partea celor care s-au ridicat împotriva lui Ștefăniță? Greșește unul, doi, dar să greșească atîția! Nu cumva or avea și ei o dreptate a lor pe care n-o înțelege el? Îi era teamă să-i destăinuiască lui pan Cosma asemenea gînduri, pentru că-l vedea prea strîns legat de credința lui față de domnie, iar cu alți boieri, pe care-i întîlniseră în drum și cu care tatăl său stătuse în mai multe rînduri la sfat, iar nu intrase în vorbă din sfială dar și dintr-o nelămurită teamă față de pan Cosma. Îi cășunase atîta necaz tatălui și cînd a înțeles cît ar fi însemnat pentru pan Cosma hiclenirea lui, a crezut că e mai bine să fie ascultător și cuminte pentru o vreme, nu ca să-i intre lui în voie, dar ca să n-o supere pe jupîneasa de la Hudești, s-o știe liniștită și mai ales să n-adaoge la grijile ei și alte necazuri pe care le-ar fi adus el pe capul neamului său.

Erau zile pline de lumină, o lumină blîndă de toamnă, iar dimineața în răsăritul soarelui erau asemenea limpezimi că se vedeau strălucind Ceahlăul și mai spre miazăzi, culmile

domoale ale Tarcăului. Tabăra se întocmea de pe o zi pe alta, pe măsură ce veneau oamenii altor ținuturi. În timp ce iscoadele aduceau vești despre mișcările pribegilor, la beleagul de lîngă Roman se putea vedea acum că de partea domnului era cea mai mare parte a țării. Domnia se bucura de credința celor mulți și Ștefăniță înțelegea și mai bine, în asemenea împrejurări, că datoria unui domn drept este aceea de a-i apăra pe cei slabi împotriva celor puternici. Tăria domnului și tăria țării nu sta numai în boierii cei mari și nici măcar în toți boierii. Răzășimea era o parte de nădejde din oastea țării și nici ceilalți oameni de rînd nu erau de lepădat. Pe toți aceștia nu trebuia să-i uite un domn care dorea să fie atotputernic. Erau buni să plătească birul, dar iată-i acum venind să-și pună capetele pentru domnul lor. De data aceasta era vorba nu de soarta țării, ci de scaunul lui Ștefăniță și după cîte înțelegeau ei cu mintea lor, era vorba și de o soartă ceva mai rea pe care pribegii ar fi dorit să le-o croiască pentru vremurile viitoare.

În primele zile ale lunii septembrie, din șirurile aduse de iscoade se vedea limpede că cea mai mare parte a pribegilor venea din Transilvania prin pasul Ghimeș-Palanca. Laioș craiul nu-i putuse opri, pentru că nu avea nici o putere în aceste părți, iar domnii locului nu-i priveau cu ochi răi pe pribegi, îngăduindu-le să treacă nestingheriți peste moșiile lor și să tocmească oameni în leafă ori în dobîndă atît cît credeau de cuviință și-i țineau băierile pungilor. În loc să ajungă la Roman, unii dintre boieri au ținut drumul înainte spre soare-apune în întîmpinarea pribegilor. La trei septembrie cetele pribegilor răzbeau la Bacău, unde rămîneau o zi ca să aștepte întăriri din Țara de Jos. În următoarele două zile au început să urce pe îndelete pe valea Siretului spre Roman. Petre Cărăbăț nu era mulțumit de cîți oameni veniseră la chemarea lui și trăgea nădejdea că mulți alții îl vor ajunge din urmă. În șase septembrie pe seară, pribegii ajungeau la Chelărești. Dincolo de apa Moldovei se vedea cetatea ridicată de Ștefan Vodă cel Bătrîn și tîrgul Romanului. Știau că Ștefăniță este cu oastea acolo, dar în afara unor pîlcuri de călăreți care se trăgeau repede îndărăt, nu-și dădeau seama cîtă oaste este în fața lor. La sfatul ținut la Trifești, unde a înnoptat oastea pribegilor, s-a hotărît să rămînă pe loc pînă află ce putere le stă împotrivă. Nu trebuia să se grăbească și să atace ei mai întîi. Ei trebuiau să aștepte pe malul drept

al Moldovei. Dacă Ştefăniţă vroia să-i atace, atunci să treacă el apa, pe malul pe care se aflau ei. De nu, era dată poruncă strașnică să nu se clintească nici un pîlc de oaste înainte. Conducătorul cu numele era Petru Pribeagul, în fapt cel care avea însărcinarea să-i ducă pe oameni la luptă era Petrea Cărăbăţ. Pîlcurile de boieri şi de mercenari pedeştri şi călări, tocmiţi în Polonia şi Transilvania erau conduse de pîrcălabii Condrea şi Costea, Cosma Şarpe trebuia să stea în preajma viitorului domn. Trotuşan logofătul şi Săcuian ceaşnicul, deşi se lipiseră de la început de boierii care se ridicaseră împotriva lui Ştefăniţă, rămăseseră în Transilvania spre marea mînie şi nemulţumire a lui Cosma Şarpe şi a lui Petrea Cărăbăţ.

X

În aceeaşi seară, în tabăra de la Roman, Ştefăniţă ţinea sfat cu toţi boierii. Domnul avea să conducă oastea. Petrică hatmanul avea să fie în faţa domnului cu cetele boierilor. Pe partea stîngă, peste răzăşimea călare era numit Grozav, pîrcălabul Romanului. Huru spătar şi Barbovschi aveau să conducă pe partea dreaptă, unde se aflau boiernaşii şi lefegiii. Gloatele pedestre aveau să stea în spatele domnului împărţite în mai multe pîlcuri aflate sub conducerea postelnicului Liciu, Comisului Hîrsu şi a pîrcălabilor Vlad şi Scripcă. Ceilalţi boieri din sfat, cu cetele lor trebuiau să stea în preajma domnului. Acelaşi lucru i s-a cerut lui Cosma Movilă. Lui Ion nu i-a plăcut o asemenea cinste. Ar fi vrut să fie în faţă, lîngă boierii aflaţi sub conducerea lui Petrică hatmanul. Dar voia era la alţii şi el a trebuit să se supună.

În zorii zilei de şapte septembrie, cînd primele raze de soare făceau să răsară din umbre crestele Ceahlăului, oastea domnească s-a pus în mişcare în luncile Moldovei unde nu se făcuse încă lumină deplină. Cete de călăreţi trecuseră mai înainte apa şi înaintaseră spre Trifeşti. Oastea a trecut cu tocmeală peste Moldova, după care s-a rînduit aşa cum fusese

hotărît în Sfatul ținut decuseară. Totul s-a făptuit fără sunet de tobe sau trîmbiță. Se auzeau numai glasurile căpeteniilor poruncind scurt și era o minune să-i vezi pe oamenii rupți de pe ogoarele lor cum se mișcau și se orînduiau de parcă oastea le era meșteșugul de căpetenie.

Străjile pribegilor cum au simțit că oastea lui Ștefăniță se mișcă au dat de veste căpeteniilor lor. Oamenii și-au pregătit cele de trebuință pentru luptă cu mare grabă și întreaga tabără aștepta poruncile celor mari. Cosma Șarpe, Petrea Cărăbăț, Condrea și Costea au grăbit spre buza dealului pentru a se dumeri în legătură cu puterea oastei lui Ștefăniță. Erau însoțiți și de căpitanii mercenarilor aduși din Polonia și din Transilvania. Nu le-a fost greu să-și dea seama că în fața lor se afla o oaste numeroasă, mai numeroasă decît aceea pe care izbutiseră s-o ridice ei. Deși numărul boierilor care se alipiseră pribegilor, de cum trecuseră munții în Moldova, era destul de mare, se vădea în dimineața zilei de șapte septembrie că rămăseseră încă mulți din cinul lor alături de Ștefăniță.

— Gloatele sînt împotriva noastră, a mîrîit în barbă Petrea Cărăbăț. Toți momîrlanii și netrebnicii, toată pleava care-ar trebui să stea cu fruntea în țărînă, iată că s-au ridicat la oaste, mîndră oaste, bună de păzit turmele și de mînat porcii la jir.

Vorbele fostului vornic de Țara de Jos n-au fost luate în seamă de tovarășii săi care priveau îngîndurați felul cum se buluceau și se orînduia pîlc după pîlc călărimea și pedestrimea lui Ștefăniță. Erau ei netrebnici și nu oșteni adevărați, dar erau mulți. La așa ceva nu se așteptaseră. Ei își închipuiseră că vor avea de luptat cu puțini lefegii din jurul domnului, cu cetele cîtorva boieri rămași credincioși acestuia, poate și cu boiernașii cu care marii boieri aveau din ce în ce mai numeroase pricini, dar în socotelile lor nu intraseră oamenii pămîntului, nu crezuseră că îi va sări toată țara într-ajutor. Era prostime multă sub steagurile domnului, care nu se putea măsura ca îndemînare și nici ca vitejie cu ei, care erau boieri mari și n-avuseseră în viața lor altă grijă decît aceea de a deprinde din fragedă tinerețe mînuirea paloșului, a lăncei, a arcului. Mai erau și răzeșii, unii pedestriți, alții călări și nu era greu să-i deosebești de oastea boierească. Îmbrăcămintea lor era de culoarea pămîntului, erau mai bine înarmați și nu cunoșteau ce-i frica. Nici moartea nu-i speria pe neamul ăsta

de oameni al dracului de îndărătnic, mergeau la luptă ca la nuntă, fără fereală, încredințat fiind fiecare că de-i va fi să moară, se va întîmpla oricum, iar de-i va fi să scape, va scăpa și din iad. Cum ți-o fi scris, spuneau ei, și nu le mai păsa de nimeni, lepădau orice grijă și porneau la luptă cu inima ușoară, ca la orice altă muncă ce se cerea să fie făcută temeinic și la timp. Scoteau strigăte înfricoșate cînd porneau la luptă, iscîndu-se o hărmălaie că nu se mai înțelegea ce se petrece nici în cer nici pe pămînt, știau să se sprijine unii pe alții, erau sprinteni și aveau vînă tare, stau dîrji ceasuri în șir, fără șovăire, fără să simtă slăbiciunea brațului de-atîta trudă. Erau niște mișei, niște sărăntoci. Cea mai mare parte dintre ei veneau la oaste cu sumanele de nuntă, care erau acum păstrate pentru moarte, pentru că altele și de mai aveau, erau sparte și nu se cuvenea să se înfățișeze domnului cu nădragii rupți în părțile rușinoase. Trebuiau să arate bine la nuntă și la înmormîntare, iar războiul era un soi de nuntă cu multe înmormîntări, înmormîntare încă cu fală, pentru că moartea nu-l doborîse pe om ca pe un netrebnic din pricina bătrîneții sau a vreunei slăbiciuni trupești, ci ca pe un viteaz, în plină putere și în folosul tuturor. Cînd toată oastea lui Ștefăniță s-a orînduit în valea Moldovei, o parte din călărime urcînd coasta mai în sus de Trifești, căpeteniile pribegilor au hotărît ce trebuie făcut într-o asemenea împrejurare. Deși își dădeau seama că în fața lor stă multă oaste a cărei putere nu trebuia luată în derîdere, au fost toți de părere că este potrivit ca să se primească lupta. Fuseseră făcute prea multe sforțări ca să adune atîta oaste și era păcat să nu-și cerce norocul acum. Numai că orînduiala făcută decuseară trebuia lăsată de o parte și lupta avea să se desfășoare după un alt tipic. Oastea pribegilor era alcătuită din călărime. Era o oaste aleasă și ca oameni și ca arme. Ca să biruie, s-a hotărît ca să atace, în rînduri strînse și într-o singură alcătuire. Îi aveau în față pe boierii credincioși lui Ștefăniță, călărime răzășească și lefegii, floarea oastei domnului. Dacă această oaste era ruptă de o izbitură puternică, atunci bătălia era ca și cîștigată. Iureșul trebuia să se prelungească și peste pedestrimea din spate, pentru ca izbînda să fie deplină.

S-au format pîlcurile ce trebuiau să meargă unul alături de celălalt și au coborît pe îndelete în lunca Moldovei, loc larg și neted numai bun pentru desfășurarea unei oști de călăreți.

Soarele se înălța pe boltă înecînd în lumină întreaga vale a Moldovei. Nu era nici cald nici frig, o vreme numai bună pentru o treabă ca aceea pentru care se afla atita mulțime de oameni în lunca Moldovei nici că se putea. Pe măsură ce se apropia clipa cînd va sta față-n față cu un om pe care nu-l cunoștea, dar pe care trebuia să-l supună pentru a nu fi răpus, Ion simțea cum îl cuprinde o stare de neliniște și parcă de slăbiciune. Cercîndu-și armele pentru a le ști la locul lor, a rămas descumpănit. Sabia dreaptă, cu două tăișuri, i se părea o jucărie, atît era de ușoară. Îi era teamă că nu va putea cu o sculă așa de bicisnică să poată vătăma pe vrăjmașul necunoscut pe care-l vedea ca pe un uriaș gata să se prăvale asupra lui și să-l strivească. S-a uitat la tătîne-său și boierul Cosma Movilă nu arăta nici o îngrijorare. Sta în șa neclintit, nu-i păsa cine se află în față nici cu ce putere avea să se înfrunte el și ai lui. Ion s-a uitat în spate și pe fețele slugilor lui pan Cosma se citea aceeași liniște. I-a întîlnit privirea lui Nicoară, și acesta a făcut un semn din ochi și cu capul, ceea ce-nsemna că toate au să fie așa cum trebuie. În clipa aceea s-au auzit chiuituri în depărtare, apoi ropotul surd al copitelor izbind pămîntul și valul de călăreți care se aflau în față s-au mișcat, punînd repede caii la trap. A urmat izbitura dintre cele două valuri de călăreți și lupta s-a purtat o vreme, fără să încline nici de o parte nici de alta. Cînd pe partea lui Huru și Barbovschi s-a simțit o oarecare slăbire, apoi cînd și inima oastei și pe partea lui Grozav s-au ivit semne că pribegii sînt gata să-i cotropească pe oamenii domnului, Ștefăniță a ridicat spada domnească tăind văzduhul cu ea și, în clipa aceea, cu domnul în frunte s-au prăvălit înainte cetele boierești, urmate la pas domol de pedestrime care trebuia să sprijine mai întîi cele două aripi aflate în nevoie și după aceea să se repeadă acolo unde era de trebuință vrednicia celor mulți.

Ion s-a folosit mai întîi de lance și lovitura a fost atît de puternică, încît n-a mai putut-o desprinde din trupul celui ce să prăvălea. Era amețit, toate i se învăluiau în față, nu izbutea să deslușească decît locul unde trebuia să izbească. Scutul sau sabia înlăturau lovituri pe care le ghicea mai degrabă. Alături îi simțea pe oamenii lui pan Cosma cum lucrau cu multă sîrguință și îndîrjire. Pe măsură ce trecea timpul, clipele nu mai erau nemăsurate, cît un veac, lucrurile începeau

să se retragă în matca lor, iar mișcările deveneau mai limpezi. Ion a început să deslușească ce-i cu el și ce este în jurul său. O mișcare spre dreapta și roibul asculta și lua parte la luptă ajutîndu-și stăpînul, de parcă ar fi fost o ființă cugetătoare, o împunsătură dibace urmată de descumpănirea și apoi de prăbușirea celui atins. O namilă-n față, pregătindu-se să-l zdrobească cu o lovitură năpraznică de ghioagă, dar săgeata țintită fără greș de Cîrstea l-a făcut să se holbeze mai întîi și apoi să se frîngă-n două peste oblîncul șeii. După aceea s-a petrecut un lucru pe care el nu l-a înțeles : în față, falnic, cu sabia pătată de sînge, neînduplecat în priviri i-a apărut Condrea părcălabul. Pentru o clipă, Ion a rămas descumpănit, și pînă să se dumirească ce se-ntîmplă cu el, a simțit cum îl săgetează ceva fierbinte. A încercat să-și sprijine bine picioarele în scările de la șa, dar o negură ca o aripă uriașă de pasăre i-a acoperit treptat ochii și atît a putut să-și dea seama că este pierdut și n-a mai simțit și n-a mai știut nimic din cele ce se petreceau în jurul lui.

XI

S-au vălmășit în minte-i chipuri cunoscute și neștiute, apăreau împărecheri stranii, se topeau ca să facă loc altora ca, la rîndul lor, și ele să dispară, alunecînd de parcă n-ar fi avut trupuri din carne și oase care să le pună în legătură trainică cu pămîntul. Această fugă halucinantă a fețelor era însoțită de un vuiet nemaipomenit. Strigăte și țipete, izvorîte nu se știe de unde, făceau să fie înfricoșătoare această vedenie. Chiar și atunci cînd pe chipurile ce se prindeau într-o neostenită mișcare se vădea o mare veselie, nu era vorba de o bucurie pămîntească, ochii lor aveau o sticlire de gheață care făcea ca rîsul să se preschimbe-n rînjet. Și din această vălmășeală a răsărit chipul bărbos al lui Condrea, pe fața căruia se vedea un zîmbet drăcesc, și creștea matahala acoperind toată zarea, se apropia amenințînd cu o ghioagă uriașă, bucu-

rîndu-se dinainte că nu-i va scăpa prada care avea să fie strivită într-o clipă. Ion a încercat să se ferească, să fugă, dar picioarele nu i se puteau desprinde de pămînt, și l-a cuprins o groază fără margini. După care toate au fost supte de o putere năpraznică spre una dintre laturile zării și nori vineți au acoperit iarăși firea. S-au așternut și cîteva clipe de mare liniște, clipe care au durat cît un veac, pe care le-ar fi dorit fără de sfîrșit, cînd i s-a arătat chipul Măgdălinei. Venea și ea pe trîmbe de lumină care o purtau pe deasupra unor pajiști ce se întindeau la nesfîrșit, sta cu capul puțin aplecat într-o parte și se citea pe chipul ei o tristețe nemărginită. L-a privit fără ură, fără bucurie sau fără milă, ca și cum l-ar fi privit un străin pe care nu-l văzuse niciodată. Era un gînd al ei pe care el îl înțelegea fără ca ea să rostească o vorbă. A întins mîinile spre ea și a strigat-o cu un glas în care el vroia să fie și dragoste și disperare, dar fata luneca încet fără să ia aminte la nimic. Și atunci, aceeași pasăre neagră ce și-a întins aripile peste mintea și lumina ochilor lui, s-a repezit cu ghiarele ca niște cîngi de oțel ca s-o prindă pe fată și s-o ducă pe alte tărîmuri și Ion a strigat înnebunit că o pierde iarăși fără ca măcar să-i fi auzit glasul, a vrut să se repeadă spre fată, dar n-a izbutit să-și urnească trupul care era țintuit de pămînt și s-au topit iarăși și s-au vălmășit toate rămînind stăruitoare țipetele de mai înainte care izbucniseră, însoțite de izbituri de fiare ce sunau ascuțit prefăcîndu-se în șuierături nefiresc de puternice care făceau să-i țiuie urechile și tot capul. Și negura a cuprins iarăși toată ființa lui Ion și flăcăul a simțit nevoia să vislească în sus, spre înălțimi ca să descopere un fir cît de mic de lumină. Hăuri se căscau deasupra altor hăuri și el încerca să se smulgă din întunericul care-l trăgea în jos, lipindu-se de el ca o smoală fierbinte, năclăindu-i trupul și sufletul, aburi se vălătuceau în sus învăluindu-l și încordarea lui a crescut, dorul și năzuința spre lumină au fost și mai puternice. Și atunci s-a împlinit minunea : întunericul și fumul aburilor s-au vîrtejit, alungîndu-se cerc după cerc pînă cînd s-a făcut o spărtură prin care a răzbit lumina și albastrul cerului. A clipit nedumerit pentru că n-a înțeles ce se întîmplase cu el. Lumina și culoarea cerului au fost rupte de trupuri de oameni, adică părți de trupuri pe care le putea zări el și de copite sau crupe de cai care se împingeau cu mare strigare și se sprijineau unii pe alții. Încet, încet Ion

și-a dat seama ce s-a întîmplat cu el. Trăia deci și lupta se purta mai departe. A încercat să privească locul unde se afla căzut dar n-a putut să-și miște în voie capul. A zărit spre dreapta, nu departe de umărul lui, cum atîrna capul unui țăran, asta se vedea după căciulă, frînt parcă din grumaz. I se prelinsese o dîră de sînge la colțul gurii și rămăsese cu capul ridicat într-o parte, cu ochii deschisi, privind neclintit în tina cu care trupul lui se înfrățise iarăși pentru veșnicie. Ion a încercat să-și miște o mînă ca să se sprijine în ea, dar o durere ascuțită l-a săgetat iarăși. Aceeași aburi, ca un fum alb s-au învălătucit acoperindu-i ochii și ființa lui a lunecat iarăși în întunericul care l-a sorbit fără să i se mai poată împotrivi.

Cînd a pornit la atac măria sa Ștefăniță Vodă, cu cetele de boieri care stătuseră în preajma lui și cu lefegiii pe care-i ținea domnia, s-a urnit și gloata pedestră ca să sprijine străduania celor din față.

Năvala pribegilor a fost oprită, zadarnic s-a vîrtejit în mai multe rînduri ca să poată frînge puterea din fața lor, că n-a fost chip : Cetele lor s-au tălăzuit fără să poată trece peste digul de care se izbeau, lupta s-a încins temeinic pe toată linia de bătaie și asta însemna pieirea lor, pentru că puterea cea mare și multă se afla de partea domnului. Petrea Cărăbăț, bătrînul Cosma Șarpe și alte căpetenii ale pribegilor au cercat să-și ducă cu multă vitejie cetele la luptă, fără să se cruțe, îmbărbătîndu-i pe ceilalți cu curajul lor. Ci nimica nu au folosit pentru că în inima pribegilor a început să-și facă loc frica și spaima. Știindu-și moartea de-a pururea înaintea ochilor și că nici loc de odihnă nu se află pentru ei, nu le-a mai stat inima la război. Au picat mulți dintre ei. Condrea pârcălabul, după ce l-a împuns pe Ion, a încercat să sprijine o lovitură dintr-o latură pe care se grăbea să i-o dea lui Nicoară, care venise în ajutorul stăpînului său, dar n-a mai avut timp să-l întîmpine pe Pătru Manciu care l-a izbit cu sete peste coiful de oțel, după care l-a împuns de pe cal și i-a pus juvățul de gît. A fost prins și cel de-al doilea pârcălab de la Neamț. Aceeași soartă au avut și alții, fiind cutropiți pribegii de numărul cel mare al oamenilor domniei. Alții au fost hăcuiți și nu se putea aștepta nimeni la nici o îndurare. Acum nu mai era vorba de o luptă oarecare, avea loc o răfuială între cei de rînd și boierii care nu mai cunoșteau nici o îngrădire în pofta lor de a avea pămînt și putere.

După o vreme pribegii și-au dat seama că vor pieri cu toții, căci nu pot izbîndi pe un domn căruia i-au sărit țara într-ajutor. Și atunci, în frunte cu Petrea Cărăbăț, cu Cosma Șarpe și cu pretendentul Petru Pribeagul au năzuit în jos, spre Bacău, ca să apuce calea munților și să scape în Transilvania.

N-au putut să rupă lupta cu tocmeală, ci s-a răschirat oastea lor fugind care încotro au văzut cu ochii. Cei ce-au izbutit să-i urmeze pe căpeteniile lor au scăpat cu bine, fără prea mare sminteală, cei care s-au răsfirat însă în cete mici, au fost urmăriți prin păduri și pe potecile de munte, unii fiind prinși, mulți dintre ei fiind măcelăriți.

Ștefăniță, mulțumit de izbîndă, a trimis numai o mică parte din călărimea sa ca să ia urma pribegilor, pe ceilalți i-a mai oprit o zi pe loc, după care i-a slobozit la cășile lor. În ziua aceea, cînd au rămas cu toții în preajma domniei a avut loc și o judecată a pribegilor prinși. Domnul a hotărît să li se taie capetile ca mari trădători ce erau și atunci au pierit Condrea, Costea părcălab, Sima vistiernicul, Ivanco logofătul și mulți alții, că osteniseră călăii de atîta muncă. Pe alții, domnul i-a răsplătit cum se cuvine și mulți inși au fost dăruiți și multora li s-a făcut cinstea de a fi numiți viteji de către domn.

S-au grijit apoi fiecare de morții și de rănițiii lor. Bătrînului Cosma Movilă, Ștefăniță i-a mulțumit pentru credința arătată și l-a chemat pe doftorul măriei sale ca să-i dea îngrijire feciorului de boier. Slugile lui Cosma au tocmit un soi de împletitură pe doi pari care au fost legați de doi cai și pe împletitură au așternut pocladă și straie după care l-au pus peste ele pe Ion. Tînărul a izbutit să mai deschidă ochii odată cînd au pornit la drum, de la Tîrgul Romanului spre Hudești și a înțeles că viața lui este în mare primejdie. Încurajările celor din jur porneau din inimă, dar prea erau rostite cu un ce, în glas, care l-au făcut să priceapă că norocul lui cel bun de pînă atunci l-a părăsit. Simțea o durere ascuțită lîngă umărul drept dar nu-și da seama ce s-a întîmplat. Ghicea că nu este bine ce se petrecea cu el. Dacă ar fi fost ceva ușor nu și-ar fi pierdut firea de atîtea ori și nici n-ar fi zăcut în neștire. Dar nu apuca să revină printre cei vii și iarăși se afunda în neștiință și întuneric. Boierul cel bătrîn știa că fiului său i-ar fi prins mai bine să stea nemișcat,

dar nu avea nici o curte pe aproape și nici nu putea s-o lase pe jupîneasa lui să se prăpădească de grijă. Poruncise să meargă la Hudești pentru că acolo feciorul avea să fie bine îngrijit. Printre oamenii săi se afla și unul priceput în oblojitul rănilor, Avram din Balasănești, vornic al curților boierești de dincolo de Prut.

Au călătorit greu, pentru că se mișcau cu multă îngrijire ca să nu-i dăuneze feciorului lui Cosma Movilă. Avram avea mînă ușoară, era în stare să pună la loc orice os rupt sau numai sărit din încheietură, dintr-o singură mișcare, și fără prea multă durere. Cel oblojit de el simțea o junghietură mare și cînd se holba de durere și încerca să sloboadă un răcnet, simțea cum se alină și se ostoia durerea de parcă era luată cu mîna. Avram era slab în descîntece. Asta era o treabă a muierilor, nu a bărbaților. Cunoștea însă puterea multor buruieni și știa cum să se folosească de ele pentru a vindeca răni diferite. I-a mărturisit stăpînului că rana lui Ion este cu mare primejdie. Va putea să scape dacă îl va ajuta tinerețea și puterea lui.

După o săptămînă de drum, boierul Cosma cu slugile pe care le avea în Țara de Sus își făcea intrarea în curțile de pe apa Bașeului. Jupîneasa Teodosia, care stătuse de veghe în ultimele zile cînd la Hudești începuseră să vină vești despre ciocnirile și lupta cu pribegii, vești amestecate din care nu puteai lămuri mare lucru, cerceta ba bobii, ba visele avute, cu o țigancă bătrînă și pricepută, în nădejdea că va deslușî ceva din ceea ce se petrecea departe de casa ei. Nici unele, nici altele nu i-au dezvăluit nici o taină și iată acum, pe porțile curților domniei sale pătrundea ceata de oamenii care-i slujeau pe ei, pe urmașii Hudicești și pe fețele lor nu se citea bucuria întoarcerii la vatră. Un semn rău și ochii jupînesei au căutat pricina acestui rău, l-a zărit pe pan Cosma, nu l-a zărit însă pe Ion și printre călăreți a văzut targa purtată de cai și a înțeles că nenorocirea s-a abătut asupra casei lor. A dat un țipăt ascuțit, s-a clătinat o clipă și slugile i-au sărit în ajutor, după care a strigat cu glas mare și a cerut să i se spună dacă feciorul ei trăiește sau nu. Pan Cosma a grăbit, s-a aflat repede lîngă ea și i-a strigat și el, la rîndul său, că Ion trăiește.

Jupîneasa Teodosia s-a întors spre femei, a cerut să vină Rafira, țiganca pe care toată lumea o socotea a fi un vraci neîntrecut, a poruncit să i se fiarbă apă și să se pregătească odaia cea de lîngă cuhnie pentru Ion. După care le-a cerut oamenilor să coboare cît mai repede pe fecior. Acesta începuse să aibă și o ușoară fierbințeală. Avram spunea că asta nu e bine deloc. Jupîneasa și-a privit feciorul care zăcea alb și neputincios și iar a simțit o mare slăbiciune în trupul său după care, însoțindu-l, mărturisea cu o voce abia stăpînită, printre lacrimi, toată dragostea și durerea pe care le trăia dumneaei în acele clipe. Era o jelanie, ca la mort, și asta l-a mîniat pe pan Cosma, care și-a văzut de ale sale și ale slugilor. Viața trebuia să intre iarăși pe făgașul ei firesc, după această turburare pe care o stîrnise nebunia marilor boieri ai țării. Armele trebuiau curățate și îngrijite ca niște lucruri de preț ce erau. Cît îl privește pe fiu-său, dracu să mai înțeleagă, păgubos ca ăsta rar să mai vezi pe cineva. Cînd să te aștepți la mari foloase din partea lui, căpiază după o muierușcă și bate hotarele ca s-o găsească, iar la război, să-i plîngi de milă nu alta. Pan Cosma nu-și putea închipui cum un tînăr cu îndemînarea lui Ion s-a lăsat răpus, de un războinic bun ce-i drept, dar feciorul său nu era singur, slugi vrednice, a căror vitejie a fost dovedită în atîtea rînduri, erau alături de el, îl putea deci dovedi el pe Condrea. Nicoară spune că a fost ceva acolo, nici el nu știe bine ce, numai Ion de se va înzdrăveni va putea să lămurească, dar la război nu-ți este îngăduit să ai clipe de șovăială sau de nebăgare de seamă. Dacă nu omori tu, te omoară dușmanul pe tine. Să nu ție minte o învățătură atît de simplă ! Pe ce lume și-o fi închipuit că trăiește băiatul ăsta ? O mîngîiere avea pan Cosma : ceilalți feciori, deși mai mici, se arătau a fi cu picioarele pe pămînt, nu cum era zăludul ăl mare. Era cu inima cătrănită boier Cosma și pornit rău împotriva prostiei altora, de aceea a lăsat-o pe jupîneasa Teodosia să se descurce cum o știi și cum o putea.

Erau clipe de alinare, cînd fierbințeala părea că este în scădere. Faptul că sta nemișcat și că scăpase de hurducătura care-l chinuise zile în șir, îl făceau să-și vină în fire, pentru scurtă vreme. Era ca o desprindere de ceva greu, nedeslușit, care-l trăgeau în jos, iar revenirea printre cei vii și sănătoși era ca o limpezire, ca o plutire ușoară. Îi vedea chipul Teodosiei cum îl privește. În ochii ei îndureraţi era și milă și dra-

goste nesfîrșită. Se bucura că-i poate spune cîteva vorbe și că el o ascultă și o înțelege dar bucuria ei izvora dintr-o mare deznădejde.

Cînd creștea iarăși fierbințeala, simțea cum se pierde și orice încercare de a se păstra cu mintea întreagă în lumea Hudeștilor pe care o cunoștea în toată alcătuirea ei, fiind în stare să spună în ce vreme a anului se află numai după cîntatul unui cocoș și cărîitul găinilor, sau după zbaterea pomilor, sau puterea vîntului și a ploii, toată această strădanie a lui era zadarnică. Toate se topeau în timp ce ființa lui luneca într-o scufundare, care era ca o curgere fără oprire. Uneori, această lunecare se prefăcea într-o prăbușire în neguri fără fund. Ceea ce-l îngrozea era faptul că hăul care se deschidea sub el era brăzdat de pînze uriașe de metal, subțiri ca niște pînze de joagăr, fără zimți, cu dunga de sus ascuțită ca o lamă de brici, iar el se prăbușea printre aceste lame, înțelegînd că orice atingere ar fi însemnat despicarea lui. Era o repede prăbușire, ametitoare, cu zvîcniri într-o parte și alta pentru a se feri de primejdie și nu pricepea cum de se înfăptuia minunea și scăpa teafăr. Creștea însă groaza odată cu această nălucire care nu părea să se mai sfîrșească odată, iar cei din jurul lui nu înțelegeau de ce uneori geme și tresare cu fața schimonosită. Le puneau pe toate pe seama durerii și îngrijorarea jupînesei Teodosia era mare și cu temei. Cocea locul rănii și dacă nu se oprea această coacere, copilul ei avea să se prăpădească. Înțelegea lucrul ăsta și își chinuia mintea ca să găsească leacul care să-i scape feciorul. Rafira, țiganca, își pusese tot meșteșugul ei la încercare. Fierturile și oblojelile ei nu dovedeau că schimbă cu ceva starea lui Ion. Și, deși n-ar fi vrut, gîndurile ei începeau să se adune și nădejdile ei să se reazime într-o singură ființă de care-i era puțin teamă : Cârstina din Mlenăuți. Pînă într-o zi, cînd l-a chemat pe Nicoară și i-a cerut să încalece și s-o aducă pe vrăjitoarea din satul aflat peste pârău. Rafira s-a împotrivit cu îndîrjire. Puterea și tainele în stăpînirea cărora se afla nu trebuiau puse în cumpănă. Pan Cosma a pufnit, în semn că nu-i face plăcere o asemenea dezlegare. Dorința jupînesei Teodosia de a-și scăpa odrasla era însă mai tare decît voința altora și a treia zi după Sîntă Maria Mică, pe chindie, Cârstina și-a făcut intrarea în curțile de la Hudești. Era așteptată cu nădejde amestecată cu teamă. O vrăjitoare trebuie să arate ca și Uciigă-l-toaca cu

care era însoțită. Chiar dacă nu i se văd cornițele de sub testemel și nici codița de sub catrință, nasul trebuia să fie musai corolat și ascuțit, ochii sfredelitori, scăldîndu-se în ape murdare și urdori, gura pungită și fața numai o încrețitură, gîrbovită gata să încalece pe un țap spurcat sau pe un măturoi și să străbată văzduhul ca și gîndul. Cei care știau că vine și o așteptau, nu le-a venit să-și creadă ochilor cînd au văzut pătrunzînd pe poarta cea mică, o nevastă tînără și frumoasă, cum rar se află printre oamenii de rînd și necăjiți, în al căror trup se vădea întipărită truda de zi cu zi. Și iată că din acești robi ai pămîntului răsărise, ca prin minune, o floare aleasă în care toate se îmbinau într-o fericită alcătuire care nu poate trece fără să stîrnească o mare turburare între bărbați și multă nemulțumire între femei.

Femeia nu arăta nici îndrăzneală, dar nici sfială. S-a purtat cu multă bună-cuviință în fața jupînesei Teodosia care s-a arătat mirată că o ființă atît de tînără a avut răgazul să pătrundă în taina atîtor lucruri încît să i se ducă faima dincolo de hotarul satului în care văzuse lumina soarelui. A întrebat-o dacă a adus cele trebuitoare pentru un bolnav cum era feciorul ei și Cârstina a mărturisit că-l ispitise pe Nicoară despre cele ce se petreceau la curtea boierească, așa că a venit cu toate cîte credea ea că-i vor fi de folos. Învelită în cîrpe curate de in, se aflau în straița țesută din lînă, cu baeră frumos înflorată, rădăcini, frunze și flori, al căror rost îl știa numai ea. A cerut să-l vadă pe bolnav. Ion zăcea dus, cuprins iarăși de o mare fierbințeală. I-a pus mîna pe frunte și a priceput că nu-i de șagă. Avea o mînă cu degete lungi, de parcă neam din neamul ei nu pusese mîna pe sapă sau pe seceră. Erau mîini arse de soare, dar nu bătucite de muncă. L-a mîngîiat pe bolnav pe frunte și pe păr și mai mult șoptit îi curgeau vorbele din gură, împerechindu-se în stihuri, într-un descîntec pe care cei din jur nu-l înțelegeau. Mîna rece și mîngîierea ei l-au smuls pe Ion din starea lui, a clipit cu greu și a încercat să înțeleagă ce se petrece cu el. Erau femei în jurul lui, a zărit-o pe jupîneasa Teodosia căreia a vrut să-i zîmbească, mai mult o schimonoseală al cărei tîlc a fost înțeles de mamă. Una dintre ele, necunoscută, i-a cerut îngăduința să-i vadă rana. A încuviințat din ochi, s-a lăsat în seama unor

mîini care lucrau ușor, aproape fără să le simtă. După ce i-a cercetat rana, Cârstina a rugat-o pe jupîneasa Teodosia să-i dea voie să treacă la cuhnie și acolo a cerut slugilor să i se dea anumite vase și să fie lăsată singură.

— Crezi Cârstina că poate scăpa ? a întrebat-o jupîneasa Teodosia cu îndoială în glas.

— Stăpînă, datoria noastră este să încercăm. Nu pot să făgăduiesc nimic. Dacă l-aș fi îngrijit de la început n-aș fi avut nici o îndoială. Acum e cam tîrziu. Mi-e frică să nu biruie coptura ce se poate întinde, dar am să încerc să-i vin de hac. Făgăduiesc să fac tot ce pot. Sînt însă puteri și mai mari decît noi. Se întîmplă să izbîndesc uneori acolo unde, alteori, trebuie să mă dau bătută. Am cu mine tot ce-mi trebuie : ierburi bune de pus pe rană, dar și ierburi pentru fierturi care să-l întărească. Numai un lucru doresc, stăpînă, dacă este cu putință. Să fiu lăsată în pace, de acum încolo să nu se mai amestece nimeni, în nici un chip.

— Și dacă-i cu primejdie ? s-a temut jupîneasa.

Cârstina a zîmbit. Știa că oamenii au nevoie de ea, doresc ajutorul ei, dar că se și tem de ea.

— Eu nu-i voi face nici un rău, stăpînă. Numai că taina pe care o păstrez eu, trebuie să nu o cunoască nimeni, altfel își pierde puterea tot ce făptuiesc. M-am legat cu strașnic jurămînt să nu spun nimic, pînă la moarte, cînd o să încredințez tot ce știu unei alte ființe. Dar numai una trebuie să afle, nu mai multe. E un legămînt pe care trebuie să-l țiu. Să nu vă fie frică. Se spun multe despre noi, dar puține sînt adevărate. Ceea ce este adevărat și vă pot spune e că fiecare boală își are leacul ei, numai că trebuie să știi care este buruiana aia lăsată de Dumnezeu, cînd trebuie culeasă și cum trebuie luată. Sînt și părți de la păsări și de la animale bune pentru leac. Iar pentru fiecare boală sînt vorbe care trebuiesc rostite numai într-un fel și într-o anumită vreme, cînd se pregătește băutura sau unsoarea. Eu, stăpînă, nu sînt vrăjitoare, deși lumea crede altfel. Nu m-am încumetat și nici nu mă încumet să trec dincolo de cele lumești, pentru că mă tem pentru sufletul și pentru viața mea.

— Fă-ți datoria fără grijă și te-oi răsplăti cum se cuvine. Spune părintele Naftănailă că numai prin rugăciune și cre-

dință se poate tămădui cineva, pentru că orice tămăduială vine de la Dumnezeu.

— Părintele Naftanailă are dreptate, stăpînă, dar vezi domnia ta că toate cîte sînt sub cer și pe pămînt sînt tot de la Dumnezeu lăsate. Și buruiana, și vietatea de care mă folosesc eu, ca și darul pe care-l am de a vindeca, sînt tot de la Dumnezeu

Toate astea au fost spuse cît Cârstina își căuta și împărțea semințele, frunzele, florile pe care le scotea rînd pe rînd din straiță și cînd s-a oprit, semn că vrea să-și vadă singură de meșteșugul ei, jupîneasa Teodosia a ieșit, împăcată oarecum de vorbele femeii, vorbe cuminți și așezate, rostite cu frică de Dumnezeu, ceea ce însemna că nu are nimic cu Necuratul și jupîneasa și-a făcut cruce și s-a stuchit în sîn.

Aceeași femeie, al cărei chip nu-l cunoștea, l-a silit pe Ion să soarbă o bătură amară, cînd întunericul se lăsa peste curțile de la Hudești. Îi era mai greu cînd se lăsa noaptea. A sorbit cu mare scîrbă băutura dată cu multă îndeminare, după care o țigancă împreună cu femeia aceea l-au lăsat ușor între perine. A urmat apoi desfăcutul rănii. Fețele desprinse împrăștiau un miros greu. Aceleași mîini care-l cercetaseră spre seară, aproape pe nesimțite, au spălat rana cu o fiertură anume făcută, după care a pus unsoare și peste unsoare frunza lată a unei plante pe care n-o luase în seamă pînă atunci. I-a fost greu și durerea l-a săgetat în mai multe rînduri. Vorbele femeii curgeau mereu, fără nici o noimă pentru el, căci n-avea putere să le pătrundă înțelesul și femeia știa asta, din care pricină își vedea liniștită de treburile ei. La lumina opaițului, oblojeala a mai fost schimbată o dată în timpul nopții. La ziuă, Ion a fost silit să bea iarăși fiertura amară și iar s-a schimbat oblojeala. Rana era curățată de patru ori pe zi și o dată noaptea, băutura aceea amară a trebuit să o soarbă de trei ori pe zi. Bolnavul zăcea pierdut mai toată ziua și Cârstina îl vedea cum se zbuciuma în somnul lui primejdios, care-i muncea și mai mult trupul și sufletul. Sta mereu în preajma lui de parcă s-ar fi bătut și ea cu boala, cînd îl scutura rău fierbințeala, îi cuprindea fruntea cu palma și rostea vorbe numai de ea știute. Fura cîteva ceasuri de somn, într-o odaie a slugilor, în care mai văcuia o bătrînă, după care iarăși venea lîngă patul lui Ion. Știa că boierii din Hudești au un

flăcău, şi-l zărise de cîteva ori de departe, dar niciodată nu-l privise pe Ion de aproape ca acum. Privindu-l şi grijindu-l toată vremea, în sufletul ei şi-a făcut loc o mare părere de rău la gîndul că un asemenea fecior, puternic şi frumos, ar fi putut să închidă ochii pe vecie. Cînd rămînea numai ea cu Ion şi acesta cuprins iarăşi de fierbinţeală, îi mîngîia fruntea şi pletele, sufla peste faţa lui rostind cu mare încordare vorbe care să-i aducă alinare. Cînd Ion îşi venea în fire şi deschidea ochii, ea se aşeza cuminte pe un scaun, nu departe de patul bolnavului şi aştepta. I-ar fi părut nespus de rău ca un flăcău ca Ion să se prăpădească, dar gîndurile ei erau curate şi toată fiinţa ei trăia într-o mare încordare, străduindu-se cu toată puterea darului ei să-i vină în ajutor feciorului care se afla între viaţă şi moarte. A mai adăugat încă o fiertură pe care Ion a trebuit s-o înghită cu anevoie şi după trei zile de zbucium şi de înfruntare, a apărut primul semn că boala ar putea să fie biruită. Ion a rămas treaz mai multă vreme. Avea mintea limpede şi pentru prima dată de cînd fusese rănit pe cîmpul de luptă, era stăpîn pe gîndurile sale, în stare să înţeleagă ce s-a întîmplat cu el, cît de mare a fost şi era încă primejdia care-i ameninţa viaţa. Cârstina s-a strecurat pe uşă şi a chemat-o pe jupîneasa Teodosia ca să-şi vadă fiul în stare de veghe. Chipul mamei, pe care se citea durerea dar şi fiorul primei nădejdi, vorbele ei în care se simţea cît de mare îi era îngrijorarea, l-au mişcat pe Ion. S-a bucurat pentru bucuria şi căldura cu care-l învăluia singura fiinţă pe lume care nu-i cerea nimic în schimbul simţămintelor ei. Pricepea acum că trebuie să dai ca să ţi se dea, că nu există nici o împrejurare în viaţă în care să fii unicul părtaş al unor mari bucurii sau dureri, cu excepţia acestei fiinţe care se apleca asupra lui stăpînindu-şi cu greu şuvoiul de lacrimi ce sta să zbucnească nestăvilit — de durere dar şi de bucurie —, atunci cînd era vorba de soarta vlăstarului ei. S-a întristat pentru nevolnicia omului şi mai cu seamă pentru starea lui de atunci care-i arătă cît de firavă şi de neputincioasă este fiinţa omenească. Se socotise tare, de nebiruit şi iată că acum zăcea ca un netrebnic, puterea lui sufletească n-avea nici un preţ, iar slăbiciunea lui trupească-l umilea. N-a dat glas gîndurilor sale pentru că n-a vrut să-şi supere mama. Jupîneasa Teodosia nu l-ar fi înţeles şi s-ar fi întristat şi mai mult. Îi căşunase şi aşa destule griji,

n-avea de ce să le sporească cu nemulțumirea care zăcea în sufletul său. Zvonul de glasuri și mișcarea pe care a simțit-o în casa și curțile de la Hudești nu i-au spus nimic. Prăbușirea aceea nesfîrșită în hăul plin de capcane care-i bîntuia mereu mintea cuprinsă de fierbințeală, poate că ar fi dus pînă la urmă la o scufundare lină în neființă și o asemenea încheiere i se părea că ar fi fost mai potrivită. Mintea și sufletul lui erau turburi nu numai din pricina suferințelor trupești. Acestea se adăogaseră altora, mult mai adînci, într-un moment în care nădăjduise o dezlegare pentru chinurile care-i pustiiseră inima din primăvară și pînă în toamnă. Și ce s-a ales din toate nădejdile sale ? Acest gînd i-a răvășit întreaga ființă, l-a cuprins iarăși o mare slăbiciune și a închis ochii. Cei ai casei l-au părăsit pentru a nu-i spori cu prezența lor neodihna. S-a așternut iarăși liniștea în odaia lui.

Cînd a deschis ochii, în lumina potolită care umplea încăperea, a deslușit, de data aceasta și mai bine, chipul acela de țărancă ce se amesteca mereu în vedeniile lui. Era deci o ființă din carne și oase, care-l veghea pe el, o ființă pe care n-o cunoscuse pînă atunci și al cărei rost nu-l înțelegea. A privit-o îndelung, așa cum o făcea fără să-și dea seama și în alte dăți, cu alte lucruri din casă, pînă ce ele se vălmășeau împletindu-se cu altele pe care le năștea mintea lui înfierbîntată. De data aceasta, însă, a rămas treaz și femeia tînără, din fața lui, s-a păstrat ea însăși neclintită, într-o așteptare al cărei tîlc îi scăpa. Nu era în stare să înțeleagă dacă-i frumoasă sau nu, pentru că mintea lui nici nu putea să cuprindă asemenea gînduri, dar o simțea ca pe ceva care-i făcea bine, cum ar fi o apă care-ți potolește cu răcoarea ei arșița ce-ți chinuie trupul. O stare ciudată a sufletului său, nelămurită, pe care o primea așa cum venea, fără să-i caute rostul.

Într-un tîrziu a izbutit s-o întrebe, cu un glas în care se vădea slăbiciunea lui, cine este, de unde vine și ce caută ea acolo.

Iar ființa asta, care stăruia în același loc, s-a dovedit că are glas, deci nu era nicicum o închipuire, iar glasul ei era plăcut, învăluind vorbele ce izvorau fără nici o opreliște cu un sunet care avea în el mari limpezimi, și această înlănțuire era ca o vrajă, ca un leac menit să-i strecoare pe nesimțite liniștea de care întreaga lui ființă avea nevoie.

XII

Părinții Cârstinei se născuseră vecini pe pămînturile care țineau de moșia străveche a Hudiceștilor de la Hudești și Mlenăuți. Ultimul sat era așezat spre soare-apune față de Hudești și dintre casele lui se înfiripa un izvor care se vărsa în Bașeu. De pe coastele printre care se scurgea pîrîul se puteau zări curțile, morile și helăștaele boierești de pe Bașeu. Mlenăuții nu era un sat mare, abia douăzeci și cinci de gospodării. Case mărunte și prăpădite, care se înălțau cu greu deasupra pămîntului, se pierdeau între grădinile cu pomi și salcîmi printre care erau risipte știubee cu albine.

Coste Streșină moștenise gospodăria părintească ce se afla chiar pe locul de unde izvora pîrîul iar casa lui, cu cele ce se cuprindeau în ea, nu se deosebeau prea mult de celelalte gospodării din sat. Nici viața mlenăuțenilor nu se deosebea prea mult una de a altuia, bucuriile și nenorocirile fiind asemănătoare pentru ei toți, pentru că și unele și altele veneau, îndeobște, de sus.

Cînd se arătau semnele că primăvara se va statornici în Țara de Sus, pe vremuri, venea vornicul curților boierești de la Hudești, se aduna toată obștea satului și se împărțeau delnițele din moșia boierească, fiecare delniță cuprinzînd loc destul de sămănat mei și grîu cît să ajungă celor din casă și să se dea și zeciuiala cuvenită boierului. Pășunea era în folosință obștii și deoarece făcea parte tot din trupul moșiei boierești, oamenii erau datori să-i dea boierului un miel în săptămîna Paștilor, și tot a zecea parte din brînza și din lîna oilor. Pentru vitele mari, fiecăruia i se da, după numărul capetelor de vite, cîtă fîneață era dator să cosească pentru boieri, cîte zile să facă la pădure, pentru curățatul ei dar și pentru a nu lipsi curțile din Hudești de lemnele de care aveau nevoie în timpul iernii.

După ce se făcea această împărțeală, rămînea în grija cerului ca oamenii să se bucure sau nu în anul acela. De ploua și da căldură la timp, era belșug din toate și viața părea că are un rost pe pămînt. Cînd era secetă, cît se usca totul pe cîmp și pe coaste, iar de ploua mult și putrezeau toate sub tină, încît omul nu avea cu ce s-o scoată la capăt pînă la culesul din

anul următor, era un chin și pentru ființele omenești dar și pentru vite. De aceea, cerul era privit cînd cu bucurie, cînd cu dușmănie, deși pentru simțămîntul din urmă popa satului le spunea că era mare păcat, ca și cum ar fi fost o ființă vie, apropiată sau străină, binevoitoare ori potrivnică, după împrejurări.

De la o vreme, delnițele se moșteneau de urmași, nu mai era nevoie de împărțirea lor primăvara, fiecare știind ce are de făcut. Pămînt era destul și dacă era nevoie, se putea curăța o parte de pădure, sau se putea ara și sămăna mai multe prăjini din fineață. Dar numărul oamenilor nu creștea, pentru că mulți copii să prăpădeau înainte de a se înălța pe picioare, iar de se întîmpla ca toate să se scurgă în folosul omului, ani de zile în șir, veneau molimele care dijmuiau strașnic viața omului, fără alegere, tineri și bătrîni, femei și bărbați prăpădindu-se pe capete, încît multe case rămîneau pustii. Cînd moartea era biruită, gospodăriile se întemeiau cu greu, în timp, din care pricină Hudicești se purtau cu mare grijă pentru supușii lor, pentru că buna lor stare depindea de numărul de suflete care se aflau pe moșiile lor. Mai erau și războaiele care-și cereau și ele partea de viață, iar domnia măriei sale Ștefan Vodă fusese cu belșug în această privință. Spre sfîrșitul zilelor marelui domn, s-au pornit iarăși războaie cu păginul care se înstăpînise peste cetățile din latura de miazăzi a țării, vornicul Boldur se repezise ca un leu cu oaste de călăreți, izbise noaptea, prădase și arsese răspîndind moarte și groază peste tot, dar fără să poată pune mîna pe una din cetăți. Creștinii care făgăduiseră că-și vor uni cu toții puterile pentru a-l izgoni pe dușmanul comun dincolo de strîmtori și după aceea spre pustiurile de unde venise, nu s-au ținut de cuvînt și, furios, domnul s-a ridicat împotriva leahului, pentru o pricină mai veche, moștenită de pe vremea străbunicului său. Au urmat prădăciuni de o parte și de alta, cete de călăreți au pătruns în regat și au pustiit în mai multe rînduri spre Camenița și Liov, iar boierii leși au ridicat și ei oaste de călăreți care a trecut hotarele Moldovei prădînd ținuturile de margine. Hudeștii și Mlenăuții scăpaseră cu bine, o vreme, dar cînd Cârstina se ridicase numai cu o șchioapă peste genunchii maică-si s-a prăvălit din senin nenorocirea peste casa și satul lui. O ceată de călăreți tocmiți de un șleahtic de margine, ca să meargă în dobîndă, în Moldova, s-a desprins de grosul oștirii și a năvălit

asupra curților Hudicești. Nădăjduiau să pună mîna pe o parte din neamul boieresc și pe casa acestora, unde bănuiau că se află mari averi. Printre oamenii șleahticului se afla și un tîlhar care-și avea sălașurile lui pe Nistru, la Bacuta și Studenica și cunoștea o parte din Țara de Sus, unde dăduse mai multe lovituri. Era pe jumătate rutean, pe jumătate moldovean așa că bîntuia Podolia și cînd i se lua urma acolo, pentru o vreme hălduia prin pădurile de dincoace de hotarul Moldovei. El era călăuza năvălitorilor. Coste Streșină se afla cu nevastă-sa, Anița, cu treburi, spre Bașeu, unde erau niște helăștae ale Hudicești, nu departe de Suharău, cînd au fost loviți de călărețîi leși. N-au avut timp să-și dea seama cine sînt acești călărești și nici să fugă. Au încercat să se ferească din calea lor, cînd au înțeles că nu sînt oamenii țării, au fost însă ajunși și hăcuiți, din fuga calului. S-au prăbușit, despicați, în pulberea drumului, au fost călcați sub copita cailor, sîngele și trupurile lor amestecîndu-se cu țărîna. Satul a fost răvășit în cîteva clipe, focul a cuprins casele și clăile cu fîn, cei care n-au avut timp să se ascundă au fost măcelăriți fără milă și fără deosebire. Cârstina care nu avea decît patru ani a privit cu groază cum peste buna ei după mamă s-au prăbușit grinzile care țineau acoperișul și bătrîna, lovită în moalele capului, a căzut și a ars odată cu casa. Cum de a scăpat copilul, a fost o minune! După ce a trecut primejdia și s-a ptolit pojarul, cei ce scăpaseră au găsit-o pe fetiță sleită de groază și de plînset. Părinții ei au fost aduși după aceea și înmormîntați în țintirimul satului. Neamuri care s-o ocrotească n-au mai rămas; oamenii au privit-o încurcați, căci nu știau ce să facă cu acest copil într-o vreme în care toți erau năuciți de nenorocirea ce se abătuse din senin peste satul lor. Numai baba Maria, vrăjitoarea satului, scăpase neatinsă din acest necaz. Locuința ei, mai mult un bordei, pe jumătate în pămînt, jumătate afară, așezat la marginea satului dinspre Hudești, rămăsese întreagă. Împinsă de dorința de a ști ce li s-a întîmplat altora, o pornise agale pe ulița satului și încerca să facă socoteala morților și a celor rămași în viață, ispitindu-i pe cei care erau în stare să-i spună cîte ceva. Așa a descoperit-o pe Cârstina, încă îngrozită, cu privirea rătăcită, singură și pustiită.

Cercetîndu-i pe vecini și înțelegînd că fetița nu mai are pe nimeni pe lume, babei Maria i s-a părut ca o firească împlinire a soartei s-o ia.cu ea, deși ea însăși își ducea cu greu

traiul de pe o zi pe alta. Nu mai avea putere trupească să poată munci pămîntul. Mai ajuta din cînd în cînd pe unul sau pe altul, cînd era vorba de munci mai ușoare, dar ajutorul ei nu era primit cu bucurie și oamenii, de frică, îi dădeau răsplată mult mai mult decît i se cuvenea pentru cît făptuise. Decît un blestem de la o asemenea ființă, mai bine o vorbă bună, chiar dacă n-ar fi ajutat la nimic. Cîștigul babei era însă altul. Veneau la ea mai ales femeile și nu numai din Mlenăuți, dar și din satele vecine, pentru felurite descîntece și farmece, unele știute, altele rămase o taină între vrăjitoare și cele care ceruseră lucruri socotite de mulți mai presus decît firea.

Cârstina nu și-a dat seama, la început, ce se petrece în casa bătrînei. Era mult prea mică pentru a înțelege ceva. S-a obișnuit cu tot ce era în locuința ei, mai puțin niște lucruri păstrate cu grijă lîngă hornul casei. Pe corlata care mărginea hornul și mai ales, în partea dinspre peretele potrivnic ușii, unde era întuneric, își avea baba Maria uneltele și cutiile sale cu fel de fel de lucruri pe care nu dorea să le arate nimănui. Îi ceruse și Cârstinei să nu umble acolo și atunci cînd copila, cățărată pe un scăunaș, încerca să vadă ce se află în partea cea mai luminată, baba s-a oțărît la ea, a amenințat-o cu joarda și i-a strigat să n-o mai prindă că o ucide. Avea baba în privire o lucire care o făcea strașnică la vedere și Cârstina s-a temut. Credea că cea care o culesese de pe drum este în stare de o asemenea faptă.

Crescînd, ea și-a dat seama, în joaca cu ceilalți copii, că este privită cu o anume sfială, parcă altfel decît se priveau între ei ceilalți tovarăși de joacă. După aceea, a înțeles care este motivul pentru care este privită astfel. O fetiță, mai îndrăzneață decît ceilalți, împinsă și de o mare dorință de a ști ceea ce era oprit să se știe, a întrebat-o în mare taină pe Cârstina, dacă este adevărat că în casa babei Maria trăiesc jivine blestemate sau aducătoare de mari necazuri și, mai ales, dacă este adevărat că la anumite ceasuri și în anumite nopți, baba stă de vorbă cu Ducă-se-pe-pustie. Cârstina a înmărmurit.

Vorbele spuse în șoaptă, privirile îngrijorate ale femeilor și încordarea care se citea pe fața lor atunci cînd se aflau în casa lor, acopereau deci o mare taină și de aceea fusese alungată, fără nici o îngăduință, atunci cînd vroise să se apro-

pie pentru a asculta și ea cele ce se vorbeau în asemenea împrejurări.

Pînă în clipa aceea, tot ce văzuse în locuința în care-și petrecea copilăria, i se păruse firesc. De atunci încolo, însă, o oarecare teamă s-a strecurat în sufletul ei și și-a pus în minte ca să afle cîte ceva din cele ce făptuia baba Maria.

Baba nu lipsea însă decît rareori din casă, încît cercetarea ungherelor în care se ascundeau acele lucruri de care se ajuta în farmecele sale, nu se putea face decît cu mari riscuri. Se mai adăuga și teama : acolo puteau sălășlui puteri nevăzute, în stare să te pocească, să rămîi fără grai, sau să-ți pierzi mințile, ori să rămîi beteag de o mînă sau de un picior și cîte altele. Sau, dacă erau într-adevăr și jivine primejdioase ? O buhă îți poate scoate ochii cu ghiara sau cu clonțul, o năpîrcă te poate ucide cu o mușcătură și atunci cum să te apropii de primejdii atît de mari ?

* * *

Era întuneric beznă în toată locuința și era timpul greu și plin de primejdii din crucea nopții. Simțea, știa acest lucru și de aceea, cînd pe ferăstruica ce da spre tindă, așezată în dreapta ușii, a zărit un licăr de lumină, a început să-l cuprindă o mare spaimă. Lumina aceea era nefirească, pentru că niciodată nu fusese o asemenea lumină în acel loc. Și cînd spaima din el creștea odată cu convingerea că în tindă se afla o putere neomenească, a răului, a avut dovada în ușa care a început să se deschidă încet, lunecînd ușor împinsă de puterea razei de lumină care izvora de dincolo. Groaza a pus stăpînire pe el atunci cînd în cadrul ușii a apărut și purtătorul luminii : era El, Necuratul, cu picioare de țap, cu corpul păros, cu cap de om și coarne tot de țap, alături de care urechi ascuțite, de pisică, stăteau țepoase în sus. Era roșcat, ca și lumina din juru-i, pășea rar și apropierea lui era ca o amenințare de moarte. S-a zvîrcolit, încercînd să se smulgă din pat și să fugă, deși știa că n-o să poată să scape, a gemut, s-a ridicat în coate, a simțit cum toată groaza se adună în ochi, și ochii-i creșteau în cap gata să iasă din găvanele lor, și parcă puterea aceea l-a prins de mînă și cînd a dat să urle a văzut, de data asta treaz fiind, că ușa, spre care se uita cu adevărat, era în-

chisă, iar pe brațul lui se afla mîna Cărstinei, iar pe chipul ei care se deslușea în lumina palidă a luminării se vădea îngrijorare.

— Ce s-a întîmplat, stăpîne, l-a întrebat ea mai mult în șoaptă, ți-e rău, cumva ? Nu ți-a crescut nici fierbințeala, și spunea asta în timp ce-i apăsa ușor dosul palmei pe frunte, ce rău poate fi ?

Ion i-a povestit visul și ea și-a dat seama că toate cîte fuseseră închipuite porniseră de la cele ce i se petrecuseră în copilărie, erau în legătură cu povestirile ei.

— Dar, stăpîne, eu nu ți-am vorbit niciodată despre așa ceva și nici nu cutez a-i spune numele. Nu știu nici acum dacă era adevărat ce se spunea despre baba Maria, pentru că ea n-a apucat să-mi dezvăluie toate tainele. Mi-am început ucenicia la ea cu buruienile de leac. Ea spunea că nu este nimic mai de preț pe pămînt decît sănătatea omului. Din pricina păcatelor lui, sau pentru că așa i-a fost dat, omul este însă pradă ușoară multor boli, unele firești, altele și le face el cu mîna lui, așa cum ți s-a întîmplat și domniei tale. Țin minte o vorbă a ei și anume că nu este boală să nu-și aibă leacul. Leacul este în buruieni, dar trebuie să știi care buruiană se potrivește bolii pe care vrei s-o tămăduiești, cînd trebuie adunată și cum trebuie dată bolnavului. Asta m-a învățat. Despre vrăjitorie și cîte altele era în stare să facă ea n-a mai apucat să mi le împărtășească, pentru că s-a prăpădit. A apucat-o o slăbiciune trupească și s-a topit ca o lumînare. Și ea, care i-a tămăduit pe atîția, n-a fost în stare să se tămăduiască. Cînd o întrebam ce-i trebuie, spunea că n-are nevoie de nimic, că știe bine că n-o mai poate ajuta nimeni și că s-a împlinit sorocul să meargă acolo unde-i este orînduit fiecăruia dintre noi să se ducă. Mi-a părut rău că nu sînt în stare să-i dau nici un ajutor, am plîns-o cum aș fi plîns-o, poate, pe maică-mea, am astrucat-o în cimitir și m-am întors la necazurile mele. Eram o fată mare acum în stare să muncesc și să-mi agonisesc hrana, dar eram singură pe lume. Am umblat atunci în toate cîte au rămas de la ea, am cercetat toate ungherele. Am găsit și unele lucruri care-mi vădeau că bătrîna fusese și vrăjitoare. Mi-am mai dat seama că a fost așa și de la unele femei care veneau la mine și-mi cereau să fac ceea ce nu știam, pentru că nu învățasem. Dacă ar fi trăit, poate că mi-ar fi arătat pe rînd și lucruri care pentru mine au rămas o taină.

Visul domniei tale a fost numai o spaimă născută din închipuire, iar spaimele închipuirii noastre trec cu mult, uneori, peste ceea ce noi credem că se întîmplă aievea, sau peste ceea ce știm noi. Mulți sînt în stare să pună mîna-n foc că ei l-au văzut pe cel visat de domnia-ta, dar nu-mi vine să cred c-ar fi adevărate spusele lor. De frică, închipuirea noastră o ia razna. Eu am colindat după buruienile mele poieni aflate în mare singurătate, pentru că așa o cere tipicul lor. A trebuit să merg noaptea singură, neștiută și nevăzută, pentru că altfel s-ar fi rupt vraja și ceea ce făptuiam eu n-ar mai fi avut nici o putere. Uneori mi-a fost frică și atunci mi s-a părut că văd tot felul de lucruri cumplite. Încremeneam de spaimă, vroiam să țip, cîteodată, dar nu mai aveam nici glas ; aș fi vrut să fug dar picioarele nu mă mai ascultau și din marea mea slăbiciune se năștea iarăși puterea de a privi și atunci vedeam că totul nu fusese decît închipuire, tufele sau ramurile mișcate de adierea vîntului nu se urneau din loc, zbaterea lor nu era deloc primejdioasă și numai închipuirea mea le dăduse un rost pe care nu-l aveau. Cînd m-am obișnuit și mai mult cu pădurea și i-am cunoscut mai toate tainele, nu mi s-a mai arătat nimic. În întunericul aproape de nepătruns din codru, pînă-n răsăritul lunii, știam cine stîrnește frunzele uscate de pe jos, ce păsări și ce jivine se pot mișca. Asta nu înseamnă că nu mi-a mai fost teamă, dar ea a scăzut pe măsură ce drumurile mele îmi arătau că nu mi se poate întîmpla ceva rău dacă mă strecuram cu grijă. Baba care m-a crescut m-a învățat că sînt multe puteri nevăzute și neștiute omului și că de ce ți-e scris nu scapi, vorbe care pot să-ți dea curaj, dar și să te pună pe gînduri. Cum pot fi cunoscute asemenea puteri și cum te poți feri de ele nu mi-a mai arătat.

Istovit din pricina bolii, Ion o asculta pe femeia tînără care-l străjuia și-l grijea pînă ce-l fura somnul, sau slăbiciunea prea mare îl făcea să zacă și atunci iarăși se înstrăina de cele ce se aflau în juru-i, căzînd pradă somnului sau lunecînd într-o lume în care legăturile dintre lucruri urmau altă noimă decît cea obișnuită. Se trezea atunci cînd trebuia să soarbă fierturile făcute de Cârstina sau cînd îi schimba oblojelile. Îi simțea mîinile cum se mișcă cu deosebită îndemînare, îi auzea iarăși glasul plăcut și vorbele ei îl învăluiau și-l purtau într-o lume al cărei rost abia acum începea să-l afle. De la o vreme, a început să-i placă nu numai sunetul pe care îl avea

vocea ei, dar și felul în care era îmbrăcată. Se înfățișa mereu cu straie curate, fapt pe care nu-l luase în seamă pînă acum la alte ființe omenești, aceste straie curate aveau un miros de ierburi, de sulfină și de busuioc. Cînd îl oblojea, trebuia să se plece asupra lui și atunci simțea cum pătrund în odaia lui toate cîmpurile și dealurile pe care le bătuse în copilăria și tinerețea lui. Era un iz de sănătate care-i trezea simțurile și dorul de a se mișca iarăși ca o sălbătăciune printre ierburile înalte și prin codrii de pe dealurile care mărgineau Bașeul și Prutul. Dar va mai apuca el asemenea clipe ?

Ciudată-i ființa omenească. Niște straie simple din in și din lînă, cu puține podoabe care răsăreau din țesătură îi trezea stări de suflet și cugetări asupra cărora mintea lui buimacă de pînă atunci nu stăruise. Cârstina era o femeie ca oricare alta și totuși atît de deosebită numai pentru simplul fapt că știa să-și poarte de grijă. Îi plăcea ei să fie curată și straiele să-i vină bine pe trup, spre deosebire de alte femei de seama ei, care se lăsau biruite de trudă și de sărăcie și uitau că trebuie să arate în așa fel încît să stîrnească plăcerea celor din jur. Se părea că asemenea gînduri nu trebuie să se învîrtă decît în căpșorul jupîneselor tinere ca și Cârstina, dar bogate și care mai aveau pe deasupra și răgazul ca să se îngrijească numai de făptura lor.

O privea cîteodată cînd era în stare să rămînă cu gîndurile treze. Erau clipe de mare liniște, încît se auzea cum zvîcnește inima. Cârstina sta cuminte și nemișcată pe scăunelul ei, părea încremenită acolo și nu o ființă vie. Numai zbaterea genelor lungi peste lumina ochilor era o dovadă că e un om viu. Avea sprîncene groase, negre, arcuite frumos și ochii ei erau mari și negri ca păcura. Era uneori atîta lumină în acești ochi, încît culoarea lor nu se mai putea desluși cu ușurință. Tresărea cînd își dădea seama că el este treaz și o privește, se mișca repede și abia simțit, îl întreba dacă are nevoie de ceva și cînd el îi spunea să stea liniștită, pe fața ei se citea un fel de bucurie pe care el n-o înțelegea. Cârstina își da seama că rana lui merge spre vindecare, nu numai din felul cum arăta, dar și din felul cum se purta feciorul de boieri. Faptul că momentele de liniște și trezire se prelungeau era un semn bun. Dacă el vroia ca ea să vorbească de una sau de alta, o făcea cu plăcere. Biruia meșteșugul ei și această biruință îi stîrnea bucuria al cărei înțeles nu-l deslușea Ion.

Statul la curtea boierească îi prilejuise aflarea multor fapte din cîte se petreceau acolo și lui Ion îi plăcea să asculte felul în care-i povestea Cârstina înfruntările dintre jupîneasa Teodosia și jupîn Cosma, clevetirile slugilor mai însemnate de care-l legau atîtea întîmplări și petreceri, ciocnirile dintre cei doi frați mai mici, răbufnirile Rafirei, țiganca cea bătrînă care o privea cu mare dușmănie pe Cârstina. Le povestea pe toate fără patimă. La fel cum își povestise sau povestea întîmplări din viața ei.

Se mărîtase la 18 ani cu un om venit din lume și care se oploșise, așa cum avea să se vădească, numai pentru puțină vreme la Mlenăuți. Era un muntean înalt și bălan, domol în mișcări și la vorbă, cu ochii albaștri. De cum a văzut-o pe Cârstina a început să se ațină pe urmele ei. Nu i-a fost greu fetei să ghicească ce-i în sufletul lui Minea ciobanul, cum i se spunea în sat omului de pripas, și l-a îngăduit ispitindu-l să vadă ce se ascunde în sufletul și mintea lui. Minea i-a vorbit de munți, de pajiștile înflorate pe care le întîlnești numai acolo sus, aproape de cer, unde toate-s mai limpezi, mai curate, de parcă ar ști că-s mai aproape de Dumnezeu, i-a înfățișat viața grea a ciobanilor, grea nu numai din pricina sălbăticiunilor care se întîlnesc la tot pasul, dar și pentru că cere multă muncă, multă răbdare și mai ales tărie trupească de a înfrunta vîntul, ploaia și zăpada care acolo sînt mult mai iuți și mai aprige și în același timp schimbătoare. Fusese cioban în munții Călimanilor, în partea de moșie a Arburești lor. Nu știa nici el de ce a plecat de acolo. L-a apucat un dor de ducă, vroia să vadă și să trăiască în locuri mai desfăcute și mai domoale în alcătuirea lor. Era puternic și îndemînatic, deși nu-l arăta înfățișarea lui mătăhăloasă. I-a cerut învoire boierului Cosma Movilă să se așeze în Mlenăuți și l-a cercetat și pe conducătorul obștii dacă-l primesc oamenii cu voie bună. I s-a răspuns că dacă l-a primit boierul, îl primesc și oamenii, numai să fie de treabă și să-și vadă de ale lui. Și-a ridicat un fel de colibă și s-a pus pe muncă și obștea l-a privit cu ochi buni. După ce s-a destăinuit Cârstinei, a întrebat-o dacă-l vrea de bărbat, legîndu-se că o va cinsti cum n-a cinstit alt bărbat vreodată pe nevasta lui. S-a lăsat biruită de stăruința și de cumințenia lui. Și totul a mers bine un an de zile, după care Minea ciobanul n-a mai avut stare. Tînjea după munte. L-a simțit și l-a silit să-și lămurească întîi lui ce vrea și să-i spună

și ei ce-a hotărît. Cînd Minea a înțeles că trebuie să meargă la munte, a încercat s-o înduplece pe nevastă ca să-l însoțească. Cârstina n-a vrut. Atunci s-au înțeles ca să ia în grijă o turmă de oi a boierului din Hudești, pe care-ar fi putut-o duce la iernat în bălțile Prutului, ceea ce i-ar fi îngăduit să se vadă și să stea împreună tot timpul iernilor. Doi ani s-au petrecut după cum chibzuiseră ei, în al treilea Minea n-a mai coborît din munte, nici vorbă n-a trimis și nici n-a venit nimeni cu vreo veste de la el. Ce se știa e că a lăsat turma în grija altora și el s-a făcut nevăzut.

Oamenii se bucură și suferă la fel, de-i boier sau de-i țăran, s-a trezit Ion cugetînd la cele spuse de femeia care-l tămăduia. Erau acum semne limpezi că merge spre bine, nu era nevoie să i-o spună altul. În purtarea Cârstinei era mai multă siguranță, se vedea pe fața ei că a reușit să stăpînească răul. Șederea ei la Hudești era aproape de sfîrșit. Se bucura pentru biruința ei, îi făcea plăcere gîndul că se va întoarce la ale sale, avea însă și o părere de rău pentru curțile de la Hudești. Lumea se purtase frumos cu ea, i se dăduse cinstirea ce se cuvenea celui care aduce alinare. Se bucura pentru boierul cel tînăr care în cîteva zile nu va mai avea nevoie de ajutorul ei. De acum încolo îl putea îngriji oricine, iar tinerețea lui avea să fie vraciul neîntrecut.

Stăpîn acum pe gîndurile sale, Ion a încercat să se lămurească pe el însuși în legătură cu simțămintele lui față de fata lui Condrea. Își da seama că după cele petrecute era greu să mai ajungă la inima Măgdălinei, chiar dacă ar fi găsit-o. Că era să moară de mîna celui pe care și-l dorise socru, nu-i păsa, dragostea lui pentru odrasla acestuia era mai mare decît ura pentru cel care era gata să-l arunce în groapă. Dealtfel, dacă se gîndea bine, nici nu avea pricină să-l urască pe Condrea. Războiul nu-i o joacă. La război trebuie să ai ochiul ager și mîna să nu-ți tremure. Asta se-nvață pe pielea fiecăruia, iar Condrea știa ce are de făcut. A plătit apoi cu capul, deci unui mort nu mai ai ce să-i ceri. Dar pieirea lui Condrea s-a datorat Hudicești-lor și acest lucru se știa. Vestea morții trebuie să fi ajuns la nevastă și la fiică și odată cu ea nu se poate să nu se fi aflat și împrejurările în care a pierit. L-ar fi iertat jupîneasa Nastasia, ea care și mai înainte, cînd toate erau la locul lor, nu-l putea suferi în preajmă-i? I-ar fi dat Măgdălina mîna unui peţitor care era ucigașul tatălui ei?

De căutat avea să o mai caute atunci cînd se va face sănătos și de va fi cu putință are să-și încerce norocul care se dovedise pînă atunci că nu-i de partea lui. Dar cu ce nădejde? Simțea cum se prăbușește ceva înlăuntrul ființei lui, i se înăsprea privirea și fața i se crispa și atunci țăranca asta tămăduitoare îl privea cu îngrijorare, gata să-i vină în ajutor, ca să-i aline durerea, fără să bănuiască însă care este rostul acestei zbateri. Simțea în nări iarăși mirosul de sulfină și de busuioc, acel iz de proaspăt și de curat și acum, de cînd se îndrepta văzînd cu ochii, nu s-a putut să nu bage de seamă cum sînii rotunzi și bogați ai Cârstinei împungeau iia de in, iar bundița, care abia-i mai cuprindea în copci, trebuia să stea desfăcută arcuindu-se pe rotundul lor. Cînd i se schimbau oblojelile, simțea uneori cum umărul sau brațul lui striveau asemenea alcătuire delicată și, cum nu gîndea cu păcat, simțea un soi de sfială care te cuprinde de obicei în fața unor lucruri neîngăduite.

Iar cînd a venit ziua în care Cârstina a părăsit curțile de la Hudești, tînăra nevastă i-a urat sănătate și-n ochii ei i s-a părut că vede cum joacă lumini de bucurie dar și de părere de rău și plecarea ei a însemnat pentru Ion o însingurare. Se obișnuise s-o vadă acolo, nu departe de patul lui, s-o asculte și, acum, îi lipsea. Cârstina fusese nu numai un bun vraci, dar prezența ei însemnase liniște, cu bunul ei simț înnăscut crease o bună cumpănire atît de dorită și de necesară sufletului lui.

Treptat, la Hudești, toate intrau în matca lor obișnuită. Jupîneasa Teodosia nu mai încăpea de bucuria pe care i-a adus-o însănătoșirea feciorului ei cel mare, pan Cosma a început să-l privească pe Ion cu mai multă îngăduință, Văscan și Gavrilă, frații lui mai mici se bucurau în nădejdea că-i va lua cu el la vînătoare în toiul iernii, prin pădurile din preajma curților, iar slugile legate de el așteptau clipele cînd își vor dezmorți oasele și se vor porni petrecerile din toiul iernii.

Cînd s-a urcat pentru prima oară în șa, un vînt subțire se iscase dinspre răsărit, învolburînd fulgi de nea care se porneau din norii grei ce se învălmășeau năzuind să cuprindă tot cerul spre soare-apune. Copitele calului mușcau din zăpada mult prea albă pentru ochii lui învățați cu lumina potolită din casă, șfichiul vîntului îi ardea obrajii, trebuia să încline capul

pentru a scutura fulgii aninați în gene, picioarele s-au încordat în scară pentru a stăpîni cu pulpele mișcările calului, și-i era greu să-și stăpînească o anumită mulțumire care creștea în el. Biruise moartea și era o mare biruință și toate ar fi fost minunate dacă întîmplările cumplite din acel an nu ar fi curmat cea mai mare bucurie a vieții lui. Chipul fecioarei de la Neamț avea să rămînă tăinuit în inima lui și în clipe de mare singurătate avea să-l reînvie cu ochii minții, chiar dacă o ceață ușoară începea să-l învăluie. Icoană de neînlocuit a unor vremuri de vrajă și de bucurii neîmplinite, icoană a unei triste izvorîtă din părerea de rău pentru tot ce nu mai poate fi reînviat și se înmormîntează odată cu clipele care hotărnicesc trecerea noastră prin viață.

XIII

Iarna care s-a înstăpînit asupra Țării de Sus a fost foarte aspră în acel an, cu zăpezi mari și geruri năprasnice, cu viscole care troieneau omătul peste sate, oamenii trebuind să trudească din greu pentru a ieși la lumină și pentru a lua legătură unii cu alții. Lemne se aflau îndestul în pădurile care se întindeau peste tot locul, dar căratul lor era anevoios, mai ales pentru o nevastă singură cum era Cârstina, sau pentru alți nevoiași, slăbiți de vîrstă sau de vreo boală, care cu greu puteau să răzbească prin omătul înalt. Mai erau și haitele de lupi, care nu se sfiau să pătrundă pe ulițele satelor urlînd înfricoșător, încît ieșitul afară din casă, mai ales în vreme de noapte, era cu mare primejdie.

Pentru Ion, această iarnă s-a scurs anevoios. La vînătoare nu se prea putea ieși, iar în curțile de la Hudești se simțea ca într-o cușcă. Nu-și aflase nici liniștea și bucuria de a trăi, de altă dată. Biruind moartea i se părea că acum se născuse pentru a doua oară într-o lume nouă, pe care o privea cu alți ochi, parcă dinafară, mirîndu-se pentru multe laturi pe care le descoperea abia acum. Dacă mai înainte toate fuseseră ereate

pentru a se bucura de ele din plin, acum între el și lumea din jur se trăsese un hotar despărțitor, nevăzut, dar pe care el îl simțea la fiecare pas. Între el și lume, sau între el cel de azi și cel de dinainte? Abia acum își dădea seama că alături de bucurie este multă suferință, că inima omului nu se deschide dintr-odată, iar prietenia și dragostea erau lucruri scumpe pe care nu le întîlnești pe orice cărare. Lumea nu fusese făcută numai pentru el, ea era un dar al tuturor, numai că unii izbuteau să se înfrupte și din partea altora cărora nu le mai rămînea decît nevoia, umilința, din care pricină se ticăloșeau și se îndușmăneau cu totul. Sluga sau robul îți surîdea în față, dar te-ar fi înjunghiat pe la spate dacă n-ar fi fost frica de pedeapsă. Popa propovăduia fericire în lumea de dincolo, dar raiul, oricît de ademenitor ar fi fost, n-o făcea nici pe cea mai păcătoasă și urgisită ființă omenească să se despartă de viața asta nenorocită de pe pămînt de care ținea cu dinții și pe care nu voia s-o piardă oricît de atrăgătoare și de frumoase erau făgăduințele privitoare la lumea de dincolo.

A mai înțeles că averea înseamnă putere, iar puterea era aceea care-i face pe oameni să ți se plece. Privea la curcanul din curte cum se înfoaie, cum se uită țanțoș într-o parte și alta, zvîcnind din aripi, războindu-se cu văzduhul sau cu închipuirile care-i bîntuiau numai mintea lui. Fusese și el uneori aidoma acestei paseri bicisnice și gîndindu-se la unele fapte ale sale se rușina de propria-i îngîmfare. Se amăgise cu gîndul că numai înfățișarea lui falnică și frumoasă — la acest din urmă cuvînt se rușinase și mai înainte — era menită să stîrnească mirare amestecată cu bucurie. Dacă ar fi fost un om de rînd s-ar mai fi uitat fetele și nevestele tinere cu aceeași plăcere la el? Și puterea, care-ți poate aduce multe mulțumiri, cît poate să dureze? O veșnicie? Iată-l pe bietul Botea, fost vornic al curților din Hudești, om bine alcătuit, voinic și puternic, de frica lui tremurînd mai multe sate, cum zace acum fără putere, fără mărire, așteptîndu-și un sfîrșit care nu mai vine să-l mîntuie odată. Și țiganul cel mai prăpădit se uită cu milă sau cu scîrbă la pielea și oasele care întîrzie să se amestece cu țărîna. Pricepea acum că multe-s deșertăciune, înțelegea tîrziu că sfaturile părinților, ale celor mai vîrstnici aveau un miez, dar adevărul și puterea lor nu izbutise s-o cunoască decît pe pielea lui.

Crezuse că și ceilalți oameni sînt plămădiți din același aluat ca și el, erau doar făpturile lui Dumnezeu, înzestrate la fel, cu ochi și cu minte ca să vadă și să pătrundă taina lumii, nu se puteau deosebi de el, ca să-și dea seama că fiecare, în parte, are o altă fire și că sufletul celor mai mulți era plin de ascunzișuri, surîsul acoperea pizma, iar bunăvoința — ura cea mai adîncă. Răul și ura își aveau uneori o îndreptățire, dar de cele mai multe ori ele nu aveau nici o noimă.

Într-o vară și în puține clipe înțelesese mai multe taine decît în cei 18 ani cît petrecuse din viață. Aceste descoperiri îl speriau, se simțea însingurat și părăsit într-o lume care se dovedea că nu este croită pe măsura lui.

Trebuia deci să-și deschidă mai bine ochii minții, să asculte mai mult și să vorbească mai puțin, să se stăpînească pentru a nu-i nemulțumi pe alții față de care firea se dovedise mult mai zgîrcită. Una din marile lui plăceri fusese aceea de a străluci printre ceilalți de seama lui nu numai prin bogăția straielor dar și prin vorbele de duh, prin răspunsurile aspre, tăioase cîteodată cum e buza briciului, umilindu-l pe cel din fața lui pentru a triumfa plin de încîntare față de alții. Asta însemna să-ți aduni dușmani din pricina unor vorbe-n vînt, numai de dragul de a-i face pe cîțiva netoți să-și descrețească fața. Va trebui să se înfrîneze, mai ales față de cei mai slabi decît el. Prostul nu te iartă niciodată dacă l-ai făcut prost, adică dacă i-ai spus adevărul. Adevărul are și el mai multe fețe, și alegerea uneia sau alteia cere o pricepere care nu se-nvață nicăieri. Să se înfrîneze, să renunțe la parte din propria lui bucurie de a se mișca și de a trăi. Va fi greu, foarte greu. Se va arăta în stare să împlinească o asemenea cerință pentru ca drumul în viață să-i fie mai neted?

Semne de trecere a iernii erau ieșirea la larg și amețeala care-l cuprindea, ca o stare de ușoară beție, pe care primăvara i-o strecura ca pe o dulce otravă în toată ființa. Ieșirea la lumină și la o nouă viață nu se poate face fără chin și fără ca rana din inimă să nu sîngereze iarăși.

Odată cu păsările au început să sosească în singurătatea de la Hudești și vești din lume, o lume în care se afla și dragostea lui, foarte depărtată, mai nedeslușită. Amintirea ei îl cotropea ca o nesfîrșită tristețe, licările de nădejdi se stingeau repede, pentru că numai o minune ar fi putut îndrepta totul, iar minunea n-avea de unde să vină.

După înfrîngerea de lîngă cetatea cea nouă a Romanului, boierii hicleni s-au pripășit în țările vecine Moldovei, încercînd mai ales prin Petrea Carabăț să obțină ajutoare de la principii străini ca să-l răstoarne pe domnul lor. Zbatere zadarnică, pentru că nici sultanul, nici tătarii, nici craiul Jicmont al Lehiei nu aveau răgaz și nici nu-și puteau îngădui să cheltuie mari sume de bani ca să strîngă oști pentru a porni împotriva Moldovei, acum cînd se făcuse toamnă și se apropia iarna. A trecut și iarna și în primăvara care a urmat iarăși n-au găsit sprijin la nimeni. Craiul Jicmont ar fi dorit să întreprindă ceva împotriva unui domn semeț cum era Ștefăniță, dar, odată cu venirea primăverii, umblau zvonuri tot mai stăruitoare că Suliman sultan și-ar strînge oștile pentru a porni împotriva Ungariei. Sangeacii de la hotare și porniseră harțurile, semn că nici în acel an nu va fi liniște pentru creștinătate. Ceea ce-l îngrijora pe craiul Lehiei erau veștile pe care i le aduceau iscoadele sale : la Cetatea-Albă și la Chilia păgînul trimitea oști proaspete, însoțite de puști mari în stare să bată ziduri de cetate. Tătarii se mișcau și ei spre soare-apune. Vroiau otomanii să atace Moldova sau regatul ? Greu de ghicit. Și care avea să fie purtarea tînărului și prea îndrăznețului domn al Țării Românești din hotarul Lehiei ? Ținînd seama de cele petrecute în anul trecut, Ștefăniță nu putea fi decît dușmanul craiului. El s-ar fi putut întovărăși cu turcul și cu tătarul ca să pustiască Lehia, dacă pronia cerească nu le-ar fi îndreptat pașii acestora asupra Moldovei. Iscoadele din această Valahie arătau că domnul face și el mari pregătiri. O parte din oastea cea mică a boierilor și altor stăpîni de pămînt primise poruncă să se strîngă în Țara de Jos. Starostii și pircălabii de la hotarul de răsărit al țării primiseră porunci strașnice să stea neclintit de veghe, să trimită mereu iscoade în stepele de dincolo de Nistru pentru a lua urma ceambulurilor tătărești, ca nu cumva acestea să se reverse fără veste peste pămînturile țării.

S-ar putea să nu fie o înțelegere între dommul român și păgîni, dar craiul era de părere că e mai potrivit pentru interesele sale să se răspîndească zvonuri că lucrurile stăteau astfel. În cazul în care i-ar fi mers toate cu noroc, atunci s-ar fi putut gîndi la boierii pribegi și un amestec în Moldova ar fi părut în ochii tuturor ca o justificată răzbunare a cerului împotriva atîtor păcate săvîrșite de un principe care nu se

sfiește să unelteasca împotriva creștinătății. Pentru a preîntîmpina atacul tătarilor, al turcilor și poate și pe acela al românilor, craiul a poruncit tuturor căpitanilor de margine, palatinilor și castelanilor ca să se pregătească grabnic. Au fost tocmiți mercenari, s-a strîns oastea șleahtei din Rusia, Podolia și Volhinia, încît pe la mijlocul lunii aprilie craiul se putea considera mulțumit. Sub flamurile sale se adunaseră 30—40.000 de oameni și conducătorii acestei oști îl asigurau că vor fi în stare să respingă orice dușman, oricît de tare s-ar fi dovedit.

Tassa Bassa, pașa care primise înalta poruncă a Porții ca să conducă expediția oștilor strînse la gurile Dunării, i-a cerut hanului tătar să-și îndrepte hoarda spre Podolia. De Carabogdan nu trebuiau să se atingă. Dacă Allah va fi de partea oștilor purtătoare de biruințe, atunci flamura verde a Profetului se va înălța deasupra zidurilor Cameniței, cea mai de seamă cetate a craiului Poloniei în fața oștilor tătaro-otomane. După aceea, lui Carabogdan, împrejmuit din toate laturile de oștile prea puternicului împărat, nu-i rămînea decît să se închine, așa cum o va face și beiul celeilalte țări românești, în vara acelui an.

Oastea otomană s-a mișcat pe cîmpii de pe stînga Nistrului și nu departe de hotarul leșesc, tătarii au venit în tabăra lui Tassa Bassa. Iscoadele lor arătau că leșii au strîns o mare oaste și nu s-au lăsat surprinși ca altădată. În asemenea împrejurări nu era potrivit să se împotmolească urdia sub zidurile unei cetăți puternice cum era Camenița. Căpeteniile oștilor tătaro-otomane au hotărît să pustiască provinciile de margine ale regatului. Au lăsat puștile pe loc sub bună pază și numai călărețiii au pornit-o în iureș peste Podolia și Rusia.

Au fost jefuite și arse sate și tîrguri, iar oamenii și vitele care au putut fi prinse au fost trimise în mare grabă spre răsărit. Oștile craiului Jicmont s-au mișcat încet. Căpitanii lor se așteptau la o campanie îndelungată, în care aveau să-și arate iscusința lor de strategi, cu mișcări de trupe bine gîndite. Această năvală nebunească i-a surprins și deși s-au grăbit să-i ajungă pe păgîni n-au reușit să înfăptuiască nimic.

Măria sa Ștefăniță voievod nu s-a lăsat înșelat de mișcările oștilor de dincolo de hotar. El a urcat cam în același timp cu ele, spre miazănoapte, poruncind tuturor locuitorilor din Țara de Sus să se strîngă pe apa Prutului, în dreptul cetății Hotinului care primise întăriri și hrană îndestul. Locul de

strîngere a oștilor nu era departe de Hudești și boierul Cosma Movilă își simțea măcar o parte din sate la adăpost de orice lovitură.

Toate acestea se petreceau în luna mai a anului 1524. Evenimentele nu-i îngăduiau nici de data aceasta răgazul necesar pentru a se îngriji de propriile sale treburi. Ion Movilă se afla în tabără împreună cu tatăl său, cu slugile lor, atît cele din Țara de Sus, cît și cele din Țara de Jos și cu frate-său, Văscan, care împlinise 17 ani și era acum un flăcăiaș mîndru, în stare să-și măsoare prițeperea și puterea în luptă. Pregătirea pentru luptă, viața de tabără i-au luat timp și i-au dat un rost. Ion nădăjduia, ca și mulți alții, că țara lor va fi ferită de primejdie. Mînuirea armelor, deprinderea celor mai puțin înzestrați sau obișnuiți cu viața de oștean era petrecerea obișnuită în tabără. Cete de călăreți erau trimise spre hotar să cerceteze și să privegheze. Ion ceruse să facă și el parte cu oamenii săi dintr-o asemenea ceată și părintele său, mai întîi, și vodă, după aceea, i-au împlinit dorința. Străbăteau sate și păduri în bună rînduială și prin mișcări repezi erau cînd într-un loc, cînd într-altul. Era o viață mai aspră dar care-i priia. Trupul răspundea la toate încercările, sănătatea lui era acum întreagă. De la Camenița primiseră veste că năvălitorii s-au prelins pe sub zidurile cetății năboind spre miazănoapte. În loc ca furtuna să se abată asupra zidurilor Cameniței, înlăuntrul cărora se aflau oșteni încercați în lupte și obișnuiți cu nevoile, ea se abătea asupra satelor lipsite de apărare.

La începutul lunii mai au început să apară fugari de dincolo de Horodenca și Sniatyn. Toată Pocuția era în flăcări și cîți scăpaseră fugeau înspăimîntați spre munte sau spre Țara Moldovei. În primele zile ale lui iunie, se putea vedea de pe înălțimile de la hotar încotro se mișcau oștile tătaro-otomane. Fuioare de fum negru sau luminarea zării în puterea nopții, cînd într-un loc, cînd în altul, erau semne ale nenorocirilor care se abătuseră asupra regatului vecin.

Și, pe neașteptate, în ziua de 6 iunie, călăreți ai stepelor de răsărit și din sudul Dunării se apropiau în mare grabă de hotarul Moldovei. În aceeași zi, Ion și cîțiva dintre oamenii săi se înfățișau domnului cu această știre. A doua zi, mînînd în față robi și cirezi de vite, năvălitorii pătrundeau dincoace de hotar. Ce i-au făcut să ia o asemenea hotărîre, au lămurit-o unii fugari. Oștile regale se apropiau în mare grabă de

provinciile jefuite și călărețiii ușor înarmați ai lui Tassa Bassa și-au dat seama că este timpul să iasă cu mare grabă la larg. Cei aflați în Pocuția nu aveau cum să scape de încercuire decît străbătînd o parte din Moldova și răzbind dincolo de Camenița, unde nu-i mai putea ajunge nimeni.

Domnul a ținut sfat. Dacă-i lasă pe turci și pe tătari să treacă nestingheriți, atunci ei își vor face un obicei din a călca o țară neînstare să-și apere hotarele. Și mai este obicei la turci și la tătari să socotească pămînt al padișahului oriunde a călcat copita calului călărit de oamenii acestuia. Ai lăsa să hălăduiască în pace ar fi cu primejdie pentru anii ce vin. Dacă-i lovesc acum s-ar putea mînia Suliman sultan, care, după căderea insulei Rodului, a amenințat că va călca toată creștinătatea. Unii sfetnici au înclinat spre cumințenie și răbdare, alții însă și-au adus aminte că bunul domnului de acum, măria sa Ștefan cel Bătrîn, nu s-a sfiit într-o împrejurare ca aceasta să-l atace pe Malcoci begul. Datoria lor era aceea de a nu-l lăsa pe vrăjmaș să creadă că țara este slabă, fără apărare. Doritor de fapte mari, și pentru a-l umili pe vecinul său care răspîndise zvonul că domnul Moldovei s-a alăturat dușmanului creștinătății, Ștefăniță a hotărît să se facă pregătiri temeinice pentru luptă. Faptul că oastea care călcase hotarul era numeroasă și puternică, l-a făcut pe domn să recomande prudență. Lovitura urma să se producă pe neașteptate și dacă se putea, într-un loc bine ales. Petrică hatman și portar al Sucevei va conduce această bătălie care se va desfășura sub ochii domnului. Străji bine întocmite aveau sarcina să urmărească toate mișcările dușmanului, retrăgîndu-se în așa fel încît să nu se ajungă la o ciocnire cu el. Nu era potrivit să li se stirnească bănuiala că ar fi atacați Tassa Bassa și însoțitorii săi.

Odată ajunsă pe pămîntul Moldovei oastea de tătari și de turci s-a oprit, alcătuind o tabără nu departe de Șepeniț. Aici s-au strîns prăzile și tot aici au fost primite cetele care întîrziaseră și fuseseră urmărite de oștile polone pînă-n hotarul românesc. După trei zile de odihnă, Tassa Bassa și-a pus în mișcare oamenii. Oastea turco-tătară înainta pe malul stîng al Prutului, pe îndelete și fără prea mare tocmeală. Avea nevoie de trei-patru zile ca să răzbească dincolo de Nistru unde s-ar fi aflat în siguranță deplină. Noaptea de 10 spre 11 iunie au pus tabără la Tărăsăuți. Vremea era bună. Spre ziuă s-au grămădit nori pe cer mînați de vîntul de la miazănoapte. O-

ploaie repede și scurtă a căzut cînd se îngîna ziua cu noaptea. Cînd ultimii stropi se răsfirau, semn că ploaia încetase, au răsărit strigătele și țipetele străjilor aflate dincolo de Tărăsăuți, spre răsărit. Erau strigăte de luptă. Tabăra era atacată de un dușman pe care nimeni nu-l prevăzuse. Tassa Bassa nu crezuse că Ștefăniță va îndrăzni să ridice sabia împotriva Semilunii. Ghiaurul rău și spurcat era îndemnat de nebunia lui la trădare. Au sunat tobele și surlele pentru luptă. Buimăciți de somn, spahiii și achingiii au pus în grabă șeile pe cai și s-au tocmit așa cum cerea orînduiala în timpul luptei. Cînd se lumina bine de ziuă, căpeteniile turcilor și tătarilor au văzut cum călărețiі ghiauri se aruncă precum haitele sălbatice asupra primelor cete, cum se învălmășesc și cum drept-credincioșii sînt călcați sub copitele cailor. În sprijinul lor au pornit-o alte pîlcuri, bine tocmite. Oamenii se treziseră bine acum și își dădeau seama că pentru ei nu mai există decît o singură scăpare : să-și croiască drum spre Nistru, altfel aveau să piară cu toții. Încleștarea a ținut ceasuri în șir. Cădeau șiruri de oșteni, alții le luau locul și izbînda nu se înclina nici de o parte, nici de alta. Ștefăniță privea cu încordare cum se desfășoară cea mai de seamă bătălie la care lua parte pentru prima dată. Ar fi dorit ca oamenii lui să treacă-n iureș peste tabăra din fața lui, iar cîțiva sfetnici, dintre cei care apucaseră mai multe războaie, îi cereau să aibă răbdare. Războiul cerea multă trudă, mult singe și multă pricepere. Stăpînirea de sine era cea mai de seamă calitate a conducătorului. Mintea lui trebuia să rămînă mereu limpede, ochiul ager pe care să nu-l întunece nimic din cîte se petreceau în fața-i, să chibzuiască și să-și folosească oamenii acolo unde era nevoie și în clipa cea mai potrivită.

Petrică hatmanul se vedea că este nu numai o slugă credincioasă și un bun sfetnic, dar că este și un bun conducător de oști. Distrusese o parte din cetele dușmane lovind fără veste ; după aceea cînd bătălia s-a întemeiat, și-a împins cetele acolo unde era nevoie, a sprijinit la timp orice încercare de învăluire pe care au făcut-o tătarii. Spre prînz însă, cînd lucrurile nu se desfășurau așa cum trebuie, acolo unde se afla temeiul luptei, el a pornit în sprijin cu un pîlc de călărețі aleși. Izbitura a fost cumplită și cetele dușmane s-au prăvălit spre spate. Petrică n-a mai apucat să se bucure de fapta lui. O

săgeată i-a străpuns grumazul și hatmanul oastei românești a bătut aerul cu mîinile după care a lunecat moale, pe o parte. Una din slugile sale i-a prins calul și s-a tras înapoi cu trupul stăpînului. Atunci s-a arătat că numele părcălabului de Roman este mai mult decît o potrivealã oarecare. Grozav părcălabul și-a împins calul în fața domnului și i-a cerut să-l lase pe el să pornească. Domnul a înclinat capul și Grozav a răcnit, cît s-a auzit peste tot cîmpul de bătaie, a ridicat sabia spre tăria cerului și cetele de călăreți din Țara de Jos s-au năpustit ca trăsnetul acolo unde oamenii hatmanului munceau din greu. Cădeau capetele dușmanilor ca tărtăcuțele, cetele lui Tassa Bassa erau împinse înapoi, peste tot locul, dar turcii și tătarii n-au slăbit lupta. Înapoi, în Polonia, nu puteau să se retragă, în față nu răzbiseră. O încercare de fugă spre stînga fusese oprită de orheieni, soroceni și lăpușneni, oameni obișnuiți cu felul de a se lupta al călăreților din stepele de dincolo de hotar. Nu le rămînea decît să se bată cu disperare în nădejdea că o minune îi va scăpa de la pieire.

Ion și ai lui s-au prins în luptă din zorii zilei. Cînd au pornit-o în trap la atac, l-a văzut pe Văscan, care mergea în stînga lui, cum îi piere sîngele din obraz. Îi bătea și lui inima, dar de data aceasta era îndîrjit și gîndul lui era nu să scape, ci cum să doboare tot ce întîlnește în cale. Și să-l ocrotească pe țîncul ăsta de lîngă el. Nicoară, Pătru, Cîrstea și celelalte slugi erau alături. Bătrînul Cosma Movilă călărea voinicește alături de oamenii săi. După aceea, în minte i s-a întipărit numai fragmente : un ochi care se cască deasupra morții, un bărbos ce se răstoarnă, scrîșnetul lamei de oțel cînd alunecă pe os, o lovitură zdravănă primită în umărul stîng, care era gata să-l descumpănească, o împungere piezișă la subsoara turcului care și-l alesese pe Văscan, urlete, chiuituri, izbituri surde, horcăituri, nechezatul cailor înnebuniți de loviturile primite de înaintarea înceată, dar sigură. Un atac dat de un pîlc pe latura celor care-i avea în față și pămîntul a fost măturat de vrăjmași. Steagul lor s-a retras pentru scurtă vreme, cît să-și tragă omul sufletul și pentru ca starostele de Dorohoi să poată chiti care-i locul unde trebuie să intre-n hora morții. Au căzut unele slugi, Cosma bătrînul a fost ușor scrijelat pe obraz, sîngele i se amestecase cu barba și arăta strașnic în mînia cu care izbea în dreapta și-n stînga. Alături de el mergea Pătru, care nu-l scăpa din ochi. A văzut cum îi

sticleau ochii lui Văscan. Haita din el începea să fie întărîtată la vederea sîngelui. Lovea repede, se ferea cu mișcări de sălbăticiune, era ca un rîs, sau ca un jder. Privirea încă nu-i era limpede, dar omul se învață să ucidă treptat, și cu cît dispare mai repede orice tulburare din sufletul și mintea lui, cu atît mai precise, mai sigure sînt mișcările și loviturile. Ce ucigași zac în noi ?!

Pămîntul s-a zvîntat și copitele cailor stîrnesc praful ce se ridică, învăluindu-i pe luptători. Parcă-s umbrele morții. Se apropie de nămiazi și, afară de un scurt răgaz, s-a muncit pe ruptele. Simte cum începe să-i doară brațele. Semn rău. Oasele și carnea nu i s-au învățat cu truda îndelungată. Un bun războinic trebuie să reziste mai mult. Dacă va scăpa, știe ce are de făcut. Dușmanii din față cedează treptat. Sînt măcinați din toate părțile, se bat cu îndîrjire, oboseala zilelor trecute nu-i iartă nici pe ei. Mai bine s-ar da prinși, dar ei nu vor să arunce armele și nici domnul n-ar vrea să hălăduiască prea mulți din cîți au poposit la Tărăsăuți. Satul rămînea în urmă, în cale sticleau printre zăvoaie apele Prutului. La cîțiva pași de locul în care oamenii sînt frămîntați cu pămîntul, viața se desfășoară liniștită. Păsările își văd de treburile lor, gîzele trudesc în ierburile și florile care își desfac mirezmele în căldura unui soare care strălucește indiferent pe un cer limpede spălat de apa ploii din faptul zilei.

Tătarii au început, în cete mici, să se furișeze spre larg. Nimeni nu are grija lor. Cei rămași împreună cu oamenii lui Tassa Bassa nu mai pot ține decît pînă spre chindie. Spătarul Huru și Barbovschi, pîrcălabul de la Hotin, își dovedesc, sub privirile domnului, priceperea în ale războiului și credința față de el. A căzut cel de-al doilea pîrcălab de la Neamț și alături de el alți boieri mari, fără să se mai pună la socoteală oamenii de jos. Țăranii din satele Țării de Sus au muncit din greu. Gloatele lor au întovărășit orice năvală a călăreților și cu coase cu sulițe, cu topoare cu coadă lungă au tăiat vinele cailor, au tras din șa cu cîrligul toporului pe spahiii și pe achingiii sălbatici. Au pierit și dintre ei mulți, trupurile lor zac amestecate cu ale dușmanilor, iar cei rămași în viață trudesc mai departe cu sîrg, cu îndîrjire, fără nici o sfială, de parcă s-ar duce la petrecere.

Își simte trupul năclăit de sudoare sub armura scumpă și grea, se mișcă din instinct și brațul îl ascultă deși încheieturile

parcă-i amorțesc de-atîta muncă. De n-ar mai dura acest măcel care se desfășoară încet, prea încet, clipele par cît o veșnicie, ceasurile nici nu mai pot fi măsurate. Soarele a trecut de crucea cerului. La el nu te poți uita decît într-o răsucire a pîlcului care se regrupează, cînd altul i-a luat locul, pentru a se avînta, scară lîngă scară, ca un berbec care izbește și încearcă să pătrundă prin zidul viu de oameni și cai. Iar dușmanul dă dosul de prea multe ori, dovadă că i-a scăzut puterea. Sînt clipele cele mai spornice, pentru că, lovindu-l din spate, îi poți provoca pierderi mari și oamenii noștri simt că soarta le-a surîs lor, se nevoiesc pe întrecute pentru a scurta cît mai mult din chinul acestei zile. Cînd simți că va fi cîștigul de partea ta, puterea-ți crește ca prin minune, te cuprinde o mare bucurie și crește hărnicia. Căpitanii de steaguri atacă rînd pe rînd, nelăsînd nici o scăpare adversarului, n-a mai rămas de multă vreme om care să nu numere mai multe ceasuri de cînd se bate, dar parcă întreaga oaste a fost zguduită de o încordare nouă, izvorîtă din înțelegerea că izbînda este aproape. Pîlcurile de călăreți se aruncă unul după altul, cu disperare, linia alcătuită de dușmani începe să se destrame. Izbiturile sînt însoțite de chiuituri de parcă cei care se aruncă-n luptă abia acum ar fi poposit pe cîmpul de bătaie. Caii sînt în spume și cînd cetele străpung liniile din față, alte pîlcuri se aruncă izbind în lături. Acum, încăierarea se desfășoară aparent fără noimă, dar este ultima încordare. Dușmanul este bulucit, înțărcuit de ziduri vii. Unii o rup la fugă, alții pun armele jos, dar scăpare nu mai este pentru nici unul.

Și cînd soarele începe să lungească umbrele spre răsărit, izbînda este desăvîrșită. Grupe de călăreți îi urmăresc pe fugari iar oastea țării se strînge încet, steag după steag, pentru a-și număra morții dar și pentru a-l saluta pe domnul lor în ochii căruia strălucește bucuria deplină. Se spune că au mai căzut alți doi sfetnici, dar nu se știe bine cine, cîteva mii de oameni sînt morți sau zac răniți pe cîmpul de lîngă Tărăsăuți. Domnul le mulțumește tuturor și-i poftește pe toți de Sfîntul Niculae la Suceava. Rudele își caută morții și rănițiii, vracii muncesc din greu pentru a îndrepta oase, a închide și obloji rănile.

Pleanul prins de turci și de tătari în Lehia a rămas în puterea domnului. Oamenii, erau cîteva mii, au fost aduși în fața măriei-sale care a cerut tălmaci. După ce i-a mulțumi

Domnului pentru marea biruință pe care oamenii săi au avut-o asupra păgînului, le-a făgăduit tuturor libertate. I-a slobozit să meargă înapoi la casele lor, iar celor care ar fi vrut să rămînă în țara Moldovei le-a făgăduit pămînt și scutiri cum nu cunoscuseră ei sub șleahtici. Cu toții i-au mulțămit și l-au proslăvit pe stăpînul destoinic care știe să-și ocrotească supușii și țara. Mulți au vrut să rămînă în Moldova și au fost dați în grija dregătorilor, și mai mulți au năzuit să-și revadă căminul pustiit, să-și caute familiile, dacă izbutise să mai scape cineva. Au fost însoțiți spre hotar de oșteni aleși anume, după ce primiseră fiecare tain în pîine, brînză și pastramă.

A doua zi, 12 iunie, după o odihnă binemeritată și după ce s-a ridicat movila unde au fost înmormîntați cei mulți și neștiuți care-și apăraseră glia cu viața lor, domnul și-a slobozit oștile. Barbovschi, pîrcălabul Hotinului si cu starostele Lăpușnei au pornit cu răzășii de dincolo de Prut ca să curețe pămîntul de dușman și să privegheze la hotare pînă ce oștile sultanului, pornite asupra Lehiei, se vor topi în stepa Bugeacului.

Jupîn Cosma Movilă și-a strîns oamenii pentru sfat scurt. O parte aveau să meargă cu Barbovschi, spre satele lor, alții aveau drum lung pînă în Țara de Jos. Cei din satele din Țara de Sus n-aveau decît să treacă Prutul și a doua zi erau acasă. Ion și cîțiva oameni să se ducă la Novăsălița, la Cobăliia și mai apoi la Broscăuți și la Hrețeni, în ținutul Dorohoiului, pentru a cerceta starea locurilor și a oamenilor, după care să se întoarne la Hudești. După o furtună ca aceasta, multe se puteau schimba, mai ales că satele din Țara de Sus se aflau, o parte, în locurile unde poposiseră oștile noastre, altă parte în locurile care fuseseră călcate în mare grabă de tătarii și turcii fugari.

Cu Văscan, acum mîndru ca un păun că făcuse față, cu cinste pentru anii lui, unei zile atît de grele cum fusese ziua de 11 iunie, bătrînul Movilă avea să meargă de cea parte a Prutului, pe Viliia și apoi mai jos, pînă în ținutul Sorocii, unde-și avea sate. Cîteva slugi erau repezite la Hudești s-o liniștească pe jupîneasa Teodosia, să grijească de curți și să vegheze ca muncile cîmpului, din satele boierului, să nu sufere nici o întîrziere.

Trecuseră cu toții printr-o mare primejdie și cei mai mulți erau teferi, ceea ce însemna un mare cîștig pentru boier. Cîțiva

ruteni, dintre cei care doriseră să rămînă în Moldova, i-a luat Cosma Movilă cu sine, pentru a le da pămînt într-o pustie de lîngă satul său Cusareul, din ținutul Hotinului. Fusese un loc pe care-l arseseră tătarii în vremea lui Ștefan cel Bătrîn, ducînd cu ei tot ce rămăsese în viață. Loc bun și bogat, nemuncit de mulți ani, unde s-ar fi putut întemeia nu un sat, ci două.

După încă o noapte petrecută deasupra Tărăsăuților, oamenii s-au împărțit, așa cum rînduise Cosma Movilă, și au pornit fiecare spre casele și la treburile sale. Puțin după răsăritul soarelui, Ion și cu slugile sale, căuta un vad ca să treacă Prutul. Fuioare de nor alb străluceau în înălțimi în lumina soarelui. Peste apa Prutului plutea o piclă străvezie de aburi. Și-a lăsat oamenii în pace, pentru căutarea locului potrivit trecerii, iar el s-a dezbrăcat și a intrat în unda rece a rîului. Trebuia să se curețe de toate cîte-i apăsau trupul și sufletul.

XIV

Îi slobozise pe ceilalți oameni, îndemnîndu-i spre Hudești, iar el cu Nicoară au pornit-o de la Verbia peste dealuri, prin păduri și fînețuri, mergînd agale, în voia calului, fără nici o grabă. O și vedea pe jupîneasa Teodosia cum îi sare în cale și cum îi strălucesc ochii de bucuria revederii odraslei ei. Ea era singurul om din lume care-l înduioșa, pentru că prea suferise pentru el și cu greu poate fi cuprinsă în cuvinte bucuria pe care a trăit-o atunci cînd au fost semne că feciorul ei se va face bine. Dacă nevasta din Mlenăuți i-ar fi cerut atunci, i-ar fi dăruit Cârstinei tot ce avea în sipetele ei mai de preț, și-ar fi dat zile din zilele ei, nici o cerință pe care să o poată împlini nu i s-ar fi părut prea mare, dacă ar fi reușit, cu sacrificiul ei, să-și scape fiul. Devotamentul unei asemenea făpturi îi făcea bine. Nedumeririle și lămuririle lui îl îndepărtau de lume, dar ele întîmpinau și un obstacol peste care nu putea trece : dragostea, mila și bucuria jupînesei Teo-

dosia. Dacă ar fi fost numai o asemenea ființă pe pămînt, și tot merita să-ți trăiești viața.

Se lăsase seara și luna strălucea pe cerul limpede. Ierburile aveau încă mirosuri tari, pe care răsuflarea pămîntului cald le ridica în văzduh, pădurea din față părea că se ghemuise pentru somn, tăcută și nemișcată. Au intrat pe o potecă în codru. Cîntecul privighetorilor sporeau vraja locului, iar țipetele cucuvelelor arătau că exista o lume a vietăților care se desfășura numai în puterea nopții. Urcau agale pe potecă spre culmea dealului. Nu simțea nevoia somnului și l-a întrebat pe Nicoară dacă este în stare să-l urmeze. Simțea cum tot trupul îi este plin de vlagă, iar în sufletul său se așternuse o mare liniște pe care n-o mai cunoscuse pînă atunci. Timpul se torcea pe-ndelete, pentru el, clipă de clipă, îngăduindu-i să se bucure de toate cîte se desfășurau în jurul său, de parcă atunci fuseseră create atîtea minuni anume pentru desfătarea sufletului său.

Tainele codrului veneau nelămurite spre el, cotropindu-i ființa, se simțea înlănțuit de această lume nevăzută și necunoscută cu niște fire subțiri care porneau de la el și se răsfirau pentru a cuprinde întreaga fire, care-l năpădise cu vraja ei. Avea senzația stranie că trăiește în vis și nu aievea, iar cînd au ajuns într-o poiană, deasupra dealului, inundată de lumina lunii, a încremenit. Îi venea să se frece la ochi ca în fața unei priveliști din altă lume. Aproape de mijlocul poienii, o făptură, care părea a fi femeie, îmbrăcată în alb, cu părul despletit, ridica mîinile spre cer, după ce se înclina spre pămînt, spre ceva pe care nu-l putea vedea de acolo unde se afla el. Era o rugă sau un descîntec pe care se sfia să-l destrame și de la care cu greu își putea întoarna privirea. Erau nopți de sînziene, înainte de Rusalii, și și-a adus aminte că asemenea nopți sînt pline de capcane, cînd ielele pun stăpînire peste fire și pot să aducă și rău și bine, dar mai cu seamă rău. Și cînd teama a început să se înfiripe în inima lui, o mogîldeață neagră s-a desprins din pădure, într-o latură, îndreptîndu-se cu mișcări repezi și pe furiș către făptura înveșmîntată în alb, fără ca aceasta să simtă ceva, cuprinsă fiind de puterea descîntecului ei. Numai cînd acea mogăldeață înaltă s-a aruncat asupra ei, a scos un țipăt cumplit de parcă ar fi înjunghiat-o. Ion, abia în clipa aceea, și-a dat seama că totul se petrece aievea, a înfipt pintenul în coastele calului care a

zvîcnit în sus, după care a pornit ca o vijelie. Nicoară era în coasta lui. Tropotul cailor și chiuitul lui Ion l-a descumpănit pe cel care se repezise asupra femeii. S-a desprins de ea și năucit, a căutat în lături ca să vadă și să înțeleagă ce se întîmplă. Pînă să se dezmeticească bine, s-a simțit împins de pieptul puternic al cailor lui Ion și Nicoară.

— Pune stăpînire pe el și leagă-l, a poruncit Ion. El a sărit din șa, s-a repezit la făptura în alb care izbutise să-și culeagă niște lucruri aflate pe pămînt și vroia să fugă. Cîțiva pași, și a fost lîngă ea, strigîndu-i să nu se teamă. Atunci femeia i-a făcut față și, privindu-se, nu le-a venit să-și creadă ochilor.

— Cârstina? s-a trezit Ion vorbind cu glasul pierit de surpriză și emoție.

— Stăpîne, a șoptit femeia, plecîndu-se și sărutîndu-i mîna.

Ion și-a tras mîna, parcă o pară de foc îl atinsese și cu multă nemulțumire i-a spus să nu mai facă așa ceva. Și nici el nu știe cum s-a făcut că s-a trezit cuprinzîndu-i umerii cu brațul drept și a lipit-o ușor de el.

— Ai pățit ceva?

— O, nu stăpîne, n-am pățit trupește nimic, dar nemernicul ăsta mi-a făcut un mare rău, mie și unei ființe care n-are nici o vină și care aștepta de la mine să-i aduc în noaptea asta alinare.

Femeia vorbea cu multă obidă-n glas și Ion nu pricepea înțelesul spuselor ei. Îi privea părul bogat, negru, cum se revărsa peste umeri pînă la mijloc și nu s-a stăpînit să nu-l atingă ușor cu mîna, așa cum ai mîngîia un lucru de preț, de care ți-e teamă să nu-l strici.

Ion a strigat la Nicoară să purceadă degrabă la Hudești, căci îl va ajunge el din urmă.

Femeia s-a întors și a ridicat privirea spre el. Sub lumina lunii ochii ei aveau adîncimi ametitoare, fața părea și mai frumoasă, iar gura, întredeschisă, era ca un trandafir în plină floare. Nu era liniște pe chipul ăsta frumos și asta l-a făcut pe feciorul de boier să încline capul și să-i atingă gura cu buzele lui.

— Nu, stăpîne, a gemut femeia, nu se cuvine și a vrut să se desprindă de el. Dar Ion a apucat-o bezmetic de mijloc, i-a răsturnat cu cealaltă mînă capul și ca o fiară hămesită și-a

înfipt dinții în așa fel încît să nu-și mai poată mișca gura fără primejdia de a fi sfîșiată.

Femeia s-a zbătut o vreme, după care s-a lăsat copleșită de nebunia care pusese stăpînire pe feciorul de boier și gura ei i s-a supus sorbindu-i răsuflarea fierbinte și a simțit cum toată carnea ei este mistuită de arșița dragostei. S-a lăsat mîngîiată, mîinile lui cercetîndu-i toată ființa cu înverșunare, au alunecat în iarbă și trupurile lor s-au căutat în neștire. L-a primit cu un geamăt abia auzit, mistuindu-se într-o frămîntare scurtă și pătimașă. A ridicat-o și i-a spus să se pregătească de drum. Femeia își acoperea trupul cu mișcări încete, ca și cum mîinile n-ar mai fi ascultat-o cum trebuie. Simțea un soi de rușine amestecată cu bucurie. Ar fi vrut să vorbească dar nici ea nu știa ce-ar putea să mai spună. Se petrecuseră toate atît de repede, încît nu reușea să se dumirească ce se petrece cu ea. Ion o privea zîmbind. Își rîde de dînsa? L-ar iscodi dar îi este teamă să-l întrebe. Flăcăul n-are nici o vină, păcatul și vina erau doar ale ei. Era cu cîțiva ani mai mare, deci în stare să judece mai bine, era o femeie măritată, chiar dacă ungureanul ei nu mai fusese văzut de atîta amar de vreme. Și, apoi, ea era o femeie necăjită, în timp ce bărbatul din fața ei, căruia abia acum îi dau tuleiele, era fiul unuia dintre cei mai mari boieri din țara Moldovei. Era stăpînul ei, dar nu avea dreptul s-o umilească. Dar o umilise oare? E bine să te mînii pentru asemenea clipe sau să te bucuri că ți-a dat Dumnezeu norocul să le trăiești? Și feciorul zîmbește. Asta o scoate aproape din sărite. De-ar fi un altul l-ar plesni să-i scapere ochii și cînd femeia simțea că-și stăpînește greu supărarea care dospea și creștea înlăuntrul ființei sale, Ion i-a întins mîna liniștit, atît de firesc și de liniștit, încît nu s-a putut stăpîni să nu i-o dea pe a ei.

— Pleci, stăpîne? a reușit Cârstina să îngîne.

— Plec Cârstina, plec cu o femeie frumoasă spre Mlenăuți.

— Nu se poate, s-a întors femeia speriată spre el, nu trebuie să te faci de rîs și nu trebuie să mă nenorocești și pe mine.

— De ce să mă fac de rîs, Cârstino, și de ce să te nenorocesc?

— Ne poate vedea cineva.

— Nu ne va vedea nimeni.

— Dacă vine bărbatul meu?

— Tu nu mai ai demult bărbat, Cârstino. Ai spus-o tu, în toamna trecută, la Hudești. Iar de vine, îl voi primi cum se cuvine, nu-ți fie teamă.

— Dar el are un drept, stăpîne, și nu-ți poți pune viața și obrazul în joc pentru o femeie de nimic.

— Îmi vei lămuri toate gîndurile și nedumeririle tale mai tîrziu. Acum, Cârstino, eu voi merge să te duc acasă, și după aceea om vedea noi ce-a mai fi.

— Stăpîne...

— Nici o vorbă, Cârstino. De-ar curge apele la deal și munții ar sta cu piscurile în jos și vîrfurile de brad ar împunge măruntaiele pămîntului spre tărîmul celălalt și nu m-ar întoarna din hotărîrea mea. Acum faci cum spun eu, iar mie nu-mi pasă acum de nimeni, sînt în stare să duc război c-o lume-ntreagă, decît să-mi schimb gîndul. Te duc, vom vedea noi după aceea.

Cârstina a înțeles din felul hotărît în care vorbea feciorul din fața ei că nu se poate face altfel decît cum dorește el. S-a supus cu gîndul că pe drum vorbele ei înțelepte și gîndul cel bun îi vor schimba hotărîrea.

Ion și-a adus calul, s-a urcat ușor în șa, a întins mîna și a săltat-o pe femeie în spatele lui. I-a cerut să-l cuprindă cu brațele de după mijloc și să-i spună care este drumul cel mai scurt spre Mlenăuți. Femeia și-a încolăcit brațele, și-a lipit pentru o clipă obrazul de spatele lui lat și puternic, a oftat și i-a părut rău de propria ei ființă. Îi era teamă. Dacă toate s-ar fi oprit la cele petrecute în poiana lui Călian, cum avea să afle Ion mai tîrziu că se cheamă poiana unde-o găsise pe Cârstina, ar fi fost toate bune și la locul lor. Dar așa ? Ce se va întîmpla cu ea dacă nu izbutește să-l facă pe Ion să priceapă cît de deosebite erau rosturile lor. Era o femeie necăjită, dar nu se plîngea de soarta ei. Le primise pe toate așa cum au venit ele de la Dumnezeu, fără să se bucure prea mult, dar nici să se mînie din cale-afară. Dar ce să caute în viața ei un fecior de boier mare ? Nu i se părea că așa ceva ar aduce ceva bun cu sine. Nenorocitul care o urmărise în noaptea aceea era un bărbat cu cîțiva ani mai mare decît ea, din Hrețeni, un sat care se afla dincolo de Mlenăuți. Rămăsese fără nevastă care i se prăpădise odată cu copilul pe care nu-l putea naște. Și de la o vreme îi cășunase să se însoare cu Cârstina. Femeia, la început, a luat spusele lui Colun, așa-l chema pe hrețean,

în glumă, dar în scurtă vreme și-a dat seama că omului îi cășunase și nu era chip să-l faci să-nțeleagă nici că-i măritată, asta ca să nu-l supere, nici că nu-i arde de alt bărbat, ceea ce pe șleau înseamnă că nu-i place de el. Dar lui Colun orice i s-ar fi spus, el o ținea una și bună, că nu se lasă pînă nu s-o însura cu ea, chiar de și-ar pune și capul. În noaptea asta, Dumnezeu știe de unde o fi aflat că ea pleacă de acasă. Sau a pîndit-o și-o mai fi făcut-o și altă dată fără ca ea să știe. O rugase o fată tocmai de la Șendriceni, de dincolo de Dorohoi, să-i facă de dragoste. Îi era drag un flăcău și acesta nu se uita la ea. Plîngea ca o proastă, deși era o fată bine tocmită și deloc urîtă. Cârstinei i s-a făcut milă de ea și a pornit-o acum, în ajun de Rusalii, să culeagă pe „împărăteasa" buruienilor, în loc depărtat și neumblat, nevăzută și neauzită de nimeni. A aflat-o pe „împărăteasă" și-i descînta și o cinstea după tipic, dar toată vraja și puterea ei au fost destrămate de acest nemernic de Colun. Își pusese în cap s-o siluiască acolo, ferit de oameni, într-un loc pustiu unde nu avea cum să-i vină cineva într-ajutor, ca după aceea s-o silească să-i devină dacă nu nevastă, cel puțin iubovnică ? Atîta minte avea acest om ca să nu înțeleagă că dragoste cu sila nu se poate ? Pentru asta putea să primească o pedeapsă strașnică și Ion făgăduia să fie nemilos cu un asemenea ticălos, dar Cârstina l-a înduplecat să nu fie atît de aspru. Boierul, ca stăpîn, avea acum drept de viață și de moarte asupra lui pentru cele făptuite, sau putea să-l schilodească, dar cel mai bun lucru era să-l lase în pace după o bătaie care să-l răcorească puțintel. Păcat însă de fata din Șendriceni. O să-ncerce să-i dea altceva ca să-l lege pe flăcău de ea, sau să aștepte încă un an, dar se pare că-i ard călciiele de nerăbdare ca să se vadă măritată.

Lupă o vreme, calul n-a mai avut sprinteneala de la început, începea să simtă greutatea celor doi și călcătura lui nu mai era așa de ușoară. Ion îl îndemna deși îi era milă de el, dar isprava lui nu suferea întîrziere și pînă-n ziuă trebuiau să fie în Mlenăuți. Cînd cîntau cucoșii de ziuă, trecuseră Bașeul, au urcat dealul cu mare grabă și s-au strecurat spre casa Cârstinei. Se-ngîna noaptea cu ziua. I-a plăcut feciorului de boier că locuința femeii era într-o margine, ferită de priviri. A priponit calul, i-au dat niște grăunțe agonisite-n grabă de Cârstina, după care Ion a coborît în încăperea cea bună, așteptînd-o pe

femeie să aducă în mare grabă apă de la izvorul de alături. Ion era trudit de drumurile lungi, era și prăfuit și apa rece parcă-l trezea din morți. Lucruri puține în casă, dar toate curate și puse acolo unde le ședea mai bine. Mirosea a sulfină și a busuioc și adulmecînd mirezmele, gîndurile lui se îndreptau spre toamna în care zăcuse între viață și moarte vegheat de această nevastă frumoasă, a cărei frumusețe n-o prea băgase-n seamă, așa cum nimic nu se putea lega de sufletul lui în acele clipe. În încăperea de alături unde era și vatra pentru pregătit mîncarea în timp de vară, se auzea o vie mișcare. Cârstina, îmbujorată de apa rece, a apărut cu un talger de lemn pe care era brînză și pîine. Ion a înfulecat în grabă, femeia abia s-a atins de o fărămiță, n-avea poftă de nimic, pentru că nu avea liniște. Nu izbutise să-l convingă pe acest fecior să-și urmeze drumul său și să-i dea pace. Vroia să-și petreacă viața fără mari zguduiri. Făcuse o singură greșeală atunci cînd se însoțise cu Minea. S-a crezut mai tare ca muntele și tot ce făcuse parte din viața lui de pănă atunci. Ungureanul nu era însă un om ca oricare altul, el își avea ale lui, la care ținea și pe care nu le-ar fi lepădat pentru nimic în lume. I-a părut rău c-a părăsit-o ? Oricărei muieri trebuie să-i pară rău atunci cînd o lasă bărbatul, dar pe ea n-o părăsise pentru alta, ci pentru nebunia care mocnea în el și care avea să-l biruie pînă la urmă. L-a așteptat, a nădăjduit că o să mai vină ? Cine poate să spună ce-a fost în sufletul ei ? Acum îl privește pe acest lup cum își înfige colții albi și puternici în pită, îi place încordarea obrazului cînd mestecă, este frumos în orice împrejurare și despre acest lucru se dumirise încă de la Hudești, căci avea ochi să vadă și să cîntărească urîtul și frumosul. Dar cum să rîvnești la o asemenea comoară ? S-a trîntit pe pat cu fața în sus și a tras-o spre el. I-a luat capul în mîini și a privit-o îndelung în lumina ochilor. Nările-i fremătau și-i tresăreau buzele, i-a zîmbit, dar în privirea lui era atîta duioșie amestecată cu o dorință pe care nu era greu s-o citească. I-a înclinat capul pe piept și i-a cerut să stea cuminte. N-au trecut nici cîteva clipe și simțind cum îi tresare mîna, și-a dat seama că a ațipit. A stat nemișcată ascultîndu-i răsuflarea și cum i se zbate inima. Toate se petreceau aievea și nu-i venea totuși să creadă. Și-a ridicat capul încet să nu-l trezească. Ochii i se adînciseră în găvane, fața i se supsese puțin. Așa ar fi putut să arate fără viață, dacă nu era ea. Roua nopții îi

încolăcise în bucle părul care-i cădea spre tîmplă. Nu s-a putut stăpîni să nu-şi apropie buzele şi să-i culeagă răcoarea. Cînd a vrut să-l privească iar, Ion şi-a deschis ochii. Lumina lor era limpede ca şi cum somnul nu trecuse peste ea, i-a zîmbit, şi-a strecurat mîinile prin părul ei, i-a apropiat capul şi gurile lor s-au căutat lacome. Trupul ei dogorea, parcă era învăluită într-o aură de lumină şi căldură, coapsele ei generoase îl primeau cu patimă. A urmat o încleştare îndelungă, simţeau cum li se destramă fiinţa şi se topeşte în această nebunie şi supremă bucurie şi plăcere pe care ne-a dăruit-o firea. Flăcăul se dovedea a fi mai mult decît bine hărăzit de la Dumnezeu şi Cârstina a înţeles că alături de el poate cunoaşte o fericire de care puţine femei se pot bucura. A simţit cum se scufundă dincolo de fire de mai multe ori, fără ca el să se dea biruit încă. Era şi mai frumos, faţa i se schimbase de parcă s-ar fi petrecut o minune, o iubea pe îndelete, statornic, storcînd-o de vlagă, cînd îi atingea gura tresărea de parcă s-ar fi trezit din altă lume, mai avea putere să-i mîngîie trupul ca pînă la urmă s-o încolăcească cu braţele şi să se risipească într-o ultimă încercare de a se topi unul în fiinţa celuilalt. A rămas ca răstignită pe pat, era istovită şi paloarea chipului ei o făcea dumnezeiesc de frumoasă, o frumuseţe încă a ispitei şi păcatului. Pînă atunci Ion nu cunoscuse cum se cuvine dragostea. Totul se petrecuse în grabă, fără să se gîndească la ce simte şi crede femeia de alături, bucurîndu-se de izbînda lui, de faptul că a avut curajul să fie bărbat, negîndindu-se la cele ce s-ar fi putut petrece în sufletul unei femei care i se dăruia. Abia acum pricepuse ce-i dragostea. Muierea asta tînără şi frumoasă de lîngă el ştia să se bucure cu toată fiinţa ei, din creştet pînă-n tălpi, de un dar atît de mare cum era dragostea trupească.

După o vreme de încremenire şi-a adunat cuviincios straiele pe trup, a vrut să se furişeze cuminte şi supusă din pat, dar Ion a prins-o de braţ şi a făcut-o să se aşeze lîngă el. Zîmbea şi acum, aşa cum zîmbise în pădure şi Cârstina şi-a dat seama că nu-şi bate joc de ea. Zîmbetul lui era un prisos al bucuriei pe care o trăia ca-n vis feciorul de boier.

— Nu spui nimic ? a întrebat-o el, moale, fără s-o scape din ochi.

— Stăpîne, va trebui să pleci, și nici eu nu știu cum să faci să nu te vadă careva dintre săteni.

— Iar ți-e frică ? De cine te temi, tu, Cârstino ?

— Mai întîi de mine, stăpîne, după aceea de lume.

Ion o privea cu o uimire mereu crescîndă pe această făptură pe care întîmplarea i-o scosese în cale atunci cînd aproape c-o uitase. Și, iat-o, acum, cuminte și supusă, nedorindu-și decît liniște, avînd tăria să păstreze numai pentru ea taina acelei nopți, fără ca să ceară nimic în schimbul bucuriei dăruite, fără ca să fie mîndră de arșița pe care o stîrnise în inima lui, feciorul unuia dintre cei mai bogați și mai puternici oameni ai Moldovei.

Această stăpînire de sine pe care o întîlnea acolo unde credea că ea n-are cum să se nască, îl făcea să se simtă un pic stingher. Purtarea acestei femei răsturna multe dintre prejudecățile sale. În mintea lui, oamenii erau împărțiți după o socoteală foarte simplă în cîteva trepte care nu se prea puteau amesteca, nu pentru că averea ar fi fost un obstacol, ci pentru că sufletul și mintea lor aveau alcătuiri diferite care nu îngăduiau nici o comunicare. Și iată că o femeie ca vrăjitoarea din Mlenăuți se dovedea a fi altfel decît își închipuise el că ar trebui să fie. Avea mîndrie, simțăminte înalte, o bună cuviință pe care n-o prea întîlnise prin casele prin care umblase și, pe deasupra tuturor, era frumoasă. Sta acum liniștită, așa cum dorise el, a simțit nevoia s-o mîngîie și s-a trezit spunîndu-i să nu-i fie teamă cît va fi alături de el.

— Alături nu putem sta, stăpîne, i-a răspuns Cârstina zîmbind.

— Și de ce să nu se poată ?

— Pentru că sînt cine sînt, iar domnia ta ești cine ești, i-a răspuns cu îndîrjire Cârstina. Pentru o jumătate de noapte de drum și o dimineață petrecută împreună crezi că se pot șterge toate cîte sînt între noi ? Lasă-mă să fiu cuviincioasă așa cum se cade unui om de starea mea, nu-mi cere lucruri pe care nu le pot face fără să-ncalc obiceiurile străvechi și te du, domnia ta, în lumea în care te-ai născut.

— Nu-mi vorbi mie de lume, pentru că nu-mi pasă de lume.

— Stăpîne, nu-mi face rău. Era acum în genunchi, îi cuprinsese picioarele cu mîinile și-n privirea ei era atîta rugă

încît nu se putea să nu i te supui. Gîndește-te la viața mea. Nu-ți cer nimic, pentru că n-am nici un drept s-o fac, dar nu mă pot ridica împotriva tuturor datinilor fără să nu primesc pedeapsa ce mi se va hărăzi. Nu are nici un rost să-ți irosești timpul cu mine, te așteaptă bucurii mari și potrivite cu cinul tău, uită-mă și va fi spre binele tău și al meu.

— Spre al tău, da, Cârstino, dar să vedem cum vom sta cu binele meu. Eu am să plec acum, nu mă va simți nimeni, voi încerca să te ascult, dar nu-mi cere să-ți făgăduiesc ceea ce nu pot ține. A ridicat-o spre el, și-a lipit fața de fața ei, a sărutat-o scurt, s-a uitat îndelung la ea și a pornit-o spre ușă, pășind de parcă i-ar fi fost teamă să nu destrame starea de vrajă pe care o trăise în căsuța umilă din Mlenăuți, a alunecat ca o sălbăticiune spre cal, a pornit-o pe pripor în sus și s-a înfundat în pădure.

Cârstina a rămas descumpănită după plecarea feciorului Movileștilor. Dintr-odată a văzut și a simțit pustiul care se întindea în jurul ei. Fusese mulțumită pînă atunci cu starea ei ca într-o noapte de sînziene să răsară în viața ei acest flăcăiaș ca să-i turbure viața. Buna-cuviință nu i-ar fi îngăduit să se gîndească cu păcat la un asemenea om și iată că el a venit spre ea, călcînd datini, trecînd peste cinuri, așa, dintr-odată, în fapt de noapte, cum s-abate trăsnetul din senin. N-a avut putere să i se împotrivească, pentru că nu a avut timp să se dumirească și nici nu și-a închipuit că nu se vor încheia toate acolo sus, în poiana lui Călian. Nici acum n-ar fi prea tîrziu, dacă el îi va da pace. A plecat fără să făgăduiască nimic. Nici că va veni, nici că nu se va mai arăta. Bine era să nu mai vină, asta o știa Cârstina, dar niciodată nu se simțise o femeie împlinită și nu cunoscuse pînă atunci o bucurie mai mare decît în dimineața aceea. Avea să-i fie recunoscătoare toată viața pentru cît îi dăruise în scurtul timp cît fusese împreună cu el. Știa că-i va duce dorul, că va tînji de acum încolo după nebunia din ziua aceea, dar va trebui să uite totul. Cu cît mai grabnic, cu atît mai bine. Buruienile, nevestele și fetele ei cu doruri și păsuri de vindecat și de ostoit, bărbații necăjiți care nu mai aveau timp să se gîndească și la altceva decît la munca din zori și pînă-n noapte ce le istovea trupurile și le golea inima și mintea de orice simțire, va trebui să se simtă bine între toate acestea, iar ceea ce i-a

dăruit atunci acest fecioraș bezmetic să fie dar pentru binele ce i l-a făcut.

Ion își simțea trupul și inima ușoare. Calul își recăpătase sprinteneala și mai degrabă au plutit decît au umblat pînă dincolo de Bașeu spre curțile părintești. Jupîneasa Teodosia i-a ieșit în întîmpinare așa cum se așteptase, s-au dat porunci să i se aducă hrană din belșug și puțină băutură ca să-i stîrnească și mai mult pofta de mîncare. Cînd au rămas, pentru scurtă vreme, numai el singur cu jupîneasa, aceasta l-a privit amenințîndu-l și cerîndu-i să-i povestească cele cîte i se întîmplaseră de cînd nu s-au văzut și cum se poartă tătîne-său și celălalt fecior, l-a ispitit în legătură cu întîrzierea din dimineața aceea. Parcă n-a venit odată cu Nicoară, și sluga venise cu cineva despre care nu se știa lămurit ce-i cu el. De unde această nepotriveală și ce se petrecuse în această vreme? Ardea de nerăbdare jupîneasa să afle dacă nu s-au întîmplat lucruri noi care să-i schimbe sufletul și gîndurile care-l pustiiseră mai an. Ion a zîmbit, apoi a rîs, i-a răspuns că n-a întîlnit-o încă pe Ileana Cosînzeana, să fie dumneaei liniștită, pentru că de se va întîmpla o asemenea minune va fi prima care o va afla. Jupîneasa Teodosia n-a stăruit, și n-a stăruit nu de altceva, dar a simțit că inima fiului ei este altfel decît pînă atunci, nu i-a mai surprins în priviri tristețile care-l copleșeau altădată și-l făceau să nu cunoască bucurii depline, așa cum se cuvenea unui fecior căruia toate-i mergeau în plin sub aripa ocrotitoare a mamei lui.

Lui Colun, Ion i-a spus doar atît: să-și vîre mințile-n cap, să-și caute muiere oriunde-n Moldova sau oriunde aiurea în lume, numai la Cârstina din Mlenăuți să nu se mai gîndească. Și dacă nu se va supune, el, feciorul lui Cosma Movilă, îl va ciopîrți și-l va arunca în pădure, hrană sălbăticiunilor. Și să nu pomenească nimănui nimic, iar dacă va deschide gura, să i se și piardă urma.

Nicoară n-a înțeles nimic. Nici nu l-a ispitit pe stăpîn. Aștepta ca timpul să lămurească o taină pe care n-o pătrundea acum.

Timp de cîteva zile, Ion a încercat să-și lămurească sieși starea lui. Mai întîi era Măgdălina și dragostea lui neîmplinită care-l urmărise un an de zile. N-o mai iubea pe fata lui Condrea? Dar cum să iubești la nesfîrșit pe cineva pe care nu-l mai vezi, căruia nu-i poți împărtăși dragostea care

te mistuie, pe care poate că n-ai să-l mai vezi niciodată? Dacă ea-l mai iubea și poate că-l aștepta undeva, într-un colț uitat de lume? Gîndind așa simțea cum i se strînge inima și chipul jupîniței i se înfățișa trist, nedumerit de păcatul pe care el îl făptuise. Dar imaginea aceasta, întrevăzută ca printr-o pîclă, se topea nu după multă vreme și nu după ce el își făgăduise să o caute în vara și toamna aceasta, în nădejdea că poate i-o da de urmă.

După aceea era Cârstina. Cu această femeie era limpede un lucru: de însurat nu se putea însura cu ea, se ridicau prea multe împotrivă. O iubea pe această țărancă? Greu de zis ceva și nici nu trebuia să-și facă din pricina ei prea multe gînduri. Îi ceruse doar ea să-i dea pace, nu-și putea reproșa nimic și poate că cel mai bun lucru era s-o asculte și să-și vadă de-ale lui. Și doar erau atîtea de făcut. Nicoară, după lupta de la Tărăsăuți, i-a spus-o în treacăt: ca să ucizi, stăpîne, îți trebuie brat de oțel, iar pentru asta, nu ți-e îngăduit să lenevești nici o clipă. Nenorociri ca acelea se pot abate oricînd și atunci ești nevoit ca să fii gata în orice clipă. L-o fi simțit că a avut momente cînd nu s-a simțit în largul său la Tărăsăuți? Oricum, va trebui să muncească de-acum încolo fără să pregete nici o clipă. Se zvonea că Sultan Soliman se sfădea cu Persul și că Moldova nu-i primejduită din latura de miazăzi, dar puterea sultanului era mare, și Sangeac-beii lui de la hotar aveau cu ce să dea de furcă oricărui vecin, așa cum o făceau cu cealaltă Țară Românească și cum o făceau și cu crăia rigăi Laioș.

Va trebui să călărească iarăși pentru a cerceta satele lor după cum va porunci pan Cosma, cînd se va înturna. Vînătorile se vor ține lanț și-n toamna asta vor merge în munte la urși și la mistreți. Lupta cu fiara te învață cum să te bați, mai stăpîn pe tine, cu omul.

Și, deși își pusese în minte să nu se mai gîndească la nevasta din Mlenăuți, după cîteva zile, nici el nu știa cum se făcea că împotriva hotărîrilor sale, chipul acesteia și amintirea cărnii ei care dogorea ca un jar, începeau să pună stăpînire pe ființa lui. Strădaniile lui de a o înlătura din gîndurile sale se dovedeau a fi prea slabe. Noaptea-n vis îi răsărea nevasta din toamna trecută, cu mirezmele și cu mirosurile ei de strai și piele curată, o simțea cum se apleacă asupra lui să-l îngrijească, dar lucrurile se amestecau și în loc de oblo-

jeli și unsori, Cârstina era numai ispită căreia nu-i putea face față, sau i se arăta așa cum o văzuse el în dimineața aceea stîrnind în el dorinți care-l mistuiau. Într-o seară, tîrziu, nu s-a mai putut stăpîni. L-a trezit pe Nicoară, i-a destăinuit ce vrea să facă și sluga i-a scos calul său în așa fel încît nimeni să nu bage de seamă că feciorul boierului a părăsit curtea. În miez de noapte, Ion se furișa spre geamul de o palmă de la casa Cârstinei în care bătea lumina lunii. A ciocănit ușor și a strigat-o pe nume. Chipul femeii s-a ivit buimăcit la geam, după care s-a repezit să desfacă zăvoarele de la ușă. Era turburată. L-a întrebat dacă i s-a întîmplat ceva, dacă are vreun necaz. A liniștit-o și, deși femeia i s-a împotrivit la început, a izbutit s-o adune și s-o lipească de el. Venise pentru ea, împins parcă de o putere și de o dorință mai mare decît voința lui. Încă nu-și da seama ce-i cu el, știa că femeia are dreptate, dar a dorit-o într-atîta, încît nu s-a mai putut stăpîni. Venise aţîţat de patimă să-i prade trupul ei care-i întunecase mintea. Și Cârstina, lăsînd ca soarta ei bună sau rea să hotărască ce are să se întîmple cu ea după aceea, i-a răspuns bărbatului nestăpînit cu toată arșița care zăcuse în sufletul și trupul său tînăr. Cînd s-a apropiat de ziuă, erau istoviți și mulțumiți. Cârstina i se supunea acum biruită de dragostea ei, pentru că ea iubea cum se poate iubi o singură dată în viață, și mai avea norocul ca această dragoste să fie împărtășită măcar într-un anume fel. Nu știa cît va ține acest noroc, poate pînă mîine, poate o lună... Îi era teamă să se gîndească la ce avea să vină, și se mulțumea să se înfrupte cu nesaț din fericirea și bucuria pe care i-o oferea clipa de față. Se țineau înlănțuiți în umbra calului și se căutau de parcă i-ar fi despărțit o lume, flăcăul ăsta era frumos și puternic, nebănuit de puternic și lacom în dragoste și se purta de parcă sfîrșitul pămîntului ar fi venit cîteva clipe după împlinirea dorințelor lor. De altfel, aveau și unul și altul sentimentul că toată legătura lor nu poate fi decît vremelnică, din care pricină ea se desfășura sub o zodie a disperării, adunînd în clipa pe care o trăiau împreună tot timpul irosit pînă atunci și tot ce aveau să risipească atunci cînd soarta va pune o stavilă între ei.

A venit după aceea aproape noapte de noapte. Cârstina nu se mai sfia acum, deși purtarea ei a rămas cuviincioasă. La stăruințele lui a trebuit să-i spună pe nume, dar asta

n-avea nici o însemnătate, ceea ce o încînta peste măsură era faptul că acum își putea îngădui să-i mărturisească dorința și dragostea ei, să-l alinte, să-l iubească pe-ndelete și mereu împătimită. Îl simțea al ei, stăpînit de arșița pe care ea o stîrnea în trupul lui. Iar el nu reușea să cunoască sațiul, pentru că această muiere tînără și frumoasă, croită parcă numai pentru a fi iubită, știa să fie mereu alta, tot atît de proaspătă și de aținătoare ca-n primele întîlniri. Cînd își aducea aminte cît de cuminte, de neclintită putuse să-și petreacă zile în șir la căpătîul lui, de parcă nu era alcătuită ca orice ființă din trup și suflet, cînd își scormonea mintea ca să găsească în purtarea ei de atunci cel mai mic semn care să arate că-i femeie și, ca orice femeie, nu se poate să nu se alinte sau să se sclifosească în fața unui bărbat, dar nu găsea nimic, nu pricepea cum poate stărui într-o ființă de rînd atîta mîndrie care să-i asigure o perfectă stăpînire de sine. Dar era Cârstina o femeie de rînd ? Cum se poate să fie atît de mărunt și s-o coboare în loc s-o ridice pe scara valorilor impuse de lumea lui ? Era o țărancă, era săracă alături de neamul lui cel pricopsit, dar ce suflet avea femeia asta, ce minte ageră și cît de bogate-i erau gîndurile ! Cît de bine îi ghicea firea și unele stînjeneli ale lui și cu cîtă pricepere reușea să-l facă să treacă peste ele. Se deschidea în fața lui ca o comoară nesfîrșită din care el n-avea decît să prade cît dorește, fără să-i ceară nimic în schimb. Niciodată nici o învinuire, nici o cerință.

Firea lui năvalnică și vîrsta l-au făcut să treacă în cîteva rînduri o anume măsură. A fost îndeajuns ținuta ei liniștită, mutenia ei ca totul să intre pe făgașul cel bun. În cîteva rînduri a simțit-o cum se închide în propria-i ființă, cum se depărtează și atunci i-a fost teamă să n-o supere și mai mult decît atît, i-a fost frică să n-o piardă. O iubea ? Îi era teamă că da. Nu era numai o dorință trupească ce-l împingea spre ea ci și altceva, ce se dospea în el nelămurit și de care-i era puțin teamă. Glasul ei atît de plăcut care-i răsunase în urechi la Hudești, ca o alinare, se putea dezlănțui în cîntece pe care nu le mai auzise, pe care i le spunea aproape șoptit, și rareori. O surprinsese odată scufundată în sine și lăsînd fără să vrea să se reverse dorul și duioșia cuprinsă în vorbe măiestrit alcătuite, împletite cu sunete triste și prelungi în stare să răscolească și o inimă împietrită. Era și mai frumoasă atunci, o frumusețe stranie care-l uimea pentru că nu înțelegea cum de se poate

transfigura un om într-atîta. În ochii ei scăpărau lumini pe care nu le cunoștea, iar buzele se arcuiau și cuprinse de o zbatere ușoară care mlădiau sunetele, erau și mai frumoase. Ar fi vrut atunci mai mult ca oricînd, să i le acopere cu gura și să o readucă în lumea lui, să-i alunge tristețea sau bucuria pe care o trezeau cîntecele ei și care o făceau să se desprindă de el, de lumea din jur. O vroia numai a lui cu trupul și cu sufletul ei, se trezea robit de o dorință de a stăpîni cum nu mai fusese încercat pînă atunci.

Jupîneasa Teodosia a simțit nu după multă vreme că fiul ei bate anumite drumuri și poteci și, ca om întreg la minte, s-a bucurat. Era firesc să fie așa, dovedea feciorul ei că este un bărbat adevărat și mai ales că a priceput că trebuie să uite nălucirile care-l mistuiseră cu un an mai înainte. Fete de măritat se găseau destule în țara Moldovei, i le putea găsi și ea la nevoie deși, după cum o pornise Ion, nu mai era nevoie de ajutorul altora pentru a se lega la cap. Prima alegere nu fusese rea și numai nenorocirea Condreștilor a făcut ca totul să se destrame spre nenorocul lui, dar nu și din vina lui.

Cînd a aflat încotro își îndreaptă pașii nu s-a bucurat. I-a fost chiar și un pic teamă. Să nu-i fi făcut femeia aceea ceva ce întrece firea noastră. Dar n-a zis nimic, pentru că a nădăjduit ca totul să treacă repede, pînă ce altă femeie îi va ieși în cale.

Ion nu gîndise chiar așa de lămurit ca mama lui, pentru că nu i-o îngăduia vîrsta și firea. Nevoile pe care le ridica averea întinsă a Movileștilor, l-au împins ba peste Prut, ba spre Țara de Jos. A călărit, a mers la vînătoare, și-a muncit trupul încercîndu-și priceperea și puterea în mînuirea armelor alături de slugile lor și de frații săi, Gavrilă, cel mai mic dintre feciorii lui Cosma Movilă, crescînd și el văzînd cu ochii. Revenind spre Hudești, drumul lui s-a oprit statornic la Mlenăuți. Venea și ziua, fără fereală, dar pînă la urmă s-au găsit ochi care să-l vadă și oamenii nu se dumireau cum de un fecior de boier se poate uita la una dintre ei, pe deasupra și femeie măritată, chiar dacă bărbatul ei nu se mai arătase de mulți ani prin acele locuri. Unele femei credeau chiar că o asemenea poveste nu poate sfîrși cu bine, chiar dacă tînăra nevastă cunoștea unele lucruri neînțelese pentru omul obișnuit. N-au condamnat-o pentru că aveau nevoie de Cârstina și mai ales pentru că se temeau de ea. Respectul ce se cu-

venea unui astfel de om i-a făcut să nu-şi sloboadă gura, să primească, tăcut, faptele aşa cum erau.

Orice lucru are un început şi un sfîrşit. O să vină şi clipa cînd feciorul lui Cosma Movilă o să se sature şi, punîndu-şi cuşma pe-o ureche, o să se ducă după o altă fustă, socoteau oamenii din Mlenăuţi, socotea şi jupîneasa Teodosia. Ba o să-i vină şi sorocul să se-nsoare şi cine ştie peste ce jupiniţă va da, una care să-i pună laţul de gît şi o să stea cuminte şi supus, de să-i plîngi de milă pentru tinereţea lui şi pentru fala şi frumuseţea lui.

Şi-n drumurile lui multe, cînd lipsea cu săptămînile şi chiar cu lunile, i-au ieşit şi alte femei în cale şi Ion nu s-a ferit. A cunoscut femei care erau bine clădite de la Dumnezeu, altele erau veştede deşi erau încă tinere, aveau gura ca iasca şi trupul lor rămînea liniştit, atunci cînd i se supuneau şi, pesemne, că ori de ar fi făcut dragoste cu el, ori de ar fi stat de vorbă cu o vecină peste gard, pentru ele ar fi fost totuna şi asta-l făcea să-l apuce un fel de lehamite. Unele, după ce rămîneau încremenite atunci cînd trebuiau să fie zguduite de plăcere, se smiorcăiau şi-i aminteau ce mare păcat au comis pentru dînsul, cerşind o vorbă frumoasă de la el ca să poată dormi, pesemne, liniştite. Erau şi nebune care i se dăruiau chicotind şi zbuciumîndu-se de parcă erau duse la goniţă, încît îi venea să le întoarcă cu faţa-n jos şi să le croiască peste bucile lor mari şi albe cu teaca de la sabie.

Cârstina nu l-a întrebat niciodată nimic, ca şi cum n-ar fi existat o altă lume în afară de lumea ei. Îl primea cu aceeaşi dragoste statornică, cu aceeaşi cumpănire în gesturi şi în vorbe, patima ei se împlinea după un ritual al cărei secret numai ea îl cunoştea şi care-o făcea să fie cu mult deosebită de celelalte femei. I-a descoperit treptat şi trupul, parte cu parte, cuprins uneori de o uşoară teamă de a nu se risipi vraja pe care o stîrnea această femeie. De fiecare dată era uimit pentru că niciodată nu văzuse o alcătuire mai bine închegată. Firea nu fusese deloc zgîrcită tocmai cu această ţărancă oropsită. Pulpe rotunde, picioare lungi, nici subţiri, nici groase, o linie curbă pleca de la coaste adîncindu-se sau arcuindu-se peste şolduri într-o şerpuire care-l stîrnea să întindă palma şi să cuprindă într-o mîngîiere uşoară toată această minune. Pielea era netedă şi avea o culoare care bătea uşor în arămiu şi numai vederea şi atingerea ei îl aţîţau, îi venea să

înfigă dinții ca într-un fruct plin de dulceață și de miresme, să o soarbă toată, iar sfiala ei neprefăcută îl făceau și mai lacom. Încet, încet se dumirea că între Cârstina și celelalte femei este o deosebire ca între o măgură din hotarul satului și Ceahlăul, că nu se poate lipsi de o asemenea bucurie de a o strînge în brațe, de a o mîngîia, de a o iubi pe-ndelete, bucurîndu-se de fiecare clipă, sau de a se dezlănțui, uneori, de parcă atunci pentru prima dată în viața lui ajungea să cunoască taina dragostei. Știa că este iubit. Cârstina i-o spusese cu vorba, cu mîngîierile ei, cu disperarea pe care o citea în ochii ei atunci cînd îi lua chipul în palme și-i cerceta fața, afundîndu-și privirea în ochii lui ca și cum ar fi vrut să afle înlăuntrul ființei sale răspuns la întrebările și nedumeririle ei. Dar nu spunea nimic, ofta abia simțit și, drept încheiere, îi înfiora gura cu sărutări mărunte, după care venea încleștarea de întreaga lui ființă de parcă ar fi vrut să se risipească pentru totdeauna, în clipele de mare bucurie cînd simțea că ființa ei se împletește într-o tainică comuniune cu firea întreagă.

Mica și neajutorata vrăjitoare din Mlenăuți îi dăruia ce nici o femeie nu izbutise să-i dăruiască pînă atunci, și cu cît se înverșuna uneori să găsească bucurii asemănătoare și în altă parte, de atîtea ori își dădea seama că încercarea lui este zadarnică și că fără această femeie viața lui ar fi fost searbădă, iar după asemenea încercări se întorcea la Mlenăuți pentru a se împărtăși cu și mai multă patimă din darurile și bucuria pe care Cârstina știa să i le ofere supusă și cuminte. Nici o altă femeie din cîte cunoscuse nu era în stare să împărtășească lumină și căldură tuturor lucrurilor cu care veneau în atingere, să țese în jurul ei acea stare de vrajă care-i copleșea simțurile și mintea și cu cît vroia să fie mai tare, mai stăpîn pe el, cu atît se pierdea și-și vîra fără să vrea gîtul sub un jug pe care nu-l bănuise. Ce avea să se aleagă din toată nebunia asta a lui ? Nu-și da seama și pînă la urmă renunța la orice lămurire a lui, a ei, a legăturilor lor și se lăsa pradă dragostei acestei femei. Era în stare să se mărturisească oricui că nu este îndrăgostit, că nu iubește dar, în același timp, îi era peste putință să rabde o vreme mai îndelungată fără s-o vadă, fără să o simtă a lui, numai a lui. Era urmărit de ochii ei, de gura și de gîtul ei, de pieptul și rotunjimea coapsei ei, de tot ce ținea de ea și venea spre toate aceste

minuni împins de dorință, împins și de alte porniri care se nășteau în sufletul și mintea lui și cărora nu mai vroia să le afle nici un înțeles. Se lăsa purtat de patima pe care o stîrnise Cârstina în el și această patimă îl ducea neclintit pe același drum pentru a o afla în același loc de unde izvora pîrîul care cobora în valea Bașeului.

XV

Cînd jupîn Cosma Movilă a aflat că fiul său s-a încurcat cu o muiere de rînd dintr-unul din satele sale, mai întîi s-a zbîrlit, după care a ridicat din umeri a neputință și n-a zis nimic. Niciodată n-avusese o părere prea bună despre feciorul său, dar întîmplarea cu fata lui Condrea îi dezvăluise cît de slabă era firea feciorului său, iar ceea ce auzea acum îl lămurea definitiv că mare lucru de capul unui asemenea bărbat nu poate fi. Era Moldova plină de muieri și Ion al lui își împleticea norocul la doi pași de Hudești. Ca stăpîn ar fi putut s-o pedepsească aspru pe muierea care-și înșală bărbatul, ar fi putut-o alunga din satele sale, dar și-a zis că totul e zadarnic și n-a vrut să-și încarce sufletul cu un păcat, convins fiind că nu muierea aceea era de vină ci feciorul lui netrebnic care nu-și cunoștea menirea și interesul. A întrebat-o doar atît pe jupîneasa Teodosia : l-a ademenit femeia aceea, cînd l-a îngrijit la Hudești ? Jupîneasa i-a răspuns că așa ceva nu s-a întîmplat atunci, că mult după aceea i-a ieșit în cale... Era ceea ce bănuise, Ion era un netrebnic și dacă lui îi place să-și petreacă vremea în felul ăsta, n-are decît s-o facă. Ca părinte se simțea însă dator să se îngrijească de viitorul feciorului său. Neam mare și fruntaș al țării, trebuia ca și feciorii lui să năzuiască spre cele mai de seamă dregătorii. Dar pentru asta erau necesare niște deprinderi care se căpătau în timpul unei ucenicii pe lîngă alți mari dregători ; mai era nevoie și de puțin noroc pentru că și alții năzuiau să ajungă în preajma domnului, chiar dacă întîietatea o aveau cei mai puternici. Ce

nădejde să ai însă în Ion, iată ce-l frămînta pe boierul din Hudești. Domnul țării se dovedise, pînă acum, destoinic în toate, se putea vorbi de o domnie bine așezată și respectată de toți vecinii. Craiul Jicmont îl trimisese ca sol pe nobilul Nepielschi ca să-l felicite pe domn pentru izbînda de la Tărăsăuți. Ceea ce nu izbutiseră oamenii săi, împlinise domnul Moldovei, ca bun creștin, pentru creștinătate. Ștefăniță nu s-a sfiit să-i răspundă că nu s-a bătut pentru nimeni, ci numai pentru țara lui, că așa cum alții vor ajutoare așa ar dori să fie și el ajutat, numai că nimeni nu se gîndește s-o facă, pentru că principii creștini nu-s în stare să se ajute pe ei înșiși. Era tînăr domnul, dar aprig ca un leu. Se bucura de o sănătate strașnică, erau semne că domnia lui va fi îndelungată spre binele țării și al oamenilor destoinici.

Craiul Laioș, al Ungariei, îi trimitea în fiecare an bani ca să-și cumpere arme, pentru că vedea în Moldova un scut al creștinătății și în domnul ei un vrednic luptător.

Craiul Jicmont și-a dat și el seama de foloasele unei bune vecinătăți cu Valahia și atunci a trimis soli ca să înlesnească schimbul de mărfuri între cele două țări și să se facă rînduială la hotare, ca să nu mai fie nici o pricină de ceartă între cele două țări.

Putea să fie pace la hotare și dacă principii vecini țării s-ar fi înțeles între ei, nici Sultan Suliman n-ar fi îndrăznit să pornească împotriva vreunuia dintre ei.

Jupîn Cosma se gîndea că așa cum o arată împrejurările din acel an — al 7033-lea an de la facerea lumii — toate aveau să-i meargă în plin domnului. Era, deci, de datoria lui să cîștige bunăvoința lui Ștefăniță pentru feciorii lui. În Văscan avea încredere, iar cel mic se arăta de acum viclean și uneori nestatornic, cum nu fusese mai nimeni în neamul lor. Prîslea ori va ajunge mare, ori își va frînge gîtul, după cum îl va sluji norocul lui cel bun sau cel prost.

Cînd s-au întîlnit în toamnă, la curtea domnească, la marea adunare poruncită de domn după Tărăsăuți, numele lor a fost pomenit cu cinste. Îl slujiseră pe Ștefăniță cu credință și domnul i-a făgăduit lui jupîn Cosma că nu-l va uita. Se putea duce și cere ca feciorul lui cel mare să fie primit, dar unde, în ce slujbă. În mînuirea armelor se dovedise greu de întrecut și după străduința pe care o depunea pentru a-și spori măies-

tria. s-ar fi putut îndrepta spre o slujbă de oștean — Petrică hatmanul murise la Tărăsăuți, în locul lui fusese ridicat pârcălabul Barbovschi de la Hotin, unde rămăsese numai un pârcălab așa cum era și la Cetatea Nouă. Să slujească la o căpitănie de margine, la Cîmpulung sau în altă parte ca să-și arate destoinicia și să capete deprinderi care se cer unui iscusit luptător ? De acolo se putea urca, o pârcălăbie nu i-ar fi stricat peste cîțiva ani, neamul lui și averea îl puteau împinge și-i dădeau dreptul ca de tînăr să ajungă în sfatul domnesc. Se muncea bietul pan Cosma cu gîndurile, Ion își vedea de-ale lui fără să-i pese de nimeni. Cică și-ar fi pus țăranca la adăpost de treburile mai grele, cum era seceratul. Nu se istovise ea nici pînă atunci, pentru că erau destui proști pe lume care i-ar fi făcut orice muncă pentru o ulcică de fiertură din buruienile ei, dar acum se ivise netrebnicul ăsta s-o ocrotească el, să-i dea bani sau cine știe ce mai este în stare să facă. O să ajungă de rîsul boierilor de n-o să se mai uite nici dracul la el. Poate că ar trebui să pună piciorul în prag și să-l însoare, dar dacă nebunului nu-i este de însurătoare cum să nenorocești o fată cuminte a unui boier cumsecade ?

Pînă să se dumirească ce-i de făcut cu feciorul lui, iată că nici domnul țării nu era scutit de necazuri în privința căsătoriei. Cît fusese tînăr și asculta de sfatul celor mari, cele două țări ce se învecinau pe Milcov au fost în strînse legături de pace și prietenie. Neagoe Basarab văzînd că tînărul domn se bucură de o creștere aleasă și că este înconjurat de sfetnici destoinici, s-a gîndit să întărească și mai mult legătura dintre cele două țări surori și i-a făgăduit lui Ștefăniță că i-o va da pe cea de-a doua fiică a lui, pe Ruxandra, care i se potrivea ca vîrstă și despre care se spunea că este foarte frumoasă. A rămas această înțelegere pînă la sfîrșitul acestui an, cînd s-a prăpădit soția lui Radu de la Afumați, domnul muntean. Neamurile lui Neagoe au stăruit la turci și la unguri ca Radu s-o ia pe una din fetele fostului domn și Radu i-a cerut craiului Laioș să-i îngăduie uneia dintre domnițe — fetele se aflau cu mama lor Despina sub aripa ocrotitoare a regelui după moartea lui Neagoe — să vină în țară. Craiul a fost de acord, dar a cerut să se respecte făgăduiala făcută lui Ștefăniță și-atunci, voievodul Transilvaniei, Ianăș Zapolia le-a scris celor doi domni români să pună soroc și loc unde se vor întîlni pentru a-și alege soția.

Alegerea a fost fixată la 14 ianuarie 1526, apoi amînată pînă la 17. Ştefăniţă a cerut o amînare pretextînd că nu-şi poate părăsi ţara, acum cînd este ameninţată de tătari.

Adevărul este că umblau zvonuri din vara trecută că Suliman sultan face mari pregătiri de oşti pentru a porni împotriva creştinătăţii. Tătarii primiseră poruncă să se mişte la semnul cuvenit şi după cum soseau veşti în Moldova, aceştia îşi începuseră pregătirile şi era de aşteptat ca spre primăvară să-şi facă apariţia în hotarul Moldovei. Puteau să treacă prin Bugeac spre sudul Dunării ca să se unească cu marea urdie otomană, dar puteau să se abată asupra Moldovei dacă aşa le-ar fi poruncit sultanul. În asemenea împrejurări lui Ştefăniţă nu-i prea ardea de nuntă şi, în afară de asta, lui i se promisese una din fete, Ruxandra, de ce mai era nevoie de atîta zbatere cînd toate aveau să se aranjeze la timpul potrivit, în linişte, pentru ca bucuria domnului să fie şi bucuria celor mulţi ? Numai că Radu, împins de neamurile lui Neagoe, profită de împrejurări şi îşi alege de soţie pe cea mai frumoasă dintre fetele lui Neagoe, deci pe Ruxandra. Supărarea domnului Moldovei a fost mare. Totuşi, ca să nu se strice legăturile dintre cele două ţări şi ca mîndria lui să nu fie ştirbită, i-a cerut craiului Laioş să mijlocească în aşa fel încît lui să i se recunoască titlul de Mare voievod al Ţării Româneşti (Valahiei), iar Radu să-şi zică voievodul cel Mic al Ţării Româneşti (Valahiei).

Dacă locuitorii celor două ţări le numeau în aşa chip încît să se ştie despre care este vorba, atunci cînd se adresau unor străini ei numeau ambele ţări cu acelaşi nume — Valahia — adică Ţara Românească, iar nunţiul papal de la Buda, ca să-i lămurească pe stăpînii săi scria, referindu-se la cele ce se petreceau atunci că „aceste două provincii, Moldova şi Muntenia, sînt Valahia, colonie de romani".

Toate astea, Ion le-a aflat de la Coste, fiul marelui logofăt Toader, la Suceava, în vremea Bobotezei, cînd se afla cu anumite treburi trimis de pan Cosma Movilă în cetatea de scaun. Îl cunoscuse pe Coste şi mai înainte, iar de data asta au tras nişte chefuri strașnice, să se ducă pomina, cu care prilej l-a cunoscut pe un alt Ion, fiul lui Ivanco Moţoc.

Ion venise cu gîndul să meargă la portarul Sucevei, ca să-i ceară un sfat în legătură cu ce ar trebui el să facă, numai că, în urma petrecerilor cu Coste, a crezut că n-are nici un rost

să-şi mai irosească timpul cu planuri de mărire. Radu, domnul muntenesc nu primise propunerea lui Ştefăniţă şi, după cum credea marele logofăt, care-i cunoştea bine firea domnului său, nu va trece mult şi vor trebui să încalece ca să pornească spre miazăzi pentru a răzbuna umilinţa pe care o suferise nepotul marelui Ştefan.

Lui Ion i-a plăcut de fiul lui Moţoc. Erau cam de aceeaşi vîrstă, iar noul său prieten era pe măsura lui : puternic trupeşte, minte ascuţită, bun la vorbă, vrednic la petrecere. Un lucru-i deosebea : Moţoc nu punea nici un preţ pe femei. Încalecă, descalecă şi pleacă era vorba şi convingerea lui, de parcă ar fi fost vorba de o tabără ostăşească şi nu de fiinţe cugetătoare ca şi ei, aşa cum o arătau în multe privinţe chiar datina şi unele obiceiuri ale ţării. Dar, fiecare cu ursita şi apucăturile lui. În ceea ce-l priveşte, el avea să încalece degrabă şi va îndemna spre Hudeşti, deşi era iarnă aspră, cu destul omăt şi haitele de lupi începuseră să iasă la drumul mare. A ţinut drumul drept spre casă, pentru a-i spune lui pan Cosma cele aflate.

— Prostii, a pufnit boierul cel bătrîn, mîniindu-se pe feciorul său care cască gura la toate prostiile în loc să-şi vadă de treburile sale, crede tot ce i se spune şi-n loc să-şi chivernisească un loc ce i s-ar cuveni, (dar iată că nu-l merită), vine fuga acasă pentru a împrăştia nişte zvonuri.

Pe Ion nu l-a mişcat supărarea tatălui său. Dealtfel nici nu avea răgaz ca să-şi chinuie mintea cu toate nimicurile. A aşteptat prilejul potrivit ca să încalece şi să se furişeze dincolo de apă, peste deal, la izvorul ştiut de el. A găsit-o în ogradă pe Cârstina, îmbujorată de frig, a prins-o şi a răsucit-o purtînd-o ca-ntr-un vîrtej spre casă. Rîdea şi se bucura ca un nebun, iar femeia înţelegea pentru a nu ştiu cîta oară că unui asemenea om nu i se poate împotrivi.

Cîteva zile Ion şi-a împărţit timpul între Hudeşti şi Mlenăuţi, şi cînd toate păreau că îndreptăţesc supărarea boierului Cosma, a picat vestea că toată ţara este chemată în mare grabă în tabără la Vaslui.

Freamăt şi zor mare la Hudeşti. Bătrînul mormăia-n barbă cînd se ivea-n preajmă Ion, care era pe deplin nepăsător. Dreptatea fusese de partea lui, dar nu-i păsa de această dreptate. Gîndul lui era acum la tabără, aştepta cu nerăbdare întîmplările neprevăzute pe care i le va scoate-n cale soarta, se

gîndea la femeia tînără, parcă și mai frumoasă de la un timp, care avea să înfrunte omătul de una singură. Îl primise și-l petrecuse cu aceeași dragoste și bucurie nesfîrșită, i-a urat un singur lucru : să se-ntoarcă întreg și pentru asta să-și poarte singur de grijă.

Dar n-a mai fost nevoie de nici o grijă. Ștefăniță a pătruns în Țara Muntenească cu mare urgie, fevruarie în cinci zile și a mers pînă la Tîrgșoru fără a i se împotrivi careva. Radu vodă i-a trimis soli de pace și cu vorbe bune s-au învoit de i-au potolit semeția. S-au nevoit și ceilalți crai și împărați să-i împace, și craiul Laioș și Suliman sultan și-au trimis degrabă solii lor și pînă la urmă cei doi s-au împăcat, urmînd ca Ștefăniță să se căsătorească cu Stana, fata cea mare a lui Neagoe, iar Radu să-i dea pe boierii pribegi cîți se aflau în stăpînirea sa. Cum s-a întors în țară i-a scurtat de cap pe hicleni cu mare grabă și l-a trimis pe Oancea pîrcălab la Sibiu unde se afla doamna Despina și Stana, fiica ei.

Neavînd pe cine să înfrunte, Ion s-a întors cuminte, cu tatăl său în Țara de Sus, cînd iarna nu se ostoise și-i punea în palmă Cîrstinei un inel cu matostat. În iulie mergea la nunta domnească și, ca în alte dăți, la petrecerile care s-au desfășurat la curtea din Suceava, multe jupînițe și jupînese au băgat de seamă nu numai straiele strălucitoare ale tînărului Movilă, dar și mișcările lui de sălbăticiune mlădioasă, chipul lui ars de soare și frumos, iscodind, fără să afle mare lucru, către ce față își îndreaptă el privirile și inima. Era și pan Cosma de față, cu pălăria lui cît roata carului, nădușind și necăjindu-se din pricina căldurilor prea mari ; lui Ion i-ar fi plăcut să glumească pe seama necazurilor tatălui său, dar știa că bătrînul este aprig la mînie. Iar cu acest prilej, parcă pan Cosma s-a mai îmblînzit, l-a privit pe feciorul său cel mare cu mai multă îngăduință. Se vedea din patima pe care o punea în petrecere, din fața lui deschisă, neumbrită de nici o grijă, că nu-i stă gîndul aninat cine știe pe unde, cum bănuise dînsul. Era vorba deci de porniri și de păcate ale tinereții care trec cu vremea și care se iartă. Îi plăcea și tovărășia lui Ion cu feciori unul și unul. Trebuia să se gîndească în chip temeinic și la însurătoarea acestui fecior.

Dar timp de însurătoare nu se afla. Tătarii sosiseră în mare număr la hotarul din nord al țării gata să atace Moldova sau Polonia, iar Suliman sultan se îndrepta cu întreaga-i urdie

spre inima Ungariei. Îndată după nuntă Ştefăniţă s-a mişcat cu toată curtea spre miazănoapte unde se afla tabăra. Nu avea cum să-l ajute nici pe craiul Laioş, pentru că nu-şi putea părăsi ţara în faţa oştilor tătare, din aceeaşi pricină nici sultanul nu-i cerea ajutor împotriva lui Laioş. Nu s-au ridicat nici alţi principi în apărarea creştinătăţii, care erau feriţi de primejdie şi aveau şi mijloacele s-o facă. Şi aşa se face că în cîmpia Măhaciului, la 29 august, oastea craiului Ungariei era spulberată, Laioş îşi afla moartea nu departe de cîmpul de luptă şi o parte din Ungaria intra în stăpînirea otomană.

Sultanul ar fi dorit ca cei doi domni români să intre şi să supună Transilvania pentru sine, dar cei doi cumnaţi s-au gîndit să-l înşele pe padişah simulînd un conflict între ei şi, spre toamnă, cînd tătarii se topiseră în stepele dinspre răsărit, Ştefăniţă intra iarăşi cu oastea în ţara muntenească. A mers pe unde i-a plăcut şi s-a întors iarăşi fără nici-o sminteală şi nici de solii de pace n-a mai fost vorba, amîndoi domnii plîngîndu-se către vecini de necazurile pe care le-au avut unul cu altul. Din această „plimbare", domnul s-a ales cu o boală căreia nici vracii nu i-au dat de cap. Se părea că va fi ceva trecător şi pan Cosma Movilă s-a grăbit să primească, îndată după Bobotează, pe domn la curţile sale cu toată cinstea ce i se cuvenea. Măria sa mergea la Hotin unde-l aştepta solul regelui Ferdinand, dar boala s-a înrăutăţit de la o zi la alta şi în 14 ianuarie se prăpădea, în floarea vîrstei, unul dintre cei mai destoinici domni pe care-i avusese Moldova. Pan Cosma şi Ion au fost de faţă şi după aceea i-au însoţit trupul neînsufleţit pentru a-l astruca la Putna, lîngă tatăl şi bunul său, marele Ştefan.

Ca să nu se tulbure pacea ţării, boierii l-au ales domn pe Petru, fiul lui Ştefan cel Mare cu Maria din Hîrlău. Taina o ştiuse mitropolitul care se prăpădise cu cîţiva ani în urmă, nu înainte de a-i spune lui Ştefăniţă cine-i Petru măjarul, acest vrednic negustor de peşte, iar Ştefăniţă cînd a simţit că i-a venit sfîrşitul le-a spus boierilor din jurul său pe cine să aleagă domn.

Ion se gîndea la întîmplările lui trecute şi îşi amintea cum îl certase pan Cosma, ameninţîndu-l cu lunga domnie a lui Ştefăniţă şi iată că soarta nu este după cum gîndeşte omul. Îi părea rău că nu a îndrăznit atunci mai mult decît făcuse? Nu putea spune că nu-l cuprindea un soi de duioşie atunci

cînd se gîndea la Măgdălina, dar chipul ei se arăta din ce în ce mai nelămurit, oricît s-ar fi străduit el să reînvie clipele puține pe care le petrecuseră împreună. Încercase să afle ceva despre ea, ispitind pe unii și pe alții, atunci cînd avuseseră loc petrecerile de la Suceava, dar zadarnic. Poate că acum, sub o nouă domnie să se ivească jupîneasa Nastasia cu fiica ei, și atunci, ce se va întîmpla cu el ? Se va supune nălucirilor din anii trecuți sau o va privi pe fata lui Condrea cu alți ochi ?

Cum se apropia primăvara și pan Cosma simțea că-i slăbește puterea, că nu mai are nici măcar sprinteneala pe care o avusese pînă atunci și se mișca mai greu decît cu un an mai înainte, și-a pus în cap să-și însoare feciorul cel mare. Dacă-i va fi ursit să se prăpădească să-l lase măcar pe Ion cu casă întemeiată și atunci va închide ochii ceva mai liniștit, așa că l-a chemat și i-a spus ce are de gînd să facă. Nădăjduia ca feciorul său să arate dacă nu bucurie măcar supunere, dar mare i-a fost mirarea cînd l-a văzut cum se schimbă la față și spune nu, și după cum își cunoștea odrasla, pan Cosma a înțeles că „nu" ăsta nu poate fi schimbat, chiar de l-ai pica cu ceară pe cel care-l rostise.

— Atunci, ce vrei, măi omule, s-a răstit boierul cel bătrîn, spune-mi ca să înțeleg și eu ceva.

— Nimic.

— Cum nimic, măi ? s-a holbat pan Cosma.

— Nu mă însor.

— Cum să nu te-nsori, nemernicule, cum să nu te însori cînd omul de asta-i făcut, să se-nsoare, să facă și el copii, ca să-i fie de ajutor, cum adică, să nu te-nsori ?

— Nu mă însor. Sta drept, cu capul puțin plecat într-o parte și fălcile încleștate. Pan Cosma era ispitit să-i crape țeasta și să vadă dacă poate găsi ceva acolo.

— Și n-ai să te-nsori niciodată ?

— Nu știu.

— Vrei să iei tu, pe cineva, anume ? l-a întrebat pan Cosma, străfulgerîndu-l un gînd pe care ar fi vrut să-l alunge cît mai grabnic.

— Nu vreau pe nimeni.

Boierul cel bătrîn s-a mai liniștit, s-a uitat încă o dată la chipul odraslei sale, pe care se citea o îndărătnicie în stare să-l scoată din țîțîni și pe cel mai cumpătat om din lume, după

care l-a alungat cu mare scîrbă. Cică să mai faci copii ! Decît copii ca àsta, mai bine, lipsă ! Era convins bătrînul pan Cosma că de fiul lui nu se va lipi nimic, își va irosi viața fără nici o noimă.

A doua mare nedumerire a stăpînului de la Hudești a fost în toamna anului în care se urcase pe tronul Moldovei, măria sa Petru voievod, poreclit și Rareș. Ion i s-a înfățișat cu respect, dar fără să arate nici supunere și nici dragoste de fiu și i-a spus că ar vrea să-și facă ucenicia în cancelaria domnească, sub ocrotirea marelui logofăt Toader. Coste, fiul lui Toader, îi mijlocise acest lucru. Pan Cosma credea că visează el sau că fiul său aiurează. Neam de neamul lor nu făcuse pe diacul. El știa să-și recunoască doar numele pe uricele și hrisoavele domnești, avea pecete verde ca oricare mare boier cu care întărea orice hotărîre, dar să-și bată capul cu buchiile, asta i se părea o treabă mult prea rușinoasă pentru rangul lui. Că ar fi putut ajunge mare logofăt ? Asta nu însemna că trebuie să știi carte. Dregătoria e una, buchiile-s alta. Dregătoria ți-o dă domnul dacă vrea, iar ca dregător n-ai decît să dai porunci, dar nu să-ți strici mintea cu tot felul de încîrligături și să ți se frîngă limba-n gură ca să scoți cine știe ce prostie. Asta o fac unii călugări, pentru că nu au alte treburi. Să-și bată capul ei, dar un boier nu se cade să se coboare la asemenea prostii. Și cum de a ajuns Ion al lui la o asemenea alegere, iată un lucru pe care nu-l înțelegea pan Cosma. Băiatul ăsta, se vede din tot ce face, a fost plămădit pe dos ! Să mînui sabia, sulița și arcul cum o face el și să le pui în cui pentru o pană de gîscă ! Mare minune !

De fapt nu se întîmplase nici o minune. Pe Ion l-au impresionat frumusețea unor hrisoave și mai cu seamă niște manuscrise ale căror miniaturi l-au fascinat. Țesătura elegantă a liniilor și culorile rafinate au trezit în sufletul lui emoții noi, pe care nu le cunoscuse pînă atunci. Și a mai fost și o vorbă a marelui logofăt care i s-a înfipt în minte și anume că omul nu trebuie să trăiască numai ca un dobitoc. Dumnezeu l-a înzestrat cu o putere care l-a făcut stăpînul celorlalte ființe, iar înțelepciunea unora s-a întrupat în scris dînd astfel putința ca și alții să se împărtășească din ea și nu este altă bucurie și mîngîiere mai mare pentru sufletul și mintea omului decît cunoașterea acestei înțelepciuni. În fața ochilor feciorului lui pan Cosma s-a deschis dintr-odată o lume nouă, nebănuită

pînă atunci și în sufletul lui s-a născut dorința de a pătrunde tainele acestei lumi.

Cînd marele logofăt a vrut să-i cerce priceperea, Ion a mărturisit că nu știe decît să deseneze literele care alcătuiau numele său. Era prea puțin, și pan Toader a rîs. Asta nu l-a dezarmat, după cum n-avea s-o facă nici înfățișarea greutăților pe care avea să le întîmpine. Era vorba de răbdare, de multă trudă, de timp. Timp avea, deocamdată, cît vroia. Celelalte calități urma să le descopere după aceea.

Ca să-l lămurească pe pan Cosma că lumea s-a mai schimbat și că printre cei care-și fac ucenicia ca dieci în cancelaria domnească se află acum mai mulți feciori de boieri, nu avea nici un rost pentru că tot n-ar fi înțeles. Esențial pentru el era faptul că i-a îngăduit „să-și facă de cap" și de data aceasta și Ion și-a început ucenicia la școala de la Curtea domnească din Suceava. S-ar fi putut duce la una din mănăstiri unde se învăța temeinic, mai ales limba slovenească, dar la Neamț nu i-ar fi plăcut, din pricine știute de inima lui, la Bistrița era prea departe de Mlenăuți, iar la Suceava ar fi putut să învețe și latinească, atît cît să se poată înțelege cu cineva, dacă toate-i vor merge așa cum ar fi dorit-o el.

Printre ucenici, Ion era cel mai răsărit ca vîrstă și ca înfățișare. Era ca un fel de măgar între oi : zdravăn, cu mustața bine împlinită, cu mersul sigur, al bărbatului care-și cunoaște puterea și este stăpîn pe el. De aceea, dascălii l-au primit cu multă îndoială, pentru vîrsta lui, dar și pentru deprinderile sale foarte potrivite pentru un oștean iscusit. Era și o oarecare sfială, o temere nemărturisită în fața unui bărbat în toată firea, care le-ar fi putut pune la încercare răbdarea, stăpînirea de sine și altele. Le era teamă ca nu cumva autoritatea lor față de ucenici, să fie zdruncinată de purtarea buiacă a acestui fecior de mari boieri despre care se spuneau lucruri nu tocmai de laudă. Ar fi putut deveni și un rău sfetnic al celor mai puțin vîrstnici, gata să se lase dominați și să cadă în admirația acestui bărbat puternic și priceput în mînuirea armelor. El știa multe și i-ar fi putut stîrni să facă cine știe ce nebunie prin cîrciumile din tîrg și în loc să se țină de învățătura lor s-o aleagă pe aceea a omului făcut să petreacă și să fie dorit de partea femeiască. Și cum să-l stăpînești pe unul ca acesta, care este în stare să-ți cresteze pielea cu sabia cît ai clipi, fără să-i pese de nimeni ? Cît despre ce va fi în stare să de-

prindă el din știința lor, aici nu mai rămînea nici o îndoială. Toți erau de părere că de un om ca ăsta nu se poate lipi cartea și nădăjduiau ca după primele zile de încercare să părăsească singur gîndul de a învăța scrisul, cititul și vreo limbă dintre cele ce se foloseau în cancelaria domnească. Se îndoia cel mai mult pisarul Margire Malaevici. El era un Mălai de-al nostru, dar cînd întocmea un act domnesc iscălea Malaevici, ca să sune mai frumos, mai bisericește. De altfel, nu-și spuneau toți marii boieri din sfatul domnesc pan Negrilă, pan Huru, nu-și pusese în coada numelui un „schi" și pan Barbovschi, care era acum portar al Sucevei ? Era pisarul Mălai un om subțire la trup, avea umerii puțin răsuciți de parcă fuseseră prost înșurubați pe trupul lui, din felul cum îi cădeau nădragii se vedea că trupul lui este făcut numai din oase și piele, că nu are rotunjimi nici măcar acolo unde le are tot omul. Mergea împungînd aerul într-o parte, de parcă l-ar fi purtat un soi de vîrtej. Avea un păr de culoarea cînepei însă ce era de mirare la el, era fața. Parcă cineva i-o turtise, strîmbîndu-i-o în fel și chip. Nasul pornea de la rădăcina sprîncenelor drept în față, ca după aceea să se frîngă spre gură. Un obraz era pus într-un fel, celălalt fusese croit pentru o altă față. Purta mustață tăiată scurt peste o gură ce se deschidea ca o bortă neagră, sporind și mai mult asimetria feței. Dinții crescuseră strîmb, împingîndu-se unul pe altul, călcînd unul peste celălalt. Se făIea Malaevici cu darul vorbirii. Îi curgeau cuvintele șuvoi și era în stare să-i turuie gura ceasuri în șir. Vorbea puțintel cam pe nas, și le știa pe toate. Psaltira pe sîrbie, cum îi spunea el, era slăbiciunea sa, o știa ca pe apă și trudea să o tălmăcească în românește, dar treaba mergea foarte greu. Mai întîi că nu toate vorbele noastre se loveau cu cele slovenești, îl mîncau buricele degetelor pe pisarul Malaevici s-o întoarcă mai pe departe ca să iasă mai pe înțelesul tuturor și să curgă și vorbele mai frumos, căci era doară viers nu alta, dar se spăiminta singur cînd se gîndea ce păcat mare poate săvîrși dacă nu se ține cuvînt cu cuvînt de cartea sfîntă. Căci, spunea pisarul, asemenea cuvinte n-au fost scornite din mintea omului, cum este alcătuită, de exemplu, *Alixăndria* în care se povestește viața și vitejiile împăratului Machedonici, ci ele au venit de la Domnul prin gura profetului și nu-i chip să clintești ceva fără să păcătuiești. Ar mai fi fost o dezlegare, recunoștea Mălai, dacă ar fi știut elinește, prima limbă în care s-a tălmăcit din

jidovește Cartea sfîntă. Dar dînsul n-apucase să-nvețe o asemenea limbă, luat cu atîtea necazuri și treburi cîte avea la cancelaria domnului, sau cu necazurile și treburile părților de sate pe care le stăpînea, unele fiind danie domnească pentru cinstita și greaua slujbă ce-o făcea cu credință nestrămutată față de domnul său. Trudea la tălmăcirea *Psaltirii* îndemnat de rîvnă față de biserică dar și de neștiința popilor noștri. Găsise el justificare pentru tălmăcirea dintr-o limbă sfîntă chiar în vorbele apostolilor, dar, în vremea sa, mai că nu mai era nevoie să dai seamă pentru o asemenea faptă, căci ajunsese pînă la urechile sale cum un neamț Luvter s-a ridicat împotriva papistașilor și primul lucru pe care l-a făcut a fost acela de a întoarce pe limba neamului său Biblia.

Și cîte nu știa diacul, că era de mirare cum de poate ține minte atîtea lucruri. Rămîneau ucenicii cu gurile căscate cînd se pornea el să le spună despre ce-au fost pe lume de la începutul ei și pînă în zilele noastre. Le depăna pe toate cu însuflețire dar și cu o tainică plăcere de a se asculta și de a se făli cu cîte știa el, pentru că era convins pisarul Mălai că altul mai deștept ca el nu se află în Țara Moldovei. Cînd a aflat că Ion Movilă dorește să învețe la școala domnească, pisarul a rămas puțintel descumpănit : ce să caute zdrahonul ăsta aice ? și-a spus Mălai și nu se dumirea ce l-o fi apucat pe omul ăsta, care n-arătase prin nimic că ar avea vreo înclinație spre buche, să se apuce, la o asemenea vreme, de învățătură.

Îndoiala și temerile dascălilor s-au topit repede, pentru că Ion avea o purtare mai mult decît cuviincioasă. Ceea ce i-a uimit însă pe dascăli, a fost ușurința cu care se descurca acesta. Mintea lui era neatinsă de umbra vreunei cunoașteri în ale cărturăriei și, deși mai săltat în ani ca ceilalți, dovedea aceeași sprinteneală în deprinderea buchilor și mai ales o ținere de minte strașnică, de care lua cunoștință și el abia acum. Ce învăța i se întipărea surprinzător de repede și temeinic, nu era silit ca alții să se zbată ceasuri multe din zi pentru a i se întipări în minte învățătura dascălilor săi.

A deprins cu ușurință buchile, și pe cele slovenești și pe cele lătinești. Apoi cuvintele cîte trebuiesc pentru a întocmi un uric. Pentru o asemenea treabă nu era nevoie de prea multe pentru că se repetau de la un act la altul. Atîta vreme cît buchile îi fuseseră interzise și se gîndea la ele cu o anumită sfială, îl privise, dacă nu cu respect, cel puțin cu o ascunsă

invidie, pe diacul Mălai. Acum însă, îngîmfarea aceluia i se părea ridicolă, pentru că știința lui nu era chiar atît de mare pe cît lăsa el să se înțeleagă celor care nu știau să folosească drept instrument al cunoașterii decît buricul de la degetul cel mare. Îl asculta totuși cu plăcere pe diac cum toarce firul poveștilor de parcă s-ar afla în strană, ca un țîrcovnic care înadins lălăește cuvintele pe nas. Numai că diacul îți deschidea ochii minții asupra atîtor lucruri pe care nici nu le-ai fi bănuit că există pe lume, sau și de ai fi știut cîte ceva, nu le-ai fi înțeles rostul. În liniștea odăii, în această zi de început de vară cînd căldura nu este prea supărătoare, vocea diacului pune întrebări și răspunsuri : „— Cîte ape cură din raiu ? 4. — Cum să chiiamă aceale 4 ape ? — Fison, Gheon, Tigru, Eufrathu. — Pe unde cură acele ape ? — Fison încungiură tot pămîntul Evilatului (unde-o fi Evilatul ? se întreabă Ion și-și ascute urechea) și pre această apă să află argint mai curat decît aurul, să află o piatră anthrax, adecă cărbune, și alte pietri verzi scumpe. Gheon, acesta încungiură toată Ethiopia, adecă țara arăpească, și în luna lui august se umflă și udă tot pămîntul Misirului (care este Eghipetul, gîndește Ion), că ploae nu ploao într-acea parte de loc, ci din umezeala lui să fac semințile. Tigrul, acesta curge asupra Asurii, care o numesc unii Dunăre. Efrathu, acesta curge asupra Endiei și Persiei". Prin fața ochilor minții se perindă lumi necunoscute, cu fiare neștiute pămîntului nostru, cum erau inorogul și stratocamilul, sau se pun tot felul de întrebări al căror tîlc cere multă istețime și multe cunoștințe. Pe Ion îl încîntă toate lucrurile noi pe care le deprinde la școala domnească, mintea lui se desface ca o floare care a dat de apă și de lumină și ce-i place cel mai mult este faptul că lumea începe să capete alte margini și să-i dezvăluie taine pe care nu le bănuise. Și parcă simțea și altceva, un sentiment pe care nu-l mai avusese pînă atunci : Ion lua cunoștință temeinică de sine, începea să se descopere, judecîndu-se și cîntărindu-se nu în raport cu ceilalți, ci cu el însuși. Omul nu este ca un dobitoc, îi spusese marele logofăt Toader și acum pricepea tîlcul acestor vorbe. Ființă aleasă, omul se poate înălța prin cunoaștere, îi stă în putință să simtă și să prețuiască frumosul, să înțeleagă rostul și locul lui pe lume, să priceapă înlănțuirea faptelor care au trecut sau se desfășoară sub ochii lui. Ascultă, înțelege, învață și se bucură. Noile lui izbînzi îl fac să zîmbească, uneori stîn-

jenit, de o seamă de fapte și de gesturi ale sale dintr-un trecut nu prea îndepărtat.

Cum are un pic de răgaz se repede la Mlenăuți și la Hudești. Lui pan Cosma au început să-i scîrțîie toate încheieturile, deși vrea să se arate în putere și falnic, jupîneasa Teodosia a îmbătrînit și domnia sa. I se păruse pînă atunci că toate vor rămîne neclintite, că viața este lungă, aproape cît o veșnicie și iată că timpul se arată necruțător cu ai lui, pe care i-ar fi dorit să rămînă neschimbați, pentru ca bucuria lui să nu fie stînjenită de nici o umbră. Timpul se arată însă neîndurător și cu ceilalți dar și cu el însuși. Văscan e un bărbat în toată puterea cuvîntului, Gavrilă la fel, iar Ion își dă seama că timpul trece și pe lîngă el destul de repede. Tot ce a agonisit ca învățătură l-a făcut să prețuiască așa cum se cuvine dragostea Cârstinei, cumințenia acestei femei (care nu pretinde nici acum nimic), și frumusețea ei de femeie aflată în plină înflorire.

Nu a primit nici un sfat din partea nimănui privind însurătoarea lui. I-au fost înșirate nume de fete de mari boieri care ar fi fost încîntate să-și unească viața cu el, dar nu l-a interesat nici una. Zadarnic se plîngea jupîneasa Teodosia că-i trece vremea și va rămîne un holtei pe care nici babele și apoi nici dracul n-o să-l mai poată însura. Nu-l atingea nimic. Era ca și cum ai fi vorbit cu un lemn și jupîneasa Teodosia începuse să se teamă în mod serios de soarta fiului ei cel mare. Ar fi dorit să-l vadă la casa lui, cu rostul lui, adică însurat și cu urmași, dar îi era teamă că n-o să mai apuce o asemenea clipă. În această privință mama nu-și înțelegea nicicum feciorul, nu reușise să găsească nici o urmă care să o ducă spre inima și mintea lui pentru a desluși care este cauza acestei împotriviri statornice de a se însura. Explicația lui, sinceră de altfel, nu era suficientă.

— N-am chef, îi spunea el jupînesei Teodosia, și dînsa nu pricepea cum vine asta să n-ai chef, ca și cum o treabă serioasă cum este însurătoarea se face pe chefuri.

Cârstina era atît de ademenitoare încît orice i s-ar fi întîmplat, Ion simțea nevoia să meargă la Mlenăuți sau s-o aducă pentru o vreme la Suceava, fără ca să știe cineva despre întîlnirile lor. Avea o măsură a lucrurilor pe care nu o întîlnea la femeile de neam mare și mai ales îl impresiona demnitatea cu care se purta Cârstina în toate. Fără să o mărturisească, Ion o iubea pe mica lui vrăjitoare, cum îi plăcea s-o alinte, o dorea

ca ibovnică, știa însă că nu se poate însura cu ea. Și-ar fi ridicat toată lumea în cap, lumea lui, a boierilor și curtenilor, dacă ar fi făcut un asemenea gest, ar fi supărat-o de moarte pe jupîneasa Teodosia.

Ghicindu-i gîndurile, Cârstina știa să-i liniștească cugetul, iar înțelepciunea ei o făcea să-i fie și mai dragă. Uneori, îi spunea ea, trebuie să știi să te mulțumești cu ceea ce ți se dă, prea multă fericire și bucurie pot fi izvorul unor mari dureri. Să știi să te împărtășești din plin din ceea ce ai, este semnul cumințeniei, și femeia asta, al cărui trup era ca o pară de foc, croit parcă anume pentru dragoste, i se dăruia cu patimă, o patimă neostoită care-l stîrnea pe bărbatul din el și care-o făcea să fie mereu alta, de parcă atunci, în clipa în care i se dăruia, ar fi ajuns pentru întîia oară să-i descopere farmecele încă necunoscute, și să simtă arome nebănuite. O lăsa să plece la Mlenăuți și timpul petrecut departe de ea îi ațîța și mai mult dorința de a o cuprinde, de a-i măsura trupul palmă cu palmă, să o simtă cum freamătă de dorință și de plăcere, cum i se precipită răsuflarea și chipul ei se schimbă devenind și mai frumos, o frumusețe stranie care răsfrîngea toată arșița ce-i mistuia ființa.

Se iubeau cu înfocare, căutarea și zbuciumul lor era ca o scufundare în neștire pe tărîmuri necunoscute. Doreau ca acele clipe să rămînă fără de sfîrșit, iar revenirea era ca o dezlegare dintr-un cumplit și dulce blestem. O privea și nu se mai sătura privind această alcătuire minunată și toate cîte țineau de ea se dovedeau a fi fără saț, în ciuda timpului și a oamenilor.

XVI

Ucenicia se face cu întreruperi, după împrejurări pe care Ion le înțelegea acum mai bine și dintr-un alt unghi de vedere decît o făcuse cu ani în urmă. Se mișca între oameni care erau în stare să cîntărească faptele oamenilor și urmările lor.

Pînă nu demult, de o parte se aflase el cu neamul lui și restul lumii de partea cealaltă. Zîmbea cînd se gîndea că la un moment dat el, singur, se răzvrătise împotriva tuturor, deoarece prima lui mare bucurie fusese destrămată, după cum crezuse el, de toți cei care se aflau în jurul său, cu o excepție : jupîneasa Teodosia. Acum se afla atît de departe de acele clipe și, uneori, se înduioșa de propria-i neputință și copilărie. Pe jupînița lui Condrea n-o mai găsise (se pare că se măritase în Lehia, undeva, departe, spre miazănoapte, dar nimeni nu a reușit să-i deslușească exact starea ei). Războaiele la care luase parte îl învățaseră și ele multe lucruri. Înțelesese mai întîi ce înseamnă să ai în jurul tău oameni de nădejde, iar pe acei oameni nu-i poți stringe decît dacă ai putere. Deci, toate se învîrteau într-un anume fel în jurul puterii, care putere izvora din moșia pe care o stăpîneai. Dar moșia asta, oricît de mare ar fi fost, nu-ți îngăduia să trăiești departe sau împotriva celorlalți. Acest lucru se vădise mai cu seamă atunci cînd se ridicaseră marii boieri împotriva lui Ștefăniță și nu cu multă vreme în urmă Gonța vornic, împins nu se știe de ce nebunie, își pusese nume de domn și se ridicase împotriva lui Rareș. Nu izbutise să întreprindă nimic. A fost prins de oamenii domniei și adus de grumaz în fața lui vodă. A cerșit ca un nemernic milă pentru viața lui pe care a încercat s-o răscumpere cu pămînturile pe care le avea din străbuni și a avut noroc, pentru că domnul l-a iertat, în loc să-i reteze capul.

Începea să înțeleagă, de asemenea, că între oameni se stabilesc anume legături după limbă, lege și obiceiuri pe care nimeni nu le poate rupe, pentru că aceste legături au izvorît și s-au întărit din nevoia de a se apăra împotriva altora de altă lege, de alt neam și de altă limbă. Erau legături care au crescut în clipele cele mai strașnice din viața omului, atunci cînd se înfruntă cu altul și are moartea-n față, clipe în care nu te mai poți juca cu simțămintele și te arăți tu cel adevărat, dacă nu în ochii altora măcar în proprii tăi ochi. Atunci îl simți alături de tine pe alt om, pe care nu l-ai cunoscut și nici nu-l vei mai vedea poate, cum îți stă în sprijin și cum îți risipește teama numai cu prezența lui. În asemenea clipe îi pierzi pe unii dintre prietenii sau neamurile tale și simți că tu trebuie să fii aici, de partea asta și împotriva celor ce ți-au provocat asemenea pierderi. După aceea este legătura cu pămîntul, nu numai pentru că-ți dă să mănînci, dar și pentru că este o altă

legătură tainică, deoarece și tu ești plămădit din tina în care zac oasele unui șir necunoscut de oameni care au fost înaintea ta și care au trăit și au murit pentru acest pămînt.

Începea să înțeleagă treptat și felul în care gîndea tatăl său. Boierii trebuie să se arate supuși și cu credință față de domnie. Nu se poate altfel, dacă se are în vedere alcătuirea țării și nevoile ei. Supunere înseamnă, într-un asemenea fel, unire în fața tuturor. Țara nu se poate păstra neatinsă fără această unire și credință față de domn. Era prea tînăr să înțeleagă felul în care-i certase Ștefăniță pe boieri, dar din felul în care s-au petrecut evenimentele, tînărul domn avusese dreptate cu prisosință. Craiul Laioș fusese înfrînt pe cîmpia Măhaciului, unde-și aflase și moartea, din pricina dezbinării celor mari. Unii dintre aceștia n-au vrut să ia parte la luptă, zicînd că apărarea coroanei este treaba regelui ; Ianăș, voievodul Transilvaniei nu și-a părăsit țara lui, zicînd că trebuie s-o apere de turcii care năboiseră peste Dunăre, în Țara Românească. Și iată cum, din neunirea celor mari s-a spulberat una dintre cele mai întinse și puternice crăii ale Europei, împlinindu-se proorocirea lui Ștefăniță vodă.

După nenorocirea de la Măhaci, alergau după coroana Ungariei Ferdinand, fratele împăratului Carol al Germaniei, Spaniei și Italiei, și Ianăș, voievodul, iar sultanul, stăpîn pînă în inima țării, i-a dat-o lui Ianăș, pentru a nu crește prea mult puterea neamțului.

La Suceava a venit omul lui Ferdinand, sasul Georg Reicherstorffer, ca să-l îmbie pe domn să fie de partea lui și împotriva păgînului, a cărui putere amenința toată creștinătatea. Rareș se temea mai mult de creșterea puterii otomanicești, pentru că împărăția turcului era în coasta țării sale, iar de cînd tătarii ascultau acum de sultan, Moldova era sugrumată din două părți. Ca să se ridice împotriva sultanului nu se putea bizui numai pe craiul Ferdinand, ale cărui stăpîniri erau departe de Moldova. Era nevoie ca vecinul dinspre miazănoapte și răsărit, craiul Jicmont, să se ridice și el împotriva turcului, pentru ca Moldova să aibă, în felul acesta, spatele acoperit. Pentru aceasta au fost trimiși în Lehia părcălabii Vlad și Barbovschi. Mai dorea Rareș ca să-l atragă în alianța împotriva sultanului și pe țarul Moscului. Strădaniile domnului au fost însă zădărnicite de craiul Jicmont, care nu a vrut să strice bunele relații pe care le avea cu Poarta, deoarece el se

afla amenințat dinspre soare-apune și dinspre miazănoapte de puterea nemțească pe care cavalerii teutoni o chemau în sprijin, și dinspre soare-răsare de moscovit care dorea să-și întindă stăpînirea asupra pămînturilor care țineau de Lituania, țară care-și unise soarta cu Lehia.

Rostul acestor legături dintre domniile mai multor țări îl aflase Ion din cele ce se vorbeau la curte și mai ales în cancelaria domnească unde se alcătuiau soliile scrise în slavonește sau latinește.

Strîns din toate părțile, măria sa a trebuit să treacă de partea craiului Ianăș. Sultanul se pregătea încă din vara anului 1528 să pornească asupra Vienei. A i te împotrivi în asemenea împrejurări ar fi însemnat să atragă urgia asupra Moldovei. Pe de altă parte, Ianăș îi oferea domnului noi moșii peste munți în schimbul ajutorului dat. Față de făgăduielile lui Ferdinand, care erau străvezii și subțiri ca și fumul, Ianăș dăruia cetăți și sate și o înstăpînire mai temeinică în Transilvania era prea ademenitoare ca să nu-l convingă pe Rareș de partea cui trebuie să treacă. În jurul Moldovei se încingea o horă năpraznică iar domnul trebuia să aleagă și de alegerea făcută de el depindea soarta lui, dar și soarta țării, deci a noastră a tuturor. Ion începea să pătrundă rostul pe care-l avea puterea domniei de a hotărî, în clipe de mare cumpănă, calea care putea să ducă la mîntuirea țării sau la ruina ei. Deci, această latură a activității desfășurate de domn, cu ajutorul sfatului, era cea mai importantă deoarece de inteligența și talentul dovedit în fiecare clipă care solicita o hotărîre, depindea totul. Acestei activități trebuia să i se subordoneze celelalte. Să înțelegi rostul tău pe lume, este una, dar să înțelegi rostul unei țări și să știi să o călăuzești spre limanul cel bun și liniștit, era un lucru care cerea o înțelepciune și o înțelegere deosebită.

Cînd Malaevici își pleca pe o parte capul și împungea în dreapta și în stînga cu întrebări care să-l pună în încurcătură pe cel întrebat, lui Ion îi venea să zîmbească. — Ce prooroc fu cu arepi ?, sau — Ce copaci au fost întîi pe lume ?, sau — Ce pămînt au văzut soarele numai o dată ? Îi luceau ochii lui Mălai și se bucura dinainte de triumful științei sale asupra neștiinței celorlalți, fără să înțeleagă însă ceea ce se petrecea cu el și cu lumea din jur, umflîndu-se ca o gogoașă de îngîmfare și socotindu-se mai presus altora pentru darul pe

care-l avea de a scrie frumos și de a alcătui literele de la începutul unui cap cu tot felul de flori și încrîngături. Era mai presus decît toate cuvîntul Domnului, striga Malaevici cu gîndul la versetele Psaltirei, la a cărei tălmăcire tindea, dar Ion vedea și latura cealaltă a lucrurilor care-i scăpa diacului. De pildă, riga franțujilor, un domn prea-creștin, i-a cerut sultanului să nu dea pace neamțului, iar mai mulți principi chiar din Germania s-au ridicat împotriva împăratului, căzînd în erezia lui Luvter, de dragul moșiilor pe care le-ar fi luat de la mănăstirile care se aflau în țările lor. Iar pentru că Secuii n-au fost cuminți și au ucis niște negustori români și nici nu sînt hotărîți de partea cui să treacă, de a lui Ianăș sau Ferdinand, domnul a poruncit ca oastea cea mică să se stringă pe Trotuș. Era la mijlocul lunii ianuarie 1529, cînd Ion se îndrepta spre Hudești și Mlenăuți pentru o scurtă petrecere și pentru a-și lua în mare grabă unele lucruri și cîteva slugi, după care s-a îndreptat cu mare sîrg în tabăra domnului. Munții au fost trecuți cu repeziciune, și oastea împărțită în două, a cuprins ca într-un clește, scaunele secuiești, abătîndu-se cu mare urgie asupra satelor și tîrgurilor aflate pe valea Oltului. Cinci scaune se supun domnului și-i jură credință iar după ce a așezat părcălabul la Sînzieni și la Bretcu, domnul s-a întors cu pace în scaunul său. Pace care nu ține decît pînă în mai cînd se strînge oastea iarăși pentru treburile ardelenești. Suliman sultanul pornise cu urdia spre Viena. Rareș le cerea brașovenilor să fie cuminți și să se supună lui Ianăș, dar în Transilvania lumea era împărțită în două și craiul, care se bucura de sprijinul sultanului, îl vrea și pe acela al lui Rareș, făgăduindu-i cetățile Ungurașului, Rodnei și Bistriței pe lîngă Ciceul și Cetatea de Baltă pe care le stăpînea domnul român. Cu satele care se aflau în jurul lor, cu cele cinci scaune secuiești care recunoșteau autoritatea domnului Moldovei, o bună parte din Transilvania de răsărit s-ar fi aflat sub stăpînirea lui Rareș. Bucuria acestuia n-a fost însă deplină, pentru că și cei mari sînt supuși sorții ca și cei mici și în această privință Mălai avea dreptate. Doamna lui Rareș a căzut la pat și domnul, deși ar fi dorit să treacă munții în fruntea oștilor sale, a crezut că este de datoria lui să rămînă lîngă femeia care-i dăruise patru copii. L-a mai mîniat pe domn și vestea uciderii părcălabului său, Toma de la Ciceu, de către oamenii lui Ianăș craiul. Era o uneltire a craiului sau

oamenii acestuia trecuseră dincolo de îndatoririle lor pentru a pune mîna pe cetatea Ciceului ?

În asemenea împrejurări, domnul a trimis porunci dregătorilor să treacă munții prin două locuri : o parte din oaste, sub ascultarea lui Danciul Huru, pîrcălabul Romanului, să apuce calea Cîmpulungului și a Dornei și să facă în așa fel încît să aducă cetatea Ciceului în stăpînirea domnului său ; cea de a doua oaste, sub marele vornic Grozav să treacă pe la Oituz și să-i amenințe pe brașoveni și pe sighișoreni ca să se supună lui Ianăș.

Ion se afla cu grosul oastei în părțile Brașovului. Secuii s-au ridicat și ei la porunca domnească, încît Grozav avea oaste destulă ca să aducă la ascultare o cetate ca aceea a Brașovului. După ce zăbovise în secuime cîteva zile, Nicoară Grozav își poartă trupele spre Brașov și la 20 iunie începe atacul. Ion ia parte la asaltul unui fort de lemn, pe care brașovenii îl ridicaseră, ca și pe altele, în afara zidurilor cetății. Aici erau așezate tunurile cu batere lungă și cea mai bună oaste a cetății. După ce tunurile moldovene bat o vreme bastioanele cășunînd pierderi și mari necazuri celor din forturi, s-a dezlănțuit atacul general. După o luptă scurtă și îndîrjită, forturile erau în mîna alor noștri. Ion se bătuse ca un oștean deosebit, sporind fala numelui și a neamului său prin laudele pe care i le-a adus chiar marele vornic. După o asemenea ispravă, cei din cetate au ridicat steaguri albe, semn că se supun, numai că marele vornic nu a avut răgazul să se bucure de izbînda sa, deoarece oștile ferdinandiste se aflau la Feldioara. A doua zi de dimineață, oastea lui Grozav s-a pus în mișcare și cînd soarele se urcase bine pe cer, se aflau lîngă Feldioara. Balint Turcul, Ștefan Maelat, castelanul Făgărașului și cu Pempflinger sasul au socotit că oastea lui Grozav nu este atît de tare și au ieșit din cetate, să deie lupta în cîmp deschis, punîndu-i în față pe secuii lui Marton-Frențiu, din scaunele ce nu ascultau de Rareș. Aceștia se retrag de la prima ciocnire, sașii se cred trădați, dar Marton își duce oamenii deoparte și lupta se dă pînă la căderea nopții. Și în această zi Ion a fost ca un leu. Și-a purtat oamenii cu mare vitejie și îndemînare, avea mîna puternică și ochiul sigur, n-a șovăit nici o clipă, s-a avîntat mereu acolo unde se purta greul luptei, învățătura lui Mălai nu-i slăbise puterea trupului, îi ascuțise însă agerimea minții. El cu ceata lui și cu ceata lui Ion Moțoc,

cu care iarăși se întîlnea ca bun prieten, cu Glăvan pisarul, ginerele lui Dragotă Săcuian, fostul ceașnic, care se hiclenise în vremea lui Ștefăniță, au pus mîna pe tunurile cele mari ale ferdinandiștilor. Nicoară Grozav iarăși s-a dovedit a fi un mare căpitan care știe să-și ducă oștile la izbîndă, oastea partizanilor craiului de la Viena fiind spulberată în noaptea de 21—22 iunie. Plină de prăzi, culegînd multe tunuri din tabăra ferdinandistă, oastea condusă de Nicoară Grozav se întorcea în țară. Vestea marilor izbînzi obținute de vornicul său îi aducea o ușoară mîngîiere domnului, a cărui soție se prăpădise între timp.

Ion avea iarăși un scurt răgaz pentru treburile lui. Pan Cosma, deși supărat pe un fecior care nu vroia să-și croiască un rost, ca să închidă ochii liniștit după ce-și va fi mîngîiat primul nepot, se bucura pe ascuns că Ion se dovedise și acum a fi unul dintre cei mai de seamă oșteni ai țării. Credea bătrînul boier că a venit clipa să i se încredințeze feciorului său o slujbă cît mai însemnată, socotind că ucenicia lui Ion la cancelaria domnească fusese numai o toană a unui tînăr bezmetic. Feciorul nu și-a contrazis tatăl pentru că, cel puțin în vara și toamna aceea, nimănui nu-i ardea de scris, țara era mereu în fierbere, oștenii poposeau pentru scurtă vreme pe la casele lor, după care erau iarăși chemați în tabără. Pînă acum să dăduseră lupte pentru a supune Transilvania craiului Ianăș, soarta creștinității avea să se decidă abia de acum încolo. Marea urdie otomană se revărsa în valuri nenumărate spre cîmpiile dintre Dunăre și Tisa. La 19 august, Ianăș, craiul Ungariei, se prezenta în fața sultanului pe același cîmp al Măhaciului și punea genunchiul pe pămînt în fața sultanului, semn de supunere și ascultare, peste cîteva zile intrau în Buda, unde un pașă avea să-i poarte grija craiului, după care sultanul pornea spre Viena. Principii creștini nu crezuseră că turcii vor ajunge cu atîta ușurință în inima Europei și deși mulți doriseră scăderea puterii Habsburgilor, acum se temeau pentru soarta cetății de pe Dunăre și doreau cu toții ca zidurile ei să fie mai tari decît oastea otomană. Sultanul ajunsese sub zidurile Vienei, fără hrana trebuincioasă, deoarece o parte din cămilele folosite pentru așa ceva s-au prăpădit în cea mai mare parte pe drum. Nici tunurile de care ar fi avut nevoie sultanul n-au putut fi aduse sau turnate decît într-un mic

număr și cînd au început ploile și frigul în octombrie, Suliman sultan s-a văzut nevoit să ridice cortul și să se tragă pe îndelete în josul Dunării.

În Transilvania, însă, lucrurile nu se limpeziseră și mai înainte ca sultanul să ridice asediul Vienei, ferdinandiștii ridicau capul și încercau să-i smulgă lui Ianăș craiul cea mai mare parte a țării. Petru Rareș care-și avea oastea strînsă pentru a fi aproape de cele ce se petreceau dincolo de munți, văzînd că nici Ianăș nu se-ndeamnă să-i dea cetățile promise, a pătruns din nou prin pasul Oituzului spre Brașov. Tot neamul Movileștilor era de față, de la pan Cosma pînă la Gavrilă, cel mai mic dintre feciori, acum copt și el pentru trebile războiului. Luptele s-au dat mai ales sub zidurile Brașovului și sub ochii lui vodă. Ion și ceata lui se arăta iarăși vrednic de toată lauda pentru destoinicia și vitejia lui. Fusese un an numai de lupte și de petrecut în tabără, cu scurte răgazuri pentru ca oștenii să-și vadă casele și să aducă ceva hrană pentru o nouă campanie. Ion se simțea în largul său ; se știa acum stăpîn pe el în orice împrejurare, oricît de grea ar fi fost, oamenii îl urmau orbește pentru că acum credeau în steaua lui cea bună. Domnului i-a plăcut purtarea Movileștilor, dar nu și-a arătat mulțumirea în nici un fel spre marea dezamăgire a lui pan Cosma. Ion rîdea de supărarea boierului bătrîn, care nu înțelegea pricina pentru care se bucură feciorul său. De fapt nu dorea pentru el nimic în chip deosebit. Era mulțumit cu ceea ce avea și îi arăta tatălui său că ei, cu averea lor, n-au de ce să rîvnească la mila sau pomana cuiva. Era puternic și se bucura de puterea și sănătatea lui, era vesel dar nu peste fire, avea însă un prost obicei, după chibzuiala lui pan Cosma : îi plăcea să ia în șfichiul vorbii pe unul sau pe altul, atunci cînd nu te așteptai ; era o plăcere a lui pe care boierul cel bătrîn n-o înțelegea, mai ales că o asemenea plăcere putea să-i cășuneze multe necazuri. Nu toți primeau cu inima deschisă glumele lui, ba pe unii îi vedea cum se schimbă la față, chiar dacă prin viu grai nu arătau ce simt. Ce era și mai rău, era că Ion nu-i cruța nici pe cei mari, adică pe cei mai vîrstnici și în mari dregătorii. Unii îl prețuiau pentru firea lui deschisă, alții vedeau în purtarea lui obrăznicia marelui boier de viță veche în stare să nu se încline în fața nimănui. Unii dintre tineri i se alăturau voioși, pentru a se bucura de prietenia unui bărbat puternic, cu minte

ascuțită, alții îl pizmuiau pentru atîtea daruri cu care-l înzestrase firea, dar lui nu-i păsa nici de unii, nici de alții. Îi plăcea tovărășia celor de seamă cu el, îi îngăduia pe cei mai tineri, se bucura însă atunci cînd era prețuit de un boier ca marele vornic Grozav, un om dintr-o bucată, care nu se sfia să-și arate în fața oricui gîndurile și judecățile sale.

— Cu o asemenea fire și cu o limbă ca a ta n-ai să ajungi departe, îi spunea pan Cosma.

Ion își privea amuzat tatăl și-i răspundea cu un aer plin de nevinovăție :

— De ce să n-ajung, domnia ta ? Dacă mi-a fi voia și oi avea îngăduința domniei tale pot ajunge și la Țarigrad și la Mosc și la Râm și oriunde mi s-ar năzări.

Boierul cel bătrîn avea însă dreptate și Ion și-a dat seama nu peste multă vreme de acest lucru. În anul 1529, an plin de războie, nimeni n-avusese vreme de scris, în afară de sfînția sa, episcopul Macarie care se străduia să izvodească un letopiseț pentru a nu se pierde șirul faptelor ce se petreceau sub ochii săi. Chiar și diacul Malaevici a trebuit să-și lase sculele și Psaltirea pentru a însoți curtea la Huși, la Roman și pînă la Brașov, în toamna cînd a mers și măria sa. De cum au început războaiele nici oamenii n-au mai avut timp de judecăți, nici urice nu s-au mai întocmit, pentru că nimănui nu i-a mai ars de vîndut, de cumpărat sau de schimbat moșii.

După ce a căzut turnul cel mare de la Brașov și-ai noștri au luat tunurile și tot ce se găsea în el, tîrgoveții iar s-au supus domnului, plătindu-i și o sumă mare de bani ca să-i ierte, făgăduind să arate supunere deplină acelora dintre crai pe care-i va arăta domnul. Sighisorenii, cînd au aflat cele petrecute în Țara Bîrsei, i-au trimis domnului daruri și i s-au închinat ; la fel au făcut și făgărășenii pe care-i tot stîrnea unul din neamul lor, Ștefan Maelat, să se ridice pentru craiul Ferdinand. Era oștean viteaz, priceput și neostenit și Petru Rareș l-ar fi dorit alături de el, și unul și altul fiind de aceeași lege și de aceeași limbă, dar, se vede că acest Ștefan dorea mărirea pentru el și încerca să-și aleagă un stăpîn mai depărtat, cum era Ferdinand, pentru a fi el însuși stăpîn deplin în țara Ardealului al cărui domn năzuia să ajungă. Și iată cum această dorință de mărire avea să-i învrăjbească mereu pe cei doi voievozi români, în loc să-i unească în folosul neamului lor.

Cu tunurile luate de la ferdinandişti sporise mult puterea oastei moldoveneşti. Faptul că o parte din Transilvania asculta de poruncile sale l-au făcut pe măria sa Petru Rareş să se sumeţească peste măsură.

Ion a stăruit în dorinţa lui de a-şi însuşi cunoştinţe noi şi temeinice pe lîngă cancelaria domnească. Sloveneşte învăţase atît cît era necesar pentru întocmirea unui uric. Ca să meargă mai departe, cum îl îndemna cam cu inima îndoită Malaevici, nu găsea nici un rost. Nu avea de gînd să se călugărească, iar cărţile sfinte cereau multă muncă al cărui rost nu-l vedea, ca mirean. De aceea, a depus strădanie în deprinderea limbii lătineşti, folositoare nu numai pentru întocmirea unor scrisori domneşti către principii vecini Moldovei, dar şi pentru a îndeplini unele solii, iar de asemenea oameni avea nevoie domnia. În Transilvania ştiau româneşte mai marii ţării, dar la Buda, la Cracovia sau în ţara talienilor era nevoie să ştii lăteneşte. Nu era prea uşor, dar lui Ion i se părea că poate să înveţe şi o asemenea limbă.

Deşi se împotrivea oricărei învăţături, pan Cosma nu putea în sinea lui să nu se mire de o minte ca aceea a feciorului său, aşa că n-a mai spus nimic. Îl necăjea însă purtarea domnului, care se arătase nerecunoscător faţă de faptele unui neam cum era acela al Movileştilor, dar şi faţă de alţi mari dregători pe a căror credinţă şi vrednicie urcase el atît de sus. Ion încerca să înţeleagă şi să-l lămurească şi pe pan Cosma, cînd mergea pentru cîteva zile la Hudeşti, pentru că boierul cel bătrîn nu mai vroia să coboare spre Suceava, Hîrlău sau unde se afla curtea domnească, în legătură cu cele ce se petreceau şi rostul acelor fapte ale domnului care stîrneau mirare şi nemulţumire pentru unii. În luptele din anul care trecuse, Grozav, marele vornic şi Barbovschi, portarul Sucevei, se întrecuseră în a-l sluji cu credinţă şi au dovedit o mare iscusinţă în tot ce au făptuit. Şi iată că cei doi mari dregători erau înlocuiţi, Grozav cu Efrem Huru, al cărui frate, Danciu, ajungea părcălab de Neamţ, iar Barbovschi cu Mihul, arbănaş, după cum credeau cei mai mulţi, pe care domnul îl urcase în cele mai mari dregătorii, trecînd peste atîţia mari boieri ai ţării.

Ce l-a îndemnat pe domn să facă asemenea schimbări ? De ce, în loc să-i răsplătească pe Grozav şi pe Barbovschi, îi înlătura din sfat, punînd pe un venetic, cum era Mihul, portar

al Sucevei, deci o dregătorie care presupunea încrederea deplină a domnului, portarul fiind unul dintre cei mai apropiați slujitori ai voievodului ? L-a schimbat pe Felea paharnicul cu Popăscul, dar Popăscu ca Popăscu, acesta n-avea merite deosebite, nici nu făcuse vreun rău cuiva, dar de ce l-a pus, cu un an în urmă ca vistier pe Dumșa, care pribegise odată cu ceilalți hicleni, în vremea lui Ștefăniță ? Iar acum, Dumnezeu să-l mai înțeleagă pe Pătru Vodă, pe Dumșa l-a schimbat cu Glăvan, fostul pisar. S-a arătat vrednic el la Feldioara, dar era ginerele lui Săcuian, fostul ceașnic, cel care se ridicase împotriva nepotului său de frate. Mă rog, a fost Săcuianu generele Tăutului logofăt, dar asta nu înseamnă să-ți vinzi sufletul și să-ți pui nădejdea în oameni care-s schimbători ca apa și ca vîntul. L-a mai iertat și pe Trotușan căruia i-a întărit prin uric toate satele pe care le avea în Moldova. Noi, boierii credincioși, care am stat statornic alături de domn, nu ne-am ales cu nimic, iar hiclenii hălăduiesc în bună pace în țara Moldovei și se bucură de toată prețuirea stăpînului ei.

Ion încerca să-l liniștească pe bătrîn. Timp avea în față destul ca să ajungă lîngă scaunul domnesc, dar pan Cosma îi răspundea cu semeție că la vîrsta lui el era în Sfatul lui Ștefan cel Mare, domn cum n-a mai fost și n-o să mai fie altul în Moldova. Și Ion, în sinea lui, îi da dreptate tatălui, căci orb de-ar fi fost și tot și-ar fi dat seama că acest domn, Petru Rareș, om aprig din fire, nu l-a prea băgat în seamă, așa cum s-ar fi cuvenit, pentru faptele sale de vitejie. Simțea și el că ceva nu merge cum trebuie. Era primit și privit îr deobște cu multă plăcere, iar asta se vedea pe fața oamenilor, oriunde s-ar fi dus sau s-ar fi aflat, i se adresau numai vorbe frumoase, iar jupinițele și multe jupînese îl priveau în așa fel, că adormit să fi fost și tot înțelegea că le este plăcut, uneori mai mult decît s-ar fi cuvenit s-o arate ele. Unde apărea se înseninau fețele, oamenii așteptau de la el vorbe de duh, povestea întîmplări pline de haz și, fără nici un efort, îi făcea pe cei din jur să-și hlizească gurile, arătînd unii sau unele dinți mai frumoși sau mai uriți, după cum fusese dăruit de bunul Dumnezeu. Știa să-și păstreze cinul, dar un gest sau schițarea numai a unor mișcări prin care sugera felul de a fi al cuiva, stîrneau hohote de rîs. Tovărășia lui era căutată, semn că nu putea să fie urît de nimeni pentru că se știa curat în cugetul său. Nu făcuse rău și nici n-ar fi dorit să supere

pe cineva. Încît, făcîndu-şi el socotelile, reieşea că în chip firesc ar fi trebuit să fi fost mai mult decît era el în acea clipă. Şi atunci ? O asemenea încheiere l-a pus pe gînduri. Şi s-a întrebat el singur dacă nu cumva tot ceea ce vede şi simte şi crede despre sine sînt numai aparenţe şi, fără să se lepede de firea lui şi fără ca asta să-i strice cheful de a trăi şi de a se purta aşa cum îl îmboldea inima, şi-a pus în gînd să se uite cu mai multă grijă la cele ce se petrec în jurul său, să mai şi asculte, cum îl sfătuise pan Cosma. Diacul Grigore de la care învăţa lătineşte, îl învăţase şi el o vorbă : adevărul se află în vin, ceea ce s-a şi confirmat în scurtă vreme.

În timpul unei petreceri strașnice, unii dintre prietenii săi au scăpat vorbe pe care, legîndu-le şi punîndu-le cap la cap, începeau să aibă un tîlc, dacă mai erau legate de anumite fapte şi de anumiţi oameni. Glăvan ajuns acum vistier, era de părere că odrasla Hudiceştilor ar avea şi nişte calităţi dar, şi acest „dar" era foarte nelămurit, îndoielile lui împotriva lui Ion nu le trîmbiţa în gura mare. Le ţesea în jurul lui ca o plasă de păianjăn, făcîndu-i şi pe alţii să se îndoiască de valoarea reală a acestui boier. Şi era foarte uşor să-l scadă în toate pe acest bărbat tînăr şi frumos, pentru că cei slabi sînt gata întotdeauna să se bucure că cel socotit de toţi ca un exemplar ieşit din comun, nu este, de fapt, altceva, decît un om ca toţi ceilalţi, de o pildă ca şi ei, pentru că de ce ar fi acest Movilă mai presus altora ? Are ochi şi gură şi trup ca şi ceilalţi, iar de-i face pe alţii să se hlizească, e pentru că e un măscărici. În loc să nu ştiu ce şi decît să facă nu ştiu cum, mai bine... ei, mai „binele" ăsta avea atîtea înţelesuri şi justificări cîte minţi şi suflete îl cîntăreau cu un ochi întors împotriva orcărui bine. Aşadar, Glăvan era unul dintre cei care-l păşteau iar el se afla acum exact acolo unde vorba lui avea mare greutate. De ce nu-l iubea glavă ăsta ? Pan Cosma avusese deci dreptate atunci cînd îi spunea să-şi ţină limba. În cel de-al doilea război din Transilvania, Ion, în glumă şi fără nici un gînd rău, îl împunsese cu o vorbă, iar Glăvan a părut că rîde, cam strîmb şi nu din toată inima, şi iată că acea vorbă, împărecheată, pesemne, şi cu alte motive care-i scăpau lui Ion, l-a ridicat împotrivă-i pe unul care avea să ajungă în mare grabă şi spre surprinderea multora, întruna dintre cele mai mari dregătorii ale ţării.

Nici Mălai, Malaievici, nu-l avea la inimă. Asta l-a mirat cel mai mult pe Ion, pentru că el n-avusese niciodată nimic cu diacul. Pentru ce l-ar fi putut pizmui diacul? I se arătase prieten și-l prețuia pentru mintea lui ascuțită, pentru ușurința cu care prindea tot ce i se spunea. E adevărat că se putea ghici și o oarecare îngăduință în ceea ce spunea Diacul, dar această nuanță o sesiza Ion abia acum, cînd judeca lucrurile dintr-un alt unghi, prevenit asupra cugetului cel adevărat al lui Mălai. Îl admirase pe diac pentru cunoștințele lui, fără nici o reținere și crezuse că între acești oameni cu minte mai subțire nu poate să încapă simțăminte mărunte, obișnuite la oamenii de rînd. Diacul, cum avea să afle Ion, încetul cu încetul, îl lăuda pe Ion în așa fel încît ieșea mai scăzut în ochii celorlalți decît dacă i-ar fi arătat dușmănie pe față. Subțirimea minții era folosită pentru a lovi deci cu mai multă dibăcie și Ion își dădea seama că în Glăvan, și el om de carte, și în Mălai își aflase doi dușmani primejdioși; pentru că n-aveai cum să-i dovedești, lunecau ca apa printre degete, ei lucrau pe-ndelete, timpul fiindu-le prieten. Cum să lovești în Mălai cînd, de fapt, el lucra în ascuns semănînd îndoială și neîncredere în mintea celor mari, arătînd cea mai mare bunăvoință față de fiul lui Movilă și manifestînd cea mai sinceră părere de rău că se irosește un om ca acesta, plămadă bună de altfel, din care ar fi putut să iasă ceva. Și tot gîndindu-se la Mălai, l-a fulgerat un gînd: odată, la o petrecere dată de diac, Ion fusese izbit de frumusețea și tinerețea nevestei acestuia. Se bucurase pentru norocul lui cel bun și se purtase mai mult decît cuviincios cu ea, deși — i se păruse lui? — din ochii, de un albastru-alburiu, foarte curați și ciudați ca culoare ai jupînesei Malaevici, se citea parcă prea multă însuflețire atunci cînd sta de vorbă cu el. Cînd au stat la masă, Ion a căzut în dreapta jupînesei Mălai (și ăsta obicei de cărturar cuminte și cumpănit în toate, pentru că, de obicei, bărbații petreceau cu bărbații, ca să poată răcni omul după pofta inimii cînd s-a înfierbîntat de băutură, să se prăvălească sub masă, dacă a cinstit ulcele mai multe decît trebuiau și cîte altele îngăduite bărbaților și de la care bunăcuviința le îndepărta pe femei). A fost o petrecere ștearsă, deoarece nu s-a chefuit cum trebuie, mulți l-au înjurat după aceea pe diac, socotindu-l un nătărău și un zgîrie-brînză. Vinul bunicel, din Țara de Jos, unde-și avea Mălai o jumătate de sat cu mori și

iaz și o față de deal, loc binecuvîntat pentru vie. Fără să vrea, Ion a avut prilejul să-i admire părul cînepiu al jupînesei care ieșea frumos împletit de sub o năframă dintr-un văl de mătase verde, tivită cu aur și perle. Cămașa jupînesei tot din văl, cu guler aurit și nasturi de argint, lăsa să se ghicească destul de bine ce vroia să acopere, iar rochia din belacoasă roșie era închisă cu niște sponci de argint cu smalț care porneau chiar din locul în care se îngemănau sînii și despre care Ion nu și-a putut face nici o părere, nici că-s prea mici sau că sînt potriviți. Numele ei era Erina și s-a bucurat că Ion este ca și ea din Țara de Sus. S-a purtat cu el ca și ceilalți comeseni, deși de cîteva ori lui i se păruse că ochii ei spun ceva care țintesc inima lui. Și a înțeles că este așa atunci cînd a simțit cum o încălțare ușoară și delicată îl apasă discret pe piciorul dinspre partea jupînesei și cînd s-a uitat intrigat la dînsa, l-a întîmpinat cu cel mai dulce zîmbet din lume. N-a zis nimic atunci, aproape că o uitase pe jupîneasa Erina, pînă într-o zi cînd a întîlnit-o întîmplător în tîrg, după cumpărături. La învinuirile jupînesei că se ascunde de lume, Ion l-a uitat pe Malaevici și cîte-i datora pentru învățătura agonisită de la el și mai mult în joacă, i-a spus jupînesei că din seara aceea o tot așteptase și n-a venit. — Unde ? a fost întrebarea mirată a jupînesei Erina și Ion, ne mai avînd încotro, i-a spus ulița și casa, iar a doua zi, dumneaei era acolo, îl iubea și-l copleșea cu sărutările și mîngîierile, ca o femeie care nu cunoscuse pînă atunci marea bucurie de a fi stăpînită și dovedită de un bărbat atît de tînăr și frumos cum era Ion.

După cîteva asemenea întîlniri pe Ion l-au apucat remușcările față de Malaevici și cînd a mărturisit păcatul în ochii Erinei a țîșnit, ca un străfulger, o undă de ură și de răutate, cerîndu-i să nu-l mai pomenească pe nemernicul acela care i-a mîncat zilele cu pilde din *Psaltire*, explicate, bineînțeles, pe-ndelete, ca să priceapă o minte mai puțin coaptă de femeie, sau cu pilde din Eclesiast.

— Cum, se mira femeia, nu ți-a spus și ție că toate-s deșertăciune, și că viața noastră pe pămînt este numai, așa, ca o părere, pe cînd cea de dincolo, ehei ! — cîte bucurii și cîte plăceri ?

— Diacul știe mai multe ca noi, a încercat s-o înduplece Ion.

— Știe pe dracul să-l ia, a răbufnit femeia, mai bine ar fi știut și ar fi fost în stare să facă ce faci tu, pentru că atunci cînd l-am întrebat care-s acele plăceri din viața de dincolo, mi-a vorbit de muzici dumnezeiești, de miere și lapte, numai că eu din astea n-aveam nevoie și atunci cînd l-am făcut să înțeleagă ce plăceri aștept acolo, dacă nu le am aici, știi ce mi-a răspuns ? — că-s o muiere destrăbălată care viețuiește ca un dobitoc oarecare și dă-i, și dă-i, că făcuse Malaevici al meu spume la gură. Și cînd am țipat la el că ar fi trebuit să mă lase Dumnezeului cu sărăcia și cu soarta mea, dacă mințile-i erau în catastihe și nu acolo unde trebuie, m-a amenințat, cu ochii ieșiți din găvane, că o să pună slugile să mă biciuiască ș-are să-l cheme pe omul lui iscusit la îngrijirea dobitoacelor să mă ardă cu fierul înroșit ca pe scroafe, ca să-mi ostoiască și mie căldurile. Iar tu-mi vorbești acum de „săracul" învățător !

Ion nu și-a prea bătut el capul cu ceea ce i se întîmpla jupînesei lui Malaevici și toate s-ar fi desfășurat fără niei o dodăială, dacă n-ar fi fost în ziua aceea de mai, în care Erina a apărut pe neașteptate, iar în casă la Ion, se afla Cârstina, venită de la Mlenăuți fără ca el să fi știut că vine, Ion, încurcat, i-a cerut jupînesei să plece, dar dumneaei, în loc să înțeleagă și să-i dea pace, a simțit cum se răzvrătește ceva în măruntaiele ei și, aproape țipînd, i-a spus s-o dea afară pe țăranca aceea și nu pe ea. Ion s-a schimbat la față, lucru la care Erina nu se aștepta, privirea lui era de oțel, s-a apropiat de ea și-i părea jupînesei că se desfășoară ca un uriaș, așa părea de mare și de înfricoșat în clipa aceea, a apucat-o ușor de mînă, dar mîna lui a simțit-o ca pe un cerc de fier din care știa că n-are cum să se desfacă dacă ar fi încercat, și a purtat-o spre ușă și, încă o dată, pe un ton potolit dar hotărît, i-a spus să plece. A vrut să mai spună ceva însă acest bărbat, pe care-l crezuse ușor de stăpînit, s-a arătat neînduplecat și, de frică, s-a supus. Odată afară, jupîneasa Erina a simțit cum îi fuge pămîntul de sub picioare. Ea crezuse, în primele clipe, că femeia aceea din casa lui Ion este o slugă oarecare, venită cu treburi ale gospodăriei și cînd colo, înțelegea ea cu întîrziere, era vorba de cu totul altceva, pentru că altcum, de ce ar fi dat-o afară pe ea ? Să fie atît de umilită din pricina unei țărănci ? Din clipa aceea l-a urît pe Ion cu o înverșunare pe care nu o cunoscuse pînă atunci. Ar fi vrut să

se răzbune, dacă l-ar fi avut în puterea ei l-ar fi schingiuit mai rău decît o făceau călăii cu victimele lor în beciurile cetății, dar și-a dat seama în scurtă vreme că n-are nici o putere și că singurul fel în care îi poate dăuna acestui ticălos este să-l asmută pe Malaevici împotriva lui. Și nu i-a fost prea greu. Chiar dacă Mălai nu-l avea la inimă pe Ion, totuși nu se gîndise să-i facă cine știe ce rău, dar argumentul hotărîtor al jupînesei — că Ion a vrut s-o necinstească — l-a întărîtat cumplit pe diac și de atunci și-a pus toată priceperea pentru a-i cășuna cît mai multe neajunsuri. Malaevici înțelesese, petrecîndu-și atîta vreme la curte, că urcușul spre marile dregătorii este din ce în ce mai greu cu cît de apropii de vîrf. Ca la munte. Acolo se adună oboseala, coastele abrupte care-ți stau în cale, ploile, ninsorile sau vînturi mari. Aici, piedicile ți le ridică oamenii, cei care ca și tine țintesc să ajungă tot acolo, sus de tot. În acești concurenți pe care soarta-i scoate la iveală și-a găsit Mălai aliații. Prin ei a început munca lui de cîrtiță de a-l compromite pe acest fecior al Hudicești lor, de a-l prezenta și de a le deschide și celorlalți ochii asupra felului în care trebuie să lucreze pentru a-i stăvili urcușul. De-o pildă, portarul Mihul, veneticul, era de aceeași părere cu Mălai că nu vechimea neamului și numărul satelor îl îndrituiesc pe cineva să ajungă mare dregător, ci îndemînarea și mintea cea ascuțită pe care Dumnezeu, în marea lui milă, a hărăzit-o numai celor puțini și aleși. Pe alții era ușor să-i ațîțe pe temeiul : de ce el și nu eu, fiecare considerîndu-se mai îndreptățit decît altul să primească mila domnească, iar vorbele bune spuse de Mălai loveau în punctul cel mai sensibil, mîndria, înfumurarea care zac în noi și ne fac neîndurători cu aproapele.

Ion a priceput pînă la urmă că în jurul său se urzește ca o plasă ceva care-l împiedică să ajungă acolo unde trebuia, calea spre scaunul domnesc și spre înțelegerea lui Pătru vodă fiindu-i blocată de această urzeală. După părerea lui pan Cosma ar fi trebuit să se zbată și să răzbească. Nu întotdeauna ți se dă ce ți se cuvine și atunci trebuie să dobîndești acest lucru prin stăruință, prin dibăcie, pe orice cale. Ușor de spus, greu de înfăptuit pentru un om căruia îi era leharnite de toată această nimicnicie omenească, mai ales acum cînd pricepuse care-i sînt stavilele și cine i le ridică în față. Iar cei care l-ar fi putut ajuta, deoarece se bucura de prețuirea lor, fuseseră

înlăturați din jurul domnului de acești neprieteni ai lui, buni uneltitori și gata să vîndă pe oricine dacă era în joc jețul lor de mare dregător. Printre cei îndepărtați se număra și Nicoară Grozav, omul care dovedise în atîtea rînduri o pricepere în treburile ostășești pe care n-o întîlnești pe toate drumurile și de care domnul și țara ar fi avut nevoie în împrejurările grele ce avea să vină. Buruiana năpădește cu ușurință ogorul pe care stăpînul nu se pricepe să-l îngrijească la timp.

XVII

Cârstina venise la Suceava mînată de dorința de a-l vedea pe Ion. Cînd a văzut-o pe Erina lui Malaevici a simțit că-i fuge pămîntul de sub picioare, a pălit, ar fi dorit să plece cît mai repede, să alerge, dacă se putea, spre pacea și liniștea de la Mlenăuți. Nu s-a așteptat la reacția tînărului boier, așa că purtarea lui a înmărmurit-o. Pînă să-și dea seama ce se petrece cu ea, boieroaica cea bălană era purtată de puterea de neînțeles pe care o avea acest bărbat tînăr. Pînă să se întoarne Ion, ea își strînsese bocceluța, o urcase pe umăr și era gata de drum. L-a văzut mînios și încurcat și i-a părut rău de cele întîmplate, ar fi vrut să spună ceva, dar vorbele nu-i răsăreau cu ușurința pe care o știau amîndoi, mai ales atunci cînd erau numai ei. Avea fața împietrită, ochii ei nu mai lăsau să se întrevadă nimic dincolo de lumina lor, care se transformase în hotar de netrecut spre lăuntrul ființei sale. A pășit spre prag și a îngăimat buimacă :

— Iartă-mă, domnia ta, n-am vrut să-ți cășunez nici un rău.

— Ce-ai de gînd ? a strigat Ion la ea, tăindu-i calea și a văzut cum ochii i se holbaseră în cap.

— Ce pot să fac, stăpîne. Mă duc acolo de unde am venit, i-a răspuns femeia.

Ion s-a repezit la ea, a prins-o în brațe, a întors-o de unde plecase, i-a spus să se așeze, că de nu, în clipa aceea se va

întîmpla o mare nenorocire pentru amîndoi. Avea ceva înfricoșător în glas, mîinile lui erau ca niște cîngi de oțel, încît femeia a trebuit să se supună. Au stat unul în fața altuia, clipe cît un veac și în acest răstimp Cârstina a înțeles că ea este aceea care va trebui să aline mînia, rușinea și umilința care dospise în ei. Ion avea fălcile încleștate și nu era greu de ghicit că dezlegarea lor se va face cu anevoie. Și-a lăsat lucrurile deoparte, s-a apropiat de el, l-a mîngîiat, abia atingîndu-i pletele și i-a șoptit :

— Dacă vrei, plec, dacă nu, rămîn. Nu fi mînios și nici nu-ți face griji din pricina mea. N-am nici un drept asupra ta și dacă e să fim cinstiți, ești îndrituit să-ți tocmești viața potrivit cinului tău și nu să ți-o irosești.

— Cine ți-a spus ție că mi-o irosesc ? a mîrîit Ion printre dinți.

— Nu trebuie să-mi spună nimeni ce se cuvine și ce nu. Ceea ce ți s-ar cuveni acum este mireasa de viță mare pe care tot neamul tău o dorește și pe care ar trebui să i-o aduci.

Ion s-a aruncat pe pat cu fața în sus. Cârstina i-a cuprins o mînă, iar mîna lui s-a arcuit cuprinzîndu-i-o pe a ei ca un clește. Simțindu-i încordarea care-l stăpînea, femeia a fost cuprinsă de un soi de duioșie pentru acest bărbat puternic ce se purta ca un copil și toată împotrivirea care crescuse în ființa ei s-a topit. De fapt, triumfase ea, o femeie amărîtă, asupra unei boieroaice, iar el îi arătase prin tot ce făcuse că o alege pe ea. S-a surprins plină de trufie și Cârstina s-a mirat și i-a și fost puțin teamă de gîndurile ei. L-a privit cît era de frumos și, gîndindu-se cîtă putere avea acest bărbat în toate privințele, a cuprins-o iarăși nedumerirea și nu mai înțelegea nici ea, dacă soarta o ocrotește, sau a vrut să-și bată joc de ea. Și-ar fi dat și sufletul pentru el și pînă să ajungă la o asemenea încercare și-a apropiat fața de a lui ca să-l poată privi mai bine, i-a mîngîiat chipul, s-a prăbușit învinsă de dragoste, și-a înfipt capul în pieptul lui lat și puternic și i-a cerșit îndurare și iertare. Era atîta fervoare în vorbele care-i picurau neostoite de parcă s-ar fi aflat într-un moment de mare încordare, cînd își șoptea stihurile ei de farmec și de vrajă, încît Ion, uitînd de toate cîte se petrecuseră în ziua aceea, s-a trezit cum o cuprinde și îi mîngîie capul și fața și trupul în neștire. Și dragostea ei i-au turnat iarăși dulceața aceea, pe care numai ea știa s-o stîrnească în tot trupul, i-a

sorbit cu lăcomie răsuflarea și i-a răspuns cu patimă dragostei ei, trăind clipe al căror sfîrșit n-ar mai fi vrut să-l afle niciodată. Pentru a nu știu cîta oară el își dădea seama că nimeni nu știa cum să-l domolească și nici să-i dea liniștea deplină pe care i-o dăruia această femeie. Nu era nici vrajă și nici farmec pentru că și ea era biruită și se supunea dragostei de parcă s-ar fi desprins de lumea asta și ar fi pătruns pe tărîmul fermecat din basme, de unde revenea anevoie, pe fața ei transfigurată de bucuria trăită citindu-se oboseala care-i mistuise trupul dar și o fericire pe care n-o putea cuprinde în cuvinte. Numai privind-o și simțea cum tristețile și necazurile se topeau ca prin farmec, nimic nu-l mai atingea și nici un rău nu mai avea putere asupra lui. O stare pe care n-o trăia decît alături de ea, din care pricină avea nevoie, uneori, de prezența ei, cum ai nevoie de aer și de apă. Iar acum că totul se sfîrșise cu bine, nu știa cum s-o facă pe vrăjitoarea lui să uite cu desăvîrșire întîmplarea cu Erina lui Malai. Și, ca de obicei, ea a fost aceea care a știut cum să treacă peste aceste clipe greu de îndurat pentru unul și pentru celălalt. A făcut-o să rămînă mai multă vreme în Suceava, ca să-i îngăduie, atunci cînd treburile o chemau acasă, să plece spre Mlenăuți. A încercat ca și altă dată să-i cumpere podoabe scumpe, dar femeia l-a convins să renunțe la asemenea daruri care nu i se potriveau. Nu vroia să le primească nici măcar în chip de avere care s-o pună la adăpost de necazuri. Nu-i era teamă de ce avea să vină și de aceea nu dorea să se desprindă de lumea ei pentru ca nu cumva să sufere mai mult decît se cuvenea, atunci cînd boierul cel tînăr avea să-și facă un rost al lui. Se obișnuise cu gîndul că va veni și clipa în care el avea să o părăsească, i se părea firesc să fie așa și nu altfel, de unde și bucuria și fericirea depline pe care o trăiau alături de el, mulțumind soartei pentru tot ce i-a dăruit.

Ura pe care Erina a știut să o strecoare-n sufletul lui Malai nu l-a afectat pe Ion, fapt care l-a întărîtat și mai mult pe diac. Ion nu avea însă grija lui. Pătrundea acum rostul schimbărilor din sfatul domnesc și pe măsură ce se lumina creștea și îngrijorarea lui. Măria sa, Pătru Voievod se sumețise peste măsură. Spusese față de unii dintre sfetnicii săi apropiați că niciodată Moldova n-a fost atît de puternică așa cum s-a aflat îndată după izbînzile din Transilvania. Acest lucru era adevărat și ar fi fost spre marea lui faimă dacă

s-ar fi mulțumit cu această constatare. Numai că măria sa nutrea gînduri de mărire care puteau să ducă și la ceea ce visa el, dar să aducă și necazuri mari pe capul țării. Cîștigase mare putere și înrîurire în Transilvania așa cum nu avusese nici părintele domniei sale, Ștefan cel Mare. Supusese această țară cu sabia și a dăruit-o lui Ianăș, craiul, în schimbul multor cetăți. Numai că Ianăș nu se purtase cinstit. Tărăgănase împlinirea celor făgăduite la Lipova, unde-l găsiseră solii moldoveni, cînd Suliman sultanul pornise asupra Vienei. Se dovedise a fi omul turcului și împotriva creștinității. Principii din Apus se împăcaseră atunci cînd au văzut cît de mare este primejdia otomană, dar Ianăș era alături de sultan și acum se purta cu credință neclintită față de cel care-i dăruise coroana, din care pricină se făcuse urît de toată lumea. Alături de el nu mai rămăsese decît craiul Jicmont, care se simțea amenințat la apus de împăratul Germaniei și la răsărit de marele cneaz al Moscovei. Între împăratul de la apus și marele cneaz s-au făcut mai multe înțelegeri ca să se sprijine unul pe altul pentru a smulge coroanei leșești cît mai multe provincii ; cu craiul de apus țineau cavalerii teutoni, cijacii, care doreau să stea sub ascultarea unui principe de limba lor și nu sub aceea a craiului Lehiei, iar tătarii se aflau oricînd bucuroși să treacă de orice parte dacă se ivea prilejul să prade nestingherit provincii întregi. De aceea, craiul Jicmont căuta prietenia și alianța Turcului, pentru a nu avea un dușman în plus, dar și pentru a avea un aliat împotriva împăratului de la apus, al cărui frate, Ferdinand, se încoronase ca rege al Ungariei și dorea stăpînirea Transilvaniei, a Cehiei și Sileziei. Prin alianța cu sultanul, craiul Lehiei îndepărta și primejdia tătărească, hanul fiind, în vremea de față, un supus al sultanului. Apropierea de sultan făcea ca Jicmont să apară ca un dușman al creștinătății alături de aliatul său, craiul Ianăș.

Măria sa Pătru voievod, simțea însă că cea mai mare primejdie pentru țările românești era împărăția otomană. Același lucru l-au gîndit cu bun temei și voievozii de mai înainte de el, iar domnia lui Ștefan arătase cît de dreaptă era această judecată. Deocamdată, Turcul fusese silit, sau așa a socotit el, că este mai bine să se bată într-un hotar sau altul al împărăției care-l despărțeau de Moldova, dar nu trebuia să se îndoiască nimeni că atunci cînd se va ivi prilejul, el avea să pornească asupra Moldovei ca s-o îngenunche și s-o supună

puterii sale. Era o chestiune de ani. Dacă ar fi izbîndit în războiul său dus asupra Vienei, Moldovei nu-i rămînea decît să se închine de bunăvoie, pentru că n-ar fi găsit sprijin nicăieri. Singurul principe care l-ar fi putut ajuta pe măria sa ca să-și scape țara de urgie, ar fi fost craiul Jicmont. Dar, iată că acesta îi este prieten Turcului, fără să se gîndească ce rău mare va fi pentru Lehia pierderea Moldovei, care era o pavăză pentru țara și provinciile coroanei. Dacă ar fi avut ajutorul lui Jicmont, măria sa i-ar fi putut opri pe otomani pe pămîntul Moldovei, i-ar fi atacat pe tătari cînd aceștia ar fi năzuit să prade Lehia. Moldova singură cu greu ar fi putut face față puterii otomane și tătărăști, dar cu un sprijin din afară, de numai cîteva mii de oameni împlătoșați, s-ar fi bătut cu succes și ar fi reușit să împingă la sud de Dunăre orice încercare de cotropire. Moldova avea călărime multă și vitează, o parte a acesteia se putea pedestri, deoarece oamenii erau obișnuiți cu greul și într-un chip și într-altul și cu greu s-ar fi putut înstăpîni un străin peste această țară plină de ape și de păduri de locuri tari spre munte, bune de apărare și în care o oaste mare n-ar fi avut nici loc unde să se miște în voie sau să facă tabără pentru mai multă vreme. Se putea pustii locurile din jurul acestei tabere, l-ar fi hărțuit neîncetat pe dușman, pricinuindu-i pierderi mari zi de zi, noapte de noapte, pînă cînd l-ar fi silit să părăsească o țară atît de neprietenă celor care nu-i cunoșteau rostul.

Pînă în acest punct judecata măriei sale nu avea nici un cusur. Abia de aici încolo începeau nepotrivelile dintre felul cum gîndea domnul și cum gîndeau unii supuși de-ai săi. Oameni pricepuți în ale războiului cum se dovediseră Grozav, fostul vornic și Barbovschi, fostul portar al Sucevei, fuseseră de aceeași părere cu măria sa ca să se trimită solii în Lehia pentru a-l îndupleca pe Jicmont să-și schimbe gîndurile și să sprijine Moldova azi, pentru a-și păzi propria lui coroană, mîine. Dar atunci cînd domnul a socotit că Jicmont trebuie atacat, în cazul în care rămîne alături de Turc, cei doi boieri și alții ca ei, s-au împotrivit. Măria sa le-a arătat că motive de învrăjbire sînt: craii Lehiei nu au plătit nici pînă acum banii pe care i-au împrumutat de la stră-străbunicul lui, un alt Petru voievod, bani pentru care zălogiseră Pocuția. Pentru această datorie neplătită, măria sa are tot dreptul să ceară ceea ce i se cuvenea și să ia cu puterea în cazul în care craiul

ar fi refuzat să-i dea provincia. Deci nu era vorba de încălcarea păcii, ci de o dreptate care ar fi trebuit să i se facă Moldovei. O altă pricină ar fi fost neînțelegerile dintre starostii și castelanii de la hotarul dintre cele două țări. Zadarnic ceruse domnul să se întrunească oamenii craiului cu oamenii săi pentru a judeca acele neînțelegeri, s-au hotărît chiar și soroace, dar leșii nu s-au prezentat niciodată.

Grozav și Barbovschi au încercat să-i arate domnului că Pocuția nu merită prețul păcii cu Jicmont. Este adevărat că acest crai are pace cu Turcul, dar nu a arătat pînă acum nici o dușmănie față de Moldova. Acum cînd a dispărut crăia Ungariei, de la care domnii Moldovei ar fi putut nădăjdui un ajutor, și cînd crăia lui Ferdinand nu s-a întemeiat, Moldova este singură în fața puterii otomane. Nu se știe dacă în caz de primejdie craiul Jicmont ar lăsa să piară o țară care este ca o pavăză pentru țara sa, dar, chiar dacă n-ar sprijini Moldova cu nimic și tot este în cîștigul acesteia de a nu avea doi dușmani laolaltă. Părintele măriei sale, Ștefan vodă cel Bun niciodată nu s-a certat cu doi vecini, și de aceea, de fiecare dată cînd a fost nevoie, el s-a bătut numai cu un singur dușman. Cît privește pricinile de hotar, pentru ele nu poate fi învinuit craiul, cît mai ales Oto de Ciodecia, starostele Haliciului, Colomeii, Sniatinului, Liovului și Lubaciovului, care dușmănea Moldova din motive pe care ei nu le înțelegeau. Acest sfat al celor doi mari dregători nu i-a plăcut măriei sale și deoarece unele vorbe ale lor au fost spuse față și de alți dregători, Pătru voievod le-a socotit ca o ofensă adusă în chip public unui stăpîn care se așteaptă la supunere deplină din partea supușilor săi. Așa au crezut și alți boieri, ca Mihul pârcălabul, Trotușan, fost mare logofăt, Popăscul, paharnic, care arătau mare însuflețire față de orice plan al măriei sale. N-apuca măria sa să spună ceva că ei se și grăbeau să-i dea dreptate și mai mult decît atît, să laude fără nici o rușine, față cu ceilalți dregători, marea înțelepciune și prevedere de care da dovadă feciorul marelui Ștefan. Încît, măria sa n-a stat mult pe gînduri și i-a îndepărtat pe neprieteni din sfat — așa-i socotea el pe Grozav și pe Barbovschi — și l-a pus pe Mihul portar al Sucevei și mare hatman peste oștirea Moldovei.

Toate acestea i le-a deslușit lui Ion grămăticul Grigore, dascălul său de latinie, care nu era altul decît sasul din

Transilvania care se numea pe limba lui Gregorius Rosenberger. La rîndul său, Ion încerca să-l dumirească pe pan Cosma, cînd trecea pe la Hudeşti, cu destulă greutate, mai ales că-n ultima vreme îi scăzuse auzul. Pan Cosma era de părere că domnul de acum dă dovadă de trufie şi nu e bine. Ion, la rîndul lui, socotea că un asemenea om cu greu va cîştiga dragostea şi credinţa oamenilor drepţi şi de bună-credinţă. Îndepărtarea lui Grozav şi Barbovschi o considera şi el ca şi alţii ca un act de tiranie. Un domn înţelept şi drept este dator să asculte sfatul celor chemaţi să-l dea, fără supărare. Alegerea îi revenea lui, dar datoria de a-i asculta pe sfetnicii săi nu trebuia încălcată, pentru că în felul acesta oamenii se puteau feri să mai spună ceea ce gîndesc cu adevărat. Cu mare uşurinţă se pot găsi din aceia care sînt în stare să vorbească în aşa fel numai pentru a-i face plăcere domnului şi pentru a păstra jeţul de mare dregător, dar şi cu mai mare greutate îl vei găsi pe omul cinstit şi drept.

Ion simţea cum creşte depărtarea dintre el şi domnul pe care trebuia să-l asculte şi să-l cinstească. Îl judeca din ce în ce mai aspru pe Rareş, considerîndu-l incapabil să-şi judece oamenii pe care-i avea sub îndemînă şi de slujba cărora ar fi putut profita şi el şi ţara. Din pricina unui asemenea domn, el, feciorul unei familii atît de mare, era ţinut deoparte. Se încredinţa, pe măsură ce trecea timpul, că numai prin linguşire se putea ajunge sus, iar el nu-şi descoperea în nici un chip o asemenea însuşire şi nici nu întrevedea vreo posibilitate mai apropiată pentru a rupe urzeala ţesută de alţii cu dibăcie în jurul numelui şi al faptelor sale. Vinovat pentru toate acestea era tot domnul şi simţea cum în sufletul lui încolţeşte nu numai un sentiment de nemulţumire împotriva lui Pătru voievod, ci ceva mai mult, şi-i era chiar teamă de acest sentiment care putea dospi, transformîndu-se în ură.

— Cînd ai să fii prea mare, a răspuns Cârstina îndoielilor sale, atunci n-o să mai ai timp şi pentru mine.

Era ca o alintare pe care nu şi-o îngăduise niciodată şi Ion a fost surprins de pretenţiile micii vrăjitoare, femeie în floarea vîrstei acum, a cărei frumuseţe crescuse şi odată cu ea şi dorinţa şi priceperea de a iubi cu o dibăcie pe care nu ţi-o pot da decît anii. Într-un fel el a fost de părere că dreptatea este de partea femeii. O dregătorie i-ar fi adus nişte venituri în plus, şi nu era rău, dar la puterea şi bogăţia nea-

mului său n-ar fi însemnat prea mult. Punînd în cumpănă această creștere a averii și dragostea Cârstinei, Ion era de părere că un judecător cinstit avea să-i dea dreptate femeii. Bucuriile trăite alături de ea prețuiau ele însele mai mult decît o mare avere, pentru că nu toți pot avea norocul pe care-l avusese el de a întîlni o ființă așa cum era mlenățeanca lui.

Și cînd erau toate nădejdile că Moldova se poate bucura de liniște și pace pe cel puțin cîțiva ani, măria sa Pătru voievod a socotit că a sosit momentul să se răfuiască cu craiul Jicmont. Îl ajutase pe Vlad să ia scaunul celeilalte Țări Românești în acel an, 1530, și-i promisese drept soție pe Ana, una din fiicele sale din căsătoria cu răposata Maria. Reluase legăturile cu marele cneaz al Moscovei, Vasile, și solul român îi prezentase moscovitului un plan comun de acțiune împotriva Lehiei : Vasile să atace Chievul în timp ce oastea românească va ocupa Sniatynul, Colomeea și Haliciul.

În aceeași vară, domnul își luase mireasă nouă, pe Elena-Ecaterina Brancovici, fiica fostului despot sîrb Iovan Brancovici. Sora acesteia, Despina, fusese căsătorită cu Neagoe al Munteniei, iar o altă soră, Magdalena, era soția cneazului polon Ian Vijnovietchi, iar vara primară a doamnei se căsătorise cu Vasile al III-lea, marele cneaz al Moscovei. Prin nevastă, Rareș se înrudea cu marile familii domnitoare cîte fuseseră în răsăritul Europei, de la Țarigrad la Mosc.

Pe de altă parte, socotea să prezinte conflictul cu Jicmont ca unul între Poartă și Lehia, el, Rareș, luptînd ca vasal al sultanului. Dacă Suliman ar fi primit cu plăcere o asemenea acțiune, iar Jicmont ar fi crezut că domnul Moldovei se bate pentru sultan, atunci ar fi izbutit să-i învrăjbească pe cei doi vecini ai săi, creîndu-și sieși posibilitatea de a alege, la momentul oportun, de partea cui trebuie să treacă. Planuri îndrăznețe, planuri demne de cele mai ascuțite minți politice ale timpului, considerau Mihul, Trotușan și ceilalți, cădelnițari de pe lîngă tronul domnesc. Altfel le-au privit alții, și nu puțini, cînd s-a aflat că în luna lui august, o solie mergea la Lehia să-i ceară craiului Jicmont ca să-i cedeze domnului țara Pocuției ce i se cuvenea din vechime. S-a mîniat craiul și le-a arătat solilor că în privința acestei provincii de margine a încheiat tratate pe care au jurat și el și fratele măriei sale, Bogdan voievod, că nu se va mai ridica o asemenea pricină

între ei și același lucru l-a recunoscut și nepotul măriei sale, Ștefăniță voievod. În afară de asta, ar fi spre cea mai mare rușine pentru un mare crai, cum era Jicmont, să cedeze o parte din provinciile supuse coroanei sale, fără nici un motiv.

Acest răspuns nu l-a mulțumit pe Petru Rareș. Domnul a trimis grabnice porunci spre sfîrșitul lui noiembrie curtenilor și slujitorilor ca să se strîngă lîngă Prut, în fața Cernăuților. La începutul lui decembrie deci, într-o vreme în care nu se purtau lupte, pentru că aprovizionarea oastei era aproape imposibilă, oastea domnului a pătruns pe neașteptate în Pocuția pe care a cuprins-o în numai cîteva zile. Cele cîteva garnizoane din tîrgurile mai însemnate ale acestei provincii s-au retras cu mare repeziciune înlăuntrul regatului. După ce au fost puse garnizoane românești în cele 12 tîrguri, grosul oastei s-a întors, înainte de Crăciun, în țară.

Măria sa s-a bucurat peste măsură de această nouă izbîndă. Ion s-a bucurat de întoarcerea grabnică la Hudești, unde a poposit de sărbători. Pan Cosma era de părere că ceea ce s-a făcut nu va fi spre binele nimănui. Nu trebuia turburată pacea cu Lehia, oricîte păcate ar fi avut craiul Jicmont. Niciodată nu poți să prevezi care va fi sfîrșitul unui război și atunci, nu este mai înțelept să nu-l faci, dacă nimeni nu te-a supărat cu nimic? Toate socotelile măriei sale or fi bune, dar nu era și mai bine să fi așteptat ca să-i încurce dracu pe cei mari și puternici? De ce să creadă măria sa că poate descurca ițele atît de încîlcite ale politicii europene, împingîndu-l pe crai să facă un pas necugetat? Și dacă Jicmont nu-l va face? Ospețele cu megieșii întrerupeau asemenea gînduri ale bătrînului boier, iar Ion se folosea de orice prilej pentru a-și îmboldi calul pînă dincolo de Bașeu, unde-l aștepta mirosul de busuioc și de sulfină, un vin bun pe care îl alesese el anume și-l trimisese Cârstinei. Era o căldură plăcută în căsuța pe care femeia nu vrusese s-o schimbe pe o casă mai mare, și nu se deosebea de căsuța pe care el o cunoscuse pentru prima oară, decît prin lucrurile noi și frumoase pe care le agonisise în anii din urmă, unele dintre ele daruri ale tînărului boier. Poposind aici simțea că intră într-o altă lume, de tihnă, și de bucurie, de care se bucura pe îndelete. Se întorcea la zarva petrecerilor de la curtea boierească și n-ar fi zis că nu-i place să închine un pahar de vin cu ceilalți

boieri, cu frații lui. Îi făcea plăcere să se știe privit și dorit de femeile tinere, unele dintre ele strălucind de sănătate și frumusețe în straiele lor bogate, surprindea priviri ce se plecau rușinate și oricît de stăpîn se socotea pe sufletul și inima sa, această pîndă nevinovată sau cu înțelesuri îl făcea să se simtă puternic, partea cea mai slabă a ființei sale era măgulită. Această putere n-o folosea spre răul nimănui și zîmbea cînd îi auzea pe ceilalți bărbătuși cum se laudă cu biruințî reale sau imaginare. Dacă dădeau dovadă de această slăbiciune care te împinge să destăinui în gura mare fapte petrecute în umbră, acolo unde să nu te știe și nici să te vadă alții, însemna că nu era mare lucru de capul lor. Lauda de sine înseamnă dorința de a depăși praguri peste care nu poți trece. Îi privea însă pe toți cu îngăduință, nu era în stare să turbure plăcerea altora, după cum nu suferea ca să-i stea cineva împotrivă. Îi îndemna pe cei din jur să petreacă cu și mai mare chef și cînd picau toți în juru-i de oboseală și de băutură, se strecura sub cerul adînc, spuzit de stele, dincolo de pîrău, înviorîndu-se sub șfichiul gerului care-i ardea fața, fiind întîmpinat statornic cu o nesfîrșită bucurie pe care o deslușea în luminile care-i aprindeau apele limpezi ale ochilor ei mari și frumoși. Descoperea mereu alte fețe ale acestei făpturi pe care credea că o cunoscuse bine și nu-i mai poate ascunde nimic și se împărtășea cu aceeași poftă neostoită ca-n primele dăți, din căldura trupului a cărui alcătuire desăvîrșită îl chema ca un blestem peste care nu putea trece.

A urmat apoi drumurile curții domnești spre Hîrlău, Iași și Vaslui, de la una din ele pornind o solie spre seimul de la Piotrkow, ca să-l lămurească pe craiul Jicmont că acea țară pe care a cuprins-o oastea moldovenească va fi apărată cu cea mai mare strășnicie și, de va fi nevoie, vor fi chemate oști din Transilvania și Ungaria, sau oști de la tătari și din sudul Dunării. Craiul i-a scris domnului să-i înapoieze ce i-a luat cu sila și să nu strice pacea, dar s-a văzut că mai marii crăiei erau îngrijorați. Nu se știa la curtea craiului cît este sau nu adevărat din cele spuse în legătură cu îngăduința pe care sultanul i-ar fi dat-o domnului Valahiei ca să atace regatul. Pînă la deslușirea acestei taine s-a hotărît ca nimeni să nu-i atace pe români și a fost trimis, prin Transilvania, sol la Poartă pentru a iscodi și lămuri care este cugetul sultanului și vizirilor săi. Așa că primăvara anului 1531 a fost liniștită,

nu s-au petrecut fapte deosebite care să turbure liniștea oamenilor, în afara vînzolelilor dinlăuntru, obișnuite, pentru că se iviseră încă înainte de întemeierea țării și aveau să dureze veacuri al căror sfîrșit nu-l putea prooroci nimeni în vara acelui an, cînd măria sa a chemat toată călărimea să se strîngă la fel ca-n iarnă, în apropierea Cernăuților. Leșii aflaseră că sultanul nu aprobă purtarea domnului român. Mai mult, Suliman îi cerea lui Rareș să părăsească Pocuția și să păstreze pacea la hotare, amenințîndu-l cu pierderea capului dacă va face altfel. Sultanul începuse pregătirile pentru o altă expediție spre Viena, pe care dorea s-o cucerească în anul următor. De aceea, păstrarea păcii cu Polonia era, în ochii acestuia, chezășia succesului. Dar „Barbarul", cum îl numeau leșii pe Rareș, nu i-a păsat nici de socotelile și nici de amenințările lui Suliman.

Ion a purces din vreme spre Țara de Sus. Primise îngăduință să meargă la oaste cu steagul Movileștilor și nu printre slujitorii care se rînduiau în chip firesc sub steagul marelui logofăt Toader. Pînă să se strîngă oastea în tabăra ce se afla nu prea departe de curțile de la Hudești, Ion și-a petrecut o parte din timp cu pregătitul celor necesare pentru luptă, iar altă parte cu Cârstina. Mica vrăjitoare era neliniștită. Stăruia în sufletul ei o teamă nelămurită, pe care Ion o simțea uneori în mîngîierile ei. I se dăruia cu o disperare pe care nu i-o cunoscuse, alteori era abătută și cu greu alunga o tristețe pe care nu și-o lămurea. Se bucura pentru răgazul pe care tînărul boier și-l îngăduia înainte de a începe nebunia războiului. Ion încerca s-o liniștească, îl bucurau temerile ei și-l îngrijora încăpățînarea tatălui care ținea morțiș să meargă la oaste. Rugile jupînesei Teodosia, stăruințele lui și ale celorlalți feciori n-au reușit să-l înduplece. Bătrînețea și slăbiciunea trupului nu-l speriau. Un om ca el trebuia să fie acolo unde are țara nevoie, striga pan Cosma, iar jupîneasa Teodosia era de părere că mintea i s-a dus odată cu anii cei mulți pe care i-a trăit. Înainte cu cîteva zile de Sîntă Măria Mare tabăra era tocmită, iar la o zi după această sărbătoare, părcălabii Barnovschi și Vlad erau repeziți în Pocuția pentru a recuceri tîrgurile din care garnizoanele moldovene fuseseră alungate de Nicolae Sieniavschi care venise cu un pîlc de călăreți al căror număr nu se ridica nici la două mii de oameni. Ion a cerut îngăduință să facă parte din acest detașa-

ment de avangardă, iar cererea i-a fost împlinită, deoarece el făcea parte din acei luptători care aveau armuri și se puteau măsura cu șleahticii poloni înarmați după moda apuseană. Și-a luat cu el mai multe slugi, și ele bine echipate, și s-a așezat sub comanda pârcălabului Vlad.

Înaintarea s-a făcut repede. Era cald, dar o căldură în care începea să se simtă, mai ales noaptea, că se apropie toamna. În seara zilei de 18 august, straja repezită în față se retrăgea grabnic pentru a-i vesti pe cei doi conducători că au întîlnit oșteni de-ai regelui și au zărit o tabără, nu departe de cetatea Gwozdziec pe care Vlad și Barnovschi vroiau s-o recucerească. Au înnoptat pe loc și în zori, cei șase mii de călăreți moldoveni s-au apropiat de tabăra lui Sieniavschi, pregătiți fiind să se orînduiască în orice clipă, în linie de bătaie. Cei doi pîrcălabi au socotit că pot porni la atac, părîndu-li-se că oastea din față nu este prea puternică. În orice caz, numărul leșilor era mic, chiar foarte mic și acest lucru provoca mirarea lui Vlad și Barnovschi. Într-o asemenea situație, prudent ar fi fost pentru căpitanul leah să se fi retras din timp din fața unui adversar mult mai numeros. Cît îi privește pe ei, porunca domnului era limpede : să învingă și să-i alunge pe leși din Pocuția. N-aveau altă alternativă, încît oastea a fost rînduită pe steaguri și pîlcuri și la patru ceasuri din zi, cetele din față porneau în trap mărunt, și pe măsură ce se apropiau de oastea leșască, oamenii au început să îmboldească caii cu pintenii, strigătele de luptă au izbucnit și s-au prăvălit asupra dușmanului. Mai întîi, ai noștri n-au înțeles de ce călărimea lui Sieniavschi rămîne neclintită și nu iese în întîmpinare, după obicei. Cînd s-au apropiat de tabără, a urmat desprinderea călăreților din față care au pornit-o la dreapta și la stînga, rămînînd în prima linie cîteva rînduri de pedestrași. Era o manevră pe care n-o mai întîlniseră în nici o luptă la cîte luaseră parte pînă atunci cei mai în vîrstă dintre oștenii români, iar această mișcare a oastei leșești li s-a părut o nebunie. Călărețul trebuie să-l întîmpine pe călăreț, altfel pedestrașul lăsat de izbeliște în fața călărețului, este o victimă sigură. Toate aceste gînduri s-au vălmășit în mintea alor noștri în numai cîteva clipe. Cînd s-au apropiat la cîțiva pași de dușmani — mai erau numai cîteva salturi — atunci au înțeles rostul celor ce se petreceau în față. Au bubuit cîteva tunuri cîte avea Sieniavschi cu el și în același timp au trăsnit puștile

pedestrașilor, după care aceștia au dat dosul retrăgîndu-se printre rîndurile de călăreți care porniseră la trap în întîmpinarea alor noștri. Acea descărcătură de foc de la începutul luptei a frînt sau a desfăcut rîndurile călărimii moldave. Cei rămași în șa s-au izbit fără nici un folos de călărimea leșască. Erau călăreți îmbrăcați în platoșe, încît săgețile trimise de la distanță n-au făcut nici o pagubă, iar lănciile și săbiile se izbeau de fier și lunecau în lături, din care pricină puține dintre loviturile date au izbutit să răstoarne și să trimită pe lumea cealaltă pe dușman. În schimb, ai noștri au pierdut mulți oameni și au fost împinși cu destulă ușurință înapoi. Vlad și Barnovschi au înțeles de la această primă izbitură că ziua aceea va fi foarte grea. Și-au împins caii în față și au cerut oamenilor să nu se descurajeze, căci izbînda va fi oricum de partea lor. Au pornit în fruntea pîlcurilor și în fața lor s-a mișcat aproape toată tabăra leșască. A urmat o învălmășeală care a ținut o bună bucată de vreme. Leșii luptau în șiruri strînse, care alcătuiau un fel de fortăreață vie, mișcătoare. Ion și oamenii săi munceau cu rîvnă, dar sforțările lor erau zadarnice, pentru că se izbeau de fierul în care erau îmbrăcați cei din față. Vitejia devenea neputincioasă în fața metalului și oamenii piereau într-o încleștare oarbă, fără nici un spor. Iscusința era singura salvare. Să-l provoci pe leah și după aceea să nu-i primești lovitura, să-ncerci să-l surprinzi și să-l răstorni de pe cal, sau să-i lovești calul din fugă, să-l zăpăcești cu mișcări iuți pe care el nu le poate face, fiind prea greu. Oamenii lui au înțeles din răcnetele lui Ion, ce dorește stăpînul lor, au priceput și alții care luptau în aceeași ceată, dar lupta se prelungea și mulți oșteni cădeau fără ca leșii să poată fi răpuși. Spre mijlocul zilei, după multă osteneală și după multe pierderi, dușmanul începuse să dea semne de slăbiciune. Au fost clipe cînd cei doi pîrcălabi și mulți dintre ai noștri au simțit că izbînda nu le mai poate scăpa. Și-au refăcut rîndurile și au pornit iarăși la atac din față și de pe lături. Sieniavschi a început să se retragă și cînd să izbucnească strigătele de izbîndă, pe latura pădurii din spatele taberei leșești, și-au făcut apariția noi cete de călăreți care zoreau spre cîmpul de luptă. Nu era vorba de o ceată două, ci de o oaste în toată puterea cuvîntului. Așa cum aveau să se deslușească lucrurile mai tîrziu, Tarnowschi venea cu toată puterea aflată sub comanda sa în sprijinul căpitanului aflat la

mare strîmtoare. Barnovschi și Vlad n-au mai avut vremea ca să-și retragă oamenii, să-i regrupeze și să atace sau să se topească de pe cîmpul de luptă. Ca număr, oastea leșască o întrecea cu mult pe cea românească. Izbitura noilor sosiți pe cîmpul de luptă a fost năpraznică, călăreții noștri au trebuit să scape din încleștare pentru a nu pieri cu toții în ziua aceea, năzuind spre larg. Acum totul nu mai depindea decît de sprinteneala cailor. Barnovschi și Vlad s-au străduit să-i dea o noimă acestei fugi, cîteva cete rămase încă în bună tocmeală au pornit la atac, nu pentru a obține izbînda care se dusese odată cu întăriturile pe care le primea mereu Sieniavschi, ci pentru a-i obliga pe adversari să se orînduiască de luptă și să primească această ultimă mișcare ofensivă a oastei românești. Ion cu oamenii săi, unii dintre ei sîngerînd, se afla alături de Vlad. A urmat o cumplită vînzoleală. Vlad a fost rănit sub ochii lui Movilă care i-a sărit în sprijin reușind să-l scape, iar cînd au simțit că vor fi striviți de numărul și de puterea dușmanului, s-a dat semnul retragerii. Fiecare s-a desprins cum a putut de un adversar care se simțea biruitor și căuta să pună mîna pe o pradă cît mai bogată. Platoșele și armele lor cele grele nu le-au fost însă spre folos în această împrejurare. Caii moldovenești de rasă și chiar cei care nu erau de soi, se mișcau cu repeziciune și nu puteau fi ajunși încît, spre seară, urmăriții reușiseră să se desprindă de urmăritori. Căutau acum cu toții să ajungă la șleaul cel mare care ducea prin Sniatyn în Moldova. Erau acoperiți de colbul iscat în timpul luptei, aveau toți fețele pămîntii, unii sîngerau și mai mult din fugă încercau să-și oblojească ranele. O asemenea rușine n-o mai pățiseră de cînd se știau. Erau înfrînți și nu izbuteau să dea de rostul acestei nenorociri care se abătuse asupra lor. Își făcuseră datoria din plin, nimeni n-a șovăit în timpul luptei. Mai mult de o treime dintre ei căzuseră pe cîmpul de luptă, cîțiva fuseseră prinși, alții încă rătăceau prin pădurile Pocuției năzuind spre hotarul țării lor, urmăriți și hăituiți fiind nu numai de cetele de călăreți pornite pe urmele lor, dar și de oamenii de prin sate, care se arătaseră atît de binevoitori cu ei numai cu o zi mai înainte. Erau de o lege și acest fapt înlesnea apropierea între ei și localnici, dar nădejdea cîștigului îl face pe om să uite multe. Vlad și Barnovschi erau striviți sub povara răspunderii pe care o purtau pentru înfrîngerea suferită. Se îndreptau cu inima cernită spre țara lor.

știind că dincolo de hotar, unde ar fi trebuit să se simtă în siguranță, vor fi nevoiți să dea seamă de tot ce s-a întîmplat în fața domnului și stăpînului lor. Ion se afla în preajma lor, și era primit cu bunăvoință de cei doi părcălabi. Fusese un viteaz printre viteji, Dumnezeu știe cum a scăpat un om ca el ; și-a făcut mai mult decît datoria și, mai ales, n-a precupețit nimic pentru a-l salva pe părcălabul Vlad. Era de față la toată frămîntarea sufletească ce pusese stăpînire pe ei și încerca, păstrînd toată cuviința ce se cuvenea într-o asemenea împrejurare, să-i liniștească. Ceea ce urmărea fiecare în parte, era aflarea rostului celor petrecute, cum de fusese cu putință să nu cîștige lupta pînă în clipa în care i-au venit lui Sieniavschi ajutoare proaspete. Sau a fost o greșală însuși faptul că au atacat ? Să fi păstrat o distanță între oastea lor și cea a dușmanului, pînă se lămureau cîtă putere aveau în față ? Poate că ar fi fost mai înțelept să procedeze în felul acesta, dar cum timpul nu mai putea fi întors, toate aceste socoteli nu-și mai aveau nici un sens. Gîndul de a se prezenta în fața domnului după o asemenea umilință pe care o încercaseră în fața Gwozdziecului era de nesuferit.

Petru Rareș își mișcase și el tabăra după plecarea lui Vlad, Barnovschi și a lui Neagoe care se afla în fruntea unei alte străji. Fugarii de la Gwozdziec l-au întîlnit pe voievod cînd acesta trecuse hotarul țării și pătrunsese cu toată puterea în Pocuția. Vestea înfrîngerii celor doi părcălabi a căzut ca un trăznet. Nimeni nu se aștepta la așa ceva și Pătru voievod nu înțelegea cum de a fost cu putință ca o oaste, cel puțin egală cu aceea a lui Tarnowschi, era înfrîntă numai de căpitanul acestuia. Din cele povestite de fugari nu se desprindea lămurit cum s-a desfășurat lupta și domnul a poruncit să înainteze grabnic pentru a-i întîlni pe cei doi părcălabi, dar și pentru a spăla rușinea suferită de oastea sa printr-o izbîndă asupra leșilor.

În noaptea de 20 spre 21, Toma Barnovschi și Vlad soseau în tabăra domnului. Rușinea și durerea care se citeau pe fețele lor nu l-au impresionat nicidecum pe stăpîn. Cînd cei doi au pus genunchiul pe pămînt în fața lui, Petru voievod a răcnit ca un leu poruncind ca cei doi trădători să fie aruncați în lanțuri. La lumina făcliilor nu s-a văzut paloarea care s-a așternut pe fețele celor doi, în schimb, ochii acestora aveau în ei lumini și se ascunseră parcă în găvane încît vedenia lor a

rămas multă vreme în amintirea celor de față ca semnul unei mari dureri și a unei mari deznădejdi. Ceilalți boieri, cîți se aflaseră acolo, au rămas descumpăniți. Niciodată, după cîte-și aduceau aminte, niște mari dregători n-au fost umiliți și batjocoriți așa cum a făcut-o domnul cu Vlad și Barnovschi. Era, de fapt, o rușine pentru tot cinul lor. Ion a simțit cum se răsucește totul în el de neputință și de revoltă. În acea clipă l-a urît pe Rareș. Vedea în el un tiran, un stăpîn care nu-și cinstește oamenii, ceea ce însemna că nici pe sine nu se cinstește. Era adevărat că nu i se putea cere ca să-i primească pe cei doi cu surle și trîmbiți, dar era de datoria lui să-i asculte, să afle din gura lor cum s-au petrecut faptele, să-i cerceteze și pe alții, și dacă ar fi reieșit că erau vinovați, atunci n-avea decît să-i arunce în lanțuri. Dar așa? S-a retras cu obidă în suflet căutîndu-i pe ai săi. N-a avut timp să stea cu ei de vorbă pe-ndelete. Erau osteniți de drum, pentru că au călărit întins toată ziua care trecuse și nici nu li s-a dat pace de către slugile Mihului, portarul, și ale lui Trotușan. Îl căutau pe Ion și i-au cerut să meargă degrabă la cortul portarului Sucevei. Asemenea cinste n-o mai cunoscuse Ion din partea acestor boieri pe care-i știa mai mult ca neprieteni decît ca prieteni. S-a dumirit repede în legătură cu ceea ce doreau cîțiva dintre marii boieri, de față fiind și alți mari dregători. Vroiau să știe din gura cuiva care luptase la Gwozdziec, alături de cei doi părcălabi, cum s-au petrecut lucrurile pentru a-i cere domnului, în cunoștință de cauză, iertarea lui Barnovschi și Vlad. După ce l-au ascultat pe Ion, toți au convenit că fiul lui pan Cosma Movilă era cel mai potrivit să-i înfățișeze domnului felul în care s-a desfășurat acea luptă nefericită. Ion s-a împotrivit zadarnic. N-ar fi vrut să dea ochii cu Rareș pentru că nu-l suferea pe acest om ale cărui judecăți erau năpraznice și nedrepte. Vroia să-și facă datoria ca oricare alt oștean, dar cît mai departe de cel de la care nici el și nici neamul lui nu cunoscuseră pînă atunci nici un semn de milă. Pînă la urmă a trebuit să se încline. Erau prea stăruitoare rugămințile acestor oameni mai în vîrstă și mai mult de rușine a acceptat ca, a doua zi, atunci cînd vor socoti ei de cuviință, să se înfățișeze domnului. În zorii zilei de 21 august, domnul afla de la iscoadele sale că Tarnowschi cu toată oastea lui se află lîngă Obertyn. A ținut sfat cu cîțiva dintre marii dregători în legătură cu cele ce urma să facă. Portarul Mihu

l-a rugat pe voievod să-i îngăduie unuia dintre cei care au fost la Gwozdziec ca să-i povestească ce s-a petrecut acolo.

— S-ar putea ca din spusele lui, măria ta să tragă unele învățăminte și foloase, a mai adăugat portarul Sucevei și domnul a îngăduit cererea lor.

— Măria ta, a început să vorbească Ion, după ce atinsese pămîntul cu genunchiul drept, îmi este greu să povestesc cu de-amănuntul toate cîte s-au petrecut acum două zile și am încercat în răstimpul care s-a scurs de atunci pînă în clipa de față să deslușesc cum de-am pățit noi toți care am fost la Gwozdziec o asemenea rușine. Nu se poate spune că a lipsit vitejia. De trei ori s-au refăcut cetele boierilor noștri și au atacat cu toată puterea și îndemînarea lor, dar n-a fost chip să smulgem biruința unui dușman care s-a dovedit puternic și care a primit ajutoare atunci cînd se părea că nouă nu ne mai poate scăpa izbînda.

— Atunci de ce ați fost bătuți ? l-a întrebat domnul, în glasul căruia se simțea o mare scîrbă pentru cei care au fost la Gwozdziec.

— Doamne, a cuvîntat Ion, din cîte am aflat de la cei care i-au mai înfruntat pe leși și în alte rînduri, niciodată aceștia n-au fost mai bine pregătiți de război ca acum. Am avut în față o oaste puternică, bine tocmită, cu căpitani pricepuți și mai cu seamă o oaste bine echipată, cum n-am văzut pînă acum.

— Am să văd eu armata aceea bine echipată, a pufnit domnul.

— Măria ta, au multe tunuri și mulți pixidari, oameni pedeștri, cu puști, iar mare parte din călărimea lor este alcătuită din luptători care au platoșe groase, greu de străpuns, par a fi îmbrăcați în fier din creștet pînă-n tălpi și li se spune, după cum am aflat, catafracți.

— O să-i vedem noi pe acești înfierați cum o să se miște cînd i-om lega cu funiile pe care le-am pregătit înadins pentru această luptă în care-i vom strivi.

— Măria ta, noi dorim cu toții ca să cîștigăm.

— S-a văzut din ce-ați făcut la Gwozdziec, a răspuns Rareș privindu-l pe Ion cu dispreț.

— Să-mi îngăduie măria ta să merg la steagul meu, a îngăimat Ion cu obrajii în flăcări și la semnul făcut cu mîna de domn, s-a înclinat și a ieșit fierbînd de mînie și de revoltă

împotriva unui stăpîn care nu știe să asculte, dar știe să insulte. Cînd a ajuns între ai săi, era pămîntiu la față și n-a fost chip să se vorbească atunci cu el, pentru că sufletul lui era plin de ură, o ură pe care n-o putea mărturisi.

XVIII

La rugămințile marilor dregători, în frunte cu portarul Mihu, măria sa i-a scos din lanțuri pe Barnovschi și pe Vlad. Alți boieri care fuseseră la Gwozdziec mărturiseau că nici unul dintre ei nu s-au gîndit o clipă că ar putea pierde acea luptă, iar dovada că s-au bătut vitejește era aceea că au pierit dintre ei mulțime mare, cît piereau altă dată într-o bătălie la care lua parte toată oastea țării. I-a iertat măria sa pe cei doi de hatîrul sfetnicilor săi credincioși, dar nici o clipă nu s-a îndoit de vinovăția lor. Dacă s-au bătut cu vitejie, se poate, dar să lupți orbește, fără nici o iscusință, este alta. A poruncit să pornească toată ostea în mare grabă, iar în față a fost trimis portarul Mihu cu zece mii de oameni. Avea drept misiune să-l ajungă pe dușman și să-l constrîngă să steie pe loc și să primească lupta cînd va sosi și măria sa cu partea de oaste rămasă în urmă. Să se străduiască să înconjoare tabăra lui Tarnowschi, pentru că acesta nu avea ca număr, oastea ce se afla sub comanda lui Mihu.

S-a mers fără odihnă în ziua aceea. Se stîrneau nori de praf și pîlcurile de călăreți se desfăceau unul de altul ca oamenii și dobitoacele să poată răsufla în voie. Spre nămiezi căldura devenise înăbușitoare sub un cer vînăt și fără nici o adiere. Înaintau luptînd cu dogoarea neclintită, curgea apa chiar și de pe călărețul aflat în șa, ca să nu mai pomenim chinul dobitoacelor. Spre seară, portarul Sucevei a ajuns în fața taberei lui Tarnowschi, care se afla dincolo de Obertyn. Căpitanul leah își retrăsese oastea de lîngă sat, la o bătaie de tun, pe un deal care se înălța spre miazănoapte și scăpătat. În spa-

tele taberei, la mică distanță, începea pădurea, cît vedeai cu ochii.

Portarul Sucevei s-a mulțumit să-și așeze tabăra la poalele dealului, la cîteva sute de pași de tabăra lui Tarnowschi, în așteptarea domnului său. Pan Cosma Movilă i-a amintit portarului că vodă le-a poruncit să împresoare pe leși dacă-i prind din urmă, dar Mihu a mîrîit în barba lui cea neagră : — Nu te mesteca, domnia ta, căci știm și noi ce avem de făcut, răspuns care nu l-a mulțumit pe bătrînul boier. Lui pan Cosma i se părea că arbănașul, sau ce Dumnezeu va fi fiind, nu se prea pricepe în treburile ostășești, și nu s-a sfiit să mărturisească și celor din jur ceea ce gîndea.

În timp ce ai noștri se odihneau în așteptarea domnului care trebuia să sosească cu oastea ce rămăsese în urmă, în tabăra leșască toată noaptea au luminat făcliile și se auzeau zvon de glasuri, de parcă leșii n-ar fi avut nevoie de odihnă.

La puțin timp după miezul nopții a sosit și măria sa. Mihu i-a ieșit în întîmpinare pentru a-i arăta cum stau lucrurile și timp de cîteva ceasuri a fost liniște. Spre ziuă au fost trimise cîteva pîlcuri de călăreți ca să pună mîna pe caii leșilor aflați la păscut în afara taberei, dar fără mare izbîndă. Dușmanul se așteptase la una ca asta și străjile au dat de veste la timp celor care păzeau caii și aceștia s-au topit îndată la adăpostul taberei.

Cînd s-a luminat bine de ziuă, măria sa Petru Rareș, însoțit de cîteva sute de călăreți, a urcat puțin spre stînga, cum se ieșea din tabăra oastei sale, pentru a cerceta tabăra leșilor. Acum se lămurea și zvonul de glasuri care nu încetase toată noaptea : Tarnowschi își întărise tabăra cu șanțuri pe toate laturile, tunurile fuseseră așezate spre vale, de unde trebuia să vină adversarul ; dincolo de șanțuri, pe creasta de pămînt erau legate carele de provizii, sub care erau așezați pedestrașii cu arme de foc, iar înlăuntrul taberei călărimea era împărțită în două : o parte spre intrarea din față și alta cu fața spre intrarea din spatele taberei.

Domnul a dat poruncă să se împingă la deal, în dreptul intrării din față cele 50 de tunuri cîte avea oastea sa, în spatele tunurilor să stea un steag de călăreți, iar celelalte steaguri să se desfășoare spre stînga și spre dreapta pentru a împresura tabăra leșască. Sigur de izbîndă, măria sa era preocupat

de un singur lucru : cum să facă pentru a nu scăpa nici un leah.

Tarnowschi şi-a adunat şi el căpeteniile la sfat în zorii zilei. După cum avea să lase mărturie scrisă a celor plănuite atunci Martin Bielski, cronicarul ce se afla în tabără, multe căpetenii au fost de părere că ar trebui să se retragă la adăpostul pădurii : Valahul avea oaste numeroasă, căreia nu i se puteau împotrivi multă vreme. Ajutoare n-aveau de unde să aştepte, proviziile se puteau termina repede, iar după cîteva zile de împotrivire, măcinaţi de nevoi şi de numărul cel mare al adversarului, ar fi fost siliţi să se predea. Tarnowschi i-a ascultat pe toţi şi le-a dat, în parte, dreptate, dar le-a arătat că o retragere în momentul acela ar fi dus la pierderea tuturor tunurilor, ceea ce ar fi însemnat o pagubă mult prea mare pentru regat. Se cheltuiseră mulţi bani pentru alcătuirea acestei oşti, una dintre cele mai puternice pe care craiul le putea ridica în părţile de miazăzi şi răsărit ale regatului. I-a mai fost apoi hatmanului ruşine să dea dosul fără să se bată şi s-a gîndit apoi la ruşinea unchiului său, cancelarul Şidlovieţchi, care stăruise pe lîngă rege să se înceapă războiul cu Valahul şi să i se dea nepotului său comanda oastei care se strîngea pentru a pătrunde în Pocuţia. În ochii celor care se sfătuiau în clipa aceea, o izbîndă era privită ca o minune dumnezeiască. S-a rămas totuşi la hotărîrea hatmanului de a se bate ; tabăra era ca o cetate pe care o oaste de călăreţi n-o putea cuceri cu uşurinţă, oastea leşască avea puşti cum n-aveau moldovenii, iar de vor vedea că nu mai pot continua lupta, spre seară vor porni-o cu tabără legată înlăuntrul regatului. Hatmanul le-a cerut tuturor să nu iasă din cuvîntul său. Să se apere cu străşnicie dar să nu atace nimeni, chiar de ar fi vorba de un singur oştean, fără îngăduinţa sa.

Cînd s-au apropiat de tabăra leşască, ai noştri au fost întîmpinaţi de focul tunurilor, care n-au făcut cine ştie ce pagubă. Tunarii domnului şi-au aşezat piesele şi au început şi ei să tragă, în timp ce steagurile de călăreţi înaintau pe laturile taberei leşeşti. Rareş şi-a dat seama că tunurile sale bat anapoda şi nu unde trebuie. S-a repezit la popa papistaş, care conducea tragerea, l-a acoperit de sudalme şi l-a ameninţat că-l spintecă pe loc dacă nu trage acolo unde trebuie.

Cît au amuţit tunurile, pentru că leşii nu se mişcau din tabără, un tînăr moldovean s-a apropiat şi i-a batjocorit ce-

rîndu-le să iasă careva dintre ei și să se înfrunte cu el, în luptă dreaptă, în cîmp deschis. N-a apucat să sfîrșească vorbele, a lucit de sub care o flăcăruie, s-a auzit o detunătură și tînărul s-a prăbușit fără suflare de pe cal.

Cînd tunurile noastre au început să bată, se vedea că leșilor nu le merge bine, pentru că unele ghiulele loveau în oameni dar și în căruțe stricînd și răsturnînd pe unele din ele.

Temîndu-se pentru viața hatmanului, căpeteniile leșilor l-au rugat pe Tarnowschi să facă o ieșire cu călărimea grea și să părăsească în felul acesta tabăra. Considerau cu toții că moartea acestuia sau prinderea lui de către român ar fi fost o mare rușine pentru regat, dar hatmanul a rămas neclintit în hotărîrea lui de a conduce singur această bătălie. Cunoștea arta războiului, avea experiență și miza mai cu seamă pe armele de foc ce-și făceau atunci loc în oștile europene. Carol al V-lea îl biruise pe Francisc I în cîmpiile Italiei nu datorită vitejiei oștilor sale, ci tunurilor și infanteriștilor care aveau arme de foc. Știa prin spionii săi că Rareș, în afara tunurilor, nu mai are și alte arme moderne. Era convins de vitejia moldovenilor, dar mai era convins și de faptul că această vitejie este neputincioasă în fața glontelui și a armurei moderne, lucrată în chip special pentru a-l proteja pe luptător împotriva armelor de foc. Nu era sigur de victorie, pentru că o luptă nu poate fi considerată cîștigată decît la terminarea ei, dar vroia, avea ambiția să-și dovedească lui și altora calitățile de strateg și de tactician, să arate că nu obținuse titlul de hatman numai pentru că era nepotul cancelarului regatului. Fără să-și cruțe viața, hatmanul a călărit pe toate laturile taberei încurajîndu-și oamenii, arătîndu-le, prin prezența lui, acolo unde era greul, că nu se teme și deci nici ei nu trebuie să se teamă.

Ion călărea cu steagul care asculta de porunca marelui vornic, Efrem Huru. Își îndemna oamenii și cu îngăduința căpeteniei steagului le arată și celorlalți ce trebuie făcut în lupta cu călărimea leșască : să nu atace și să nu primească lupta din față, om la om, să folosească ușurința cu care se putea mișca pentru a evita lovitura adversarului și să încerce să-l răstoarne pe acesta, fie săgetîndu-i calul, fie agățîndu-l, din latură, cu cîrligul de la cotorul lancei. Să alunece pe lîngă leah și să-l izbească atunci cînd nu mai luptau om lîngă om, pentru că nu se putea trece, nici nu se putea rezista zidului de fiare.

Mulțumit de rezultatul obținut de artileria sa, Rareș a trimis poruncă steagurilor să împingă oamenii pînă în spatele taberei leșești, pentru a o încercui. Se temea măria sa să nu-i scape careva din mînă și grăbea oamenii ca să-i împlinească planurile. Cînd călărețul i-a adus lui Efrem Huru porunca domnească, Ion i-a strigat marelui vornic că așa ceva nu trebuia să se facă.

— Cine ești tu ca să pui în cumpănă poruncile domnului, s-a răstit cu mînie marele vornic.

— Nu te supăra, domnia ta, dar leșii nici n-au fost bătuți, nici nu dau semne că ar vrea să fugă. Ar trebui lucrat cu mare băgare de seamă. Privește și domnia ta! Asta nu-i luptă așa cum știm noi că trebuie să se poarte. Aici este vorba de meșteșug, de foc, de viclenie. Sîntem mai mulți, dar nu avem tăria lor în arme. Ei sînt la adăpost, noi în cîmp deschis. Cred că ar fi bine să păstrăm rîndurile strînse, la tăria lor să răspundem cu vicleșugurile pe care le știm și noi. Să avem mereu într-un singur loc mai mulți oameni ca ei, unii să primească atacul, alții să atace cînd ei nu mai pot păstra o bună rînduială, iar o altă parte să aștepte și să se amestece în luptă la vremea potrivită pentru a o cîștiga.

— Să dai aceste sfaturi și să te ții de ele cînd te vei afla tu în fruntea oastei, i-a strigat marele vornic. Noi avem aici datoria să ascultăm de o poruncă, nu să facem pe deșepții.

— Domnia ta, iartă-mi stăruința, dar măria sa poate fi sfătuit pînă nu-i prea tîrziu.

— Ce te sperie, Movilă?

— Dea Domnul să fie bine pentru noi și sufletele noastre, a răcnit Ion, îndîrjit și umilit de vorbele marelui vornic, a înfipt pintenii în coastele calului și și-a luat locul în ceata lui. Nu-i era frică, dar văzuse ce se poate întîmpla la Gwozdziec, dacă nu se ține seama de dușmanul pe care-l aveau în față. Măria sa se grăbește să-i prindă pe leși înainte de a-i fi bătut. Asta înseamnă să pui căruța înaintea cailor. Dacă leșii ar fi părăsit tabăra, ar fi fost spre folosul alor noștri, pentru că i-ar fi urmărit pas cu pas, i-ar fi hăituit și împiedicat să agonisească hrana și apa pentru ei și vite și în puține zile, oastea aceasta falnică și tare s-ar fi topit treptat, fără mari pagube pentru noi. Dar ce se poate face împotriva voinței unui om care dă dovadă că nu se pricepe în treburile ostășești

și pe care soarta l-a pus stăpîn pe viețile multora, vieți ce se pot prăpădi fără nici o noimă ?

Steagurile s-au despărțit în pîlcuri, pîlcurile în cete pentru a acoperi din toate părțile tabăra lui Tarnowschi. Iar leahul sta neclintit. Nici o mișcare. Se purta ca și cum în jurul lui ar fi fost tihnă și pace. Era un motiv temeinic de îngrijorare. Ce-l scotea din țîțîni pe Ion era indiferența arătată de toți cei care nu fuseseră la Gwozdziec. Cei mai în vîrstă nu pricepeau de ce se frămîntă atîta, ei erau mai mulți, nu se temeau de nimeni. Și chiar de ar fi fost să moară, nu se făcea gaură nici în cer și nici în pămînt dacă aveau să piară Sima Turluianu sau Jurja Căcărează. Doar de aceea-i război ca unii să biruie și să se bucure de biruință, iar alții să-și dea sufletul și să se ducă acolo unde le este rînduit, că doar avea cine să le poarte de grijă, pe urmă, cu pomeni și tot ce se cuvine într-o asemenea împrejurare. Ion s-ar fi bucurat din toată inima să aibă ei dreptate deși nu credea că tot ce gîndea este o urmare a sperieturii de la Gwozdziec, despre care unii aduceau vorba de departe ca să nu-l supere prea tare.

Cînd a fost acoperită și poarta din spate, tabăra leșilor era pe deplin înconjurată, fără ca Tarnowschi să facă ceva. Cîteva cete de călăreți, prinzînd curaj, au încercat să se strecoare în tabără prin acest loc, dinspre pădure. Tunurile nu încetaseră să bată nici o clipă la poarta din față, iar primele ciocniri între călărimea noastră și cea leșască s-au produs acum, din nerăbdarea alor noștri de a-l înfrunta pe dușman. Căpeteniile leșilor, Troianovschi, Balițchi și alți rotmistri erau pregătiți să primească acest atac. S-a luptat o vreme, cu vitejie, de amîndouă părțile, și călărimea noastră s-a dovedit a fi vrednică de laudă. În ciuda faptului că românii nu aveau platoșele și armurile leșilor, se luptau cu multă pricepere și mai ales cu un curaj nebunesc. Izbînda a stat în cumpănă multă vreme în acest loc. Tarnowschi i-a îndemnat pe căpeteniile tunarilor și pedestrașilor aflați la poarta din față să facă tot ce le stă în putință pentru a-i împiedica pe români să pătrundă în tabără prin partea aceea, a lăsat o parte din catafracți să sprijine strădania acestora și să atace numai dacă va fi nevoie să respingă pe adversar, în cazul în care acesta pătrundea în tabără, iar restul călărimii a trimis-o la poarta din spate. Hatmanul urmărea să-i respingă pe români și să rupă încercuirea, de era cu putință. Mișcarea lui a fost încununată de succes. Călări-

mea noastră a fost silită să se retragă, împinsă de zidul de fier.

Măria sa, Petru voievod, urmărea desfășurarea luptei de pe o ridicătură care-i îngăduia să îmbrățișeze cu privirea tot cîmpul de bătaie. Manevra lui Tarnowschi a fost interpretată de domn ca o încercare disperată a hatmanului leah de a fugi din tabără. Și ca să nu-i scape prada, măria sa a poruncit ca o mare parte din călărimea care se afla în spatele tunurilor să se îndrepte grabnic spre ieșirea dinspre pădure pentru a-i închide calea fugarului. Rămîneau ca să apere tunurile numai cîteva cete de călăreți sub conducerea paharnicului Popăscul. Mihul, portarul Sucevei, călărea acum în fruntea celor cîteva mii de călăreți ce se îndreptau spre pădure.

Cînd a văzut Tarnowschi că Românul își lasă tunurile fără o pază strașnică, i-a chemat pe rotmistrii catafracților și le-a cerut să-și aducă oamenii cît mai repede cu putință, în ordine de luptă, spre poarta din față. Cîteva sute de pușcași care se aflau in acea parte au fost rînduiți cum se cuvine pentru a sprijini atacul călărimii.

Și-atunci s-a produs minunea dorită de Martin Bielski și alți tovarăși de ai săi. Izbitura catafracților n-a putut fi oprită numai de călărimea pe care o avea sub mînă paharnicul. Zadarnic s-a vînzolit Popăscul și oamenii săi : aveau în față o putere ce nu putea fi frîntă cu ușurință. După ce au atacat, roatele de catafracți s-au întors pentru a se alcătui iarăși în linie de bătaie. Paharnicul a vrut să-i lovească din spate, numai că în fața lui au răsărit pedeștrii și cînd s-au pregătit călăreții noștri să-i culce cu săbiile și lăncile, s-au pomenit trăsniți de focul acestora ; mulți au căzut, caii s-au speriat, iar printre șirurile pedeștrilor veneau la trap mărunt escadroanele de catafracți ; mișcarea lor era înceată, dar se cutremura pămîntul sub greutatea lor. Paharnicul și-a îndemnat oamenii, a urmat iarăși o încleștare oarbă după care ai noștri au trebuit să dea înapoi. Paharnicul și-a dat seama că o retragere în clipele acelea însemna pierderea celor mai multe tunuri și, ca turbat, fără să mai precupețească nimic, s-a aruncat cu oamenii ce-i rămăsese, hotărît să moară dar să nu părăsească acel loc. Cîteva roate de catafracți i-au izbit pe ai noștri din lături, spărgîndu-le orice tocmeală, și pentru a nu muri ca niște nemernici, striviți de numărul și armele acestor vedenii care păreau că nu pot fi răpuse, cei care au rămas teferi au

încercat să scape la larg. Paharnicul a fost rănit de mai multe ori și împins din toate laturile, slăbit de sîngele pierdut, nu s-a mai putut împotrivi atunci cînd i-au aruncat juvățul și l-au aruncat de pe cal. Tunurile noastre erau acum în mîna leșilor, iar oastea ruptă în două.

Domnul privea uluit această întorsătură a lucrurilor și cînd s-a dumirit că hatmanul leah nu are de gînd să fugă cu orice preț, a tras sabia din teacă, s-a repezit în calea fugarilor, încercînd să-i îmbărbăteze și să-i ducă din nou la luptă. Atunci s-a produs însă un lucru pe care nu l-a înțeles nici domnul și nici alți oșteni care au fost la Obertyn. Vestea că inima oastei, unde se aflau tunurile, a fost străpunsă de leși și tunurile luate, a luat mințile oamenilor. Mihul, portarul Sucevei, și-a pierdut cumpătul și în loc să atace spre poarta taberei dinspre pădure, a șovăit o vreme ca, în cele din urmă, să se hotărască să vină în sprijinul domnului său. Cetele s-au răsucit într-o parte și alta, iar oamenii au gîndit că cele petrecute la poarta din fața taberei leșești nu e un semn bun. Ceva n-a mers, a trădat careva, n-a fost lucru curat și cum nu aveau putința de a desluși a cui a fost vina, s-au descurajat. Efrem Hurui, marele vornic, care luptase cu oamenii săi la intrarea dinspre pădure și-a văzut oamenii împuținați și mai ales descurajați de cele ce se petrecuseră de partea cealaltă a taberei. Cum se afla în locul cel mai nepotrivit pentru a duce lupta, rupt de ai săi și cu spatele la pădurea care ducea înlăuntrul regatului, s-a străduit să-și ducă oamenii spre răsărit, pe culmea dealului, ca să poată veni, mai apoi, în sprijinul domnului.

Aceste mișcări descusute ale căpeteniilor noastre i-au îngăduit lui Tarnowschi să lovească acolo unde i se părea că rezistența este mai slabă, să dezorganizeze orice încercare de regrupare a tuturor forțelor adversarilor, să stîrnească panică.

Movileștii pierduseră cîteva slugi și s-a întîmplat așa mai mult din vina boierului celui bătrîn, căruia mereu trebuia să-i stea în ajutor alții pentru a-i străjui neputința. Văscan și Gavrilă erau luptători iscusiți și se descurcau bine. În timp ce alții își rideau de fratele lor mai mare, pe care-l credeau speriat de vedenii ce stăruiau încă în mintea lui, ei nu s-au îndoit nici o clipă de vrednicia și dreptatea lui Ion și în ziua aceea se dovedise că acesta știa ce vorbește. Au ajuns în preajma domnului cînd cetele care nu se risipiseră porneau la atac

în nădejdea că fapta lor le va insufla bărbăție celor care se gîndeau acum cum să-și scape pielea. S-au rînduit alături de oamenii domnului și au pornit-o cu nădejde și fără nici o teamă de luptă. Ion era ca un demon, căruia nu-i păsa de nimeni și de nimic, se mișca iute și lovea cu iscusință, para lovitura adversarului după care își împingea calul într-o latură și lovea sau împungea, căuta mai degrabă grumazul calului decît pe al călărețului, pe care n-avea cum să-l nimerească printre cercurile de metal. Pînă la urmă au fost împinși în spate de roatele de catafracți care atacau după o rînduială pe care ai noștri n-o mai cunoscuseră pînă atunci. S-au vîrtejit pentru a-și reface rîndurile, iar Rareș a trimis în locul lor, pentru a-i opri pe leși, alte cete de călăreți care se rînduiseră sub flamura lui. A urmat al doilea atac și în timpul încăierării, pan Cosma a fost izbit între ochi de lancea unui catafract, prăbușindu-se, fără să mai aibă timpul să scoată măcar un geamăt. Ion i-a strigat lui Pătru Manciu să-l scoată și să plece de acolo cu leșul bătrînului, s-a repezit cu ceata lui și a reușit să-l protejeze atît cît a fost nevoie ca trupul lui pan Cosma să fie cules și aruncat pe cal.

Cînd s-a istovit și acest atac, au bătut înapoi și atunci Ion l-a zărit pe Rareș însîngerat și încolțit de catafracți. Nici el nu și-a dat seama ce se petrece în sufletul lui, dar în clipa aceea i s-a părut că pieirea domnului înseamnă pieirea întregii oști și cu puteri care izvorau nici el nu știa de unde, s-a repezit cu ceata sa în sprijinul voievodului. Acesta nu da semne că ar fi înfricoșat, deși sîngera, se bătea strașnic și acest lucru l-a impresionat pe tînărul boier. Au reușit să se retragă și după ce au gonit o bucată de drum spre satul Obertyn, domnul s-a oprit și, răcnind ca un leu, s-a străduit să-i întoarcă la luptă pe oștenii săi care fugeau în neorînduială. S-au tocmit iarăși cetele și domnul și-a încercat iarăși norocul, mergînd el însuși în fruntea alor săi, dar toată zbaterea a fost zadarnică. Pedestrașii au detunat răsturnînd pe mulți călăreți din primele rînduri, iar catafracții au stat ca un zid neclintit. S-au zbătut ai noștri în jurul acestei gadine de fier, s-au străduit să-i spargă rîndurile, domnul era rănit pentru a doua oară și înconjurat de curtenii săi cei mai credincioși, a izbutit să iasă la larg.

Cînd a privit în juru-i, măriei sale i s-a întunecat și mai mult chipul. A înțeles că nu mai are nici o putere asupra oa-

menilor săi care fugeau în neorînduială. Cei mai mulți treceră dincolo de Obertyn, iar soarele își întorcea fața de la una dintre cele mai triste zile din istoria țării pe care o cîrmuia, scufundîndu-se peste vîrfurile copacilor de pe dealul de dincolo de pîrîul pe marginea căruia resturile oastei sale îl însoțeau credincioase spre Moldova.

Ion cu ceata lui făcea parte din oștenii care rămăseseră alături de domn. Leșii nu s-au încumetat să-i urmărească. Treptat, fugarii se regrupau pe drumurile care duceau spre Moldova, și cînd au ajuns la apa Prutului, mare parte din oaste se rînduia sub ascultarea domnului. Se încerca să se facă o socoteală a pierderilor dar era greu de știut cîți au murit și cîți au fost prinși. Ion îl repezise pe Pătru Manciul și alte cîteva slugi să aducă degrabă leșul bătrînului Movilă la Hudești. Va sosi și el de i se va îngădui, de nu, să-l înmormînteze și să-l caute. Era îndurerat de moartea tatălui, dar și mai mare și apăsătoare era tristețea care-l cuprinsese după lupta nenorocită de la Obertyn. Era o rușine a lui, o umilință a lui, dar era o umilință mai greu de îndurat, aceea a țării, a neamului său. Domnul se arăta mișcat de pierderea atîtor vieți omenești, dar cel mai tare îl nemulțumea pierderea tunurilor. Oamenii se nasc, cresc, înlocuindu-l unul pe celălalt, dar pentru apărarea țării era nevoie și de arme, de tunuri pe care nu le poți agonisi într-un timp scurt, deoarece trebuiesc meșteri iscusiți și mai cu seamă bani mulți. Nu se temea domnul și nici oamenii, care se adunau neîncetat în jurul său, de leși. Aceștia nu aveau puterea să-l atace dincolo de hotarul regatului. Gîndurile măriei sale băteau mai departe. Toată zbaterea lui de a ieși din cercul care se închidea în jurul țării sale prin aliații sultanului se năruise într-o singură zi. Va trebui să renunțe la gîndul de a rezolva cu forța raporturile dintre Moldova și regatul polon. Diplomația va trebui să ia locul armelor. Era nevoie pentru a salva și faima lui ca și pentru tăria țării, să-și recapete prizonierii făcuți de leși la Obertyn și mai ales să-și recapete tunurile.

Marii dregători erau striviți sub povara rușinii suferite, numai Barnovschi și părcălabul Vlad, care se purtaseră și acolo cu mare vitejie, amîndoi fiind ușor răniți, găseau o lămurire pentru înfrîngerea de la Gwozdziec.

Unii, și printre ei se număra cel mai mare dintre Movilești, îl considerau pe domn vinovat de toate nenorocirile. Fire

aprigă, n-a avut răbdarea care se cere unei căpetenii în timpul luptei. Într-un război, soarta poate să încline cînd spre o parte, cînd spre alta, niciodată nu poți cunoaște dinainte cine va fi cîștigătorul. Petru voievod s-a socotit dinainte cîștigător și în loc să fie prudent și să se străduiască să ghicească gîndurile adversarului, pentru a preîntîmpina loviturile acestuia, el nu s-a gîndit decît la felul în care poate culege toate roadele unei victorii. N-a avut nici sfetnici pe măsura împrejurărilor. Mihul s-a dovedit că este un nepriceput în ale războiului, iar acum nu știe cum să-l lingușească pe domn ca să uite rușinea pățită. Alții n-au știut, sau n-au avut curajul să-i arate ce e rău și ce este bine. Abia acum se vădea de cîtă ușurință dăduse dovadă măria sa cînd îi îndepărtase pe Grozav și Barbovschi. Cei doi foști dregători luptaseră cu cetele lor alături de vornicul Efrem Hurul, își făcuseră datoria cu credință, iar acum tăceau și își vedeau de necazurile lor, nu luau parte la nici un sfat, așteptau slobozirea oștii pentru a se retrage la curțile lor, iar cumințenia lor izvora din înțelepciune și nu din teamă. Dacă domnul s-a încrezut unor venetici, sau le-a dat cinstire unor oameni de mijloc, să culeagă roadele pe care le-a semănat! Păcat de țară, dar împotriva prostiei sau a oamenilor cu multe fețe, care-și găseau un ocrotitor în Petru voievod, nu se putea lupta și nici nu vroiau să se zbată, din pricina unei mîndrii pe care mulți n-o găseau justificată. Datoria tuturor, ziceau aceștia, e ca să-ți pui toată credința și virtutea în slujba domnului și a țării, slujbă care nu este ferită uneori de primejdii. Trebuie să ai tăria să înfrunți uneltirile ce se țes împotriva ta, pentru că adevărul tot va izbîndi pînă la urmă.

Vorbe, gînduri și multă tristețe care acopereau oastea ce se întorcea spre țară. La hotar, nu departe de Sniatyn, se puteau face socotelile. Pierderile fuseseră foarte mici în oameni, ceea ce sporea și mai mult nedumerirea unora în legătură cu felul în care se încheiase lupta de la Obertyn.

Ion asculta mai mult decît vorbea și se străduia și el, ca și alții, să înțeleagă ce s-a petrecut în ziua de 22 august. Din povestirile unuia și altuia se închega, treptat, o imagine mai limpede a faptelor, dar nici această înțelegere nu aducea vreo alinare. Mai cu folos ar fi fost să se știe ce învățătură s-a tras din cele petrecute și ce se poate face de acum încolo.

Se gîndea la pan Cosma, la străduințele depuse de toți ca să rămînă la Hudești și erau clipe cînd îl cuprindea mînia împotriva nesăbuinței unui bătrîn care nu vrea să înțeleagă nimic. Supărarea se topea însă repede și, deși nu se înțelesese prea bine cu tatăl său, era greu să lupte cu slăbiciunea ce-l cuprindea atunci cînd avea răgazul să se gîndească mai mult la el. Vinovat pentru neînțelegerile dintre ei doi nu fusese bătrînul. El îi cășunase multe necazuri prin purtarea lui nesăbuită din tinerețe, sau prin încăpățînarea cu care respingea orice sfat menit să-l facă să intre și el în rîndul lumii, agonisindu-și un rost așa cum o face orice tînăr de rangul lui. Bătrînul avusese dreptate și moartea lui, trebuia s-o recunoască, era o moarte de oștean, de viteaz. A venit așa cum și-a dorit-o bătrînul, pe cîmpul de luptă. Pan Cosma fusese stăpînit de un gînd statornic : să îndeplinească slujbă credincioasă față de domnie și de țară, faima lui să crească prin faptele sale și s-o păstreze neîntinată pînă la moarte. A izbutit, spre cinstea și lauda lui, să păzească această rînduială pe care și-a făcut-o singur. Era un noroc că oasele lui n-au înălbit cîmpul de luptă ci se vor orîndui alături de ale străbunilor. Îi părea acum rău pentru necazurile pe care i le făcuse bătrînului, îi părea rău că n-a fost în stare să-i aducă mulțumirea dorită. Văscan se arătase mai vrednic și făcuse nuntă cu un an mai inainte, așa cum rînduise și dorise pan Cosma. Au fost petreceri mari la Hudești, în toamnă, iar bucuria tuturor n-ar fi cunoscut margini dacă și el și-ar fi ascultat părinții. Era stînjenitor ca cel mai mare dintre feciorii lui pan Cosma să rămînă holtei, deși puțini bărbați se puteau întrece cu el la făptură și purtare, fapt pentru care multe jupînițe oftau și-și roteau ochii în nădejdea că-l vor face să descopere frumusețea și farmecele pe care ți le dă vîrsta, bogăția. El se purta prevenitor cu ele, ca unul mai bătrîn care înțelege, dar se și ferește să treacă de un anumit prag. Erau măgulite de purtarea lui blîndă și curtenitoare, dar cînd se convingeau că între ele și el rămîne ceva peste care nu se poate trece, pe sufletul lor punea stăpînire obida, iar dacă vreuna se înversuna și ținea cu orice chip să izbîndească asupra acestui om care se purta atît de firesc și trebuia, deci, să se supună acelorași mișcări sufletești ca oricare alt om, pînă la urmă obida se transforma în ură. Ion le privea cu egală îngăduință și se străduia să nu stîrnească pojaruri pe care nu le putea

stinge. Asta, atunci cînd era vorba de jupînițe, dovedindu-se însă ceva mai slab față de nevestele care-i cereau numai prețul unei iubiri scurte și tăinuite, cu toate că după aceea, cele ce izbutiseră să-l cunoască, multă vreme nu-l mai uitau.

Cînd au trecut hotarul țării și domnul a rămas pentru o zi în tîrgul Cernăuților, Ion s-a trezit cu marele armaș care-l caută pentru a-l duce în fața măriei sale. Pentru ce? l-a întrebat Ion, dar acela nu știa nimic, așa că s-a înfățișat plin de nedumerire și îndoială în fața domnului său.

— Movilă, l-a întîmpinat Petru Rareș, un domn drept trebuie să arate milă și recunoștință față de slugile sale credincioase.

Vorbele stăpînului l-au uluit pe Ion și Rareș a înțeles acest lucru, așa că și-a urmat vorba.

— Te-ai purtat cu vitejie, așa mărturisesc cei care te-au văzut cum te-ai luptat, și o poate mărturisi și domnia mea. Ai fost cu credință și ți-ai pus capul ca să-l aperi pe al nostru. Am arătat îndoială față de tine și de alții, iar îndoiala noastră a fost răsplătită cu credința ta. N-ai dorit nimic în schimbul acestei credințe și te-ai ținut deoparte. O asemenea purtare a cîștigat toată încrederea noastră. Te lăsăm, acum, căpetenie a unuia dintre steagurile pe care le orînduim spre paza hotarului, iar cînd timpul o va îngădui, să te înfățișezi la curtea noastră pentru a te milui cum se cuvine.

Ion s-a închinat cu supunere și a vrut să grăiască, dar domnul nu l-a lăsat.

— Știu că s-a prăpădit tatăl tău, unul dintre cei mai de seamă și mai destoinici boieri. Ți se îngăduie să te repezi pentru îngropăciunea lui, să te întorci însă grabnic pentru a priveghea la hotare.

Movilă a înțeles că în afară de semnul care arată ascultare și recunoștință nu mai este nimic altceva de făcut. S-a supus cu greu acestei îndatoriri. Era nedumerit de schimbarea domnului față de el și abia mai tîrziu avea să afle că Rareș dorise cu orice chip să afle care a fost viteazul care l-a scăpat într-un moment de mare cumpănă. Se ivise, așadar, o împrejurare în care valoarea lui a ieșit la lumină fără ca pizmătăreții și clevetitorii care roiau în jurul stăpînului s-o mai poată coborî și anula.

I se încredința o primă slujbă și se bucura în sinea lui că este o slujbă ostășească. Oricît preț punea pe învățătura

cîștigată pînă atunci i se părea, ca și altora de o seamă cu el și oameni ai timpului lor, că adevărata bărbăție se vădește atunci cînd trebuie să stai în fața morții, iar faima cîștigată pe cîmpul de luptă este cea mai curată și cea mai demnă de laudă. Dascălii îi arătaseră că cei mai de seamă stihuitori din toate timpurile proslăviseră pe eroi, pe cei care nu și-au precupețit viața ca să treacă dincolo de tot ce-l leagă pe om de acest pămînt. Era adevărat că amintirea faptelor de vitejie s-ar fi pierdut în negura vremii, dacă nu ar fi fost stihuitorii, oameni înzestrați cu har pe care l-au sporit cu multă trudă și învățătură, dar de ce și-au ales stihuitorii tocmai asemenea oameni și fapte? Pentru că ele au plăcut mai mult celor care ascultau stihurile sau pentru că așa au simțit ei?

Spre seară, tîrziu, Ion intra în curțile de la Hudești, prilej pentru jupîneasa Teodosia să verse iarăși lacrimi și să-l jelească pe bărbatul ei încăpățînat care zăcea acum înțepenit, în loc s-o asculte și să-și isprăvească zilele în tihnă. A doua zi, lespedea de piatră înflorată frumos cu mulți ani în urmă se așeza peste sicriul marelui boier din Țara de Sus. Cârstina se afla printre ceilalți oameni din satele așezate în jurul Hudeștilor. Nu era nici clipa potrivită și nici prilej n-a avut să-i vorbească. S-a așternut masă mare, cu pomană boierească, sfințită de preoți, s-a petrecut cuviincios, după datină, deși unora începuseră să le joace ochii în cap de cîtă băutură istoviseră pentru sufletul mortului. Încă nu se număraseră toți morții și jalea care cuprinsese țara la vestea celor întîmplate dincolo de hotar, cerea măcar cîteva clipe de uitare cum se prilejise acum cu înmormîntarea boierului. Băutura și mîncarea bună îl face pe om să mai uite din necazuri, sau să le primească mai împăcat cu soarta, căci altfel s-ar fi prăpădit oamenii cu firea.

Noaptea, cînd răsărea cloșca cu pui, Ion pornea spre hotar. Drumurile erau înțesate de oșteni și din cîte a aflat de la unii dintre ei, domnul slobozise cea mai mare parte a oastei, rămînînd numai cîteva steaguri de pază la hotar, o parte sub ascultarea starostelui de Cernăuți, Barnovschi, altă parte sub ascultarea pîrcălabului Vlad de la Hotin. Steagul lui Ion făcea parte din oastea comandată de Barnovschi. Zi și noapte, cete de călăreți făceau de strajă pîndind mișcarea dușmanului. Prin iscoade se știa că mai multe roate de călăreți leși se aflau între Sniatyn, Colomeea și Horodenca, dar încă nu se

cunoșteau planurile căpeteniilor acestora. Abia la începutul lunii septembrie s-a aflat că oștenii de dincolo de hotar se strîng la un loc. Era semn că vor să întreprindă ceva, dar unde vor lovi și cînd — iată ce nu știau căpeteniile steagurilor noastre și Barnovschi. Vlad era înștiințat de aceste mișcări și i se cerea să trimită ajutoare în cazul în care, în hotarul său, nu se întîmplă nimic. Ion își împărțise oamenii în așa fel încît acopereau hotarul de la Cernăuți la Nistru. Fiind împărțiți în cete mici, acestea nu puteau opri pătrunderea unui adversar numeros, de aceea, fiecare dintre căpeteniile cetelor avea poruncă să nu primească lupta ci să se retragă și să dea de veste celor din jur unde se află dușmanul și încotro se îndreaptă.

În ajunul Sfintei-Mariei-mici, leșii pătrundeau mai sus de Cernăuți. Călărind în mare grabă, oamenii lui Ion s-au strîns la Cotmani, gata să treacă Prutul pentru a primi ajutoare. O parte dintre oamenii lăsați pîrcălabului Vlad veniseră și ei în sprijin. A treia zi, Barnovschi socotea că este clipa potrivită pentru a-i lovi pe năvălitori lîngă apa Prutului. Mulți dintre ei au fost uciși, puțini au reușit să scape cu fuga, fără pradă, unii dintre ei — cea mai mare parte — fiind răniți. Un semn pentru cei care visau prăzi obținute fără nici o greutate, că țara este pregătită să se apere.

Măria sa trimisese soli în toate părțile ca să obțină sprijinul craiului Ferdinand, sau al lui Ianăș în vederea încheierii păcii în condiții care să nu-l umilească. Adică dorea măria sa să i se întoarcă prinșii și tunurile și să se încheie socoteala hotarelor dintre Moldova și Polonia. Era trimis sol la sultan pentru a justifica faptele domnului. În același timp se făceau pregătiri. Pisarii primiseră poruncă să primească în leafă luptători buni, indiferent de neam și de lege. Bistrițenii, cetățile sale din Transilvania și ruda măriei sale, episcopul Ioan Statilius, aveau să depună toate străduințele pentru obținerea fierului, oțelului și plumbului necesare turnării tunurilor, lucratul săbiilor și a altor arme.

Craiul Ianăș a depus cele mai mari strădanii ca să-l împace pe domn cu craiul Jicmont. Solii săi au mers la Suceava și la Cracovia, apoi de la Cracovia la Suceava și de la Suceava la Cracovia fără să facă mare ispravă. Căpeteniile leșilor nu credeau în sinceritatea domnului. Se temeau ca acesta să nu lovească iarăși regatul și nu vroiau să primească nici

una din cererile lui Rareș fără încheierea unei păci trainice pe care s-o garanteze nu numai craiul Ianăș, dar și sultanul. Multe căpetenii erau împotriva păcii. Biruiseră la Obertyn, socoteau că este potrivit să răzbune toate relele care se abătuseră asupra regatului din pricina vecinului de acum, a tatălui său și a tuturor strămoșilor lui.

După isprava de la începutul lunii septembrie, numărul oștenilor din hotarul Moldovei a scăzut treptat, încît se părea că zbaterea soliilor avea să aducă pacea. Au fost slobozite la începutul lunii octombrie și steagurile care fuseseră lăsate de strajă sub ascultarea pârcălabilor Barnovschi și Vlad.

Înainte de a se înfățișa domnului, așa cum fusese hotărît la încheierea campaniei din Pocuția, Ion a mers pentru cîteva zile la Hudești. El era acum stăpînul averilor Hudiceștilor ; fiind cel mai mare dintre frați, devenea un soi de părinte al familiei, trebuia să poarte de grijă întregului neam. Un neam puțin numeros față de moșiile pe care le stăpînea. Surorile lui pan Cosma muriseră fără să lase urmași, așa că întreaga avere risipită de la hotarul de miazănoapte al țării și pînă în marginea ei de miazăzi, revenea feciorilor lui pan Cosma. Era bine, pentru că se înfruptau din ea puțini oameni, dar asta numai la prima vedere. Movileștii erau siliți să țină un mare număr de slugi și nu slugi oarecare, ci slugi de ispravă, bine înarmate, ca să facă față oricărei primejdii. Unele sate ar fi vrut să scape de stăpînirea boierească, trupuri de moșie erau rîvnite de megieși și dacă nu aveai oameni cu care să frîngi orice împotrivire, averea se fărămița. Trebuia să poarte grija uricelor prin care domnii de mai înainte întăriseră satele pe care le stăpîneau ei acum. Cîte judecăți n-avuseseră loc în fața domnului pentru satul Dumbrăveni, de pe Siret! Uricul arsese cînd venise Mahmet sultanul cu toată puterea lui asupra lui Ștefan voievod cel Bătrîn și satul căzuse în stăpînirea domnească, după care fusese dăruit unuia și altuia, pentru că nici Iațco Hudici și nici pan Cosma n-aveau cu ce să justifice dreptatea lor. Nici el nu va trebui să renunțe la acel sat. Se va strădui să afle la momentul potrivit chipul cum ar fi putut să intre iarăși în stăpînirea lui. Pînă acum nu se bucurase de mila domnească, era chemat la curte, dar poți să știi dinainte cum va fi drămuită această milă ? Nu prea avea încredere în domnul țării, pentru că pînă în clipa aceea nu-și

plecase ochii asupra lui și asupra neamului său. Purta grija mai degrabă a celor mai puțin avuți ca să se poată folosi mai ușor de ei, dar el, ca urmaș al unei mari și bogate famalii boierești, se îndoia de foloasele unei asemenea alegeri. Războiul pornit în vara aceea arăta pripeală și necunoaștere sau nerespectarea unui străvechi obicei: acela de a nu te bate pe pămînt străin. O incursiune de pradă se putea face, ba se puteau face și mai multe, pentru că ai noștri se mișcă repede ca și vecinii lor din răsărit, tătarii. Dar nu era în obiceiul țării ca să-ți duci oastea și să faci război cu un dușman care-și avea oastea bine întocmită, pe pămînt străin. Erau de aceeași părere și alți boieri și acest lucru se vădise atunci cînd încercaseră să deslușească înfrîngerea suferită. N-avea decît să-l lase pe hatmanul leșesc să stea o lună, două, trei, că venea toamna și oastea lui tot s-ar fi risipit și atunci n-aveau decît să pătrundă călăreții noștri și să facă tot ce le era voia.

Toamnă cu lumină și căldură blîndă revărsată peste pădurile care acopereau dealurile din preajma Bașeului. Începuse să rugineasca frunza, peștele nu mai despica oglinda de apă a heleșteelor, era vremea bună de vînat, acum cînd holdele fuseseră strînse și puse la adăpost. Un an bun în grîu și mei, iarbă fusese din belșug și părul vitelor lucea în soare. Trebuiau pornite turme spre Transilvania și de aici spre Viena, în împărăția neamțului. Războiul, oricît de dorit era de unii, pentru că aducea schimbări neprevăzute și prin moartea unora se nădăjduia izbăvirea altora, se dovedea în această împrejurare că nu este priincios negoțului. Drumul cel mai scurt spre Lipsca era prin Liov, iar acest drum era acum închis, spre paguba tuturor.

Frații săi, Văscan și Gavrilă, sînt acum oameni în toată firea: unul are 24 de ani, celălalt 23. Văscan este mai ascultător sau se înțeleg ei mai bine între ei. Gavrilă este mai greu de înțeles și de stăpînit, îți alunecă printre degete ca un țipar. Iscusit la minte, știe să-și ascundă starea sufletească cea adevărată și nu-ți dai seama dacă, atunci cînd îți zîmbește, o face din toată inima. Va trebui să i se găsească și lui o mireasă, dar cum să aduci vorba despre așa ceva cînd toată lumea așteaptă mai întîi însurătoarea lui, ca cel mai vîrstnic?

Cârstina îi dă aceeași liniște ca întotdeauna, și totuși, parcă este ceva nou în privirea și în purtarea ei, al cărui rost nu-l poate pricepe. Merge la Mlenăuți fără să-i mai pese de nimeni. Tot nu mai are ce ascunde. Se miră acum mai mult decît înainte, de ascuțimea minții acestei femei și de bogăția sufletului ei. Ce-nseamnă să știi însuți mai multe, se îngîmfă ei și se amuză. Și, totuși, ce se petrece în sufletul ei, ce se ascunde într-unul din ungherele acestuia? O privește cum se mișcă, i se pare că nu mai are sprinteneala de altă dată și simte cum îl năpădește o stranie senzație de duioșie. Cît de ciudată este soarta noastră! Făptura asta mică și neajutorată ar fi putut să nu se afle, în miez de noapte, într-o poiană năpădită de lumina lunii, și atunci, viața lui ar fi avut altă curgere? Cine poate să spună dacă ar fi fost cu totul altfel, pentru că, îi vine să zîmbească, este cu putință ca vrăjitoarea asta mică să-i fi înrîurit în mare măsură viața lui? A fost slobod să facă ce vrea, ea singură nepretizîndu-i niciodată să pună stăpînire deplină pe sufletul lui. S-a mulțumit cu puțin, n-a cerut nimic, sau tocmai în această slăbiciune a ei a stat puterea cu care l-a ținut pînă atunci alături de ea? Nu crede că este așa și, de altfel, ce importanță are acum ce-a fost sau cum ar fi trebuit să fie? Iat-o că se așază cuminte pe laviță ca să-l privească cum îmbucă ceva și soarbe un strop de vin. Strînge totul și stă apoi cuminte cu mîinile împreunate în poală. O întreabă totuși ce se petrece cu ea. I se pare că se îmbujorează și este puțin stînjenită, deci este ceva la mijloc. O îndeamnă, blind, să i se destăinuie. Trebuie să stăruiască pentru că mica vrăjitoare se codește să-i spună ceva. Încearcă să se ferească, făcîndu-l să creadă că nu-i nici o primejdie, dar el stăruie, pentru că simte că este într-adevăr ceva și, curios din fire, vrea să știe ce gînduri sau ce necazuri s-ar fi putut abate peste această femeie, încă tînără și frumoasă, deși se apropie, dacă nu i-o fi împlinit, de treizeci de ani. Pînă la urmă femeia nu se mai poate feri, ar însemna să-l supere și asta nu s-a întîmplat de cînd se știu împreună și chiar dacă a fost cîteodată ceva, nu din pricina ei. Nu știe cum să-i spună, mai degrabă n-ar fi dorit să-i spună nimic, pentru că se teme, nici ea nu știe precis de ce anume, dar parcă se petrece ceva pe care numai ea-l poate simți, care nu poate să aducă nimic bun. Nu știe de unde să înceapă, ce vorbe ar fi cele mai potrivite într-o asemenea împrejurare. Încurcată,

îi destănuie boierului și stăpînului ei că toate fierturile pe care le știe să le facă și pe care le-a luat n-au ajutat-o cu nimic.

— La ce să te ajute?

— Astă-vară, cînd ai trecut pe aici, atunci s-a întîmplat.

— Ce s-a întîmplat? o întreabă el enervat și mirat în același timp, înțelegînd că ceea ce s-a întîmplat e și din vina lui.

— Copilul, a răspuns femeia și a tăcut, privind într-o latură.

— Așa, se trezește boierul răcnind și zvîcnind în sus, de parc-ar fi gata să treacă prin tavan și să revină pe culmea acoperișului, iar femeia nu a înțeles dacă trebuie să se înspăimînte sau să i se ostoiască gîndurile și grijile care au hărțuit-o în ultima vreme.

Nici nu îndrăznește să-l privească. Îl simte că se apropie și o mînă grea îi cuprinde umărul. Degetele nemiloase și puternice o apasă, din încleștarea lor nu te poți desface și, de fapt, nici nu mai are puterea să se zbată. Ce bine ar fi fost ca el să fie departe acum, să nu fi venit cu întrebările lui, iscodind-o pînă ce, ca o femeie lipsită de putere, s-a pomenit vorbind tocmai despre ceea ce ar fi trebuit să fie o taină a ei. Mîinile puternice au cuprins-o de amîndoi umerii, cîngile se strîng dureros pe oasele rotunde și mici, forțînd-o să se ridice. Îi vine să plîngă de neputință, ca într-o clipită să crească în ea o putere de împotrivire pe care n-o bănuia și care-i îngăduie să-l privească, gata să-l înfrunte. Îi întîlnește privirea și nu-și dă seama ce se petrece în sufletul lui, pentru că fața lui nu spune nimic. Ar vrea să se desprindă, dar o putere cu mult mai mare decît a ei o împinge spre el și înțelege cînd îl aude grăindu-i potolit:

— Acesta-i primul vlăstar al Movileștilor?

Cârstina, uluită, nu pricepe dacă Ion glumește sau nu și cînd își ridică iarăși fața spre el, bărbatul i-o cuprinde-n palme și buzele lui ating buzele ei, ca și cum ar fi fost vorba de o binecuvîntare.

Acum zîmbește ea, gîndindu-se la prostiile care i-au trecut prin minte. Cum să poți tăinui faptul că ai să dai naștere unei alte vieți? Boierul nu este supărat, numai că se-ntrece cu gluma atunci cînd îi da numele lui, al neamului. Așa ceva este cu neputință. Pe lîngă toate cîte-i despart, n-au fost și

nici nu pot fi legiuit soț și soție, așa că fată sau băiat, va fi numai copilul ei. Dar bărbatul din fața ei se împotrivește. Nu este pentru prima dată cînd tatăl sau neamul își recunosc urmașul și nici nu-i împotriva firii să fie așa. Temerile ei n-au nici un rost, doar s-au întîmplat asemenea lucruri chiar și unor case ceva mai de soi ca a Movileștilor. Domnul care se află acum în scaun nu este feciorul lui Ștefan cel Mare și Bun și cine știa despre acest lucru pînă acum patru ani, cînd toți îl credeau feciorul Rareșoaiei din Hîrlău, și iată că nimeni nu s-a supărat, nici bortă-n cer nu s-a făcut, atunci cînd însuși mitropolitul țării și nepotul său, răposatul Ștefăniță voievod, aduceau la cunoștința țării că-i os domnesc și i se cuvine scaunul Moldovei. De ce să nu fie copilul ei os din osul Movileștilor? Că-i va sta lui în cale atunci cînd va vroi să-și afle o nevastă? Dar cine spune că el o să-și caute o nevastă? Și dacă va fi așa, de ce să-i stea în cale? Cine-l va lua, să-l ia așa cum este, cu toate cîte sînt ale lui, averi, haine, turme de vite dar și un copil. Iar ceilalți frați nu se pot supăra pentru că nu au nici un drept asupra vieții lui și chiar dacă i s-ar pune toată lumea împotrivă, nu-i poate cumpăra el, Movilă, un sat feciorului său, ca nimeni să nu-i mai poată spune nimic? Ce nu-i stă în putere bărbatului din fața ei, și-l lasă să-i vorbească despre ea și copilul ei și nici ea nu mai înțelege ce-o fi aflînd la ea acest boier care nu și-a făcut nici el un rost pînă acum și nici ei nu i-a îngăduit să-și vadă de necazurile sale. Nu-l poate învinui, căci i-a fost drag peste măsură și bucuriile pe care i le-a dăruit el cu greu le-ar fi găsit în altă parte. Legătura lor nu intră, totuși, în ordinea firească a lucrurilor și zadarnic încearcă să-i arate acest fapt, pentru că lui nu-i pasă de nimeni și de nimic, este omul care face numai ce-i place deși, la anii săi, ar fi trebuit să înțeleagă și el că, împotriva voinței noastre, sînt lucruri îngăduite și unele mai puțin îngăduite. Ea ar fi dorit ca să nu facă acest copil, temîndu-se de cîte necazuri s-ar fi putut ivi în viitor. Din bucuria lui Ion înțelege însă că va fi la adăpost de orice necaz, făgăduielile lui nu-i dau însă liniștea pe care rîvnește, deși ar fi dorit-o ca pe o izbăvire.

Măria sa se afla la curțile domnești din Hîrlău și Ion a călărit cu sîrg într-acolo, fără prea multă nădejde-n suflet. De fapt, nici nu știa ce i-ar fi putut cere domnului în cazul

în care acesta ar fi vrut să-și arate mila față de credința lui. O credință pe care atîtea îndoieli o puseseră în cumpănă, dar măria sa n-avea de unde să cunoască aceste îndoieli, o credință care s-a vădit atunci cînd a fost nevoie, fără nici un efort din partea lui, părîndu-i-se firesc să facă așa și nu altfel, deși, dacă era cinstit cu el însuși, nu se poate spune că nu l-a trecut și un fior nelămurit care i-a fost îmbold, atunci cînd l-a văzut în mare primejdie pe stăpînul țării. Era pace în sufletul său și această stare îl făcea să se simtă stăpîn pe el, pe soarta lui, îi da tihna necesară ca să se bucure de toate cîte firea ți le scoate în întîmpinare. O mică petrecere în tîrgul Sucevei cu alți boieri i-a dat prilejul să afle cîte se petrec în lume. Mergeau solii de pace dintr-o parte într-alta, iar ei trăgeau nădejdea că pînă la urmă toate se vor așeza în matca lor, deși unora le-ar fi plăcut zîzania, războiul și toate cîte-l însoțesc, de dragul războiului dar și dorința de a răzbuna înfrîngerea suferită în vară, o înfrîngere ale cărei cauze nu le înțelegeau. Ion îi asculta cu îngăduință. Cît îl privește pe el, dacă soarta lumii ar fi depins de voința lui, atunci ar fi fost pace, nu pentru că s-ar fi temut pentru viața lui, dar omorul de dragul omorului îi părea ceva lipsit de noimă. Un gînd pe care se sfia să-l mărturisească, deoarece n-ar fi fost înțeles și, în cel mai bun caz, ar fi trecut în ochii altora un om lipsit de curaj. Cei mai mulți dintre oamenii de seama lui visau o faimă care să le ducă numele cît mai departe cu putință, iar această faimă nu se putea cîștiga decît pe cîmpul de luptă, cu arma în mînă. Cîntecele pe care le ascultau îi proslăveau pe eroi, inimile lor tinere se înflăcărau și în acele clipe nu visau altceva decît războaie și felul în care ei se acopereau de glorie și de faimă în zăngănitul și în strălucirea armelor. Nu se temeau de moarte, în nădejdea că-i va ocoli pe ei, pe fiecare-n parte și de era să se întîmple una ca asta erau de părere că mai bine să te plîngă lumea pentru tinerețele tale, decît să fii privit cu îngăduință pentru neputința și slăbiciunea bătrînețelor. Le da dreptate, pentru a nu supăra pe nimeni. Știa că nu este un fricos, dimpotrivă, și mai știa că are darul de a vedea, în timpul luptei, cu mare limpezime ce trebuie făcut clipă cu clipă, hotărîrea venea spontan și alegerea făcută de el se dovedise de fiecare dată că este cea mai bună. Îi fusese lăudate vitejia și priceperea de care a dat dovadă în toate războaiele la care luase parte. Chiar dacă erau unii care-l pizmuiau pen-

tru îndemînarea și talentul lui de a duce oamenii la luptă faptele erau prea grăitoare ele însele. Glăvan, Mihul, Trotușan încercaseră să-i scadă meritele, dar Efrem Hurul era prea cinstit ca să nu-l laude pentru acțiunile pe care le inițiase și condusese în timpul luptei de la Obertyn, iar domnul văzuse el însuși, cu ochii săi și spre norocul său, că Ion Movilă este un mare viteaz și un războinic ce dă dovadă de înțelepciune. Lucruri pe care le afla din gura unuia și altuia, dar Ion nu punea mare preț nici pe laude, nici pe clevetiri.

Cugetase și el îndelung asupra celor petrecute în vară și gîndurile lui se întorceau deseori spre acele clipe. Participase la două lupte pe care partea lui le pierduse, deși ar fi putut să le și cîștige. Cel puțin în ultima luptă aveau o superioritate numerică ce ar fi trebuit să ne aducă izbînda și n-a fost să fie așa. Îl urmărea imaginea tînărului ieșit din rînduri ca să-i provoace pe leși la luptă dreaptă, cavalerească și curajului acestuia i se răspunsese cu foc, de la adăpost, dinapoia carelor. Așa ceva nu se mai văzuse pînă atunci, iar dacă socotea bine, orice încercare făcută de călărețiii noștri de a se apropia de tabăra leșască era primită cu foc. Se speriau caii, cădeau, răpuși de plumb, călărețiii. Tunurile nu lipsiseră din nici o luptă la care luase parte, și ele începeau să fie din ce în ce mai numeroase, iar căpeteniile oștilor erau nevoite acum să țină seama de bătaia lor, din ce în ce mai puternică, în stare să oprească un atac. Dar iată că noile pușți, cu mult mai mici, apăruseră și se-nmulțiseră, iar la Obertyn ele au fost partea tare a oastei lui Tarnowschi. Pe laturile taberei pe care erau așezați pușcașii și tunurile nu se putea pătrunde în iureșul cailor. Era nevoie de altceva, de răbdare, de tunuri care să bată pînă la destrămarea unei părți pe unde ar fi putut pătrunde călărimea. Călărimea leșască se schimbase și ea, mulți călărești erau îmbrăcați în fier care-i ferea de gloanțele pușții și pe care nu-i puteai întîmpina în față decît dacă ai fi fost încataramat ca și ei. Toate aceste constatări constituiau motive de îngrijorare, nu pentru clipa de față, ci pentru ce urma să vină. Domnul avea de ce să se zbată pentru tunuri, dar numai tunurile nu mai erau de ajuns. Ca să învingi era nevoie de acești pixidari, cum aflase că le spune purtătorilor de arme de foc, ca și de catafracți. Pentru asemenea scule era nevoie de bani mulți, puțini erau cei cărora le da mîna să-și procure asemenea arme, iar cei

mai mulți dintre ei deveniseră niște meseriași iscusiți în minuirea acestora și își vindeau priceperea cui plătea mai bine. Boierii noștri, cei mai avuți și-ar fi putut face rost de armuri mai potrivite cu nevoile de atunci, dar restul oastei, răzeșii sau gloata săracă, de unde sau pe ce să ia banii ? Erau galbeni în vistieria domnului care să-i îngăduie să tocmească mercenari peste hotare ?

Ion își da seama că din anul acela începea o lume nouă. Vremea cavalerilor, a vitejiei și a bărbăției, a înfruntării față în față cu cel cu care trebuia să lupți, s-a dus. De acum încolo locul vitejiei era luat de viclenie, de fier, de distanța la care bătea pușca.

Mulți dintre cei care luptaseră în vara aceea blestemau timpurile ticăloase pe care le-au apucat, erau indignați împotriva acestor arme diavolești care-i anulau luptătorului toate calitățile care constituiseră pînă atunci motive de faimă, de glorie. Unii considerau, constrînși de realitate, că și în asemenea situație destoinicia, curajul aveau încă posibilitatea să strălucească pe cîmpul de luptă. Cu puțin noroc, însă, altul decît cel nădăjduit de luptător pînă atunci.

La curtea de la Hîrlău, Ion s-a înfățișat domnului și acesta i-a cerut să-și aleagă o dregătorie, în al doilea rang, pe care ar fi dorit-o. Alegerea l-a pus în încurcătură. Să aleagă logofeția pentru care se pregătise, nu-i plăcea din pricina unora dintre oamenii care se aflau pe lîngă marele logofăt. Cu acesta din urmă nu avea nimic, nici în bine nici în rău, dar Malaievici și alții ca el nu-l puteau suferi. La visterie se afla Glăvan, despre care știa că nu-l privește cu ochi buni. I-ar fi plăcut să capete o slujbă de oștean, dar nici cu arbănașul de Mihu nu s-ar fi înțeles. A stat de vorbă cu marele vornic Efrem Huru și acesta s-a arătat gata să-l primească dacă asta era voia lui și a domnului. Știa să scrie, deci putea să judece și să întocmească acte, era un oștean priceput, așa că o dregătorie ca aceasta era numai potrivită. Deoarece în Țara de Sus erau multe pricini de judecat, iar paza hotarului dinspre țara leșească cerea întărirea acelei părți de țară, era potrivit să meargă acolo. Dorohoiul se afla nu departe de curțile boierești ale Movileștilor, iar acest tîrg urma să devină locul statornic al vornicului Țării de Sus. Cum nu fusese numit un asemenea dregător, Ion avea să-i țină locul. Nu se simțea însă în largul său într-o dregătorie la care nu se gîndise și nici n-o

dorise. De aceea i-a cerut lui Efrem Huru să-l îngăduie pe lîngă el pentru a deprinde o parte din meșteșugul pe care-l cerea dregătoria încredințată și cum măria sa a îngăduit cererea celor doi boieri, Ion s-a așternut pe lucru cu rîvnă, dornic fiind să învețe cît mai repede, măcar acele date esențiale care să-i îngăduie să se descurce în situațiile ceva mai delicate.

Iarna l-a prins lucrînd în preajma marelui vornic. Plecarea lui la Dorohoi nu era grăbită de nimeni, toată lumea nădăjduia că va fi, pentru mai multă vreme, pace și liniște la hotare. Se știa prin iscoade că cea mai mare parte a mercenarilor recrutați de Tarnowschi se împrăștiaseră în cele patru colțuri ale lumii în căutarea unor principi care să aibă nevoie de meșteșugul lor. Solii măriei sale merseseră la Țarigrad să se plîngă împotriva craiului Jicmont. Acolo se aflau și solii leșilor care cereau sultanului ca semeția domnului să fie pedepsită, dar nu obținuseră deocamdată nimic. Chiar dacă sultanul se arătase împotriva acțiunilor întreprinse de Rareș împotriva Lehiei, el nu dorea ca Moldova să ajungă în puterea craiului Jicmont, din care pricină marele vizir îi sfătuia și pe unii și pe alții să păstreze pacea la hotare. Craiul Ianăș nu mai ostenea cu stăruințele să-i împace pe cei doi adversari și se vorbea de încheierea, deocamdată, a unui armistițiu pe cîteva luni, în timpul căruia s-ar fi purtat discuțiile în vederea stabilirii unei păci trainice între cele două părți. Motive de îngrijorare nu erau așa că Ion avea răgazul să deprindă din tainele dregătoriei pe care urma să o îndeplinească.

Era o iarnă cu ger aspru și puțină zăpadă. Se putea străbate țara cu mare ușurință dintr-o parte într-alta ; peste ape, firea durase poduri de gheață, șleaurile nu mai erau înfundate de noroaie. O asemenea vreme ar fi fost prielnică numai unei incursiuni tătărăști, dar hanul se afla acum sub ascultarea sultanului care nu avea nici o pricină ca Moldova să fie prădată. Planurile sale pentru anul ce urma să vină nu erau cunoscute nimănui. Se știa doar că se fac pregătiri pentru strîngerea unei mari oști. Unde avea să se strîngă această oaste și încotro avea să pornească era o întrebare căreia nimeni nu-i afla răspuns, sultanul nedestăinuindu-i nici măcar marelui vizir gîndurile sale. Marii dregători ai Porții îndeplineau cu sîrg poruncile primite și se fereau să afle mai mult decît li se îngăduia să știe. O curiozitate mai ascuțită se putea plăti cu

capul iar asupra lor nici banul și nici alte daruri de preț n-aveau nici o putere, deoarece padișahul, în prea înalta-i înțelepciune, avusese grijă, prin taina care învăluia toate gîndurile sale, să-i ferească pe prea plecații și credincioșii dregători de a cădea în păcat.

În această vreme în care nu exista nici o teamă din nici o parte, după sărbătorile de iarnă, șleahticii din provinciile de margine ale regatului, vecine cu Moldova, s-au hotărît să se strîngă pentru a pătrunde și a prăda Țara de Sus. Nu aveau îngăduința nimănui și nici nu se gîndeau s-o ceară. Nu-i îngrijora cele petrecute la începutul toamnei anului trecut, cînd oastea leșască ce pătrunsese în Moldova a fost risipită cu mari pierderi pentru ai lor. Gîndeau că o asemenea acțiune era sortită eșecului de la început, deoarece oastea românească nu fusese slobozită în întregime, parte din ea se afla la hotar, la pîndă, pe cînd acum oamenii se aflau la casele lor, nimeni nu se gîndea la război, deci n-avea cine să-i întîmpine, succesul părîndu-li-se ca și asigurat. Era numai călărime. Planul lor era să pătrundă fără veste, să răzbească cît mai adînc și să prade tot ce întîlnesc în cale. Succesele din vara trecută îi amețise și după cîte înțelegeau ei, măria sa regele n-ar fi condamnat o asemenea acțiune, deoarece el însuși ar fi dorit continuarea ostilităților, din care pricină se opunea încheierii oricărei înțelegeri cu „Valahul". Jicmont fusese martor la dezastrul din Codrul Cosminului, știa cîte lupte se duseseră la hotarul Moldovei cu Ștefan cel Mare, cu fiul acestuia, pe care nu reușise să-l biruie. Victoria de la Obertyn era privită ca o mare faptă de arme, se organizaseră triumfuri lui Tarnowschi, i se închinaseră versuri de laudă, acest succes fusese trîmbițat pînă în cele mai depărtate colțuri ale Europei. Sosise poate momentul unei răfuieli hotărîtoare, era o speranță nutrită de mulți nobili din anturajul regelui. Ceea ce-l reținea pe Jicmont era poziția sultanului în cadrul acestui conflict. Dacă nu-l ocrotea pe domnul Valahiei, atunci războiul s-ar fi putut continua. În caz contrar, era recomandată prudența pentru a nu avea un nou focar de lupte, jafuri și nenorociri în hotarul de miazăzi și răsărit al regatului. Șleahticii cunoșteau șovăiala regelui, de aceea s-au hotărît să atace fără să mai ceară încuviințarea acestuia. În felul acesta, regele s-ar fi putut disculpa, la nevoie, că nu este vinovat de cele petrecute.

nobilii de la hotar încălcînd dispozițiile și acționînd împotriva voinței sale.

La sfîrșitul lunii ianuarie, într-o vreme în care oamenii își vedeau de treburile lor, a picat vestea că leșii trec hotarul. S-au aprins fumurile pe dealuri și oamenii, înmărmuriți, priveau cum călărețiii duc vestea spre cetatea de scaun și la dregătorii ținuturilor ca să se pregătească de luptă. O năvală a dușmanului în vreme de iarnă era privită ca o mare nenorocire. Vara, oamenii se puteau ascunde cu ușurință-n codru, dar pe gerul din zilele acelea cum să stai în codru, cînd nici acesta nu era de mare ajutor, nu numai pentru că nu era înfrunzit și se puteau zări la mare distanță îngrămădirile de oameni și de vite, dar și pentru că fumul de la focurile absolut necesare ar fi fost o călăuză pentru străin. În cotloanele mai ascunse au fost bulucite vitele, oamenii pîndind ceasul în care era potrivit să te ferești din calea năvălitorilor. Aceștia au năzuit spre apa Prutului, evitînd locurile întărite de om sau de natură, cu gîndul să ajungă spre Dorohoi și Botoșani. Curțile boierești și tîrgurile erau căutate în nădejdea prăzilor bogate, satele erau arse, iar cei întîlniți în cale uciși fără nici o milă și fără alegere. Nu se uitau că-i bărbat, femeie, bătrîn sau copil. În urma lor rămînea scrumul, moartea și jalea. Nici păginii nu s-ar fi purtat cu o asemenea cruzime cum o făceau acești închinători ai lui Cristos. Jefuiau și odoarele bisericilor, fără nici o rușine și fără frică.

Știrea pătrunderii leșilor în Moldova l-a prins pe domn la curțile din Hîrlău. Mînia lui Rareș n-a mai cunoscut margini. Chiar dacă nu o spunea, își da seama că sămînța acestui pojar fusese semeția lui. Trebuiau luate măsuri grabnice pentru a-l alunga pe dușman ; în apropierea Sucevei se strînseseră deja o parte din oaste, cînd domnul a pătruns în cetate cu curtea sa, iar călărețiii trimiși de domn îi îndrumau spre tabăra ce se înjgheba cu repeziciune pe oștenii care veneau din ținuturile primejduite. Văscan, Gavrilă, jupîneasa Teodosia și slugile Movileștilor din satele aflate în Țara de Sus l-au găsit pe Ion la Suceava. Efrem Huru, marele vornic, primise porunca domnească să conducă oastea împotriva leșilor. Marele vornic i-a cerut pîrcălabului de Hotin să fie pregătit cu cît mai mulți oameni pentru a se îndrepta spre locul pe care avea să i-l arate la timpul potrivit. Ion, ca dregător aflat sub ascultarea lui Huru-și ca oștean a cărui pricepere fusese dovedită

nu o dată, era numit căpitanul primelor cete care se strînseseră în apropiere de Suceava. Avea sub mînă cam 1500 de oameni, luptători de mare valoare, o parte mai bine înarmată formată din boierii din Țara de Sus, iar altă parte era alcătuită din cîmpulungeni. Cu acești oameni trebuia să se îndrepte cu mare grijă spre Botoșani, să-i întîmpine pe leși, dacă era cu putință să angajeze lupta cu cetele desfăcute de grosul oștii dușmane, să-i pipăie puterea și să lovească ori de cîte ori va socoti el de cuviință. Pe urmele lui vor fi trimise întăriri pe măsură ce se vor aduna oștenii. Era o vînătoare a oamenilor, în toiul iernii, cum de puține ori se întîmplase în istoria acestei țări. Cîteva pîlcuri de călăreți fuseseră trimise spre Siret. În cazul în care leșii apăreau pe acest drum, Ion era obligat să se miște cu mare prudență pentru a nu-i cădea dușmanul în spate. Greu de crezut una ca asta, deoarece, după socoteala lui, dacă năvălitorii au ajuns la Dorohoi, nu îndrăzneau să înainteze spre Suceava, iar din cele ce știa, ei au apucat drumul cel mai ușor și ferit care trecea prin Vălculești, sau dacă au pornit-o cu toții pe valea Jijiei, atunci ei nu se puteau desprinde de ea decît la jumătatea drumului dintre Dorohoi și Ungureni, sau undeva în împrejurimile acestui din urmă sat. Presupunerile lui Ion s-au adeverit. După ce a trecut Siretul, călăreții care mergeau cu vești spre Suceava îl anunțau că leșii au ajuns pe Sihna, mai sus de Botoșani. Nu știau ce s-a întîmplat pe pămînturile străbătute de călăreții leși, umblau însă zvonuri care făceau să ți se ridice părul măciucă în cap. Statorstele de Dorohoi o pornise cu ce oameni avea spre Suceava, ce gîndeau și ce făceau botoșănenii, greu de spus. Băjenarii umpluseră potecile și drumurile. Fugeau înspăimîntați, în ochii lor, oastea dușmanului apărea ca o hidră cu multe capete, care se răschirase cuprinzînd tot pămîntul. Cît era de mare ? Părerile înclinau spre cifre enorme, dar spusele lor se bizuiau pe zvonuri. Ion trebuia să acționeze împotriva unui adversar despre care nu știa mai nimic : nici ce forță are, nici unde se află exact. A trimis străji pe toate drumurile spre miazănoapte și răsărit. Oamenii din partea locului s-au grăbit să-i ajute. Prezența unei oști pămîntene le da curaj, bărbații începeau să se grupeze din satele din jur sub porunca lui Ion, pe potecile cunoscute de ei prin păduri și peste dealuri se putea înainta cu fereală. A doua zi de la plecarea din Suceava, Ion se afla în fața Botoșanilor. Cînd

oamenii săi urcau dealul dinspre miazănoapte de tîrg, o strajă venea să-i dea de veste că leșii nu erau departe. Nu puteau spune cîți oameni erau. Ion și-a luat o ceată și a pornit în întîmpinarea acestora. Veneau pe valea Sihnei și nu erau mulți. Le-a poruncit oamenilor să stea la adăpostul pădurii și să atace la semnul lui. Avusese vreme să le arate cum trebuie să lucreze. Dacă nu-i împrăștiau din prima izbitură, trebuiau să se retragă în mare grabă spre pădure, să descalece și să primească lupta pedestru dacă erau urmăriți, sau să se strîngă sub steagul său. Leșii nu s-au așteptat să întîmpine rezistență, au încercat să oprească atacul alor noștri, dar n-au izbutit. Erau prea puțini, fuseseră acoperiți de pretutindeni și cu rîndurile strînse au încercat să-și croiască drum spre miazănoapte. Oamenii lui Ion i-au hărțuit mereu, lovind și săgetînd din fugă, pînă cînd leșii n-au mai putut suferi să piară pe-ndelete, unul cîte unul, și au fugit spre larg. Puțini însă au putut să scape. Cădea seara și prinșii, duși lîngă focuri și îmboldiți cum se cuvine de ai noștri, au mărturisit în cele din urmă cîți sînt și unde se află ceilalți. Fugarii, aveau să le dea de veste că în fața lor se afla oaste bine tocmită, ceea ce însemna că vor începe să se tragă îndărăt. Mișcările lor erau însă stînjenite de armamentul care-l aveau și mai cu seamă de prăzile adunate. Ion repezea oamenii spre Suceava ca să i se trimită ajutoare, prin tîrgul Siretului pe Prut, în zona Cosminului, alții trebuiau să se strecoare dincolo de Prut și să-i zorească pe oameni să ajungă degrabă în apropiere de Hotin, pentru a supraveghea trecerea peste Prut. El însuși cu oștenii săi s-a îndreptat spre miazănoapte. Nu trebuia să-i turbure pe leși pînă nu avea suficiente forțe. Aceștia trebuiau să se retragă prin locuri pe care le prădaseră și abia acum Ion vedea cît rău făcuseră. Arseseră totul, iar morții zăceau înghețați pe drumuri, întregi sau resturi rămase, pentru că pe urmele năvălitorilor apăruseră haitele de lupi și cîrdurile de corbi. Acest dezastru era semnul unei oarbe înverșunări, năvălitorii dăduseră dovadă de o cruzime rar văzută. Dincolo de Dorohoi se afla înaintea leșilor. Vornicul Huru venea pe urmele lor; peste Prut, pîrcălabul Vlad avea și el mai multe cete de călăreți. Cu un pîlc de călăreți s-a repezit să vadă dacă a mai rămas ceva din satele lor și din curțile de la Hudești. Ruine și morți. Și-a împins oamenii mai întîi spre Mlenăuți. Nu se vedea nimeni. Parcă era pustiu. Satul fusese ars. S-a desprins

de oamenii săi și a căutat casa Cârstinei. Arsese și aici. Izbutise să scape? Îi zvîcneau tîmplele, încerca să caute sub grinzile arse, să găsească o urmă. Ar fi putut să scape fugind din calea leșilor. Dar a aflat la timp? Dintre ai lui nimeni nu se gîndea la ea, pentru că legătura lui cu această femeie nu era privită cu ochi buni nici de frați, nici de slugi, nici de săteni. Pe unii îi înțelegea, pe alții nu. Căuta cu îndîrjire peste tot, spre izvor, pe coasta dimpotrivă și pe măsură ce nu găsea nici un semn, creștea nădejdea că ea reușise să scape. A întors morții întîlniți în cale, nu era. A ajuns în țintirim și printre crucile de lemn cîteva mogîldețe negre, acoperite de un strat subțire de zăpadă — fusese numai o slabă fulguială în ultimele zile — zăceau fără suflare. Le-a luat pe rînd. După îmbrăcăminte și-a dat seama că o femeie zăcea cu fața în jos. S-a aplecat și s-a străduit s-o întoarcă cu fața în sus. Ghiața îi prinsese carnea de pămînt și cînd a reușit să-i vadă fața, a rămas îngrozit. S-a cutremurat toată ființa lui, ar fi vrut să scoată un strigăt mare de durere, dar era ca și paralizat. Era ea, cu ochii holbați de groaza morții. O șuviță de sînge i se prelinsese din gură spre bărbie, și nu era greu să se vadă că fusese străpunsă cu paloșul deasupra sînului stîng. Nu mai avea mult și trebuia să nască. Și acum încremenise și ea și copilul care încă nu văzuse lumina zilei. Oamenii săi l-au găsit cu privirile rătăcite. Încerca să curețe chipul și părul moartei de gheață. Nu auzea și nu înțelegea nimic, era ca și cum căpetenia lor nu se mai afla pe această lume. Nu-și da seama nici dacă este frig și nici ce lumină revarsă cerul în jurul lui.

Au încercat să-i vorbească și nu auzea ce i se spune. Pătru Manciul a cerut să se aducă uneltele de trebuință și în scurtă vreme a fost săpată o groapă și alcătuită o cruce de lemn. L-au ridicat de lîngă ea. I se supsese fața și privirile îi erau rătăcite. Pentru el se prăbușise cer și pămînt, nu-și mai avea rost nimic din cîte ne-nconjoară și de care ne bucurăm, sau luăm măcar cunoștință de ele. În fața ochilor și a minții lui fusese trasă parcă o pînză albă care-l împiedica să vadă sau să simtă ceva. Cînd pămîntul a început să acopere trupul femeii, din ochi au țîșnit două pîraie de lacrimi. Oamenii îl priveau nedumeriți și cei care nu-i cunoșteau povestea nu pricepeau ce are boierul cu această țărancă, ce sminteală a

putut să-l cuprindă așa, dintr-odată, cînd pe drumul lor întîlniseră și văzuseră atîția morți.

A încălecat greu, de parcă trupul îi era de plumb. L-au sprijinit slugile ca pe un moșneag și cu anevoie și-a putut desprinde privirea de cele două cioturi de lemn încrucișate. A călărit spre Hudești dar și aici erau toate arse și risipite. Căpetenia lor a privit și n-a spus nimic. Au rămas o vreme acolo, slugile străduindu-se să afle ceva de mîncare, iar boierul a stat în acest răstimp neclintit, parcă era o stană de piatră și nu un om. Cînd soarele cobora spre culmea dealului și dincolo de Bașeu, a tresărit ca și cum s-ar fi trezit dintr-un vis, i-a văzut pe oșteni și a cerut să vină Nicoară. I-a întrebat dacă-s pregătiți de drum, dacă pot merge. Acolo nu se putea sta.

Un călăreț care cunoștea locurile a fost repezit spre Cosmin să-i vestească pe oșteni ca să stea pregătiți de luptă. Înfruntarea cu năvălitorii putea să aibă loc în orice clipă. Cu ceilalți călăreți a coborît spre miazăzi, pe urmele leșilor. Începea vînătoarea cea mare. Nu era o acțiune cugetată și nici nu i s-ar fi îngăduit să procedeze așa, dacă mai marii lui ar fi fost de față. Dar lui Movilă nu-i mai păsa de nimeni. Singurul lucru care-l obseda era răzbunarea. Să stingă lumina vieții din trupul celui care-i ucisese femeia și copilul. Cum nu avea să afle niciodată care dintre năvălitori era ucigașul, atunci, singura socoteală era pieirea tuturor. Numai în felul acesta era sigur că acel tîlhar n-a scăpat de pedeapsă. Avea toate simțurile treze, era în el o încordare pe care n-o cunoscuse niciodată. Le-a cerut oamenilor să se miște cu grijă și să aibă încredere. Rostul lor era acela de a hărțui și de a ucide pe orice leah căzut în mînă. S-au strecurat ca niște umbre pe potecile pădurilor pînă dincolo de Dorohoi, cînd au dat de grosul oastei dușmane. I-au pîndit pînă în seară, s-au apropiat ca lupii, lunecînd pe zăpadă ca niște umbre, a urmat un scurt iureș care a aruncat spaima și neorînduiala între năvălitori. Au fost și cîțiva morți. Căpeteniile și-au adunat oamenii și i-au așezat în ordine de bătaie, dar pe români îi înghițise pămîntul. Vegheatul și nesiguranța îi storceau pe leși de vlagă, gerul aspru îi făcea pe unii să nu-și mai simtă trupul. Retragerea începea să devină chinuitoare. Fiind obligați să ia toate măsurile pentru a nu fi surprinși, vremea se scurgea fără nici un folos pentru ei. Aveau nevoie de nutreț și de lemne de foc, dar orice desprindere de grosul oștii în-

semna moarte. Neliniștea îi cuprinsese pe toți. Se știau urmăriți, își dădeau seama că orice mișcare a lor este pindită, dacă încercau să rămînă într-un sat, acesta era ars noaptea. Era de-ajuns să se aprindă o casă ca focul să le cuprindă și pe celelalte. Vedeau cetele de călăreți, uneori, cum se mișcau la margine de pădure ca să dispară, de parcă-i sorbea văzduhul. La loc strîmt se trezeau loviți din spate, sau în față și cînd rîndurile se formau pentru a primi lupta, așteptau în neclintire o vreme, pînă ce se dumireau că dușmanul s-a făcut nevăzut. Era un dușman viclean și necruțător, împotriva căruia armele și vitejia lor nu foloseau la nimic. Le lipsea hrana și nu și-o puteau procura. Ar fi fost nimerit să grăbească spre hotar, dar orice încercare de a rupe o anumită rînduială, era folosită de căpetenia românilor ca să-i lovească. Incursiunea lor, pe care cei mai mulți o văzuseră ca o petrecere, le apărea acum ca o încercare de care ar fi dorit să scape ca de un coșmar, dar omul care-i urmărea se dovedea iscusit și viclean.

Ion se bucura de fiecare pierdere pe care i-o putea provoca adversarului. Trăia pentru a pîndi, pentru a lovi și ucide. Oamenii lui îl ascultau, îi împlineau poruncile, dar se și temeau de un om care se transformase în fiară. Nu aveau somn, nici odihnă, nu-i păsa de mănîncă sau nu, grija lui era aceea de a nu-i lăsa să-i scape nici un prilej pentru a măcina pe șleahticii care-ar fi vrut să scape la larg. Cînd s-au apropiat de Prut, a trimis om să-i aducă de dincolo de apă, la Șipeniț, pe oștenii aflați la Cosmin. Călăreți erau trimiși să-l vestească pe pîrcălabul Vlad unde se află. Să grăbească și domnia sa să vină acolo, iar dacă leșii se aflau pe marginea Prutului, atunci să-i lase să-l treacă și să le ia urma, dacă aveau oameni îndestul. În seara zilei de 1 februarie, leșii se aflau pe dreapta Prutului, iar pîrcălabul Vlad le pîndea, cu o mie de călăreți, trecerea. Ion le-a cerut oamenilor să încalece și să pornească spre Tărăsăuți.

Satul se afla în fața taberei leșești. Focurile aprinse în tabără se vedeau de pe malul cestălalt al apei. La miezul nopții, oamenii lui Movilă zăreau luminile care cînd răsăreau, cînd păreau că le înghite întunericul ca să se ridice iarăși pentru o clipă. Ion le-a cerut oștenilor să descalece și să-și afle adăpost. Să nu se aprindă nici un foc și în zori să fie pe cai. Cînd s-a crăpat de ziuă, peste valea Prutului plutea o pîclă stră-

vezie. Ion a trecut prin fața cetelor. Avea privirea întunecată. A dat o singură poruncă :

— Oameni buni, nici unul din cei din fața voastră nu trebuie să scape cu viață. Numai atît vă cer ! — O asemenea poruncă nu se mai pomenise.

Cînd s-a luminat bine de ziuă, s-a auzit larmă peste apa înghețată și nu după multă vreme, călărimea leșască, bine tocmită, rînd după rînd, trecea pe gheață și aștepta să vină și rîndurile celelalte. Cînd toată oastea se afla pe malul cestălalt, a pornit să urce coasta care mărginea lunca Prutului. Cînd primii călăreți au ajuns sus, din direcția în care se afla țara lor a apărut călărimea românească. Șleahticii n-au mai avut vreme să se rînduiască așa cum se cuvine și lupta s-a dezlănțuit. Ion se afla în fruntea unui pîlc și cu paloșul ridicat le arăta celorlalte pîlcuri cum să atace : din față, de pe laturi. Parcă era un demon dezlănțuit. O singură vorbă a scos în timpul primului atac, atunci cînd, ferind lovitura unui leah, s-a ridicat, a strigat, „ucigașule... !“ și l-a împuns cu atîta sete încît celălalt n-a mai avut vreme nici să geamă. Cetele noastre s-au desprins după primul iureș, au pornit-o cu mare iuțime, de parcă ar fi vrut să fugă de pe cîmpul de luptă și s-au întors ca la un semn repezindu-se iarăși ca un uliu asupra prăzii. Cînd s-a istovit și acest al doilea iureș, leșii au căutat să profite de cele cîteva clipe de răgaz ca să se adune și să se tragă înapoi, spre sat, dar în clipa aceea, oamenii părcălabului Vlad năboiau pe ulițele Tărăsăuților. Prinși ca într-un clește, șleahticii au încercat să țină lupta o vreme, dar au fost pînă la urmă cotropiți de numărul și de înverșunarea românilor. Au încercat unii să ceară îndurare, strigîndu-și numele în speranța că o bună răsplată le va mîntui viața, dar n-a fost nici o iertare. Cei care au vrut să scape cu fuga au fost repede prinși și hăcuiți. Spre mijlocul zilei de două februarie 1532, din cei peste două mii de șleahtici cîți trecuseră hotarul Moldovei, nu mai rămase nici unul în viață. Ion arăta groaznic la înfățișare. Privirea-i era cruntă, armele pline de sînge. Cînd a ajuns și vornicul Huru la Tărăsăuți, în seara acelei zile, a aflat că totul s-a încheiat. A dorit să-l vadă pe Ion Movilă, iar cînd l-a avut în față și-a dat seama că s-a întîmplat ceva deosebit cu tînărul boier și l-a slobozit să-și vadă de ale sale. Le puneau toate pe pagubele suferite de Movileşti, ale căror sate din Țara de Sus fuseseră arse.

În noaptea aceea, cerul s-a acoperit de nori, iar a doua zi, cînd Ion și-a luat slugile și s-a îndreptat spre Hudești, era o ceață groasă și gerul slăbise simțitor. În mintea lui stărui un singur gînd: să părăsească aceste locuri așezate în calea primejdiei cît mai repede.

XIX

Curțile de la Hudești au fost refăcute datorită stăruințelor jupînesei Teodosia, care ținea să-și petreacă ultimele zile, acolo unde cunoscuse bucurii și dureri. În ochii săi, Hudeștii erau rostul unui neam și al vieții ei. Ion s-a supus, deși lui i-ar fi plăcut să stea undeva mai spre munte și pînă la alegerea unui asemenea loc, întreaga familie s-ar fi putut așeza la Suceava. Jupîneasa vroia însă liniște și spațiu, se simțea bine între dealurile și pădurile de deasupra Bașeului, iar de năvălitori nu-i păsa. Au venit, or să mai vină, dar pentru un asemenea fleac n-avea de ce să renunțe la lumea ei și nu înțelegea ce l-a apucat pe feciorul ei să se lepede cu atîta ușurință și fără vreo pricină deosebită, de vatra strămoșească a Hudiceștilor.

Nici Văscan nu dorea să se despartă de vechile curți. Cît îi privește pe mezin, acesta înclina să-i dea dreptate lui Ion. Era nerăbdător să ajungă sus, iar pentru asta era de părere că trebuie să te afli pe lîngă scaunul domnesc, să te vadă stăpînul cel mare, să te zbați, să dai din coate dovedind pricepere și vrednicie. Dacă-ți petreci viața între codri și în tovărășia dobitoacelor, te vor cunoaște copacii și-ți vor lua frica sălbăticiunile, dar nimeni n-o să le întrebe pe acestea cît ești de destoinic și de harnic. Darurile cu care te-ai născut, iscusința pe care ai căpătat-o nu se pot prețui decît de cei care au nevoie de ele și acolo unde se află prețuitori. E adevărat că se duce faima, dar ochii care nu se văd...

După lupta de la Tărăsăuți, unii au crezut că Ion Movilă și-a surpat singur trecerea căpătată pe lîngă domn cînd cu lupta de la Obertyn. Prea se arătase crunt și neîndurător și cum domnul dorea încheierea păcii, poate că ar fi fost bine

ca în afara celor căzuți în timpul luptei să fi căutat să-i prindă pe ceilalți, din două motive: unul, șleahticii cărora li se ierta vina de a fi încălcat hotarul ar fi putut mijloci împăcarea prin însăși îndurarea arătată de domn; al doilea, prinșii noștri puteau fi răscumpărați cu prizonierii leși. Deci, oricum ai fi socotit, era în folosul nostru să arătăm îndurare. Or, Movilă a fost ca o fiară, prinșii aduși în fața lui, pînă în ziua luptei de la Tărăsăuți, erau înjunghiați ca niște vite, fără nici o milă.

Cînd i s-a arătat măriei sale de către marele vornic Efrem Huru cum s-au petrecut lucrurile, Rareș a zvîcnit din jețul domnesc și pe fața lui s-a citit bucurie. Inima lui fusese însetată de ură, umilința suferită ar fi dorit-o răzbunată într-un fel; or, iată că prin vrednicia boierilor săi și mai cu seamă a acestui Movilă, li se plătea leșilor peste măsură.

— Le-am cerut pace, a strigat măria sa, în schimbul oamenilor și al tunurilor și n-au vrut să audă. S-au crezut atotputernici și că pot să ne stropșească sub copita calului. Acum iată-i că au pierdut aproape tot atîția oameni cît am pierdut eu la Obertyn. Numai că printre morții mei se numărau și oameni de jos, pe cînd acum Țara de Sus a fost înălbită numai de oasele unor șleahtici. Îngîmfarea craiului și a celor din jurul său, după izbînda din vara trecută, va fi spulberată de jalea care va cuprinde și va îndolia familiile nobililor din provinciile de margine, clopotele care bătuseră în semn de sărbătorire a unui mare triumf își vor preschimba sunetele în dangăt de jale, bucuria prea mare trîmbițată în toată lumea va fi umbrită de durerea provocată de pierderile suferite acum. Umilința este răsplata trufiei fără margini.

Greșise?

Se poate, dar pedeapsa care a căzut pe capul său a stat nu numai în puterea oamenilor, ci și în a Celui de Sus care, pesemne, își întorsese fața de la el lăsînd ca norocul să fie de partea cealaltă.

În loc de înțelegere, craiul arătase dispreț și înverșunare. În fond, ce dorea măria sa și sfetnicii din juru-i? Ca Moldova să fie îngenuncheată? În folosul cui? Nu era limpede pentru oricine că pieirea acestei țări va fi cu mare primejdie pentru vecinii săi creștini? Cînd va ajunge sultanul în hotarul

Lehiei și se va ivi prilejul să lovească într-acolo, se va împiedica de dorința craiului de a păstra prietenia cu Poarta?

Pînă acum măria sa dorise pacea în mod sincer și în nădejdea că pînă la urmă se va ajunge nu numai la o bună vecinătate, dar și la o întrajutorare care să fie în folosul tuturor. Acum însă, nu va mai fi așa. Să ceară craiul pacea și o va obține numai dacă el, domnul Valahiei, va fi mulțumit.

Cînd s-a înfățișat Ion în fața domnului, ochii stăpînului străluceau de bucurie și de mulțumire și pentru prima dată mila acestuia s-a revărsat asupra casei Movilești lor. I s-a dăruit satul Cobîle, pe care-l ținuse vornicul Goanță și pe care-l pierduse pentru hiclenie. Ion i-a arătat măriei sale că nu-i place Dorohoiul și măria sa a încuviințat să-și aleagă o altă dregătorie.

Domnul îl ridicase pe Glăvan, ginerele lui Săcuian ceașnicul, în marea dregătorie de vistier, dar din cîte află, credința acestuia față de scaun era șovăielnică. Aschia nu sare departe de trunchi, iar neamul cestora se vădise a fi mereu potrivnic unor rînduieli statornice în țara Moldovei. De aceea, Glăvan a fost îndepărtat și în locul său a fost ales Mateiaș, bărbat destoinic și învățat. Ion îl cunoștea pe Mateiaș și s-a bucurat de alegerea făcută de domn, și cînd i-a cerut lui Matiaș să-l primească alături de el, acesta s-a înfățișat domnului și măria sa a fost fericit că-și poate arăta încă o dată mulțumirea față de Movilă.

Faptul că Rareș aprobase felul în care se purtase Ion în timpul luptei cu leșii i-a surprins pe mulți. Ion însuși se schimba și își da seama că în ceea ce-l privește, au fost încheiate socotelile cu o parte din viața lui. Privind în urmă, avea sentimentul că-și irosise cei mai frumoși ani căutînd bucurii acolo unde nu le-a găsit sau unde n-ar fi trebuit să le caute. Nu-i părea rău de legăturile lui cu Cârstina, iar moartea acesteia a însemnat pentru el clipa în care în sufletul lui s-au făcut schimbări neprevăzute. Nu se putea plînge că ar fi avut noroc. Soarta fusese aspră sau numai nedreaptă, nu căuta să dezlege tainele vieții, ceea ce înțelegea, după o simplă socoteală, era că în două rînduri fusese lovit peste măsură. Bucuria lui de a trăi se transformase în amărăciune. Nimic nu se rînduise pe măsura firii sale, marile bucurii pe care le visase și care se puteau împlini cu ușurință îl ocoliseră,

deşi avea tot ce i-ar fi trebuit unui om să fie fericit şi să-i facă şi pe alţii fericiţi. Înflăcărarea şi încrederea în oameni îi scăzuse simţitor. Prea aveau grija unul altuia ca să-şi mai vadă de propriile lor necazuri, nu era numai o constatare, deoarece îşi dovedise în ultimul timp că poate să trăiască fără a mai fi nevoie să le arate altora cîte calităţi are el şi cîtă înţelepciune a dobîndit. Era reţinut acum în relaţiile cu ceilalţi ; unii, care-l cunoscuseră mai înainte ca om de petreceri, bun de glume şi ghiduşii, credeau că s-a ţicnit după cele petrecute în timpul luptelor din iarnă, săltau din umeri şi-l lăsau în pace. Îşi impusese să fie cumpătat în vorbe şi fapte, se purta ca un om cu mult mai în vîrstă decît anii pe care-i avea, spre mulţumirea unora dintre prietenii tatălui său, acum mari vatagi sau staroşti ai unor ţinuturi. Dregătoria dobîndită cerea multă chibzuială şi pricepere şi căuta să-l mulţumească pe Mateiaş, marele vistier şi pe vodă, în preajma şi sub privirea căruia se afla acum mai toată vremea.

Spre sfîrşitul iernii, domnul şi curtea sa coborau în Ţara de Jos. Veneau veşti de la Ţarigrad că favoritul marelui vizir şi al sultanului, Aloisio Gritti, fiul natural al dogelui Veneţiei Andrea Gritti, era trimis la nord de Dunăre pentru a rezolva treburile de cea mai mare însemnătate privind soarta mai multor ţări. Un papistaş în slujba păgînului ! Dracu să mai înţeleagă ce se petrece pe lumea asta ! Papa de la Rain vorbeşte de lupta sfîntă pentru cruce, de unitatea lumii creştine faţă de primejdia comună şi fiul căpeteniei statului care a suferit şi avea să sufere vreme îndelungată din pricina puterii otomane, devenea sluga credincioasă a sultanului, îşi punea toată iscusinţa la încercare pentru a-l sluji cît mai bine.

Oastea strînsă de sultan avea să se îndrepte spre Europa. Locul de strîngere al acesteia era Adrianopolul. Acest Aloisio venea în numele sultanului pentru a-i asigura colaborarea domnilor ţărilor româneşti şi din cîte aflaseră iscoadele noastre, să-l împace pe măria sa Petru Voievod cu leşii. Avînd asigurat sprijinul ţărilor româneşti şi liniştea Poloniei, Suliman sultanul avea posibilitatea să acţioneze spre inima Europei, fără ca cineva să-i stînjenească mişcările. Numai că măria sa nu dorea împăcarea cu regele Jicmont. Cel puţin deocamdată. Mai întîi să pornească urdia otomană şi să se vadă limpede împotriva cui se ridică sultanul. După aceea, să se vadă urmările acestei campanii. Ca să se ajungă aici, tre-

buia ca acest papistaș să fie împiedicat, să nu-și poată împlini planurile. De aceea, cîteva mii de călăreți trebuia să se strîngă în mare grabă și în cea mai mare taină, ca să-l întîmpine la hotar și să-i facă de petrecanie. Printre cei care s-au străduit să execute poruncile domnești a fost și Ion Movilă. Iscoadele au urmărit drumul pe care l-a făcut Aloisio Gritti de la Adrianopole la Dunăre și de aici la Tîrgoviște, unde i-a ieșit în întîmpinare domnul, cu boierii și mitropolitul țării. Era îmbrăcat venețianul numai în haine cu fir, damascuri și purta șalvari din catifea neagră înfloretă cu aur. Călărea un cal de mare preț iar pintenii și frîiele erau bătute în aur și argint. Sultanul îl numise guvernator al Ungariei, ceea ce însemna că era al doilea om după craiul Ianăș.

După ce a stat cîteva zile la Tîrgoviște, a pornit-o spre hotarul Valahiei Superioare, cum îi spunea el Moldovei, dar după două-trei zile de mers, straja l-a vestit că trecerea hotarului dintre cele două țări românești va fi cu mare primejdie, deoarece sînt așteptați cu arma în mînă de cincisprezece mii de oameni. Frica sporise numărul oștenilor care pîndeau sosirea înaltului oaspe și acesta, prudent, a făcut cale întoarsă.

Cine i-a vestit pe turcii papistașului despre cele ce se urzeau la curtea lui Rareș, nu s-a aflat. Guvernatorul era însă mînios peste măsură, cînd a sosit la Tîrgoviște. Una din misiunile diplomatice care-i fusese încredințată de sultan, și anume împăcarea lui Rareș cu Sigismund, regele Poloniei, eșuase din pricina celui dintîi.

La puțină vreme după intrarea lui în Tîrgoviște, soseau solii domnului Moldovei cu daruri de mare preț, pe care le înmînau guvernatorului cu multe cuvinte de laudă însoțite și de părerea de rău a domnului lor că nu l-a cinstit cu prezența propriei sale persoane. Dacă pe domnia sa l-au împiedicat treburi mult mai importante ca să vină la curtea lui Rareș, acesta-i făgăduia, pentru stima și considerația ce i-o purta, să-i vină în ajutor cu toate puterile sale, de va fi nevoie. Guvernatorul și-a înghițit supărarea, a zîmbit puțin cam strîmb, și-a exprimat regretul de a nu-l fi văzut pe domnul Moldovei și i-a trimis porunca padișahului să stea pregătit cu oastea sa și la momentul potrivit să se deplaseze acolo unde i se va porunci. Îi făgăduia, în gînd, o răsplată pe măsură.

Domnului i-a părut rău că i-a scăpat o pradă atît de strălucită, şi-a slobozit oamenii, dar a trimis porunci staroştilor de ţinut şi pârcălabilor să fie pregătiţi şi mai cu seamă să fie bine vegheat hotarul dinspre răsărit. Tătarii ar fi putut face multe răutăţi ţării, în mişcarea lor pentru a veni în ajutorul oastei otomane.

Din luna mai se ştia că sultanul va porni spre Ungaria şi în lunile care au urmat, întreaga urdie sub comanda lui Soliman s-a mişcat pe-ndelete pînă sub zidurile Vienei. Măria sa, Petru Voievod nu s-a clintit din ţară, deşi i-au venit porunci să trimită cît mai mulţi oşteni călare pentru a se uni, în cîmpia de lîngă Buda, cu urdia otomană. I-a trimis sultanului soli, plîngîndu-se că nu-i poate face pe voie, deoarece se teme de craiul Jicmont, care unelteşte împotrivă-i şi, o dovadă a sentimentelor pe care craiul le nutreşte faţă de padişah, o constituie numărul mare de şleahtici care luptă sub flamura craiului Ferdinand, pentru apărarea Vienei. Faptă care s-a adeverit cu mare uşurinţă provocînd mînia sultanului. Măria sa dorea cu orice chip să-i asmută pe turci împotriva leşilor, să strice relaţiile bune dintre cele două ţări pentru a produce cît mai mult rău craiului de la miazănoapte, care nu vroia să înţeleagă cîtuşi de puţin că răul tuturor vine din sudul Dunării.

Ion urmărea cu încordare felul în care se desfăşurau evenimentele, străduinţele întreprinse de domn pentru a pune Moldova la adăpost, şi înţelegea, din cele ce le discuta cu Mateiaş, nelipsit din sfaturile de taină ale lui Rareş, că soarta lor va depinde de modul în care se va încheia această luptă diplomatică ce se va duce pe malurile Bosforului, unde se-ntorcea, în toamnă, sultanul, fără să fi făcut nici o ispravă sub zidurile Vienei.

Şleahticii şi mai marii regatului erau împărţiţi în două : unii ar fi dorit o împăcare cu Rareş, şi-l sfătuiau pe rege să ducă tratative în acest sens, iar alţii, şi printre ei vicecancelarul Petru Tomiţchi, credeau că trebuie trimisă o solie la sultan ca să încheie pace pe cît mai mulţi ani şi, în acelaşi timp, să-l acuze pe domnul Valahiei că împrăştie zvonuri false în legătură cu maiestatea sa, fapt pentru care ar merita să fie pedepsit. Craiul a împărtăşit sfatul vicecancelarului său şi, la începutul lunii octombrie, era trimis ca sol la Poartă, Petre Opalinschi, castelanul de Lodz şi magistru al curţii fiului regelui. Pentru mai multă siguranţă, drumul solului trebuia să

treacă prin Buda, unde avea să-l informeze pe craiul Ianăș despre cele plănuite, dar și pentru a se feri de cursele pe care Rareș le-ar fi întins dacă ar fi străbătut Transilvania. Opalinschi trebuia să-l caute pe Gritti și să obțină sprijinul acestuia împotriva voievodului. Prezentîndu-se sultanului, solul leah a mărturisit dorința craiului său de a păstra bunele relații cu padișahul în timpul domniei sale, a fiului său și, dacă era cu putință, atît cît vor dăinui cele două puteri pe fața pămîntului. Motivul de discordie îl constituie domnul Valahiei. Dacă era înlăturat acesta, atunci pacea n-ar mai fi fost turburată pe vecie. Cît îi privește pe leșii aflați în tabăra lui Ferdinand, Valahul le-a exagerat numărul. Craiului îi pare rău că s-a întîmplat ca supuși de-ai săi să meargă împotriva sultanului, dar acest lucru s-a făcut fără știrea lui. Lui Gritti i se arăta că în Polonia șleahticii se bucură de toată libertatea și regelui îi este greu să-i țină în frîu. Oricum, numărul mic al răzvrătiților nu trebuie luat în seamă, deoarece întregul regat a respectat înțelegerile avute cu sultanul.

Darurile lui Opalinschi dar și purtarea Valahului l-au făcut pe Gritti să lucreze pe lîngă sultan în favoarea leșilor. Solii domnului n-au izbutit să stînjenească, prin plîngerile lor, încheierea unei păci perpetue între Polonia și Poartă. Sultanul a înclinat spre această soluție deoarece plănuia o mare campanie împotriva șahului Persiei, care încălcase hotarul împărăției încă din vara anului care trecuse. De aceea, nu i-a fost greu lui Gritti să demonstreze vina domnului român pentru toate tulburările începute în anul 1530, continuate în anii următori, ca și atitudinea semeață a acestuia atunci cînd a încălcat toate poruncile padișahului privind păstrarea păcii cu leșii, dar și încălcarea poruncilor pe care le primise de a se prezenta cu oastea lui în tabăra sultanului. Prin neastîmpărul și neodihna lui, Karabogdanul era un răzvrătit care merita să fie pedepsit, nu să se bucure de îngăduința și bunăvoința stăpînului lumii.

La începutul anului 1533 se încheia pacea perpetuă între Înalta Poartă și regatul polon. Toată zbaterea domnului de a destrăma alianța polono-otomană se dovedise zadarnică. Îi mai rămînea lui Rareș un licăr de speranță : să-l prindă pe solul leah, să-i dea pergamentele cu turaua sultanului și să amîne cît se putea tratativele dintre cei doi vecini ai săi.

Trimitea oameni să-i întindă curse solului leah încă de la trecerea munților din sudul Dunării ; în taină, îi cerea noului domn al celeilalte țări românești să i-l dea prins în schimbul unor mari daruri și al sprijinului său (din păcate, ginerele său, Vlad, fostul domn, se înecase în Argeș, ca un netrebnic, în timpul unei vînători, iar locul lui era luat de un alt Vlad, numit și Vintilă).

Opalinschi, protejat de o gardă turcească numeroasă, a fost petrecut pînă la Dunăre, iar Vlad-Vintilă l-a primit în al doilea ceas al nopții și i-a arătat scrisorile lui Rareș. Vroia să se pună bine cu craiul Lehiei pentru a-l sprijini pe lîngă sultan ca să-l întărească în domnie. Îi era mai drag scaunul decît interesele creștinătății și proiectele îndrăznețe ale domnului de peste Milcov îl făceau să-l cuprindă un soi de ameteală. De aceea, s-a îndreptat către cei care-l puteau ajuta pe lîngă Poartă, ferindu-se de orice act care i-ar fi supărat pe cei mari din Țarigrad.

La Brașov, orășenii l-au avertizat pe Opalinschi că Rareș le-a poruncit secuilor să-l prindă. Să meargă deci cu mare fereală. Călăreți de-ai domnului, din cetățile aflate în Transilvania, îi pîndeau de asemenea drumul. A ajuns cu greu la Mediaș, dar aici a trebuit să stea închis între zidurile cetății, deoarece românii îl pîndeau. Nu s-a mișcat pînă nu i-a venit în ajutor Emeric Balassa, omul lui Gritti, cu 500 de călăreți ; s-au mai adăugat și două sute de orășeni înarmați și așa, păzit de aceștia dar și de alți oșteni veniți de la Cluj, a reușit să ajungă în acest oraș și de aici la Gilău, unde-l lua în primire episcopul Transilvaniei.

Cu bani mulți, unul din viziri le arăta solilor lui Rareș că sultanul și-a întors fața de la domnul lor, ceea ce însemna că la prima ocazie padișahul va face tot ce-i stă în putință, ca să-l înlocuiască pe Rareș. Gritti se străduise să-l aducă pe sultan la această hotărîre.

Dar, deocamdată, sultanul plecase spre Persia. Poate că norocul lui cel prost să-i aducă o mare înfrîngere sau o boleșniță, ceva care să-l facă să ajungă în lumea celor drepți cît mai repede cu putință. Peste un an începea războiul dintre Lehia și moscovit. Deși duceau tratative pentru a se ajunge la o împăcare, domnul nu vroia pacea decît în schimbul Pocuției. De ce se încăpățîna măria sa în această hotărîre, era un lucru pe care Ion nu reușea să-l înțeleagă. Țara își văzuse de nevo-

ile ei pînă atunci și fără cele cîteva sate de ruteni ; se putea descurca și de acum încolo fără ele, dar Rareș prefera să transforme acest pămînt în pustiu decît să renunțe la el.

Ce-i cășunase domnului această vrăjmășie pe care n-o putea stinge nimic ?

Împotriva leșilor nu se putea merge, chiar dacă erau încurcați în războiul cu moscoviții, deoarece o nouă primejdie se anunța în sudul Dunării : papistașul de Gritti. Acesta se pregătea să treacă iarăși prin țările noastre. Umblau zvonuri că ar dori să-i ia locul craiului Ianăș, iar pe cei doi feciori ai săi să-i facă domni în Valahia Superioară și în Valahia Inferioară, adică în Moldova și Muntenia. Mai mult, în Lehia, Gritti l-ar fi vrut crai pe Laschi, mare șleahtic, care se amestecase în toate apele politicești ale vremii.

Pentru a afla cît adevăr cuprind aceste zvonuri, Rareș l-a trimis pe fratele său vitreg, Toader Bubuiog, în cealaltă țară românească. Oamenii săi de încredere, și printre aceștia se afla și Mateiaș vistierul, erau trimiși peste munte ca să arate craiului Ianăș, lui Ștefan Maelat și sașilor din marile cetăți de unde vine primejdia pentru toți.

Brașovenii nu i-au deschis porțile iscusitului venețian, iar uciderea episcopului Czibak, în urma uneltirilor și a poruncilor lui Gritti, i-a făcut și pe cei mai șovăitori să se ridice împotriva omului care urmărea să-i supună pe toți, Porții. Maelat și Bubuiog i-au luat urma spre Mediaș, iar Efrem Hurul le venea degrabă și sprijin cu alte 12 000 de călăreți.

Gritti a înțeles prea tîrziu că îndrăzneala lui depășise anumite limite. Crezuse că autoritatea sultanului era suficientă pentru a îngenunchea cu ușurință mai mulți domni și principi, dar se înșelase amarnic. S-a închis în cetatea Mediașului în așteptarea ajutoarelor pe care le-a cerut pașalelor de la Dunăre, fără să știe că oamenii trimiși pentru o asemenea treabă n-aveau să vadă apele marelui fluviu. Cînd oștile lui Maelat și Bubuiog au început să bată zidurile Mediașului, orășenii, de teamă să nu le fie arsă și prădată cetatea, l-au silit pe venețian să iasă și acesta și-a încredințat viața oamenilor lui Rareș, care n-au vrut să-l primească, trimițîndu-l lui Maelat. Acesta l-a dat pe mîna lui Chendi Frențiu care i-a retezat capul, faptă care i-a adus dregătoria de vicevoievod al Transilvaniei. Cei doi copii ai lui Gritti au fost duși de Huru în Moldova, iar de acolo Rareș i-a trimis în

Transilvania. Au pierit pe drum, în secuime. Unii vorbeau că uciderea lor s-a făcut la porunca domnului, alții că la aceea a voievodului Transilvaniei. Oricine a fost, rar s-a văzut o cădere atît de năpraznică așa cum s-a întîmplat cu casa lui Gritti. S-a întors în țărînă în numai cîteva zile unul dintre cei mai puternici oameni ai vremii.

Craiul Ianăș a trimis solie către marele vizir care se afla la Țarigrad arătînd că vinovat de toate este „Românul", iar Rareș deplîngea, prin oamenii săi, pieirea unui asemenea om, cum fusese guvernatorul, din pricina unor răi care se oploșiseră la curtea craiului.

Teama tuturor era însă mare. Uciderea lui Gritti era semn de răzvrătire împotriva autorității Porții. De aceea, au ajuns la încheierea că numai o strînsă alianță îi poate salva. Craiul Ferdinand, mulțumindu-se deocamdată numai cu Ungaria de Sus, a intrat și el în această alianță. Inima acestei alianțe erau cei trei voievozi români, iar Rareș depusese cele mai mari străduințe pentru realizarea ei.

Ion Movilă urmărea cu pasiune aceste schimbări, începuse să-l prindă acest joc al mișcărilor politice. Înțelegea acum că cea mai grea și mai plină de răspundere activitate pe care o poate desfășura un om este activitatea politică. Ea cere o încordare a tuturor darurilor pe care le avea un principe, fie că le căpătase de la natură, fie că le agonisise prin învățătură. Un principe trebuie să cunoască bine legile și obiceiurile unei țări, iar acestea sînt așa de multe încît cu greu pot fi cuprinse de mintea unui singur om. El trebuie să-și cunoască supușii ca să-i poată utiliza în folosul său și al țării, iar oamenii sînt atît de diferiți ca fire și înțelepciune! I se cere să întrevadă cum se vor desfășura evenimentele, or această putere de pătrundere este întîmpinată de greutăți aproape de netrecut. Faptele sînt atît de multe și de încîlcite și, pe deasupra, cursul lor poate fi schimbat de întîmplări neprevăzute, încît numai o minte deosebită și un simț pe care puțini îl au, îl pot călăuzi în acest hățiș.

Îi era limpede că meseria de domn era de departe cea mai grea, iar dacă cineva a izbutit s-o facă așa cum se cuvine, numele lui a cîștigat o faimă nepieritoare, așa cum s-a întîmplat cu Ștefan cel Mare. Stînd mai mult în prejma domnului și bucurindu-se de încrederea acestuia, Ion înțelegea cît de complicate erau îndatoririle unui principe și își da seama că

îl judecase greșit pînă atunci, numai în lumina cîtorva fapte pe care le cunoștea el. Ca oricare alt om, domnul era supus greșelilor, iar ca stăpîn avea infinit mai multe șanse de a greși în felul în care-i judeca pe unii oameni, sau în alegerea politică făcută la un moment dat. Chiar înfrîngerea de la Obertyn n-o mai punea numai pe seama domnului, așa cum o făcuse îndată după luptă.

O ploaie repede, în ajun, desfundase drumurile și potecile, Dornele se umflaseră și surpaseră totul în cale, încît ceata mare de călăreți care năzuiau dincolo de munte, peste Bîrgău, spre Năsăud, trebuia să meargă cu mare băgare de seamă și numai unul în spatele celuilalt. Ar fi fost mai nimerit, pentru că drumul era mai bun, s-o apuce spre Bistrița, dar de un an de zile intrase dihonia între transilvăneni și bistrițeni ; iarăși nu mai vroiau să asculte de măria sa, Petru Rareș. Craiul Ianăș dovedise de data aceasta, fără să mai ascundă nimic, că nu-i place amestecul domnului de peste munți în Transilvania. Prea era mare puterea acestuia și cu primejdie. Locuitorii din țara Lăpușului se alipiseră, fără să ceară îngăduința nimănui, de cetatea Ciceului unde se afla părcălabul lui Rareș, pentru că erau de aceeași lege și vorbeau aceeași limbă ca și noul lor stăpîn. Tot colțul de miazănoapte și răsărit al țării se afla acum în puterea domnului Moldovei. Dacă maramureșenii ar fi fost cuprinși de aceeași nebunie, însemna că jumătate din țară ar fi intrat sub stăpînirea lui Rareș.

De aceea, craiul Ianăș l-a numit pe Ștefan Maelat voievod, știindu-l vrednic și ambițios. Ca să ajungă cît mai sus, acest valah se lepădase de legea lui și se făcuse papistaș. Craiul nu numai că i-a îngăduit, dar i-a cerut ca stăpînirea lui să se întindă asupra țării întregi. Ceea ce însemna că avea mînă liberă ca să-i lichideze pe ferdinandiști, care încă erau puternici la Sibiu și abia așteptau clipa potrivită pentru a se întări la Brașov, Sighișoara, Mediaș și alte locuri, dar și asupra secuilor care ascultau de Rareș. Cît privește cetățile acestuia din Transilvania, se puteau găsi, cu timpul, căi pentru a ajunge și în stăpînirea lor.

În loc să-i fie recunoscător, deoarece domnul român îl făcuse pe Ianăș crai în Transilvania, aceasta se ridica împotriva fostului său aliat. Dar Rareș nu înțelegea să piardă orice stăpînire și influență în această țară.

Marele vistier Mateiaș, cel care conducea ceata de călăreți ce se îndrepta spre Năsăud, îi explica lui Ion Movilă, care-l însoțea, că, pentru domn, Transilvania reprezenta cheia oricărui succes în lupta împotriva puterii otomane. Cele două Valahii din afara Carpaților aveau oșteni buni și numeroși, dar nu se găseau nicăieri ca în Transilvania locuri tari pentru a te apăra.

— Pentru asta, era de părere Movilă, ar trebui ca toate cele trei țări să-și dea mîna și să-și unească puterile.

— O treabă care întîmpină multe greutăți...

— Fiind trei domnii deosebite...

— Nu-i vorba numai de domnii, ci de alte greutăți și mai mari. Măria sa știe că sultanului îi e teamă de puterea celor trei țări, dacă ar fi unite, și de aceea s-ar ridica împotriva oricui ar încerca să devină singur stăpînitor al lor. Acest lucru nu-i convine nici craiului Ferdinand.

— Din cîte înțeleg, craiul de la Viena caută prietenia domnului nostru.

— O caută, pentru că ar vrea să devină stăpîn și el în Transilvania, dar cu ajutorul măriei sale.

— Atunci cum o să putem noi împăca dorința domnului cu năzuința craiului ?

— Mai întîi că noi nu trebuie să-i arătăm solului acestuia care sînt adevăratele gînduri ale măriei sale. Sultanul, din cîte se știe, i-a biruit pe perși și se-ntoarce la Țarigrad. Ochii și poftele lui s-au și îndreptat iarăși spre Europa. Ceaușul care a venit la curtea domnului nostru, i-a cerut măriei sale să pornească cu 6 000 de călăreți, prin Maramureș, pentru a pune stăpînire, cu ajutorul a 3 000 de transilvăneni și 4 000 de munteni, pe ținuturile care se întind din Dunăre și pînă în munții care despart Lehia de împărăția neamțului. Pentru o ispravă ca asta, sultanul i-a făgăduit domnului că va stărui pe lîngă craiul Jigmont ca să-i dea Pocuția și, pe deasupra, vor fi uitate toate cîte s-au petrecut în legătură cu Gritti.

— Făgăduieli cum nu se mai poate de ademenitoare !

— E adevărat, numai că măria sa nu se încrede în ele.

— Are temeiuri pentru asta ?

— Are. Și de nu le-ar avea, este doamna care să i le înfățișeze. Să nu uiți că această femeie are o minte deosebită, o mare ambiție, că se trage din neam de despoți, neam care s-a prăpădit în lupta cu Semiluna. Se pricepe să facă copii,

ca orice muiere, dar mai mult știe ce se petrece pe lume, cunoaște bine faptele care s-au întîmplat nu cu multă vreme în urmă și caută să le găsească un rost în felul în care ele s-au desfășurat. De la ea, și din hrisoavele pe care le are, domnul a desprins bine istoria grecilor și cum împărăția împăratului Constantin s-a prăbușit fiind cotropită de puterea otomană.

— Ce legătură are căderea împărăției grecești cu cele făgăduite de sultan, domnului ?

— Pentru cine privește lucrurile numai pe deasupra, nu are. Dar doamna Elena-Ecaterina, povestind cum au căzut toate crăiile din sudul Dunării sub stăpînirea otomană, arată că făgăduiala de astăzi făcută de sultan nu trebuie ținută mîine, oricum nu trebuie ținută de urmașul său, dacă nu este spre folosul împărăției lor. Un lucru este limpede din cele spuse de doamna noastră : Turcul a jurat și are legămînt cu Allah ca să întindă credința acestuia pe toată fața pămîntului. În ochii lui, această credință este cea mai bună, cea mai dreaptă și cea mai folositoare omului, de aceea ea trebuie răspîndită prin orice mijloace.

— Chiar dacă cei de altă lege se împotrivesc ?

— Cu atît mai mult. Omul, ființă slabă și șovăitoare nu-și dă seama, spun ei, care este calea cea dreaptă spre izbăvire. Este uneori, nevoie să-l faci să înțeleagă...

— Adică să-i bagi în suflet și în minte, cu parul sau cu ascuțișul săbiei ceea ce unora li se pare că este bine...

— Cam așa...

— Și cine chezășuiește că ceea ce ei văd că e bine și drept este cu adevărat așa ?

— Credința lor.

— Dar și ceilalți au o credință. Și este atît de greu să încapă pe lumea asta două credințe sau chiar mai multe ?

— Se vede că-i foarte greu. Cei care au puterea năzuiesc spre mai multă putere, lăcomia crește din lăcomie și iată că mereu se ivesc oameni cărora nu le ajunge pămîntul și ca să-l poată cuprinde au nevoie de un imbold, iar acest imbold este credința...

— Biată ființă umană, și nu se gîndesc nici o clipă că fiecare în parte, cînd se întoarce în țărînă, n-are nevoie de mai mult pămînt decît cel pe care-l cuprinde umbra lui de amiază ?

— Puterea este cea mai primejdioasă amăgire care cuprinde mintea omenească și în numele ei orice crimă se schimbă în fapt de binefacere sau mîntuire.

— Și cum își închipuie măria sa că poate lupta împotriva unei asemenea hidre ?

— Tot prin credință. Este convingerea lui și a doamnei că numai astfel poate fi salvată țara noastră și creștinătatea răsăriteană. În ultima vreme zidarii, pietrarii și zugravii noștri au mai mult de lucru așa cum n-au avut poate niciodată. Repară, ridică din nou și așternă pe pereții de dinafară și pe cei dinlăuntru cele mai frumoase zugrăveli pe care le poate închipui darul și priceperea lor. Celor veniți de la Athos li se dau bani dar și hrană ca să poată menține, la rîndul lor, flacăra vie a credinței neamurilor aflate sub puterea islamului printre care se află și neamul doamnei. Doamna nu ostenește și îndeamnă și pe celelalte femei care se află în preajmă-i ca să brodeze aere, epitafuri și alte lucruri de podoabă care să dea strălucirea cuvenită lăcașului în care credința este împărtășită oamenilor. Pe ascuns, prin monahi, se trimit bani la Liov spre ajutorarea celor de ocolo.

— Nu sînt prea apăsătoare pentru o țară mică, așa cum este Moldova, atîtea cheltuieli care-i depășesc hotarele ?

— Măria sa nădăjduiește că și alții se vor ridica în apărarea credinței.

— Leșii nu vor să ridice un deget, nemții se ceartă și sînt dezbinați tocmai din pricina credinței, unde să găsești sprijin într-o lume sfișiată de propria-i neputință ?

— Privirile domnului se-ndreaptă spre Mosc. Poate că l-ai cunoscut pe Vasca Merțalov, rusul ce se află-n slujba măriei sale. De la el a încercat să afle ce se petrece în țara de la miazănoapte și multe nădejdi se leagă de ea.

— Este adevărat că fără credință, fără o anumită credință, nici o putere nu poate sta în picioare. Dar credința nu este de-ajuns, pe lîngă ea se cere și altceva.

— N-ai nici o grijă. Domnul se gîndește la toate. Sînt și alte pîrghii pe care se sprijină puterea unui principe. Una dintre ele este dreapta cîrmuire.

— Care nu-i prea dreaptă la noi...

— Judeci lucrurile numai ca mare boier. Cunosc gîndurile și năzuințele voastre spre mai multă putere. În acest loc este

nepotrivirea dintre îndatoririle unui domn drept și dorința celor mari care urmăresc să devină mai puternici decît domnul.

— Nu crezi, domnia ta, că domnul își pleacă privirile prea mult asupra celor mărunți și nevoiași ?

— Este adevărat, dar n-o face nedreptățindu-i pe cei puternici. Domnul trebuie să fie neclintit în împărțirea dreptății, pentru că dreptatea este aceeași și pentru cel bogat ca și pentru cel sărac. Nu se cuvine unui principe să încline balanța dreptății în favoarea cuiva numai pentru că este bogat, deoarece atunci nu mai este nici o dreptate.

Ion își da seama că Mateiaș are dreptate și, totuși, după părerea lui, domnul trebuie să se sprijine pe cei puternici, mila lui trebuie să se reverse mai întîi asupra acestora.

— Măria sa, spuse marele vistier, nu gîndește așa și nici nu poate s-o facă, fiind pe deplin încredințat că cei mari și puternici sînt o primejdie nu numai pentru scaunul domnesc, așa cum s-a vădit cînd cu ridicarea boierilor împotriva nepotului său, Ștefăniță voievod. Tot cei bogați și puternici au pierdut împărăția Țarigradului. Măria sa spune că stă scris cum că nobilii greci au trădat și au vîndut împărăția, cu judecățile lor nedrepte și asuprirea creștinilor. Bogăția înseamnă lenevie, pentru că cel bogat caută să se bucure de averea lui și nu se mai îngrijește și de alte nevoi ale țării. Așa și grecii, s-au lenevit și l-au îndepărtat pe împărat de la treburile ostășești prin vrăjile și ereziile lor. Din pricina lor, împărăția grecească, credința creștină și frumusețea bisericilor au ajuns toate sub stăpînirea păgînului. Din trufași cum erau au ajuns robi din pricina netrebniciei lor. Iată de ce măria sa este împotriva celor avuți.

— Eu nu știu cum a pierit împărăția grecească, dar știu un lucru : în țara asta a noastră, cei care au dus greul luptelor de cînd s-a pomenit ea, au fost boierii.

— Îi uiți pe răzeși și chiar gloatele.

— Nu-i uit, dar la orice chemare a răspuns mai întîi oastea de curteni, oastea cea mică a boierilor. Știi și domnia ta care-i alcătuirea noastră ostășească, nu-i nevoie s-o înfățișez eu acum. Gloatele au mers numai atunci cînd era mare nevoie. Deci, mila domnului se cuvine să se reverse întîi asupra celor care și-au pus capetele și averea pentru domnie.

— Dar tot aceștia s-au ridicat, au uneltit și vor unelti împotriva domniei.

— Eu și domnia ta am uneltit noi ceva împotriva unuia dintre domnii noștri ? Și nu înțeleg, a continuat Ion abia stăpînindu-și mînia, domnia ta te ridici împotriva cinului din care faci parte ?

— Eu nu mă ridic împotriva nimănui, îți spuneam doar ce gîndește domnul. Măria sa vede că numai judecata cea dreaptă poate să mîntuiască o împărăție, sau o țară. Judecățile strîmbe ale grecilor au dus la prăbușirea Țarigradului, în schimb puterea otomanicească crește necontenit fiindcă Mahmed sultanul a fost un împărat înțelept și drept, măcar că este păgîn, iar sultanul de acum, după cîte se spune, este un vrednic urmaș al aceluia. Sub stăpînirea lui a crescut și mai mult puterea împărăției, s-a lățit în toate părțile și sultanul însuși se îngrijește ca legiuirile să fie drepte și bune.

— Și numai cu judecățile drepte se ține și crește puterea unei împărății ?

— Nu numai cu ele. Măria sa știe că puterea unui stăpîn stă și în oștenii pe care-i are și în vistieria lui. Judecățile să fie făcute drept și de oamenii domnului, iar nu de boieri, așa cum li se pare lor că trebuie făcute. Banii din judecăți să meargă în vistieria domnului ca și celelalte venituri ale țării. Cu cît vistieria este mai bogată cu atît este mai mare puterea domnului. Avînd bani, domnul îi poate răsplăti pe oșteni pentru destoinicia și credința lor. Căci, spune măria sa, „să-l ții pe oștean cum crești un șoim și întotdeauna să-i veselești inima și să nu-i îngădui să fie supărat cu nimic".

— Dacă nu greșesc, în urma celor trăite de noi toți în ultimii ani, și în privința oștilor au loc mari prefaceri.

— La ce te gîndești ?

— La pixidari, la puștile lor și la felul lor de a fi. Ei nu mai sînt așa cum erau vechii oșteni, au devenit niște meseriași care se tocmesc și merg cu cine-i plătește mai bine. De unde să-i luăm noi pe pixidari și, mai ales, de unde atîția bani ca să-i tocmești ?

— Să știi că măria sa s-a gîndit și la asta. El își pune nădejde în lupta împotriva puterii sultanului, în împărăția Moscului. Crede măria sa că țarul este în stare să ridice 20 000 de oameni cu puști, iar o asemenea oaste este mai tare ca una de 100 000 de oameni fără. Mai trage nădejde că și craiul Ferdinand poate face multe în această privință și rostul drumului pe care-l facem tocmai ăsta este.

Chiar dacă nu-i erau pe plac toate ce le spunea marele vistier, Ion Movilă se dumirea în legătură cu multe purtări ale domnului, al căror înțeles îi scăpaseră pînă acum. S-au oprit la Ciceu pentru odihnă dar și pentru a lăsa pârcălabului poruncile măriei sale. Au pornit-o după aceea spre Oradea unde au ajuns la timpul potrivit ca să-l întîlnească pe trimisul împăratului Sfîntului imperiu romano-germanic, Carol al V-lea. Era pentru prima dată cînd Ion făcea parte dintr-o solie. Și nu era o solie obișnuită. Mateiaș împlinise de mai multe ori asemenea misiuni, dar cea de acum presupunea taină și credință mai mult ca oricînd. Măria sa dorea să afle care sînt gîndurile craiului Ferdinand în legătură cu lupta împotriva Semilunei, ce putere are și cît se poate sprijini pe fratele său, împăratul Carol al V-lea.

Ca să pornească împotriva Porții, domnul îi ceruse craiului prin Petre Gerendi să-i dea 5 000 de oameni ca să pună stăpînire temeinică pe cetățile Bistrița și Brașov. Domnul nu-și mărturisise față de nimeni adevăratele sale gînduri, dar Mateiaș știa că ceea ce dorea măria sa ar fi fost stăpînirea asupra Transilvaniei, firește, în numele craiului. De altfel, domnul se arătase gata să recunoască suzeranitatea craiului și să fie socotit principe al împărăției. Stăpîn peste cea mai mare parte a Transilvaniei, el ar fi avut o putere și mai mare decît cea pe care o avea acum și cum țara lui se afla departe de inima împărăției, era limpede că libertatea lui nu ar fi fost știrbită cu nimic. Principii nemți care se aflau înlăuntrul împărăției îndrăzneau să se ridice împotriva împăratului, ceea ce însemna că puterea acestuia nu era chiar atît de mare și nicidecum apăsătoare nici măcar în Germania. Cu atît mai mult împăratul n-ar fi avut cum să-l facă pe domnul Moldovei să-i fie supus, decît în măsura în care acesta îi recunoștea, atunci cînd vroia, suzeranitatea. În schimbul acesteia, împăratul s-ar fi simțit îndatorat să-l sprijine pe principele său împotriva oricărui dușman.

Solul împăratului, episcopul Lund, era un om subțire la trup, înalt, cu fața puțin ascuțită. Avea ochi sfredelitori și din felul cum își alegea vorbele, se vedea că este stăpînul unei mari înțelepciuni.

Ion a fost nelipsit de la întîlnirile dintre episcop și Mateiaș. Preasfinția sa a arătat mare interes pentru Moldova și domnul acesteia, dorind să afle cît mai multe lucruri. Vroia

să știe care este puterea domnului asupra supușilor și a fost mulțumit cînd i s-a spus că puterea domnului nu este mărginită de nimeni. Mateiaș vistierul i-a arătat apoi că oastea țării este foarte numeroasă și oamenii sînt viteji din fire, lucru pe care episcopul îl știa și din altă parte. Țara Moldovei era îmbelșugată și în pămîntul și pe pămîntul acesteia se aflau tot felul de bogății. Așezarea țării era potrivită pentru a porni de aici, pe drumul cel mai scurt, împotriva Țarigradului.

Domnul nu avea nevoie de bani. Era un lucru bun, deoarece, se înțelegea din spusele preasfinției sale, banii se găseau greu, foarte greu. Măria sa avea nevoie de cîteva mii de oameni : cinci, chiar și patru dar să fie oșteni cu puști. Episcopul îl asigura pe marele vistier că dorința cea mai fierbinte și grija statornică a împăratului era aceea de a scăpa creștinătatea de primejdia păgînă și de a instaura pe cuprinsul ei dreapta credință.

Marele vistier a lăudat în cuvinte adeseori foarte frumoase această năzuință a preaînălțatului împărat și era convins că domnul său va primi cu mare bucurie o asemenea veste.

Au fost descusute toate legăturile dintre țările Europei și marele vistier a dovedit o cunoaștere exactă a acestora și o mare pătrundere a treburilor politicești. Și atunci cînd i s-a părut că este momentul potrivit, a adus iarăși vorba de acele mii de pixidari de care ar fi avut nevoie domnul său pentru a apăra cu succes creștinătatea.

Episcopul l-a încredințat că-i va prezenta împăratului această dorință a domnului. Numai că vroia să știe ce planuri avea măria sa în legătură cu dușmanul care-i amenința deopotrivă pe toți și mai ales stăpînirile împăratului din Mediterana : Italia și Spania.

Mateiaș i-a arătat episcopului că domnul său făgăduiește și poate să vină în ajutorul împăratului cu 40 000 de moldoveni, cu 20 000 de transilvăneni și 25 000 de munteni. Cu cei 15 000 de oameni pe care i-ar trimite craiul Ferdinand, s-ar putea merge chiar și asupra Țarigradului.

Pr asfinția sa a căzut pe gînduri și, după cîteva clipe de chibzuință, l-a întrebat pe Mateiaș în ce calitate poate domnul său să ridice pe oștenii care nu erau din Moldova.

— Ca principe creștin care recunoaște puterea fără margini a împăratului, a răspuns pe loc marele vistier.

S-au despărțit cu făgăduiala că fiecare va înfățișa stăpînului său cele discutate și cu nădejdea că în cele din urmă, creștinătatea, măcinată dinlăuntru de eretici și amenințată din afară de o putere care creștea mereu, năzuind să cuprindă toată lumea, își va găsi unitatea de credință ca să poată înfrunta orice primejdie.

Scriindu-i împăratului, episcopul nota, referindu-se la marele vistier : „Am încheiat cu omul acesta mare prietenie și am hotărît să ne scriem unul altuia. În adevăr, e un om foarte modest, foarte bun și, pe lîngă aceasta, foarte prudent și destul de cumpănit în afacerile sale, așa cum n-aș putea găsi altul în acest regat".

În timp ce călărea în drum spre casă, marele vistier s-a întors la un moment dat către Ion și i-a spus, zîmbind :

— Ai văzut cîtă grijă purta episcopul, Transilvaniei ?

XX

Din prima solie la care a luat parte, Ion a înțeles că nu numai credința îi împinge pe anumiți principi ca să pornească împotriva Turcului. Deși față bisericească, episcopul de Lund avea în vedere, în primul rînd, soarta Transilvaniei pe care o dorea craiul din Viena pentru sine.

Cu nici unul dintre boierii cu care a discutat nu s-a putut lămuri încăpățînarea domnului de a cîștiga cu orice preț Pocuția. Sultanul începuse pregătiri de război și nu era de mirare să pornească cu toată urdia împotriva Moldovei. Craiul Ferdinand se străduia să facă pace între Jicmont și Rareș, iar ultimul primea propunerile craiului cu condiția să i se dea Pocuția. Nici o amenințare nu l-a putut clinti din această hotărîre. Uneori, gîndea Ion, oamenii aleargă în întîmpinarea propriei lor pierzanii.

Cînd solii craiului Ferdinand i-au arătat că Jicmont mai degrabă va ridica 70 000 de oameni ca să zdrobească Moldova

decît să cedeze o provincie din regat, măria sa a rîs și l-a întrebat pe marele vistier :

— Mateiaș, cîți galbeni încap într-o oală ?

— O mie, măria ta.

— Cînd o avea craiul Jicmont șaptezeci de oale cu bani, a grăit domnul solilor nemți, atunci va avea și șaptezeci de mii de oșteni. Și nu mă tem de puterea craiului, pentru că de va da Dumnezeu să fiu înfrînt, aceasta se va întîmpla fiindcă m-am luptat cu un crai puternic și mare, iar de voi cîștiga eu, cu atît mai mare va fi rușinea măriei sale pentru că a fost bătut de domnul unei țări mici, cum este țara mea.

În luna lui aprilie 1537, oastea de curteni trecu în Lehia și jefui nestingherită ținuturile de margine. Ion își da seama că în inima lui n-a mai rămas nici o umbră din drojdia răzbunării care-l stăpînise o vreme după moartea Cârstinei. Dacă i s-ar fi ivit atunci un prilej ca să pătrundă în țara vecină, ar fi fost în stare să pîrjolească totul, deoarece în ochii săi Lehia toată nu făcea cît o dragoste. Ura și pasiunile lui s-au tocit însă cu timpul. N-o uitase și nici n-avea cum s-o uite, clipele petrecute cu ea și ceea ce-i dăruise nu se mai puteau întîlni și căpăta de aiurea. Se dusese o parte din el ce nu se mai putea împlini. Visînd-o, se trezea uneori și cînd își dădea seama că nu se mai pot întoarce unele lucruri simțea cum îl zdrobește neputința și durerea. Dar ființa noastră netrebnică are putința de a trece peste orice încercare, chiar dacă toată viața o vei purta în suflet ca pe o povară care nu-ți va mai îngădui niciodată să fii fericit pe deplin. Acum nu mai vroia moarte pentru moarte, își făcea datoria mergînd acolo unde-l trimitea domnul său.

Încercările de împăcare n-au avut succes și în luna noiembrie a aceluiași an, cîteva mii de leși prădau o parte din Țara de Sus. Drept răspuns la începutul lunii ianuarie, din anul următor, oastea domnească trecea iarăși hotarul. Au hălăduit ai noștri pe unde au vrut, fără nici o sminteală și cînd se întorceau spre casele lor, la sfîrșitul lunii, înainte ca oastea să fie slobozită, venea vestea că leșii, gătindu-se de război, le-au luat urma și se apropiau de apa Siretului. La 1 februarie, chiar pe malul Siretului, cele două oști se aflau față-n față. Ai

noștri au atacat cu atîta vitejie și așa i-au strîns pe leși, încît la două ceasuri de cînd începuse lupta, acestora nu le mai era gîndul la arme, ci la fugă. Și dînd în Siret, mulți s-au înecat, mulți au fost tăiați și împunși, încît au pierit mai mult de două mii într-acel război, fără a mai pune la socoteală pe cei robiți sau răniți. Au pierit atunci șleahtici de seamă ca Venghischii, Pilețchii, iar pe Vlodec l-au prins viu ca și pe mulți alții mai puțin cunoscuți.

Odată cu venirea primăverii, iscoadele îl informau pe domn că pe cîmpia Adrianopolului se strînge o mare oaste și din cele culese de ei ar reieși că sultanul va porni cu toată puterea asupra Moldovei.

Din stepele răsăritului veneau vești că tătarii de la Crîm sînt în fierbere. Ion era copleșit de cîte treburi i le arunca pe umeri domnul sau marele vistier. Trebuia aduse arme, silitră și sîrmă pentru zale din Transilvania. Se purtau solii cu toți vecinii pentru a-i convinge să trimită ajutoare grabnice. Primejdia se ridica amenințătoare din toate hotarele. După luptele din iarnă, craiul Jicmont ceruse adunări șleahticilor să voteze ridicarea unei mari oști. Craiul dorea să încheie pentru totdeauna socotelile cu acest dușman care-i sta ca un spin în coastă. Odată cu veștile, unele mai rele ca altele, creștea și îngrijorarea oamenilor.

Ion îi asculta pe unii, încerca să-i îmbărbăteze pe cei mai slabi, să le arate că domnul nu este singur cum s-ar crede, deoarece cei doi crai, Ianăș și Ferdinand, căzuseră la învoială și se împăcaseră, teama de Turc fiind mai mare decît lăcomia lor. Îi era la îndemînă să stea de taină cu boiernașii sau chiar cu oamenii de rînd, pentru că aceștia spuneau deschis ce aveau pe inimă, fără sfială, în nădejdea că o mîntuire pentru țară tot se va afla.

Mult mai neplăcut era schimbul de vorbe cu unii mari dregători, Marele logofăt Toader, marele vornic Huru erau oameni credincioși față de domn și nu se temeau de nimic. De va fi să piară pentru moșie aveau s-o facă fără să crîcnească. Nici nu puneau în cumpănă faptele domnului. Mai erau și alții ca ei, dar printre cei mari se aflau și unii a căror credință era șovăitoare. Nu o spuneau deschis, se fereau de cei pe care-i știau cu credință statornică față de domn, dar Ion înțelegea că ei începuseră să urzească ceva împotriva dom-

nului. Hâra chelariul și Ion Moțoc, pe care domnul îl făcuse sluger, începuseră să descurce niște fire. Ion se bucurase de faptul că prietenul său din tinerețe se afla acum în preajma domnului și se puteau vedea în voie. Anii nu-i îndepărtaseră. Gîndurile lor de bărbați aflați în floarea vîrstei, îi apropia pentru că se potriveau în judecata faptelor, rareori deosebindu-se în ceva. De la Moțoc aflase Ion că Mihul, hatmanul și portarul Sucevei, pe care domnul îl ridicase din țărînă la cele mai de seamă dregătorii, șovăia ca și Trotușan, aflat în sfatul domnesc în loc să-l fi scurtat gîdea de cîte ticăloșii făptuise. Ca și ei erau Crasnăș, și Ion s-a întristat cînd a aflat că și Gliga, feciorul portarului Arbure, gîndește în același chip.

— Acești boieri, îi spunea Moțoc, cred că domnul este de vină pentru tot ce se-ntîmplă. L-a stîrnit pe sultan împotrivă-i în mai multe rînduri, s-a ridicat împotriva craiului Jicmont, acum stă rău și cu craiul Ianăș. Țara este înconjurată numai de dușmani și toate aceste necazuri care or să se abată asupra capetelor noastre i se datorează numai domnului.

— Nu le este frică să cîrtească, înseamnă că uneltirile au mers departe.

— Nu știu dacă este adevărat și nu avem nici o dovadă ca să-i poată trage cineva la răspundere.

Trădarea dospea chiar lîngă scaunul domnesc. După Ion, o asemenea încheiere era firească. În loc să se-ncreadă în cei mai de seamă oameni ai țării, domnul crezuse că-și poate afla slugi credincioase între oamenii de neam prost, iar acum culegea ce a semănat. Ca să-i pedepsească pe cei bănuiți fără a avea dovezile hicleniei ar fi fost primejdios în asemenea împrejurări. Era părerea marelui vistier și Ion credea și el că puterea domnului sta acum în credința marilor boieri.

Primejdia răsărea și creștea de pretutindeni, și din afară și dinlăuntru. Cercul nenorocirilor ce aveau să se abată asupra țării se strîngea din zi în zi și din ce în ce mai amenințător. Lui Ion nu-i păsa de propria lui viață și, la fel cu el, gîndeau mulți. Soarta fiecăruia era hotărîtă de mai înainte. De va fi să moară acum, el nu se putea împotrivi. Dar nu de soarta lui îi era grijă. Ceea ce-l frămînta pe el și pe alții era ce-o să se întîmple cu țara. În fața atîtor dușmani va reuși să scape fără a fi supusă de sultan sau sfîșiată și împărțită între craiul Jicmont și Sultan ? Va mai rămîne aici o domnie de-sine-stă-

tătoare, cu sfat boieresc, cu oaste și întreaga ei alcătuire de pînă acum, sau pămînturile vor fi luate și împărțite timariotilor de oamenii lui Suliman?

În asemenea împrejurări era de dorit ca toți să stea cu credință alături de domn, să înceree prin jertfa lor să salveze ce se mai putea salva. Domnul nu prea punea temei pe făgăduielile făcute de vecinii săi. Aflase de înțelegerea tăinuită dintre craiul Ianăș și Sultan. Ianăș trebuia să facă în așa fel încît să-i închidă domnului toate treceerile spre Transilvania, iar de va încerca să fugă într-acolo, să-l prindă și să i-l trimită viu la Țarigrad. O nădejde își punea domnul în Jeronim Laschi, șleahticul cel mare, cel ee izbutise cu zece ani mai înainte să obțină coroana lui Ianăș de la sultan. Acum Laschi trecuse de partea lui Ferdinand și aduna oaste ca să-i vină lui Rareș într-ajutor. Trimisese vorbă ca domnul să se tragă cu oastea spre munte, dacă nu se putea împotrivi sultanului și să treacă spre Maramureș, pe unde avea să-l întîmpine el cu întărituri. Era un sfat bun și se părea că va fi un aliat de nădejde, spre deosebire de cei doi crai, Ianăș și Ferdinand. Aceștia îl sfătuiau pe Rareș să se retragă în Transilvania, la nevoie și aici fiind locuri tari, putea rezista pînă se adunau oști îndestul ca să-și recapete țara.

Domnul știa însă că nu poate avea încredere în Ianăș, iar pe deasupra, supușii săi erau învățați să lupte pentru moșia lor, în locurile cunoscute de ei. Nu erau mercenari pe care să-i poți plimba prin lume după voința stăpînului care-i plătea.

Cele cîteva mii de pușcași ceruți lui Ferdinand se îndreptau spre Buda, nu spre Moldova. Țara se afla, ca niciodată în trecutul său, singură, fără nici un sprijin de nicăieri.

Veștile cele mai îngrijorătoare veneau din sudul Dunării. La Țarigrad, în mare taină, era proclamat „Războiul sfînt" pentru Moldova și, pentru a opta oară de cînd se urcase pe tronul împărăției, sultanul Suliman lua conducerea marii urdii care se adunase la Adrianopol. La 8 iulie sultanul părăsea capitala, iar la 25 urdia se punea în mișcare. Drumul pe care porneau achingiii, spahiii, arzapii și ienicerii arăta limpede că țelul acestei mari mișcări de oameni era Moldova. În cîteva zile, această uriașă armată ajungea în sudul Dobrogei.

Aflînd care este hotărîrea sultanului, Rareș a ținut sfat în tabăra de la Roman, unde se afla strînsă oastea cea mică.

S-a hotărît să fie trimis sol în tabăra turcească, cu daruri pentru sultan și rugămintea ca să nu atace Moldova.

La 8 august, solul ajungea la Provadia unde-și așezase tabăra oastea otomană. Sultanul l-a primit într-un cort alb cu un fel de încrengături de culoare verde și ciucuri de aur, așezat pe perne din mătăsuri cusute cu sîrmă de aur și argint, iar pe jos și pe laturi erau numai covoare persienești și din Anadol, lucrate în culori care-ți luau ochii. Nici nu a clipit cînd i s-au pus darurile la picioare. Semn rău, vădit îndată cînd a pus să-i tălmăcească solului că odată pornită urdia, nu se mai poate întoarce decît cu o singură condiție: necredinciosul de Karabogdan să vină el însuși și să se închine la picioarele milostivirii prea înalte.

A poruncit apoi ca împreună cu solul Karabogdanului să plece și Sinan Celebi, un român renegat, ca să întărească el, cu gura lui, porunca sultanului. După ce i-a înfățișat lui Rareș care este voința padișahului, acesta a ținut iarăși sfat cu boierii de frunte. Le-a arătat ce vrea Turcul și le-a cerut să-și arate gîndul și judecata.

S-a ridicat mai întîi marele vornic Efrem Huru, și în puține cuvinte a mărturisit că judecata lui este aceea a domnului, ce va hotărî măria sa că este bine, el se va supune fără crîcnire acelei hotărîri. Hira chelariul s-a alăturat celor spuse de Efrem Huru, la fel a făcut Danciu, fratele acestuia și Colun stolnic.

S-a ridicat și Mihul, și nu putea să nu-și rostească părerea unul dintre cei mai de seamă dregători ai țării.

— Eu, măria ta, a grăit cu glas stăpînit portarul Sucevei, socotesc că trebuie arătată multă chibzuire și cumpătare în clipele de față. Solul nostru și Sinan Celebi au vorbit de mulțimea nesfîrșită a oștilor sultanului. N-or fi ele cît valurile mării sau cît stelele de pe cer, cum zice turcul, dar din cele aflate de noi, Suliman are sub mîna lui două sute de mii de oameni și două sute cincizeci de tunuri. Mai sînt și tătarii care-i vin în ajutor, iar noi, doamne, sîntem puțini și nu ne putem bizui nici pe ajutorul altora. Mă voi supune hotărîrii măriei tale, dar cred că, ceea ce trebuie să facem îndată este, să ne plecăm în fața acestei puteri, să îndepărtăm prin supunerea noastră nenorocirile ce se pot abate asupra caselor noastre și a familiilor noastre. Închinîndu-ne acum, cît țara este întreagă, o putem păstra neatinsă, pe cînd altfel, de vom

fi înfrînți, nici unul dintre noi nu se va mai bucura de bunurile pe care le-a agonisit, pentru că sultanul este hotărît să-și așeze oamenii lui aici și în locul clopotelor se va auzi glasul hogei, iar bisericile și mănăstirile noastre vor fi prefăcute în meceturi.

— Mihule, și dacă mergînd în tabăra sultanului or să-mi arunce juvățul de gît?

— Măria ta, Sinan Celebi a vorbit numai de închinare!

— Și-l crezi pe frumosul de Sinan?

— El a venit din porunca sultanului ca să ne aducă hotărîrea acestuia, și nu văd de ce sultanul nu și-ar cinsti cuvîntul.

— Mai sînt și alți boieri care cred că este bine să facem așa cum spune hatmanul și pîrcălabul Sucevei?

— Măria ta, a cuvîntat Ion, comisul, mulți dintre boieri cred că este în folosul țării și al nostru ca să ne supunem. Sîntem împresurați de dușmani și niciodată n-a pornit împotriva noastră o putere așa de mare ca cea de acum.

— Ceea ce gîndiți voi, i-a luat domnul vorba comisului, este o părere greșită și o nădejde deșartă. Puneți mai presus de toate mărirea și avuția voastră. Unii doresc ca-n liniște să se bucure de averea pe care au agonisit-o, fără să se gîndească atît cît trebuie ca să înțeleagă un lucru și anume că mărirea și avuția nu se pot cîștiga și nici nu pot fi păstrate prin lene și nepăsare. Ne plecăm grumazul acum și s-ar putea ca să fim lăsați în pace. Dar nu vă întrebați pentru cît timp și în ce condiții? Credeți că iertarea sultanului va veni pe degeaba? Dacă ar avea nevoie numai de capul meu, atunci aș primi îndemnul sultanului. Sînt încredințat însă că el va arunca după aceea noi dări pe seama țării. Ar primi țara cu bucurie aceste dări?

— Măria ta, a grăit Mihul, bani se mai pot scoate, birul este mic și poate spori, din pricina asta nu trebuie să ne punem cu toții capetele.

— Ai întrebat, Mihule, țara dacă vrea să primească aceste dări? Țara se strînge acum și-i putem întreba pe toți cei care dau bir dacă sînt de aceeași părere cu tine.

— Măria ta, oamenii de rînd, prostimea de aia este lăsată de Dumnezeu ca să muncească și să dea cele cuvenite stăpînului, dar nu să stea la sfat cu el.

— Nu este vorba de sfat, Mihule, ci de avuția țării care se va scurge în vistierii străine ca să ajute la mărirea și creșterea puterii altora. Știu că nu va fi ușor. Cunosc bine primejdia ce ne pîndește, cît este de puternic dușmanul, dar cunosc și tăria acestei țări. Nu trebuie să ne vindem țara cu gîndul că vom scăpa noi, căci ne vindem pe noi și dreptul de a ne bucura nestînjeniți de ceea ce ne-a hărăzit dumnezeu și norocul nostru. Nu trebuie să ne înspăimînte nici mulțimea ce vine împotrivă-ne ; ea poate fi spulberată în cele patru vînturi dacă vrea Dumnezeu. Avem oaste numeroasă și oamenii noștri nu sînt făcuți să tremure în fața vreunei primejdii. Codrii, dealurile, apele și munții sînt alături de noi și împotriva dușmanului. Nu șovăiți gîndind numai la binele vostru, puneți mîna pe sabie și folosiți-o în așa fel încît să se mire și dumnezeul războiului și de la vitejia voastră să ia pildă vîntul și focul trecător. Cît mă privește, mă leg în fața tuturor să nu precupețesc nici sînge, nici avere pentru a ieși biruitor din această încercare. Să cerem sultanului să ne deie pace, iar de nu va vroi, atunci să-l întîmpinăm cum se cuvine. Trebuie să ne batem și la nevoie să ne dăm viața pentru libertatea de a face ceea ce dorim și năzuim în țara noastră. Ca sclavi ai altora, nu mai poate fi vorba de viață. Numai dobitocul din noi va viețui atunci și numai pentru nevoile sale, iar sufletul și credința noastră vor fi înmormîntate odată cu ticăloșia și slăbiciunea de care am dat dovadă o singură dată.

Inima domnului era mare, iar măreția lui se putea măsura acum, în mijlocul atîtor primejdii. Cea mai mare parte a boierilor s-au ridicat și au strigat din adîncul sufletului lor că sînt alături de domnul lor, dar nu i-a fost greu lui Ion și prietenilor săi, care erau hotărîți să se bată pînă la ultima picătură de sînge, să observe că sînt printre ei mulți care nu mai au nici o încredere. Cei bănuiți de trădare nu s-au sfiit să-și arate pe față nemulțumirea, dar, fie că domnul s-a prefăcut că nu-i vede, fie că boierii credincioși au socotit că este mai bine să tacă pentru a nu stîrni zîzania între supușii domnului, s-a hotărît să se trimită sultanului răspunsul dorit de Rareș.

De Sîntămăria mare, la Roman, se aflau patruzeci de mii de oameni, luptători pe a căror pricepere și vitejie se putea încrede. Se mai puteau strînge încă vreo cîteva mii de oameni

în Țara de Sus. Ion simțea încordarea tuturor : așteptau vești, iar acestea nu încetau să vină și toate erau rele. După felul cum erau privite, tabăra se putea împărți în două : o parte dintre boierii cei mari, ca și alții mai mărunți se frămîntau de grija zilei de mîine. Se gîndeau la familiile lor dar și la averile lăsate în urmă. Erau chinuiți de multe gînduri. Nu știau dacă este bine ca femeile și copiii lor să rămînă în țară sau să ia calea pribegiei cu ce avere putea fi purtată pe spatele dobitoacelor. Domnul le ceruse celor bogați să-și trimită familiile în locurile tari din apropierea muntelui, dar aceste locuri nu li se mai păreau în siguranță și se gîndeau acum că era mult mai bine să repeadă slugi care să le îndrume dincolo de hotar. Cealaltă parte, și era cea mai mare, rămînea aproape liniștită. Erau răzeșii și vecinii, aceștia din urmă trăind și muncind pe moșiile domnești, boierești sau mănăstirești. Cei dinspre munte nu se temeau de nimeni și de nimic. Cei din Țara de Jos sau din locurile pe unde năvăleau tătarii își puneau nădejdea în Cel de Sus și în norocul fiecăruia. Cine trebuia să piară va trece dincolo oricum, cine va trăi n-are decît să se bucure, dacă unii dintre ei aveau de ce. Erau și oameni mai tari la suflet. Nu se pierdeau cu firea decît cu multă greutate. O înțelepciune înnăscută îi făcea să primească răul și binele cu egală îngăduință.

Nu se închegase bine tabăra de la Roman și călăreții trimiși de pîrcălabii de la Hotin aduceau vestea că leșii încep să treacă hotarul. Sub conducerea hatmanului Tarnowschi se adunaseră douăzeci de mii de oameni, șleahtici și lefegii. În tabăra acestuia, se aflau tunuri mari pentru zidurile cetăților.

— Craiul, a rostit Rareș la aflarea acestei vești, încearcă să răzbune tot răul pe care i l-am făcut. Nu se gîndește că nu din pricina noastră s-a pornit zîzania și nici nu dorește să priceapă că răul pe care ni-l face acum se va întoarce împotriva coroanei sale, dacă nu acum, în orice caz nu peste multă vreme.

Craiul, de fapt, nutrea gîndul unei revanșe pentru cele petrecute în 1497, dar dorea și doborîrea unui domn care nu-l cinstise cum s-ar fi cuvenit ca rigă al unei mari crăii, ba, dimpotrivă, cășunase regatului său numai necazuri. De aceea hotărîse ca această campanie să se desfășoare într-alt chip decît cea din 1497. Atunci unele căpetenii sfătuiseră pe Olbricht să cucerească mai întîi Hotinul, pentru a pune temei-

nic piciorul în Moldova și abia după aceea să înceapă cucerirea țării. În afara acestei rațiuni, sultanul îi propusese regelui acea cetate dacă-i va închide drumurile domnului spre Polonia și-l va trimite prins la Poarta sa.

Domnul a hotărît ca spătarul Drăgșan să coboare cu o mie de oameni spre Dunăre ca să privegheze mișcările pe care le face oastea otomană, să-i întîrzie trecerea fluviului și să-i urmărească drumul făcut pe pămîntul țării. Toate acestea trebuiau aduse la cunoștința domnului zi cu zi.

Cînd Mihul, Trotușan și soții lor au aflat că leșii atacă Moldova, au ținut sfat de taină și au hotărît să trimită grabnic om cu scrisori în tabăra sultanului. Ei închinau țara Moldovei care nu era vinovată cu nimic față de Poarta fericirii, numai Rareș cu firea și semeția lui fiind sămînța tuturor relelor. De aceea, cereau îndurare padișahului, să-i ierte pe ei și țara lor, ca unor drepți și credincioși supuși și pentru ca prea înaltul stăpîn să fie încredințat de devotamentul lor, iată că ei i se aruncau la picioare și-l rugau să vină cu putere pentru a-i scăpa de tiran. Și cînd oștile neînvinse ale islamului vor trece Dunărea, ei îi vor ieși în întîmpinare ca să cerșească pacea și liniștea de la înaltul prag al fericirii.

Hîra chelariul cumpărase pe o slugă a Mihului și cînd acesta i-a dezvăluit cele puse la cale de acei boieri care-l hicleneau pe domn, Hîra l-a vestit pe domn. Strădaniile de a-l prinde pe cel care ducea scrisoarea boierilor trădători în tabăra sultanului, s-au dovedit zadarnice. Chemați în fața domnului, Mihul, Trotușan, Cozma, al doilea logofăt, Crăsnaș, vistierul, Pătrașcu, ginerele Mihului și Găneascu n-au recunoscut nimic. Domnul i-a pus totuși la popreală, în cetatea Romanului, urmînd ca după încheierea luptelor să se culeagă dovezi, să fie aduși martori și să-i judece după faptele lor.

Rareș pornea cu toată oastea spre miazănoapte și la 28 august își așeza tabăra nu departe de aceea a leahului. Steaguri de călăreți erau trimise să taie drumurile pe care ar fi putut veni hrană și întăriri lui Tarnowsohi din regat. Cetele care s-ar fi despărțit de tabără în căutarea hranei, trebuiau distruse. Zidurile cetății rezistaseră timp de zece zile, puteau să țină încă.

În seara în care ajungea în apropierea Hotinului venea omul lui Drăgșan care aducea la cunoștință domnului că ur-

dia otomană a început să treacă Dunărea cu două zile mai înainte. Acum era absolut necesar ca să se încheie o înțelegere cu leahul. Solii lui Ferdinand și ai lui Ianăș craiul se aflau de mai multe zile la curtea lui Jicmont. Cei doi crai îi cereau, în numele creștinătății, să nu fie el unealta care va transforma această țară românească în provincie turcească. Nemeșii unguri, cei mai de seamă din cîți se aflau în vremea aceea, i-au scris și ei lui Jicmont rugîndu-l să-l lase pe Rareș în scaun, pentru că era de preferat un domn ca el într-o țară liberă, stăpînirii turcești în hotarul Transilvaniei și al Poloniei.

Ca să nu apară în fața creștinătății ca om al sultanului, dar temîndu-se ca prin strădania lui să-i aducă pe turci în hotarul regatului, ceea ce ar fi însemnat o mare primejdie, craiul Jicmont a acceptat propunerea celor doi crai cu condiția ca domnul român să renunțe pentru totdeauna la Pocuția, urmînd ca celelalte chestiuni să fie tratate după aceea. Solii celor doi crai i-au adus domnului aceste propuneri și Rareș le-a primit.

Încheierea păcii cu craiul i-a bucurat pe toți, în cercul de fier care înconjura Moldova apăruse o spărtură și odată cu ea mijeau nădejdi. Ion călărea cu Moțoc în fruntea unor cete care supravegheau tabăra leșească cînd au aflat această mare bucurie. Numai Moțoc s-a pomenit întrebînd depărtările în care se pierdeau privirile :

— De ce n-a făcut vodă una ca asta cu opt ani mai devreme ? Cîți voinici ar fi fost acum în jurul domnului și tunurile și banii aruncați fără nici un folos.

— Nici o părere de rău și nici o dreaptă judecată nu mai poate întoarce din drum greșelile făcute, i-a răspuns Movilă. Vorba e, ce facem de-acum încolo ?

Ajunși în tabără, Mateiaș îi destăinuia lui Movilă că domnul a cerut craiului Jicmont să-i dea, dacă nu toată oastea din fața Hotinului, măcar o parte din pixidari, pe cheltuiala lui, sau cîteva roate de catafracți. Ion a rămas năuc. Numai la una ca asta nu se așteptase. Era el nebun sau domnul său trăiește într-o altă lume ! Mateiaș a zîmbit. Era greu de risipit o asemenea nedumerire, deoarece gîndirea politică a lui Rareș era structurată cu totul altfel decît a unuia mai puțin obișnuit cu o activitate atît de subtilă. Rareș punea pe primul plan credința și primejdia comună care îi amenința. În fața aces-

teia trebuiau să cadă toate prejudecățile și să acționeze solidar, lăsînd pe plan secundar orice alt considerent. Ion se străduia să priceapă un asemenea sistem, dar gîndirea lui pornea de la cele mai firești sentimente pe care le poate trăi un om obișnuit, încît cu greu ar fi acceptat schimbările atît de bruște ale domnului.

— Cu o parte din oastea leșească, îl lămurea Mateiaș, domnul este sigur că poate cîștiga o mare biruință asupra sultanului spre lauda și faima lui și a craiului și mai cu seamă spre uimirea și recunoștința întregii creștinătăți.

Un principe care visează, gîndește Ion, e adevărat că visează lucruri mari care s-ar putea realiza dacă toate s-ar desfășura după voința și gîndurile sale, numai că lumea asta este mult mai încîlcit alcătuită și scripeții pe care se mișcă ea sînt mai numeroși și greu de ghicit în tainica lor mișcare.

Pînă una alta, fumurile se aprind iarăși pe culmi, venind de la hotarul din răsărit spre soare-apune. De douăzeci de ani n-au cutezat hoardele să ne calce pămîntul, și iată-i pe tătari răspîndind groaza și jalea pînă în Țara de Sus. Fără pic de zăbavă cele patruzeci de mii de călăreți coboară spre apa Prutului și, urmînd lunca rîului, o apucă spre miazăzi. Olăcarii repeziți de spătarul Drăgșan arată că marea urdie turcească a trecut apa Prutului la Fălciu. Cîteva mii de țărani sînt trimiși spre Botoșani, sub poruncile lui Toader Bubuiog, fratele domnului, ca să aleagă loc potrivit pentru a-l întîmpina pe sultan.

În apropiere de Ștefănești străjile trimise înainte îi zăresc pe tătari cum zoresc să treacă Prutul. Nu este vorba de o oaste numeroasă, ci de o trîmbă care s-a desprins de hoardă și a pornit ca mînată de dorința unor mărzaci de a agonisi pradă cît mai bogată, să prade cît mai adînc înlăuntrul țării, acolo unde nimeni nu se aștepta să le vadă ciuful împletit din creștetul capului, sau căciulile în formă de ceaun ascuțit, tivite cu blană de jder, de vidră sau alte animale, după putința și bogăția fiecăruia.

Era pentru prima dată cînd Ion îi înfrunta pe temuții călăreți ai stepei. A fost însă o treabă ușoară pentru ai noștri : i-au acoperit din toate părțile, și după ce au frămîntat pe loc pămîntul, năzuind să facă o spărtură pentru a ieși la larg, tătarii au trebuit să se închine, puțini dintre ei, cîți au reușit să scape, cerșind iertare în fața domnului.

După această izbîndă de la începutul lunii septembrie, domnul s-a tras cu întreaga oaste în sus, spre Drăgșani, unde Bubuiog lucra și la lumina făcliilor pentru alcătuirea unor întăriturl menite să stăvilească înaintarea urdiei sultanului.

Cînd s-au fost izvodit toate relele asupra țării în vara acelui an, domnul a hotărît ca familia lui să se ducă și să se închidă în cetatea Sucevei, pînă ce aveau să se limpezească într-un fel lucrurile. Scăpat de leși și aflîndu-se în fața puhoiului de oaste otoman și tătar, Rareș s-a gîndit că este mai bine pentru soața și fiii săi să se închidă într-un loc mult mai ferit cum era cetatea Ciceului. În Transilvania îi rămăseseră credincioși bistrițenii, tocmai oamenii care i se împotriviseră ani de zile în șir, așa că se putea trece peste munți în siguranță. În drum spre Drăgșani, un aprod îl cheamă pe Ion Movilă la domn. Boierul se gîndea că va fi vorba de o sarcină ostășească, dar ajuns în fața domnului, a fost descumpănit de cele ce-i spunea stăpînul țării.

— Te-am chemat pentru o treabă foarte gingașă, care cere încredere deplină și o prețuire deosebită. Este vorba de doamna mea, de cuconi și de jupînițele mele. Doresc să meargă la Ciceu, iar pînă acolo e drum lung și greu, nu ferit de primejdii.

— Măria ta, a îndrăznit Ion, după cîte știu avem legături trainice de pace și întrajutorare cu craiul Ianăș.

— Așa se pare, Movilă, dar știu de la oameni care nu mă pot înșela că Maelat și Ianăș nu-mi vor binele și au înțelegere tainică cu sultanul să mă vîndă. Nu te mira. Mă pizmuiesc pentru ce mi-au dat de bunăvoie, dar mai ales pentru puterea căpătată peste munți. De aceea drumul spre Ciceu poate fi și cu primejdie și am nevoie de oameni destoinici și pricepuți. Vreau să-ți încredințez ție familia și o parte din averea mea ca să le treci munții și să le duci cu bine la Ciceu.

— Măria ta este o cinste mult prea mare, între oamenii domniei sînt alții mai vrednici și, în afara de asta, în împrejurările de față mi-ar place să fiu în preajma stăpînului țării.

— Lasă vorbele frumoase deoparte, nu te gîndi la faptele de vitejie pe care ai putea să le faci. Nu uita că s-ar putea să ai și nenorocul să cazi la prima ciocnire la care iei parte, deci nici glorie, nici faimă. Vei fi mult mai folositor, chiar dacă nu se vede, dacă-mi vei da liniștea de care am nevoie ca să mă îngrijesc de apărarea țării. Werner, judele Bistriței, mi-a

trimis vorbă că lefegiii săi vin în întîmpinarea doamnei și a cuconilor prin Cîmpulung. Ia-ți degrabă slugile și oștenii de care crezi că ai nevoie, ai cartea de liberă trecere la logofătul Toader și zorește spre Suceava și de aici la Cîmpulung.

Ion s-a închinat și a ieșit. I-a chemat pe Văscan și Gavrilă. Văscan fusese făcut cu un an în urmă mare vatag al ținutului Dorohoi, mezinul era și el jitnicer și se căsătorise nu de multă vreme cu fiica lui Coste Albotă. Cei doi frați hotărîseră să-și trimită familiile în Transilvania cu toate sculele de preț pe care le agonisiseră. Ion le-a cerut să-i trimită vești în legătură cu ei și ai lor. De găsit aveau să-i găsească la Ciceu, unde, la nevoie, se puteau refugia și ei.

A luat cu el șase slugi și i-a cerut marelui vornic Efrem Huru să-i dea cincisprezece oșteni dintre cei mai buni. Ajuns la hotar, avea să-i sloboadă sau poate și mai înainte, cînd se va întîlni cu oamenii lui Werner. În dimineața zilei de opt septembrie Ion pornea spre Suceava unde ajungea în seara aceleiași zile, plin de colb și hămesit de foame. Călătorise printr-o țară pustie. Nici tu oameni, nici vite, toate intraseră în pămînt. Dacă nu cunoșteai rosturile, te-ai fi crezut într-un loc sălbatic, necălcat de picior de om. Numai păsările cerului și sălbăticiunile își duceau viața așa cum le învățase firea, fără nici o schimbare. Fusese o zi frumoasă și destul de călduroasă pentru începutul acelei luni.

Cum a intrat în cetate a cerut să-i fie înfățișat de iznoavă doamnei. Cu toate că-și petrecuse multă vreme în apropierea curții domnești, Ion nu avusese pînă atunci prilejul să stea de vorbă cu Elena-Ecaterina Brancovici. Nici nu căutase acest lucru, părîndu-i-se prea semeață, prea încremenită în înfățișarea ei de „despotovna" sau „autocratorisa", cum îi plăcea să se numească. Era în purtările ei ceva din măreția împărătească sau, cel puțin, așa i se părea lui. De data aceasta i s-a înfățișat o femeie pe al cărui chip se citea oboseala. După cum avea să-și dea seama, doamna își chinuia trupul cu ceasuri lungi de veghe. Era îngrijorată nu de soarta ei, ci de soarta țării care o primise drept stăpînă și, mai ales, de soarta creștinătății. Cu cît creștea puterea otomană, cu atîta scădeau șansele ca țările stăpînite de moșii și strămoșii săi să-și recapete libertatea.

Purta o rochie dintr-o stofă fină de culoare stacojie, cu talia sus, de unde porneau cute mărunte și regulate, cu răscroială prin care ieșeau mîinile, lăsînd să se vadă mînecile ei

simple, din mătase, pe care o împodobeau numai cîțiva fluturi de aur. Umerii îi erau acoperiți de o mantie din catifea venețiană, de culoarea castanei, pe cap un testemel tot din mătase. Deși nu avea podoabe strălucite, ținuta ei îi arătau neamul și rangul.

Ion i-a înfățișat dorința domnului.

— Sînt împrejurări atît de nenorocite, l-a întrebat Elena doamna, încît este neapărată nevoie să ne părăsim țara?

— Stăpînă... i-a răspuns Ion, în fața unor puteri ca cele care s-au ridicat asupra noastră, este greu să prevezi ce va să fie. Din prevedere, domnul vrea să vă știe cît mai departe. Marea urdie otomană s-ar putea să acopere cea mai mare parte a țării, luptele se pot prelungi pînă tîrziu, la începutul iernii. Cu ajutorul altor crai și cu norocul nostru putem să-i alungăm pe cotropitori, dar pînă atunci domnul dorește să vă știe ferită de orice primejdie.

— Și cînd crezi că este bine să pornim la drum?

— Cît mai repede stăpînă, dacă se poate mîine, în zorii zilei.

— Sînt și copii mici și domnia ta are nevoie de hrană, de odihnă.

— Nu trebuie să-mi purtați nici o grijă. Eu sînt gata oricînd, măria ta va hotărî clipa plecării. Dorința domnului și îndatorirea mea este aceea de a vă ruga să pornim cît se poate de repede.

S-au dat porunci la cuhnii ca Ion și oamenii lui să fie hrăniți și să li se pregătească loc de dormit. Doamna și-a chemat slugile și pe șușotitele au început să fie chitite în lăzi din lemn de stejar, prevăzute cu cercuri de fier și lacăte iscusite, sculele de preț, hainele și galbenii, toate acestea urcate în cîteva care. În ciuda celor încărcate în acea noapte, rămîneau în tainițele cetății averi a căror valoare n-o cunoșteau decît foarte puțini oameni. Pregătirile erau încheiate abia a doua zi la prînz. Doamna arăta un chip și mai obosit. Reușise să fure puține clipe de somn în noaptea aceea. În afara lucrurilor de preț erau copiii, fiecare trebuia să-și ia hainele de trebuință pentru drum, drum lung, iar vremea se putea schimba de cum intrau în munte.

Era Ana, cea mai mare fată a domnului, care fusese căsătorită cu domnul muntean Vlad Înecatul, apoi sora bună a acesteia, Maria, apoi Chiajna, fiica doamnei Maria care ră-

posase în 1529, și, în fine, copiii doamnei de acum : Iliaș de șapte ani, Ștefan de șase ani și Ruxandra care împlinise abia un an.

În zori, Ion a pornit carele cu lăzile în care se adăpostea averea domnească. Le însoțeau oștenii veniți cu el și slugile sale în care avea deplină încredere, și alți zece oșteni pe care-i ceruse pârcălabului cetății de seaun, cu înțelegerea ca aceștia să se întoarne în cît mai puține zile. Doamna călătorea cu copiii cei mici într-un rădvan, la care erau înhămați trei perechi de cai. Fetele mai mari, Ana, Maria și Chiajna, hotărîseră să meargă mare parte din drum călare. Cu această orînduială se pornea pe porțile cetății în ziua de nouă septembrie. Aproape de Humor erau ajunse carele, iar seara se opreau în satul unde apa Moldoviței se vărsa în Moldova.

Doamna a fost adăpostită, împreună cu copiii, în cea mai arătoasă casă a satului. Dimineața în zori, porneau spre Cîmpulung. Oamenii trimiși înainte pregătiseră cele necesare pentru un prînz îmbelșugat. În satele Cîmpulungului nu mai rămăseseră decît bătrînii, femeile și copiii. Erau dornici să afle știri de la bărbații care plecaseră cu toții, sub conducerea lui Spancioc, căpitanul lor. Aici s-au întîlnit cu lefegiii lui Werner și Ion i-a slobozit pe toți oștenii care-l însoțiseră.

Trecînd peste Mestecăniș, seara poposeau la valea Dornelor, iar a doua zi pe seară ajungeau în cetatea Bistriței. Judele și conducerea orașului i-au ieșit întru întîmpinare doamnei care a fost găzduită într-una din cele mai frumoase case ale cetății.

Tot drumul Ion călărise în apropierea rădvanului în care se afla doamna pentru a-i îndeplini la timp poruncile sau pentru a da unele scurte lămuriri în legătură cu locurile și oamenii pe unde treceau.

Cele trei fete călăreau și ele în apropierea rădvanului și Ion a avut răgazul să le privească și să le cunoască unele priviri. Cea mare, Ana, parcă ar fi fost o călugăriță și așa avea să-și sfîrșească pînă la urmă zilele. Părea resemnată, nu mai avea putere nici să trăiască marile bucurii și nici să îndure mari dureri. Maria, să fi avut 25—26 de ani, era o fată bătrînă de acum. Plătea starea ei de fiică a domnului țării spre care nu îndrăzneau mulți ochi să se ridice, dar era de vină și cumințenia ei prea mare. Neînstare să-și supere tatăl, om aprig din fire, se ferea parcă de lume, lăsa impresia că la inima

și sufletul ei cu greu se poate ajunge, fapt care i-a descurajat pe tinerii boieri care nutriseră gîndul să se apropie de scaunul domnesc prin peţirea mîinii acestei odrasle de domn. E adevărat că nu era nici prea frumoasă, dar nici urită nu se putea spune că este.

Chiajna era aprigă din fire. Se vedea din felul în care i se mişcau ochii în cap, după purtările ei, gata la cea mai mică împunsătură să-şi scoată gheruţele şi să sfîşie. Îi plăcea să domine, cu greu accepta să se supună voinţei altuia, oricine ar fi fost. La frăgezimea obrazului ei, pe care nu-l poate da decît o anumită vîrstă, era o fetişcană frumoasă. Ochii de culoare-nchisă nu erau lipsiţi de farmec mai ales în rarele clipe de linişte care-i cuprindea rareori întreaga ei făptură. Avea cincisprezece ani. Împlinită la trup, cu mintea-i ageră îşi putea da, atunci cînd vroia să se grozăvească, unul sau doi ani mai mult decît avea în realitate.

Ion s-a purtat cuviincios cu fiecare în parte, sărindu-le în sprijin ori de cîte ori era nevoie, cu o bunăvoinţă egală faţă de cele trei fete mai mari ale domnului, poate cu un strop de respect în plus faţă de domniţa Ana.

În prima seară în care au poposit la Bistriţa, Cheajna nu s-a putut stăpîni să nu-i şoptească Mariei că însoţitorul lor era un bărbat frumos, fapt care a făcut să-i crească ochii celei mai mari de mirare şi să-i lucească într-un anumit chip celei mici. Maria era copleşită de grija pe care o cereau împrejurările cumplite din acea clipă ; boierul care le purta de grijă şi călărea alături de ele, era voinic, bine legat şi chipul lui era mai mult decît plăcut la vedere, dar cui îi putea sta mintea la asemenea lucruri, într-o vreme ca aceea, decît unei fetiţe lipsite de minte cum era Chiajna.

După o noapte de odihnă cum se cuvine, Ion s-a înfăţişat a doua zi doamnei lui Rareş pentru a hotărî împreună cît timp vor sta în Bistriţa şi ziua în care se vor îndrepta spre Ciceu. Judele Werner a venit în persoană ca să primească poruncile înaltei oaspete şi cu toate că el îi arăta, în numele oraşului, că poate sta acolo cît pofteşte, a rămas stabilit că a treia zi dimineaţa, doamna şi suita ei împreună cu treizeci de oşteni ai oraşului, vor porni-o spre Ciceu. Pînă atunci, oraşul se va îngriji de hrana tuturor celor care o însoţeau pe doamnă şi vor fi pregătite şi merindele pentru drum. N-aveau să fie uitaţi nici fagurii de miere pentru cuconii domneşti. Din Moldova nu

sosiseră veşti. Se ştia doar că oastea otomană se îndreaptă cu mare grijă spre Ţara de Sus unde se afla domnul cu întreaga lui oaste, căruia toţi îi doreau şi îi urau izbîndă asupra celui mai temut duşman al creştinătăţii.

La masa oferită din partea conducerii cetăţii, Ion i-a surprins privirile Chiajnei aţintite asupra lui şi abia s-a stăpînit să nu zîmbească atunci cînd s-a dumirit că drăcuşorul ăsta era în stare să-l privească în ochi fără să se turbure şi fără să se ruşineze. Un copil, gîndea Ion, dar un copil care făgăduia multe. Era un joc primejdios pentru oricare altă fată sau femeie, nu şi pentru o făptură ca aceasta în care toate poniirile se supuneau fără şovăire minţii, în ciuda anilor puţini pe care-i avea domniţa.

Pentru Maria, purtarea Chiajnei însemna necuviinţă. Nu se cade să-ţi uiţi rangul niciodată, în nici o împrejurare şi, în afară de aceasta, nu se cuvine unei fecioare care n-a ieşit încă în lume, să-şi îngăduie nici vorbe şi nici gesturi care nu-s pe măsura ei. În seara acelei zile, cînd a izbutit să fie numai ea faţă în faţă cu sora mai mică, nu s-a putut stăpîni să n-o mustre. Chiajna şi-a plecat capul şi a privit-o cu obrăznicie dintr-o parte, după care şi-a mijit ochii şi i-a sîsîit printre dinţi :

— În loc de predici, mai bine te-ai fi măritat. Mă îndoiesc însă că minunea asta se va împlini cîndva, după care a întors spatele şi s-a mestecat printre ceilalţi din casă ca să nu mai fie nevoită să dea vreo socoteală pentru vorbele ei a căror gravitate o înţelegea pe deplin. Maria a simţit cum o cuprinde un val de căldură, avea senzaţia că se află pe un rug în flăcări şi fără să vrea a simţit cum o cuprinde un soi de ură faţă de toţi anii tinereţii ei pe care o ştia irosită zadarnic, şi în acelaşi timp punea stăpînire pe ea o disperare oarbă, deoarece în faţa ei nu vedea venind de nicăieri o izbăvire care să-i îngăduie să-şi trăiască viaţa în chipul cel mai firesc cu putinţă. Îşi dorise un bărbat şi copii, iar în anumite clipe cînd o străfulgera gîndul că s-ar putea să rămînă pentru toată viaţa o fată bătrînă, dorea stîrnirea unor mari nenorociri în vîrtejul cărora să fie cuprinse neamuri întregi, şi în mijlocul acestor dezastre să cunoască măcar o singură dată sentimentul că a devenit femeie, după care se puteau prăbuşi toate împreună cu făptura ei părăsită şi neajutorată. Dorise să fie iubită şi să iubească, iar anii trecuseră peste ea fără să se ivească prilejul

rîvnit atît de mult, iar vorbele sorei mai mici, copilă rea și fără minte, o loveau în punctul cel mai slab al ființei sale, făcînd-o să sufere și să-și aducă aminte, cu și mai multă înverșunare, că viața ei de pînă atunci se scursese sub semnul celei mai desăvîrșite zădărnicii. Ar fi vrut să plîngă dar lacrimile nu vroiau să se reverse din matca lor, își simțea sufletul uscat, se vedea searbădă, iar viața ei n-avea nici o noimă. În timp ce cei din jurul ei trăiau momente de mare încordare, dorind și rugîndu-se pentru izbăvirea lor, a domnului, părintele, soțul și stăpînul lor și, odată cu acestea, mîntuirea țării pentru a se putea întoarce la viața lor liniștită și înconjurată de prețuirea tuturor, Maria era aproape străină de toată această zbatere, alt prilej de nemulțumire întrucît își da seama că simțămintele ei nu sînt firești, găsindu-se vinovată numai pe ea însăși de toate nemulțumirile ei.

După ultima cină luată în cetatea Bistriței i-a fost dat să surprindă un zîmbet păcătos care i-a luminat fața Chiajnei atunci cînd Ion Movilă s-a înclinat în fața lor, după care boierul a făcut față doamnei și stăpînei sale pentru a primi ultimele porunci în legătură cu drumul ce trebuiau să-l facă a doua zi spre Ciceu. Încă o necuviință a mezinei care-i stîrnea o mare turburare, cu toate că hotărîse, nu cu multă vreme mai înainte, să nu mai ia în seamă purtarea acesteia.

A fost un drum anevoios pe o ploaie mărunță, cernută din niște nori care se buluceau de la răsărit spre apus, tîrîndu-se peste văi, izbindu-se de pădurile care acopereau dealurile ce mărgineau lunca Șieului, zdrențuindu-se și lăsînd scame și fuioare ce se răsuceau besmetice spre înălțime de parcă ar fi vrut să smulgă după ele brazii și fagii în ale căror vîrfuri se împleticiseră.

Pe seară, după arătarea scrisorilor domnești, pîrcălabul Simion a poruncit să se lase podul greu pe scripeți peste șanțul cu apă care înconjura cetatea, a pus genunchiul jos în fața doamnei și i-a urat ca șederea în acea cetate să fie prilej numai de bucurie.

Peste un ceas, cînd încă nu se ostoiseră căratul și orînduirea celor aduse de Elena-Ecaterina doamna, un muntean din părțile Bîrgaielor, folosit ca olăcar de bistrițeni pentru treburile de dincolo de munți, îi aducea la cunoștință pîrcălabului cetății, alături de care se afla Movilă, că pînă acum zvonurile în legătură cu cele ce se petreceau în Moldova se bă-

teau cap în cap. Unii spuneau că domnul ar fi obținut o mare izbîndă asupra păgînului, iar alții, dimpotrivă, ziceau că Rareș s-a retras din fața sultanului, năzuind spre munții din partea de miazănoapte a țării unde vroia să reziste pînă la venirea iernii și a ajutoarelor promise lui de principii creștini.

XXI

Timpul se scurgea cu mare încetineală pentru cei ce se refugiaseră la Ciceu. Vremea era schimbătoare, cînd senin, cînd se lăsau norii peste dealurile dinspre răsărit și miazănoapte, dar nu de vreme le păsa oamenilor. Toate gîndurile erau spre țară și așteptau cu înfrigurare știri în legătură cu cele ce se petreceau acolo. În a treia zi de la sosirea lor, pe seară, venea un bistrițean ca să le arate că totul s-a sfîrșit spre nenorocirea Moldovei. Mateiaș vistierul, sosise în ziua aceea la Bistrița unde se afla, de două zile și familia lui. Cele spuse de el nu mai puteau fi puse la îndoială. Fusese martor la trădarea boierilor. Îl părăsiseră cu toții, împrăștiindu-se care încotro. A fost printre ultimii dintre cei care rămăseseră alături de Rareș, dar, văzînd că nu mai este oaste, că nu se mai poate încropi nici o apărare împotriva armatei otomane, fugise spre Transilvania împreună cu Pătrașcu comis, Toma logofăt, Nicoară medelnicerul, Bălțatul ușer, Sturza postelnicul și Plaxa, cel care se însurase cu una din fiicele lui Luca Arbure.

Nu știa ce s-a întîmplat cu fostul său stăpîn. Era în viață, a pierit — erau întrebări cărora nu putea să le dea un răspuns. La auzul acestora, a pierit sîngele din obrazul doamnei care s-a îndreptat spre paraclisul cetății unde a vegheat ceasuri în șir, rugîndu-se pentru viața și sufletul domnescului ei soț. Băieții erau prea mici să înțeleagă bine despre ce este vorba ; pricepeau Iliaș și Ștefan că s-a întîmplat totuși un mare rău tatălui lor. Cele două fete mai mari s-au retras în odaia lor în timp ce Chiajna ar fi dorit să afle cu de-amănuntul cum de-au îndrăznit ticăloșii de boieri să-și părăsească stăpînul. Îi

scăpărau ochii de mînie și trupul care nu avea astîmpăr arăta frămîntarea lăuntrică a acestei copile care-l uimea pe Ion.

În zilele următoare alte veşti arătau că turcii, Zapolia şi leşii luaseră măsuri ca să închidă hotarul Moldovei pentru a nu le scăpa omul de a cărui energie şi zbatere se temuseră cu toţii. Turcii tăbărîseră lîngă Bretcu, Maelat aştepta la Oituz şi înspre Bicaz, Werner primise poruncă de la Ianăş craiul să pîndească la Rodna. Singurul care venea în sprijinul lui Rareş era Laschi, care pornise spre Hustul Maramureşului în ziua de 19 septembrie. Craiul Ferdinand ceruse de la începutul lunii supuşilor săi să-i vină în ajutor domnului, ca şi cum aceştia ar fi ştiut exact cine este domnul Moldovei, care erau cerinţele lui şi ce rost avea ţara sa în context politic şi militar european etc. Împăratul, fratele craiului, făcea şi el promisiuni, pentru care un se găsea acum nici cine să-i mulţumească pentru că nimeni nu ştia ce s-a petrecut cu Rareş.

Zilele se scurgeau una după alta şi toţi cîţi se aflau la Ciceu trăiau clipe fără de sfîrşit de chinuitoare aşteptare. Era limpede că domnia fusese pierdută. Sosiseră veşti că cei mai mulţi boieri au făcut act de supunere, iar padişahul i-a iertat pe ei şi, odată cu aceasta, a părăsit gîndul să mai transforme ţara în provincie otomană. Trotuşan care izbutise să fugă la Braşov, venise la Suceava ca, împreună cu Mihul şi oamenii lor, să trateze cu sultanul. Prezentau trădarea lor ca singura posibilitate de a salva Moldova de la pieire.

Domn era acum un oarecare Ştefan. Se socotea urmaş al marelui Ştefan dar, din cîte se zvoneau, el trecuse demult la legea turcească, fiind omul de credinţă al lui Suliman.

Răzbătuse pînă la Ciceu un zvon în legătură cu o luptă, ultima pe care Rareş o dăduse cu oştile otomane, în timpul căreia pierise vitejeşte, cu sabia în mînă. Doamna nu ştia ce să mai facă, să se roage, să-şi pună haine cernite sau să mai aştepte cîteva zile, cînd alte zvonuri arătau că Rareş scăpase şi fugise la ţarul Moscului, sau chiar la Sahib Ghirai, hanul tătarului din Crîm.

O mîngîiere prin credinţă adusese Vlădica Atanasie de la Vad care se oploşise la Ciceu, în nădejdea că măria sa Petru voievod va izbuti să biruie pe necredincios. Doamna Elena îl primise cu mare bucurie şi nădăjduia ca rugile preasfinţiei sale să înduplece mila Celui de Sus ca să-şi îndrepte privirile asupra neamului şi casei sale.

Ana, fiica cea mai mare, era pe deplin resemnată, Maria nu mai nădăjduia nimic. Cît se bucurase de mărire la curtea domnească nimeni nu se învrednicise să-i ceară mîna. Acum începeau ani de pribegie și cîte necazuri îi puteau aștepta printre străini. Chiajna se stăpînea și nu părea afectată de cele ce se petreceau cu ea, în adîncul sufletului ei nu simțea nici o îngrijorare, schimbările, oricît de dramatice ar fi fost, erau un prilej de a schimba locul, de a vedea alți oameni și cunoaște lucruri noi. Oricum, disciplina impusă de mama vitregă nu avea cum să mai fie respectată în noile împrejurări. Viitorul îi părea întunecat, era ceva nelămurit în care se putea sădi și binele și răul, după fire, la alegere.

Ion se afla acum la cheremul acestei familii domnești pe care n-o putea părăsi în aceste momente de mare îngrijorare și întristare; își părăsise familia și țara, noul domn îl putea considera pribeag și hiclean, nu avusese răgazul să-și agonisească o parte din avere. A încercat să sloboadă patru din cele cinci slugi, dar oamenii nu s-au grăbit să-l părăsească, iar cînd i-a împărtășit doamnei gîndurile, aceasta a socotit că este mai înțelept să-i păstreze lîngă el atîta vreme cît socotește că vor sta cu credință în slujba sa. Ea nu-i cere și nici nu-i poate porunci să rămînă alături de familia sa, e liber să plece cînd și unde dorește să meargă, dar pentru dînsa ar fi o mare ușurare să se știe sub paza unui boier care a dat dovadă constantă de credință față de domn și de casa acestuia. Nu i-a cerut să ia o hotărîre pe loc. I-a lăsat timp de gîndire, știind că ceea ce-i cerea dînsa nu era ușor de împlinit și ar fi dorit ca rămînerea lui la Ciceu, dacă avea să aleagă această cale, să nu fie ceva apăsător, deoarece avea nevoie, acum mai mult ca oricînd, de oameni de nădejde și de încredere.

În glasul Elenei Brancovici nu era nici o șovăire. Știa să se stăpînească perfect și să-și păstreze demnitatea și în aceste împrejurări potrivnice.

— Voi rămîne aici, stăpînă, a grăit Ion cu un glas care nu însemna nici resemnare, dar nici entuziasm.

— Vreau să înțelegi, domnia ta, i-a răspuns doamna Elena-Ecaterina, că nu am nevoie de milă, ci de prieteni.

— Voi fi sluga credincioasă a măriei tale, dar nu din milă. O fac pe răspunderea mea, nu doresc nici răsplată, nici recunoștință, nu voi pretinde niciodată nimic. Numai că, mărită doamnă, eu și oamenii mei nu avem nici o avere...

— Nici nu este nevoie. Slugile vor sta alături de slugile noastre, iar domnia ta vei fi alături de noi, la bine și la rău, ca sfetnic, ca prieten de-ți va fi voia.

Lui Ion îi venea să zîmbească. Prieten cu Elena Brancovici ! Și-a plecat grumazul în semn de supunere și acceptare a celor spuse și dorite de această femeie deosebită.

Sîmbătă, 28 septembrie, cînd se lumina de ziuă, Ion, care nu dormise în noaptea aceea prea bine, nici el nu știa de ce, ieși în curtea cetății. Răcoarea dimineții l-a trezit și i-a limpezit mintea și pentru că tot n-avea ce face, a urcat în turnul cel mare ca să vadă cum își petrec timpul străjerii. Era un cer curat și de un albastru adînc a cărui puritate și tărie erau subliniate de culorile toamnei care pusese stăpînire pe pădurile din preajma Ciceului. Cînd razele soarelui au răzbit peste crestele pădurii de fag ce acopereau dealul dinspre răsărit, a simțit nevoia să-și ocrotească lumina ochilor cu mîna, și s-a hotărît să coboare, căutînd în același timp un rost pentru ziua care venea. N-ajunsese bine la capătul scărilor, cînd straja a strigat că vede călăreți îndreptîndu-se spre Cetate. Veneau vești noi și era nerăbdător să afle ce s-a petrecut în țară, ce s-a întîmplat cu domnul său.

Aerul limpede îngăduia privirilor să ajungă, hăt, pînă departe, spre valea Someșului. Se vedea bine că este vorba de mai mulți călăreți și pe măsură ce aceștia se apropiau, s-au deosebit călăreții de mai mulți cai care nu purtau nimic pe spatele lor. De ce erau acei cai fără călăreți era greu de ghicit. Abia cînd au ajuns atît de aproape încît să se poată desluși rostul acestora, străjerii, pîrcălabul Simion, care se într-armase între timp și venise la porțile cetății, și Ion au văzut că cei șase cai purtau un leagăn în care se afla un om. Această rînduială i-a mirat și mai mult pe oștenii de la Ciceu. Nu departe, în urma acestora, zărea o ceată de călăreți ceva mai numeroasă și nu era greu de ghicit că cei din față zoreau să scape de cei din spate și să ajungă grabnic la cetate. Pîrcălabul Simeon a poruncit oștenilor săi să se pregătească, Ion și-a chemat slugile, iar podul a fost lăsat peste șanțul de apărare.

S-au dat porunci ca ceata de călăreți din față să fie lăsată să intre, după care podul să se ridice de îndată. În curtea cetății au fost rînduiți oșteni în așa fel încît cei ce aveau să vină să poată fi înconjurați din toate părțile.

Încercările lui Ion de a desluși cine este omul din leagăn, au rămas fără rezultat. Chiar și atunci cînd era la numai două sute de picioare de cetate, cușma și straiele secuiești puneau la îndoială asemuirile unei fețe care i se păreau cunoscute.

Ropotul copitelor a sunat sec pe podina de lemn, roțile au scîrțiit și lanțurile au început să scîncească pe scripeții de fier în timp ce caii se înălțau pe picioarele din spate sau se ogoiau pentru a-și afla liniștea cerută de zmucitul sălbatec al zăbalelor. Grija călăreților era îndreptată spre boiarinul din leagăn și oștenii cetății au înțeles că n-au venit cu dușmănie, iar cînd a fost să-l coboare pe stăpînul lor, atunci Ion a înțeles că-l are în față pe domnul și stăpînul său, care nu rătăcise nici la Crîm, nici la Mosc și apărea ca prin minune la Ciceu, cînd toți pierduseră aproape orice nădejde că-l vor mai vedea vreodată.

Oștenii din afara zidurilor s-au vînzolit o vreme, au strigat la cei de pe ziduri amenințîndu-i și cînd și-au dat seama că rămînerea lor acolo este zadarnică, au pornit-o iarăși la vale, spre apa Someșului.

Doamna Elena-Ecaterina s-a ivit la una din ferestrele ce dădeau în curte, turburată de zarva ce se iscase și al cărei rost nu-l pricepea. În clipa în care a vrut să facă semn pentru a cere lămuriri, l-a zărit pe domnescul ei soț și a rămas pentru o clipă înmărmurită.

Cînd și-a văzut doamna și copiii, cunoscînd că sînt teferi și sănătoși, măria sa nu s-a mai putut stăpîni și a dat curs lacrimilor și a suspinat de durere pentru toate cîte le pierduse într-un atît de scurt timp și s-a bucurat în același timp că și-a găsit doamna și rodul inimii lui. Era veselie amestecată cu tristețe și abia cînd s-au liniștit cu toții a reușit să le povestească cele ce a pățit din cincisprezece ale lunii și pînă în răsăritul soarelui din ziua aceea.

Cînd l-au părăsit boierii și țara la paisprezece septembrie, măria sa a năzuit cu 150 de oșteni spre cetatea Hotinului, dar noul pîrcălab pe care-l hotărîseră boierii, nu i-a deschis porțile. Și atunci a luat-o în jos, pe malul Nistrului, mergînd mai mult noaptea, pînă a ajuns în dreptul Iașilor. Bănuind că urdia sultanului și tătarii s-au îndreptat spre Suceava, a pornit spre soare-apune, a trecut Prutul și, strecurîndu-se printre dealuri, a ajuns la Piatra lui Crăciun în șaptesprezece zile ale lui septembrie, unde a fost primit cu dușmănie de oamenii pîrcăla-

bului de acolo, încît a trebuit să meargă în grabă spre munte și ajungînd la mănăstirea Bistriței, a poposit noaptea acolo. Intrînd în biserică „am căzut la pămînt înaintea sfintelor icoane și mult am plîns, aşişderea și egumenul și tot soborul plîngea, împreună cu mine, cu fierbinți lacrimi. Și am dat făgăduința că, de mă voi întoarce iarăși la scaunul meu cu bine și biruitoriu", atunci voi face ziduri noi și-i voi milui pe cei ce m-au primit cu dragoste.

În zorii zilei de optsprezece, cînd s-a uitat spre muntele de deasupra mănăstirii, și-a dat seama că dușmanii lui ca un roi, de pretutindenile înconjurară mănăstirea, ca să-l poată prinde. Și-a rînduit oștenii și copiii de casă, care erau în număr de douăzeci și cinci, și-a pus lucrurile de preț pe un cal, iar pe altul, dar al lui Gritti, l-a încălecat și au pornit-o cu toții în galop spre munte, izbutind să treacă printre urmăritorii lor. După aceea, s-au împrăștiat cu toții, așa cum le fusese vorba, iar domnul cu cîțiva copii de casă ce să încăpățînau să-l urmeze, au intrat în munte. După o zi de mers, spre seară, în timp ce străbăteau un loc strîmt, au izbucnit chiuituri din față și asupra lor au năvălit mai mulți oameni. Erau tîlhari de codru, iar îndrăzneala lor a fost plătită scump : s-au luptat și domnul a trebuit să muncească din greu, ca-n tinerețe, ca să le dea de cap. Copiii, îmbărbătați de stăpînul lor, s-au bătut cu inimă, unul dintre ei a fost ucis, doi răniți, iar domnul, după ce-i așternuse pe tîlhari la pămînt, a simțit o fierbințeală la șold. Fusese străpuns de sabie dar tăietura nu era adîncă. Au rămas noaptea în acel loc, după care copiilor le-a poruncit să facă drum întors, miluindu-i pe fiecare și, singur, cu calul de povară după el, a urcat pe potecă de munte și prin codrii neumblați, ținînd mereu spre soare-apune. După două zile de mers în locuri necunoscute, frînt de oboseală, a ațipit în șa și nu s-a trezit decît atunci cînd a simțit o zmucitură. S-a speriat, crezînd că-l lovește cineva pe neașteptate, dar și-a venit repede în fire cînd a înțeles că se oprise calul de povară, nu și-a dat seama din ce pricină, și că o pornise la goană, înapoi, după care a alunecat pe un pripor și nu l-a mai văzut. Pierduse și bruma de avere care-i mai rămăsese, merinde mai avea puține, rana din șold îl supăra. După o noapte petrecută pe cetină sub niște brazi, mergînd după soarele a cărei față se întrezărea din cînd în cînd după trîmbele de nori ce alunecau spre soare-răsare, și-a dat seama că numai trecînd din-

colo, peste culmea ce se ridica în față-i, ar fi răzbit spre Transilvania. Calul ne mai putînd urca pe clina priporoasă a muntelui, a trebuit să-i dea drumul și cu ce reușise să ia cu el, s-a străduit după ceasuri de luptă cu oboseala, nemîncarea și durerea, să treacă pe partea cealaltă. Acolo, sus, pe înălțimi, n-a dat de nici un izvor de apă și a trebuit, împins de sete, să se lase la vale în căutarea unui pîriu. Nu mai avea nici merinde. Cînd a dat de apă, a înțeles că aceasta curge spre Transilvania. Urmînd cursul ei, în după-amiaza zilei de douăzeci și patru a auzit zvon de glasuri omenești. Ar fi vrut să se ascundă, dar nici el nu știu cum se învăluise în josul apei încît s-a trezit, atunci cînd credea că este departe, în fața unor pescari și s-a înfricoșat tare.

Iar pescarii luîndu-i seama, l-au primit cu bucurie și cu jurămînt s-au jurat înaintea lui, cum că-i vor fi cu dreptate și să n-aibe nici o teamă. Dăruindu-le șaptezeci de galbeni, aceștia au rămas uluiți, nu le venea să creadă că a dat peste ei un asemenea noroc și l-au dus la otacul lor de l-au ospătat cu piine și cu pește fript, ospăț pescăresc, de ce au avut și ei. Și dacă s-a înserat, l-au îmbrăcat în haine proaste de-ale lor și cu comănac în cap și l-au scos la Ardeal. Și fiind oaste ungurească tocmită de strajă, la margine, i-au întrebat pe dînșii : — Ce oameni sînteți ? Ei au zis : — Sîntem păscari. Și așa au trecut prin straja ungurească și niminea nu l-au cunoscut".

Ajungînd în secuime l-au dus la casa lui Tămaș Chiopeci, judele din Tîrgul Secuiesc, iar acasă era numai jupîneasa și i-au spus pescarii pe taină că Petru vodă se află cu ei și jupîneasa l-a primit cu dragoste în casa ei și i-au făcut ospăț. Aici l-a ajuns pe domn un voinic, care-l căutase pe domn prin munte, pînă a dat de pescarii care erau cu domnul și cunoscîndu-l pe domnul său au căzut de i-au sărutat picioarele. Și s-a bucurat domnul de credința acestei slugi și l-a luat cu sine. Jupîneasa lui Chiopeci i-a pregătit lui Petru Vodă, cît au ațipit, leagăn cu cai și doisprezece voinici într-armați și pornind și mergînd cu fereală pe poteci cunoscute numai de ei, au ajuns la casa nemeșului Tamaș Barabaș din Ciuc. L-a primit și acesta cu mare bucurie, l-a ospătat și i-a gătit grabnic leagăn cu șase cai și i-a dat și voinici să-l însoțească și i-a pornit îndată la drum, căci loc de a zăbovi nu era, că dindărăt, prinzînd de veste straja ungurească cum că a trecut Petru vodă, s-a pornit după dînsul în nădejdea că-l va putea prinde.

Ocrotit de Cel de Sus, domnul și însoțitorii săi au izbutit să meargă două zile și două nopți, aproape fără odihnă, și așa s-au mîntuit între zidurile Ciceului, cînd nu mai era loc de scăpare".

Petru vodă i-a mulțumit lui Movilă pentru credința lui și s-a legat cu jurămînt că de va izbuti să cîștige vreodată ceea ce pierduse în anul acela, atunci îl va răsplăti pe el și neamul lui pentru slujba pe care i-a făcut-o.

Au urmat cîteva zile liniștite. Cei din Ciceu primeau de la Rodna și Bistrița cele de trebuință pentru hrană, doamna Elena deși era mîhnită pentru toate cîte fuseseră pierdute, era acum resemnată. Copiii își vedeau de joacă, iar fetele cele mari nu arătau nici bucurie nici întristare, afară de Chiajna care-și recăpătase vioiciunea de mai înainte. În clipele de răgaz și cînd vremea a îngăduit-o, s-au făcut mici plimbări călare pe dealul Ciceului, nu departe de cetate. Ion, însoțit de slugile sale, veghea să nu se întîmple ceva odraslelor domnești, gata oricînd să se îndrepte spre cetate la știutul semn de corn. Chiajna și-a dat seama că boierul o privește ca pe un copil. Joaca ei nu mai avea deci nici un rost și s-a liniștit.

Greul a început după ce s-a încheiat prima săptămînă a lunii octombrie. Oșteni călări au poposit în preajma cetății sub comanda voievodului Balașa și a vistierului craiului Ianăș, fratele Martinuzzi. Cei doi i-au cerut lui Petru să se predea de bunăvoie și să renunțe la toate drepturile moștenite asupra cetății Ciceului și asupra Cetății de Baltă cu toate cîte țineau de acestea. În schimb, i se promitea libertatea între hotarele Transilvaniei și ale regatului.

Tratativele dintre împresurați și asediatori au fost duse prin vlădica Atanasie. Acesta s-a purtat cu credință pînă la sosirea, în tabăra lui Martinuzzi, a unui sol de la Ștefan Lăcustă, care cerea să i se dăruiască lui, cetățile stăpînite de înaintașii săi pe scaunul Moldovei. Solul, om de încredere al lui Ștefan Lăcustă, avea însă și o misiune secretă, al cărei rost nu fusese simțit de călugăr și nici de cei din cetate.

Într-una din seri, vlădica i-a făcut semn părcălabului Simion că ar dori să aibă sfat de taină și cei doi au ales, pentru mai multă siguranță, foișorul turnului din stînga porții de la intrare. Tocmai se schimba straja cînd au urcat cei doi, iar părcălabul a poruncit noului străjer să aștepte și să păzească

ușa pînă ce va ieși cu vlădica. În grabă, vlădica i-a arătat părcălabului ce dorește noul domn de la ei : capul lui Petru în schimbul întăririi în slujbele pe care le aveau și a unei mari răsplătiți în scule sau galbeni peșin. Judecînd împrejurările, cei doi au fost de părere că Petru nu mai are nici o scăpare. În țară se afla acum un domn care se bucura de sprijinul sultanului. Acesta-i făgăduise lui Ștefan, noul voievod, că va trimite un ceauș la craiul Ianăș ca să-i dea cetățile din Transilvania, ceea ce însemna că pînă la urmă acestea tot aveau să încapă în mîinile stăpînului de acum al Moldovei. Slujindu-l pe Ștefan domnul, se ajutau pe ei. Partea slabă a părcălabului era lăcomia și, cu toate că în urma celor auzite de la Atanasie nu mai avea nici o încredere într-o față bisericească ce și-a trădat stăpînul, a căzut la înțelegere cu el pentru a găsi un mijloc care să-l poarte pe Petru voievod în lumea celor drepți. Trebuiau să izbîndească acolo unde se împotmoliseră capete încoronate în frunte cu Suliman sultanul.

În ziua care a urmat acestui sfat, Petru voievod l-a ispitit pe Vlădică în legătură cu soroacele împărtășaniei, pe motiv că-n urma atîtor necazuri poate că era bine să i se facă slujbe care să-l curețe de toate păcatele. S-a mirat vlădica de neștiința fostului domn în cele bisericești și, chibzuind bine, i-a spus că este cu putință o asemenea treabă, dar numai sîmbăta sau și mai bine duminica în timpul unei slujbe anume orînduite pentru așa ceva. Dorința domnului venea la timp și dacă pînă la data aceea părcălabul Simion n-ar fi găsit o cale mai potrivită pentru a-i curma zilele lui Petru Rareș, atunci sfînta împărtășanie slujită de Atanasie avea să mijlocească trecerea acolo unde nu este nici întristare și nici suspin, spre lauda celui prea înalt.

Miercuri 16 octombrie, Petru l-a slobozit pe Atanasie să meargă în tabăra lui Balașa și Martinuzzi ca să le arate acestora îndreptările pe care le avea asupra cetăților din Transilvania. Vlădica s-a întors cu noi amenințări : dacă domnul nu ajunge la înțelegere cu fratele George, cum îi plăcea lui Martinuzzi să-și spună cu o prefăcută modestie, atunci craiul îi poate recunoaște lui Ștefan drepturile cerute de acesta asupra Ciceului. Între mai multe rele, lui Petru Rareș îi rămînea, dacă asculta un sfat părintesc și prietenesc, să închine craiului Ianăș cetățile și nu se va pierde nici sînge zadarnic, iar fostul domn se va bucura de ocrotirea craiului.

Chemîndu-l pe părcălabul Simion, Rareș i-a destăinuit că nu are prea mare încredere în vlădica Atanasie. De aceea, l-a rugat să-l însoțească a doua zi, joi, șaptesprezece octombrie, pe Atanasie în tabăra lui Martinuzzi. Pârcălabul a primit din toată inima, încrederea domnului fiind o dovadă că cele plănuite de el cu vlădica nu ajunseseră la cunoștința nici a celor mai buni prieteni.

La sorocul hotărît, cei doi au ieșit pe poarta cetății și s-au îndreptat spre cortul lui Martinuzzi. După o vreme, preț de un ceas și jumătate, pârcălabul și vlădica s-au întors și ajunși în fața porții, au cerut să li se deschidă. S-a deschis o fereastră de deasupra porții și Ion Movilă le-a cerut celor doi să plece unde știu și să-i poarte recunoștință lui Petru voievod care le-a iertat capetele pentru trădarea lor.

Trăznetul de-ar fi căzut între cei doi și n-ar fi produs atîta turburare. Vlădica s-a trezit blestemînd cu degetele răschirate spre cer, iar pârcălabul amenința cu pumnii. Cînd o săgeată țintită de Ion a șuierat pe lîngă urechea vlădicii, abia atunci au priceput cei doi ce primejdie îi așteaptă, au zmucit caii și au rupt-o la fugă spre tabăra lui Martinuzzi. Niciodată n-aveau să afle că una din slugile lui Movilă, surprinsă în foișorul unde avuseseră sfatul de taină, s-a ascuns acolo și a auzit toată urzeala pusă de cei doi la cale.

Balașa și Martinuzzi începeau să-și piardă răbdarea. Se aflau de aproape două săptămîni sub zidurile Ciceului și nu rezolvaseră nimic. Nu înțelegeau de ce fostul domn se încăpățînează să reziste cînd este limpede că aducerea unor noi ajutoare cu tunuri potrivite aveau să hotărască soarta cetății și a celor dinlăuntru.

Acest lucru îl știa și Petru voievod, numai că el avea nevoie de răgaz pentru a-și tăinui aici, la Ciceu, partea de avere ce-i mai rămăsese după nenorocirile din vara și toamna acelui an. Vistieria domnească fusese prădată la Hîrlău de Mateiaș, al treilea vistier, fiul lui Cozmin. Trădînd, el și frații săi au spart carele și au furat ca niște tîlhari de rînd pe domnul lor. Averile ascunse în cetatea Sucevei, au fost și ele descoperite la porunca sultanului după căutări îndîrjite de cîteva zile și în fața atîtor bogății, turcii au rămas uluiți, iar Suliman sultanul s-a bucurat și i-a miluit pe vrednicii săi slujitori cum se cuvine. Îi rămăsese domnului numai averea pe care o tri-

misese cu doamna și copiii săi la Ciceu. Aceasta trebuia păstrată cu orice chip.

— Am scăpat teafăr, Movilă, și acesta este lucrul cel mai de seamă. Fiind eu în viață, nici unul din dușmanii mei nu va avea liniște deplină. Și mă jur pe lumina ochilor că mă voi strădui din toate puterile ca să-mi recapăt scaunul și atunci vor plăti cu toții, așa cum se cuvine, fiecare după fapta sa. M-au trădat ca niște nemernici oamenii pe care i-am ridicat și pe umerii cărora credeam că-mi pot rezema domnia. I-am umplut de averi, i-am făcut să nu se simtă mai prejos decît voi, boierii cei mai vechi și mai bogați din țara Moldovei. Iar ei, drept recunoștință, n-au știut cum să mă vîndă și să scape cît mai repede cu putință de omul de la care nu cunoscuseră decît binefacere. M-ai slujit tu și încă alții, puțini la număr, deși nu v-am făcut nici un bine, au stat alături de mine niște copii, cu inima curată. Erau prea tineri ca-n sufletul lor să se încuibe ticăloșia. Vreau să-mi recapăt scaunul cu orice chip și să le plătesc de data aceasta rău cu rău. Merită să trăiești pentru asemenea clipe și de aceea cred că lucrul cel mai de preț pe care l-am putut mîntui a fost viața mea, iar acum trebuie să scap banii și sculele ce mi-au rămas ca să cumpăr în dreapta și-n stînga oamenii de care am nevoie pentru a-mi recîștiga coroana.

— Iartă-mă, măria ta, a grăit Movilă, poate greșesc cînd cred, creștinește, că răului nu trebuie să i se plătească cu rău și, fără să-i acopăr pe boieri, s-ar putea ca unii să se fi gîndit la binele țării.

— Gîndești la fel cu ei deși te-ai purtat tocmai pe dos decît au făcut-o. Pentru orice trădare se găsește și o lămurire menită să ne facă să credem că nu este așa. Te-nșeli, Movilă. N-au făcut-o nici spre binele lor, nici spre binele țării. Nu sînt de părere, cum ai înclina să gîndești, că aș fi fost fericit dacă s-ar fi lăsat căsăpiți și stropșiți de puterea cea mare a Turcului, numai de dragul unei faime neștirbite pe care s-o laude cei ce vor veni după noi. Un mort nu prețuiește cît un om viu, oricît de frumos ar fi murit. Sînt însă clipe cînd trebuie să primești jertfa, pentru binele tău și al altora, pentru faima și gloria care o vor împodobi, și o asemenea clipă era și aceasta cînd trebuia să-l înfruntăm pe sultan și nu să ne plecăm lui. Cu un asemenea preț aș fi putut opri oștile otomane pe țărmurii Dunării, dar n-am făcut-o deoarece am ținut seama

de binele țării și nu de binele meu. Îți spun eu, Movilă, din septembrie anul acesta, Moldova nu va mai fi ce a fost pînă acum.

— Doamne, norocul este schimbător ca și omul și nu se știe ce poate aduce ziua de mîine.

— Sînt praguri la care o dată ajuns nu te mai poți întoarce. Așa și acum. Oricît am încerca să dăm timpul înapoi, nu vom izbuti niciodată așa ceva.

Movilă nu dorise acest schimb de vorbe care l-au amărît. Îl necăjea faptul că fostul domn nu s-ar fi gîndit nici o clipă că o parte din vină ar fi avut-o și el în toată această dramă uriașă care se desfășurase în vara și toamna anului 1538. Cu mai multă iscusință, primejdia care pîndea Moldova putea fi întîrziată dacă nu înlăturată pentru totdeauna. Domnul a ascultat numai de îndemnurile inimii lui, n-a ascultat părerea unor sfetnici încercați, a căror înțelepciune era cunoscută tuturor; s-a mulțumit numai cu părerea celor pe care-i ridicase el și care, din lingușire sau din prostie, nu i s-au împotrivit niciodată, pentru a nu-l supăra pe acela de care atîrna bunăstarea lor.

Cînd s-a încredințat domnul că averile lui sînt la adăpost, și cînd a mai aflat că și Maelat umblă să-i ia cetățile pe seama lui, așa cum se străduise s-o facă și în anii trecuți, atunci s-a hotărît să trateze cu Martinuzzi și a fost de acord să închine cetatea regelui în schimbul protecției acestuia. Martinuzzi lăsa o garnizoană de lăncieri unguri sub porunca lui Petru, care se bucura în continuare de sprijinul bistrițenilor și al rodnenilor. Așa se face că la 17 decembrie meșteri zugravi din Bistrița veneau la Ciceu și, în frunte cu zugravul Ieronim, zugrăveau capela cetății și încăperile în care locuia domnul cu ai săi. În așteptarea unor vremuri mai bune, domnul se pleca, deocamdată, împrejurărilor.

Ion era nelipsit de la masa domnului său, ca unul dintre cei mai apropiați sfetnici și prieteni. Avea timp să cunoască pe îndelete familia acestuia, făcîndu-și o părere despre fiecare în parte după felul în care se purtau și vorbeau. Și atunci cînd se socotea lămurit pe deplin în această privință, la o cină, din primele zile ale lui ianuarie 1539, în timp ce-și plimba ochii de la unul la altul, fără nici o noimă, sub privirile sale a ajuns și chipul Mariei. Ca și cum ceva dinlăuntru ar fi avertizat-o că este privită, aceasta și-a ridicat capul și ochii ei au întîlnit,

lumină în lumină, ochii lui Ion. Pleoapele i s-au zbătut speriate, și-a plecat iarăși privirile în taler, dar n-a putut să stăpînească zbaterea lăuntrică și a simțit cum sîngele-i năvălește-n obraz. S-a supărat pe ea însăși din pricina acestor întîmplări neprevăzute pe care nu avusese puterea să le stăpînească. Îi era teamă, pe de altă parte, ca acest boier să nu creadă despre ea că este, și nici ea nu-și da seama exact ce-ar fi putut fi. Pe măsură ce se gîndea mai mult la această întîmplare, lipsită de orice însemnătate în realitate, dar care luase proporții în sufletul și mintea ei obsedată de ideea că soarta a fost mai mult decît nedreaptă cu ea, condamnînd-o să rămînă fată bătrînă, cu toate că-și dorise din adîncul ființei să fie femeie și mamă, se necăjea împotrivă-i din pricina stîngăciei în purtarea ei, pentru că nu știuse cum să primească această uitătură și să deslușească dacă avusese vreun înțeles pentru ea, sau era numai o întîmplare. Nu-i venea să creadă că boierul ar fi putut-o privi într-un chip anume, deși ar fi dorit-o din toată inima, nefiindu-i greu să vadă că Ion Movilă este un bărbat în floarea vîrstei, puternic și frumos. Credința arătată de el, în împrejurările grele prin care trecuse familia ei, era de natură să-l ridice și mai mult în ochii rareșeștilor și în fața tuturor oamenilor care mai cred în cinste și omenie. Dar cum să faci pentru a ști dacă un asemenea om și-ar fi plecat ochii asupra unei fete ca ea ?

Ion și-a dat seama care este rostul frămîntării acestei fiice de domn, i-a văzut roșața ce-i acoperă obrajii și nu i-a scăpat amănuntul că această turburare o prinde bine pe Maria. Urîtă nu era, dar ce-i lipsea să fie ispititoare ? Timpul care trecuse peste ea o înăcrise, pentru că sufletul ei era gol și pustiit, iar pustiul dinlăuntru se răsfrîngea pe chipul și trupul ei care-și pierdeau frăgezimea, strălucirea pe care ți-o dă numai tinerețea și mlădierea ce poartă-n ea, uneori în chip inconștient, ispite și chemări ce duc la împlinirea rostului unei femei pe pămînt.

Cînd s-au dus spre odăile lor ca să se culce, Chiajna s-a apropiat de urechea sorei mai mari și a întrebat-o cu cea mai mare nevinovăție : — De ce-ai roșit la masă, Maria ?

Cîtă otravă poate să zacă în fetișcana asta ! A fost o noapte rea, cu vise chinuitoare. S-a zbuciumat tot timpul, iar în zori, cînd s-a trezit de-a binelea, își făcea socoteală că toată zbaterea ei n-avea nici un rost. Trebuie să se stăpînească

și să lase viața să se scurgă pe vechiul făgaș, fără bucurii și fără mari dureri. Îi rămăsese o strîngere de inimă în legătură cu felul în care va trebui să se poarte față de Ion Movilă. Era nevoie să se arate în așa chip, încît boierul să nu ghicească nimic.

Alegerea lui Petru Rareș se dovedise a fi cea mai bună soluție. Martinuzzi era lacom și dorea să stoarcă de pretutindeni cît mai mulți bani spre folosul lui. A pus mîna pe venitul minelor de la Rodna, i-a supus pe bistrițeni, unor mari dări în bani peșin, se grăbise să cuprindă Cetatea de Baltă în nădejdea că averile fostului domn erau ascunse acolo, luîndu-se după un zvon pe care Rareș însuși îl făcuse să se răspîndească. Craiul Ianăș cerea și el, printr-un om al său sosit la Ciceu a doua zi de Crăciun, ca Rareș să renunțe la taxele de război pe care le ridica de la sașii din nord-estul Transilvaniei. În schimbul acestei renunțări, regele îi recunoștea fostului domn deplina stăpînire asupra domeniului Ciceiului, cu drepturi pe care le avea oricare mare magnat al regatului. Domnul i-a cerut craiului să-i dea 3000 de oșteni ca să-și recapete tronul, fiind informat de partizanii săi că domnia lui Ștefan, omul turcilor, îi nemulțumește pe toți supușii săi.

Zmulgîndu-i domnului cetățile, minele de la Rodna, însemna de fapt că i-a luat lui Rareș orice putere în Transilvania, din care pricină craiului Ianăș îi convenea acum ca să rămînă în starea la care-l aduseseră oamenii săi. Îi era teamă ca acesta să nu ajungă iarăși în scaunul Moldovei și să nu devină o primejdie pentru el personal, datorită prestigiului și simpatiei de care se bucura Rareș în miazănoapte, acum cînd își făurea planuri mari în legătură cu moștenirea sa. În ciuda înțelegerii din anul trecut dintre el și Ferdinand, în urma căreia Transilvania i-ar fi revenit craiului de la Viena după moartea lui Ianăș, acesta se răzgîndise ; între timp o pețise pe fiica craiului Jicmont și acuma se afla în dîrdora pregătirilor de nuntă.

Nici de la craiul Ferdinand nu se aștepta să-l sprijine și, aflînd că Ștefan, domnul Moldovei, trimite soli și la Ianăș și la Ferdinand, Rareș și-a dat seama din cele petrecute pînă atunci că cei doi crai nu-l vor băga în seamă o vreme și vor duce tratative cu domnul aflat în scaun pentru a obține de la acesta mai mult decît avuseseră de la el. Rareș devenise, ca orice pribeag, un obiect de șantaj în mîna celor doi crai. Gîndurile

sale aveau să fie confirmate de hatmanul Petru Vartic, pe care Ștefan, devenit „Lăcustă" pentru nenorocirea pe care o aduseseră gîzele cu acest nume asupra Moldovei, îl trimisese în solie la Viena ca să încheie o alianță cu Ferdinand. Printr-un om de taină, Vartic îi aducea la cunoștință care este starea sufletească a locuitorilor Moldovei față de domnul pus de sultan și ce planuri își făurea acesta.

Toate acestea-l făceau pe Rareș să-și dea seama că, pentru o vreme, el era osîndit să-și petreacă viața la Ciceu, ca un mare boier oarecare. Trebuia să încerce altceva și în sfaturile pe care le ținea cu doamna sa, la unele dintre ele fiind chemat și Ion, s-a ajuns la încheierea, care l-a uluit pe Movilă, că numai sultanul i-ar putea reda scaunul. Laudele pe care vistierul Mateiaș le adusese cîndva doamnei erau mai mult decît întemeiate: minte ascuțită și o mare îndrăzneală izvorîtă dintr-o voință de fier.

— Măria ta, s-a pomenit Ion vorbind aproape fără să vrea, mie mi se pare cu mare primejdie ceea ce se pune la cale. Nu te poți încrede în sultan pentru că niciodată nu i se cunoso gîndurile și e tiran la suflet. Nu a pregetat să-și ucidă fiul pentru că greșise și i-a luat capul și marelui vizir, Ibrahim, ginerele și cel mai credincios sfetnic al său, deoarece făcuse legături cu craiul Ferdinand pentru încheierea unei păci care să nu fie prea umilitoare pentru neamț. Într-un om atît de aprig ca Suliman nu poți avea încredere.

— Ai dreptate Movilă, numai că tu nu cunoști și o altă latură a firii sultanului, și îndeobște a turcului. El este totdeauna prea bucuros să-l primească pe oricare principe ce i se supune, mai ales cînd acesta nu vine cu mîna goală.

— Se poate măria ta să fie, și sînt încredințat că este așa, și-a luat seama Ion, dar sultanul ți-a luat comorile din cetatea Sucevei, ce altă nevoie de bani ar avea el acum?

— Movilă, s-ar putea să nu aibă nevoie de bani, deși la o împărăție mare întotdeauna este nevoie de bani mulți, dar craiul Ianăș i-a făgăduit 300 000 de galbeni ungurești ca sultanul să se retragă cu urdia sa în bună pace în sudul Dunării, după ce supusese Moldova, iar craiul n-a avut de unde să-i dea banii. Așa se face că Suliman este supărat pe Ianăș, iar ce nu poate împlini craiul, pot face eu.

Socoteli pe care Movilă nu le cunoscuse și care-l uimeau, descoperind la domnul său o pătrundere a oamenilor și a lu-

crurilor cu mult deasupra celor ştiute de el pînă în clipa aceea. Avea totuşi o îndoială în legătură cu Ştefan Lăcustă. Nu fusese el pus în scaun de sultan şi nu se bucura de toată încrederea acestuia?

— Lăcustă n-are o vistierie, Movilă, şi unui domn fără vistierie i se clatină jeţul de sub el, oricit de domnesc ar fi acesta.

„Şi ştiind carte sîrbească Elena, doamnă-sa, au scris la împăratul cu mare jalobă şi plîngere, poftind ca să să milostivească, să-i iarte". Scrisoarea era trimisă printr-un sîrb, o slugă credincioasă a doamnei, căruia i se arătase că trebuie să meargă cu mare fereală pînă ajungea în împărăţia turcului, ca să nu cadă acea scrisoare în mîinile craiului Ianăş.

La Ciceu era acum linişte. Lăncierii, lăsaţi de Martinuzzi, plecaseră, garnizoana cetăţii fiind alcătuită din românii satelor care aparţineau cetăţii. Fostul părcălab, Simion, plecase, undeva într-un sat pe Someş, iar Atanasie trebuise să se refugieze ca simplu călugăr la Putna. Ion izbutise să ia legătură cu fraţii săi, care fugiseră în Polonia, după intrarea lui Suliman sultan în Suceava. Aceştia, însă, izbutiseră în iarna anului 1538—1540 să se întoarcă la ocinele lor din Moldova. În taină, ei îi trimiseseră la Ciceu bani şi o parte din hainele de preţ încît putea acum să se prezinte ca un curtean de vază în straiele-i strălucite, sau să-şi tocmească arme şi cele de trebuinţă la Bistriţa. Pentru unele cheltuieli făcute, Rareş l-a certat strașnic. Era adevărat că nu se mai afla în scaun, dar nu se cuvenea să-l jignească, socotindu-l atît de neajutorat încît să nu-şi poată omeni o slugă căreia îi datora atît de multe.

Se putea mişca în voie, la Bistriţa sau la Rodna, uneori ieşeau la vînătoare prin pădurile din preajma Ciceului în care mişunau sălbăticiunile.

Teama Mariei se dovedise mai mult o închipuire a minţii ei. Boierul se purta ca de obicei, cu bună-cuviinţă, fără să arate că între ei s-a petrecut ceva, cum, de fapt, nici nu se întîmplase. Judecînd liniştită lucrurile, îşi da seama că nu fusese vorba decît de o întîmplare, căreia ea-i dăduse un înţeles pe care nu-l avea, înţeles ce dospise şi crescuse nemăsurat în mintea ei. Această constatare stîrnea în sufletul ei aceeaşi nelinişte şi nemărginită nemulţumire pe care i-o da senti-

mentul neîmplinirii ca femeie. Înțelegea că acest boier este un om ca oricare altul, din carne și oase pe care o femeie nu l-ar fi lăsat nepăsător. Dar pentru asta se cerea să știi să te porți ca o femeie și, deși își pusese în minte să fie mai blîndă și surîzătoare, sau să dea dovadă de oarecare gingășie atunci cînd se afla în preajma lui, cînd apărea Ion, simțea cum îngheață și încremenesc toate gîndurile și pornirile ei firești. Noroc cu acest boier care nu înțelegea, sau se prefăcea că nu înțelege, ce se petrece în sufletul ei, purtîndu-se mereu egal și cuviincios.

Să se ducă la mănăstire cum o sfătuise sora ei mai mare? Să afle mîntuirea zbuciumului care-i răvășea ființa prin credință? Nu s-ar fi dat în lături și ar fi primit și o asemenea dezlegare, dar simțea în străfundul ființei sale că niciodată nu se va împăca cu un asemenea gînd.

Ieșiseră afară din cetate, copiii alergau prin fînețurile ce crescuseră înalte, iar fetele mai mari se răzlețiseră în căutarea celor mai frumoase flori. Maria simțea cum zvîcnește inima cu mai multă putere, miresmele îndumnezeiseră întreaga vale, soarele revărsa lumină din belșug, cîteva scame de nori, ce păreau suspendate între tăria albastră și pămînt, lunecau agale. Totul mustea de viață; privea năucită această desfășurare de energii și i-ar fi venit să țipe de bucurie și de fericire dacă soarta ar fi fost numai în foarte mică măsură darnică cu ea. De fapt, era așa de puțin ce dorea și acest puțin ridica între ea și restul lumii stavila care o împiedica să se împărtășească din ceea ce firea și natura ne-a hărăzit tuturor. Era aproape de poalele pădurii cînd a simțit mișcare și nu departe de ea a răsărit Movilă. Calul boierului mergea la pas, semn că nu se grăbea, și cînd a zărit-o și-a îmboldit șargul spre ea. Și-a înclinat capul în chip de binețe, l-a auzit că vorbește, făcînd să răsară de sub mustața-i neagră cununa albă a dinților, i-a răspuns, nici ea nu știa exact ce, pentru că o asemenea înfruntare venise cu totul pe neașteptate.

Ion a înțeles tulburarea fetei, a spus ceva și a rîs, iar pe fața lui era atîta lumină și bucurie liniștită încît Maria a simțit cum se topește tulburarea care pusese stăpînire pe ea. Privind-o de sus pe această fată de domn, Ion a găsit că nu este chiar așa de searbădă cum părea de obicei. Vîntul făcuse să i se lipească rochia de trup, lăsînd să se ghicească picioa-

rele bine zidite, cu pulpa frumos arcuită. Avea sîni nu prea mari, iar fața îmbujorată de soare și de vînt nu era deloc urîtă. E adevărat că măsura după care fusese croită era cam mare, dar nu lipsită de un anumit farmec, atunci cînd da semne că întreaga ei făptură este străbătută de un strop din bucuria vieții. A descălecat și i-a cerut îngăduința s-o însoțească. Cererea a turburat-o, făcînd-o să se aprindă și mai mult la față. Stîngăcia ei l-a amuzat pe boier și acesta s-a uitat de data aceasta în ochii fetei fără sfială. Îndrăzneala lui avea un tîlc, pe care mintea ei a refuzat să-l priceapă, iar cînd stăruința lui de a se face înțeles i-a învins orice îndoială, a simțit cum se pierde și o cuprinde o ușoară amețeală. Boierul i-a prins mîna stîngă deasupra cotului, ca și cum ar fi vrut s-o sprijine și la atingerea acestei mîini, lacrimile au năvălit șuvoi. A încercat să le stăvilească, dar n-a fost în stare. Fața ei nu arăta suferință și Ion, după ce și-a făcut ochii roată ca să se știe la adăpost de orice privire, s-a aplecat și i-a atins buzele ușor cu gura lui, după care i-a șters fața ca unui copil. Și era într-adevăr neajutorată, clipele trăite atunci o sleiseră. S-a depărtat puțin de boier, și privind împrejurimile a căror frumusețe i se părea de basm, s-a simțit pentru prima dată după mulți ani de îndoieli și chinuri sufletești, că este fericită, că lumea este într-adevăr frumoasă, iar viața merită să ți-o trăiești. Cînd și-a întors fața spre boier, ochilor acestuia i s-a înfățișat parcă o altă ființă care era cu adevărat plină de farmec. Și atunci i-a întins gura și s-a lipit toată de el, să simtă cum trupul ei se înfășoară pentru prima dată de trupul unui bărbat, iar cînd i-a simțit tăria brațului care o cuprinsese și o strîngea cu plăcere dar și cu grijă, Maria s-a lăsat cotropită de acea dulceață care nu se poate spune în cuvinte și pe care numai dragostea știe să ți-o picure în trup și suflet.

Cînd s-a desprins de Ion, îi era parcă rușine de îndrăzneala ei, dar clipele acelea pe care le așteptase de ani de zile ca pe o mare izbăvire, erau prea frumoase și pentru ele merita să încalci sfieli și opreliști pe care numai sufletul ei le ridica în juru-i ca pavăză aducătoare numai de suferințe.

Cînd a sosit scrisoarea lui Rareș la înalta Poartă a fericirii, acolo unde popoarele își găsesc alinarea și beii acestei lumi coroanele lor, marele vizir și-a prefirat firele rare din

barbă cu mîna și a șoptit îngîndurat : — Acest ghiaur a înnebunit ! Fusese și el creștin și își ajuta și acum mama să îngrijească de bisericile din satele acelei părți a împărăției în care se născuse. Nu l-ar fi trădat în nici un chip pe stăpînul său de acum și nici legea în care fusese crescut, dar nu se putea stăpîni să arate uneori o tăinuită înțelegere pentru oamenii care împărtășeau credința mamei lui. Se gîndea acum dacă este bine să arate sau nu o asemenea scrisoare prea strălucitului padișah. Îi era teamă să nu-i turbure liniștea și să-i stîrnească mînia. Rareș cășunase atîtea necazuri împărăției, încît era peste putință ca sultanul să-l privească vreodată cu îngăduință. Dacă n-o arăta, iar nebunul de ghiaur reușea să strecoare pe altă cale o altă scrisoare, pica rău marele vizir, așa că nici el nu știa ce să facă, dar, pînă la urmă, și-a zis că tot mai bine este să i-o arate padișahului.

Înalt prea fericirea sa a ridicat din sprîncene cînd a auzit despre ce este vorba, dar numai pentru o clipă, a căzut apoi pe gînduri preț de două-trei clipe, după care a rîs, iar rîsul sultanului l-a descumpănit pe marele vizir.

— Mi-ar fi plăcut, a grăit sultanul, să-l văd atîrnat în cîngi deasupra Bosforului și să văd cum păsările cerului îi sfîrtecă trupul cu clonțul, dar un om care dă dovadă de atîta îndrăzneală merită să i se ierte viața și dacă se poate, chiar și păcatele. Să i se trimită poruncă craiului Ianăș ca să-i dea liberă trecere spre Poarta fericirii. Mărturisesc că nu-mi face plăcere să-l văd pe un asemenea om cum sărută poala caftanului stăpînului lumii.

Era pe-nserate și vaerul stîrnit de clopotele paraclisului cetății se topea în aerul limpede care stăruia deasupra văii Ciceului. Ion cugeta, la el, la fata domnului. Stîrnise o mare patimă în sufletul Mariei, nici nu era nevoie să i-o mărturisească fata. Se citea mulțumirea pe fața ei, nimănui din cei ai casei nu-i scăpase schimbarea ce se petrecuse în această ființă. Trebuia făcut ceva pentru a nu supăra sau a stîrni suferințe și mai mari. Fiind vorba de o fată de domn, lucrurile păreau simple : era spre cinstirea neamului său ca os din osul lui Ștefan cel Bătrîn să devină o movilească. Odraslele lui ar fi putut năzui, din această pricină, cît mai sus, dar aceste gînduri, care-i veneau mai mult fără voie îl supărau. Nu fata de

domn trebuia luată în seamă ci făptura ei, așa cum o zidise firea. În două rînduri cunoscuse dragostea în cele două chipuri în care aceasta ne poate cuprinde mintea, sufletul și trupul. De data aceasta nu era vorba de dragoste. Nu putea spune că Maria nu-l atrăgea într-un anume fel, dar îndoiala ce stăruia era în legătură cu ceea ce fata aștepta de la el. Era în stare s-o facă fericită și-și punea o asemenea întrebare pentru că, din păcate, înțelesese drama pe care o trăise această ființă și gîndea că merită și are tot dreptul să fie fericită. Și dacă din prea multe îndoieli se va îndepărta de ea nu cumva îi va face un rău pe care nimeni n-avea să-l mai acopere? Va fi în stare să se poarte cu ea în așa chip încît, măcar pentru o vreme, această femeie să se bucure de dragostea ei?

Îi cîntărea gesturile, îi măsura din priviri alcătuirea trupului, îi încerca mintea. Zile în șir aceeași privighere tăinuită și aceeași luptă cu el însuși.

Toată lumea este plecată la Bistrița, pentru cumpărături. Judele Werner îi poftise și trimisese și rădvanele potrivite pentru o asemenea călătorie. Mai trebuiau încheiate și unele socoteli. Ion rămăsese în cetate în chip de pîrcălab, iar Maria, cum se întîmplă de obicei în asemenea împrejurări, avea niște dureri, greu de localizat, dar de nesuferit, deci nu putea părăsi în nici un chip patul. Spre amiază, a cerut să-l vadă pe „pîrcălab", și cînd Ion a intrat în odaia fetei, aceasta i-a făcut semn slugii să se ducă.

Era puțin palidă, se vedea frămîntarea lăuntrică întipărită pe fața ei. Nu era bolnavă, n-avea nimic, nici o suferință nu-i măcina trupul. Numai sufletul îi era pradă unei zbateri al cărui sfîrșit l-ar fi dorit din toată inima. Și-a ridicat ochii spre el, a rugă parcă, și l-a întrebat: — Ce ai de gînd să faci cu mine? Era în această întrebare și tristețe și o umbră de nădejde. Ion s-a apropiat de ea și a vrut să-i cuprindă cu mîinile capul, dar fata s-a ferit.

— Nu înțelegi că așa nu se mai poate, că este nevoie de o dezlegare într-un fel sau altul?

— Domniță...

— Nu-mi spune domniță, pentru că atunci cînd te-am strîns în brațe și mi-am aninat brațele de gîtul tău n-am făcut-o ca domniță.

Ion și-a dat seama că acele clipe sînt hotărîtoare pentru soarta ei, dar și pentru el.

— Mi-e teamă, nu pentru mine, ci pentru tine.

— De ce să-ți fie teamă ?

— Dacă nu te pot face fericită ? Dacă un alt bărbat, mai tînăr și mai de neam...

— Nu înțelegi că tu ești singurul bărbat pe care l-am iubit și că numai tu mă poți face fericită ? Nu-mi trebuie neam, pentru că și tu ești de neam, nu-mi doresc nimic altceva decît să fiu femeia ta.

Hotărîrea nestrămutată se simțea din glasul ei, dar ceea ce a topit orice împotrivire a fost această dăruire fără nici o condiție. Ion s-a apropiat de ea, a cuprins-o în brațe și a sărutat-o lung, un sărut care să-i dea liniștea sufletească, să o facă să uite de gîndurile care-i măcinaseră inima. A simțit cum treptat i se topește orice rezistență, iar cînd gura ei a început să-l caute cu lăcomie, trupul ei s-a înfășurat pe al lui ca o viță sălbatică. Pieptul i-a tresărit sub mîngîierea mîinii și și-a lăsat trupul pradă mîinilor lui, puternice și grijulii. I s-a dăruit cu spaimă amestecată cu bucurie, iar fericirea ei n-a mai cunoscut margini cînd trupul i-a fost mistuit pentru prima dată de adevărata dragoste.

Cînd s-au despărțit, l-a privit pe bărbatul pe care îl așteptase parcă o veșnicie, cu nețărmurită recunoștință, îi străluceau ochii de împlinirea care-i desăvîrșise sufletul și trupul. În seara aceea, Ion a bătut la ușa ei, n-a mai știut cum e bine să facă și-atunci a cunoscut iarăși pentru întîia oară ce-nseamnă să dormi în brațele unei ființe pe care-o iubești mai mult ca orice pe lume.

Cînd rădvanele au poposit a doua zi spre seară la cetate, Petru voievod și-a dat seama că boierului său i s-a întîmplat ceva sau că acesta trebuie să-i mărturisească un lucru de o deosebită importanță. L-a chemat la el și după ce s-a așezat cu greutate în scaun, pentru că rămăsese cu un anume betesug de cînd rătăcise prin munți, Ion Movilă a pus genunchiul la pămînt, spre marea mirare a domnului, pentru că niște vești bune sau rele nu se spuneau în acest chip, și-a ridicat privirile spre Rareș și a cuvîntat :

— Măria ta, pentru slujba pe care ți-am făcut-o cu credință, milostivește-te de mine și îngăduie-mi să mă căsătoresc cu Maria, fiica măriei tale.

Mirarea a pus stăpînire pe fața lui Rareș. Nu știa dacă trebuia să rîdă sau nu. Acest boier nu numai că este credin-

cios, dar nu-şi cunoaşte nici interesul. Cît era domn şi avea puterea să împartă bogăţii, bucurie şi durere, nu i-a venit un asemenea gînd, şi iată-l acum, cînd toate sînt de izbeliște, că-i arde de însurătoare. Mare minune şi făptura asta omenească!

— Aşadar, s-a trezit vodă grăind, asta era cu Maria? Parcă simţisem o schimbare la această fiinţă, dar luat cu necazurile mele n-am găsit timp să aflu ce se petrece în sufletul alor mei. Şi asta este dorinţa ta nestrămutată, Movilă?

— Asta, măria ta!

— Şi fata ce zice?

— Să spună ea, măria ta, căci şi de soarta ei este vorba.

Rareş a strigat să vină toată suflarea de faţă. Doamna Elena nu pricepea ce faptă-l făcea pe soţul ei s-o turbure acum, cînd abia picaţi de pe drum, încă nu izbutiseră să desfacă toate cîte fuseseră cumpărate la Bistriţa. Cînd i-a văzut strînşi pe toţi, Petru voievod a luat-o pe doamnă de mînă şi i-a spus:

— Se poate, mărită şi scumpă doamnă, ca şi în cele mai potrivnice împrejurări oamenii să-şi caute fericirea şi împlinirea pentru care au fost meniţi. Maria, apropie-te! Aşa şi această fiică a noastră, slăvită doamnă, a trebuit să cunoască pribegia şi să ajungă între zidurile acestei cetăţi ca să-şi găsească perechea. Movilă, în faţă! Iar acest boier şi-a pus genunchiul în faţa noastră şi ne cere să le încuviinţăm unirea. Ce are de spus doamna mea?

Elena doamna a zîmbit şi a încuviinţat înclinînd, iar Maria plîngea de fericire pentru îndurarea de care au dat dovadă părinţii ei. Chiajna a şoptit mai mult pentru sine: — A avut noroc, adormita! Să fi avut numai cu cinci ani mai mult...

În vară, Rareş afla că sultanul i-a dat dezlegare să meargă la Ţarigrad, dar se împotriveşte craiul Ianăş. Au fost trimişi în mare taină oameni la curtea marii împărăţii să se plîngă împotriva craiului care-l asupreşte pe fostul domn şi-l ţine-nchis în cetate ca pe un prins de război şi cîte necazuri nu-i face. Cînd nici la a şasea poruncă nu s-a supus craiul, s-a mîniat Suliman sultan şi a trimis hochim împărătesc să-i dea cale liberă domnului, şi deşi craiul nu dorea în nici un chip ca Rareş să urce în scaunul Moldovei, a trebuit să se supună. La Ciceu venea omul lui Ianăş cu scrisorile de liberă trecere îndată după sărbătorile de iarnă, iar în ziua de 25 ianuarie 1540, lăsîndu-şi doamna şi cuconii în seama ginerelui măriei

sale, Rareș pornea pe drumul Țarigradului, drum semănat cu multe primejdii dar la capătul căruia se afla singura nădejde a fostului domn.

XXII

Pribegii de la Ciceu și-au petrecut iarna în cetate ca în primăvară să meargă la Rodna, pentru cîteva săptămîni, apoi iar la Ciceu și din august s-au stabilit la Bistrița, în locuința pe care le-o oferise Werner. Așteptau, cum era și firesc, cu încordare știri de la Rareș. Acestea au fost bune iar la începutul verii, fostul domn scria din Țarigrad judelui și Sfatului cetății Bistrița, amintindu-l în mod special pe „bunul nostru prieten" Thomas Waldorfer. Printre altele se puteau citi și aceste cuvinte pline de nădejde : „Noi sîntem la Constantinopol, bine sănătoși, slavă Domnului, și ținuți bine și în cinste de măria sa împăratul și de viziri ; nu ne lipsește nimic, slavă Domnului. Dacă lucrul (adică recîștigarea domniei) zăbovește, trebuie să fiu cu răbdare... Nădăjduim în Dumnezeu că vom fi ce am fost, și mai mult decît atîta". Doamna Elena avea răbdare, dar lunile se scurgeau și fostul domn nu reușise să cîștige bunăvoința sultanului, ceea ce însemna că șederea lui pe malurile Bosforului nu prea erau cu folos. Abia în ultima lună a anului împrejurările au făcut ca Rareș să se bucure de mila padișahului.

Împrejurările i-au fost prielnice pribeagului și se poate spune că dușmanii au lucrat în folosul său. Mai întîi, Ianăș craiul a izbutit ca la 53 de ani să aibă un fiu, ceea ce anula înțelegerea avută cu Ferdinand, fapt care-l face pe acesta din urmă să-și trimită trupele pentru a ataca și cuceri cetățile din Ungaria de Sus și chiar Pesta. Momentul părea potrivit deoarece Maelat și Balașa trecuseră de partea craiului din Viena, iar Ianăș se prăpădea la Sebeșul Săsesc la 22 iulie. Unul dintre cei mai de seamă adversari ai lui Rareș trecea în lumea celor

drepți fără să fi avut prilejul să infirme acuzațiile pe care fostul domn i le aducea în fața sultanului.

Tulburările din Transilvania, ofensiva pornită de oștile imperiale în Ungaria de Sus l-a determinat pe Sultan să hotărască strîngerea oștilor ca să-i respingă pe imperiali și să cîștige Transilvania.

În Moldova, gineri și nepoți de-ai lui Cosma Șarpe Gănescu și Luca Arbure, „acei lei sălbatici și lupi încruntați", s-au ridicat împotriva domnului care-i miluise și-i primise la curtea lui și l-au ucis în miez de noapte la Suceava, în foișorul cetății. Tot ei au pornit cu război împotriva sultanului și Suliman, ca să nu-i fie stînjenite mișcările în Ungaria, l-a numit pe Rareș domn.

La sfîrșitul lunii ianuarie 1541, Petru voievod intra în țară numai cu două sute de oameni „și nu era nimeni să-i stea împotrivă". Într-o scrisoare a unui străin alcătuită în acele zile, se spune că „poporul din Moldova s-a bucurat de reintoarcerea lui Petru, deoarece îl apăra de nedreptățile boierilor", precizînd că : „Mulțimea oamenilor de tot felul a trecut de partea sa și i-a dat pe mînă pe primii sfetnici și pe dregători, care au fost puși în lanțuri".

Mihul, Trotușan, Crasnăș vistier și Cozma al doilea logofăt, au fost dați pe mîna călăului care „cu grele munci i-au muncit, mai apoi le-au tăiat și capetele".

Prima grijă a domnului a fost să-și aducă familia de la Bistrița și, în luna mai, ieșea în întîmpinarea alor săi cu mare alai în apropierea cetății de scaun a Sucevei și „acolo multă bucurie și veselie era la adunarea lor" după cîte suferiseră în pribegie.

În vară, sultanul a pornit asupra Budei pe care a transformat-o în pașalîc, socotind că pruncul nevîrstnic al craiului Ianăș nu poate să stea împotriva atîtor vrăjmășii. Intrînd și Rareș în Transilvania, cu gîndul să-și recapete cetățile, l-au prins cu vicleșugul pe dușmanul său Maelat pe care l-a trimis împăratului plocon la Țarigrad.

Peste un an, cînd Ferdinand și fratele său împăratul au strîns oaste ca să recucerească Buda, Rareș a făgăduit în mare taină să intre cu 40 000 de oameni în Transilvania, iar lui Ioachim de Brandenburg, cel care conducea oștile imperiale, i-a dat cu împrumut 100 000 de galbeni, bani peșin, și 200 000 cîștigați din vînzarea a 60 000 capete de vite în Polonia.

Ion s-a bucurat de mare trecere în cea de a doua domnie a lui Rareș. Sfetnic și slujitor de încredere, el i-a ținut locul lui Mateiaș, fostul vistier, făcut acum mare logofăt. Ca să-l scoată pe Maelat din cetatea Făgărașului, l-a trimis zălog pe Mateiaș și boierul avea să stea acolo mulți ani pînă a izbutit să fugă în Țara Românească, de unde s-a întors la domnul său.

După isprava din 1542, Rareș n-a mai încercat nimic de ispravă, înțelegînd că domnii dimprejurul lui nu au nici puterea și nici inima nu-i prea îndeamnă ca să se ridice asupra puterii otomane. Iar pentru a nu stîrni bănuieli sau mînia sultanului, în luna lui mai, în cincisprezece zile, l-a pornit pe feciorul său mai mare, pe Iliaș, la Țarigrad drept chezășie a credinței sale. Așa încît ultimii ani din viață i-a petrecut domnul în pace și, cum spune Ureche cronicarul de „nemică de alta nu-i era grijă, numai cu toată casa sa a petrece în ospețe și în dezmierdăciune". A împodobit lăcașurile ridicate de el sau de înaintașii săi, cu zugrăveli care aveau să ducă faima artistică a Moldovei peste secole și peste hotare și să întărească credința locuitorilor acestei țări în rostul și dreptul lor de a fi ei înșiși. În anul în care Iliaș pleca la Țarigrad, doamna Elena da naștere unui al patrulea copil, pe numele de Constantin, în amintirea Împăratului cel Mare, adeverind spusele cronicarului despre bucuria și dezmierdăciunile în care a trăit domnul și doamna lui după ce au îndurat atîtea necazuri.

Ion făcea parte acum din familia domnească și se afla mereu în preajma voievodului. Maria se bucura pentru norocul pe care l-a avut, iar bucuria ei era umbrită doar de faptul că nu-și putea ține soțul în preajmă și numai pentru ea. Înflorise parcă și ceea ce părea greoi, mai înainte, în alcătuirea ei, se îmbina acum plăcut, bucuria lăuntrică răsfrîngîndu-se asupra chipului și trupului său. Mișcările îi erau mai mlădioase, uitătura era plină de înțelesuri. Numai măria sa era un pic nemulțumit văzînd că doi tineri nu erau în stare să aducă pe lume o a treia ființă, așa cum o făcuse el la bătrînețe. I-o spusese numai fetei, iar Maria, în timp ce-și mîngîia bărbatul ei pe care-l vedea frumos și puternic, înțelept și cumpătat, mărturisea printre sărutări mărunte nedumerirea tatălui și, aproape rîzînd, își arăta fericirea că n-a făcut încă un copil care să-i turbure bucuria de a iubi în tihnă. O stare sufletească pe care Ion o înțelegea mai puțin, dar femeia lui, amintindu-i că timp pentru așa ceva aveau încă destul, iar tinerețea lor mai numără

puțini ani, se ferea să-i arate că nu era vina ei că el n-avusese pînă atunci un copil și nici nu vroia să-și umbrească fericirea gîndindu-se la anii pe care el i-a trăit din plin, iubind și fiind iubit. Dacă bărbatul ei n-ar fi fost încolțit de atîtea treburi, l-ar fi copleșit cu dragostea ei, își ura anii de tinerețe, ani de chinuri și de îndoieli, era în ea o îndîrjire în a recîștiga măcar o parte din timpul irosit zadarnic, își da seama abia acum că ea fusese plămădită anume pentru dragoste, moștenea în sîngele ei patima neamului, aceeași patimă care-l împinsese pe bunicul ei să-și sădească sămînța în toată Moldova, faptă pentru care, socotea în sinea ei fără să se rușineze, merita să fie numit cel Mare. Același sînge îl împingea și pe tătîne-său să ia nevastă după nevastă și să rodească aproape an de an, în ciuda bătrîneților. Vor face și copii, să nu-i fie lui teamă, numai o întîmplare norocoasă amîna acest soroc, să se bucure deci de răgazul pe care firea li-l îngăduia.

Iar acest răgaz a durat pînă în al șaselea an de cînd se căsătoriseră. Era anul în care Mateiaș reușise să ajungă în țară primindu-și logofeția, iar Ion era numit mare vistier. Văscan rămînea vornic al ținutului Dorohoi, în timp ce Gavrilă, fratele mai mic ajungea pîrcălab la Hotin. Rareori se văzuse în sfatul Moldovei doi frați!

S-a bucurat măria sa cînd a aflat că va avea un nepot și a trăit și bucuria să vadă că este vorba de un băiat, căruia i-au pus numele Gheorghe, numele luptătorului al cărui chip se afla brodat cu sîrmă de aur și de argint pe steagul țării.

Nu l-a născut bine pe primul copil că Maria a rămas grea cu al doilea. Numai că Petru voievod nu l-a mai apucat și pe acesta căci, așa cum scrie la cronică, „fiind bătrîn de zile și căzînd în boală grea, au plătit datoria sa, ce au fost dator lumii și s-au săvîrșit septembrie 2, vineri, la miazănoapte (1546) și cu cinste l-au îngropat în mănăstire în Pobrata ce iaste făcută de dînsul, cu multă jale și plîngere, ca după un părinte al său..."

Au fost repeziți olăcari la Țarigrad ca să ducă vestea la Poartă și să-l cheme pe Iliaș în scaunul țării, pe care-l doreau toți boierii. Și nu putea fi altfel, căci toți marii dregători fuseseră cu credință nestrămutată față de Petru voievod. Vornicul Efrem Huru și fratele său, pîrcălabul Danciu, și Petru Vartic hatmanul, Movileștii, Borcea și Sturza, pîrcălabi ridi-

cați din rîndurile boierimii mărunte, ca și postelnicul Harbor și Neagoe stolnic.

Și mai era dorința și voința, aproape de bărbat, a doamnei Elena care dorea să-și vadă feciorii urcați în scaunul părintesc.

S-au bucurat cu toții și l-au primit cu dragoste, cu toate că era aproape un copil. S-a bucurat și Ion cu Maria cărora li se năștea la puține luni după aceea cel de-al doilea fecior căruia i-au dat numele de Teodor.

Bucuria tuturor a scăzut însă treptat cînd au înțeles care sînt apucăturile noului domn. În cei patru ani pe care i-a petrecut la curtea sultanului, copilul a căpătat deprinderi cu care ai noștri nu erau învățați și al căror rost nu-l înțelegeau în nici un chip. Pentru a-l atrage la o nouă lege și ca să-l facă să se lepede de cea veche, cei care i-au supravegheat creșterea au dat dovadă de mare iscusință. L-au înconjurat cu fast, i-au cultivat gustul pentru muzică și dansul oriental, în jurul său au fost aduși tineri frumoși, pielea trupului său s-a obișnuit cu moliciunea mătăsii sau a altor stofe scumpe, viața se deschidea în fața tînărului prinț ca o grădină a plăcerilor, din care se putea înfrupta pe ales, dacă izbutea să ajungă la mărire și putere, iar amîndouă se puteau obține dacă trecea la legea islamului. Preoții noii religii erau niște înțelepți; lucrau cu tact și fără nici o grabă atunci cînd îi arătau superioritatea acesteia față de celelalte. O făceau cu o anumită detașare ca și cum menirea lor era numai aceea de a deschide niște căi, pe care te puteai angaja numai dacă vroiai și în cunoștință de cauză, spre deosebire de călugării noștri, pătimași, ale căror argumente erau încărcate de amenințări grave: iad, pucioasă, flăcări, chinuri neînchipuite, iar răsplata, dacă erai demn de ea, ți se oferea sub formă de lumină, lapte, miere și cîntări. Altfel stăteau lucrurile dincolo: nici un efort în a demonstra existența unei puteri unice și zîmbetul superior față de cazna celorlalți de a arăta că trei fac unul. Iar la capătul drumului desfătări pe care lumea de pe pămînt nu ți le putea oferi și femei superbe, croite de Cel de Sus anume pentru a-i ferici veșnic pe credincioșii săi.

Tinerii din preajmă l-au îmbiat cu dezmierdări pe care, la început, nu le-a înțeles, dar, treptat, a prins gustul unor plăceri despre care nu auzise, dar pe care Allah, în prea marea lui dragoste față de oameni, le îngăduia. Cînd a crescut ceva mai măricel, fete tinere și frumoase, cu o îmbrăcăminte străve-

zie, care mai mult scotea în evidență decît ascundea, l-au slujit ca niște roabe supuse și fericite că se află în preajma lui, i-au încîntat auzul cu cîntece languroase, iar trupurile lor s-au unduit în mișcări care stîrneau simțurile, îmbiindu-l și învățîndu-l meșteșugul dragostei, ele fiind hărăzite numai pentru această bucurie trupească din care se înfruptau doar atunci cînd vroia stăpînul, fără supărare și fără nici o umbră de invidie.

Cînd a lăsat Țarigradul pentru scaunul Moldovei, Iliaș nu s-a putut despărți de soții săi cei tineri și înțelepți și nici de roabele care știau să facă din trupurile lor grădini pline de mirezme. Doamna Elena a căutat să-l rupă pe fiul său de asemenea apucături spurcate. Strădaniile mamei, oricît de iscusite au fost, s-au dovedit zadarnice. Ziua și noaptea suferea în preajma lui numai pe acești soți cu care venise de la Țarigrad spre marea supărare a dregătorilor pe care tînărul domn nici nu-i băga în seamă. În loc să grijească de trebile țării și ale domniei, Iliaș își vedea de petrecerile sale, privindu-i cu vădită desconsiderare pe oamenii care se străduiau să-l slujească cu credință spre binele lui și al tuturor. Unii dintre marii dregători au început să murmure și cea mai mare nemulțumire o arăta hatmanul Petru Vartic. Om dintr-o bucată, acesta nu s-a sfiit să-și bată joc de apucăturile dosnice ale lui Iliaș și să-și arate scîrba și mînia în fața mai multor boieri.

— Ne-au amăgit pe toți ! a strigat Vartic. Geaba se arată pe dinafară pom înflorit, căci pe dinlăuntru e ca un lac împuțit. S-au depărtat de credința strămoșilor, umblă acum după legea mahmetenească numai de dragul preacurvirii cu turcoaicele ce le-a cărat pînă aice, de parcă s-a stins sămînța muierilor din Moldova.

Unii, cei mai mulți, au fost de partea lui Vartic, dar au fost și ticăloși care i-au șoptit la ureche lui Iliaș, cum îl batjocorește hatmanul.

Iliaș s-a mîniat cumplit la auzul acestor bîrfeli și pe învățătura căpătată la Țarigrad, unde supusul trebuie să stea cu grumazul pururea plecat față de stăpîn, fiind rob acestuia, a poruncit să i se taie capul hatmanului și celor ce-au fost de față cînd a spus acele vorbe pline de îndrăzneală, inclusiv celor care veniseră să-l pîrască pe Vartic. Nimeni nu trebuia să-i poarte lui de grijă ce face cu fața sau cu spatele, iar cei care au îndrăznit să se gîndească la așa ceva, să plătească

cu capetele. Și în sîmbăta de după Paști din al doilea an al domniei sale, i s-a tăiat capul hatmanului în tîrg la Huși, iar trupul lui a fost astrucat în ctitoria lui Rareș de la Pobrata, ca să veșnicească alături de stăpînul pe care-l slujise cu dreptate și credință.

Această faptă tirănească i-a turburat pe boieri, pe care cu greu i-a putut liniști Elena doamna și Ion Movilă, cumnatul acestui tînăr zlobiv. Și nu erau numai boierii nemulțumiți, dar și țara începuse să murmure socotindu-l vinovat pentru toate nenorocirile ce se abătuseră în anii domniei acestui călcător de credință. Din pricina lui, ziceau oamenii și-a întors și Dumnezeu fața de la noi și a lăsat atîta certare, că și copacii și pomii și viile secaseră de geruri mari.

Toate au fost răbdate pînă cînd lăcomia lui care nu mai cunoștea margini, l-a îndemnat să-i pună la bir pe boieri și mănăstiri. Mulți dintre cei mari au pribegit care încotro, unii îndrăznind să meargă chiar la Țarigrad și să se plîngă împotrivă-i, că risipește țara.

Ion s-a dus la Elena doamna și i-a arătat că nemulțumirea tuturor este mare și trebuie făcut ceva pentru a înlătura primejdiile ce se pot ivi în calea domniei. Pînă la acea dată, cel mai mare dintre Movilești izbutise să se înțeleagă binișor cu o soacră ce nu-i era de fapt soacră, și nădăjduia că va găsi înțelegere la ea, așa cum o găsise și pînă atunci. Cînd însă Elena Brancovici a auzit că supușii lui Iliaș se pot ridica împotriva acestuia, abia atunci Ion a cunoscut o altă latură a sufletului acestei femei. S-a schimbat la față și de mînie cu greu îi ieșeau cuvintele din gură. Nici glasul nu mai era cel obișnuit, iar ochii îi scăpărau de ură. Păcatele feciorului ei i se păreau mai mici decît vina celor care îndrăzneau să se ridice împotriva domnului. Se va arăta nemiloasă, fără să țină seama de rang, de dregătorie. Iar dacă chiar Macarie, episcopul Romanului, este nemulțumit, atunci să se ducă la mănăstire și locul lui să fie luat de Mitrofan, față bisericească ce se arată supusă și nu vede nimic rău în faptele feciorului ei.

— Mărită doamnă, i-a spus Ion, veți schimba unul sau doi dregători, cei mai mulți vor rămîne la locul lor, dar nu uitați că atunci cînd se va ivi prilejul, toți îl vor părăsi și nu este vorba numai de cîțiva mari boieri, ci de toți oamenii care au ceva de spus în țara asta.

— Vrei să spui că te vei ridica și tu împotriva noastră?

— Nu împotriva voastră doamnă, ci a unui singur om și nu eu mă voi ridica, ci alții. Pribegii din Lehia pîndesc, alții li s-au adăugat după uciderea lui Vartic.

— Și ce-ai dori să facem?

— Eu nu doresc nimic pentru mine, dar țara vrea să știe că la cîrmă se află un om vrednic și credincios, nu un păgîn.

Nu s-au înțeles și Ion și-a dat seama că Elena Brancovici iubește puterea mai mult decît credința și că fiului ei i se poate ierta orice, numai pentru că era domn. Socoteală proastă, gîndea Ion, dacă se avea în vedere firea boierilor noștri, dornici de schimbări și cînd trebuia și cînd nu.

Mama a încercat și ea la rîndul său să-și sfătuiască fiul, dar Iliaș nu a arătat că înțelege, sau că ar fi împotrivă. S-a închis în el și mama lui l-a lăsat în pace. L-a supărat atita nesupunere și a crescut scîrba lui împotriva unor supuși pe care-i socotea nevrednici să-i fie robi. Sufletul lui a tînjit după liniștea și desfătările despre care-i vorbiseră învățătorii săi din Țarigrad și, sfătuindu-se cu prietenii săi turci, a ajuns la încheierea că nu te poți bucura în tihnă de toate plăcerile pe care ți le oferă lumea, decît sub ocrotirea unui stăpîn în fața căruia nici un supus nu îndrăznește să ridice capul. Un asemenea stăpîn era sultanul și lui i-au fost trimise scrisori tainice, prin care Iliaș făgăduia „că dorește și cinstește și îmbrățișează legea lui Mahmet".

Sultanul i-a poruncit să vină la Poarta fericirii, dar călătoria nu se putea face atît de ușor pe cît crezuse domnul.

S-a mîniat și a bătut din picior cînd Ion Movilă s-a dus la el, cu știința doamnei Elena, ca să-i înfățișeze cîte primejdii va întîmpina. Boierul și cumnatul nu s-a descumpănit.

— Dacă e să pleci, i-a spus Ion, fă-o, măria ta, dar cu grijă.

— Cine crezi tu că-mi va sta împotrivă?

— Toată țara, măria ta.

— Sînt stăpîn și fac ce-mi poftește inima!

— Ești stăpîn cît te vrea țara, măria ta, și țara dorește acum unele lucruri.

— Ce vrei să spui? și tînărul s-a înverșunat.

— Că nu vrea să te scape, doamne, pentru cîte ai făcut.

— Îndrăznesc mișeii?

— O vor face, măria ta.

— Am să-i pun în lanțuri...

— Nu poți pune o țară în lanțuri și măria ta nici nu are cu cine face o ispravă atît de mare. Tovarășii și sfetnicii pe care-i ai sînt prea subțiri pentru o treabă atît de anevoioasă. Așa că, zic eu, vezi ce se poate face pentru a scăpa cu fața curată.

Mînia i-a fost mulcomită ușor. Ceea ce-i trebuia ca să huzurească erau banii și atunci slugile domnești au fost trimise să adune birul. Temei pentru o asemenea treabă erau cheltuielile de drum și mai mult decît atîta, ca să curme orice bănuială, i-a chemat pe cei mai de seamă dregători și punînd mîna pe cruce s-a jurat și a spus :

— „Iubesc și cred în legea creștinească, dar mă duc la împărat să ușurez și să scad haraciul țării și al săracilor și nu, cum spun oamenii, că merg pentru turcire, iar cine face astfel de vorbe împotriva mea, va fi pedepsit cu capul".

Aflînd țara că domnul vrea să plece la Țarigrad, a alergat călărimea la Huși, unde se afla curtea și cînd s-a pornit spre Dunăre, mergea domnul cu marii dregători și cu cîțiva lefegii în jurul său, iar țara pe de lături. Temîndu-se să nu fie oprit, i-a rugat și i-a îndemnat pe dregători să le spună tuturor că el se va întoarce, iar drumul pe care-l face este în folosul tuturor. Și așa a mers cu mare teamă pînă la Galați și numai cînd s-a văzut dincolo de apă a răsuflat liniștit.

A fost așteptat o vreme, după făgăduiala lui, dar au venit olăcari de la Țarigrad, trimiși de boierii aflați acolo cum că Iliaș s-a turcit căpătînd numele de Mahmet precum și sangeacatul Silistrei.

Atunci boierii și țara l-au ales pe celălalt fiu al lui Rareș, pe Ștefan, doamna Elena depunînd mari stăruințe pentru odrasla ei.

Începutul domniei l-a găsit pe Ion la curte ; nu se arătase nici mulțumit, dar nici nemulțumit de noua alegere. Îl scîrbiseră peste măsură faptele lui Iliaș. Petrecuse o vreme alături de Petru Rareș și cunoscuse înverșunarea fostului domn împotriva otomanilor și tot zbuciumul și strădaniile de a scăpa țara de sub stăpînirea străină. Și iată că fiul unui asemenea om se turcise, semn rău pentru soarta țării dar și a locuitorilor ei și mai ales a boierilor. Omul de rînd ar fi putut să-și păstreze credința, atunci cînd turcul s-ar fi făcut stăpîn la Suceava, dar, ei, boierii, nu aveau de ales. Ca să-și

păstreze moșiile trebuiau să se turcească, astfel sultanul le-ar fi dăruit pămînturile și satele oamenilor săi, timarioților.

La ce se putea aștepta de la cestălalt fiu al lui Rareș? De cum s-a urcat în scaun a încercat să-mpace fețele bisericești, nedreptățindu-i pe toți cei care nu erau de legea noastră. Iată-l asuprindu-i pe armeni, iar pe alți eretici silindu-i să se întoarcă la pravoslăvie, faptă ce nu se mai petrecuse pînă atunci în Moldova, fiecare fiind lăsat în pace să-și păzească legea.

Puterea i-a luat mințile și da semne că nu va fi ușor nici pentru țară, nici pentru boieri cu un asemenea domn. Se vădește a fi, ca și frățîne-său, cum spune preasfințitul Macarie, copac frumos pe dinafară, dar putred pe dinlăuntru. Semnele arătase de mic. Era un copil mereu pus pe harță. Nu-l mulțumea nimic. Cînd a mai crescut și a înțeles că domnia va fi a lui Iliaș, nimeni nu s-a mai putut apropia de el. Gîndul că nu va domni îl chinuia. Iliaș era numai cu un an mai mare, deci nici o nădejde să urce în scaunul domnesc. Cînd a înțeles acest lucru și-a urît fratele și nu se sfiia atunci cînd închipuia prilejuri peste prilejuri în care Iliaș și-ar fi putut pierde viața ca domnia să-i revină. O vînătoare, un război, o bolești ță sau un strop de venin strecurat în băutură l-ar fi scăpat de un frate pe care nu-l putea suferi. Cînd s-a vădit că Iliaș își petrece cea mai mare vreme cu soții săi turci și cu țiitoarele aduse de la Țarigrad, pieirea acestuia era o faptă care ar fi scăpat țara de o mare nenorocire. Îi era teamă să mărturisească cuiva gîndurile sale, fiindu-i frică de Iliaș, care, după moda turcească, l-ar fi putut sugruma oricînd pe un frate nemulțumit. Se simțea la curte ca într-o închisoare, se ferea de cei care încercau să aducă vorba despre pasiunile nefirești ale fratelui său, de teamă să nu fie acuzat de viclenie. Se arăta cît mai puțin, pentru a nu da prilej clevetitorilor. Nu vroia să stîrnească în nici un chip mînia fratelui său. Ajuns domn, Ștefan și-a arătat în scurtă vreme adevărata lui față. Simțindu-se stăpîn, a dat frîu liber patimilor care zăcuseră în el. Moștenise de la înaintași o înclinare deosebită spre partea feminească și dacă pînă a ajunge domn se străduise să înăbușe această pornire, acum nu se mai rușina de nimeni. Și n-ar fi fost vreo mare nenorocire dacă și-ar fi împlinit poftele cu un anume fel de muieri, care se aflau, slavă domnului, destule în țara Moldovei. Le-ar fi mulțumit pe cele doritoare să îm-

artă așternutul domnesc, ar fi fost lăudat pentru bărbăția lui, ar Ștefan nu cunoștea nici o opreliște, nici o rușine.

La întîiul ospăț la care au fost chemați și dregătorii cei nari cu nevestele lor, după ce s-a înfruptat cu hărnicie și a golit mai multe ulcele cu vin, cînd s-a pornit danțul s-a văzut din felul cum o privește, cum se învîrte în jurul ei, că-i place Nastea, nevasta lui Dragotă, al doilea postelnic. Pe Dragotă părea că se prăbușise cerul, dar nu îndrăznea să-și arate mînia. Pe la miezul nopții, mai mult cu silă, dacă împotrivirea Nastei o fi fost atît de înverșunată cum părea, a împins-o spre iatacul domnesc. Dragotă a vrut să plece, dar cîțiva dregători l-au sfătuit să rămînă, și din clipa aceea cel de-al doilea postelnic a început să toarne oală după oală pînă s-a prăbușit sub masă. Nu l-a văzut nici pe domn nici pe Nastea, nu-l mai interesa nimic, în mintea lui tulburată de aburul vinului nu mesteca decît un singur gînd : cum să se răzbune. O asemenea rușine, în văzul lumii, nu mai pățise nici un boier mare, iar Dragotă n-a fost primul.

O asemenea faptă l-a scîrbit pe Ion și a doua zi a stat de vorbă cu doamna Elena-Ecaterina Brancovici. Purtarea domnului putea stîrni nemulțumirea boierilor.

— Pentru o femeie ? i-a răspuns doamna și Ion și-a dat seama că în loc de înțelegere găsește împotrivire. Ochii doamnei aveau sclipiri de ură, iar buzele i se strînseseră de mînie. Cu ce drept, i-a mai spus doamna, vii să-mi dai sfaturi și de ce fapta poate necugetată, a unui tînăr să producă nemulțumiri așa de mari ?

Îl privea țintă în ochi, provocătoare, ca o jivină gata să se arunce asupra prăzii.

— Am crezut, i-a răspuns Ion, că este bine să stau de vorbă cu măria ta, ca răul să nu se întindă. Și încă ceva, măria ta, nevestele noastre nu sînt tîrfele domnului.

— Aha, care va să zică ești de partea lor ?

— Eu am zis că sînt de partea noastră, dar n-am nici un drept să mă socotesc așa, după cele spuse de măria ta.

Turbulența Gănești lor și Arburești lor nu-i plăcuse lui Ion, nu din pricină că ajunsese să facă parte, oarecum, din familia domnească. În tinerețe nu știuse de partea cui să fie, judecata îi fusese influențată de sentimentele lui, iar soarta făcuse ca totul să se vălmășească, în așa fel încît cu greu ar fi putut

alege binele de rău, și strîmbul de drept. Ca mare boier care dorește cît mai multă putere și cît mai multe libertăți față de domn, îl judecase pe Ștefăniță și chiar și pe Rareș cu un ochi foarte sever. Dregătoriile pe care le împlinise i-au îngăduit să cunoască mai bine rosturile domniei, legile și obiceiurile țării, felul legăturilor dintre domn și supușii săi. În ciuda descendenței dintr-o mare casă boierească și a prejudecăților moștenite, înțelegea că dreptatea fusese de partea lui Ștefăniță care se dovedise a fi un domn priceput și înțelept. Dacă ar fi trăit, multe foloase ar fi avut țara. Recunoștea toate aceste adevăruri, iar amintirile lui din tinerețe cernute de scurgerea anilor care le îndepărta învăluindu-le într-o lumină plăcută, de basm, de parcă cele trăite nu s-ar fi petrecut aievea, nu-i mai stînjeneau judecata, simțea numai un fior pe care ți-l dă această depărtare care înseamnă de fapt trecerea noastră mult prea repede prin această lume. Acum însă, nevrednicii fii ai socrului său duceau țara de rîpă. Tureitul ar fi vrut să-și întindă puterea și asupra Moldovei, iar cestălalt, în loc să privegheze asupra țării ca s-o scape de primejdiile ce o amenințau, îi învrăjbea pe cei mari împotrivă-i. Ca să-i împiedice pe Iliaș-Mahmet să-i ia scaunul, l-a cumpărat pe ceaușul turc și a mărit darea țării față de Poartă cu încă cinci mii de galbeni. Boierii murmurau și unii, cu mare fereală, și-au strîns partea de avere pe care puteau s-o poarte cu ei și au fugit la leși, unde se afla pribeag Petre stolnicul, feciorul lui Bogdan cel Orb. Ion Moțoc care nu mai avea nici o dregătorie, îl căutase în mare taină ca să se sfătuiască cum este bine să facă. Mai toți dregătorii din vremea lui Rareș, pe care-i moștenise Iliaș, și apoi Ștefan, căutau să scape de rușine, iar Dragotă îi stîrnise pe mulți să-l părăsească pe un curvar care nu mai deosebește cinstea de rușine.

— Și-apoi, spunea Moțoc, e vorba și de soarta bietei țări, a cărei grijă n-o poate avea un asemenea domn.

— Crezi că de asta s-au ridicat boierii împotriva lui ?

— Cum să nu cred ?

— Ascultă Moțoc, să nu umblăm cu vorbe goale. Multora nu le-a păsat de țară, ci de altceva, știi bine acest lucru.

— Este adevărat că oamenii s-au gîndit mai mult la ei, și nu se poate altfel. Gîndește-te că nu-i vine bine nimănui ca fecioara sau nevasta lui să fie purtată cu sila de slugile dom-

nești în crivatul lui Ștefan și nici să-și bată joc de el într-alt chip.

— Adică să nu-i dea în lături de la ceea ce ei cred că li se cuvine.

— E și firesc. În jurul lui roiesc numai netrebnici și cinstea o au ei și nu cei care sînt vrednici.

— Și ce crezi că-i bine să facem ?

— Pentru asta am venit să te-ntreb pe domnia ta. Ion a zîmbit. Politeța lui Moțoc însemna multe. Ce putea să-i spună ? Să-l îndemne împotriva domnului, să se ridice și el ? A rămas să se mai vadă și să se sfătuiască în scurtă vreme.

Ion i-a chemat pe frații săi. Vroia să știe ce gînduri au și ei. Văscan era îngrijorat și era de părere că boierii au dreptate. Gavrilă, însă, fusese chemat de la Hotin, unde era pîrcălab și doamna Elena cu Ștefan i-au arătat că l-ar fi dorit în preajma lor, în cea mai mare dregătorie. Chiar în ziua aceea se înfățișase domnului.

— Mai bine o dregătorie mai mică dată de un domn puternic, decît o mare dregătorie care vine de la unul slab, a încercat să-l lămurească Ion.

— Știu eu, a răspuns Gavrilă zîmbind, dacă ai dreptate ? Știu că ești mai vîrstnic și nimeni nu se poate îndoi de înțelepciunea ta, dar ceva mă îndeamnă să nu-ți dau ascultare.

— Setea de mărire este de cele mai multe ori pîndită numai de primejdii.

— S-ar putea să ai dreptate, dar nu uita că domnul și-a întărit scaunul cumpărîndu-l pe turc.

— L-a cumpărat pe sultan, dar nu uita că în Lehia...

— Să nu-mi vorbești de leși și de pribegii de acolo. Știi bine că leșii n-au fost în stare și nici nu sînt ca să clintească din scaunul său pe un domn al Moldovei. N-a trimis Ștefan solie ca să ne ajute în cazul în care Iliaș ar veni cu noii săi supuși asupra Moldovei ? Și ce-au răspuns leșii ? Că ar fi în folosul celor două țări ca să facă și să dreagă, vorbărie goală, și nu i-ar fi fost greu nici unui om de rînd să vadă că în afara acestor vorbe frumoase nu pot face nimic. Și acum cînd domnul este întărit în scaunul său de sultan crezi că leșii vor îndrăzni să facă ceea ce n-au îndrăznit pînă acum ?

— Gavrilă, nimeni nu te îndeamnă să iei o hotărîre împotriva credinței tale. Noi ca frați trebuie, sîntem datori să ne sfătuim. Fiecare va face cum crede că este mai potrivit.

M-aș fi bucurat ca noi să fim toți trei la un loc și la bine și la rău. Faci cum crezi, dar să nu uiți că niciodată boierii n-au fost mai uniți și mai hotărîți ca acuma.

— Știu ce vrei să-mi spui, dar nici voi să nu uitați cum au pierit boierii cei mai mari sub Ștefăniță. Tu, bădie, erai mare și ai cunoscut cu de-amănuntul ce-a fost atunci și nici n-ai să poți să-mi arăți o dată în care boierii l-au biruit pe domn. Eu zic că ar fi bine să vă gîndiți voi la cele ce vreți să faceți, să cîntăriți fără grabă și minie și să hotăriți, cînd veți hotărî, cu mare grijă.

În vorbele fratelui celui mic se simțea semeția. Îl ademenea puterea și ca o haită care simte sîngele, vroia să se arunce asupra ei cu mintea încețoșată de patimă, fără să mai țină seama de nimic. Era în stare deci, să se rupă de ei, dorința de a ajunge cît mai sus îl îndepărta de ai săi, sîngele, neamul nu mai aveau nici un rost. Ion simțea de multă vreme că mezinul este un om greu de stăpînit, dar nu-și închipuise că în împrejurările de atunci el va merge pe un drum, iar ceilalți frați pe altul.

— Nu vreau, i-a spus el lui Gavrilă, nici să te sfătuiesc, nici să te cert, nici să-ți cer să mergi împotriva firii tale. Nu mai ești un copil, îți poți hotărî singur soarta. Eu și Văscan nu vrem să-l slujim pe Ștefan. Atît, deocamdată. Om vedea dacă va trebui să mai facem și altceva. Tu vei ști ce se petrece cu noi și de va fi să ni te alături, te vom primi cu bucurie. Aș dori să nu ne aflăm cîndva față-n față ca potrivnici. Să ne ferească Dumnezeu de așa ceva, chiar dacă avem cugetul împăcat că noi nu purtăm nici-o vină.

— N-ai teamă bădie, voi ști să-mi port singur de grijă și nu cred că trebuie să vă fie milă de mine, dacă nu v-a fost milă de voi. Deși-s mai tînăr, îngăduiți-mi să vă cer încă o dată să gîndiți bine ce faceți. Alături de domn vom fi puternici, cei ce se ridică împotriva lui, vor trebui să-și plece capul în țărînă. Eu mi-am făcut datoria să vă spun ca frate unde-i binele și unde-i răul. Ca mare vornic aș putea să vă fiu un sprijin.

Se și vedea deasupra tuturor și înfumurarea mezinului l-a întristat pe Ion. Cu el nu mai era nimic de făcut. Rămînea ca împreună cu Văscan să hotărască soarta familiilor lor.

Moțoc i-a destăinuit lui Ion că fuge-n Lehia și se va alătura lui Petre stolnicul. Alți boieri luaseră drumul pribegiei.

Ion nu-i spusese Mariei nimic. Nu vroia să-şi supere nevasta care rămăsese iarăşi însărcinată după ce-i născuse pînă atunci patru copii, trei băieţi şi o fată : Gheorghe, Toader, Ieremia şi Scheauca. Se mai împlinise şi arăta de-a dreptul falnică la înfăţişare, în mişcări şi în tot ce făcea. Nu-i plăcea să-şi aducă aminte de anii în care suspinase după un bărbat. Alunga orice aducere aminte care i-ar fi turburat liniştea şi bucuria. Il iubea pe Ion, ştia că pusese stăpînire pe el, chiar dacă, uneori, cînd se afla departe de casă, bărbatul ei, acum om în vîrstă, nu rămînea uşă de biserică, după cum îi şopteau unele guri păcătoase. Era un bărbat frumos şi nu pricepea cum de rămăsese neînsurat pînă la anii cînd o cunoscuse pe ea şi se bucura de norocul ei, mai ales că faţă de ea Ion se arătase întotdeauna cu mare grijă. Avea purtări alese şi vorba cumpănită. Părea un om care nu ştie ce este mînia, dar îl simţea cum clocoteşte şi-i plăcea această forţă care se putea stăpîni de dragul sau măcar din pricina ei. Nu i-ar fi plăcut să-l ştie slab şi aflase destule în legătură cu vitejia şi bărbăţia lui şi nu putea să nu se simtă mîndră că şi-a legat soarta de un asemenea om. Ş-apoi un bărbat atît de vrednic, în stare să biruie orice femeie, nu putea fi decît iubit şi respectat. Cînd Ion i-a arătat ce gînduri nutreşte, Maria nu i s-a împotrivit. Ea şi copiii trebuiau să meargă la Hudeşti, fără nici o grabă, aşa cum se duce orice boier la curţile sale pentru a petrece sărbătorile de Paşti. Pînă la venirea lui Ion şi a lui Văscan, a cărui nevastă se afla la Hudeşti, sculele şi lucrurile de preţ trebuiau să fie pregătite. În seara cînd sătenii mergeau la înviere, însoţiţi de slugile lor, cei doi fraţi părăseau Hudeştii în mare grabă, treceau Prutul pe luntrii pregătite anume şi a doua zi seara erau în apropierea hotarului. Oamenii pîrcălabului de Cernăuţi au vrut să-i oprească, dar Ion şi Văscan le-au arătat că orice împotrivire ar fi de prisos. Erau mai numeroşi şi mai bine înarmaţi, iar în timp ce avea loc acest schimb de vorbe, femeile şi copiii celor doi boieri, bine străjuiţi de oameni gata de luptă, treceau hotarul.

Cînd s-a aflat la Suceava că Movileştii au trădat, mînia doamnei Elena n-a mai cunoscut margini. Nu-l credea pe Ion în stare de o asemenea faptă. Înrudirea, credinţa pe care fiecare supus o datorează domnului său, i se păreau de ajuns pentru ca să-i ţină alături de casa ei. Fuga altor boieri în Transilvania erau alte prilejuri de necaz. Gavrilă Movilă, ma-

rele vornic și sfetnicul de taină al domnului și mamei acestuia nu se arăta însă descurajat. Trimisese solii în Lehia și regelui Ferdinand ca să obțină alianța celor două țări, dar, în vara anului 1552, la porunca Porții, domnul a trebuit să treacă munții în Transilvania cu oastea sa, în fruntea căreia se afla marele vornic, pentru a restabili autoritatea fiului craiului Ianăș. Se spulbera, în felul acesta, orice nădejde de a cîștiga pe craii creștini, în schimb, supușii domnului aveau motive să se bucure, deoarece sultanul făgăduise o scădere a haraciului cu două treimi.

Acești supuși se arătau însă a fi mai mult decît nerecunoscători. Este adevărat că domnul nu-și schimbase obiceiurile, cu toate stăruințele mamei și ale sfetnicului său, marele vornic Gavrilă Movilă. Mai mult, pe învățătura fratelui său, turcitul, adusese la curtea lui țiitoare din Țarigrad, alese cu mare grijă. Erau frumoase, fuseseră crescute și pregătite pentru dragoste și știau să stîrnească patima cu cîntecele și danțurile lor. Nu țipau și nu se împotriveau, cum făceau boieroaicele noastre, chiar și atunci cînd doreau patul domnesc, aveau trupuri curate și pielea îmbălsămată, mingîierile lor nășteau dorinți pe care le împlineau pe-ndelete, sporind și mai mult desfătarea. Primise la curte și cîțiva sfetnici turci, care se țineau deoparte, dar s-a aflat repede despre aceste destrăbălății tăinuite de iatacul domnesc și mulți s-au temut să nu-l urmeze în toate pe fratele său mai mare.

De teamă să nu ajungă țara pe mîna sultanului, din dorința de a-i plăti umilințele, boierii din Lehia s-au vorbit cu cei din țară să-l piardă pe Ștefan. Spre sfîrșitul lunii august, domnul se afla în tabără, la Țuțora, unde se strînsese o parte din oastea mică a țării. Într-o noapte, după a doua cîntare a cucoșilor, cînd toată tabăra era scufundată în întuneric, Dragotă, fostul postelnic al doilea, care venise în mare taină din Lehia și se sfătuise cu unii boieri din țară, se strecura, împreună cu cîțiva oameni de nădejde, năimiți anume pentru o treabă ca asta, dar și cu cîțiva boieri de seamă, spre cortul domnesc. Alți boieri erau la pîndă cu slugile lor, iar corturile unora slujeau drept acoperire pentru oamenii lui Dragotă. Năvala a fost scurtă. Cele două străji au fost înjunghiate înainte să-și dea seama ce se petrece, iar corzile cortului au fost retezate. Pînzele s-au prăbușit peste crivatul domnesc, Dragotă și ai lui s-au repezit și au înfipt săbiile și sulițele

oriunde li s-a părut că mișcă ceva dedesubt. Totul s-a făcut în tăcere. Nu s-a auzit decît zăngănitul armelor, tropotul pașilor și la sfîrșit, gemetele înăbușite și scurte ale celor înjunghiați. Marele vornic și-a dat seama că se-ntîmplă ceva, a pus mîna pe sabie și s-a repezit urmat de două slugi afară din cortul tău, a răcnit să vină straja domnească, strigătele sale au stîrnit larmă mare în tabără, dar pînă să se dezmeticească, boierii care se împotriviseră și-i doriseră moartea domnului se rînduiau în jurul cortului domnesc. Gavrilă a înțeles că nu-i poate birui, a cerut să i se aducă grabnic calul și cu cîțiva oameni a ieșit din tabără la larg. L-au urmat oștenii care făceau parte din garda domnului și o parte dintre mercenarii pe care-i tocmise Ștefan. Știa că doamna Elena se dusese la moșia ei de la Șipote și a năzuit într-acolo.

Între timp, în tabăra de la Țuțora, boierii care-l uciseseră pe Ștefan au ținut sfat cu toți care s-au aflat într-acel loc și mare parte dintre ei l-au ales, după cum se vorbise cu pribegii din Lehia, pe Petru Stolnicul ca să le fie domn. Alții, mai mult pentru că n-au vrut să se amestece, au părăsit tabăra îndreptîndu-se spre casele lor, iar unii, credincioși încă față de casa lui Rareș s-au îndreptat spre Șipote unde aflaseră că s-a dus marele vornic ca s-o găsească pe doamna Elena.

Niciodată țara nu se găsise împărțită între atîtea nevoi și mare turburare cuprinsese pe toți locuitorii ei. Boierimea mărunță și răzășii din Țara de Jos n-au primit cu bucurie vestea morții lui Ștefan. Era o faptă a marilor boieri care nu avea să ducă la sfîrșit bun. Lor nu le păsa de muierile unora și nici de petrecerile domnești. Atîtea amestecături în țară aveau să o slăbească spre bucuria celor care doreau s-o robească.

Cînd marele vornic a pătruns în curțile de la Șipote, doamna Elena se afla în pridvorul casei. Ropotul cailor, numărul mare de călăreți care se îndreptau spre acel loc stîrnise mirare și îngrijorare înainte de a ajunge în sat. Veneau cu prea multă grabă, ceea ce însemna că nu e lucru bun. Gavrilă a sărit de pe cal și a urcat în fugă cele cîteva trepte. Doamna a pășit ușor. Se vedea pe fața marelui dregător că s-au întîmplat lucruri năpraznice.

— Măria ta, nu mi-aș fi dorit niciodată să fiu vestitorul unei nenorociri.

În tabăra de la Țuțora s-a făptuit o mare nelegiuire.

— I s-a întîmplat ceva lui Ștefan?

— Măria ta, o asemenea faptă nelegiuită nu s-a întîmplat nici cînd în mijlocul unei taberi.

— Au ridicat mîna asupra copilului meu?

— Din păcate, n-am avut nici cînd și nici cu ce să mă împotrivesc.

— Ticăloșii, a izbutit să șoptească doamna căreia i se înălbiseră și buzele. S-a rezemat de un stîlp. Gavrilă, văzîndu-i privirile rătăcite s-a grăbit să-i vină în ajutor. Dar doamna l-a împins ușor, și-a recăpătat înfățișarea ei obișnuită de stăpînă care știe să dea numai porunci și l-a întrebat pe marele vornic ce-i de făcut.

— Dacă au îndrăznit să facă o asemenea crimă, vor năzui și la mai mult. Am venit, măria ta, să ne sfătuim și să vedem dacă răul poate fi curmat înainte de a cuprinde toată țara.

— Pe ce oameni ne putem bizui?

— Cred, măria ta, că țara va fi alături de noi. Am lăsat oameni ca să-i îndrume pe toți cei care vă păstrează credință să se strîngă aici.

— În numele cui?

— Asta este stăpînă, trebuie să hotărîm ceva.

— Constantin, fiul cel mic, se află la Țarigrad.

— Nu cred că mai avem timp să trimitem vești pînă acolo și nici prietenii măriei tale nu vor avea cînd să ne vină în sprijin. Dacă nu l-ar fi surghiunit sultanul pe Iliaș...

— Nu trebuie să-i crezi niciodată păgînului.

— Hiclenii au legături în Lehia și ne putem aștepta la o năvală a pribegilor. Pînă la Țarigrad îi trebuie unui vestitor cel puțin șapte-opt zile, pe cînd pribegii în trei zile sînt la Suceava.

— Nu ne rămîne decît să alegem un alt domn.

— Un străin de casa domnească?

— N-o să fie un străin. Ruxandra a împlinit cincisprezece ani. Ne trebuie un mire pe care să-l ungem domn și după aceea om vedea ce trebuie să facem.

— Cine să fie mirele, măria ta?

— Trebuie găsit printre boierii care ne-au rămas credincioşi. Caută-l vornice, şi de vom izbuti şi de data asta, nu te vom uita, cu toate că şi aşa îţi sîntem atît de îndatoraţi.

În sfatul pe care l-a ţinut cu oamenii care-i rămăseseră, Gavrilă, marele vornic, le-a arătat care este singura cale pentru a pune stavilă uneltirilor hiclenilor. În asemenea împrejurări nimănui nu-i ardea de nuntă, dar Gavrilă stăruia, fiind convins că numai soluţia oferită de Elena doamna îi poate mîntui pe toţi. Faptul că spre Şipote veneau cete de călăreţi pentru a se alătura doamnei lui Rareş îi da curaj lui Gavrilă. Cum nimeni nu se hotăra, atunci marele boier, după ce i-a cercetat pe cei mai de seamă boieri din cîţi se aflau la curtea doamnei Elena, i s-a părut că Joldea, mare vatag în ţinutul Lăpuşnei, ar fi potrivit pentru o treabă ca aceea pe care o plănuise el cu măria sa. Joldea era un om la treizeci şi cinci de ani, chipeş, însă blînd din fire şi neînstare de fapte neobişnuite. Cînd marele vornic i-a spus ce vrea de la el, bietului boier i s-a părut că visează, apoi s-a scuturat ca şi cum ar fi dorit să scape de o grea povară şi s-a împotrivit cu toată puterea. Gavrilă l-a simţit că este slab şi că nu i se poate împotrivi multă vreme şi pînă la urmă, mai mult cu sila, l-a dus în faţa doamnei. Se făcuse stacojiu cînd a dat cu ochii de Elena, îl stînjeneau mai cu seamă mîinile, vorbele îi ieşeau cu greu din gură şi nici nu izbutea să le împerecheze cum trebuie. Cînd i-a fost înfăţişată mireasa care i se hărăzise, s-a pierdut cu totul. Îi era milă de biata copilă, îi era milă de el şi nici n-a băgat de seamă privirile furişe ale Ruxandrei care-l cîntăreau fără sfială. A cerut, bîlbîindu-se, să i se lase măcar timpul cît să-şi adune minţile şi firea şi i s-a îngăduit să iasă afară, sub cerul liber. A sorbit cu nesaţ aerul şi singura lui dorinţă, în clipa aceea, a fost să încalece şi să nu se mai oprească decît în satul său, departe de toate cîte se năpustiseră pe capul său, lucruri la care nici cu gîndul nu gîndise.

Domn al Moldovei, el care nu era os domnesc! Sau să i se arunce în braţe o copilă la care n-ar fi îndrăznit să-şi ridice ochii, necum s-o dorească drept soţie. Erau clipe în care nu ştia de-i treaz ori visează, atît de nefiresc era tot ce i se întîmpla. Singur găsea curajul să se împotrivească, dar, fire slabă, cînd Gavrilă Movilă începea să-i vorbească sau cînd o vedea pe doamna Elena privindu-l cînd rugătoare, cînd ameninţătoare, nu mai avea puterea să se împotrivească. Îi era

teamă că vor face pînă la urmă ce vor cu el. Dacă l-ar fi întrebat cineva, nici el n-ar fi știut să spună de ce anume îi este teamă. Prea erau toate în afara oricărei rînduieli și se îmbulzeau împinse de o putere al cărui rost nu-l înțelegea. Soseau mereu oșteni la Șipote, dar umblau și zvonuri neliniștitoare. Nu i se părea nimic temeinic din ceea ce punea la cale și în care el era amestecat împotriva voinței sale. Se spunea că pribegii vor să pătrundă în țară, de n-or fi și pătruns, iar unii credeau ca și el că Rareșoaia nu se va lăsa pînă nu-l va vedea pe feciorul ei, aflat acum la Țarigrad, în scaunul țării.

Dar, cum se-ntîmplă în asemenea vremuri de mare amestecătură, mai mulți boieri, ce năzuiau spre marile dregătorii s-au și strîns în jurul lui Gavrilă Movilă și la îndemnurile acestuia s-au adăugat ale lor, încît Joldea n-a mai știut ce să spună și n-a mai aflat nici o putere de împotrivire. În fața acestora, Rareșoaia i-a făgăduit mîna fiicei sale și cu toții l-au proclamat domn, iar ca să înlăture îndoiala și șovăirea din inimele celor care veniseră la Șipote, au trimis să-l caute grabnic pe episcopul de Roman ca să slujească la nunta domnească.

În noua domnie, Gavrilă Movilă și doamna Elena făceau și desfăceau totul, iar Joldea, necunoscător în treburile și obiceiurile de la curte se lăsa în voia lor, fiindu-le dealtfel recunoscător pentru sfaturile și ajutorul celor doi.

În ziua de nouă septembrie, Joldea călca alături de domnița Ruxandra în alaiul destul de sărac, format mai mult din oșteni, spre altarul bisericuței din satul Șipote. Aici avea să poarte cununa de mire. O privea cu fereală pe viitoarea lui soție care pășea țeapănă, cu fața împietrită. Nu arăta nici bucurie, nici tristețe. Era ca și cum tot ce se desfășura în ziua aceea n-o privea pe ea. S-au rînduit după cuviință, iar episcopul și cei trei preoți care-l însoțeau au început slujba. Cînd episcopul rostea îndreptările din carte, potrivit cărora soția trebuie să-și urmeze soțul, tropotul cailor ce crescuse pînă cînd s-a ostoit în ușa bisericii, a fost urmat de năvala cîtorva oșteni care au pătruns în lăcaș și au strigat cu mare înfricoșare.

— Vin pribegii!

Gavrilă Movilă care șezuse pînă atunci lîngă doamna Elena și se arăta falnic la înfățișare, așa cum se cuvenea unui mare boier care ajunsese să facă domni, a pălit, i-a făcut semn doamnei să fie liniștită, după care a grăit cu glas mare :

— Preasfinte, să lăsăm nunta pînă ce-i vom risipi pe hicleni. Măria ta, i s-a adresat apoi lui Joldea, trebuie să încălecăm grabnic și să rînduim oastea, după care a părăsit grabnic biserica, lăsînd-o pe Rareșoaia să-și mîngîie și să-și ocrotească fecioara.

Strigăte, mare vînzoleală, oșteni încălecînd și orînduindu-se pe pîlcuri și pe steaguri, boierii îmbrăcîndu-și armurile ajutați de slugile lor și îndreptîndu-se spre cîmpul ce se întindea în marginea satului. Era și timpul, deoarece în zare se ridicau pulberi care vesteau un mare număr de călăreți.

În vremea prînzului, fostul stolnic care purtase numele de Petru, iar acum, ca domn ales de pribegi, îl luase pe acela de Alexandru, călărea în fruntea a cîtorva mii de oameni. Lîngă el se aflau cei doi frați Movilă, Ion Moțoc, Tomșa, mai tinerii Spancioc și Veveriță și mulți alții, nemulțumiți de felul cum domniseră feciorii lui Rareș. Se deslușea în oastea lui Alexandru un pîlc de mercenari care purtau puști și un pîlc de șleahtici. Pe măsură ce se apropiau, pîlcurile de călăreți se desfășurau treptat în ordine de bătaie. Cînd au ajuns la cinci sute de pași s-au oprit și din fruntea acestei oști s-au desprins trei călăreți. Aveau semn că vor să spună ceva. La jumătatea drumului dintre cele două oști, au lăsat caii la pas, au mai mers preț de o sută de pași după care, călărețul care purta o armură strălucitoare, l-a strigat pe Gavrilă Movilă. Acesta a recunoscut glasul fratelui său mai mare, i-a făcut semn lui Joldea și acesta a încuviințat înclinînd capul și a ieșit în întîmpinarea lui Ion.

Nimeni n-a auzit ce-au vorbit cei doi frați. Gavrilă s-a întors spre ai săi și le-a strigat să se gătească de luptă. În caz de izbîndă, doamna făgăduise răsplată mare fiecăruia dintre cei care luptau pentru neamul ei.

Cînd soarele se afla în crucea cerului, cele două oști s-au învăluit și după mai multe ceasuri de luptă încrîncenată, timp în care s-a amestecat în țărînă sîngele aceluiași neam, s-a văzut că biruința este de partea pribegilor. Boierii cei mai de frunte din preajma lui Joldea zăceau răpuși, printre trupurile acestora aflîndu-se și marele vornic Gavrilă. Joldea a fost prins, iar doamna Elena n-a mai aflat vremea să fugă. Seara, în curțile ei de la Șipote intrau căpeteniile învingătorilor în frunte cu Alexandru Lăpușneanul. S-a ținut sfat, alături de

domnul învingător aflîndu-se Ion Movilă, marele logofăt, Giurgea marele vornic, Văscan Movilă...

În fața lor a fost adus Joldea, care arăta groaznic la înfățișare. Se luptase știind că numai izbînda îl poate scăpa, hainele îi erau stropite cu sînge, fuse de două ori scrijelat numai de tăișul săbiei și cu greu izbutiseră să-l dovedească, prinzîndu-l cu lațurile din mai multe părți.

Cînd i s-a cerut socoteala, și-a plimbat privirile rătăcite peste fețele celor care-l judecau după care și-a plecat capul și n-a fost chip să-l facă cineva să rostească o vorbă, nici atunci cînd unul dintre sfetnicii lui Alexandru a cerut să fie dat pe mîna călăului. Atunci s-a împotrivit doamna Elena arătîndu-le că ea l-a ales domn, dăruindu-i mîna Ruxandrei. Lăpușneanul s-a arătat îngăduitor si i-a lăsat viața, a cerut, în schimb, să fie însemnat la nas și dus la o mănăstire.

— Și acuma doamnă, a grăit noul voievod, ca să punem capăt tuturor relelor ce s-au abătut asupra țării, pentru pacea și liniștea tuturor, dorim să cîștigăm și bunavoința domniei tale, față de care vrem să arătăm dragoste și supunere.

Vorbele Lăpușneanului au stîrnit mirarea tuturor, nimeni nebănuind ce dorește și unde bat gîndurile sale. Așa se face o-au rămas uluiți cu toții și mai ales doamna Elena, atunci cînd acesta a spus doar atît:

— Dacă soarta scaunului țării atîrnă de o nuntă, atunci această nuntă se va face mîine cu voia măriei tale. Iară noi, ca un ginere prea plecat, vom avea grijă ca nici fiica măriei tale și nimeni altul să nu sufere vreo sminteală.

Domnița Ruxandra l-a privit cu mare ură pe omul care-i hotăra soarta în chip atît de nefiresc și n-a înțeles de ce boierii au ales domn pe un bicisnic ca acest lăpușnean și de ce se-ngăduie ca viața ei să fie călcată-n picioare fără ca nimeni să se-mpotrivească. Numai doamna Elena, ca o adevărată stăpînă, s-a bucurat că puterea va sălășlui și de atunci încolo în casa ei și a primit cererea noului stăpîn al Moldovei.

Ion și Văscan au cerut încuviințarea să se grijească de cele de cuviință pentru îngropăciunea fratelui lor, al cărui trup pornea în aceeași noapte pentru a fi așezat alături de osemintele părinților săi, în biserica de la Hudești.

XXIII

Pribegii l-au ales ca domn pe Petre Stolnicul deoarece era os domnesc, fiul lui Bogdan cel Orb și al unei boieroaice de mîna a doua din Lăpușna. Fugise în Lehia de frica lui Rareș, îndemnat fiind și de Văscan Gănescu. Fapta a regretat-o ani de zile în șir și numai fuga boierilor, la începutul domniei lui Ștefan Rareș, l-a făcut să creadă că norocul nu l-a părăsit cu totul. A primit propunerea lor de a fi domn, deși nu-i plăcea. Ei îl alegeau crezîndu-l slab și ușor de îndrumat. Le-a făgăduit că nu va asupri pe nimeni, dar nu această făgăduială îl supăra, ci faptul că accepta ideea suprimării unui domn de către boieri.

Acest gînd nu l-a mărturisit nimănui; a primit pentru că nu avea altă alegere, în nădejdea că totul se va sfîrși spre binele tuturor.

Ridicîndu-se împotriva unui domn aflat în scaun cu încuviințarea sultanului, trebuia să se sprijine pe cineva. Pribegii au dus tratative cu voievozii, cnezii, castelanii și căpitanii leși din ținuturile de margine. Le-au făgăduit închinarea Moldovei, faptă de necrezut, dacă se avea în vedere că de o sută de ani craiul leah a pierdut atîta lume și bănet ca să supună această țară românească. Și acum, fără să piardă un om și fără să cheltuiască un singur zlot, românii i se supuneau de bunăvoie.

Va primi craiul această închinare?

Șleahticii au fost de părere că, înscăunarea lui Petre Stolnicul odată împlinită cu ajutorul lor, craiul va trebui să accepte. De se va supăra sultanul, vina poate fi aruncată pe umerii lor, iar supărarea acestuia putea fi cumpărată cu bani și cu făgăduielile craiului că toate vor rămîne așa cum au fost. Așa se face că la 5 septembrie 1552, la Bacuta, pe Nistru, noul domn, care-și luase numele de Alexandru, jura credință craiului Jicmont August în fața sfetnicilor acestuia urmînd ca la timpul potrivit să se închine și în fața craiului.

Ajuns domn, Alexandru, căruia i s-a zis și Lăpușneanul, a căutat să obțină alianța craiului de la Viena, dar fără nici o izbîndă, iar în dieta crăiei leșești, care s-a ținut în iarnă, mai marii regatului erau împărțiți: unii aprobau cele ce se în-

făptuiseră de către șleahticii de margine în Valahia, alții erau împotrivă, iar craiul nu știa nici el cum este mai bine de făcut. Alexandru și sfetnicii săi, între care Ion Movilă, ca mare logofăt și cumnat al doamnei, se arăta a fi cel mai de seamă dregător, au socotit că este nimerit să fie cîștigată bunăvoința sultanului. Solii trimiși la Poartă au întîmpinat greutăți din partea nevîrstnicului și ultimului fecior al lui Rareș, Constantin. Acesta făgăduise că va urca haraciul țării și-i cumpăra cu bani grei pe sfetnicii sultanului, bani pe care-i lua cu împrumut de la o evreică din Țarigrad, care-i dăduse bani și lui Rareș cu treisprezece ani în urmă. Oamenii Lăpușneanului au mai aflat că în spatele acestor urzeli s-ar afla doamna Elena și unii dintre marii boieri.

Ion a încercat s-o facă pe doamna Elena să renunțe la planurile ei. Boierii nu-l vroiau ca domn pe Constantin. Asta, deocamdată. După aceea, era spre binele ei, al feciorului ei și al țării ca domnia Moldovei să nu fie tocmită ca orice marfă în bazarul țărigrădean. Odată început un asemenea obicei, lăcomia celor de la Poartă nu va mai cunoaște margini. Vorbele lui nu au fost ascultate. Ochii doamnei erau plini de ură, de ambiție, patima pentru putere era atît de mistuitoare, încît nu și-o putea ascunde și Ion a înțeles că stăruințele lui sînt zadarnice.

Movileștii și ceilalți mari dregători au fost de părere să se mărească haraciul și să fie înlăturat în felul acesta Constantin. Moțoc, căpitanul oștilor domnești, „oșteanul cel mai viteaz al Alexandrinilor (nume dat moldovenilor după numele domnului) pe care oastea îl iubește fierbinte", era trimis cu o mie de oameni în Transilvania împotriva lui Castaldo, generalul imperial, pentru a-l înscăuna pe omul sultanului, pe Ion Jicmont, fiul craiului Ianăș.

În al treilea ceas, într-una din nopțile din acel an, doamna Ecaterina a fost trezită de o mișcare pe care a simțit-o la ușa ei. A aprins grabnic o luminare și a simțit cum o cuprinde groaza atunci cînd la întrebarea ei n-a primit nici un răspuns, fără ca să înceteze strădania celui — sau celor — de afară, de a deschide ușa. A încercat să strige după ajutoare, dar în clipa aceea ușa a fost aruncată în lături și trei bărbați ca niște namile s-au aruncat asupra ei. A încercat să se zbată ca să scape, sau să țipe dar gura i-a fost astupată și în jurul gîtului i-au strecurat o coardă subțire care a început să se strîngă,

retezîndu-i răsuflarea. Ochii i s-au bulbucat de groază, gata să iasă din găvane, trupul i s-a zbătut o vreme iar cînd limba învinețită s-a ivit printre buzele lipsite de sînge, a încremenit. Ucigașii i-au aruncat leșul pe pat și s-au furișat afară fără a fi văzuți de cineva.

Felul în care a fost ucisă doamna Ecaterina i-a nemulțumit pe dregători. Lăpușneanu arăta o latură a firii sale pe care nu i-o bănuiseră.

Doamna Ruxandra și-a plîns mama cum se cuvine unei fiice. Scîrba și ura ei față de un soț bătrîn și bolnăvicios au crescut și mai mult. Trebuia să i se supună în rarele dăți cînd venea în iatacul ei, înțelegînd că orice împotrivire putea să-i aducă moartea.

Abia cînd au fugit în Lehia s-a aflat că împotriva domnului uneltiseră, în strînsă înțelegere cu doamna Elena, mitropolitul țării, hatmanul Simion Negrilă, Sava Capotă, fost stolnic, și alți boieri.

Lăpușneanu se temea la gîndul că mulți alții ar putea să se ridice împotriva lui și acest gînd i l-a mărturisit marelui logofăt, Ion Movilă.

— Ce rău le-am făcut, se plîngea domnul, n-am asuprit pe nimeni, m-am străduit să țin cumpăna dreptății.

— Oamenii noștri sînt nestatornici, măria ta, și mereu dornici de noi schimbări.

— Dar, mitropolitul? Ce i-a lipsit acestui om care era dator să-i îndemne și pe alții la supunere și ascultare? Nu se poate, Movilă, să zidești nimic pe temeliile nestatorniciei. Asta ar fi putut cel puțin să înțeleagă un cărturar ca mitropolitul și un mare dregător. Împrejurările sînt grele, știi bine cîte strădanii am depus împreună ca să îndrumăm țara spre un liman liniștit, unde să fie ferită de vînturile și furtunile pe care alții le stîrnesc împrejurul nostru.

— Să nu mi-o ia măria ta în nume de rău, dar se putea arăta mai multă milă față de doamna Ecaterina. Putea fi surghiunită și pusă sub pază strașnică.

— Deci, asta vă nemulțumește? Dar nu v-ați gîndit la răul pe care l-a făcut această femeie?

— N-a izbutit să-ți clintească nici un fir de păr, măria ta!

— Nu este vorba de mine, Movilă, ci de năpasta pe care a adus-o asupra țării.

— Cîteva mii de galbeni trimişi peste darea obişnuită la Ţarigrad nu fac gaură-n cer.

— Aşa crezi tu, Movilă, şi aşa cred şi cei mari ca tine. Este uşor să te arăţi îngăduitor pe seama altora, dar gîndiţi-vă la nenorociţii care ne ţin pe noi şi pătimesc şi aşa destul de multe. Vor trebui să-şi rupă tot ei de la gură şi pentru ce? Pentru că doamna Ecaterina, ale cărei sipete erau înţesate cu averi greu de cîntărit, vroia să-şi vadă feciorul domn, ca să poată să facă ce i-ar fi fost pe plac? Putere-i trebuia? În loc să se gîndească la pomneţi şi cerneluri, căci i se apropia sorocul, îi ardea, la anii ei, de domnie? Dar, s-o lăsăm pe doamnă. Nu vă gîndiţi că eu trebuie să ţin cumpăna dreptăţii între toţi supuşii mei?

— Este adevărat, măria ta, numai că asprimea faţă de o doamnă...

— Care asprime, Movilă! Voi vorbiţi de asprime? Ş-apoi, Movilă, tu, ca mare logofăt şi om de carte, cunoşti mai bine decît oricare locuitor al acestei ţări de cîtă linişte avem nevoie acum, pentru a nu fi sfîşiaţi de corbii cei mari care abia aşteaptă o pricină ca să se năpustească asupra noastră. Pentru atîta amar de rău pe care această femeie vroia să-l arunce asupra ţării merita nu milă, ci chinuri cumplite.

Devenise de neînduplecat de cînd aflase cele urzite împotrivă-i şi teama faţă de boieri creştea neîncetat. Îi simţea că sînt împotriva faptelor sale, deşi se ştia cu cugetul împăcat. A respectat obiceiul pămîntului, n-a urgisit pe nimeni. Şi atunci, se gîndea Lăpuşneanu, ce vroiau de la el? Nu-i făcuse nici un rău mitropolitului şi nici neamului acestuia. De ce s-a ridicat împotriva lui? Era o întrebare care-l chinuia, încerca să descopere în purtarea şi în faptele sale acele greşeli care i-au nemulţumit pe boieri şi oricîte strădanii depunea ajungea mereu la aceeaşi încheiere: cugetul, sufletul lui nu erau pătate. Numai firea nestatornică a acestor boieri l-au împins să poruncească ridicarea unei vieţi. Nu se poate domni lăsîndu-i pe alţii să te calce-n picioare şi prefăcîndu-te că n-ai văzut, căci se duce ţara de rîpă. Vor mereu mai multă putere şi mai multă avere. Gurile lor nu pot fi umplute niciodată?

În Lehia, şleahticii au izbutit să-i ia mai toată puterea craiului. Oamenii săi de taină i-au arătat că mulţi boieri de-ai noştri privesc cu ochi buni asemenea prefaceri şi le-ar

dori înfăptuite și în Moldova. S-a gîndit mult la toate aceste mișcări și nemulțumiri și singura încheiere era că așa ceva nu se poate îngădui. Trebuie să fie un stăpîn ca să fie orînduială. Așa cum este unul singur stăpîn al celor văzute și nevăzute, la fel și aici pe pămînt, deasupra fiecărui neam trebuie să fie un păstor. Altfel, din pricina firilor deosebite ale oamenilor, nu s-ar înțelege om cu om și ar domni neorînduiala, iar neorînduiala prilejuiește dezlănțuirea patimilor și cei răi și vicleni ar călca în picioare fără milă pe cei mai puțin tari și toată alcătuirea țării s-ar nărui. Cui folosește o asemenea stare ?

Îi simte pe boieri că sînt nemulțumiți de faptul că lîncezesc la curtea domnească sau pe la curțile lor, în timp ce în jurul lor lumea se mișcă, fiecare stăpînitor căutînd să sporească moștenirea primită. Nu-și dau seama că împrejurările sînt neprielnice. Nu poți porni asupra Țarigradului cu o mînă de oameni. E nevoie, uneori, să stai și să aștepți o clipă potrivită, pentru că numai dorința și voința noastră nu-i de ajuns, trebuie să ai și mijloacele care să-ți îngăduie să treci la fapte de pomină.

Boierii îl cred un laș, pentru că stă liniștit și nu vrea să-și cerce norocul în nici o parte. Pentru ce sînt ei bărbați și neam de viteji lăudați de toți cei care i-au cunoscut, ca să lîncezească și să li se ruginească armele ? Sînt vorbele unuia și altuia care i-au ajuns la ureche și domnul nu înțelege cum de nu vor să vadă foloasele păcii. Lăpușneanu își dă seama că îndemnurile la înțelepciune n-au nici o putere asupra cugetului lor. Sînt gata pentru orice schimbare, o adulmecă cum adulmecă fiara prada și-s pregătiți pentru orice faptă, oricît de nechibzuită ar fi. Nestatornicia și nemulțumirea lor n-a fost stîrnită de purtarea domnului față de ei, ele izvorăsc din firea lor păcătoasă.

Odată cu teama crește și ura domnului împotriva boierilor săi. Este un rău care-i cuprinde pe-ndelete, ca o otravă, toată ființa, ar vrea să se lepede de orice patimă și buna judecată să-i fie cumpănă faptelor sale, dar simte cum această otravă pune stăpînire pe mintea lui în ciuda oricărei împotriviri.

Boierii, pe de altă parte, boierii cei mari, mulți dintre cei de mijloc și chiar și dintre cei săraci sînt din ce în ce mai nemulțumiți de domnul pe care l-au ales. Este el cumsecade dar se arată slab în tot ce făptuiește pentru că nu în-

drăznește. Cuminte față de sultan, grijuliu să nu-i supere pe ceilalți vecini, mai mult muiere decît domn! El crede că prin purtările sale nu supără și nu dăunează nimănui, dar boierii noștri își dau coate, se holbează, își fac semne și după aceea clevetesc pe la colțuri: cum se poate, își zic ei, că un om în toată firea și încă și stăpînul țării, să-și piardă timpul meșterind la rotițe, lănțuguri și alte nimicuri?

Pentru că măria sa are patima ceasurilor. Îi place să le cumpere și să meșterească la ele, atunci cînd i se pare lui că ceva nu se-nvîrte bine. Zile-n șir se chinuie ca să dibuie unde se află stricăciunea, iar cînd nu izbutește, trimite să-i vină meșter de peste munți, de la Bistrița. Sau trimite ceasul să i-l dreagă acolo.

Făcutul și desfăcutul unui ceasornic nu ia numai timp, ci dăunează și ochilor. Cum nu mai este tînăr, vederea nu-l mai ajută cum se cuvine, iar strădaniile lui de a dezlega tainele din măruntaiele unei asemenea alcătuiri încîlcite și delicate i-au stricat și mai mult vederea. A trebuit să meargă oameni la Bistrița și să ceară un doftor și bistrițenii l-au trimis pe chirurgul Andrei. Doftorul a ajuns la Suceava în fapt de iarnă, l-a văzut și i-a spus că numai în luna mai înfloresc anume buruieni care-i pot fi de folos, așa că l-a trimis încărcat de daruri, iar marele logofăt a tocmit scrisoare de mulțumire către pîrgari, cerîndu-le ca să-i îngăduie doftorului Andrei să treacă iarăși munții la timpul potrivit.

De bun gospodar, nu-i vorbă, că este și se arată că știe să scoată bani din orice. Pe seama lui și sub supravegherea sa cresc cirezi mari de vite în ocoalele și branițtele domnești. Cînd vine toamna, cirezi mari de vite pornesc spre iarmaroacele Europei și banii curg în sipetele domnului. Au nevoie ardelenii de slănină, căci la ei vremea este mai rece și slănina poate fi mîncată și în miez de vară. Lăpușneanu a pus să crească porci și cînd se apropie iarna pornesc porcarii peste munte și-i aduc galbeni cu traista.

O fi Lăpușneanu bun gospodar, ca fiecare om la casa lui, dar ca domn, ca stăpîn al țării l-ar dori mai plin de viață, mai plin de vîrtute și nu cum se arată el, ca o băbotenie cu ochii veșnic înlăcrimați pe care și-i șterge cu o năframă subțire, și se întreabă ei, de unde o fi luat și obiceiul ăsta pe care-l au numai muierile?

Şi mai rîd boierii de una : ca un ţap încornorat l-a împins dracul să-şi ia nevastă tînără. I-a făcut ea copii, şi se poate să fi fost şi el pe acolo cînd i-a plămădit, dar să-şi pună grumazul sub papucul domniţei şi să se-nvîrte în jurul ei ca un mucos care încă nu ştie ce-i lumea şi crede că toată fericirea de pe pămînt se află ascunsă sub fusta domniţei, asta chiar că nu mai este de îngăduit pentru un om în toată firea şi pe deasupra stăpînul lor. Numai un orb nu vede cîtă greaţă se întipăreşte pe faţa acestei muieruşti, cînd îl simte pe aproape, iar el o ia de bună şi strîmbătura ei o crede izvorîtă din suferinţă şi nu ştie ce să facă, numai să-i intre în voie. Cînd de multă vreme a amuţit cucul, pentru că s-au trecut cireşile, domniţa, la iscodirile lui, îi spune că are nu ştiu ce la furca pieptului ce nu poate fi ostoit decît cu cireşe. Încalecă oamenii şi fuga peste munţi, spre Rodna şi Maramureş, unde, din pricina locului înalt, cireşele se coc tîrziu de tot. Şi-i aduc în goana calului, pasămite, să nu se strice chiar toate, pumnul de cireşe dorit. Vrea domniţa pere sau jimble de un anumit fel, la cererea Lăpuşneanului bistriţenii se grăbesc să-i împlinească toate poftele. Dorinţa ei se transformă în porunca domnului şi se pare că nu află nimic pe lume pe care Ruxandra să-l dorească şi Lăpuşneanu să nu-l împlinească. Ia să fi fost el bărbat în toată firea şi toată puterea, spunea Spancioc, mustăcind, i-ar fi dat mîna să răcnească de i-ar fi sărit sîmburii din gură domniţei şi i-ar fi pierit cheful să pună lumea pe drumuri cu alintările ei.

Rîdeau boierii de neputinţa domnului, iar Ion îi asculta pe unii şi pe alţii. Parcă i-ar fi dat dreptate Lăpuşneanului, pentru că era chibzuit în tot ce făcea, iar metehnele pentru care-l batjocoreau supuşii nu dăunau cu nimic nimănui. Dreptate se poate să fi avut şi boierii, pentru că boier era şi el şi nu-şi putea învinui cinul, numai de dragul unuia dintre ei care ajunsese pe scaunul ţării. Îşi petrecea vremea mai mult pe lîngă domn supraveghind întocmirea zapiselor sau alcătuirea soliilor, toate fiind trimise cu ştirea şi învăţătura lui şi a Lăpuşneanului. Îi rămînea prea puţină vreme pentru ai săi şi-i părea rău. Maria i-a făcut nouă copii, aproape anul şi copilul, după care s-a oprit, fără ca el să înţeleagă de ce şi nici n-a avut timp să-şi cerceteze nevasta în această privinţă, gîndul răsărindu-i în minte rareori şi numai atunci

cînd era departe de ea. Numai doi din cei nouă s-au prăpădit la naștere, ceilalți sînt teferi și cresc văzînd cu ochii. Maria este acum o femeie falnică și mîndră de rodul trupului ei. Băieții sînt toți vîrtoși la trup și ageri la minte, Gheorghe, cel mai mare, întrecîndu-i pe toți în isteține, deși se spune că prîslea ar trebui să fie, în această privință, înaintea tuturor.

Ghimpele care i-a rămas împotriva Hudeștilor l-a făcut să caute alt loc, mai ferit, pentru a-și ridica alte case. Maria n-a înțeles nimic din pornirea bărbatului, ei plăcîndu-i curțile de pe apa Başeului și nici lămurirea că acestea sînt prea aproape de hotar nu i s-a părut întemeiată. Atunci ce-ar trebui să facă cei care-și au averile la margine de țară? Gîndul c-ar trebui să se înghesuie cu toții pe un loc care să se afle la mijloc o făcea să rîdă de imaginea unei asemenea țări, dar Ion a stăruit în hotărîrea lui și bucurîndu-se de trecerea pe care o avea la curtea Lăpușneanului, a izbutit să cumpere din ocolul domnesc al Volovățului un loc de casă la Sucevița.

De la Rădăuți pornește un drum spre soare-apune și după ce trece de dealul Osoiului, acolo unde se mai află încă o mănăstire de maici, a Horodnicului, se ajunge la intrarea între înălțimile obcinei. Dealuri domoale și împădurite se ridică de o parte și de alta a apei și a drumului înmiresmînd și dînd tărie aerului. În apropiere de bisericuța satului — alcătuit din cîteva căsuțe — și-a ridicat o casă și curți în stare să-i primească toată casa. Aceste curți se aflau cam departe de satele sale, dar prin grija marelui boier, toamna se porneau carele cu bucate, mălaiul de mei și făina aflîndu-se din belșug în orice clipă a anului. Lemne se aflau din belșug, pădurile mai că nu se prăvăleau peste sat, au fost durate staule pentru vite, iarbă aflîndu-se din belșug.

Vara, cînd căldura soarelui este prea iute, Maria și copiii vin aici la răcoare și liniște, iar băieții sînt cei mai bucuroși pentru că în rîurile limpezi se găsesc păstrăvi, pădurile și poienile sînt pline de jivine și cu îngăduința brănișterilor și învățătura acestora încep să deprindă meșteșugul vînatului. Locul nu este nici prea înalt, nici prea friguros, ploile cad cu măsură, totul pare aici binecuvîntat și dacă raiul ar trebui să se afle pe pămînt, un loc mai nimerit ca acesta nu s-ar afla nicăieri pe pămînt. Așa cred copiii, iar bucuria lor

o face fericită pe Maria. Au tot ce le trebuie ca să fie mulțumiți : putere și bogăție. Înțelepciunea marelui boier îl face să înțeleagă și să se bucure de toate darurile din care se poate împărtăși. De aceea, nu l-ar bucura schimbările de nici un fel, pentru că ele aduc și tulburări iar tulburările, la rîndul lor, pot aduce mari necazuri.

Ion îi îndeamnă pe unii boieri mai aprigi din fire și mai slobozi la gură, să fie răbdători și cumpăniți în tot ce fac și vorbesc. Nu i-a asuprit nimeni, iar gîndurile domnului sînt gînduri de pace și de înțelegere, spre binele tuturor și al țării.

Ion Movilă se bucura de cinstirea oamenilor, fiind socotit de toți boierii ca unul dintre cei mai înțelepți oameni ai țării. Străinii la fel, prețuiesc tactul acestui mare dregător care știe să vorbească atunci cînd trebuie și numai atît cît se cuvine. Nu judecă faptele altor stăpîni din vecinătatea Moldovei, nici la ospețele oferite de domn, unde vinul bun și din belșug înlătură multe opreliști și dezleagă multe limbi, și nici în convorbirile de taină. Numai dacă este întrebat, el își spune părerea, în care se vădește înțelepciunea, tactul și respectul ce se cuvine capetelor încoronate.

De aceea, sfaturile lui sînt ascultate de cei mai vîrstnici iar cei tineri gîndesc, ferindu-se s-o spună-n gura mare, că marele logofăt s-a vîndut sufletește Lăpușneanului. Se feresc pentru că acest dregător, care știe taina scrisului și limba lui dezleagă vorbele și altor neamuri, are mîna grea și iute și mulți îl pismuiesc pentru îmbinarea aceasta mai puțin obișnuită dintre iscusința oșteanului și înțelepciunea cărturarului.

Și toate păreau să se scurgă pe un făgaș liniștit, pînă în al 58-lea an al veacului, cînd la curtea domnului Moldovei s-a oploșit un levantin, care cutreierase țările apusului și ajunsese pînă în Lituania și de la curtea polonă coborîse în Transilvania ca de acolo să treacă munții în Moldova. Își zicea Iacob Heraclid Despotul, spunînd că se trage din Hercules și din împărații de demult ai Țarigradului. La Brașov scosese de sub tiparniță o cărțulie în care se arăta întreaga rădăcină a neamului său. Din această cărțulie se vădea înrudirea cu doamna Ruxandra, al cărei stră-străbunic, cneazul Lazăr, avusese tată de neam grec, spiță din care se trăgea și acest Heraclide. Visa fapte mari și despre el spunea nu-

mai lucruri care-i lăsa pe-ai noştri cu gura căscată. Nu era prea mare de stat, dar vînjos la trup, avea părul negru, faţa măslinie şi ochii tot de culoare închisă îi sticleau în cap. Dinţii erau de un alb strălucitor şi cînd rîdea părea că plesneşte de sănătate şi bunăvoie. Trupul său nu cunoştea astîmpărul, era ca un armăsar greu de strunit.

Lui Ion nu i-a plăcut veneticul. Prea era lăudăros şi îngîmfat, sau cel puţin aşa i se părea lui că este. Apoi, prea era plin de vigoare şi frumos ca să nu se nască în sufletul său, deşi n-ar fi dorit-o o anume împotrivire faţă de o asemenea fiinţă. Este adevărat că ştie greceşte, era doar samiot de neam şi crescuse în insula Critului, vorbea însă şi scria lătineşte, deprinsese şi limba franţujilor, căci urmase şcolile înalte de la Montpellier, vorbea talieneşte şi cum soarta îl purtase şi prin împărăţia neamţului, învăţase şi limba acestuia.

E drept că povesteşte frumos. Are darul vorbirii, iar învăţătura multă pe care o agonisise prin lume, îi dă putinţa să se folosească de asemenea dar ca nimeni altul. Venea din lumea apusului nu numai cu ştiinţa dobîndită acolo, dar şi cu amintiri, pentru vîrsta lui prea multe. Le depăna cu plăcere cui vroia să-l asculte şi, mai cu seamă, arăta că se simte prea cinstit să povestească din „măruntele sale întîmplări", cum îi plăcea să spună cu deosebită prefăcătorie, atunci cînd era de faţă măria sa doamna „verişoara noastră", cum îi zicea el Ruxandrei Rareş. Iar măria sa îl asculta cu plăcere pe un om ca Despot, care părea că are pe necuratul în el. N-avea astîmpăr trupul lui, iar ochii de păcură erau sfredelitori. Nu se putea să nu fie plăcut surprinsă de faptele minunate ale „vărului nostru" şi privirile lui pătrunzătoare îi dădeau uneori un început de tulburare, o tulburare pe care n-o cunoscuse pînă atunci.

Ion a înţeles destul de repede că nici măriei sale, Lăpuşneanului, nu-i prea plăcea Levantinul, dar, pe măsură ce trecea timpul, împotrivirea marelui logofăt se topea treptat, în timp ce a domnului creştea.

Lăpuşneanu simţea, nelămurit, că într-un asemenea om nu trebuie să aibă încredere. Nu-l pizmuia pentru tinereţea, mintea şi puterea trupului pe care o avea Heraclide, ci se temea din alte pricini. Trebuia să fie deci cu băgare de seamă.

Împotrivirea lui Ion Movilă faţă de Heraclide a început să scadă cînd cele spuse de acesta au fost întărite de alţii.

Mai întîi de doftorul Blandrata (ai noştri îi spuneau Giurgiu, de la numele cel mic, Georgio), pe care Heraclide îl întîlnise la Braşov şi de aici veniseră împreună în Moldova. Şi din Lehia au venit, de la oameni de încredere, veşti care dovedeau că cele povestite de Heraclide nu erau numai o închipuire a minţii lui bogate, ci fapte care se petrecuseră aievea.

Nu se ştia de ce plecase de la Montpellier. Se pare că nişte încurcături cu o femeie şi nişte crime nelămurite, în care Heraclide ar fi fost amestecat, l-au făcut să fugă la curtea regelui Franţei. Întîmplîndu-se să se bată neamţul cu franţuzul pentru cetatea Metului, Heraclide a mers şi el acolo şi prin purtarea lui vitejească a căpătat multă cinstire în ochii rigăi şi celor de la curtea acestuia.

Soarta lui însă i-a urzit să nu stea multă vreme într-un loc. Cînd se părea că toate-i vor merge din plin, la curtea franţuzului a poposit o veche cunoştinţă de-a Heraclidului. Temîndu-se ca acesta să nu dea în vileag cele făptuite de el la Montpellier, l-a pîndit pe franţuz şi cînd s-a ivit prilejul, l-a trimis pe lumea cealaltă, împungîndu-l cu sabia pe la spate. O asemenea faptă nu era spre cinstea lui Heraclid, prea puţini erau însă cei care o ştiau, iar el n-a pomenit-o niciodată. Din pricina asta, el a trebuit să fugă în împărăţia neamţului.

A petrecut pe la curţile unor mari boieri din partea locului, iar cînd împăratul nemţilor, Carol, s-a bătut în anul 1554 cu riga Franţei, Heraclid a mers şi el în rîndurile cavaleriei negre a împăratului, cel mai de seamă steag din oastea împărătească pe care o comanda Günther von Schwarzburg. Şi de data aceasta s-a purtat ca un adevărat viteaz şi fiind rănit rău de tot a trebuit să stea o vreme în cetatea Anversei. Şi cît a zăcut el acolo, a scris, atunci cînd s-a mai întremat, o scriere, pe numele *Scurtă şi adevărată povestire despre luarea Terovanei şi a Hesdinului, despre lupta de la Renty şi despre toate cele cu schimbări de noroc petrecute între imperiali şi franci pînă la acest an 1555*, de marchizul Iacobu Basilicu, Despota Samosului. Această carte a fost, după spusele Heraclidului, închinată lui Filip al II-lea, fiul împăratului Carol.

Iară împăratul l-a primit după ce s-a însănătoşit, cu mare cinstire. Atunci, Heraclide a pus genunchiul pe pămînt în faţa împăratului, şi acesta l-a atins cu spada sa pe amîndoi umerii, după care l-a îmbrăţişat, semn că l-a făcut, pentru

faptele lui de vitejie, cavaler și conte palatin, dîndu-i-se și privilegii în acest scop. Ion era de față cînd Heraclide povestea toate acestea și a văzut cu ochii lui privilegiul și pecetea împărătească. Iar dacă ar mai fi fost o îndoială în legătură cu cele spuse de levantin, aceasta era spulberată de veşti venite din Cracovia, în care se arăta că Heraclide era cu adevărat conte palatin și avea dreptul să-i încununeze pe poeți și să le dea anumite titluri, așa cum a făcut cu Ciprian de Sieradz, în cetatea de scaun a Lehiei.

Cînd Moțoc l-a întrebat pe Ion ce-i de făcut cu veneticul, marele logofăt și-a mîngîiat mustața și i-a răspuns că acesta nu-i un om pe care să nu-l iei în seamă.

Știe marele logofăt ce-i în cugetul acestui vîntură-lume? Marele logofăt nu știe, dar își dă seama că un asemenea om este sortit să nască, pe unde ajunge, mari prietenii dar și mari dușmănii. Și măria sa, Lăpușneanu, ce crede despre un asemenea om? L-a cîștigat, pînă la urmă, și pe măria sa, știind cum să-l laude și să-i cumpere încrederea. I se adresase Lăpușneanului pe lătinie, cu titlul de „prea ilustru domn al Moldovei și Țării Românești". A învățat neașteptat de repede istoria țărilor noastre, a pătruns rostul acestora de parcă ar fi viețuit de multă vreme pe aceste meleaguri. Cunoaște legăturile dintre Lăpușneanu și cumnatul acestuia, Mircea Ciobanul, care s-a căsătorit cu Chiajna, sora doamnei Ruxandra. Chiar dacă Ciobanul a fost înlocuit de sultan cu Pătrașcu cel Bun, înlocuirea s-a făcut și cu știrea Lăpușneanului, și ea nu va dura multă vreme, căci Rareșoaicele și-au unit pungile și au pus în mișcare o întreagă lume ca să-l aducă iarăși pe Mircea în scaunul său. Oricum, întîietatea căpătată de Lăpușnean față de cealaltă țară românească, este un motiv de mîndrie și Heraclid știe că lauda este cheia de aur care deschide toate ușile, oricît de ferecate ar fi acestea. Mai mult, se poartă în așa chip încît domnul să apară ca un adevărat stăpîn căruia el, smeritul dar și iscusitul căpitan de oști, i se supune și este gata să-l slujească cu trupul și cu mintea împotriva tuturor dușmanilor săi, dinlăuntrul și din afara țării.

Cînd măria sa doamna îl ascultă pe vărul său, nu poate să nu-l prețuiască pentru toate darurile cu care l-a înzestrat firea. Simte, pe măsură ce trece timpul, că se poate stăpîni cu mare greutate ca să-i primească uitătura, scurtă dar strălucă-

toare ca un fulger, fără să se turbure. În afară de asta, privirea lui, cînd îl întîlneşte întîmplător şi se află de faţă şi altă lume, are ceva tainic în ea, pare că fiinţa lui, în asemenea clipe, este cuprinsă de o anume tristeţă, şi toată se cuprinde şi atîrnă de lumina blîndă şi reculeasă a ochilor, care vine spre ea ca o rugă, tăcută şi nefericită. Ce se petrece în sufletul acestui om ? Vieţuirea în sine pare a fi, pentru cine-l priveşte şi-l ascultă, cea mai mare bucurie pentru un asemenea om. Dar aceste uitături descoperă o altă latură a sufletului său pe care cu greu ar ghici-o cineva. Şi atunci, de ce i se destăinuie, sau ar dori să-i dezvăluie numai ei adîncimi ale firii sale necunoscute altora ?

Heraclid nu a înţeles numai slăbiciunile domnului, ci şi pe cele ale boierilor. Sînt oamenii noştri lesne încrezători, le plac petrecerile şi uşor leagă prietenie cu cei ce se dovedesc a fi deschişi la fire. Au arătat la început o oarecare sfială faţă de noul venit. Marchiz de Paros, conte palatin, despot al Samosului, numai titluri sunătoare. Apoi prietenia unor mari principi. L-a primit bine şi l-a lăudat regele Franţei, apoi împăratul nemţilor, după care, atunci cînd împăratul şi-a lăsat scaunul de prea mare scîrbă pentru cîte pătimise o viaţă întreagă. Heraclid a fost primit cu cinste şi lăudat pentru virtuţiile sale de ducele Brandemburgului, care era şi mare maestru al ordinului Teutonilor, de care se legau şi nişte fapte ale strămoşilor noştri.

Acelaşi demon al neaşezării l-a împins la curtea lui Jicmont al doilea Augustul, riga de acum al Lehiei, şi s-a amestecat şi acolo în războiul cu livonienii, cîştigînd preţuirea tuturor pentru vitejia lui. Marele duce al Lituaniei, Nicolae Radzivil, l-a primit la curtea lui unde şi-a cîştigat prietenia multor oameni de seamă.

Care dintre ai noştri s-ar fi putut lăuda cu atîtea fapte, cînd de ani de zile, din pricina unui domn lipsit de curaj, săbiile noastre trebuie să stea în teacă şi să ne trecem zadarnic viaţa pe pămînt ?

Heraclid a priceput acest gînd al boierilor. Le-a înflăcărat mintea cu povestirile sale. Le-a cîştigat şi încrederea. Nu era un om de nimic, nici un lăudăros nu se putea spune că ar fi fost. Dacă cele mai de seamă capete încoronate i-au dat scrisori în care i se laudă însuşirile de războinic şi de om înţelept, atunci înseamnă că aşa a fost, pentru că altfel,

ce interes ar fi avut împăratul și craii Franței și Lehiei să-l laude?

Pe noi ne apasă sultanul, dar Heraclid, ai cărui strămoși au avut de suferit din pricina turcilor, se arată un bun cunoscător al oștilor turcești și al felului în care trebuie dus războiul cu păgînul. Celor trei țări românești nu le lipsesc oamenii ca să-l poată înfrunta pe un dușman, oricît de puternic ar fi. El a aflat din cărți ce fel de oameni sînt românii, măcar că acum se află împărțiți sub trei stăpîniri. Au cu toții aceeași obîrșie vestită, și puține neamuri se pot lăuda cu strămoși ca ai lor. Li s-a dus vestea locuitorilor acestor trei țări că au moștenit virtutea strămoșească și că sînt strașnici luptători. Dacă și-ar uni puterile și ar fi ajutați cît de puțin de unul dintre vecini, atunci s-ar putea porni cu mare putere împotriva dușmanului, iar dincolo de Dunăre, neamurile care împărtășesc credința noastră și zac sub stăpînire străină, s-ar ridica cu mic cu mare ca să pornească asupra Țarigradului unde au stăpînit, cîndva, stră-străbunicii săi.

Aceste închipuiri mărețe și ademenitoare erau primite de boierii noștri așa cum primește pămîntul ploaia binefăcătoare după o îndelungată arșiță și uscăciune. Ion Movilă, unul dintre oamenii cei mai chibzuiți, s-a străduit să-i domolească pe cei ce se arătaseră înflăcărați de planurile Heraclidului. Nu știau ei, oare, cît de greu l-ar putea urni pe Lăpușneanu pe un asemenea făgaș?

Mă rog, și-au spus unii, dacă Lăpușneanu nu poate fi urnit pe acest făgaș, n-ar putea fi împins pe altul care să găsească pe deplin tihna și pacea pe care le rîvnește atîta?

Primejdios gînd!

Sămînța oricum era aruncată, iar ogorul era pregătit mai mult ca oricînd s-o primească, s-o facă să-ncolțească, să-i dea viață.

În vară, măria sa a purces cu oastea peste munți. Așteptase prea mult ca să i se facă dreptate în privința cetățile pe care toți domnii Moldovei le stăpîniseră în Transilvania. Nevrednicul și nevîrstnicul de fiu al lui Ianăș craiul, Ianăș Jicmont, dus de unul și de altul, stăpîn fiind mai degrabă maică-sa, sora rigăi Lehiei, nu s-a grăbit să hotărască într-un fel sau altul, deși cu sprijinul său, al Lăpușneanului, se urcase în scaun. Ba, mai mult, îi oploșise și pe unii pribegi în

orașele sale, așa că domnul n-a mai putut suferi și s-a dus de și-a așezat el, cu puterea lui, părcălabi la Ciceu, Reteag și la Cetatea de Baltă.

Venind toamna, domnul, grijuliu fiind cu sporirea averii sale, a poftit să-și vadă cirezile de vite de la Jijia și de aici să coboare spre Țara de Jos, la curțile de la Vaslui. Doamna Ruxandra, plîngîndu-se de o anumită slăbiciune a trupului, ar fi dorit să rămînă la Suceava. N-ar fi vrut să se despartă de măria sa, nici de prietenii măriei sale, pentru că mișcarea de la curte îi făcea mare plăcere, chiar și atunci cînd rămînea închisă, vreme îndelungată, în iatacul ei. Dar măria sa a liniștit-o arătîndu-i că trebuie să-și facă datoria față de casa și de supușii lui, iar pentru bucuria soției, va lăsa o parte dintre dregători la Suceava și nici măria sa nu va întîrzia mai mult decît i-o cer treburile grabnice ale domniei.

Ion Movilă l-a însoțit pe domn. Scrierea zapiselor, hotărîri neașteptate pe care ar fi trebuit să le ia domnul în legătură cu vecinii țării nu se puteau face fără sfatul și priceperea sa. De la Suceava s-a mers la Botoșani, de la Botoșani au ajuns la Jijia, ca să facă un ocol spre curțile de la Hîrlău de unde toată curtea a coborît la Iași. Aici, un boiernaș mărunt pe care nu l-a văzut și nici numele nu i l-a aflat, a venit de la Suceava și a fost primit de domn în mare taină. Ce-a vorbit măria sa cu boiernașul nimeni nu știa. Drept este că după aceea, Lăpușneanu l-a chemat pe Ion Movilă și după ce l-a dumirit pe marele logofăt cu tot ce dorește de la el, l-a trimis ca pe un om de încredere, la Suceava, pe lîngă doamna Ruxandra ca sfetnic și ca prieten bun al casei sale.

Marele logofăt s-a bucurat că merge în cetatea de scaun, pentru că acolo se afla acum Maria cu cei șapte copii ai săi. Cît privește grijile domnului, Ion a zîmbit în sinea lui și și-a spus că orice drac își are și el stăpînul său.

Privirile lui Heraclid mărturiseau limpede ceea ce nu putea să-i spună verișoarei sale. Curtenitor, marchizul, contele, despotul, îi ducea mîna la gură și își apăsa buzele mai mult decît se cuvine. Erau ca jăratecul și căldura lor o străbăteau ca un fulger pe Ruxandra.

Într-o noapte, cînd toată suflarea de la curte era scufundată în somn, Ruxandra s-a trezit buimăcită dintr-un vis urît în care i se înfățișau niște ape tulburi, ale căror șuvoaie se înfășurau și creșteau sălbatic, amenințînd totul în cale.

încerca să-și scape copiii și năzuia spre o coastă, iar răsuflarea i se tăia de atîta strădanie. S-a trezit gîfîind și, după ce s-a liniștit, a ridicat opaițul și și-a cercetat copiii. Dormeau și pacea de pe chipul lor s-a pogorît și în sufletul ei. S-a îndreptat spre odaia cea mare, unde-și uitase de cu seară o scurtă de blană și cînd să se întoarcă, de partea cealaltă a săliței stătea Heraclid înveșmîntat cu hainele de zi. Se vedea după fața-i puțin obosită că nu dormise. Și așa cum era, i s-a părut straniu de frumos. În lumina slabă a opaițului, părea un demon al păcatului. Ivirea neașteptată a Heraclidului a făcut-o pe Ruxandra să tresară și și-a înăbușit cu greu un strigăt de spaimă ce răsărise fără voia ei. Heraclid a zîmbit, dar zîmbetul lui era învăluit în tristețe, aceeași pe care o citea în ochii lui cînd o privea numai pe ea și își uita de lumea din jur. S-a apropiat de ea, parcă aluneca și, pentru o clipă, Ruxandrei i s-a părut că totul se petrece ca într-un vis în care puterea și voința ei nu-i mai aparțineau, aflîndu-se sub vraja acelor priviri adînci și pline de dorinți. I-a cuprins mîinile, i-a luat opaițul și l-a așezat într-o firidă. Fața ei și toată ființa ei arătau împotrivire, dar o împotrivire care se topea în ciuda voinței sale. Iar cînd buzele Heraclidului i-au atins buzele ei și cînd trupul lui i-a învăluit trupul ei, brațele s-au încolăcit în jurul grumazului puternic al pretinsului văr, care a săltat-o și a purtat-o spre odaia ei de parcă ar fi fost o jucărie. În noaptea aceea și după aceea în fiecare noapte, la o oră tăinuită, doamna a trăit bucuria dragostei dintîi și nici un îndemn spre chibzuință n-ar fi izbutit s-o facă să se lipsească de ceasurile de patimă, pe care le aștepta cu înfrigurare, la care se gîndea tot timpul cînd Heraclid nu era alături de ea.

Cînd marele logofăt a sosit la Suceava a înțeles din cele spuse de Maria, din cele ce se puteau citi pe fața Ruxandrei că temerile domnului său aveau temeiuri sporite. Lăpușneanu fusese încredințat de acel boiernaș că s-ar urzi ceva împotriva lui și domnul se temea de unii dintre marii boieri. Lucrurile se vădeau a fi potrivit temerilor Lăpușneanului. Portarul Sucevii era de părere că țara trebuie să scape de un domn bicisnic cum era Lăpușneanu și nu se sfia s-o spună marelui logofăt în față, pentru că la fel gîndeau și alți dregători, unii rămași la Suceava, alții aflîndu-se la Vaslui unde era domnul. Marele stolnic și marele comis, unii dintre pîr-

călabi și alți boieri de frunte se numărau printre aceștia. Un sfat cu Ion Moțoc, prietenul său din tinerețe, și mare vornic al țării, i-a arătat lui Ion că mai toți boierii ar dori o înnoire a domniei. Mai mult o alegere fusese făcută. Heraclide era izvorul acestui duh nou de mărire și alături de el se afla și doamna.

Maria făcea să i se vadă dinții albi și puternici atunci cînd îl întreba pe Ion dacă măria sa n-a simțit cum îi cresc nu cornițe de berbecuți, ci coarne puternice cum sînt cele care împodobesc fruntea rasei de vite moldovenești, vestită în toată lumea. La nedumerirea marelui logofăt, Maria adăoga o alta și mai mare, neînțelegînd cum de sora ei cea dragă a așteptat atîta vreme. Fruntea Lăpușneanului ar fi trebuit să poarte o cunună cu care nici cel mai falnic cerb nu s-ar fi putut lăuda cu o asemenea podoabă. La auzul unor asemenea vorbe, Ion a încercat să-și certe nevasta, dar Maria l-a înfruntat mînioasă. Nu i se cade fiecăruia dintre noi, i-a spus ea, să-și cunoască lungul nasului și cu ce drept poate unul ca Lăpușneanu să-și bată joc de viața Ruxandrei. El, un bătrîn și un... L-a cuprins pe marele logofăt un soi de ameteală și s-a gîndit pentru o clipă, dacă nu cumva și el se află vinovat față de nevastă. Mariei îi scăpărau ochii, învrășunarea ei i s-a părut nepotrivită și numai o nemulțumire a sa ar fi justificat o asemenea pornire. Chipul lui Ion s-a întunecat, așa cum nu-l văzuse Maria niciodată. S-a speriat și l-a iscodit : îi este atît de scumpă soarta Lăpușneanului ? A ajuns el, marele boier, să se schimbe într-o slugă prea credincioasă și prea supusă față de un bicisnic care nu avea un drept mai mare ca el la scaunul domnesc ? Ion s-a holbat. Niciodată nu se gîndise la una ca asta. Îngrijorarea lui pornise din altă parte și cînd, încolțit de întrebări, a trebuit să arate care fusese temeiul acesteia, Maria a izbucnit în rîs, s-a rușinat mai apoi și l-a privit în așa fel, încît nu mai era nevoie de nici o vorbă care să-i mărturisească toată bucuria, fericirea și mulțumirea pe care i-a adus-o el. Iar bărbatul ei era încă falnic și puternic și nici ea nu mai era o femeie tînără.

Se întîmplă uneori ca vîrsta, în loc să te înăsprească, te face să te înduioșezi cu mai multă ușurință în fața aducerilor aminte, și în fața propriei tale petreceri prin această lume. Povestea cu scaunul domnesc nu este însă o vorbă

aruncată-n vînt. Şi dacă Ion nu s-a gîndit la una ca asta şi nici vreme n-ar mai fi s-o facă, apoi feciorii săi, să n-o uite, sînt os domnesc. Iar în ochii nevestii sale a răsărit mîndria Rareşeştilor şi a lungului şir de domni din care coborau acum şi odraslele sale.

Cînd a fost vestită întoarcerea domnului la Suceava, Ion s-a sfătuit cu Moţoc ce trebuie să facă. Să-i spună Lăpuşneanului ce mestecă boierii şi ce se întîmplă în casa lui? Au ajuns la încheierea că este mai bine să stea deoparte şi în clipa hotărîtoare vor vedea ce este de făcut. Cum a ajuns la Suceava, domnul a fost cuprins de o mare fierbinţeală. Cu greu se puteau înţelege cu el, oricum, au izbutit să-l liniştească în privinţa treburilor domniei. Fierbinţeala i-a dat o mare slăbiciune a trupului şi la îndemnul doamnei Ruxandra, Lăpuşneanu s-a lăsat pe seama lui Blandrata, doftorul şi prietenul Heraclidului, în ciuda sfatului unor căsaşi de ai săi.

Era într-o după-amiază. Razele soarelui pătrundeau în odaia bolnavului, dar nu mai aveau puterea să încălzească. Stăruia în toate o anumită tristeţe care dăinuie uneori înainte de venirea iernii. Blandrata i-a pregătit domnului o băutură întăritoare, în care fiertura de buruieni era amestecată cu lapte pentru a fi mai uşor înghiţită şi pentru că aşa era rostul pregătirii ei. I-a dat-o unui copil de casă şi i-a cerut să i-o dea domnului cu multă îngrijire cît timp el va face o altă fiertură. Copilul s-a apropiat cu ulcica de patul bolnavului. Lăpuşneanu l-a privit cu nişte ochi care se scufundau în găvanele lor pe măsură ce-i creştea slăbiciunea. A înţeles şi a făcut semn copilului să-l sprijine, ca să se înalţe puţin între perne. A primit apoi ulcica şi a dus-o spre gură. Îi tremura puţin mîna şi cînd buzele sale s-au apropiat de gura ulcelei, l-a cuprins o tuse însoţită de o mare slăbiciune care l-a făcut să-i scape doftoria. Vasul s-a spart şi domnul l-a privit mînios pe copil. Acesta, înfricoşat, a fugit să ceară sprijinul doftorului. Mai să se prăvălească atunci cînd a ieşit din pricina unei mîţe care s-a strecurat în odaia domnului.

Blandrata s-a arătat cuprins de o mare tulburare. I-a spus copilului că va mesteca îndată o nouă doftorie, trimiţîndu-l pe copil să-l cheme grabnic pe Heraclid. Acesta a pălit cînd i s-a spus cele întîmplate, s-a uitat la Blandrata şi i-a

spus doar atît în limba doftorului : Ești un cretin ! Ți-am spus s-o faci singur ! După care i-a spus în limba țării — Grăbește-te spre binele domnului.

Lăpușneanului nu-i plăceau mîțele. Iar stîrpitura asta care-i intrase în odaie s-a și pus pe lipăit laptele amestecat cu doftorie care se strînsese într-o adîncitură a podelei. După cîteva clipe a crezut că l-a cuprins iar amețeala, pentru că mîța se mișca nefiresc, după care a început să se zbată, iar zbaterea ei n-a durat multă vreme și a rămas înțepenită. Cînd a apărut copilul de casă, ochii Lăpușneanului crescuseră înspăimîntător, o șuviță de spumă i se ivise la unul din colțurile gurii. A strigat atît cît i-a îngăduit starea lui : — Să vină armașul ! Iar copilul a fugit îngrozit.

Cînd Blandrata a intrat în odaia domnului cu un vas de cositor în care se afla doftoria, n-a mai avut timp să scoată nici o vorbă fiind luat pe sus de oamenii armașului.

Ca din senin, la curtea domnească s-a iscat o mare forfotă. Oameni speriați ieșeau în mare grabă, își căutau caii, încălecau și porneau într-o goană nebună spre Areni. Printre ei erau marele portar al Sucevei, marele stolnic și marele comis, Heraclide și încă alți cîțiva mari boieri.

Călăreții porneau spre cele patru colțuri ale țării. Oamenii priveau nedumeriți și înțelegeau că ceva strașnic a trebuit să se întîmple. S-au făcut tot felul de presupuneri : dau turcii, năvălesc tătarii, s-au pornit leșii, s-a răzvrătit o parte de țară și cîte alte închipuiri. Spre seară, se știa că, de fapt, viața domnului fusese în primejdie și numai o mîță a izbutit să-l scape. Cum s-a petrecut o astfel de minune, aveau s-o afle ei în noaptea aceea sau a doua zi.

Doamna Ruxandra, însoțită de copiii ei, s-a înfățișat lîngă patul domnului. Arăta mare îngrijorare, așa cum o arătau și marele logofăt, Ion Movilă și marele vornic Ion Moțoc ca și alți mari boieri.

Doamna s-a juruit că nu știa nimic și Lăpușneanu, deși n-a crezut-o, a iertat-o. Ion a privit-o pe Ruxandra și fața ei era de nepătruns. Cînd s-a aflat singur cu cumnata sa, aceasta a șoptit mai mult pentru ea, oricum să nu fie auzită de multe urechi : A fugit ca un iepure ! Ticălosul !

În locul celor fugiți au fost numiți, a doua zi, alți mari dregători : Dumitru, portar al Sucevei, Andreica, stolnic, Pașca,

comis, Neagoe, Spancioc, Văscan Movilă rămînînd la locurile lor.

Fugarii n-au fost prinși și nici ai lor. Se așteptau, ticăloșii la una ca asta și își pregătiseră fuga din vreme. Lăpușneanu închipuia tot felul de torturi împotriva fiecăruia, și nici una nu-l mulțumea. Pe Heraclide ar fi vrut să-l prindă. Să-l facă să ispășească prin moarte toate umilirile. Acesta însă se adăpostise în pămînturile împăratului Ferdinand și de acolo se străduia să cîștige bani și oameni ca să ia domnia Moldovei. Asta pîndise și vînase, nemernicul!

În primăvara anului 1560, o seamă de boieri în frunte cu Lupu paharnicul se ridică, la îndemnul și cu sprijinul lui Heraclid Despotul, împotriva domnului, dar hiclenii sînt prinși și Lăpușneanu trăiește prima lui răzbunare: cei vinovați sînt uciși în fața lui, a pus să fie trași în țeapă șapte preoți, iar nouă mii de oameni sînt orbiți. Mitropolitul țării și o seamă de boieri de frunte se plîngeau împăratului Ferdinand de cruzimea domnului și-i cereau ajutoare ca să-l înlăture. Erau cu toții alături de Despot și-l voiau ca domn.

Primind bani de la împărat, Despot strînge mercenari. Alături de el se afla marele șleahtic Albert Laschi care-și zălogise moșiile ca să-l poată împrumuta pe pretendent cu zece mii de galbeni. O primă încercare de a-l înlătura cu forța pe Lăpușneanu are loc în toamna anului 1560. Domnul aflase prin iscoade ce urzește Heraclid Despotul și ceruse ajutorul pașei de Silistra. Cu ajutor turcesc, Lăpușneanu izbutește să-l respingă pe Despot. Un alt pretendent, în persoana principelui rutean Dimitrie Vijnovițchi, era bătut de pașa turcesc și silit să fugă. Acesta era strănepot după mamă al Marelui Ștefan și socotise că este îndreptățit și el să pretindă coroana Moldovei.

Un an de încordare și așteptări. Despot uneltea sub ocrotirea împăratului nemțesc, iar Lăpușneanu prin dese solii și mari făgăduieli căuta să-l facă pe riga Lehiei să nu-i îngăduie tîlharului să treacă prin crăia sa, iar pe sultan să-i trimită ajutoare la nevoie.

Prin octomvrie, una din iscoadele Lăpușneanului aducea vestea cea mare: Despot murise și iscoada mai spunea că văzuse cu ochii săi cum i-au dus coșciugul la groapă. Toate pregătirile făcute se dovediseră zadarnice, iar Albert Laschi își plîngea banii aruncați în vînt.

La auzul acestor veşti, Lăpuşneanu s-a bucurat grozav. Scăpase şi el şi ţara de o mare ameninţare. I-a destăinuit cele aflate Ruxandrei căutînd să-i citească pe faţă un semn care să-i întărească bănuiala pe care o hrănea ca pe o otravă în sufletul său, dar chipul doamnei a rămas neclintit.

Era la puţine zile după Sînmedru, o vreme schimbătoare şi vîntul rece îi îndemna pe oameni să soarbă cu mare bucurie vinul nou, adus atunci de la Cotnari pentru ospăţul dat de domn. Nimeni nu ghicise ce a putut să-l îndemne pe Lăpuşneanu spre o asemenea risipă şi nici el n-a lăsat să se înţeleagă rostul petrecerii. Ştia că mulţi dintre oamenii pe a căror încredere trebuie să se sprijine domnia, avuseseră legături cu Despot. Cînd cheful va fi în toi, le va vesti, ca şi cum ar fi aflat şi el numai în clipa aceea, moartea vărului domniei sale, doamna Ruxandra. Se bucura la gîndul acestei răzbunări, care va fi urmată de altele şi mai mari. Nu se putea să fie altfel, pentru că aceste capete tari şi seci nu vor răbda şi mulţi dintre ei îşi vor da arama pe faţă în puţină vreme. Se şi pregătise ca să întîmpine o asemenea hiclenie.

Vestitorul care a venit în toiul ospăţului nu era cel rînduit şi Lăpuşneanul l-a primit bănuitor. L-a ascultat şi mesenii au văzut cu uşurinţă tulburarea ce se întipărea pe faţa domnului. După care nu s-a mai stăpînit, s-a ridicat în picioare şi a strigat atît de straşnic, încît toate au încremenit într-o nefirească linişte.

— Să fie luat acest nemernic şi să i se reteze capul.

Omul a albit la faţă, s-a prăbuşit în genunchi în faţa domnului şi i-a cerut îndurare.

— Vrei să semeni spaimă, a strigat la el domnul.

— Măria ta, eu n-am făcut altceva decît să împlinesc o poruncă.

N-a mai avut vreme să grăiască altceva pentru că armăşeii l-au luat mai mult pe sus şi l-au scos afară.

Domnul s-a străduit să-şi stăpînească tulburarea şi să arate un obraz liniştit, aşa cum se cuvine unui stăpînitor. În acelaşi timp, boierii îşi chinuiau mintea ca să găsească o dezlegare la cele ce se petrecuseră sub ochii lor. O stînjeneală a pus stăpînire peste toţi cei ce se aflau la ospăţul domnesc şi în loc de petrecere, boierii aşteptau clipa în care avea să se sfîrşească o masă la care nimeni nu mai avea nici un chef. Vinul, oricît de bun şi oricîtă căldură ar fi strecurat în trupu-

rile lor, nu-şi mai arăta puterea, vorbele se legau cu greu şi sosirea unui nou olăcar a fost privită ca o mîntuire.

Nici de data aceasta nu s-a ştiut ce spune vestitorul, Lăpuşneanu a părut că se dezmeticeşte ca dintr-un somn adînc şi cînd pe faţa lui s-a citit deplina înţelegere a celor ce se petreceau în juru-i, s-a ridicat şi, uitîndu-se la cei de faţă de parcă atunci i-ar fi văzut pentru prima dată, a rostit cu glas tare şi limpede :

— Tîlharul a trecut hotarul. Vă poruncesc tuturor să vă ridicaţi cu mic şi mare pentru a-l întîmpina cum se cuvine. Movilă, Moţoc, Dumitru, Paşca, Andreica vă poftesc la sfat. Porunci pentru strîngerea oastei să pornească degrabă în toată ţara.

În ziua de 16 novembrie, 1561, la Verbia, satul Movileştilor, aşezat nu departe de Dorohoi, Lăpuşneanu îşi aşezase tabăra. Avea cu sine oastea mică şi ceva prostime din Ţara de Sus. În ziua următoare, la două ceasuri în zi, Despot îşi aşeza tunurile în linie de bătaie. În spate erau rînduiţi călăreţii săi, oaste aleasă dar puţină. S-au bătut din tunuri toată ziua şi nici unul nu a îndrăznit să atace. Abia în ziua de 18, domnul l-a îndemnat pe Moţoc să pornească el cu străjile sale, dar acest iscusit căpitan s-a retras îndărăt fără nici o izbîndă.

S-a mîniat Lăpuşneanu şi le-a cerut sfetnicilor săi să dea dovadă de bărbăţie. Atunci, pîrcălabul de la Cetatea Nouă a Romanului şi-a împins calul în faţă şi i-a strigat domnului ca să audă cîţi mai mulţi oşteni :

— Ai omorît pe cei mai buni dintre boieri, ca să le iei moşiile, ne-ai laut vitele de ţi-ai umplut cămara ta cu galbeni, acum adă boii şi trimite-i să lupte pentru tine cu duşmanul !

Mulţi s-au mirat de vrednicia arătată de un om pe care bolile îl scăzuseră mult la trup şi în virtute. Lăpuşneanu s-a repezit în fruntea călărimii şi s-a bătut de parcă întinerise ca prin farmec. Un ungurean a izbutit să-i smulgă cu lancea gugiumanul din blană de samur şi şuviţele rare de păr îi fluturau în vînt. Ion era alături de el şi s-a cutremurat în faţa unei atît de mari încrîncenări pentru păstrarea puterii. L-a ocolit şi l-a împins înapoi. Zbaterea lui era zadarnică. Lupta fusese mai mult o închipuire. Numai două mii de oameni ai pămîntului aşezaţi într-un loc bun, în viile de pe ridicăturile din dreapta cîmpului de bătaie, au plătit cu viaţa lor acest simulacru sinistru. Căpitanii lui Despot adunaţi din toate ţă-

rile Europei trebuiau să-şi salveze onoarea anunţînd o victorie din care n-a lipsit nici vărsarea de sînge. Lănciile şi săbiile lor s-au înfipt şi au sfîrtecat trupurile nevinovate ale acestor muncitori ai pămîntului, care s-au înfrăţit cu ţărîna, numai pentru a îngădui unor semeni de-ai lor, fiare cu chip de om, dar mai răi decît fiarele, să se laude cu o izbîndă pe care Despot o cîştigase de multă vreme, cînd, în sfaturile de taină, boierii cei mari s-au hotărît să-l părăsească pe Lăpuşneanu şi să treacă de partea veneticului.

Era o izbîndă cîştigată cu multă uşurinţă, al cărei rost mulţi dintre străinii de faţă nu l-au înţeles iar pentru uşurinţa cu care au primit-o şi au crezut în ea mulţi aveau să-şi piardă capetele, nu peste multă vreme.

Neputinţa l-a făcut pe Lăpuşneanu să se închine în faţa evidenţei, privirile oglindeau ura care clocotea în sufletul lui, l-a întrebat pe Ion dacă-l va urma şi cînd acesta i-a spus că rămîne la Verbia, pentru a-şi ocroti satul, domnul a şoptit cu buze înălbite un „bine" prevestitor de multe rele, după care a dat pinteni calului şi s-a topit în pulberile stîrnite de copitele cailor slugilor domneşti care aveau să-i ţină tovărăşie în fuga acestuia spre Ţara de Jos.

XXIV

Lăpuşneanul a avut răgazul să fugă la Huşi unde-şi trimisese nevasta şi copiii ca să-i ferească de primejdie. A izbutit să strîngă de iznoavă o nouă oaste, dar Despot a fost mai tare. Şi era mai tare pentru că toţi marii dregători ai ţării se aflau acum în tabăra veneticului. Numai Andreica stolnicul, un bărbat prea frumos la înfăţişare, cum îl zugrăvea un om al vremii, a rămas credincios fostului domn. Era ca şi cum nu se întîmplase nimic, atunci cînd Despot şi-a adunat primul sfat. Erau toţi de faţă şi în aceleaşi dregătorii : Ion Movilă, Barnovschi, Ion Moţoc, Spancioc, Văscan Movilă, Stroe vistierul şi Ştefan Tomşa, om mare la trup, cu voce groasă şi avînd o putere ca-

re-i uimea pe oameni. Poate străinii de lîngă domn, căpitani tocmiți de el din îndepărtata Francie și pînă în Lehia vecină, arătau că totuși este vorba de o domnie nouă. Și s-a arătat Despot la început blînd și cu dreptate față de toată lumea. Negustorii căpătaseră libertate de a se mișca în voie încotro doreau, boierii nu mai erau asupriți, iar mulțimea i-a fost recunoscătoare atunci cînd s-a aflat că n-a primit să ridice darea țării către Poartă cu 20 000 de galbeni așa cum i-a cerut-o Ferhat aga, capugiul, care i-a adus steagul de domnie.

A încercat să-l împace pe craiul Lehiei pentru încălcarea hotarului cînd și-a trecut călăreții în Moldova. A trimis soli la Viena și a primit din partea împăratului Ferdinand mari făgăduieli că va fi sprijinit cu bani și cu oameni pentru a lupta împotriva necredinciosului. Nevolnicia lui Ianăș Jicmont din Transilvania l-a făcut să nutrească nădejdea că această țară o va putea trece în stăpînirea sa și le vorbea cu patimă boierilor despre planurile sale de a reface Dacia, patria cea străveche a neamului nostru. Spancioc, boier tînăr și vrednic, care se arătase înflăcărat de planurile mari ale Despotului, era trimis cu 7 000 de oameni spre trecătorile munților. Secuii, la rîndul lor, repezeau soli ca să se-nchine Despotului și să-i ceară ajutor împotriva grofilor care le răpeau libertățile întărite de Matiaș craiul.

În taină, fuseseră trimise solii și dincolo de Milcov, în cealaltă țară românească. În ultima zi a lui april, la curțile domnești din Suceava au fost chemați dregătorii și marii boieri ai țării. Cînd s-au adunat cu toții, au coborît din casele domnești Despot, îmbrăcat în haine strălucitoare, iar în urma lui pășea solul lui Petru, domnul muntenesc. Solul s-a închinat domnului și, în puține cuvinte, a arătat rostul venirii sale, după care i-a înmînat lui Despot scrisoarea autografă a voevodului Petru. Despot, la rîndul său, i-a dat scrisoarea lui Giurgea grămăticul care a citit-o cu mare glas. Cuprinsul scrisorii i-a uluit pe cei de față. Se vorbea de înfrățirea dintre cei doi domni și de legătura de sînge ce ar urma să se înfăptuiască prin căsătoria lui Despot cu sora lui Petru. Nu era vorba de o căsătorie oarecare. Cei doi voievozi se legau ca după moartea lui Petru, Despot să moștenească și scaunul Țării Muntenești. Oamenii au simțit cum ceva cald năvălește spre inimă și din piepturile lor au izbucnit vorbe de slavă pentru domnul lor. Cînd s-a făcut liniște Despot s-a ridicat din jețul

său, marele logofăt Ion Movilă a păşit înainte, urmat fiind apoi de domn şi de ceilalţi boieri şi s-au făcut jurăminte straşnice pe o cruce de aur şi pe sfintele Evanghelii.

A urmat apoi ospăţul dat de domn şi a fost mare veselie, cum rareori s-a văzut. Ion Moţoc şi Avram din Bănila erau trimişi la Tîrgovişte ca s-o peţească pe mireasă în numele lui Despot şi peste o lună cei doi se întorceau cu icoana pe care era zugrăvit chipul domniţei munteneşti şi inelul fecioresc făcut din peruzele.

Chipul logodnicei era ademenitor şi domnul a hotărît nuntă în ziua de Sîntămăria mare. Ion Movilă primea poruncă să trimită solii ca să-i cheme la acea nuntă pe măria sa împăratul nemţesc, pe riga spaniol, pe craiul Maximilian şi pe craiul Lehiei, pe preasfinţia sa Nicolae Olahul, pe ducele Olbricht al prusilor şi pe mulţi alţi mari nobili şi şleahtici de prin ţările de prin prejur.

Lui Ion i se părea că visează. Era oare cu putinţă să se înfăptuiască toate planurile atît de măreţe pe care le izvodea mintea neostoită a acestui Hericlid Despotul ?

Îndată după întoarcerea lui Moţoc şi Avram din Bănila, sosea la Suceava boierul muntenesc Socol. Aducea în dar domnului doi cai arăpeşti, un vestmînt de mire lucrat numai din fire de aur, o cucă plină cu pietre scumpe şi un sac cu bani de aur şi de argint. Acest boier îi cerea lui Despot să binevoiască să întîrzie puţin nunta pînă la 14 ale lui octombrie, cînd Pătru avea să facă şi el nunta cu Elena Cherepovici, fata unui mare nobil din Transilvania. Domnul Ţării Munteneşti ar mai fi dorit ca cele două nunţi să se facă odată şi în acelaşi loc, acolo unde se va socoti că este mai potrivit.

De cîteva luni de zile de cînd Despot a luat domnia, Ion trăieşte parcă ar fi purtat de o furtună. Nu mai are timp pentru sine nici pentru ai săi. Toată vremea, de dimineaţă pînă noaptea, priveghează întocmirea scrisorilor pe care solii trebuie să le ducă în Lehia, la împăratul nemţesc, la Poarta sau la riga Maximilian. Pe lîngă noul domn se află acum oameni cu multă carte. Ioan Zomăr, Martin Literatul, diaconul Dimitrie (care ştia atîtea limbi) se îngrijeau mai mult de şcoala de la Cotnari sau de întocmirea bibliotecii domneşti. Erau trimise scrisori şi către alţi învăţaţi din Hispania, Germania şi oricare altă ţară ca să vină în Moldova. Despot a socotit cu destulă înţelepciune că e bine să nu-i îndepărteze pe cei mai de seamă

oameni ai țării. I-a păstrat pe toți în dregătoriile lor și Ion a înțeles că oricît de îndrăznet era Heraclidul, tot se temea de ceea ce el, Movilă și alții de o seamă cu el, socoteau că este temeiul țării. Atîta vreme cît toate au mers destul de bine, după făgăduielile și înțelegerile ce avuseseră loc între boieri și Despot, cînd acesta se afla la curtea Lăpușneanului, dar și după aceea pînă să ajungă domn, Despot n-a avut de ce să se teamă. Iar pînă la mijlocul anului 1562 toate s-au petrecut după gîndurile și planurile făurite de domn spre mulțumirea tuturor.

Și mai puțin a cîtorva dintre oamenii lui Lăpușneanu. Acesta plătise bine și făgăduia mari daruri celor care-l vor ucide pe venetic. Husărelul Voinea a fost prins uneltind ca și mare vameș Nicoară și împreună cu ei alți cinci boieri. Un popă a fost jupuit de viu. Prinșii au fost trimiși lui Laschi, să-i păstreze el la Hotin.

A venit după aceea rîndul lui Andreica, fostul stolnic sub Lăpușneanu. Un bărbat frumos, cum puțini se văd. Îi ardea de domnie. Spunea în gura mare că i se cade lui a fi domn și nu unui venetic. Dacă tot nu mai folosește la nimic că te tragi din os domnesc, de ce n-ar fi el, Andreica, domn. De Sf. Gheorghe, Despot a cerut mitropolitului și episcopilor de Rădăuți și de Roman să-i citească molitva, după obicei. Și cînd a ieșit din biserică, o ceată de oameni, să fi fost ăl mult șase sute de oameni, au cerut cu glas mare să fie uciși trădătorii și uneltitorii. Cei care strigau erau tîrgoveți și meșteșugari oploșiți în tîrgul Sucevii, străini de neam și mulți dintre ei împărtășind credința eretică a Despotului. Căci mergea el la bisericile noastre, dar nu din toată inima, fiindcă în cugetul său tot eretic rămînea. Închinîndu-se în fața glasului mulțimii, a pus să fie uciși toți cei care se ridicaseră împotriva domniei, mai puțin pe Sima vistierul, pe care cu greu l-au scăpat marii dregători de la moarte.

Dar, socotea Ion, n-a fost domn a cărui domnie să se scurgă lin. Mereu se găsesc oameni care-și pun capetele, numai să aibe loc o schimbare, al cărui rost nici ei nu-l cunosc prea bine. Către boierii ceștilalți, Heraclid a arătat bunăvoință și s-a purtat cu grijă față de ei. I-a dăruit el însuși și chiar de puțină vreme, s-au făcut scrisori către riga Maximilian, al căror cuprins l-a aflat marele logofăt în mare taină de la Belsius, omul rigăi de legătură cu Despot, prin care se cereau

niște cupe scumpe pentru el, pentru Barnovschi, Moțoc, Spancioc și vistierul Stroe, iar pentru Avram din Bănila se cerea o haină de damasc.

Iată deci, că ei, cei mai mari dregători ai țării, care-l sprijiniseră pe Despot ca să ia domnia, se bucurau de cinstire și nu aveau nici un motiv de nemulțumire. Dimpotrivă.

Țara nu era amenințată de nimeni, anul era bun și bogat în toate, iar domnul și cei din jurul său se pregăteau de nuntă. Cele mai nemulțumite dar și cele mai harnice, erau jupînesele care se plîngeau că vine o asemenea clipă în care ele vor cunoaște cea mai mare umilință din viața lor : nu vor avea ce să îmbrace, cum se cere în asemenea împrejurare, din care pricină au luat cu asalt dughenele negustătorilor, iar aceștia, la rîndul lor, ca să nu rămînă de rușine, au cerut de la soții lor aflați în alte tîrguri, țesăturile de preț pe care le cereau cu atîta strășnicie jupînesele. Era zarvă mare și femeile nu mai pridideau cu cusutul, cu făcutul și desfăcutul cuferelor, căci toate doreau din toată inima să fie frumoase așa cum n-au fost niciodată și fiecare în parte dorea să fie mai presus decît celelalte.

Norocul omului este schimbător ca și vîntul. Vorba asta i-a spus-o Ion răposatului domn Petru Rareș în cetatea Ciceului și domnul de atunci a zîmbit trist. Îi venea marelui logofăt să spună aceleași vorbe și domnului de acum, dar pentru asta ar fi trebuit să fie între ei o asemenea legătură sufletească încît ele să nu producă nici o stinghereală. Dar Ion nu-l mai simțea alături pe Heraclid. Nebunia stîrnită de planurile îndrăznețe ale Despotului se destrămase în întregime. Omul era tot atît de vioi la minte, era plin de putere și trupul lui nu cunoștea o clipă astîmpărul. Neîmplinirea unor planuri făcea să se nască altele care nu erau mai puțin ademenitoare decît cele de dinainte.

Cu toate acestea, marele logofăt simțea că norocul și-a întors fața de la Despot. Dar nu era numai asta. Norocul se poate schimba, însă oamenii nu mai credeau în el. Asta o gîndeau cei cinci oameni care se strînseseră în casele sale din Suceava. Erau de față Moțoc, Avram din Bănila, Spancioc, Ștefan Tomșa și călugărul Azarie. Cel din urmă venise în mare taină, din partea mitropolitului. Aveau cu toții fețele încordate. Își dădeau seama că de cele ce pun ei la cale acum,

atîrna în primul rînd viața lor și, în al doilea rînd, soarta țării.

Ion, ca cel mai în vîrstă și mai cumpănit în toate, le-a cerut să gîndească bine la ceea ce au de făcut. Despot avea alături de el numeroși străini care-l puteau feri de orice primejdie. De aceea, să se chibzuiască cu mare grijă fiecare faptă. Nu pe întîmplare sau pe noroc trebuie să pună temei, ci pe oameni.

— Stau și mă-ntreb, a tunat Ștefan Tomșa, un om mare la trup, vînjos, cu o față plină, ochi mici și vioi, fruntea nu prea înaltă, gură cu buze cărnoase pe care-și aruncau umbra fuioarele mustăților ale căror vîrfuri treceau de linia fălcilor, cum de am ajuns aici! De ce ne-am înșelat noi în alegerea noastră! Nu era mai bine să-l fi lăsat pe Lăpușneanu în pace, sau dacă era să-l schimbăm pe acel tiran, măcar să fi ales un altul, mai așezat, un om al nostru...

— Nu depind toate numai de voința și de judecata noastră, i-a răspuns Ion. Toți ați dorit o schimbare și el v-a făgăduit-o. Am crezut în cele spuse de el și faptele au arătat, pînă la o vreme, că cele plănuite de el își aflau împlinirea. Cînd l-am ales pe Lăpușneanu, Moțoc știe că a fost de față, ne-am gîndit că vom scăpa țara de turci, legîndu-ne cu mare credință față de riga Lehiei. N-am izbutit nimic și se știe de ce. Cu Despot ne-am legat nădejdea de împăratul Ferdinand. El, Despotul, ne-a făgăduit că va primi tot sprijinul de care are nevoie țara noastră de la împărat. Așa i se făgăduise și lui și toate au mers pe acest făgaș pînă la începutul verii cînd între împărat și sultan s-a ajuns la înțelegerea de la Praga.

— Nu-i vorba numai de asta, a grăit Moțoc.

— Ai dreptate, i-a întors cuvîntul Ion, dar de aici a pornit răul cel mare. Cîtă vreme Despot s-a bucurat de sprijinul împăratului noi am fost mulțumiți.

— Nu poți să spui că pierderea Hotinului ne-a mulțumit, s-a repezit Tomșa.

— Știu că nu ne-a mulțumit, dar nici îndurerați n-am fost. Cetatea a fost zălogită pentru banii luați de la Laschi. Întorcea Despot banii, noi puneam iarăși stăpînire pe ea.

— Mă rog domniei tale, cui îi este îngăduit să pună la mezat părți din trupul țării?

— Ai dreptate, numai că atunci cînd a făcut-o nu s-a împotrivit nimeni. Am tăcut cu toții, iar darurile și cinstirea care ne-a dat-o ne-a făcut să stăm alături de el.

— Ne-am adunat ca să ne punem cenușă-n cap ? a întrebat cu prefăcută nevinovăție Avram.

— Nu de asta, a zîmbit Ion, dar e bine să ne știm și păcatele.

— Ale ereticului sînt nesfîrșite, a mormăit în barbă Azarie.

— Sînt, dar nu păcatele lui ne îngrijorează cel mai mult. Ochii călugărului au strălucit. Ion i-a făcut însă semn că nu și-a sfîrșit vorba. Ceea ce trebuie să ne îngrijoreze este însă altceva și am să vă destăinui îndată. După înțelegerea dintre împărat și sultan nu s-au rupt legăturile Despotului cu riga Maximilian sau cu Ferdinand, dar prietenia lui cu nemții nu-și mai are nici un rost atîta vreme cît ea nu inseamnă încuviințarea și sprijinirea planurilor lui Despot de a ne ridica împotriva păgînului. Simțindu-l părăsit, sultanul și Lăpușneanu prin oamenii săi, încearcă să-l surpe pe Despot. Banii, sfaturile, care atunci cînd vin dintr-o anumită parte înseamnă poruncă, intrigile țesute cu mare meșteșug l-au făcut pe domnul muntenesc să nu-și mai dea sora după Despot.

— Cum se poate ? s-a răsucit Tomșa, și pe fața lui ca și pe fețele celorlalți se vedea că știrea a produs mare mirare.

— Și Despot ce-a spus ? a întrebat Avram.

— Despot n-a spus nimic. A căzut pe gînduri, a tăcut. Ce-a mestecat în capul lui, ce s-o fi sfătuit cu oamenii săi n-am aflat. Ce știu e că, la puține ceasuri de la ruperea logodnei, mi-a cerut să-i aleg sol și să-i fac cărțile de trebuință ca să fie trimis în Lehia.

— Pentru ce ?

— Asta este vestea pe care vroiam să v-o aduc la cunoștință. Despot dorește să ceară mîna fiicei lui Zborovschi, castelanul Cracoviei.

— Nu se poate, a tunat Tomșa.

— Își bate joc de noi ? s-a mirat Spancioc. Mireasă străină ne trebuie nouă ?

— Trebuie să ne împotrivim, a fost de părere Moțoc.

— Este ușor de spus, greu de înfăptuit, a fost de părere Tomșa. Despot are cu sine călăreți și pedeștri străini care nu-l părăsesc o clipă. Nouă ne trebuie cu mult mai mult decît are el, dacă vrem să-i stăm împotrivă.

— Iertați-mă boieri că îndrăznesc să-mi spun și eu părerea. Ne-am sfătuit în de noi călugării și după aceea s-au sfătuit și capii noștri. Nu este greu să ne punem de-a curmezișul planurilor acestui eretic. Prin preoți știm că toată țara este împotriva lui din două pricini mari : una că nu mai ține legea noastră și pînă acum nu s-a pomenit domn în Țara Moldovei care să nu împărtășească legea țării.

— Bine, cuvioase, l-a întrebat Tomșa, dar Despot merge la biserică !

— Asta numai de ochii lumii. Pentru că vedeți și domniile voastre cum a adus pe lîngă el eretici și cum a făcut chemare ca asemenea oameni să vină din toată lumea aici, la noi, unde se vor bucura de ocrotirea lui. Fățărnicia lui nu mai cunoaște margini. La început s-a arătat blînd și urînd nedreptatea, dar n-a trecut multă vreme ca să dea pe față otrava ascunsă și rea pe care o avea în inimă. N-a trimis el la turc oameni care să se plîngă de Lăpușneanu că a schingiuit și a ucis zece mii de oameni ? Și, acum ? Nu face și el ce-a făcut Lăpușneanu, cînd a văzut că nu este iubit ? Și vă mai întreb, cu îngăduința domniilor voastre, cum poate un om ca ăsta să fie iubit ? Ca și pe mulți alții l-a stricat și pe el lăcomia cea mare. Vrea aur și neavînd de unde să-l ia, pentru că el vrea să se îmbogățească, așa, cît ai bate din palme a aruncat asupra oamenilor dări grele, cerînd de la fiecare casă un galbin peste darea obișnuită. De unde să ia oamenii galbini ? Și nu s-a îndurat măcar de sărăcime ! N-are omul o bucată de pîine pentru copii și el cere aur.

Nu s-a mulțumit numai cu atîta. Ca un al doilea Baltazar, neiubindu-i nici pe călugări și nici mănăstirile, a adunat la sine, înșelătorul, vasele de argint și de aur și pietrele scumpe și împodobite cu mărgăritare ale sfintelor icoane ca să facă bani. Pentru toate răutățile lui l-am blestemat și noi, iar țara fierbe de nemulțumire împotriva unui asemenea domn.

— Stoarce țara, a fost de părere Spancioc, și nu numai că nu-i este milă de nimeni, dar se gîndește să încalce vechile datini și să ne pună și pe noi, pe boieri la dări, în rînd cu mișeii !

— Prin felul în care se poartă, a cuvîntat iarăși Ion, a izbutit să-i ridice pe toți locuitorii țării împotriva lui. Sînt fapte pe care le vedem, le simțim și le cunoaștem cu toții. Ce trebuie să facem, însă, noi acum pentru a ne pune pe noi și

țara la adăpost ? A pierdut sprijinul împăratului nemțesc, caută acum prin însurătoare să-și găsească oameni cu greutate în Lehia ca să-l poată ajuta la nevoie. Trebuie să facem în așa chip încît puterea lui să nu crească, ci, dimpotrivă, să scadă.

— Eu cred, a spus Moțoc, că cel mai bun lucru e să-l împiedecăm s-o ia pe fata lui Zborovschi.

— Și, mă rog, cum o să facem una ca asta ? a întrebat Tomșa.

— Trebuie să găsim un om de încredere pe care să-l trimitem la castelan și odată ajuns în fața acestuia, să-i arate că puterea lui Despot este numai o închipuire. Un asemenea om, și-a continuat vorbirea Moțoc, trăiește mai mult amăgindu-se. El nu vede ce se petrece în jurul său, nu-și dă seama cît rău face tuturor și urmărește împlinirea unor năluciri născute din mintea lui cea bogată, dar care n-au nici un temei și nici nu se vor împlini în fapt.

— Ce s-a spus aici, a cuvîntat iarăși Azarie, sînt numai lucruri plăcute celui prea înalt. Mitropolitul se va bucura cînd îi voi spune tot ce s-a vorbit și trag nădejde că nu voi uita o vorbă. Numai că preasfinția sa ar dori, din cîte a înțeles mintea mea cea proastă, ca să se facă mai mult decît cele hotărîte acum. Împiedecarea unei căsătorii nu va duce la izbăvirea țării. Nu uitați, domniile voastre, că nici pămîntul nu mai poate răbda atîta răutate, necum locuitorii obidiți ai țării acesteia.

— Cuvioase, l-a întrerupt Ion pe călugăr, a cărui înflăcărare creștea pe măsură ce vorbea, nu se pot înfăptui prea multe dintr-odată. Sîntem lămuriți acum noi cei de față ce avem de făcut. Urmează ca fiecare în parte să afle care oameni împărtășesc gîndurile noastre. Nu este de-ajuns că toți locuitorii țării sînt nemulțumiți. Trebuie ca nemulțumirea lor să găsească anumiți oameni care să fie în stare s-o schimbe într-o putere care să-l poată înfrunta pe Despot și pe oamenii săi. Va trebui, însă, înainte de toate, să cîștigăm și bunăvoința și înțelegerea unor capete încoronate.

— N-aveți nevoie de alții, pentru că vă va sprijini țara ! a îndrăznit Azarie.

— Este țara alături de noi, dar de vom pierde, vor cădea întîi capetele noastre, i-a răspuns Ion călugărului. Trebuie să cîștigăm bunăvoința unui domn creștin, ca să ne ajute să scăpăm țara de păgîn. Asta am dorit-o cînd l-am ales pe Lăpuș-

neanu, și n-am izbutit. Am crezut în făgăduielile Despotului și el ne va duce de rîpă. Trebuie să încercăm încă o dată pe lîngă împărat, pe lîngă craiul Lehiei. Nu se poate să nu înțeleagă pînă la urmă că interesul nostru este și al lor, că asupritorul nostru este dușmanul lor. Trebuie să lucrăm cu grijă dacă vrem să izbîndim. Să chibzuim cu toții și Dumnezeu să ne lumineze calea pe care ar trebui să pășim pentru mîntuirea noastră, a tuturor.

Boierii, cum sînt boierii, nu pricepeau mersul lucrurilor decît pe calapodul minții lor. Așa se face că după Anul Nou, 1563, cînd Despot a mers la Hotin ca să ia cetatea din mîna oamenilor lui Laschi ca să pună pîrcălabi pe Văscan Movilă și pe Avram din Bănila, răzășii din ținuturile apropiate din Țara de Sus, care veniseră să se înfățișeze cu armele și cu caii lor, așa cum o cere obiceiul, au îndrăznit ceea ce boierii nici cu gîndul nu visaseră. În timp ce Despot a purces călare prin fața rîndurilor acestor oșteni ai pămîntului, „a fost înconjurat pe nesimțite de norodul de țărani care l-au smuls dintr-ai săi, încît se putea vedea cu mare uimire că a rămas aproape singur cu unul sau doi slujitori printre multe mii de țărani. Aceștia îl urmăreau cu strigăte supărătoare cerîndu-i să oprească plata neobișnuită pînă atunci a acelui galben de aur".

Despot, deși a simțit cum îi îngheață spinarea, nu și-a pierdut cumpătul. Vina a aruncat-o pe seama lui Barbovschi, pe care toată lumea îl credea sfetnicul de taină al domnului și pe preasfinția sa, mitropolitul țării, Grigorie Roșca. Aceștia doi l-au sfătuit să pună acea dare. Iar țăranii nu s-au sfiit să-i ceară domnului pe cei doi ca să-i judece și Despot le-a făgăduit că le va îndeplini cu mare plăcere această dorință. Numai așa l-au lăsat să plece în cetate, unde și-a revărsat mînia asupra dregătorilor și căpitanilor care l-au părăsit într-un chip atît de rușinos ca să fie umilit de o adunătură de mișei. Și nu pricepea de unde au oamenii aceștia atîta îndrăzneală !

După această întîmplare nemaipomenită, Barbovschi i-a căutat el pe cei care nu-l mai iubeau pe Despot și trecerea lui de partea acestora a însemnat un mare cîștig pentru ei, dar și o mare pierdere pentru Despot.

O țară nu poate fi schimbată din temelii cu ușurința cu care schimbi un veștmînt. Oricît de bine ar fi întocmite pla-

nurile, oricît de isteață este mintea celui care le-a înfăptuit și oricîtă îndîrjire ar pune acesta pentru împlinire, strădania lui va rămîne zadarnică dacă nu va avea de partea lui toată lumea. Despot îi avea pe toți împotrivă-i. Ion vedea acest lucru, nemulțumirea începuse să se arate fățiș. Oamenii nu se mai sfiau de nimeni. O primă izbîndă a boierilor potrivnici a fost zădărnicirea căsătoriei lui Despot cu fata lui Zborovschi. Tot boierii au fost aceia care și-au trimis oameni la Poartă ca să-i îndemne pe viziri să-i ceară lui Despot slobozirea mercenarilor aflați în preajma lui. Au venit și asemenea cereri. Din pricina „sfaturilor" primite de la Poartă, dar și din lipsă de bani, domnul a trebuit să se lipsească de unii dintre oamenii pe care se sprijinea puterea lui. Douăzeci și cinci de asemenea oșteni cu platoșe au fost sloboziți, iar căpitanul francuz Petru Rusel a plecat el singur cînd și-a dat seama că de la un asemenea stăpîn nu te poți aștepta la cine știe ce pricopseală.

Laschi, la rîndul său, supărat pe Despot pentru că-i luase Hotinul și nici datoria nu și-a împlinit-o, cum a venit vara, a și început să strîngă oameni. Toți cei plecați de la Despot i-a luat el pe plată și tocmește oameni de nădejde în Lehia și în Ungaria de Sus. Asta nu-i bine, gîndește Ion, și ca el gîndeau și capii boierilor care doreau să scape de domn. Laschi, după cîte aflaseră ei, năzuia să ia domnia Moldovei. Șleahticul leah înnebunise ? Credea el că această domnie o poate lua oricine ? Despot izbutise pentru că au fost ei, marii boieri, de partea lui. Altfel...

Despot a aflat de planurile fostului prietin și caută și el să-i cîștige pe unii șleahtici care să-l poată împiedica pe Laschi să făptuiască ceva. Ion, găsindu-se în preajma domnului, a aflat la timp că acesta l-a smomit pe Procopie Sieniavschi, frate cu palatinul Rusiei. I-a făgăduit șleahticului șapte mii de galbeni, dacă-l va ajuta la nevoie, iar Procopie, pentru atîta bănet s-a arătat gata să-i vină în sprijin.

Despre Dumitrașcu Vijnovietchi nu se știe prea bine ce dorește. Se spune că Laschi ar fi vrut să-l atragă de partea lui, alții spun că cneazul ar vrea să fie el domn, pentru care treabă a și început să strîngă oameni.

Boierii cei mari au ținut sfat și nu s-au dumirit nici ei ce-ar trebui să facă în asemenea împrejurări. Să-l lase pe Despot în pace, nu mai era de suferit. Cum domnul vroia să trimită o solie în Lehia ca să cîștige prietenșugul și alianța cra-

iului Jicmont-Augustul, au fost aleşi pentru asemenea treabă Ion Moţoc, Barnovschi şi Avram din Bănila. Erau cei mai de seamă boieri ai ţării, iar alegerea lor fusese făcută pentru a-i arăta craiului cinstirea ce i se cuvenea. Despot nu bănuia că cei trei vor purta şi o solie a lor, aparte, numai că răspunsul dat de crai solilor a fost o dezamăgire. Jicmont-Augustul le cerea boierilor să stea liniştiţi. El le-a arătat că mai înainte cu doi ani îi sfătuise să nu-l alunge pe Lăpuşneanu, iar ei, drept răspuns, l-au chemat pe Despot. Acum iar sînt nemulţumiţi? Măria sa nu se poate amesteca pentru că are pace cu Turcul, iar Despot, alesul lor, a primit steag de la Poartă. Ar fi bine ca să se păstreze liniştea la hotare. Craiul nu va îngădui oamenilor săi să se amestece în treburile Moldovei, iar boierii ce fac, o fac pe răspunderea şi pe capetele lor.

Împăratul nemţesc cînd i s-a arătat ce vor boierii noştri, n-a spus nici că-i bine, nici că-i rău. Cînd erau turburaţi cu toţii, căci nu ştiau încotro s-o apuce şi cum este mai bine să înceapă lucrarea lor, Ion Movilă a venit cu vestea că Pavel Săcuiul, cel pe care Despot îl pusese pircălab la Suceava, i-a cerut domnului învoire să meargă la căşile sale din Caşovia să-şi vadă nevasta şi copiii. I s-a dat îngăduinţă, iar în locul lui, Despot l-a pus pe Pătru Divoe, ungurul. Atunci, au hotărît cu toţii să-l aleagă pe Tomşa drept căpetenie. Era în puterea vîrstei şi om de nădejde. Viteaz neînfricat, nu se da în lături de la nimic şi nu se lăsa pînă nu izbîndea în lucrarea pe care a început-o. Ion s-a simţit prea bătrîn ca să-şi ia pe cap o răspundere atît de mare, aşa că alegerea făcută de el asupra Tomşii a fost încuviinţată şi de ceilalţi boieri.

La începutul lui august, fuioare de fum s-au ridicat pe culmile de dincolo de Prut, iar călăreţi trimişi de pircălabul de la Orhei aduceau la Suceava vestea că tătarii au trecut hotarul. Cînd s-a ţinut sfatul cu boierii, aceştia au fost de părere să se strîngă în grabă oştenii din Ţara de Sus, iar în sprijinul orheenilor şi lăpuşnenilor să se trimită grabnic ajutoare. Unii i-au cerut domnului să fie trimişi şi oştenii aflaţi în plata domnului şi Despot, după ce i-a numit pe Tomşa şi pe Ilie Dîrman căpetenii ale oştii, le-a dat acestora trei sute cincizeci de unguri călări şi cincizeci de sîrbi tot călăreţi aleşi. O samă de pedestrime alcătuită din nemţi cu cîteva tunuri a fost de asemenea pusă sub ascultarea celor doi boieri. Pătru Divoe l-a sfătuit pe Despot să nu se despartă de mercenarii săi, dar

acesta a socotit că ar fi ruşinos pentru el că să-şi întoarcă vorba, şi în nici un chip n-ar vrea să le arate supuşilor săi că i-ar fi frică sau s-ar teme de cineva. Strîngîndu-se în grabă şi cîteva mii de călăreţi moldoveni, Tomşa şi Dîrman au grăbit de au trecut Prutul şi s-au îndreptat spre Nistru.

Pe măsură ce înaintau spre răsărit, creştea şi îngrijorarea căpeteniilor lefegiilor. Nici urmă de sate arse şi prădăciune, nici o faţă de tătar în cale! I-au întrebat pe Tomşa şi pe Dîrman ce se petrece, iar cei doi boieri i-au dus pînă la hotar, unde toată lumea a înţeles că năvala n-a fost decît o închipuire. Aici Tomşa, Dîrman şi alţi boieri au stat de taină cu unele căpetenii ale lefegiilor şi i-au ispitit să treacă de partea lor şi să se ridice împotriva Despotului. Dar n-au isprăvit nimic pentru că lefegiii s-au arătat neîncrezători şi amintind de jurămîntul făcut domnului, ei le-au răspuns alor noştri că nu-şi pot păta numele cu o asemenea trădare. Ei trăiesc din truda braţelor lor şi dacă nu arată credinţă faţă de cine-i tocmeşte, cine se va mai uita la ei de aici încolo?

Trăgîndu-se îndărăt toată oastea, după ce au trecut Prutul şi-au ajuns la Ciumiceni, pe Ciuhru, au mas pentru noapte în acel loc. Tomşa şi Dîrman, cu sfatul celorlalţi boieri, au rînduit lucrurile în aşa fel încît călăreţii unguri erau despărţiţi de sîrbi, iar aceştia de pedeştri nemţi. La al doilea cîntat al cocoşilor, o casă a luat foc şi pînă să se dumirească lefegiii despre ce este vorba, s-au trezit cu românii că dau năvală asupra lor. Buimăciţi de somn oamenii au căutat să se apere şi au izbutit să se tragă spre o grădină ce era înconjurată de un şanţ. Pînă să se înţeleagă ai noştri ce se petrece, nemţii şi ungurii s-au înconjurat în grabă cu o îngrăditură întărită cu pămînt şi cu greu se putea apropia cineva de această întăritură. Cînd s-a luminat bine de ziuă, Tomşa a adus tunurile şi le-a poruncit tunarilor să tragă. Nemţii n-au vrut să-i ucidă pe ai lor şi Tomşa, văzînd această împotrivire, a pus de i-a ucis pe toţi, afară de un neamţ, Hristofor, carele au îndreptat tunurile asupra ungurilor şi aşa a scăpat el cu viaţă.

După ce-au tras tunurile, ai noştri au năvălit cu săbiile goale şi n-a scăpat din acea ciocnire nici un lefegiu în viaţă. Numai sîrbii au fost mai norocoşi. Văzîndu-se despărţiţi de ceilalţi, au intrat la bănuială. S-au culcat îmbrăcaţi printre cai şi au lăsat oameni la pîndă. Cînd au văzut că ai noştri vin asupra lor, au sărit pe cai şi cu toate că au pierit cîţiva dintre

ei, cei mai mulți au fugit spre Prut de unde au năzuit la hotar și de aici s-au topit în stepa care se întinde nesfîrșită către soare-răsare.

Cînd un călăreț l-a vestit în taină pe Ion despre cele întîmplate la Ciumiceni, acesta împreună cu Spancioc, Barbovschi și alți dregători care se aflau în Suceava, au încălecat degrabă și au pornit-o spre Baia.

De la Ciumiceni, scăpat de grija lefegiilor, Tomșa a pornit spre Cetatea Neamțului și, spre norocul său, pîrcălabul acesteia, neamțul Joachim Prudentius, nu se afla acolo. La cererea lui s-a lăsat podul și a pătruns cu oștenii săi în cetate. Pînă să se dumirească nemții despre ce este vorba, au fost loviți în pripă de oamenii lui Tomșa. Numai unul, care se afla în afara zidurilor, văzînd cele ce se petrec înlăuntru, a fugit în calea comandantului său și Ioachim a purces de sirg la Suceava ca să-și împlinească slujba față de stăpînul care-l plătise. Veștile primite de Despot erau deci adevărate. Boierii care-l sprijiniseră să ia domnia se ridicau acum împotriva lui.

Timp să fugă era. Avea cu sine aproape o mie trei sute de lefegii. Ar fi putut trece munții spre Maramureș și de acolo spre Cașovia, la riga Maximilian unde ar fi găsit sprijin. Pătru Divoe, ungurul, a fost de părere că este bine să plece cu toții pînă nu se vor strînge răsculații în jurul cetății. Ioachim, fostul pîrcălab de la Neamțu, credea în puterea zidurilor cetății Sucevii pe care domnul avusese grijă să le întărească. Fuseseră aduse și multe mașini de război, pentru că planurile lui Despot era să ridice o mare cetate, așa cum se aflau multe în Europa, pe care s-o clădească în așa fel, încît nici o oaste să n-o poată cuceri. Cetatea n-a avut vreme s-o ridice, dar multe din mașinile dorite de el fuseseră cumpărate și se aflau acum la Suceava.

Despot a ales sfatul lui Ioachim. Hotărîndu-se să rămînă la Suceava, el a repezit oameni la Pavel Săcuiul ca să meargă la riga Maximilian pentru ajutoare și să facă cum va ști pentru a-i veni într-ajutor. Erau trimiși oameni și în Lehia, la Sieniavschi și la Zborovschi.

În ziua de opt august, dinspre Bosanci se apropia norul negru de călăreți ce aveau să înconjure cetatea. Peste două zile, în tabăra așezată în jurul cetății Sucevei, Tomșa era ales domn de către boierii Moldovei. La Poartă, în Lehia și la împăratul Ferdinand erau trimiși oameni ca să vestească alegerea

făcută de țară. Tomșa avea nevoie de întărirea sultanului. Dacă aceasta nu putea fi cîștigată cu ușurință, atunci numai ajutoare venite de la împărat sau din Lehia aveau să-l convingă pe sultan că alegerea făcută de țară este cea bună. Va căpăta Tomșa și boierii care-l aleseseră asemenea ajutoare ?

Zidurile cetății erau groase și puternice. Fără tunuri mari care să bată zi și noapte nu se putea trece peste asemenea ziduri, iar tunurile lipseau, așa că au venit negurile toamnei cu ploi și vreme rea care a pus la grea încercare răbdarea și rezistența oamenilor lui Tomșa. Știind cîtă vrăjmășie a fost între Despot și Ianăș-Jicmont, craiul Ardealului, Ion l-a sfătuit pe Tomșa ca să trimită soli să-i ceară oameni cu puști. În lipsa acestora, ai noștri nu se puteau apropia prea mult de ziduri, necum să încerce să se cațere pe ele, deoarece erau primiți cu foc de cei din cetate, toți pușcași de meserie. Mai erau căușuri mari, tot din fier făcute, în care se topea smoală și ridicate pe scripeți acestea turnau șuvoaie de jăratec, iar niște mașini zvîrleau bolovani și alte greutăți care striveau tot ce întîlneau în cale, ca să nu mai amintim de pușt ile cele mari care bubuiau de se cutremurau dealurile din jur.

Deocamdată, singura nădejde era înfometarea celor din cetate. Au fost date porunci strașnice ca toate potecile și drumurile să fie bine supravegheate.

Într-o zi de octombrie, cînd o ploaie măruntă se cernea fără istov din norii negri care se prăvăleau spre apa Sucevii, au sosit în tabăra lui Tomșa călăreți care-l vesteau că o oaste se apropie de cetate venind pe drumul care duce în Lehia. S-a sunat din trîmbiți și s-au bătut tobele ca să se strîngă toată oastea pe dealul dinpre miazăzi. Pînă la primirea unor noi vești, trebuiau să se pregătească de luptă. O strajă a fost trimisă în întîmpinarea oaspetelui nepoftit și mare a fost mirarea tuturor cînd au aflat că nu sînt ajutoare pentru Despot, nici pentru Tomșa. Dumitrașcu Vijnovietchi l-a părăsit pe Laschi, după cum aveau să afle mai tîrziu Tomșa și boierii săi, și socotind că a sosit clipa ca el să pună mîna pe scaunul Moldovei, venea cu cîteva mii de volinieni și podoleni. Craiul Lehiei trimisese porunci lui Laschi cerîndu-i acestuia să nu bage crăia în bucluc, amenințîndu-l cum n-a făcut el niciodată cu un șleahtic așa de puternic cum era Laschi. Cum aceste po-

runci nu-l priveau și pe cneazul Dumitrașcu, acesta s-a grăbit să-și strîngă oamenii și să-și încerce norocul.

Tomșa a socotit că este cuminte să se tragă din fața lui Vijnovieţchi și cei din cetate au privit cu uimire cum pleca un dușman și-i lua loc altul. A doua zi, cneazul l-a trimis pe Pioceschi, șleahticul pe care Laschi îl așezase pîrcălab la Hotin, ca să-i propună lui Despot încheierea unei înțelegeri. Vijnovieţchi îi cerea domnului asediat să-i lase țara lui, iar dacă nu vroia, el, cneazul, s-ar fi mulțumit cu 25000 de galbini, cît cheltuise cu ridicarea oștii și o dare anuală de 12 000 de galbini. Despot a întîrziat răspunsul cît să-i dea cneazului impresia că nu ia în glumă propunerile acestuia, după care i-a trimis răspunsul că le va împlini cu sfințenie.

În timp ce se purtau aceste tratative, dincolo de Vercicani cete de călăreți veneau din ținuturile învecinate, zi și noapte. Tomșa chemase toată țara la oaste și puterea lui creștea cu fiecare clipă.

La o săptămînă de la venirea sub zidurile cetății Suceava, cneazul Vijnovieţchi primea în tabăra sa doi călăreți români care atîrnaseră năframe albe în vîrful lăncilor. Oamenii acestor boieri rămăseseră deoparte și cneazul a trimis călăreți în întîmpinarea celor doi. Erau boierii Spancioc și Stroici și cereau cu glas mare să-l vadă pe cneaz. Era falnic la înfățișare Vijnovieţchi deși număra ani mulți. Cînd au ajuns boierii în fața lui i s-au închinat ca unui domn. La mirarea cneazului, Spancioc, meșter la vorbă, i-a arătat acestuia că țara-l dorește ca domn.

— Noi, toți boierii, cu mic și mare ne-am hotărît să te alegem ca domn. Ne-am săturat de străini și dorim ca pe scaunul Moldovei să se așeze un urmaș al vechilor și slăviților domni ai țării noastre. Primește măria ta hotărîrea și închinarea noastră.

Cneazul s-a mirat la început, apoi s-a văzut pe fața lui bucurie amestecată cu mirare și i-a întrebat pe cei doi :

— Dar ce veți face cu Tomșa, domnul vostru ?

— Mărite stăpîne, i-a răspuns Spancioc, Tomșa nu ne este domn, ci numai o căpetenie pe care am ales-o ca să scăpăm țara de străini.

— Și ce urmează să facem cu el ? a întrebat iarăși cneazul.

— Ți se închină ca și noi, așa că măria ta, în prea marea bunătate a sufletului său și ca un mare viteaz ce te afli, a

cărui faimă a străbătut peste tot locul, este rugată de el și de noi ca să-l primești așa cum vei primi pe toți supușii acestei țări care sînt gata să ți se închine.

După aceste vorbe, cneazul i-a poftit pe cei doi boieri în cortul său ca să pună statornic țara la cale. A cerut multe lămuriri, iar Spancioc și Stroici s-au dovedit oameni de nădejde : cunoșteau cu de-amănuntul toată rînduiala Moldovei așa că i-au putut răspunde de îndată la oricare întrebare a cneazului.

Sfatul a urmat și în dimineața zilei următoare și cînd cneazul s-a crezut dumirit întru totul a dat două porunci : una, să fie prinși și uciși toți oștenii pe care Despot i-a slobozit din cetate după hrană ; războiul cu veneticul va fi dus fără cruțare așa cum o dorește țara și, a doua, cinci sute dintre oștenii săi să-i însoțească pe cei doi boieri în tabăra lui Tomșa și să-i ia capul acestui răzvrătit. Rugămințile lui Spancioc și Stroici au fost zadarnice.

— A îndrăznit să-și ia nume de domn, atunci trebuie să plătească această îndrăzneală, a încheiat cu hotărîre cneazul. El avea să iasă în întîmpinarea lor în ziua următoare.

Un șleahtic din Galiția, pe nume Martin Piasețchi a ascultat uluit hotărîrile cneazului. A înnebunit Vijnovițchi, s-a întrebat el și a încercat să ajungă în cortul acestuia ca să-l roage să arate mai multă prudență, ținînd seama de cugetul lunecos al valahilor. Cneazul i-a aruncat o uitătură așa de înfricoșătoare încît bietul Martin n-a știut cum să se tragă mai repede îndărăt.

Ceata de călărești volinieni, în fruntea căreia călăreau veseli și nepăsători Spancioc și Stroici, se strecura pe malul Siretului cînd, spre seară, dintre zăvoaie au izbucnit strigăte și pînă să se dumirească despre ce este vorba, volinienii au și fost acoperiți de un nor de călărești și în puțină vreme nici unul dintre ei nu mai era în viață.

Ceața acoperise totul. Negurile răsăreau parcă din pămînt. Copitele cailor frămîntau clisa din care țîșneau trîmbe de apă noroită. În mișcarea ritmică a picioarelor se frămîntau mușchii puternici sub curelele care încingeau pieptul animalelor iar din pielea acestora izvorau aburi. Pe nări porneau alte fuioare albe. Platoșele călăreților și hainele de luptă păreau și mai întunecate, iar mișcarea lor era ca o plutire de umbre. Se mergea în tăcere. Nici o vorbă, nici un sunet în afara tropăitului animalelor. Tomșa părea un uriaș și lîngă

el călărea Ion Movilă, și fratele său Văscan, Barbovschi, Spancioc, Ilie Dîrman, Stroici și cu toți foștii dregători ai Lăpușneanului și ai Despotului.

Cînd au ajuns la podul de la Vercicani, în lunca Siretului, ceața se făcuse și mai deasă. La adăpostul tufelor au fost așezați călăreții de o parte și de altă a drumului care ducea spre Crăciunești. Tomșa cu boierii și o parte din călărime s-au depărtat de pod. Porunca a fost scurtă și limpede pentru toți : cînd vor suna tobele și trîmbițele dinspre Crăciunești va fi clipa în care toți vor porni la atac.

Vijnovietchi, îmbrăcat cu haine scumpe mergea în fruntea oamenilor săi. Era vesel bătrînul oștean, în ciuda unor dureri pe la încheieturi pricinuite de vremea asta păcătoasă. Nu-l supărau atît durerile cît ceața care-l lipsea de bucuria de a privi pămîntul țării care era acum sub stăpînirea lui și faptul că o clipă ca aceasta, în care boierii îl vor întîmpina și i se vor închina nu va fi încununată de razele soarelui care ar fi dat o altă strălucire întregii ceremonii.

Cneazul s-a mirat că trebuie să facă atîta drum pentru a-și întîlni supușii. I se păreau cam leneși și molateci. Cînd a ajuns la apa Siretului a ezitat o clipă între a rămîne pe malul drept sau a trece pe malul celălalt. Călăuzele sale, boieri de țară trimiși de Tomșa, i-au arătat drumul în chipul cel mai firesc cu putință. Ele știau ceea ce știa și cneazul, că boierii îl vor domn. Și dacă boierii îl vor, atunci nu mai există nici o îndoială că așa va fi. Iar Vijnovietchi i-a urmat cu încredere. Cînd toată oastea lui a trecut de cealaltă parte a apei s-au auzit sunete de trîmbițe și de tobe, iar din negura din preajmă s-a revărsat prăpădul. Cneazul a înțeles că este rău și a izbit într-o latură, negurile înghițindu-l îndată.

Prinși din toate părțile, podolenii și volinienii au pus armele jos și au cerut îndurare și îngăduința să fie lăsați să plece la casele lor. N-a fost chip să fie găsit cneazul. Prinșii au fost trecuți pe dreapta Siretului. Fiind vremea namiazului, ceața s-a mai învăluit într-o parte și alta după care a început să se topească în văzduh lăsînd să apară soarele din picla lăptoasă.

Tomșa mugea de furie. Îi scăpase vînatul cel mare și acest lucru îl mîniase cumplit. I-a privit pe prinși cu mare scîrbă, iar Martin Piasetchi a înțeles din privirile acestuia și din vorbele lui că nu va fi bine. Numai un boier înalt și puternic,

căruia părul îi încărunțise la tîmple, mustața rămînînd în schimb neagră, i-a stat împotrivă domnului. Un podolean care știa românește îl lămurea pe Martin în legătură cu cele ce se petreceau. Împotrivirea acelui boier l-a întărîtat și mai rău pe Tomșa și abia atunci Martin a înțeles de la tovarășul lui că acest domn năpraznic dăduse poruncă să li se taie urechile. Boierul a strigat să nu facă o asemenea faptă. E un păcat ce se poate întoarce pe capetele lor, dar strigătele și împotrivirea lui au fost zadarnice.

Tomșa și-a așezat iarăși tabăra în apropierea cetății Sucevii și spre marea lui bucurie, Ianăș-Jicmont i-a trimis o mie de călăreți. Cei dinlăuntrul cetății au început să rabde de foame, iar de la un fugar s-a aflat că Pavel Săcuiul a izbutit să se strecoare în cetate odată cu venirea lui Vijnovietchi. De la Pavel, Despot a aflat că cei doi crai cărora le-a cerut ajutor, n-au mișcat un deget. A fost la Laschi și i-a promis că Despot îi va întoarce tot ce a cerut și-i datorează și-i va da mai mult decît nădăjduiește el. Zborovschi nu i-a spus nici că-l va ajuta pe viitorul său ginere, nici că n-o va face.

În urma unui sfat ținut cu căpetenia oamenilor trimiși de Ianăș-Jicmont s-a hotărît să fie trimis un ungur în cetate. Acesta avea drept sarcină să le spună celor de un neam cu el că de vor preda cetatea căpeteniilor lui, Laslău Radec și Toma Deciu, vor fi liberi să plece unde vor, iar de doresc să intre în rîndul oștenilor acestora, au să fie primiți cu mare bucurie.

Pătru Divoe, pîrcălabul cetății, a oblicit că se pune ceva la cale, dar și-a zis că nu poate face nimic pînă nu știe temeinic despre ce este vorba. De această ezitare a profitat Martin Farcaș, o altă căpetenie a ungurilor din cetate și l-a asmuțit pe Despot împotriva pîrcălabului. Despot nu știa ce să facă, iar Farcaș, prefăcîndu-se că l-a surprins pe Pătru Divoe în timp ce trăda, l-a ucis pe acesta. Cînd au aflat oștenii că le-a fost ucisă căpetenia au năvălit cu strigăte mari ca să-l răzbune. Despot le-a ieșit în întîmpinare și a luat asupra lui cele întîmplate, deși Martin Farcaș și Pavel Săcuiul s-au împotrivit de teamă să nu pată ceva. Dar oamenii, la vederea celui care fusese cu puțină vreme în urmă un principe slăvit, s-au tras înapoi murmurînd.

Martin Farcaș l-a vîndut în cele din urmă. Luînd legătura cu căpeteniile din afara cetății, el s-a făgăduit să deschidă porțile cetății, în schimbul vieții lui și al tovarășilor săi.

În dimineața zilei de 24 noiembrie, cînd domnul a cercetat zările în nădejdea că pînă la urmă tot are să-i vină cineva în sprijin, a simțit o mișcare deosebită înlăuntrul cetății. Oștenii unguri scoteau întăriturile de la porți, semn că vor să le deschidă dușmanului. Un fior i-a cuprins tot trupul și a înțeles că soarta lui a fost pecetluită. L-a chemat pe Martin Farcaș și pe Pavel Săcuiul, dar nici unul n-a venit. În preajma lui se aflau numai Ioachim, fostul pîrcălab de la Neamțu, Martinengu, omul de aleasă învățătură și alți vreo cîțiva.

A poruncit să i se aducă hainele de paradă. S-a îmbrăcat de parcă s-ar fi dus la cea mai de seamă ceremonie împărătească. A cerut să i se înșăueze calul arăpesc cu hamuri și frîie bătute în aur și argint, a luat sceptrul în mînă și a ieșit în curte. A tresărit cînd i s-a spus că Martinengu a fost ucis lîngă una din porți. Un butoi dintre cele mari umplut cu pietre s-a prăbușit peste el și n-a mai avut timp nici să icnească. Și-a amintit dictonul latinesc, învățat în tinerețele sale, despre trecerea noastră prin lume și deșertăciunea oricărei faime, a încălecat și cu alaiul cît a putut strînge a ieșit din cetate. Calul a simțit că iese la larg, dar stăpînul l-a cumințit din frîu și l-a făcut să meargă în pas. Sînt clipe în care orice exuberanță este de prisos. Demnitatea cere cumpănirea fiecărui gest. A trecut prin fața Mirăuților, apoi pe lîngă Sfîntul Gheorghe, după aceea s-a îndreptat spre Areni, în marginea Sucevei, unde era țara adunată. L-a întîmpinat un călăreț care i-a adus porunca de la Tomșa să coboare de pe cal. S-a supus. Mîrlanul ăsta gros la trup și greu la minte ținea cu orice chip să-l umilească. S-a oprit cînd a ajuns în fața lui și nici un mușchi nu s-a clintit de pe fața lui atunci cînd fostul lui dregător l-a mustrat pentru toate cîte făptuise. Era și firesc să fie așa. Puterea se afla acum în mîna lui și putea să spună și să facă tot ce vroia. Cît privește faptele lui, fărădelegile cum le numea matahala din față-i, nu puteau fi judecate de un incult. El vrusese să aducă aici, la marginile Europei, oamenii cei mai aleși și să semene învățătura înaltă, dragostea de muncă și respectul față de legi. Credință liberă, nu bărboși stupizi și mărginiți, închiși ca vitele în ocol pe care-i lăuda Tomșa pentru suferințele lor.

Și-a ridicat coroana de pe cap, a făcut cîțiva pași și i-a întins-o, împreună cu sceptrul, celui care-l certase spunîndu-i ca să audă și să înțeleagă :

— Tu care domnești acum în locul meu să ții minte : astăzi moartea mă pîndește pe mine, mîine te poate pîndi pe tine. Nu-ți cer decît să mă lași să mă spovedesc.

— Ticălosule ! a strigat Tomșa, și l-a izbit cu buzduganul în cap.

Despotul s-a prăbușit și cîteva slugi domnești l-au tras alături de cortul domnesc. Și-a revenit destul de repede. Avea mustățile și barba pline de sînge. A cerut apă să se spele. Nu se suferea murdar.

La mijlocul nopții a auzit zarvă în apropiere și a înțeles că-i vin vești lui Tomșa. A reușit să prindă unele vorbe și din ele a dedus că Laschi, fostul lui prieten îi venise în ajutor și în seara aceea își așezase tabăra la patru mile de Suceava.

O zi de-ar fi reușit să cîștige, numai o zi !

În 25 noiembrie, 1563, în al treilea ceas al zilei, Despot s-a spovedit popii sale eretic după care și-a plecat capul și călăul tătar i-a retezat grumazul dintr-o singură lovitură, bine potrivită. Au mai căzut capetele multor oameni ai lui Despot, printre cei uciși în ziua aceea fiind și Ioachim, fostul pîrcălab al Neamțului.

Împăiate, capetele lui Despot și Ioachim luau drumul Țarigradului și la 10 decembrie ele erau arătate măritului padișah și divanului său.

Dintre oamenii lui Despot, Tomșa l-a ales pe neamțul Șteinbirghe, a pus călăul de l-au însemnat la nas și așa, plin de sînge, l-au încălecat pe cal și l-au trimis lui Laschi ca să-i vestească cele ce s-au petrecut la Suceava. În urma neamțului, la o anumită depărtare, veneau cîteva mii de călăreți români. Laschi a înțeles că jocul de acum doi ani nu se mai poate repeta și a poruncit oamenilor săi să lege tabăra și să grăbească spre hotar.

După ce s-a scăpat de Despot și mai înainte ca Laschi să treacă hotarul, în fața domnului s-a înfățișat un popă din părțile Botoșanilor. Ținea mortiș să-i arate el însuși lui Tomșa prada pe care pusese mîna. Cum orice supus avea dreptul să ajungă în fața domnului său, i s-a îngăduit și popii și nu mică a fost uimirea cînd prada acestuia s-a dovedit a fi însuși cneazul Dumitrașcu Vijnovițchi. Popa povestea cu glas

mare cum l-a găsit pe șleahtic ascuns într-o căpiță de fîn pe care tocmai vroia s-o încarce și s-o ducă acasă. Făgăduielile cneazului n-au avut nici o putere asupra popii care s-a grăbit să-și facă datoria închinîndu-l pe prins stăpînului legitim al țării.

Tomșa l-a miluit cum se cuvine pe popă și l-a umplut cu laude. Sfătuindu-se ce vor face cu cneazul, au fost cu toții de părere, domn și sfetnici, ca acesta, împreună cu cumnatul său Pisatcenschi, să fie trimiși la Țarigrad, plocon sultanului, în nădejdea că Suliman, văzînd vrednicia lui Tomșa și supunerea lui față de Poartă, îl va întări în scaun și astfel va scăpa țara de necazuri. Sultanul a primit darul și cei doi au fost puși în cîrlige, dinspre Galata și acolo s-au chinuit trei zile și trei nopți. Bătrînul oștean s-a arătat vrednic și în fața morții. Pentru a-și scurta chinurile i-a umplut pe păgini și pe profetul lor cu sudălmi, încît s-au întărîtat turcii și n-au mai putut răbda de i-au săgetat și astfel și-au dat sfîrșitul. Multe zile trupurile celor doi au fost hrană păsărilor cerului pînă n-au rămas decît oasele pe care le-au înălbit ploile, vînturile și soarele.

În plină iarnă, cînd toate se rînduiseră la locul lor, tătarii „au năvălit asupra Moldovei ca niște cîini turbați și apucînd multă pradă, oameni și vite, au ars țara". Era semn rău. Sultanul nu primise închinarea lui Tomșa. Acesta n-avea de unde să știe că Suliman cel Măreț îi dăduse iarăși domnia Lăpușneanului, mai înainte ca să ajungă la Țarigrad capul lui Despot. De la Galați veneau olăcari cu vestea că Lăpușneanul a ajuns la Brăila și sînt mulți turci și tătari cu el.

Ion Movilă cum a aflat aceste vești și-a urcat toată familia în sănii și a trimis-o la Hotin unde se afla frățîne-său Văscan. Sculele de aur și nestemate, hainele de preț și lădița cu galbeni erau purtate într-o sanie în care mergea Maria.

În sfatul ținut de Tomșa, s-a ajuns, după ceasuri de zbatere, la încheierea că nu se pot împotrivi Lăpușneanului. În Țara de Jos oamenii erau gata să treacă de partea lui, pe ținuturile de dincolo de Prut, peste care trecuseră tătarii nu se puteau bizui. Trebuiau să-și scape capetele și cei mai mulți dregători în frunte cu Tomșa, Barbovschi, Spancioc, Stroici au pornit în pribegie în țara leșească, după vechiul obicei.

S-au oploșit cu toții la Liov cerînd milă și îndurare craiului Jicmont-Augustul. Deși pîinea pribeagului este amară, bo-

ierii noștri erau bucuroși că și-au scăpat capetele, din țară venind vești potrivit cărora Lăpușneanul se făcuse fiară și tăia fără milă pe oricine era bănuit de hiclenie.

Se apropiau sărbătorile și Maria se zbuciuma ca de obicei. Copiii crescuseră, Gheorghe cel mai mare era acum un bărbat, Ieremia și Toader se apropiau și ei de vîrsta cînd nu-i mai putea socoti copii. Ion se bucura la vederea flăcăilor săi. Erau puternici, mai ales Gheorghe și Toader și Ieremia. Numai Simion părea ceva mai firav, dar avea vreme să crească, în timp ce cele trei fete erau ca niște zvîrlugi cu care nu se mai puteau înțelege.

Într-una din nopți, după primul cîntat al cucoșilor, s-a auzit larmă în curte și lovituri puternice în ușă. Cînd Ion a strigat la cei de afară, aceștia i-au răspuns că sînt oamenii căpitanului Liovului. Ion le-a deschis și cînd a aflat pentru ce-au venit, i-a întins sabia lui Gheorghe care se afla în spatele său, a primit hainele pe care i le-a adus în grabă Maria și s-a lăsat dus. În temnițele cetății avea să-i afle pe alți nouăsprezece boieri, în frunte cu Tomșa, Moțoc, Ilie Dîrman, Spancioc, Stroici și alții. Nici unul nu a înțeles în noaptea aceea pentru ce au fost ridicați. Abia a doua zi, cînd se înfățișau în fața lui Petru Barsi, castelanul Prjemislului și căpitan al Liovului, aflau că din porunca craiului, toți prinșii erau învinovățiți de moartea lui Vijnioviețchi și a lui Pisatcenschi. Li se mai aducea și învinuirea de a fi sluțit cîteva mii de oameni, faptă nemaiîntîlnită pînă atunci în părțile acelea de lume. Pentru asemenea crime, craiul îi făcea răspunzători pe toți. În ciuda sfaturilor crăiești de a nu turbura liniștea, Moldova a fost la un pas de a stîrni mari pojaruri, din pricina nestatorniciei lor.

Au cerut îngăduința să fie apărați pentru a se hotărî pe baza mărturiilor vina fiecăruia în parte. Aveau nevoie și de timp. Cu bani și cu oameni, hotărîrea craiului, singura de acest fel, de cînd se pomeniseră, putea fi schimbată.

Dar n-a fost să fie așa. S-a aflat destul de ușor că Jicmont-Augustul vrea prin moartea lor să-și scape crăia de mari necazuri. Sultanul i-a cerut capetele lor și, la șovăiala craiului, a poruncit hanului tătar și sangeacului de la Bender să pornească spre hotarele Lehiei.

În fața întîmpinărilor făcute de boieri și în temeiul mărturiilor, cei mai mulți și-au dovedit nevinovăția. Numai Tom-

șa, Moțoc, Ion, Spancioc au rămas de judecată. Ei l-au ademenit pe Vijnioviețchi și din pricina lor au fost omorîți sau mutilați mulți supuși ai craiului.

Au mai cerut încă o înfățișare, fără să mai nădăjduiască în ceva. Ion și-a alcătuit, ca și ceilalți diata. Acum cînd se afla în pragul celei mai înfricoșătoare judecăți se simțea vinovat de toate păcatele. S-a spovedit și s-a mărturisit. L-a lăsat pe Petru Barsi ca tutore al familiei sale. Nu era înfricoșat, dar nu se putea spune că nu-i pare rău că moare tocmai acum cînd înflorea rodul trupului său. Sufletul său nu năzuia decît spre liniștea de care o viață întreagă n-avusese parte. Și-atunci s-a pomenit rugîndu-se să nu i se ia zilele ca unui nemernic, ci să i se îngăduie să-și termine zilele între zidurile unei mănăstiri. I-a mai făgăduit celui înalt că-i va închina viața fiului său cel mai mare, dacă va scăpa cu viață, după cum s-a mai legat ca neamul lui să ridice un lăcaș cum nu se află altul în țara Moldovei.

Aflîndu-se în tîrgul Liovului cu cumpărăturile ce se fac în chip obișnuit de Paști, Martin Piasețchi a aflat că în ziua aceea are loc ultima judecată a căpeteniilor moldovenilor. Curiozitatea l-a mînat spre locul de judecată și s-a bucurat cînd a văzut că cei care și-au bătut joc de el și de tovarășii săi își primesc pedeapsa cuvenită. L-a recunoscut pe fostul domn și l-a izbit înfățișarea acelui boier cu tîmplele cărunte și mustața neagră și-atunci și-a adus aminte și de vorbele lui. Judecătorul i-a anunțat pe cei patru că pedeapsa cu moartea rămîne neschimbată și, după obicei, a strigat către cei de față, dacă mai are cineva vreo mărturisire de făcut.

Prin mulțime a răzbit cu greu Martin Piasețchi strigînd că are ceva de spus. Murmurele au încetat cînd acesta a ajuns în fața judecătorilor, cei de față fiind foarte curioși să afle ce mărturisire se mai poate aduce în clipa aceea. Șleahticul s-a uitat cu băgare de seamă la chipul acelui boier și după aceea s-a îndreptat spre judecător și arătînd cu o mînă spre Ion Movilă a rostit doar atît :

— Omul ăsta n-are nici o vină. A fost singurul care s-a ridicat în apărarea noastră. Dacă l-ar fi ascultat cestălalt, și l-a arătat pe Tomșa, atunci noi n-am fi arătat cum arătăm acum. Scoțîndu-și cușma și ridicîndu-și pletele, atunci, mulțimea, aflată în acel loc, a văzut că Martin Piasețchi n-avea urechi.

În ziua de 26 aprilie, în tîrgul Liovului, fiind de față trimisul craiului, au căzut capetele a trei boieri moldoveni. Cînd a murit Lăpușneanul și cînd fiul acestuia a rămas prins în Lehia în căutarea unei logodnice, Ion Movilă s-a ridicat cu toți ai săi și a venit la curțile lor de la Sucevița. La puțină vreme, boierul intra în mănăstirea Putna, unde avea să fie cunoscut sub numele de Ioanichie, iar feciorul său mai mare, Gheorghe, intra și el în cinul călugăresc, la mănăstirea Neamțu.

Maria, fiica lui Rareș vodă avea să viețuiască atît cît să-și vadă feciorii în cele mai mari dregătorii : Gheorghe, mitropolitul țării, Ieremia mare dregător și apoi domn al țării. N-a mai apucat să-l vadă pe Simion în scaunul celeilalte țări românești și apoi domn al Moldovei. S-a bucurat de toate aceste împliniri și-și aducea aminte cu o umbră de tristețe vorbele pe care i le spusese omului care o făcuse fericită : „Nu uita că vlăstarele tale sînt os domnesc".